

NORDISK RÅD

1. SESSION

1 9 5 3

KØBENHAVN

J. H. SCHULTZ A/S

UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI

KØBENHAVN

1953

SEKRETARIATET FOR
NORDISK KULTURELT SAMARBEJDE
Snaregade 10
1205 København K - Tlf. 114711

Oversigt

over

indholdet i tidende for Nordisk Råd.

1. session 1953.

---

	sp.
Indledning	9
Protokol	57
Sager	453
Betænkninger	1117
Beslutninger	1233
Register	1349

INDLEDNING

	sp.
Vedtægt for Det nordiske Råd	13
Starfsreglur Norðurlandaráðs	17
Vedtekter for Det nordiske råd	21
Stadga för Nordiska rådet	25
Indkaldelse til 1. session	29
Medlemsfortegnelse for 1. session	31
Medlemsliste for 1. session	43
Emneliste for 1. session	47
Nordisk Råds 1. session	53

Vedtægt

for

Det nordiske Råd.

(Vedtøget af rigsdagen den 28. maj 1952).

§ 1.

Det nordiske Råd er organ for samråd mellem Danmarks rigsdag, Islands alting, Norges storting og Sveriges riksdag samt disse landes regeringer om spørgsmål, der angår samvirken af disse lande eller nogle af dem.

§ 2.

Rådet består af 16 delegerede for hver af Danmarks og Sveriges rigsdage samt Norges storting, repræsenterende forskellige politiske anskuelser og valgte — tilligemed det fornødne antal stedfortrædere — af henholdsvis rigsdagene og stortinget blandt sammes medlemmer. Valget sker for den tid og på den måde, som bestemmes i hvert enkelt land. Efter tilsvarende regler vælges 5 delegerede af Islands alting.

De deltagende landes regeringer repræsenteres i Rådet af de regeringsmedlemmer, som i hvert enkelt tilfælde udpeges dertil af de respektive regeringer.

Regeringsrepræsentanterne deltager i Rådets forhandlinger, men ikke i dets beslutninger.

§ 3.

Når det ønskes fra finsk side, kan finske repræsentanter deltage i Rådets forhandlinger og beslutninger.

§ 4.

Rådet samles en gang om året på det tidspunkt, det selv bestemmer (ordentlig samling). Desuden samles Rådet, når det træffer beslutning herom, eller når der fremsættes ønske derom af mindst to regeringer eller af mindst 20 medlemmer (overordentlig samling). Samlingerne holdes i de pågældende landes hovedstæder efter Rådets nærmere bestemmelse.

§ 5.

Rådet vælger for hver samling og tiden indtil næste samling en formand og tre næstformænd. Formanden og næstformændene danner i forening Rådets præsidium.

§ 6.

Rådets forhandlinger er offentlige, medmindre Rådet under hensyn til en sags særlige beskaffenhed træffer anden bestemmelse.

§ 7.

Til sagernes forberedelse nedsættes det fornødne antal udvalg. Udvalg kan, når Rådet beslutter det, holde møder også mellem samlingerne.

§ 8.

Hvert lands delegation antager sekretær og andet personale. Sekretariaternes virksomhed og indbyrdes samarbejde foregår under præsidiets ledelse.

§ 9.

Enhver regering og ethvert medlem af Rådet har ret til at forelægge en sag for Rådet. Sagen skal, medmindre Rådet tager anden bestemmelse, sendes præsidiet gennem det pågældende lands sekretariat og udsendes til medlemmerne i god tid før samlingen tilligemed den redegørelse, som præsidiet finder fornøden.

§ 10.

Rådet har til opgave at drøfte spørgsmål af fælles interesse for landene og at vedtage rekommandationer (henstillinger) til regeringerne om sådanne spørgsmål. Rekommandationerne skal ledsages af oplysning om, hvorledes hvert medlem af Rådet har stemt.

Ved behandlingen af spørgsmål, som alene angår enkelte lande, kan kun repræsentanterne for disse lande deltage i Rådets beslutninger.

Rådet træffer selv beslutning om dets organisation og sekretariaternes arbejde.

§ 11.

Der bør af regeringerne i hver ordentlig samling gives meddelelse om de foranstaltninger, som er truffet i anledning af rådets rekommandationer.

§ 12.

Rådet fastsætter selv sin forretningsorden.

§ 13.

Hvert enkelt land dækker de udgifter, som dets repræsentation og dets sekretariat medfører, og desuden de særlige udgifter ved afholdelse af møder i det pågældende land. Dækning af fælles udgifter sker efter Rådets bestemmelse.

§ 14.

Disse vedtægter træder i kraft, såsnart tilsvarende vedtægter er gennemført i Norge og Sverige. Der vil herefter snarest blive truffet aftale om tid og sted for Rådets første sammentræden.

§ 15.

I forholdet til Island træder disse vedtægter i kraft, såsnart tilsvarende vedtægter er gennemført i Island.

Starfsreglur

Norðurlandaráðs.

(Samþykkt á Alþingi 10. desember 1952).

1. gr.

Norðurlandaráð er vettvangur fyrir ríkisþing Dana, Alþingi Íslendinga, stórþing Norðmanna og ríkisþing Svía og ríkisstjórnir þessara landa til þess að ráðgast um þau málefni, er varða samvinnu allra landanna eða einhverra þeirrar.

2. gr.

Í ráðinu eiga sæti sextán fulltrúar fyrir hvort ríkisþing, Dana og Svía, og fyrir stórþing Norðmanna, og séu þeir kjörnir úr ýmsum stjórnmalaflokkum af ríkisþingunum og stórþinginu úr hópi þingmanna, ásamt nægilegri tölu varamanna. Kjórið fer fram á þeim tíma og með þeim hætti, sem ákveðið verður í hverju landi. Eftir sömu reglum kys Alþingi Íslendinga fimm fulltrúa.

Fulltrúar ríkisstjórna þáttökuríkjanna, sem sæti eiga í ráðinu, skulu vera þeir ráðherrar, sem til þess eru valdir af viðkomandi ríkisstjórnnum hverju sinni.

Fulltrúar ríkisstjórnanna taka þátt í fundum ráðsins, en ekki í ályktunum þess.

3. gr.

Þegar Finnland óskar þess, geta finnskir fulltrúar tekið þátt í fundum og ályktunum ráðsins.

4. gr.

Ráðið kemur saman einu sinni á ári á þeim tíma, sem það ákveður sjálft (reglu-
legur fundur). Auk þess kemur ráðið saman, þegar það ákveður sjálft eða þegar þess er óskað af ekki færri en tveimur ríkisstjórnnum eða ekki færri en tuttugu fulltrúum (aukafundur). Fundirnir eru háðir í höfuðborgum þeirra landa, er að ráðinu standa, eftir nánari ákvörðun ráðsins.

5. gr.

Ráðið kys fyrir hvern fund og fyrir tímabilið til næsta fundar formann og þrjá varaformenn. Formaður og varaformenn eru stjórnarnefnd ráðsins.

6. gr.

Fundir ráðsins eru háðir í heyranda hljóði, nema það ákveði annað vegna sérstaks eðlis einhverra mála.

7. gr.

Vegna undirbúnings mála skal kjósa nefndir eftir þörfum. Nefndir þessar geta, þegar ráðið ákveður, einnig komið saman milli funda þess.

8. gr.

Fulltrúar hvers lands ráða ritara og aðra starfsmenn. Stjórnarnefndin hefur á hendi stjórn starfslíðsins og skiptir með því verkum.

9. gr.

Sérhver ríkisstjórn og sérhver fulltrúi í ráðinu getur lagt mál fyrir það. Ef ráðið ákveður ekki annað, skal senda málið til stjórnarnefndarinnar um hendur starfslíðs hlutaðeigandi lands, og skal það sent öllum fulltrúum með góðum fyrirvara, áður en fundur er háður, ásamt greinargerð, sem stjórnarnefndin álitur nægjanlega.

10. gr.

Verkefni ráðsins er að ræða sameiginleg áhugamál landanna og að samþykkja ályktanir (tilmæli) til ríkisstjórnanna um þau mál. Slíkum ályktunum skal fylgja greinargerð um það, hvernig hver fulltrúi hefur greitt atkvæði. Þegar fjallað er um málefni, sem einungis varða tiltekin lönd, geta ekki aðrir en fulltrúar hlutaðeigandi landa tekið þátt í ályktunum ráðsins. Ráðið tekur sjálft ákvörðun um skipulag sitt og verkefni starfslíðs.

11. gr.

Ríkisstjórnirnar skulu tilkynna það á hverjum reglulegum fundi, hverjar ráðstafanir hafa verið gerðar í tilefni af ályktunum ráðsins.

12. gr.

Ráðið setur sér sjálft fundarsköp.

13. gr.

Hvert land ber kostnaðinn af fulltrúum sínum og starfslíði og auk þess sérstakan kostnað vegna funda, sem haldnir eru í því landi. Ráðið ákveður, hvernig sameiginlegum kostnaði skuli jafnað niður.

Vedtekter

for

Det nordiske råd.

(Vedtatt i Stortinget 25. juni 1952).

---

§ 1.

Det nordiske råd er organ for samråd mellom Danmarks Rigsdag, Islands Alting, Norges Storting og Sveriges Riksdag, og disse lands regjeringer om spørsmål som angår felles tiltak av disse land eller noen av dem.

§ 2.

Rådet består av 16 representanter fra hver av Danmarks og Sveriges Riksdager og Norges Storting, representerende forskjellige politiske oppfatninger; disse representanter og det nødvendige antall varamenn velges av henholdsvis Riksdagene og Stortinget blant disses medlemmer. Valget skjer for den tid og på den måte som bestemmes i hvert enkelt land. Etter tilsvarende regler velges 5 representanter av Islands Alting.

De deltakende lands regjeringer representeres i rådet av de regjeringsmedlemmer som i hvert enkelt tilfelle utpekes til det av de respektive regjeringer.

Regjeringsrepresentantene deltar i rådets forhandlinger men ikke i dets vedtak.

§ 3.

Når det ønskes fra finsk side, kan finske representanter delta i rådets forhandlinger og vedtak.

§ 4.

Rådet samles en gang om året på det tidspunkt det selv bestemmer (ordinær sesjon). Dessuten samles rådet når det treffer vedtak om det, eller når det fremsettes ønske om det av minst to regjeringer, eller av minst 20 medlemmer (ekstraordinær sesjon). Sesjonen holdes i de respektive lands hovedsteder etter nærmere bestemmelse av rådet.

§ 5.

Rådet velger for hver sesjon og for tiden inntil neste sesjon en formann og tre nestformenn. Formannen og nestformennene utgjør sammen rådets presidium.

§ 6.

Rådets forhandlinger er offentlige, med mindre rådet av hensyn til en saks særlige art treffer annen bestemmelse.

§ 7.

Til å forberede sakene nedsettes det nødvendige antall komiteer. Komiteene kan, når rådet treffer vedtak om det, holde møter også mellom sesjonene.

§ 8.

Hvert lands delegasjon ansetter sekretær og annet personale. Sekretariatenes virksomhet og innbyrdes samarbeid foregår under presidiets ledelse.

§ 9.

Enhver regjering og ethvert medlem av rådet har rett til å forelegge en sak for rådet. Hvis ikke rådet bestemmer noe annet, skal saken sendes presidiet gjennom vedkommende lands sekretariat, og sendes medlemmene i god tid før sesjonen sammen med den redegjørelse som presidiet finner nødvendig.

§ 10.

Rådet har til oppgave å drøfte spørsmål av felles interesse for landene og å vedta tilrådinger (henstillinger) til regjeringene om slike spørsmål. Tilrådingene skal ledsages av opplysning om hvorledes hvert medlem av rådet har stemt.

Ved behandlingen av spørsmål som bare angår enkelte land, kan bare representantene for disse land delta i rådets vedtak.

Rådet treffer selv vedtak om sin organisasjon og sekretariatenes arbeid.

§ 11.

Regjeringene bør på hver ordinær sesjon gi melding om de åtgjerder som er tatt i anledning av rådets tilrådinge.

§ 12.

Rådet fastsetter selv sin arbeidsordning.

§ 13.

Hvert enkelt land dekker de utgifter som dets representasjon og dets sekretariat fører med seg, og de særlige utgifter ved avholdelse av møter i vedkommende land. Dekning av felles utgifter skjer etter rådets bestemmelse.

§ 14.

Disse vedtekter trer i kraft så snart tilsvarende vedtekter er vedtatt i Danmark og Sverige. Det vil deretter snarest bli truffet avtale om tid og sted for rådets første sammentreden.

§ 15.

I forholdet til Island trer disse vedtekter i kraft så snart tilsvarende vedtekter er vedtatt på Island.

Stadga

för

Nordiska rådet.

(Antagit av riksdagen den 17 maj 1952).

---

1 §.

Nordiska rådet är organ för samråd mellan Danmarks riksdag, Islands alting, Norges storting och Sveriges riksdag samt dessa länders regeringar i frågor, i vilka gemensamma åtgärder av dessa länder eller några av dem ifrågakomma.

2 §.

Rådet består av sexton ombud för envar av Danmarks och Sveriges riksdagar samt Norges storting, vilka representera olika politiska meningsriktningar och utses inom riksdagarna respektive stortinget, tillika med erforderligt antal suppleanter, för den tid och på det sätt, som inom varje land särskilt bestämmes, samt fem i samma ordning utsedda ombud för Islands alting.

De deltagande ländernas regeringar representeras i rådet av de regeringsmedlemmar, som vid varje särskilt tillfälle förordnas därtill av respektive regeringar.

Regeringsrepresentanterna deltaga i rådets överläggningar men ej i dess beslut.

3 §.

När det begäres från finsk sida, må finska representanter deltaga i rådets överläggningar och beslut.

4 §.

Rådet sammanträder en gång årligen å tid, som det självt bestämmer (ordinarie session), och dessutom, när rådet så beslutar eller det påkallas antingen av minst två regeringar eller av minst tjugo medlemmar (extra session). Sessionerna hållas i respektive länders huvudstäder enligt vad rådet bestämmer.

5 §.

Rådet väljer för varje session och tiden intill nästa session en ordförande och tre vice ordförande. Ordförande och vice ordförande utgöra tillsammans rådets presidium.

6 §.

Rådets förhandlingar äro offentliga, därest rådet ej med hänsyn till visst ärendes beskaffenhet annorlunda beslutar.

7 §.

För ärendenas beredning utses utskott till erforderligt antal. Utskott må, när rådet så beslutar, sammanträda även mellan sessionerna.

8 §.

Varje lands delegation utser sekreterare och annan personal. Sekretariatens verksamhet och inbördes samarbete försiggå under presidiets ledning.

9 §.

Rätt att förelägga ärenden för rådet tillkommer envar regering och envar medlem av rådet. Sådan framställning skall, såvida ej rådet annorlunda beslutar, ingivas till presidiet genom vederbörande lands sekretariat och, jämte den utredning som presidiet finner erforderlig, utsändas till medlemmarna i god tid före sessionen.

10 §.

Rådet har till uppgift att dryfta frågor av gemensamt intresse för länderna och att besluta om rekommendationer (framställningar) till regeringarna i sådana frågor. Till rekommendationerna fogas uppgift om huru varje medlem av rådet röstat.

Beträffande fråga, som allenast angår vissa länder, må endast representanterna för dessa länder deltaga i beslutet.

Rådet fattar självt beslut om sin organisation och sekretariatens arbete.

11 §.

Regeringarna böra vid varje ordinarie session anmäla de åtgärder, som vidtagits i anledning av rådets rekommendationer.

12 §.

Rådet fastställer självt sin arbetsordning.

13 §.

Varje land bestrider kostnaderna för sina representanter och sitt sekretariat samt de särskilda kostnader, som föranledas av sammanträden som där hållas. Om sättet för bestridande av gemensamma kostnader gäller vad rådet bestämmer.

14 §.

Denna stadga träder i kraft, så snart motsvarande stadga antagits i Danmark och Norge. Härefter kommer snarast avtal att träffas om tid och plats för rådets första sammanträde.

15 §.

I förhållande till Island träder denna stadga i kraft, så snart motsvarande stadga antagits av Island.

Indkaldelse til 1. session

NORDISK RÅD

Christiansborg, den 22. januar 1953.

*Til
medlemmerne og suppleanterne i Nordisk Råd.*

Som formand for Nordisk Råds fungerende præsidium har jeg herved æren at meddele, at rådets første session er fastsat til afholdelse i København i dagene fredag den 13. til søndag den 22. februar 1953. Møderne vil blive afholdt på Christiansborg i rigsdagens lokaler. Åbningsmødet vil formentlig finde sted nævnte dato kl. 11 om formiddagen.

Det nøjagtige tidspunkt vil senere blive meddelt, ligesom dagsordenen, de indsendte forslag, beretninger og redegørelser samt øvrige dokumenter, så snart de er færdigtrykt, vil blive tilsendt såvel rådets medlemmer som suppleanter.

HANS HEDTOFT

Medlemsfortegnelse

efter lande og partier.

DANMARK

Regeringen:

- Eriksen, Erik**, f. 02. Statsminister, Ringe. (Venstre).
Kraft, Ole Bjørn, f. 93. Udenrigsminister, København. (Konserv.). (Forfald 13.—14. februar).
Hvidberg, F. F., f. 97. Undervisningsminister, Charlottenlund. (Konserv.).
Pedersen, I. Helga, f. 11. Justitsminister, København. (Venstre).
Jørgensen (Ullerup), Jørgen, f. 91. Minister for offentlige arbejder, Skamby. (Konserv.).

Rigsdagen:

Valgene fandt sted 8. oktober 1952.

(Landstinget = L. Folketinget = F.)

Delegerede:

Stedfortrædere:

Socialdemokratiet:

Hedtøft, Hans C., f. 03. Fhv. statsminister, København. F. Buhl, V., f. 81. Fhv. statsminister, København. F. (Forfald 20.—21. februar. Stedfortræder indkaldt.) Hansen, H. C. S., f. 06. Fhv. minister, København. F. Christiansen, J. Chr. C. M., f. 95. Fhv. minister, København. F.	Hansen, H. Rasmus, f. 96. Fhv. minister, København. F. (Bomholt. Se delegerede.) Krag, J. O., f. 14. Fhv. minister, Frederiksberg. F. Gram, Victor B., f. 10. Sekretær, København. F.

Delegerede:

Lindberg, K., f. 99. Sekretær, København. F.
Hansen (Usserød), Hans A., f. 85. Tømrer, Kokkedal. L.
Pedersen, Gustav, f. 93. Folketingets formand, København. F.
Bomholt, L. J., f. 96. Fhv. minister, Roskilde. F. (Til stede 20.—21. februar.)

Stedfortrædere:

Bundvad, J. K. R., f. 04. Sekretær, Roskilde. F.
Olsen, Lars M., f. 05. Forlagsboghandler, København. F.
Andersen, Nina, f. 00. Sekretær, København. F.

Venstre:

Elgaard, N. M. A., f. 79. Fhv. minister, Hellerup. F. (Forfald 19.—20. februar. Stedfortræder indkaldt.)
Buhl, Marius, f. 90. Realskolebestyrer, Tørring. F.
Bjerre, A. M., f. 95. Politimester, Graasten. L.

Øllgaard, O., f. 90. Gårdejer, Gredstedbro. F. (Til stede 19.—20. februar.)

(Øllgaard. Se delegerede.)

Hauch, V. R., f. 05. Kontorchef, Esbjergærde. F.
Federspiel, P. T., f. 05. Fhv. minister, Hørsholm. L.
Gram, Jørgen G., f. 87. Gårdejer, Gabøl. F.*)

Det konservative folkeparti:

Olsen, J. Karl, f. 08. Lektor, Kolding. F.
Thestrup, K. O. M., f. 00. Dommer, Viborg. F.
Foss, E. P., f. 93. Civilingeniør, Charlottenlund. L.

Rasting, C. A. T., f. 00. Professor, Frederiksberg. F.
Hindsgaul, Lisbet, f. 90. Frue, statsrevisor, København. L.

Det radikale venstre:

Jørgensen (Lejre), Jørgen P. L., f. 88. Fhv. minister, Lejre. F.
Dahlgaard, Bertel, f. 87. Fhv. minister, Gentofte. F.

Steen, O. P., f. 92. Landmand, Allerød. F.
Normann, A. C., f. 04. Direktør, Hørsholm. F.

Danmarks retsforbund:

Starcke, Viggo, f. 95. Overlæge, Lyngby. F.

Madsen, Helge G. T., f. 97. Overlærer, København. F.

*) Suppleant for *Karl Olsen*. De øvrige danske stedfortrædere er suppleanter for de delegerede, udfor hvilke de står nævnt.

ISLAND

Regeringen:

Steingrímur Steinþórsson, f. 93. Statsminister, Reykjavík. (Fremskrp.).

Altinget:

Valgene fandt sted 3. februar 1953.

(Øverste afdeling = Ø. Nederste afdeling = N.)

Repræsentanter:

Suppleanter:

Selvstændighedspartiet:

Gísli Jónsson, f. 89. Direktør, Reykjavík. Ø.

(Sigurður Bjarnason, f. 15. Formand i nederste afdeling, Vigur. N. Forfald i 1. session.)

Magnús Jónsson, f. 19. Cand. jur., Reykjavík. N.

Lárus Jóhannesson, f. 98. Højesterets-sagfører, Reykjavík. Ø.

(Magnús Jónsson. Se delegerede.)

Fremskridtspartiet:

Bernharð Stefánsson, f. 89. Formand i øverste afdeling, Akureyri. Ø.

Jörundur Brynjólfsson, f. 84. Gårdejer, Kaldaðarnes. N.

Rannveig Þorsteinsdóttir, f. 04. Frøken, landsretssagfører, Reykjavík. Ø.

Ásgeir Bjarnason, f. 14. Gårdejer, Ás-garður N.

Socialdemokratiet:

Stefán Jóh. Stefánsson, f. 94. Fhv. statsminister, Reykjavík. N.

Emil Jónsson, f. 02. Fhv. minister, Hafnarfjörður. N.

NORGE

Regeringen:

Torp, Oscar F., f. 93. Statsminister, Tønsberg. (Arb.).

Lange, H. M., f. 02. Utenriksminister, Oslo. (Arb.).

Pettersen, Jakob M., f. 99. Statsråd, Samferdselsdepartementet, Oslo. (Arb.).

Knudsen, Kai B., f. 03. Statsråd, Justisdepartementet, Oslo. (Arb.).

Stortinget:

Valgene fandt sted 25. oktober 1952.

(Lagtinget = L. Odelstinget = O.)

Representanter:

Varamenn:

*Arbeiderpartiet:***Gerhardsen, E. H.**, f. 97. Fhv. statsminister, Oslo. **O.****Hønsvald, N.**, f. 99. Fhv. minister, Sarpsborg. **O.****(Natvig Pedersen, G.**, f. 93. Stortingspresident, Stavanger. **O.** Forfald i 1. session.)**Moe, Finn**, f. 02. Fhv. ambassadør, Oslo. **O.****(Meisdalshagen, O.**, f. 03. Fhv. minister, Nord-Aurdal. **O.** Forfald i 1. session.)**Seweriin, Rakel**, f. 06. Fru, sekretær, Oslo. **O.****Hegna, T.**, f. 98. Redaktør, Stavanger. **O.****Johnsen, H. A. M.**, f. 14. Lagerarbeider, Trondheim. **O.****Klippenvåg, H. J. O.**, f. 13. Forretningsfører, Kirkenes. **O.****Hagelia, Magnhild**, f. 04, Frøken, revisor, Øyestad. **L.****(Klippenvåg. Se representanter.)****Watnebryn, O. F.**, f. 08. Skattekrever, Drammen. **O.****(Hagelia, Magnhild. Se representanter.)****Løbak, H. J.**, f. 04. Kontorist, Trysil. **O.***Høyre:***Hambro, C. J.**, f. 85. Odelstingspresident, Oslo. **O.** (Forfald 20.-21. februar.)**Lyng, J. O. F.**, f. 05. Lagmann, Trondheim. **O.****Holm, L. C. L.**, f. 93. Forvalter, Kvinnherad. **O.****Lindebrække, S.**, f. 09. Banksjef, Bergen. **O.****Olsen, Claudia, A.**, f. 96. Frøken, kasserer, Tønsberg. **O.****Norvik, Erling J.**, f. 99. Skattefogd, Vadsø. **O.***Venstre:***Lothe, Jakob M. A.**, f. 81. Lagtingspresident, Gloppen. **L.****Røiseland, B.**, f. 02. Gardbruker, Holm. **L.****Berthelsen, B.**, f. 97. Tolldistriktssjef, Bergen. **O.****Ingebretsen, Paul I.**, f. 04. Ligningssjef, Stavanger. **O.****Benum, O.**, f. 97. Fylkesagronom, Vermundvik. **O.****Vindenes, E. J.**, f. 00. Gardbruker, Nordfold. **O.**

Representanter:

Varamenn:

*Bondepartiet:*Moseid, G. E., f. 82. Riksrevisor, Ven-
nesla. O.

Leirfall, J., f. 99. Gardbruker, Hegra. O.

*Kristeligt Folkeparti:*Lavik, N. A., f. 84. Forbundsformann,
Meland. O.

Hareide, E., f. 99. Disponent, Hareid. O.

SVERIGE

Regeringen:

Erlander, T. F., f. 01. Statsminister, Bromma. (Soc.dem.).

Undén, B. Ö., f. 86. Minister för utrikes ärendena, Stockholm. (Soc.dem.).

Zetterberg, H., f. 04. Statsråd och chef för Justitiedepartementet, Bromma.
(Soc.dem.).

Hedlund, G., f. 00. Statsråd och chef för Inrikesdepartementet, Rådom. (Bondef.).

Nilson, Hjalmar R., f. 01. Konsult. statsråd, Spånstad. (Bondef.).

Riksdagen:

Valgene fandt sted 27. maj 1952.

(Första kammaren = F. Andra kammaren = A.)

Ombud:

Suppleanter:

Socialdemokratiska arbetarpartiet:(Sandler, R. J., f. 84. Förutv. statsmini-
ster, Stockholm. F. Forfald i 1. session.)

(Sjödahl. Se ombud.)

(Vougt, A. G. F., 1895—1953. Förutv.
statsråd, Malmö. F. Død 24. januar
1953.)

(Gillström. Se ombud.)

Sjöström-Bengtsson, Anna M., f. 89,
Fru, Göteborg. F.Ahlkvist, K. E., f. 99. Cementgjutare,
Jordholmen. F.Andersson, A. G. Birger, f. 01. Redak-
tör, Tidaholm. F.Pettersson, A. G., f. 07. Ombudsman,
Visby. F.Sjödahl, H. L. E., f. 87. F. d. lektor,
Göteborg. F.Gillström, A. K., f. 99. Chefredaktör,
Skönsberg. F.

Ombud:

Severin, F. F., f. 89. F. d. statssekreterare, Stockholm. A.
 (Fast, J. E. G., f. 83. Möbelsnickare, Nässjö. A. Forfald i 1. session.)
 Wallentheim, A. V., f. 98. Sekreterare, Saltsjö-Duvnäs. A.
 Edberg, R. F., f. 12. Chefredaktör, Göteborg. A.
 Andersson, O., *i Malmö*, f. 87. Bankofullmäktig, Malmö. A.

Suppleanter:

(Andersson *i Malmö*. Se ombud.)
 Västberg, Disa, f. 91. Fru, förbundsordförande, Stockholm. A.
 Skoglund, G. T., *i Umeå*, f. 03. Folkskollärare, Umeå. A.
 Schilstedt, O. A., f. 04. Chefredaktör, Eskilstuna. A.

Folkpartiet:

Andersson, J. Elon, f. 91. Landshövding, Gävle. F.
 Ohlon, S. J. E., f. 88. Rektor, Göteborg. F.
 Rylander, A. O. E., f. 00. Borgmästare, Västerås. A.
 Svensson, W., *i Ljungskile*, f. 97. Riksgäldsfullmäktig, Ljungskile. A.

Andersson, M. Axel J., f. 99. Chefredaktör, Örnsköldsvik. F.

Sandström, Ragnhild M. A., f. 01. Fru, folkskollärarynna, Teg. A.
 Äqvist, E. G., f. 04. Direktör, Örebro. A.

Bondeförbundet:

Werner, O. E., f. 89. Hemmansägare, Sunne. F.
 Pettersson, A. P., *i Dahl*, f. 88. Lantbrukare, Vessigebro. A.

Pålsson, P. O., f. 93. Häradsdomare, Lit. F.
 Bengtson, T. S., f. 14. Sekreterare, Danderyd. F.

Ericsson, S. G. E., *i Näs*, f. 06. Lantbrukare, Vimmerby. A.

Högern:

Herlitz, N., f. 88. Professor, Djursholm. F.
 Skoglund, J. M., *i Doverstorp*, f. 92. Förste vice talman, Doverstorp. A.

Andersson, Ebon M. I., f. 96. Fröken, bibliotekarie, Stockholm. F.

Kyling, K. F. F., f. 01. Ombudsman, Johanneshov. A.

Medlemsliste

(Godkendt den 13. februar 1953; med ændringer af 19., 20. og 21. februar).

Anmeldte regeringsrepræsentanter:

- Statsminister **Erik Eriksen**, Danmark. Til stede 13.—21. februar.
 Statsminister **Erlander**, Sverige. Til stede 13.—16. februar.
 Indenrigsminister **Hedlund**, Sverige. Til stede 14.—15. februar.
 Undervisningsminister **Hvidberg**, Danmark. Til stede 13.—21. februar.
 Trafikminister **Jørgen Jørgensen** (Ullerup), Danmark. Til stede 13.—21. februar.
 Justitsminister **Kai Knudsen**, Norge. Til stede 16.—21. februar.
 Udenrigsminister **Ole Bjørn Kraft**, Danmark. Forfald 13.—14., til stede 15.—21. februar.
 Udenrigsminister **Lange**, Norge. Til stede 13.—15. og 19.—21. februar.
 Minister **Hjalmar Nilson**, Sverige. Til stede 15.—21. februar.
 Justitsminister **Helga Pedersen**, Danmark. Til stede 13.—21. februar.
 Samfærdselsminister **Jakob Pettersen**, Norge. Til stede 16.—21. februar.
 Statsminister **Steingrímur Steinþórsson**, Island. Til stede 13.—21. februar.
 Statsminister **Oscar Torp**, Norge. Til stede 13.—15. og 19.—21. februar.
 Udenrigsminister **Undén**, Sverige. Til stede 14.—18. februar.
 Justitsminister **Zetterberg**, Sverige. Til stede 13.—21. februar.

Valgte medlemmer:

Andersson i Malmö, Sverige
Birger Andersson, Sverige
Elon Andersson, Sverige
Berthelsen, Norge

Bjerre, Danmark
Bomholt, Danmark. Indkaldt 20.—21. februar.
Jörundur Brynjólfsson, Island

Marius Buhl, Danmark
V. Buhl, Danmark. Forfald 20.—21.
 februar.
Chr. Christiansen, Danmark
Bertel Dahlgaard, Danmark
Edberg, Sverige
Elgaard, Danmark. Forfald 19.—20.
 februar.
Foss, Danmark
Gerhardsen, Norge
Gillström, Sverige
Magnhild Hagelia, Norge
Hambro, Norge. Forfald 20.—21.
 februar.
Hans Hansen (Usserød), Danmark
H. C. Hansen, Danmark. Forfald 19.
 februar.
Hans Hedtoft, Danmark
Hegna, Norge
Herlitz, Sverige
Holm, Norge
Hønsvald, Norge
H. Johnsen, Norge. Forfald 19. februar.
Gísli Jónsson, Island
Magnús Jónsson, Island
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark
Klippenvåg, Norge

Lavik, Norge
Lindberg, Danmark
Jakob Lothe, Norge
Lyng, Norge
Finn Moe, Norge
Moseid, Norge. Forfald 19. og 21. februar.
Ohlon, Sverige
Karl Olsen, Danmark
Gustav Pedersen, Danmark
Pettersson i Dahl, Sverige
Rylander, Sverige
Røiseland, Norge
F. Severin, Sverige
Rakel Seweriin, Norge
Sjödahl, Sverige
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige
Skoglund, Sverige
Viggo Starcke, Danmark
Bernharð Stefánsson, Island
Stefán Jóh. Stefánsson, Island
Svensson, Sverige
Thestrup, Danmark
Wallentheim, Sverige
Werner, Sverige
Øllgaard, Danmark. Indkaldt 19.—20.
 februar.

Emneliste

(Godkendt den 13. februar 1953).

Sag nr. 1: Forslag til forretningsorden for Nordisk Råd (af *Nils Herlitz* m. fl.).

I. Kulturelt samarbejde.

A. Forslag:

Sag nr. 2: Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov (af *Nils Herlitz* m. fl.).

Sag nr. 4: Forslag angående undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin (af *Rolf Edberg* m. fl.).

B. Beretninger og redegørelser.

Sag nr. 13: *Redegørelse* vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område (afgivet af det *danske udenrigsministerium*).

Sag nr. 8: *Beretning* fra Den nordiske Kulturkommission (afgivet af *kommis-sionen*).

II. Økonomisk og trafikalt samarbejde.

A. Forslag:

Sag nr. 5: Forslag angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund (af *Allan Vougt* m. fl.).

Sag nr. 6: Forslag angående udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion (af *Rolf Edberg* m. fl.).

B. Beretninger og redegørelser.

Sag nr. 12: *Redegørelse* vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945 (afgivet af det *norske udenrigsministerium*).

Sag nr. 9: *Beretning* fra Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde (afgivet af *udvalget*).

Sag nr. 16: *Beretning* angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m. (afgivet af den *svenske regering*).

Sag nr. 18: *Beretning* angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion (afgivet af det danske generaldirektorat for post- og telegrafvæsenet).

III. Socialpolitisk samarbejde.

A. Forslag:

Sag nr. 3: Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område (af *Anders Pettersson* i Dahl m. fl.).

B. Beretninger og redegørelser.

Sag nr. 11: *Redegørelse* vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område (afgivet af det svenske udenrigsministerium).

Sag nr. 17: *Beretning* angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik (afgivet af den svenske regering).

Sag nr. 14: *Beretning* fra Den nordiske socialpolitiske komité (afgivet af komiteen).

Sag nr. 10: *Beretning* fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger (afgivet af det danske arbejds- og socialministerium).

IV. Samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål.

A. Forslag:

Sag nr. 7: Forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land (af den svenske regering), med promemorier vedrørende retsstillingen i *Danmark, Norge og Finland*.

B. Beretninger og redegørelser.

Sag nr. 15: *Beretning* angående de faste delegationer vedrørende samarbejde på lovgivningens område (afgivet af den svenske regering).

Sag nr. 19: *Beretning* angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952 (afgivet af de danske delegerede i udvalget for nordisk lovsamarbejde).

Utrykte beretninger

I. Kulturelt samarbejde.

Sag nr. 20: *Beretning* angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atom-energi-kommission.

II. Økonomisk og trafikalt samarbejde.

Sag nr. 21: *Beretning* angående nordisk vejteknisk forbund.

Sag nr. 22: *Beretning* angående Nordiska Järnvägsmannasällskapet.

III. Socialpolitisk samarbejde.

Sag nr. 23: *Beretning* angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler.

Sag nr. 24: *Beretning* angående det nordiske Farmakopénævn.

Sag nr. 25: *Beretning* angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering).

Sag nr. 26: *Beretning* angående Nordisk Byggedag.

Sag nr. 27: *Beretning* angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre.

Nordisk Råds 1. session

København, februar 1953.

Rådets plenarmøder afholdtes i landstingssalen i Christiansborgs rigsdagsfløj. Pladsfordelingen i salen fremgår af den bagest i tidenden optagne tavle.

Den kulturelle komité afholdt sine møder i rigsdagens udvalgsværelse nr. 12, den økonomiske og trafikale komité i værelse nr. 13, den socialpolitiske komité i værelse nr. 14 og den juridiske komité i værelse nr. 15.

For arbejdskomiteerne og for den danske gruppe var værelse nr. 8 stillet til rådighed. De islandske, norske og svenske delegationer med sekretariater havde henholdsvis værelserne nr. 18, 16 og 17 til disposition.

Fælles samtaleværelse i vandrehallen var indrettet til ekspeditionskontor for rådets fungerende sekretariat.

Torsdag den 12. februar, dagen før sessionens åbning, mødtes rådets fungerende præsidium med delegationernes arbejdskomiteer.

Fredag den 13. februar, efter rådets konstituering, var Danmarks rigsdag vært ved en frokost i rigsdagens restaurant. Kl. 17 samme dag modtog Deres Majestæter Kong Frederik den Niende og Dronning Ingrid rådets medlemmer og rigsdagens præsidium på Amalienborg.

Lørdag den 14. februar var rådets medlemmer rigsdagens gæster ved en forestilling i det kongelige teater kl. 19,30 med efterfølgende reception kl. 22,30 i rigsdagsbygningen.

Søndag den 15. februar var der kl. 10 gudstjeneste i Christiansborg slotskirke. Kl. 15 var rådets medlemmer indbudt til udflugt til Schæffergaarden, fondet for dansk-norsk samarbejdes ejendom.

Mandag den 16., tirsdag den 17. og onsdag den 18. februar holdt komiteerne møder daglig kl. 10 og kl. 14,30.

Fredag den 20. februar kl. 20 var rådets medlemmer den danske regerings gæster ved en souper i rigsdagens og ministeriernes repræsentationslokaler på Christiansborg slot.

Søndag den 22. februar, dagen efter sessionens slutning, afholdtes fællesmøde af delegationernes arbejdsudvalg.

PROTOKOL

	sp.
Oversigt over forhandlingerne	61
Indholdsfortegnelse	71
Talerfortegnelse	73
1. møde, fredag den 13. februar 1953	77
2. møde, lørdag den 14. februar 1953	145
3. møde, torsdag den 19. februar 1953	223
4. møde, fredag den 20. februar 1953	253
5. møde, lørdag den 21. februar 1953	353
Godkendelse af protokollen	449

Oversigt

over

Nordisk Råds forhandlinger i 1. session, 13.—21. februar 1953.

1. møde.

Fredag den 13. februar.

Åbnet kl. 11,00:

- 1) Sessionens åbning, sp. 77.
- 2) Antagelse af midlertidig forretningsorden, sp. 91.
- 3) Godkendelse af medlemsliste, sp. 91.
- 4) Valg af præsident og vicepræsidenter, sp. 93.

Udsat kl. 12,10.

Genoptaget kl. 14,30:

- 5) Godkendelse af emneliste, sp. 106.
- 6) Beslutning om nedsættelse af komiteer, sp. 107.
- 7) Valg af medlemmer til komiteerne, sp. 108.
- 8) Første behandling af forslag til forretningsorden for Nordisk Råd, sp. 110.

Hævet kl. 16,30.

2. møde.

Lørdag den 14. februar.

Åbnet kl. 10,00:

- 1) Fortsættelse af første behandling af forslag til forretningsorden for Nordisk Råd, sp. 145.

Udsat kl. 12,10.

Genoptaget kl. 14,30:

2) Første behandling af:

- a. Forslag angående undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin, sp. 191,
- b. Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov, sp. 191,
Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område, sp. 193,
Beretning fra Den nordiske Kulturkommission, sp. 193,
og
Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergi-kommission, sp. 193.

3) Første behandling af:

- a. Forslag angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund, sp. 194,
- b. Forslag angående udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion, sp. 194,
Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion, sp. 194,
- c. Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m., sp. 194,
- d. Beretning angående nordisk vejteknisk forbund, sp. 194,
Beretning angående Nordiska Järnvägsmannasällskapet, sp. 194,
- e. Redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945, sp. 203,
og
Beretning fra Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde, sp. 203.

4) Første behandling af:

- a. Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område, sp. 217,
Beretning angående det nordiske Farmakopénævn, sp. 217,
- b. Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område, sp. 217,
Beretning angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik, sp. 218,
Beretning fra Den nordiske socialpolitiske komité, sp. 218,
Beretning fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger, sp. 218,
- c. Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler, sp. 218,
- d. Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering), sp. 218,
Beretning angående Nordisk Byggedag, sp. 218,
og

- e. Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre, sp. 218.
- 5) Første behandling af:
- a. Forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land, sp. 220,
  - b. Beretning angående de faste delegationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område, sp. 221,
og
Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952, sp. 221.

Hævet kl. 15,55.

3. møde.

Torsdag den 19. februar.

Åbnet kl. 14,30:

- 1) Anden behandling af:
  - a. Forslag angående undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin, sp. 223,
og
  - b. Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergi-kommission, sp. 235.
- 2) Anden behandling af:

Forslag angående udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion, sp. 235,

og

Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion, sp. 235.
- 3) Anden behandling af:

Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område, sp. 242.

Hævet kl. 15,55.

4. møde.

Fredag den 20. februar.

Åbnet kl. 11,00:

- 1) Anden behandling af forslag til forretningsorden for Nordisk Råd, sp. 253.

Udsat kl. 12,15.

Genoptaget kl. 14,30:

2) Anden behandling af:

- a. Forslag angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund, sp. 276,
- b. Redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945, sp. 280,
og
Beretning fra Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde, sp. 280.

3) Anden behandling af:

- a. Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område, sp. 310,
Beretning fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger, sp. 311,
Beretning fra Den nordiske socialpolitiske komité, sp. 311,
Beretning angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik, sp. 311,
- b. Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler, sp. 349,
Beretning angående det nordiske Farmakopénævns, sp. 349,
- c. Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering), sp. 350,
Beretning angående Nordisk Byggedag, sp. 350,
og
- d. Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre, sp. 350.

Hævet kl. 18,10.

5. møde.

Lørdag den 21. februar.

Åbnet kl. 10,00:

1) Anden behandling af:

- a. Beretning angående de faste delegationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område, sp. 353,
Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952, sp. 353,
og
- b. Forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land, sp. 364.

2) Anden behandling af:

- Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov, sp. 376,

Forslag angående nordisk samarbejde om udbygning af videnskabelige institutioner, sp. 376,

Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område, sp. 376,

og

Beretning fra Den nordiske Kulturkommission, sp. 376.

Udsat kl. 12,30.

Genoptaget kl. 14,00:

3) Fortsættelse af anden behandling af:

Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov, sp. 403,

Forslag angående nordisk samarbejde om udbygning af videnskabelige institutioner, sp. 403,

Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område, sp. 403,

og

Beretning fra Den nordiske Kulturkommission, sp. 403.

4) Anden behandling af:

a. Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m., sp. 430,

b. Beretning angående nordisk vejteknisk forbund, sp. 440,

og

Beretning angående Nordiska Järnvägsmannasälskapet, sp. 441.

5) Valg af 7 medlemmer til et udvalg vedrørende nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land, sp. 441.

6) Fastsættelse af tid og sted for Nordisk Råds næste session, sp. 441.

Hævet kl. 16,15.

Indholdsfortegnelse

Bulletin, parlamentarisk: 191, 223.

Emneliste: 106.

Finlands riksdag: 101.

Forretningsorden, midlertidig: 91.
— for NR: 110, 145, 253.

Friere samfærdsel: 194, 430.

Godkendelse af emneliste: 106.

— - medlemsliste: 91.

Hilsener til NR: 101, 105, 190.

Komiteer: 107.

Kultursamarbejde: 191, 235, 376, 403.

Ledelse, midlertidig: 77.

Ligestilling, statsborgeres: 220, 364.

Lovgivningssamarbejde: 221, 353.

Medlemsliste: 91, 223, 276, 353.

Midlertidig forretningsorden: 91.

— ledelse: 77.

Mindetaler: 94, 102.

Næste sessions tid og sted: 441.

Parlamentarisk bulletin: 191, 223.

Post- og teleunion: 194, 235.

Præsidium, valg af: 93.

Samfærdsel, friere: 194, 430.

Slutningstaler: 441.

Socialsamarbejde: 217, 310, 350.

Statsborgeres ligestilling: 220, 364.

Sted for næste session: 441.

Sundhedssamarbejde: 217, 242, 349.

Tele- og postunion: 194, 235.

Tid for næste session: 441.

Trafiksamarbejde: 194, 440.

Valg af komiteer: 108.

- - præsidium: 93.

- - udvalg: 441.

Velkomsttale: 77.

Vougt, Allan, mindeord over: 94.

Økonomisamarbejde: 203, 280.

Øresundsbro: 194, 276.

Åbningstaler: 77, 94.

Talerfortegnelse

Andersson i Malmö, Sverige:

Kultursamarbejde: 442.

Birger Andersson, Sverige:

Socialsamarbejde: 323.

Elon Andersson, Sverige:

Forretningsordenen: 145.

Sundhedssamarbejde: 247.

Socialsamarbejde: 337.

Berthelsen, Norge:

Forretningsordenen: 177.

Socialsamarbejde: 332.

Bjerre, Danmark:

Lovgivningssamarbejde: 362.

Bomholt, Danmark:

Kultursamarbejde: 401, 424.

Marius Buhl, Danmark:

Kultursamarbejde: 423.

V. Buhl, Danmark:

Midlertidig ledelse: 77.

Velkomsttale: 77.

Midlertidig forretningsorden: 91.

Godkendelse af medlemsliste: 91.

Valg af præsidium: 93.

Chr. Christiansen, Danmark:

Parlamentarisk bulletin: 232.

Kultursamarbejde: 392, 407, 427, 428.

Bertel Dahlgaard, Danmark:

Økonomisamarbejde: 212, 281, 298.

Edberg, Sverige:

Forretningsordenen: 153.

Friere samfærdsel: 194.

Parlamentarisk bulletin: 229.

Post- og teleunion: 235.

Foss, Danmark:

Øresundsbro: 276.

Økonomisamarbejde: 301.

Gerhardsen, Norge:

Åbningstale: 81.

Forretningsordenen: 175.

Friere samfærdsel: 430.

Tid og sted for næste session: 441.

Slutningstale: 441.

Hambro, Norge:

Forretningsordenen: 137, 184.

Hans Hedtoft, Danmark:

Valg af præsidium: 94.

Mindeord over Allan Vougt: 94.

Åbningstale: 95.

Finlands riksdag: 101.

Stormflodskatastrofen i Belgien, England
og Holland: 102.

Hilsener til NR: 105, 190.

Godkendelse af emneliste: 106.

Nedsættelse af komiteer: 107.

Valg af komitémedlemmer: 108.

Forretningsordenen: 111, 161.

Økonomisamarbejde: 309.

Slutningstale: 444.

Hegna, Norge:

Parlamentarisk bulletin: 223.

Kultursamarbejde: 409.

Herlitz, Sverige:

Åbningstale: 85.

Forretningsordenen: 114, 179, 253, 264, 272

Kultursamarbejde: 192, 396.

Socialsamarbejde: 336.

Lovgivningssamarbejde: 360.

Holm, Norge:

Økonomisamarbejde: 307.

Friere samfærdsel: 438.

- Hvidberg, Danmark:**
Kultursamarbejde: 387, 410.
- Hønsvald, Norge:**
Forretningsordenen: 266.
- Gisli Jónsson, Island:**
Forretningsordenen: 135.
Friere samfærdsel: 437.
- Magnús Jónsson, Island:**
Åbningstale: 79.
Friere samfærdsel: 439.
- Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark:**
Kultursamarbejde: 420, 426.
- Lange, Norge:**
Forretningsordenen: 150.
Kultursamarbejde: 191, 193.
Økonomisamarbejde: 204.
- Lavik, Norge:**
Socialsamarbejde: 324.
- Lindberg, Danmark:**
Socialsamarbejde: 327.
- Jakob Lothe, Norge:**
Kultursamarbejde: 400.
- Lyng, Norge:**
Forretningsordenen: 120, 260, 263, 271.
Socialsamarbejde: 329, 347.
Lovgivningssamarbejde: 353.
Statsborgeres ligestilling: 364.
- Finn Moe, Norge:**
Forretningsordenen: 129, 268.
Økonomisamarbejde: 285.
- Moseid, Norge:**
Forretningsordenen: 264.
- Ohlon, Sverige:**
Kultursamarbejde: 391, 411, 422.
- Karl Olsen, Danmark:**
Kultursamarbejde: 406, 408.

- Gustav Pedersen, Danmark:**
Forretningsordenen: 262.
- Pettersson i Dahl, Sverige:**
Sundhedssamarbejde: 242.
Socialsamarbejde: 338.
- Rylander, Sverige:**
Lovgivningssamarbejde: 355.
- Røiseland, Norge:**
Forretningsordenen: 170.
Økonomisamarbejde: 305.
- F. Severin, Sverige:**
Forretningsordenen: 125.
Økonomisamarbejde: 292.
- Rakel Sewerfin, Norge:**
Socialsamarbejde: 218, 311, 342.
Sundhedssamarbejde: 245.
- Sjödahl, Sverige:**
Statsborgeres ligestilling: 373.
Kultursamarbejde: 403.
- Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige:**
Kultursamarbejde: 388.
- Skoglund, Sverige:**
Socialsamarbejde: 321, 346.
- Viggo Starcke, Danmark:**
Økonomisamarbejde: 303.
Socialsamarbejde: 319, 341.
- Svensson, Sverige:**
Socialsamarbejde: 340, 344.
Kultursamarbejde: 418, 423.
- Thestrup, Danmark:**
Sundhedssamarbejde: 247.
Socialsamarbejde: 316, 345.
- Undén, Sverige:**
Forretningsordenen: 171.
Økonomisamarbejde: 209.
- Wallentheim, Sverige:**
Kultursamarbejde: 376.
- Zetterberg, Sverige:**
Statsborgeres ligestilling: 369.

Nordisk Råds forhandlinger

i rådets 1. session.

1. møde

Fredag den 13. februar 1953 kl. 11⁰⁰.

Efter at regeringsrepræsentanterne i og de valgte medlemmer af Nordisk Råd havde indtaget deres pladser i landstingssalen på Christiansborg, ankom kl. 11 Deres Majestæter Kong Frederik den Niende og Dronning Ingrid med følge.

V. Buhl: Man har bedt mig om som formand for den danske gruppe af det nordiske interparlamentariske forbund at lede dette første møde i Nordisk Råd, indtil rådets konstitution har fundet sted. Jeg byder Deres Majestæter Kongen og Dronningen hjertelig velkommen og bringer Deres Majestæter en hjertelig tak, fordi De har vist Nordisk Råd den ære at komme til stede ved dets første sammentræden, der vil stå som en milepæl på det nordiske samarbejdes vej.

Hans Majestæt Kong Frederik den Niende udtalte derefter følgende:

Medlemmer af Det nordiske Råd!

Det er mig en stor glæde i dag, da Nordisk Råd for første gang træder sammen, at byde Dem alle et hjerteligt velkommen til Danmark og til København.

At denne historiske begivenhed får lov at finde sted her på Christiansborg, fylder os med stolthed og med glæde.

For selv om vi oprigtigt ønsker at stå i et godt og tillidsfuldt forhold til *alle* nationer i verden, føler vi os særligt nøje knyttet til de nordiske broderfolk og forstår, hvilke rige værdier det nordiske fællesskab rummer for alle, der har andel i det.

Derfor er det mit og det danske folks håb, at Nordisk Råd, dette det nyeste og mest betydningsfulde udtryk og redskab for det nordiske samvirke, må få lykke til at udføre en rig gerning til gavn for alle de nordiske folk, til styrkelse af samarbejdet og samfølelsen imellem dem og derved til inderligere befæstelse af de århundredgamle bånd, som forener dem.

Hermed erklærer jeg Nordisk Råds første session for åbnet!

V. Buhl: Den islandske delegations formand, hr. Magnús Jónsson, har ordet.

Magnús Jónsson: Deres Majestæter, ærede forsamling.

Den tiende december nitten hundrede to og halvtreds vedtog Altinget, at Island skulle være medstifter af Nordisk Råd. Samtidig godkendte Altinget rådets vedtægter.

Det kan siges med sikkerhed, at Altingets beslutning deles af langt den største del af det islandske folk. Vi islændinge har altid betragtet os selv som et nordisk folk og har, uanset længst forsvundne tunge tider, aldrig glemt dette. Vi er stolte over at have ved vor gamle litteratur skabt en af hovedbetingelserne for et fællesnordisk åndsliv.

Da vi genoprettede republikken på Island og derigennem generhvervede til fulde vor statsretlige selvstændighed, var der mange, der frygtede, at Island ville — på grund af landets beliggenhed og forbindelsen med de angelsaksiske nationer — komme længere bort fra det øvrige Norden. Tværtimod er jeg sikker på, at viljen til samhørighed med vore nordiske brødrefolk er blevet styrket derved, at vi nu kan deltage i nordisk samarbejde som en helt selvstændig nation.

Ved denne lejlighed er det ikke muligt at drøfte nordisk samarbejde i al almindelighed og alle de muligheder, som findes for samvirke på forskellige områder, blandt andet kulturelt og økonomisk. Meget har man allerede opnået og endnu flere opgaver venter på deres løsning. Nordisk Råd skal være det mødested, hvor vi fremsætter ideer og forslag om et mere nært samvirke og forsøger at bringe tilveje overensstemmelse mellem de deltagende staters interesser på en sådan måde, at de respektive landes lovgivende forsamlinger kan godkende forslag fra rådet. Jeg vil ikke lægge skjul på, at der i Altinget fremkom nogen tvivl om, at det ville blive muligt for Nordisk Råd at lægge et reelt grundlag til forøget samvirke mellem de nordiske folk. Den islandske delegation nærer det ønske efter endt møde at kunne rejse hjem med den faste overbevisning, at Nordisk Råd netop er det led, der knytter de nordiske lovgivende forsamlinger sammen, og som gør det muligt for de nordiske folk at samordne endnu bedre end før forskellig slags lovgivning og at forene disse nationers kræfter i styrkelsen af kulturelle og økonomiske fremskridt i Norden.

De nordiske folks indbyrdes slægtskab, deres fælles kulturarv og deres landes beliggenhed bevirker helt naturligt, at de har en ensartet indstilling ved internationale drøftelser. Grundet på vort lands beliggenhed indtager vi islændinge dog en særstilling på nogle områder. Men jeg ved, at vore frænder i Norden vil forstå dette — og denne vor særstilling svækker da heller ikke vort ønske om at være medlem af den familie, som de nordiske folk udgør. — Til trods for at to verdenskrige midlertidigt har afbrudt samkvemmet mellem vore folk, har vi dog, så snart det var muligt, genoptaget forbindelsen.

Islands udenrigshandel har i de senere år ikke været så stor med de nordiske lande som med enkelte andre stater. Dette har tildels helt naturlige årsager, men jeg vil mene, at de nordiske lande burde lægge den største vægt på samhandel, og at de burde etablere et samarbejde om salget af deres produkter på verdensmarkedet i stedet for at konkurrere med hinanden, ofte til skade for begge sælgerne.

Den fællesnordiske kultur har knyttet os islændinge med stærke bånd til Norden. Først og fremmest på grund af vor ubrudte litterære tradition og interesse er det lykkedes islændingene at bevare næsten uforandret det sprog, som for ti århundreder siden blev talt i hele Norden. Hvert islandsk barn kan således endnu i dag læse vore gamle skrifter. Skønt vort land nu ligger ved alfarvej, vil vi dog beskytte

[Magnús Jónsson]

og styrke de kulturelle bånd, som knytter os til vore brødrefolk, og håber da også, at vor kulturkamp vil blive mødt med forståelse i Norden.

Oftest har de nordiske folk indtaget den samme stilling ved internationale drøftelser — også Island ønsker, at dette sammenhold må fortsættes og styrkes.

Det islandske folks eksistens som en selvstændig nation beror på, at der hersker lov og ret mellem folkene. Til trods for at de andre nordiske lande har mange gange større indbyggertal end Island, har de dog ikke en stor styrke til at møde en stormagts angreb. De er derfor i næsten lige så stor fare, hvis en krig skulle bryde ud. Alle de nordiske folk er også fredselskende af naturen og kan derfor helt naturligt stå sammen som fredens budbringere i verden.

Nordisk Råd skulle kunne blive et forbillede for andre folk for, hvorledes nationerne i venskab og gensidig forståelse kan løse alle tvistigheder og præge det mellemfolkelige samarbejde og samdrægtighed, som må danne grundlaget for muligheden for at udrydde krigsfarens i verden og skabe fred på jorden.

Det er os islændinge en stor glæde, at Altingets tusindårsfest, som blev afholdt på vort hellige sted, þingvellir, blev den lejlighed, som blev valgt til at afslutte en gensidig pagt med de nordiske folk om, at de altid ville løse alle indbyrdes tvistigheder ad fredens vej. Selv om mange pagter sønderrives, vil denne pagt aldrig blive krænket af de nordiske nationers familie. — Skønt vi elsker freden, da forbyder den nordiske ånd os at bøje os for undertrykkelse og vold. Derfor kan de nordiske folk leve og virke efter ordsproget: Gør det, som er ret — tål ikke uret.

V. Buhl: Den norske delegations formand, hr. Einar Gerhardsen, har ordet.

Gerhardsen: Deres majestæter, medlemmer af Det nordiske råd. Nordisk samarbeid skal først og fremst være arbeid — ikke ord. Særlig skal vi vokte oss for *store* ord. Det har heller vært for mange av dem. Ofte kan det ha vært mere ord enn arbeid.

Men vi må ikke bli redd ordene. Det er allikevel ved hjelp av dem vi kan utrette noe og det er ved hjelp av dem vi kan forstå hverandre.

Men vi må snakke åpent. Først når vi snakker åpent får ordene en mening. Vi må om nødvendig ha mot til å snakke åpent også om ubehagelige ting. Og det som er vanskeligere, vi må kunne tåle å høre det vi ikke liker og det vi ikke er enige i.

I det norske Stortinget stod det strid om det nordiske rådet. Mange gikk mot det, men et stort flertall besluttet at Norge skulle være med. De som har vært mot rådet er også representert i den norske delegasjonen. Det tror jeg vi alle er glade for. Jeg er også glad over å kunne si, at det er et enstemmig Storting og et enstemmig folk, som står bak ønsket om et best mulig samarbeid mellom de nordiske landene. Det er *formen* for samarbeidet det kan være delte meninger om.

I de siste årene har samarbeidet i Norden utviklet seg raskt på de fleste områdene. Men regjeringene og nasjonalforsamlingene har ikke fulgt med. Riktignok kommer utenriksministrene ofte sammen bl. a. for å drøfte felles problemer i de internasjonale organisasjonene. Også andre fagministre, som justisministrene og sosialministrene, møtes for å drøfte nye felles tiltak på sine områder. Men det er allikevel langt mindre samarbeid mellom regjeringene enn de fleste tror.

Hvis vi ikke i 1949 hadde hatt forhandlingene om et nordisk forsvarsforbund så ville jeg i løpet av de 6½ år jeg var statsminister ha møtt mine kolleger fra

[Gerhardsen]

de andre nordiske land, vel å merke i egenskap av statsminister, bare i de riktig store begravelser.

En del av parlamentsmedlemmene har møtt hverandre under det nordiske interparlamentariske forbunds kongresser. Disse kongressene har vel hatt sin betydning, men resultatene har ikke vært særlig store.

Det samarbeidet vi tar til med idag burde ha muligheter for å gi resultater. For det første fordi det er med representanter både for regjeringene og for nasjonalforsamlingene. For det andre fordi alle demokratiske partier er representert. Og for det tredje fordi alle som møter er utpekt av de respektive nasjonalforsamlinger eller regjeringer.

Selv om ingen av oss har noen direkte fullmakter så representerer vi allikevel ikke bare oss selv. Det betyr også at vi under vårt arbeid i rådet vil kunne bygge på det rikholdige og verdifulle materiale som til enhver tid foreligger fra de ulike nordiske samarbeidsorganer. Det vil gi fasthet i arbeidet og vi kan få konkrete forslag til behandling. Sammensetningen av rådet er også slik at vi får et bredt og et representativt forum å drøfte sakene i.

Det nordiske rådet vil kunne fylle en viktig funksjon i samarbeidet. Som for må gode og brukbare ideer og forslag prøves og om nødvendig utredes av sakkyndige utvalg. Her kommer ekspertene inn. De er nødvendige å ha med i det forberedende arbeid. Men det ligger i sakens natur at eksperter og embetsmenn føler et særlig ansvar for å få fram innvendinger og betenkeligheter. Det er deres plikt. Men de store fordeler ved å prøve noe nytt vil lett bli trengt i bakgrunnen der ekspertene er alene. I et samarbeid på det politiske plan vil fordelene i et prosjekt eller forslag komme sterkere i forgrunnen. Det er politikernes oppgave å vurdere og veie mot hverandre alt som taler for og mot. De skal si nei hvis de mener at et forslag ikke er noe verdt eller ikke er gjennomførbart, og de skal gi retningslinjene for det videre arbeidet hvis de mener at et forslag har livets rett. Det nordiske rådet vil være særlig skikket til å fylle en slik oppgave eller funksjon. Selv om det ikke har noen besluttsende myndighet så vil drøftingene i rådet og dets eventuelle anbefalinger kunne bli av stor betydning. Rådet vil på en måte kunne gi klarsignal for en sak. Under alle omstendigheter blir det de enkelte lands regjeringer som avgjør om en sak skal fremmes. Og det er hvert lands nasjonalforsamling som har den endelige avgjørelsen.

For det nordiske samarbeidet vil det være av betydning at representanter for ulike politiske partier kan møtes i arbeid med saker av felles interesse. Det vil også kunne ha en gagnlig innflytelse på det politiske arbeidet i det enkelte land. Hver representant vil på den ene siden ha en følelse av at det tvers over partigrensene består et fellesskap med de andre som møter fra hans eget land — og samtidig vil han ha følelsen av en viss samhörighet med sine politiske meningsfeller fra de andre nordiske land. Det vil kunne gi noe av verdi til den enkelte, noe som kan få innflytelse på ens innstilling og på ens forutsetninger for å ta stilling til et problem. Det vil kunne gi større vidsyn.

Vi lever i en vond tid, da forholdene i seg selv skulle gjøre det innlysende at små land som har mye felles og som ligger nær hverandre kan trenge å stå sammen. Både under og etter krigen har vi i Norden kommet til å gå hver våre veier i utenrikspolitikken. Det får vi godta, enten vi nå liker det eller ikke. Oppgavene for det nordiske rådet vil derfor ligge på andre felter. Og det er oppgaver nok, selv om ikke alle står for oss som like store og viktige. Også de små oppgavene skal løses. Og det er ofte slik i livet at en må begynne i det små. Særlig på det økonomiske området,

[Gerhardsen]

som er så viktig, kan det bli nødvendig. Tålmodighet er også en av de egenskapene vi kan trenge i nordisk samarbeid. Det viktigste er at det skjer noe, at det går framover og at vi bygger på sikker grunn.

Fra første stund må vi være på vakt så vi ikke skaper forventninger som ikke kan innfris. Fra dette møte som er det første må en under ingen omstendigheter vente seg store ting. Den viktigste oppgaven for oss er å gi liv til Det nordiske rådet. Så skal entusiastene vite at vi bare kan ta ett skritt av gangen. Og de som ikke tror på rådet skal være villige til å verdsette det som etterhvert faktisk skjer. Vår beskjedne ærgjerrighet skal det være alltid å kunne ta nye skritt på en vei som gjør hvert enkelt av våre land og med det Norden som helhet *noe* bedre og *noe* sterkere.

På vegne av den norske delegasjon hilser jeg det nordiske rådet med håpet om, at det samarbeidet som nå tar til vil bli gagn og lykke for hele Norden.

V. Buhl: Den svenske delegations formand, hr. Nils Herlitz, har ordet.

Herlitz: Eders Majestäter, mina damer och herrar.

Även om man har klart för sig att det endast är framtiden som kan avgöra vad som har tyngd och betydelse i historien och sålunda säkert bedöma på vad sätt denna dag är historisk, kan man inte undgå att se den i historiskt perspektiv. Vad som göres i dag är ett försök av folkstyrelsen i våra nordiska länder att på ett varaktigt sätt sträcka sig utöver landgränserna, gripa in i Nordens liv. Något helt nytt är icke detta. Ett avlägset, men långt och betydelsefullt skede i vår gemensamma historia präglades starkt av det medvetandet, att Nordens folk bildade ett särpräglat samfund. Det föll sig då naturligt att rikenas råd, folkrepresentationer efter sin tids begrepp, sammanträdde till nordiska rådsmöten för att samfällt lösa sammanlevnadens problem. Ända in på 1600-talet fortlevde denna tradition. Men sedan kom de konsoliderade statsbildningarnas tid; i storpolitikens konflikter skymdes medvetandet om enhet bort. Långt senare, under 1800-talet och 1900-talet, har en ny samkänsla vuxit fram; åter är vi berättigade att tala om ett nordiskt folksamfund, av fem fria folk, ett samfund som på sitt sätt lever sitt eget liv, under bevarande på samma gång av å ena sidan ett starkt medvetande om varje folks egenart, å andra sidan en växande känsla för det större folksamfund som uppbares av det västerländska kulturarvet. Men detta nordiska folksamfund är i eminent mening folkens, de enskilda människornas skapelse; det näres av deras känslor, deras vilja, deras livssyn. Staternas samverkan är långt svagare utvecklad. Och framför allt är det påtagligt, att de folkvalda organ, som är de främsta uttrycken för modern folkstyrelse, var för sig helt absorberats av uppgiften att bygga ut de skilda staternas ordning till det egna folkets gagn.

Denna dags betydelse skulle jag icke vilja karakterisera så, att någonting nytt har skapats; det har inte skett ännu. Men vad vi står inför är ett nytt perspektiv, en ny frågeställning, en ny uppgift.

Riksdagarnas, Atingets och Stortingets synkrets har vidgats utöver den traditionella ramen, inriktats mot de problem, som folkens samlevnad och samarbetsvilja ställer oss inför. Frågeställningen är denna: har folkstyrelsen kraft nog att gripa itu med dessa större uppgifter? Ligger det i dess natur att vara nationell, bunden vid en särskild stat och dess uppgifter? Står den maktlös inför det nya läge, där folken ropar efter insatser med vidare syftning? Eller är folkstyrelsen mäktig kraftutveckling i de riktningar tiden kräver?

Detta nya perspektiv, dessa nya frågeställningar innebära, att vi som har

[Herlitz]

samlats i denna sal ha ställts inför en gemensam uppgift — en uppgift som närmast är oss given genom våra uppdragsgivares val, men som djupare sett vuxit fram ur det läge i vilket våra folk nu befinner sig. Domen över Nordiska rådet beror av hur vi som ha ansvaret inför historien fylla denna uppgift.

Det är omöjligt att precisera vad uppgiften, närmare besett, består i. Det ligger i folkstyrelsens natur, att vi fattar våra uppgifter på olika sätt. Här måste finnas olika meningar om vad som bör göras. Jag utgår ifrån att inom den delegation, som jag har äran att representera, de finns, som endast räknar med jämförelsesvis begränsade steg i den nya riktningen; det finns andra, som ser framför sig en myckenhet av samfällt arbete, som vi borde främja. Det finnes utan tvivel också olika meningar om arbetets riktning: olika former av samarbete framstår för den ena och den andra som det väsentliga. Skilda politiska uppfattningar — som i vår krets måste få fritt spelrum — pekar likaledes i olika riktningar.

Den svenska delegationen har icke kommit till detta möte — och kommer icke heller till senare möten — med ett gemensamt program för nordiskt samarbete. Än mindre kan vi räkna på en gemensam uppfattning hos dem, som vi har att representera.

Men i ett hänseende tror jag mig ha rätt att säga, att medlemmarna av den delegation jag företräder är ense: vi är inriktade på att ta vår uppgift — så som nu var och en av oss fattar den — på fullt allvar. Det är det som den svenska riksdagen förväntade, då den enhälligt — så när som på undantag som icke räknas i fråga om ett organ för fri folkstyrelse — beslöt om rådets inrättande och gav oss vårt mandat.

Vi kan inte räkna med att gå till dukat bord. Rådet löser inte sin väsentliga uppgift, om det konfirmerar resultat som utan några insatser från dess sida är klara. Vår uppgift är att göra det som eljest icke bleve gjort. Och nu förhåller det sig ju så, att vad man än vill försöka av nordiskt samarbete på det statliga planet, reser sig betänkligheter och svårigheter, så snart man tränger frågan in på livet: olika traditioner och arbetsvanor, skiljaktigheter i folklynnen, olikheter i samhällets uppbyggnad, divergerande lagstiftning, förvaltning och rättsväsen, skilda nationella intressen, allsköns särintressen och mycket annat. Vår första uppgift är, i de frågor som förelägges oss, att se dessa svårigheter i ögonen. Vi måste därför önska att de verkligen kommer i dagen vid våra förhandlingar, att de inte skymms bort i vårt arbete i ett töcken av löst grundade förväntningar och framträder först på senare stadier. Det är att hoppas, att rådet, i varje steg det tar, försöker få fast mark under fötterna. Det förutsätter, att vi på allvar tar itu med svårigheterna. Detta kan leda den ena eller den andra av oss, kanske oss alla, att resignera, även om vi skulle vilja komma fram till positiva resultat. För oss alla är det väl ett självklart bud att ingenting skall forceras fram, som något av våra folk icke finner förenligt med sitt väsen; respekt för de olika folkindividualiteterna är en given förutsättning för ett arbete på demokratisk grund. Men i första hand bör vår strävan innebära att vi allvarligt försöker finna utvägar att övervinna hindren, utjämna motsättningarna, bemästra svårigheterna. Det är här det skall visa sig, vad de parlamentariska krafterna förmår i det nordiska samarbetet. Vi kommer var från sitt land med rika erfarenheter om hur det går till att i samråd finna framkomliga vägar, att förlika olika intressen, jämka skilda meningar, att ur mångfalden av meningar och intressen skapa ett helt. Frågan är nu, om vi mäktar utveckla denna kraft i de angelägenheter, som är gemensamma för hela Norden. Detta är i mina ögon denna dags innebörd. Dock förutsätter ingen, att vid detta möte stora

[Herlitz]

resultat skall uppnås. Men under detta möte kan grunden läggas. Vi kan hoppas på att gemenskapen i arbetet kan vidga vår synkrets, skärpa vår blick för problemen, ge oss ett fastare grepp om dem och ett säkrare handlag, då det gäller att lösa dem. Och på den grundvalen är vi bereda att sedan, så gott vi kan, arbeta vidare.

Det är med sådana tankar, som den svenska delegationen har kommit till Nordiska rådets första möte. Den ägnar i denna stund åt Finland en tanke, som icke behöver klädas i ord. Den hälsar sina kamrater från Island och Norge. Och till våra danska kamrater frambär den inte bara samma hälsning utan också ett uppriktigt tack för det mottagande som beretts oss.

Herefter forlod Deres Majestæter Kong Frederik den Niende og Dronning Ingrid med følge salen.

Efter en kort pause genoptoges mødet.

V. Buhl, Danmark: Ifølge vedtægten for Nordisk Råd, (sp. 13), fastsætter rådet selv sin forretningsorden, og der foreligger et *forslag til forretningsorden*, som er udarbejdet af *Nils Herlitz* og tiltrådt af *Einar Gerhardsen* og *Hans Hedtoft*. Dette forslag er opført på forslaget til emneliste som sag nr. 1, (sp. 465), og det vil blive sat til første behandling senere i dag.

Indtil en forretningsorden er vedtaget, er det imidlertid nødvendigt at have et grundlag for rådets arbejde, og jeg anmoder derfor om *tilslutning til, at det udarbejdede forslag antages som midlertidig forretningsorden*. Hvis ingen gør indvending herimod, vil jeg betragte forslaget som vedtaget som midlertidig forretningsorden. (Ophold). Det er vedtaget.

I henhold til den midlertidige forretningsordens § 6 skal det først fastslås, hvem der af regeringerne og rigsdagene er udpeget til at være medlemmer af Nordisk Råd i denne session. På grundlag af anmeldelser til sekretariatene er der udarbejdet en *medlemsliste*, som jeg nu vil læse op. Jeg anmoder medlemmerne om at rejse sig og svare ja, når jeg nu nævner deres navne.

Jeg nævner først regeringsrepræsentanterne i alfabetisk rækkefølge:

Statsminister *Erik Eriksen*, Danmark,
Statsminister *Erlander*, Sverige,
Indenrigsminister *Hedlund*, Sverige,
(anmeldt, endnu ikke ankommet),

Undervisningsminister *Hvidberg*,
Danmark,

Trafikminister *Jørgen Jørgensen* (Ul-
lerup), Danmark,

Justitsminister *Kai Knudsen*, Norge,
(anmeldt, endnu ikke ankommet),

Udenrigsminister *Ole Bjørn Kraft*,
Danmark, (sygemeldt),

Udenrigsminister *Lange*, Norge,
Minister *Hjalmar Nilson*, Sverige, (an-
meldt, endnu ikke ankommet),

Justitsminister *Helga Pedersen*, Dan-
mark,

Samfærdselsminister *Jakob Pettersen*,
Norge, (anmeldt, endnu ikke ankommet),

Statsminister *Steingrímur Steinþórsson*,
Island,

Statsminister *Oscar Torp*, Norge,
Udenrigsminister *Undén*, Sverige, (an-
meldt, endnu ikke ankommet), og

Justitsminister *Zetterberg*, Sverige.

Jeg nævner dernæst de valgte medlemmer i alfabetisk rækkefølge:

Andersson i Malmö, Sverige,

Birger Andersson, Sverige,

Elon Andersson, Sverige,

Berthelsen, Norge,

Bjerre, Danmark,

Jörundur Brynjólfsson, Island,

Marius Buhl, Danmark, (fraværende),

V. Buhl, Danmark,

Chr. Christiansen, Danmark,

Bertel Dahlgaard, Danmark,

Edberg, Sverige,

Elgaard, Danmark,

Foss, Danmark,

Gerhardsen, Norge,

Gillström, Sverige,

Magnhild Hagelia, Norge,

Hambro, Norge,

Hans Hansen (Usserød), Danmark,

H. C. Hansen, Danmark,

Hans Hedtoft, Danmark,

Hegna, Norge,

Herlitz, Sverige,

Holm, Norge,

Hønsvald, Norge,

[V. Buhl]

H. Johnsen, Norge,
Gísli Jónsson, Island,
Magnús Jónsson, Island,
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark,
Klippenvåg, Norge,
Lavik, Norge,
Lindberg, Danmark,
Jakob Lothe, Norge,
Lyng, Norge,
Finn Moe, Norge,
Moseid, Norge,
Ohlon, Sverige,
Karl Olsen, Danmark,
Gustav Pedersen, Danmark,
Pettersson i Dahl, Sverige,
Rylander, Sverige,
Roiseland, Norge,
F. Severin, Sverige,
Rakel Severin, Norge,
Sjödahl, Sverige,
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige,
Skoglund, Sverige,
Viggo Starcke, Danmark,
Bernhard Stefánsson, Island,
Stefán Jóh. Stefánsson, Island,
Svensson, Sverige,
Thestrup, Danmark,
Wallentheim, Sverige, og
Werner, Sverige.

Jeg betragter den nu oplæste medlemsliste som godkendt. (Sp. 43).

Der skal herefter foretages valg af præsident og vicepræsidenter. I henhold til den midlertidige forretningsordens § 7 skal det ved valg af præsidenter og vicepræsidenter iagttages, at hvert land og forskellige politiske anskuelser bliver repræsenteret i præsidiets. Ifølge § 16 skal til vejledning ved valg de af delegationerne nedsatte arbejdskomiteer fremlægge forslag, og fra arbejdskomiteerne foreligger der indstilling om, at rådet til præsident vælger *Hans Hedtoft*, Danmark, og til vicepræsidenter *Magnús Jónsson*, Island, *Einar Gerhardsen*, Norge, og *Nils Herlitz*, Sverige. Da der ikke foreligger andre forslag, vil jeg betragte de nævnte som valgt til

henholdsvis præsident og vicepræsidenter.

Jeg anmoder derefter præsidenten om at overtage ledelsen af mødet.

Præsidenten (*Hans Hedtoft*): Jeg takker for den tillid og den ære, man har vist mig ved at vælge mig til præsident for Nordisk Råd under den første session. Og jeg takker på de øvrige valgte præsidiemedlemmers vegne. Samtidig beder jeg om forsamlingens overbærenhed. Også parlamentarisk-teknisk er det jo en nydannelse, vi her stilles overfor. De arbejdsformer, vi får at virke med, vil på flere punkter adskille sig fra dem, vi hver især er vant til fra vore hjemlige rigsdage. Derfor vil der sikkert under forhandlingernes gang opstå praktiske problemer, hvor ikke blot de enkelte medlemmer, men måske også nu og da forsamlingens leder vil få brug for gode råd og vejledning.

Allerede inden Nordisk Råd trådte sammen til sit første møde, har døden bortrevet et af dets medlemmer, tidligere minister, landshøvding *Allan Vougt*. Blandt de forslag, der ligger på rådets bord, bærer et af dem, der har vakt mest opmærksomhed, hans navn som forslagsstiller: Forslaget om at undersøge mulighederne for en bro over eller en tunnel under Øresund.

Ifølge svensk rigsdagsskik vil det ikke gøre nogen forandring vedrørende forslaget fremsættelse, at den, der har stillet det, er afgået ved døden. Det vil derfor blive stående i vor rådstidende som et sidste vidnesbyrd om Allan Vougt's altid levende nordiske interesse.

Fordi en så stor del af hans livsgering faldt i Malmö og i Skåne, havde de dansk-svenske forbindelser naturligvis hans særlige interesse. Man har ligesom lov at se et symbol i, at hans sidste større initiativ gjaldt netop denne bro over Øresund, der kan blive af så megen

[Præsidenten]

betydning for de folkelige forbindelser mellem de to lande.

Men også i det nordiske arbejde i videre forstand var Allan Vougt en af de drivende kræfter i sit hjemland. Det faldt i hans lod som formand for den svenske gruppe af det nordiske interparlamentariske forbund at lede det delegeretmøde i Stockholm i august 1951, hvor de indledende skridt blev taget i den udvikling, som i dag krones med Nordisk Råds første sammentræden.

Det er derfor en god svensk og nordisk mand, der er gået bort. Vi har ved hans død mistet en dygtig og begejstret medarbejder, som vil blive savnet i vor kreds

Æret være Allan Vougts minde!

(Forsamlingen påhørte stående præsidentens mindeord).

Jeg vil derefter i tilslutning til de indledende betragtninger, der er fremført fra islandsk, norsk og svensk side, fremsætte et par bemærkninger om det nordiske samarbejde.

Det er noget nyt, vi i dag sætter i gang indenfor det nordiske samarbejde. For første gang har statsmagterne her skabt et fælles forum, hvor repræsentanter for de nordiske rigsdage og regeringer efter faste regler kan rådslå om spørgsmål af fælles interesse.

Men selvom det er noget helt nyt, der nu skal til at tage form, indgår det alligevel som led i en naturlig udvikling. Der har gennem de sidste menneskealdre været en uafbrudt organisk vækst i det nordiske samarbejde. Nordisk Råd er blot det sidste skud på denne stamme, hvis rødder går dybt i de nordiske folk.

Grundlaget for samarbejdet mellem vore lande er fremfor alt et fællesskab, som forener folkene i Norden, og dette fællesskab spænder over en række af de allervigtigste områder. I alt fald i Danmark, Norge og Sverige forstår vi uden større vanskelighed hinandens sprog. Op gennem slægtledene har

Nordens folk haft den samme religiøse tro. Fra vi først kender de nordiske landskabslove, er de præget af en vidtgående enhed.

Vi taler altså samme sprog og har samme opfattelse af, hvad der er ret og uret, godt og ondt.

Gennem flere århundreder overskyggedes fællesskabsfølelsen til tider af de ødelæggende krige om overherredømmet i Norden. Men fællesfølelsen forsvandt aldrig, trods alt det blod, som blev udgydt, og trods alle hærgninger og ødelæggelser. Og da Sveriges store digter i det gamle fælles ærkesædes domkirke i Lund kunne forkynde, at „söndringens tid är förbi“, da indledtes et nyt afsnit i Nordens historie.

Jeg ved godt, at man før har været tilbøjelig til at undervurdere den gamle skandinavisme, fordi man især fæstede opmærksomheden ved de to store mærkesager, som den ikke evnede at gennemføre: staternes fællesskab under een konge og den nordiske forsvarsalliance. Også i andre henseender havde den sine brist. Navnlig undervurderede den betydningen af den folkelige egenart og dennes ret til at blive respekteret.

Men når dette er indrømmet, fortjener det at blive sagt, at uden den gerning, vore forfædre udførte for hundrede år siden, stod vi ikke her i dag. Forudsætningen for Nordisk Råd i landstingsalen på Christiansborg i 1953 er studenterne og borgerne i ridehuset på Christiansborg i 1845.

Skandinavismens mænd kan tilskrive sig æren af, at det gamle folkehad indenfor Norden, avlet af århundreders blodige krige, blev udryddet for bestandigt. Den tændte den lysende bavn, som har inspireret følgende slægtled. Den skabte den åndelige baggrund for det stolte kongeord på Drottningholm, at herefter er krig mellem nordiske brødre en umulighed. Og den opstillede og begyndte at virkeliggøre et nordisk arbejdsprogram, som endnu i dag på langt nær er gennemført.

[Præsidenten]

I ridehuset her på Christiansborg talte Orla Lehmann til studenter fra alle Nordens lande. Nu er I unge, sagde han, men der kommer en dag, da I sidder i kongernes og folkenes råd; da har vi midler i hænde til at fuldbyrde, hvad vi har sat som vort livs opgave.

Mange af disse unge følte kaldet under Danmarks kamp for Sønderjyllands danskhed, og nogle af dem gav deres liv for Danmark og for den nordiske sag. Vi danske vil aldrig glemme de unge mænd fra Finland, Norge og Sverige, hvis grave ligger på Dybbøl banke og de andre slagmarker i Jylland, side om side med vore egne faldne soldater.

Men det var også skandinavismens tanker, der besjælede de økonomer og politikere, som i 1870erne skabte den nordiske møntunion, de jurister, som fra 1880erne begyndte at lægge grunden til det nu så vidtforgrene nordiske retsfællesskab, og ikke at forglemme, de højskoleforstandere, som over hele Norden gjorde folkehøjskolen til et af den nordiske tankes trofaste tilholdssteder gennem årene. Og endelig må vi ikke overse: det var skandinavismens mænd, som gjorde de erfaringer på godt og ondt, som vi på så mange måder har taget ved lære efter.

På det grundlag, skandinavismen ryddede, og inspireret af den fællesfølelse, som altid ligger i de nordiske sind, har siden slutningen af sidste århundrede stadig nye befolkningsgrupper sluttet op bag det nordiske arbejde. Skandinaverne sang: Vi er kun en flok, men folket kommer nok! Dette håb er gået i opfyldelse. Den nordiske sag er i dag en folkesag. Alle slags foreninger, organisationer og institutioner af hvad art man nævne kan, økonomiske, sociale, kulturelle, er nu med i en eller anden form for direkte nordisk samarbejde. Værdien heri består ikke blot i den gensidige faglige belæring eller styrkelse.

Lige så betydningsfulde er de mangfoldige personlige kontakter og de udvidede gensidige kundskaber i dette samarbejdes følge.

Hele dette „private“ nordiske samarbejde er siden 1919 blevet systematisk opmuntret og udbygget af foreningerne Norden. Deres indsats fortjener ved denne lejlighed en særlig understregning. Ved deres mangesidige virke, ikke mindst gennem venskabsforbindelserne, har de i høj grad hjulpet med til at skabe det folkelige grundlag for de resultater, der er opnået både ad privat vej og ved statsmagternes indsats.

Det var først under og efter den første verdenskrig og navnlig fra 1930erne, at regeringerne for alvor begyndte at blive aktive i det nordiske samarbejde. Rigsdagene var også med, men mere tilfældigt og i reglen først, når regeringerne og embedsmændene havde banet vejen. Den anden verdenskrigs oplevelser satte en hidtil ukendt fart også i det officielle nordiske samvirke. Hvor meget der er udrettet i den forløbne tid, fremgår klart af de beretninger, som er forelagt rådet af de forskellige nordiske samarbejdskomiteer og -udvalg.

I de opnåede resultater har disse komiteer og udvalg af eksperter en meget stor andel ved det værdifulde arbejde, de har udført på mange områder. Det er min overbevisning, at de i den tid, som kommer, på betydningsfuld måde vil kunne bistå Nordisk Råd i dets bestræbelser.

Her har jeg blot kunnet antyde de svageste omrids af det meget omfattende samarbejde, som allerede er i gang og for visse gruppers vedkommende rækker et par menneskealdrer tilbage. Hvad jeg har villet vise, er det brede og solide grundlag, der allerede er lagt for Nordisk Råds arbejde. Her er intet improviseret. Her er der ikke bygget kasteller i luften. Gennem årtier er sten blevet lagt på sten, og belært af erfaringerne har man været omhyg-

[Præsidenten]

gelig med ikke at stræbe højere og bygge forventningerne dristigere, end at håb og ønsker i reglen har kunnet indfries. Naturligvis har der været skuffelser. Vi har endnu ikke nået alt, hvad vi stræbte efter, men erfaringen også i det nordiske arbejde viser, at hvor der er vilje, der vil der også efterhånden ved vore fælles bestræbelser kunne findes en vej.

Også her, med Nordisk Råd, har vi bygget forsigtigt. Her er ikke tale om nogen nordisk rigsdag, ikke om forsøg på at skabe noget overparlament. Det er netop det, som vedtægterne udtaler: et organ for samråd mellem Nordens regeringer og rigsdage, et sted, hvor vi — for at citere den danske politiker Hørup — kan tale og dele os tilrette.

Det er ganske rigtigt blevet sagt, at Nordisk Råd ingen myndighed har — ingen anden end til at tale —, nogle har også sagt det i hånlige mening. Men det gælder også for politikken og samfundslivet, at i begyndelsen er ordet. Og jeg er overbevist om, at der i Nordisk Råd vil blive talt mangt et ord, som vil inspirere vore folk og vore regeringer og rigsdage til samvirke om løsningen af store opgaver. Andet mandat har vi ikke. Men jeg håber også, at vi må evne så meget.

Ingen vil kunne påstå, at vore rigsdage er gået overilet til værks, da de skabte Nordisk Råd. Trods det meget, som forbinder vore folk, trods den store lighed i levevilkår, i sprog, i tankesæt, i lovgivning, i samfundets opbygning, i inddelingen af partierne og trods det fællesskab, der allerede som et fint-masket net omspænder vore folk, har de i flere år sendt repræsentanter til De Forenede Nationer, til Europarådet og Den europæiske økonomiske Samarbejdsorganisation, før vi i dag tager sæde ved hinandens side i Nordisk Råd.

Personlig tror jeg snarere, at vi har tøvet for længe. Den verden, vi lever i, er så fuld af farer og vanskeligheder, at

det er nødvendigt for vore små lande at søge tættere sammen. At vi i dag i visse udenrigspolitiske spørgsmål finder det rigtigst at gå skilte veje for at nå det mål, som er fælles for os alle: fredens og frihedens bevarelse, gør det kun endnu mere nødvendigt for os at samarbejde på alle de andre områder, hvor samvirke vil være til gavn.

At Nordens lande samarbejder, er også i pagt med tidens krav. Den tekniske og økonomiske udvikling undergraver de små erhvervsmæssige enheders eksistensmuligheder, og også i den øvrige politik forskydes tyngdepunktet over mod større stats- og gruppedannelser. Det er således tydeligt, at de opgaver, vor verdensdel og hele kloden stilles overfor, kun kan løses indenfor rammerne af de europæiske samarbejdsorganisationer og gennem De Forenede Nationer.

I dette arbejde for fred og for velstand er vi nordiske folk med af hele vort hjerte. For os har der aldrig været nogen modsætning mellem det nordiske og det europæiske, og det nordiske og det universelle. Tværtimod er det min overbevisning, at vi ved et nøje samarbejde indenfor Norden bedre kan tjene de større helheder. Ja, vi ser ligefrem opbygningen af regionale grupper som vor nordiske gruppe som en forudsætning for, at de europæiske og de universelle bestræbelser kan bære frem mod målet.

Der kaldes i det internationale arbejde på sådant samarbejde mellem beslægtede kredse af de europæiske folk, men vi nordboere behøver ikke en sådan forordring udefra. Vi har den i vore hjerter og i vor forstand. For vi overser heller ikke værdien for os selv af, at vi står sammen indenfor de store internationale sammenslutninger. Med des mere styrke kan vi forklare og forsvare vore egne berettigede interesser indenfor det større fællesskab, og med des mere vægt kan vi forsvare de ideer, vi sætter højt.

[Præsidenten]

De omfattende beretninger og redogørelser, der ligger foran os, giver ikke blot et overblik over, hvad der allerede er nået. De peger også på, hvilke nye problemer der med udbytte kan tages op. Dertil kommer de forslag til rekommandationer, som allerede er indbragt. Ingen behøver derfor at nære frygt for, at Nordisk Råd vil komme til at mangle arbejdsstof.

Selv har jeg aldrig næret denne bekymring, for jeg er sikker på, at langt de fleste af samfundslivets problemer vil finde en bedre løsning efter nordisk rådslagning, end om vi prøver at løse dem hver for sig.

Nu tager altså Nordisk Råd fat på sit arbejde. Det afhænger først og fremmest af os selv i denne forsamling, hvilke resultater dette arbejde skal få. Det afhænger af vor samarbejdsvilje, af vor evne til at forstå hinandens synspunkter og af vort mod til at gå frem ad de nye veje, som her åbnes for os. Større, skønnere opgave har aldrig før været givet nordiske politikere at løse.

Jeg udtrykker det inderlige håb, at vi må være opgaven voksne, så den gerning, vi her indleder, må blive til lykke for hvert enkelt nordisk folk, må styrke samarbejdet i Norden og øge vore landes mulighed for i fællesskab at gøre en indsats overfor de store problemer, som piner vor gamle verdensdel og den hele jord.

Desværre har vi ikke iblandt os i dag repræsentanter for Finlands regering og rigsdag. Fra Finlands rigsdag har rådet modtaget følgende telegrafiske hilsen:

„Finlands Riksdag som inte denna gång är i tillfälle att deltaga i Nordiska Rådets möte sänder sina bästa välgångsönskningar till rådets första möte med förhoppning om goda praktiska resultat främjande det nordiska och därmed också det mellanfolkliga

samarbetet i syfte att bygga fred och samförstånd mellan nationerna.

K. A. Fagerholm.“

Jeg regner med at have rådets billigelse til i samråd med mine kolleger i præsidiat at sende en hjertelig genhilsen til den finske rigsdags talman som svar på dette telegram. Jeg betragter tilslutning hertil som givet.

Inden jeg slutter, kan jeg ikke undlade at sige, at jeg er overbevist om, at alle her tilstedeværende repræsentanter for Nordens lande og folk med den dybeste deltagelse har hørt om den store ulykke, som har ramt det hollandske, det belgiske og det engelske folk, da stormfloden brød ind over frugtbart land og driftige byer og tilintetgjorde generationers arbejde. Vi vil alle tilsige disse folk støtte i det genrejsningsarbejde, der forestår.

Jeg skal nu udsætte mødet til i eftermiddag, kl. 14³⁰, da det fortsætter med følgende dagsorden:

- 1) *Godkendelse af emneliste.*
- 2) *Beslutning om nedsættelse af komiteer.*
- 3) *Valg af medlemmer til komiteerne.*
- 4) *Eventuelt: første behandling af:*
Forslag til forretningsorden for Nordisk Råd (af Nils Herlitz m. fl.).

Kulturelt samarbejde.

- 5) *Eventuelt: første behandling af:*
    - a) Forslag angående undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin (af Rolf Edberg m. fl.),
    - b) Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov (af Nils Herlitz m. fl.),
- Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det

[Præsidenten]

kulturelle område (afgivet af det danske udenrigsministerium), Beretning fra Den nordiske Kulturkommission (afgivet af kommissionens generalsekretariat) og Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergikommission.

Økonomisk og trafikalt samarbejde.

6) *Eventuelt: første behandling af:*

- a) Forslag angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund (af Allan Vougt m. fl.),
- b) Forslag angående udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion (af Rolf Edberg m. fl.),
Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion (afgivet af det danske generaldirektorat for post- og telegrafvæsenet),
- c) Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m. (afgivet af den svenske regering),
- d) Beretning angående nordisk vejteknisk forbund,
Beretning angående Nordiska Järnvägsmannasällskapet,
- e) Redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945 (afgivet af det norske udenrigsministerium) og Beretning fra det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde (afgivet af udvalget).

Socialpolitisk samarbejde.

7) *Eventuelt: første behandling af:*

- a) Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område (af Anders Pettersson i Dahl m. fl.),
Beretning angående det nordiske Farmakopénævn,
- b) Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område (afgivet af det svenske udenrigsministerium),
Beretning angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik (afgivet af den svenske regering),
Beretning fra Den nordiske socialpolitiske komité (afgivet af komiteen),
Beretning fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger (afgivet af det danske arbejds- og socialministeriums statsvidenskabelige konsulent),
- c) Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler,
- d) Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering),
Beretning angående Nordisk Byggedag og
- e) Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre.

Samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål.

8) *Eventuelt: første behandling af:*

- a) Forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land (af densvenske regering),

[Præsidenten]

- b) Beretning angående de faste delegationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område (afgivet af den svenske regering) og Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952 (afgivet af de danske delegerede i udvalget for nordisk lovsamarbejde).

Mødet udsat kl. 12¹⁰.

Mødet genoptaget kl. 14³⁰.

Præsidenten: Den danske gruppes sekretær, generalsekretær Frantz Wendt, der har haft et stort arbejde med dette mødes forberedelse og, ligesom alle andre, har glædet sig til mødet, er desværre i de sidste dage blevet syg og ligger derhjemme, og han har i formiddag kun haft lejlighed til at følge fuldførelsen af åbningen fra sin sygeseng.

Jeg regner med, at jeg har hele rådets tilslutning til på plenarforsamlingens vegne at sende generalsekretær Frantz Wendt mødets hilsen og en buket blomster. Ingen indsigelse foreligger. Det er tiltrådt.

Der er til mødet indløbet nogle telegrammer, som jeg gerne vil oplæse:

Præsidenten for det norske storting telegraferer:

„Jeg ønsker lykke til med arbeidet i Det nordiske råd.

G. Natvig Pedersen.“

Endvidere er modtaget:

„Dansk Forfatterforening tillader sig overfor Det nordiske Råd, der er et nyt og betydningsfuldt led indenfor samarbejdet mellem de nordiske riger, at udtale sine bedste ønsker om held og lykke til løsningen af opga-

verne og beder rådet modtage sin varmeste hilsen.

Bestyrelsen
for Dansk Forfatterforening.“

„Den norske forfatterforening sender Det nordiske råd sin hyldest og varme ønsker for den videre udbygning av samarbeidet og samfølelsen mellem de nordiske folk.

Den norske forfatterforening,
Hans Heiberg.“

„Norges fredslag sender Det nordiske råd si beste helsing på åpningsdagen og ynskjer at løysing av felles nordiske problem må bli til gagn for fredens sak.

Norges fredslag,
Conrad Clausen.“

Der vil nu være at foretage:

Godkendelse af emneliste.

I henhold til § 9 i den midlertidige forretningsorden skal der godkendes en emneliste. Til medlemmerne er omdelt et trykt forslag til emneliste, på hvis to første sider er optaget de 19 optrykte sager, som enten tidligere er udsendt eller nu omdelt til medlemmerne. Desuden er til rådet indkommet 8 beretninger fra nordiske samarbejdsorganer med meget specielle opgaver. Disse beretninger har delegationsformændene på grund af deres specielle karakter ment foreløbig at kunne undlade at optrykke — det er de beretninger, der på emnelistens tredje side er anført under hovedoverskriften:

Utrykte beretninger.

Måske bør jeg læse dem op. Det drejer sig om:

Sag nr. 20: Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergikommission.

Sag nr. 21: Beretning angående nordisk vejteknisk forbund.

[Præsidenten]

- Sag nr. 22: Beretning angående Nordiska Järnvägsmannasällskapet.
- Sag nr. 23: Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler.
- Sag nr. 24: Beretning angående det nordiske Farmakopénævn.
- Sag nr. 25: Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering).
- Sag nr. 26: Beretning angående Nordisk Byggedag.
- Sag nr. 27: Beretning angående udvalget vedrørende Genèvekonventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre.

Hvis ingen gør indvending imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget som emneliste for denne session. Ønsker nogen at indvende noget herimod? (Ophold). Det er vedtaget. (Sp. 47).

Rådet går derefter til:

Beslutning om nedsættelse af komiteer.

I henhold til den midlertidige forretningsordens § 10 skal der nedsættes komiteer, hvortil de forskellige sager henvises ved første behandling. Delegationernes arbejdskomiteer har forud for sessionen drøftet, hvor mange komiteer det ville være hensigtsmæssigt at nedsætte, og hvilket arbejdsområde de forskellige komiteer skulle have. Man er enedes om at indstille, at rådets 53 valgte medlemmer fordeles på følgende fire komiteer: en komité på 13 medlemmer vedrørende kulturpolitiske spørgsmål, en komité på 13 medlemmer vedrørende økonomiske og trafikale spørgsmål, en komité på 14 medlemmer vedrørende socialpolitiske spørgsmål samt en komité på 13 medlemmer vedrørende almindelige lovgivningsspørgsmål.

Der foreligger angående denne sag ikke andre forslag, og hvis ingen indvendinger gøres, vil jeg betragte dette forslag som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Endvidere indstiller arbejdskomiteerne, at komiteen vedrørende almindelige lovgivningsspørgsmål, til hvilken forslaget til forretningsorden forventes at blive henvist, ved behandlingen af dette spørgsmål skal forøges med to medlemmer fra hvert af landene Danmark, Norge og Sverige og med et medlem fra Island for på denne måde at tilføre komiteen den særlige sagskundskab, der findes i rådet blandt medlemmer, der er indvalgt i andre komiteer.

Hvis ingen gør indsigelse herimod, betragter jeg også dette forslag som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen er:

Valg af medlemmer til komiteerne.

Arbejdskomiteerne har i henhold til den midlertidige forretningsordens § 16 forberedt valgene og indstiller, at rådet til medlemmer af de fire nævnte komiteer vælger dem, der er opført på den liste, som er omdelt til medlemmerne, og som jeg skal læse op, nemlig:

Kulturkomité:

Jörundur Brynjólfsson, Island,
 Marius Buhl, Danmark,
 Chr. Christiansen, Danmark,
 Hambro, Norge,
 Hegna, Norge,
 H. Johnsen, Norge,
 Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark,
 Jakob Lothe, Norge,
 Ohlon, Sverige,
 Karl Olsen, Danmark,
 Sjö Dahl, Sverige,
 Wallentheim, Sverige, og
 Werner, Sverige.

Økonomi- og trafikkomité:

Bertel Dahlgaard, Danmark,
 Edberg, Sverige,

[Præsidenten]

Elgaard, Danmark,
 Foss, Danmark,
 Gerhardsen, Norge,
 H. C. Hansen, Danmark,
 Holm, Norge,
 Gísli Jónsson, Island,
 Finn Moe, Norge,
 Røiseland, Norge,
 F. Severin, Sverige,
 Skoglund, Sverige, og
 Svensson, Sverige.

Socialpolitisk komité:

Birger Andersson, Sverige,
 Elon Andersson, Sverige,
 Berthelsen, Norge,
 Magnhild Hagelia, Norge,
 Hans Hansen, Danmark,
 Lavik, Norge,
 Lindberg, Danmark,
 Pettersson i Dahl, Sverige,
 Rakel Seweriin, Norge,
 Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige,
 Viggo Starcke, Danmark,
 Bernharð Stefánsson, Island,
 Stefán Jóh. Stefánsson, Island, og
 Thestrup, Danmark.

Juridisk komité:

Andersson i Malmö, Sverige,
 Bjerre, Danmark,
 V. Buhl, Danmark,
 Gillström, Sverige,
 Hans Hedtoft, Danmark,
 Herlitz, Sverige,
 Hønsvald, Norge,
 Magnús Jónsson, Island,
 Klippenvåg, Norge,
 Lyng, Norge,
 Moseid, Norge,
 Gustav Pedersen, Danmark, og
 Rylander, Sverige.

Ved behandlingen af forslaget til
 forretningsordenen tiltrædes komiteen af
 følgende:

Elon Andersson, Sverige,
 Jörundur Brynjólfsson, Island,
 Hambro, Norge,

Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark,
 Finn Moe, Norge,
 F. Severin, Sverige, og
 Thestrup, Danmark.

Da der ikke foreligger andre forslag,
 betragter jeg de nævnte medlemmer
 som valgt til de fire komiteer.

Jeg vil gøre opmærksom på og be-
 der medlemmerne bemærke, at samt-
 lige komiteer holder konstituerende
 møde i morgen, lørdag den 14. februar,
 kl. 12 under ledelse af det medlem, som
 står først på listen. Det påhviler det
 pågældende medlem at drage omsorg
 for det fornødne med hensyn til det
 konstituerende mødes afholdelse i mor-
 gen kl. 12.

Jeg vil nu bede vicepræsident Mag-
 nús Jónsson om at overtage præsident-
 pladsen.

Vicepræsident Magnús Jónsson: Vi
 går så til det næste punkt på dagsor-
 denen, som er:

*Første behandling af forslag til forret-
 ningsordenen for Nordisk Råd.*

(Sag nr. 1, sp. 465.)

Delegationernes arbejdskomiteer har
 ment, at der under dette punkt på dags-
 ordenen burde finde en almindelig drøf-
 telse sted af rådets arbejdsformer og
 dets organer. Herunder skulle kunne
 drøftes almindelige spørgsmål angående
 forretningsordenens struktur og ind-
 hold. Endvidere skulle kunne fremføres
 spørgsmål om forholdet mellem lande-
 nes regeringer og parlamenter og rådet
 samt rådets forhold til og forbindelse
 med allerede eksisterende samarbejds-
 organer. Derimod er det ikke tanken, at
 der under dette punkt skulle kunne
 føres nogen almindelig debat om den
 række af kulturelle, økonomiske, sociale
 og juridiske sager, som er opført under
 de følgende punkter på dagsordenen.

[Præsidenten]

Jeg gør opmærksom på, at det er min hensigt at afbryde mødet kl. 16¹⁵, og hvis debatten om forslaget til forretningsorden ikke er færdig på dette tidspunkt, fortsættes den i morgen kl. 10.

Sagen sattes til forhandling.

Hans Hedtoft, Danmark: Hr. præsident! Et af de betydningsfuldeste spørgsmål, vi må drøfte under overvejelserne om Nordisk Råds organisation i de kommende dage, må gælde forholdet mellem vort råd og den række af nordiske ekspertudvalg, som regeringerne og af og til vore rigsdage har nedsat. Det drejer sig, for at nævne nogle af de vigtigste, bl. a. om de nordiske udvalg for lovsamarbejde, den nordiske socialpolitiske komité, Den Nordiske Kulturkommission, det fællesnordiske udvalg for økonomisk samarbejde og den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel. Dertil kommer en række andre fællesudvalg og fællesorganisationer, som jeg ikke skal nævne.

Disse komiteer og udvalg og kommissioner har hver på sit område udført et værdifuldt arbejde gennem de forløbne år, og der er naturligvis ingen tanke om at afskaffe dem eller indskrænke deres virksomhed. Nordisk Råd håber tværtimod under sit arbejde at kunne drage stor nytte af deres sagskundskab ved udredningen af spørgsmål, rådet ønsker nærmere undersøgt. Omvendt er det vor overbevisning, at en række af de forslag, udvalgene og kommissionerne har virket med og endnu ikke fået løst, fremover vil kunne nyde godt af rådets initiativ og rådets støtte.

Et af de vigtigste spørgsmål, vi skal drøfte her, gælder formerne for dette samarbejde mellem rådet og udvalgene. Her lægger jeg personlig megen vægt på, at kontakten bliver så enkel, så naturlig og så ligetil som muligt, for at man kan undgå dobbelt arbejde.

Drøftelsen i enkeltheder af disse problemer hører jo rettelig hjemme i den komité, som nærmere skal granske forslaget til forretningsorden, men før sagen nu henvises til den pågældende komité, vil jeg gerne fremsætte et par bemærkninger, som naturligvis kun dækker mit eget personlige syn på disse ting.

Det enkleste ville efter min mening være, om de nordiske regeringer bemyndigede samarbejdsudvalgene til at oversende de beretninger direkte til rådet, som er omtalt i den midlertidige forretningsordens § 2, stk. 2. Hvor det pågældende samarbejdsudvalg er organiseret med en fælles formand og et generalsekretariat eller lignende, som det er tilfældet i kulturkommissionen og i det økonomiske råd, er det naturligt, at den fælles formand alene indsender beretningen, som selvfølgelig skal genspejle alle de enkelte landes synspunkter.

Hvor der ikke findes en sådan fælles ledelse — det gælder f. eks. udvalgene for lovsamarbejde, for socialpolitik og for friere samfærdsel —, kunne man tænke sig, at det blev overdraget udvalget i det land, hvor den pågældende nordiske råds-session skal holdes, at udarbejde beretningen på alles vegne, naturligvis også med al hensyntagen til de forskellige synspunkter, der er repræsenteret i komiteerne.

Hvordan beretningerne skal oversendes til rådet, enten direkte fra udvalget til rådet efter bemyndigelse fra regeringerne eller gennem en af regeringerne, bør henskydes til nærmere drøftelse mellem repræsentanterne for regeringerne og rådet i de kommende dage, men det er et meget væsentligt problem at få diskuteret og om muligt afgjort ved denne lejlighed. Dog vil jeg gerne gøre den principielle bemærkning, at når et samarbejdsudvalg afgiver en beretning, bør selvfølgelig de regeringer, som har nedsat udvalget, kunne føje deres eventuelle supplerende eller

[Hans Hedtoft]

kritiske bemærkninger til beretningen; men jeg lægger vægt på, at selve beretningen, sådan som den foreligger fra udvalgets hånd, ubeskåret bringes til rådets kundskab.

Men forholdet mellem rådene og samarbejdsudvalgene kan også have en rent personlig side. Her vil jeg ligeledes gerne gøre et par synspunkter gældende til nærmere overvejelse i komiteen. Det er jo i næsten alle tilfælde regeringerne, som har udpeget medlemmerne af samarbejdsudvalgene. Af og til suppleres disse udvalg med nye medlemmer, eller nye medlemmer afløser ældre medlemmer, der er døde eller udtrådt. Her kunne jeg tænke mig at henstille, at man opfordrede regeringerne og, hvor det er rigsdagen, der har udpeget medlemmerne af udvalgene, rigsdagen til at overveje, om der ikke — i lyset af oprettelsen af Nordisk Råd — var grund til at undersøge, om der i rådet sidder medlemmer med særlig sagkundskab på de pågældende udvalgs arbejdsfelter, medlemmer, som det ville være til nytte at udpege til at indtræde i de pågældende udvalg. Derved ville der på en direkte og uformel måde kunne tilvejebringes en kontakt mellem rådet og udvalgene, sikkert til lige stor glæde for begge parter.

Endelig er der en anden endnu mere uformel måde at opnå den samme kontakt på, nemlig ved at lade rådets generalsekretærer som observatører deltage i de pågældende udvalgs møder. Vi er, regner jeg med, i denne forsamling alle enige om den rent principielle linie i de bemærkninger, jeg har gjort her. Vor mening er ikke, at Det nordiske Råd nu på alle de områder, hvor et nordisk samarbejde er i gang og ofte har en lang tradition bag sig, skal likvidere eller undergrave bestående, permanente nordiske organer. Jeg regner med, at vi er enige om, at det forhåndenværende udredningsapparat, som

disse permanente organer danner, skal vi søge at bevare. På den anden side må det være et nærliggende ønske for os allesammen, at der i disse permanente nordiske organer fremover søges indvalgt repræsentanter for den sagkundskab, Det nordiske Råd repræsenterer, og vor henstilling til regeringer og rigsdage skulle da gå ud på at tage dette hensyn.

Den sidste ting, jeg nævner, er, at jeg synes, det ville være en nyttig tanke, om Det nordiske Råds nationale sekretærer fik en mulighed for at rapportere i enkeltheder til rådet om i alt fald de væsentligste permanente nordiske organers løbende arbejde. Det forekommer mig, at et sådant ønske ville kunne imødekommes derved, at man åbnede den tradition, at Det nordiske Råds nationale sekretærer for de vigtigere udvalgs vedkommende fik lejlighed til at overvære arbejdet indenfor de eksisterende komiteer og udvalg.

Dette er tanker, vi har drøftet i den seneste tid ved vore samråd om opbygningen af Det nordiske Råd, og som jeg gerne har villet fremføre her, ikke på nogen delegations vegne, men som personlige tanker, jeg anmoder om må blive taget under overvejelse i den komité, der skal beskæftige sig med forretningsordenen.

Herlitz, Sverige: Herr president!

Jag har redan tagit rådets uppmärksamhet i anspråk såsom talesman för den delegation jag representerar. Jag ber om ursäkt för att jag ännu en gång gör det, men det kanske kan befinnas rimligt, om jag begagnar detta tillfälle, då vi skulle allmänt dryfta rådets uppgifter i den nordiska politiken, eftersom jag i mer än 30 år varit intensivt engagerad i olika former av det nordiska samarbetet och under de senaste aderton månaderna har haft mina tankar tämligen kontinuerligt kretsande kring frågan om vad det månne kunna bli av det Nordiska rådet.

[Herlitz]

Begynnelsen för mina resonemang får naturligtvis bli en oförbehållsam bekännelse till vad man brukar kalla „nordismen“ — en tro på betydelsen av ett ökat samarbete de nordiska folken emellan. De, som känner min verksamhet — politiskt och på andra områden —, vet, att botten i min tankegång är en utomordentligt stark bundenhet vid det folk och den stat jag tillhör, men på samma gång har det under senare tid stått allt klarare för mig, att ingen samhällsuppgift är angelägnare än att finna vägar ut över gränserna. Och det har blivit särskilt betydelsefullt på grund av ett världs-historiskt faktum, vars innebörd vi inte alltid tänker på. Den utomordentliga moderna utvecklingen, som i många hänseenden bragt oss så mycket gott, har ju inneburit en koncentration av allt mänskligt liv kring statslivet. Det är av staten, dess bud och förbud, dess gåvor av olika slag, som människorna numera på det mest intensiva sätt beror. Man kan bedöma denna utveckling hur man vill, och det är naturligtvis inte min mening att här uppta frågan ur sådana synspunkter, som jag såsom konservativ politiker brukar utveckla hemma; *en* sak kan vi alla vara överens om, nämligen att ju mer människorna blir beroende av och knutna till och bli led i den egna staten, desto svårare blir vägar ut över gränserna, desto svårare är alla de uppgifter som hänför sig till mellanfolkligt samarbete. Men just därför står för mig denna angelägenhet såsom utomordentligt betydelsefull just nu. Därvidlag inskränker sig mina tankar för ingen del till Norden, men det är ändå något särskilt med Norden, inklusive Finland.

Det finns, såvitt jag förstår, vissa huvudlinjer som man har att följa i det nordiska samarbetet. Jag skall inte här dröja vid frågan om statsherraväldet. Det är klart att vägar mellan våra

folk skulle jämnas, i den mån utvecklingen möjligen skulle gå i sådan riktning, att vi bleve mindre beroende av våra stater, men den sidan av saken skall jag inte nu ta upp.

Det är några andra problem jag vill beröra. Det talas mycket om — jag har hört det under alla de mer än trettio år jag deltagit i det nordiska samarbetet — att man skall utbyta kunskaper om de andra nordiska länderna. Jag skulle också vilja understryka betydelsen av vidgade kunskaper, vidgade erfarenheter o. s. v. om förhållandena i grannländerna. Men bör vi inte, om vi skall försöka att ta det hela realistiskt, göra en viss distinktion därvidlag? Hör man inte litet väl ofta löst tal om betydelsen i största allmänhet av sådana kunskaper? Bör vi inte framför allt målmedvetet främja utbytet av sådana kunskaper som är ägnade att berika, att ge perspektiv, att bilda en bredare basis och ett säkrare underlag för det mellanfolkliga samarbetet och samhällsarbetet i övrigt.

En viktig linje är, såvitt jag förstår, att bana väg över gränserna för de enskilda människorna, att skapa ökade möjligheter för dem att komma in i grannländerna och där utöva verksamhet av olika slag. Detta är ett problemkomplex som vi i olika sammanhang möter vid detta nordiska rådslag.

Jag vill understryka betydelsen även av detta samarbete. Låt oss sträva efter att befrämja ett sådant utbyte, men låt oss särskilt göra det när det gäller element inom de nordiska folken som har någonting att få och någonting att ge när de kommer till främmande land.

Mycket viktiga strävanden i det nordiska samarbetet hänför sig till likformigheten på olika områden. Detta problem har vi ju särskilt mött på lagstiftningens område, och det är, såsom alla känner till, utomordentligt betydelsefulla saker, som därvid åstadkommit.

Även på den punkten har jag en reflexion: låt oss alltid hålla fast vid att

[Herlitz]

denna strävan har sin egentliga motivering i önskemålet att den, låt oss säga, danska medborgare som verkar i t. ex. Sverige skall kunna göra det under såvitt möjligt samma lagregler som han är van vid hemma. Målet skall vara att på detta sätt underlätta hans väg genom livet.

En annan synpunkt är, att själva samarbetet om en lagstiftning har värde. Jag skulle vilja säga: låt oss fasthålla dessa synpunkter, men naturligtvis inte sträva efter likformighet såsom ett ideal, annat än i den mån den tjänar just dessa syften. Där den inte gör det, låt oss hellre vara glada över den mångfald och rikedom, som olikheten inom Norden skapar.

Högst av allt skattar jag för min personliga del — jag har tillåtit mig att antyda det i en till rådet väckt motion — det samarbete i stort och smått kring praktiska samhällsuppgifter, som kan etableras mellan nordiska krafter. Jag kan i detta sammanhang inte tillbakahålla den bekännelsen, att jag hör till dem som sedan länge har trott och hoppats på möjligheten av ett samarbete, som skulle sträcka sig till det vitalaste av allt: upprätthållandet av själva grundvalarna för vårt statliga liv. På den linjen har jag, som många, fått uppleva missräkningar.

Men låt oss arbeta på de *mindre* uppgifter i samma riktning, som kan bli aktuella för oss. Viktigt är varje verksamhetsområde, där man kan förena olika krafter för en gemensam uppgift. Det är min tro, att ingenting binder människor så tillsammans och skaper ett medvetande om sammanhang och samhörighet, som bundenheten vid en gemensam uppgift.

Detta var några allmänna tankar om det nordiska samarbetet.

Sedan är frågan, om parlamenten kan deltaga i detta samarbete. Att jag från början var entusiastisk för tanken på det nordiska rådet, då den för ett och

ett halvt år sedan väcktes från danskt håll, berodde just på att den tycktes mig öppna en utsikt för folkstyrelsens krafter att gripa in i detta arbete. Jag är livligt medveten om svårigheterna. Mina svenska kolleger känner till, huruledes jag där hemma brukar klaga över att folkstyrelsen genom omständigheternas makt förfaller, att ärendena blir mera invecklade och svärbemästrade och debatterna och arbetet i folkrepresentationen därför betyder mindre och mindre. Dessa svårigheter i våra egna länder möter vi naturligtvis i ännu större mått då det gäller de uppgifter vi nu står inför. Men ändå kan jag inte låta bli att säga, att det är en nordiska demokratiens livsfråga, huruvida vi verkligen mäktar lösa denna större uppgift. När nordiska frågor kräver sin lösning, vore det djupt skickelsedigert, om det skulle visa sig att de parlamentariska krafterna inte förmår spela någon roll i den rörelsen.

De former för Nordiska rådets verksamhet, som vi har etablerat, utmärkes ju av att vi helt kommit bort från alla de konstruktioner som man känner från andra håll och från den tidigare diskussionen om nordiskt samarbete, alla dessa försök att skapa en traktatmässig bundenhet, att överlåta vissa ärenden till ett unionsparlament eller något liknande organ. Vad som utmärker Nordiska rådet är ju dess utomordentliga formella svaghet. Och i denna svaghet ser jag för min del rådets största styrka. Meningen är ju att vi, utan makt och myndighet, utan någon rättslig basis för vår verksamhet, skall pröva på vad parlamentariskt arbete kan duga till ännu i denna tid, som så ofta misströstar om dess möjligheter. Särskilt bör vi pröva på den integrerande kraft, som det moderna partiväsendet kan utveckla. Vi skall se, om den inte bättre än de mest utspekulerade unionsförfattningar förmår skapa bestående resultat.

Allt kommer an på hur samarbetet

[Herlitz]

gestaltas; den synpunkten har redan förut antytt. För mig är det väsentliga att vi inriktar oss på att arbeta seriöst. Vi skall inte sträva efter att få vackra fjädrar i hatten, fjädrar som vi får för billigt pris. Det som är vår förtjänst är att vi verkligen förmår att göra någonting. Och vidare — vi måste ju sträva till att det som vi rekommenderar också verkligen blir av. Å andra sidan måste vi vara utomordentligt angelägna att inte försöka oss på den oangenäma och förkastliga uppgiften att utöva någon sorts tvång på våra respektive parlament.

Och vilken väg har vi då att gå? Ja, det är för det första den verkliga arbetsinsatsen, den insats, som består i, att vi tränger in i frågorna och får ett grepp om dem. För det andra måste vi få en intensiv kontakt med de våra, var på sitt håll, så att vi inte arbetar i ett lufttomt rum utan inriktar oss på en ständigt levande förbindelse med de grupper som vi representerar.

För att detta skall lyckas förutsättes att vi har goda och praktiska arbetsmetoder. Dessa metoder får ju diskuteras av en kommitté, såsom redan här har anmärkts, den kommitté, til vilken arbetsordningen nu skall remitteras. Det kunde dock vara mycket att säga därom redan nu, men för att inte ta upp tiden skall jag inte gå in på vad jag annars haft i tankarna särskilt angående rapportrandet från de olika nordiska samarbetsorganen. Jag vill bara uppehålla mig vid en sak, som jag tycker måste sägas och sägas offentligt i denna församling i dag. Det är det tråkiga med detta rådsmöte, att på grund av förhållanden, för vilka vi inte kan lasta någon enskild människa, har vi fått in vårt arbetsmaterial alldeles för sent. Detta gäller alldeles särskilt berättelserna från de fasta samarbetsorganen till följd av den konstitutionella oklarhet som har rått rörande de rätta formerna för deras rapportrande,

och det gäller icke minst det mest omfattande av de förslag som vi har att behandla, frågan om de nordiska medborgarnas rättsställning. Arbetsordningen förutsätter tre veckor, men vi har fått en väsentlig del av materialet fyra dagar i förväg.

Häri genom har vi i själva verket brutit mot en princip, som för mig hela tiden har stått, jag skulle nästan vilja säga som den centrala i organisationen av Nordiska rådet, nämligen att vi skall ha arbetsmaterialet i god tid. Vi bör ha det i sådan tid, att vi själva får möjlighet att tränga in i det. Vi bör ha möjlighet att diskutera med sakkunniga och orientera oss i problemen. Vi skall ha möjlighet till överläggningar med meningsfränder i parlamenten. Vi bör också, skulle jag vilja säga, ha den befruktande inflytelse, som man kan få från allmänhetens sida, bland annat via pressen, ifall förslagen blir offentliggjorda i god tid.

Jag tycker att det bör konstateras, att om det blir så, som man väntar, att detta möte inte kommer med några stora och betydelsefulla resultat, så beror det inte på att det är något fel med hela konstruktionen. Det beror inte på att vår uppgift är felaktigt ställd, utan det beror till mycket väsentlig del på att föret i portgången har varit en smula trögt, och att vi därför inte från början har kunnat komma in i de rätta och av oss alla förutsatta arbetsgångarna.

Lyng, Norge: Etter § 12 i de vedtekter som er vedtatt av Altinget, av Stortinget og av de to riksdager, er det Det nordiska råd selv som skal vedta sin forretningsorden. Og det er da spørsmål om å finne frem til en effektiv og hensiktsmessig forretningsorden, en forretningsorden som skal kunne gjøre rådet til et effektivt instrument for nordisk samarbeid. Det er da denne konkrete oppgave som vi egentlig skulle diskutere i dag.

[Lyng]

Jeg vil gjerne først få lov å si et par ord om den rent formelle videre behandling av dette spørsmål. Jeg vil ikke legge skjul på at man fra norsk side av mange grunner var uenig i den tanke å sende forretningsordenen over til det spesielle juridiske utvalg. Vi mente at den oppgave som her ligger foran oss, var en oppgave av en så vanskelig og allsidig karakter at den strengt tatt ikke passet i et teknisk juridisk utvalg. Vi mente også at der var en rekke medlemmer av Det nordiske råd utenfor det juridiske utvalg hvis særlige erfaring i internasjonalt samarbeid burde nyttiggjøres ved dette ganske viktige konkrete arbeid. Vi foreslo da i de forberedende utvalgs møter at reglementet og dets viderebehandling skulle sendes til en reglementskomite som ble utnevnt ad hoc for å behandle denne ene sak. Og vi mente at denne komite burde være ganske fåtallig og helst på ikke over 7 medlemmer. Denne tanke vant dessværre ikke gjenklang i de øvrige delegasjoner, det skyltes vel dels oss selv, fordi vi kom med den så vidt sent at de andre var festnet altfor meget i sine egne tankeganger og planer. Men av og til kan man jo ved små parlamentariske omveier allikevel nå det resultat man ville nå. For å nå frem til denne lille effektive komite på 7 medlemmer forsterker vi den juridiske komite fra 13 til 20 medlemmer, og så peker vi ut et underutvalg i den juridiske komite på 7 medlemmer. Det blir omtrent som å ta en gjenstand og pakke den inn i en avis og pakke den ut igjen. Litt innviklet er det, men man når da det resultat man opprinnelig ville nå.

Når det så gjelder selve reglementets innhold og de enkelte bestemmelser, er det klarligvis meningen at det skal gjennomdiskuteres i utvalget, og det vil da komme tilbake til plenarforsamlingen med utvalgets innstilling. Jeg tror imidlertid allikevel det kunne ha

en viss hensikt å nevne enkelte mer prinsipielle spørsmål som reglementet reiser. Men før jeg gør det, må jeg også i likhet med de foregående talere ganske kort få lov å si et par ord om sakens mer alminnelige bakgrunn.

Vedtaket om å delta i Det nordiske råd var ikke enstemmig i det norske storting. Det var en relativt ganske sterk fraksjon, en relativt ganske stor del av Stortingets medlemmer, som stemte imot. Jeg tror det er riktig å understreke, som hr. Gerhardsen allerede har gjort det før meg, at meningsforskjellen ligger ikke i selve ønsket om å fremme nordisk samarbeid. Om det ønske tror jeg trygt man kan si at samtlige medlemmer i det norske storting står samlet. Meningsforskjellen knytter seg til, om man vil, det mer tekniske problem om et råd av den art som her var foreslått, om et slikt råd på dette tidspunkt ville være et heldig og effektivt instrument for å fremme dette samarbeid. — Den oppmerksomme avisleser vil vel kanskje ha fått inntrykk av at forskjellen i synet på disse ting i Norge er sterkere enn den i virkeligheten er. Jeg tror, at man til syvende og sist ikke står overfor en så veldig forskjell i nyansene i de forskjellige syn som fant sitt uttrykk ved den opprinnelige votering. Jeg tror sikkert det er et alment ønske blant alle også i Norge, at man søker å bruke dette rådet man nå har fått, som det best mulige og mest mulig effektive instrument i kommende samarbeid. Og — for å tillate meg en eneste generell bemerkning til — så skulle jeg tro at man oppnår det best ved å konsentrere arbeidet om konkrete og klart avgrensede arbeidsoppgaver. Jeg tror jo mer man forsøker å løse vanskelighetene ved generelle formuleringer, dess større er faren for at man kommer i noen grad på avveier.

La meg så få lov å knytte enkelte merknader til det forslag til forretningsorden som foreligger. Det er, som

[Lyng]

sikkert rådets medlemmer vet, basert på et råtkast fra hr. Herlitz, et utkast som så senere er blitt gjennomdiskutert i fellesmøte av de forskjellige arbeidsutvalg. Det er kanskje mange som vil gjøre seg den refleksjon at forslaget er forholdsvis spinkelt, for så vidt som man kan tenke seg en masse oppkonstruerte prosedyreproblemer som ikke er forsøkt løst. Jeg tror dette er gjort med hensikt, og jeg tror det er riktig å gjøre det så. Det sies at en konstitusjon blir aldri skrevet, den vokser frem, og selv med skyldig nyanseering av dette ordsporg når det skal anvendes på en forretningsorden, tror jeg det er riktig å begynne med å løse de viktigste spørsmål og så heller etterhånden bygge ut og endre forretningsordenen etter som man samler erfaring.

Så er det en annen bestemmelse i forretningsordenen som jeg gjerne vil peke på, både fordi den har atskillig prinsipiell interesse og fordi den gir uttrykk for et prinsipp som jeg tror er meget viktig. — I utkastets § 7 som omhandler presidiet, understrekes det selvfølgelig at samtlige fire nasjoner ved enhver anledning skal være representert i presidiet. Men det uttales dertil noe som kanskje vil falle noe fremmed for en forretningsorden av denne karakter. Det står nemlig også at presidiet skal utpekes under iakttagelse av at også de forskjellige politiske retninger blir representert i presidiet, og det samme prinsipp tror jeg man kan si bør finne uttrykk når det gjelder komiteenes sammensetning.

Nå er det ganske klart at et prinsipp av denne art, det blir slett ikke helt lett å praktisere. Det er klarligvis heller ikke meningen at man ved hver enkelt anledning skal sitte med regnestaven og prøve å tildele hver enkelt politisk retning den representation i Det nordiske råd som den matematisk skulle ha krav på. Det ville selv-

sagt aldri føre frem, det ville være pirk og tåpelighet. Men det som ligger bak, er allikevel et ønske om at sett på lengere sikt skal man aldri tape det faktum av syne at Det nordiske råd representerer ikke bare forskjellige nasjonaliteter, men det representerer også forskjellige politiske grunnsyn. Og når det gjelder rådets ytre ansikt, dets presidium, dets tillitsmenn, dets komiteer, så har man altså ment at også her skulle de forskjellige grunnsyn kunne finne sine representanter i den utstrekning det er praktisk mulig. Jeg tror det prinsipp er så viktig at det ikke kan understrekes sterkt nok når vi begynner vår virksomhet, og jeg tror man bør passe på at det aldri tapes av syne.

Så er det en del andre enkeltspørsmål som jeg også gjerne vil nevne. Det er klart at det som er den grunnleggende forskjell mellom på den ene side Det nordiske råd, og på den annen side de nasjonale parlamenter, er at rådet har ikke selv den minste snev av virkelig besluttede myndighet, det har ikke den minste snev av lovgivende, bevilgende eller utøvende myndighet. Deri ligger ikke i og for seg — der er jeg helt enig med de foregående talere — at rådet behøver å savne en virkelig realpolitisk betydning. Hele teknikken er jo i for seg så forunderlig at det i svært mange tilfelle nettopp vil være de som gir råd, som selv senere skal motta rådene og prøve å virkeliggjøre dem, hvilket gjør at rådene alltid vil bli avgitt etter forsiktighet og en virkelig realpolitisk gjennomvurdering.

Men denne grunnleggende forskjell har nødvendigvis også måttet sette sitt preg på reglementets, på arbeidsordningens utformning, så jeg kan tenke meg at mange av rådets medlemmer som måtte lese utkastet, kanskje vil savne bestemmelser som er vel kjent fra arbeidsordninger i deres hjemlige parlament, men som av denne grunn

[Lyng]

ikke vil passe i arbejdsordningen for rådets.

La meg så til slutt nevne en enkelt rent forhandlingsteknisk ting som jeg tror kan være av en så pass stor praktisk betydning at den fortjener å trekkes frem allerede under første gangs behandling av denne sak. For oss i Norge, og så vidt jeg forstår også for svenskene, er det noe helt ukjent dette med en dobbelt realitetsbehandling av sakene. Hos oss i Norge vil en sak i Stortinget som regel gå direkte fra presidentens bord til vedkommende komite, og den kommer tilbake fra komiteen i ferdig bearbejdet stand og blir da først tatt opp til debatt i plenum. For mitt vedkommende er jeg virkelig i noen grad betenkt over den ordning som utkastet her vil instituerer, den ordning nemlig at det både ved sakens første opprop, altså før den sendes til komite, og etterpå, skal kunne være anledning til en fullstendig realitetsdebatt. I arbeidsutvalgenes fellesmøte har vi drøftet dette meget, og vi er der blitt enige om at man forsøksvis kanskje bør beholde denne regel, men at man bør ta sikte på at første gangs behandling av saken som regel skal være rent ekspeditivt og ikke skal utløse noen debatt eller noen supplerende merknader.

Det er i håp om at det skal bli praksis, at jeg for min del tross mange betenkeligheter har funnet å kunne slutte meg til denne rent tekniske utformning av dette, og det er for å prøve å etterkomme ønsket om korthet i førstebehandlingen at jeg også selv nå gir avkall på å knytte en del bemerkninger til senere bestemmelser som med fordel kanskje kunne ha vært trukket frem.

F. Severin, Sverige: Herr president! Herr Hedtoft opphejll sig ingående vid frågan om rådets förhållande till redan bestående samarbetsorgan och betona-

de, att avsikten med rådet alls inte är att ersätta dessa samarbetsorgan. Det framgår också såväl av den i samtliga parlament antagna stadgan som även av det förslag till arbetsordning, som vi står i begrepp att remittera till vederbörande utskott. Jag skulle för min del vilja antaga, att rådet i stället för att kunna ersätta något av de bestående samarbetsorganen möjligen kommer att intensifiera arbetet i dessa organ och kanske ge anledning till tillkomsten av ännu flera.

Eftersom rådet egentligen endast är att betrakta som ett opinionsorgan, så måste initiativet från rådet ofta följas av ett arbete som ligger utanför rådet självt. Däremot skulle jag vilja tro, att rådet kan komma att utgöra en central instans för detta samarbete, eller en koordinator, en initiativtagare och en pådrivare. Jag föreställer mig, att rådet kan ha denna mycket viktiga och maktpåliggande uppgift just på grund av dess egenskap att vara ett permanent så att säga parlamentariskt organ. Just genom sin permanens kan rådet ta fortlöpande initiativ efter hand som utvecklingen aktualiserar det ena eller det andra problemet. Rådet kan också på grund av sin permanens kontinuerligt följa de utredningar och åtgärder, vartill dess initiativ och dess rekommendationer ha givit anledning.

Det är, såsom ju framgår av ämnesförteckningen vid detta första råds- möte, en rad betydelsefulla frågor, som föreligger till behandling. Det gäller ett samarbete och en samordning såväl på det kulturella området som på det ekonomiska och sociala gebitet och på lagstiftningens område. Vi vet allsammans, att en del av dessa frågor är mycket komplicerade. De kräver inte blott omfattande utredningar för sin lösning, utan, därest de skall lösas, stora gemensamma ansträngningar. De förutsätter också ett närmare samordnande av nämndernas och medlemmar-

[F. Severin]

nas verksamhet än den som nu förekommer.

Särskilt på det ekonomiska området, som jag på grund av personlig läggning och ohejdad vana kommit att mest intressera mig för, föreligger många uppslag, förslag och initiativ, som kanske rentav kan sägas vara av revolutionerande betydelse. Jag är också övertygad om att de kan bli mycket svåra att genomföra. Ehuru jag är en gammal socialdemokratisk politiker, fasthåller jag alltså vid den liberala tanken att det är förmånligast för folken med en fri handel och arbetsfördelning mellan länderna. Jag vet inte, om det är någon som anser att denna tanke inte är teoretiskt hållbar. Men jag vet ju också — och det vet vi allesamman — att länderna utvecklats sig vart för sig inom sina gränser, ibland ytterligare förstärkta med tullmurar, och att den utveckling, som sålunda ägt rum inom de olika länderna, kan medföra många problem när det gäller ett närmare samarbete mellan folken, problem som måste lösas för att ett sådant samarbete skall kunna komma till stånd. Givetvis bör arbetet på att lösa dessa problem ske utan illusioner.

Herr Gerhardsen har just påpekat att vi bör tala öppet med varandra. Det är ingenting annat som möjliggör ett samarbete, och vi har inte anledning att tala annat än öppet om problemen.

Man kan säga att när det gäller de gemensamma intressena har varje land problem som vi måste ta hänsyn till, och det är självfallet, att om ett samarbete skall äga rum, måste sådan hänsyn tagas. Om vi emellertid försöker att lösa dessa problem och om vi lyckas lösa några av dem, låt oss då inte glömma, att vi i själva verket med genomförandet av vissa av de planer vi hoppas kunna realisera, inte har hunnit mycket längre på det mellanfolkliga samarbetets område än

dit, där Västeuropa redan hade hunnit före första världskriget 1914. Tiden efter detta första världskrig har för det mellanfolkliga samarbetets vidkommande inneburit en svart reaktion. Om vi i de nordiska länderna redan lyckats utplåna något av spåren därav och nu lyckas utplåna ännu något mer, anser jag, att vi tagit ett stort steg på återuppbyggnadens väg.

Lyckligtvis har man även på många håll i västeuropeiska kulturkretsar kommit underfund om att det kan vara befogat med ett närmare samarbete på olika områden mellan de europeiska folken.

Vi har naturligtvis i de nordiska länderna en alldeles särskild anledning att — om vi kan — gå i spetsen för ett sådant samarbete. I förslaget till arbetsordning för Nordiska rådet står bl. a. att förhandlingsspråken skall vara danska, norska och svenska. Det är i och för sig ingenting ovanligt att man vid en sammankomst med representanter för flera olika länder också har tre förhandlingsspråk, men i detta fall tillkommer den omständigheten, att den tysta förutsättningen för användandet av de tre språken som förhandlingsspråk är, att det inte skall ske någon översättning från det ena språket till det andra. Även om det här i Skandinavien finns tre länder, tre folk och tre språk, är vi alltså i detta avseende ett, och detta är desto mer betydelsefullt som folken i de länder, som vi anser tillhöra Norden, i största utsträckning förstår dessa språk.

På grund härav intar vi nog här i Norden en särställning. Lika väl som man kan ha rätt att tala om en västerländsk kulturkrets, har man rätt att tala om en nordisk kulturkrets, representerad av de fem länder som av ödet placerats här uppe i det nordligaste hörnet av Europa — låt vara att ett av dessa länder dess värre inte är företrätt vid detta möte. Detta är något som innebär förpliktelser för oss.

[F. Severin]

Vad de skilda arbetsformerna beträffar, har jag inte några invändningar att göra mot de olika bestämmelser som är föreslagna. Jag har varit i tillfälle att deltaga i förbehandlingen av förslaget till arbetsordning — i själva verket kan man säga, att förslaget förelägges rådets sammanträde av det utskott, som arbetat med saken. Självklart kan det i arbetsordningen finnas åtskilliga bestämmelser som kan ge anledning till invändningar och som kan förbättras. Denna diskussion hålles ju också för att det utskott, som har att vidare behandla förslaget till arbetsordning, skall få något tips om vad som kan vara mindre tillfredsställande och vad som kan göras bättre.

Jag vill, herr president, sluta med att säga, att utformandet av en arbetsordning och dess olika bestämmelser dock måste, även om det på vissa punkter kan bjuda svårigheter, av alla de komplicerade problem, som samarbetet förutsätter, vara ett av de allra enklaste.

Finn Moe, Norge: Jeg skal ikke gå i noen særlige detaljer med hensyn til forretningsordenen; men jeg vil gjerne fremføre noen generelle bemerkninger som jeg tror det kan være av en viss verdi å legge til grunn ved behandlingen av hele spørsmålet om forretningsordenen. Vi er samlet her i det håp at vårt virke skal tjene til å fremme det nordiske samarbeid, og det vi tar sikte på, er positive resultater, konkrete resultater.

I den sammenheng vil jeg si, at om det på norsk side kan ha vært en viss uenighet om midlene og om formene, så tror jeg ikke der har vært noen uenighet om selve målet, at vi bør få et større og mere intimt nordisk samarbeid.

Men når vi nå er kommet sammen til Det nordiske råds første sesjon, gjelder det at vi legger arbeidet riktig an. Det er vel neppe noet område hvor forvent-

ningene, særlig etter den annen verdenskrig, har vært så store og resultatene så små som når det gjelder det internasjonale samarbeid. Vi har de Forente Nasjoner, og vi har Europarådet. Begge ble møtt med overordentlig store forventninger, og begge har, kan man vel trygt si, til en viss grad skuffet. Og jeg tror ikke vi skal legge skjul på, at når tanken om å danne et Nordisk Råd ble fremsatt, var det mange som tenkte som så: Hva skal det tjene til å få et nytt slikt samarbeidsorgan, det fører så likevel ikke til noe.

Jeg tror derfor det er vår oppgave å vise, at når vi arbeider på et nøkternt grunnlag, er det mulig å nå resultater. De skandinaviske folk er vel stort sett kjent for å være nøkterne folk. Der kan jo være et visst skille mellom oss. Det sies jo i alminnelighet at nordmennene er nokså angelsaksisk preget, kanskje særlig preget av en angelsaksisk seighet, mens svenskene derimot er preget av en viss germansk saklighet og grunnighet, og mens danskene karakteriseres som Nordens franskmenn og København som Nordens Paris. Ja, jeg har sogar sett dem karakterisert som Nordens italienerne. Men selv om det er visse forskjeller mellom oss, tror jeg vi har det tilfelles at vi liker å bygge på solid grunn og gå forsiktig frem. Her kan vi lære av andres erfaringer, og jeg tror det er viktig at vi fra første stund, særlig når det gjelder å bestemme vår forretningsorden, er klar over samarbeidets karakter og rådets med. Vi må ha klart for oss det som står i vedtektenes § 1, at Det nordiske råd er organ for samråd mellom Danmarks Rigsdag, Islands Alting, Norges Storting og Sveriges Riksdag. Det er ganske interessant at ordet „samråd“ er det samme på iallfall tre av de skandinaviske språk, så vi skulle forstå hva det betyr. Det vil si at Det nordiske råd er ikke på noen måte noe parlament, hvor det skal fattes flertallsvedtak. Det er i virkelig-

[Finn Moe]

heten et organ for forhandlinger om utvidet samarbeid.

Jeg tror — hvis jeg kan tillate meg å si et par ord om det — at den feil man har begått i internasjonalt samarbeid, er at man har overvurdert de internasjonale organers besluttede myndighet. Det gjelder de Forente Nasjoner, det gjelder f. eks. deres generalforsamling, hvor det fattes flertallsvedtak, men hvor man ikke har vært helt klar over at disse vedtak som fattes, er bare anbefalinger som ingen regjering er juridisk forpliktet til å følge. Derav følger da den konsekvens for de Forente Nasjoners vedkommende at det har ingen hensikt å vedta resolusjoner, selv om de kan vedtas med et stort flertall, med $\frac{2}{3}$ flertall, når man på forhånd er klar over at de vil ikke bli gjennomført, fordi at de mest interesserte stater, de som henstillingene rettes til, kanskje allerede på forhånd har erklært at de ikke vil følge denne henstilling. Jeg tror at man kan merke i de Forente Nasjoner en viss tendens til å forstå det at om man får et stort flertall for en resolusjon, for en uttalelse, så er det bare en papirseir, en seir på papiret, hvis ikke denne resolusjon blir gjennomført i virkeligheten, og at betingelsen for å få den gjennomført i virkeligheten er at den har alminnelig tilslutning blant de tilsluttede stater — med andre ord at også de Forente Nasjoners generalforsamling, selv om den har arbeidsformer som et parlament, kun er et organ for forhandlinger mellom selvstendige stater.

Når vi kommer til Europarådet, hadde det også en uheldig start. Det oppførte seg som et europeisk parlament, trodde det hadde stor besluttede myndighet, inntil det oppdaget at det hadde i virkeligheten ikke noen besluttede myndighet; for det støtte på den vanskelighet at før dets ønsker kunne gjennomføres i virkeligheten, måtte de

godkjennes av Ministerrådet, og i Ministerrådet gjelder i virkeligheten det man kaller for vetorett. For at et vedtak av Ministerrådet skal være gyldig, må det ha tilslutning av alle medlemmer, og det vil igjen si at Ministerrådet er et organ for forhandlinger mellom selvstendige stater, mellom nasjonale regjeringer.

Jeg tror vi skal bygge på disse erfaringene og tillegge dem ganske stor betydning, og jeg tror at det har man gjort i og med at man i vedtektenes § 1 så uttrykkelig sier at dette er et organ for samråd. Rent juridisk er vel forholdet det at de enkelte medlemmer av dette råd opptrer mere eller mindre på egne vegne. Vi kan ikke binde våre statsorganer, vi kan ikke binde våre nasjonalforsamlinger eller våre partier. Men selv om medlemmenes juridiske stilling er slik, er vel realiteten den at Det nordiske råd er et organ for forhandlinger mellom våre land.

Der må jeg også si, at jeg anser det som en meget stor fordel at regjeringene er med, og jeg vil gjerne benytte denne anledning til å takke Sveriges utenriksminister, hr. Undén, som var den som særlig gjorde seg til talsmann for denne tanke, kanskje især for at man skulle unngå de vanskeligheter som Europarådet hadde støtt på.

Ved å ha regjeringene med har rådet også den store fordel at vi så å si har ekspertarbeidet med, det ekspertarbeid som regjeringene forføyer over. Og jeg vil gjerne i den forbindelse gjøre det klart helt fra begynnelsen av at det nødvendige utredningsarbeide, det nødvendige ekspertarbeide som må til, må overlates regjeringene. Det ville være en meget farlig vei å slå inn på, om dette råd skulle bygge opp sitt eget apparat for utredninger, et eget sekretariat med eksperter som skulle avgi uttalelser.

Fremgangsmåten må være den at et spørsmål blir debattert i dette råd. Man får en første prøve på hvordan de

[Finn Moe]

enkelte medlemmer, de enkelte land, stiller seg, og så sendes spørsmålet til utredning ved regjeringene. Så kommer saken tilbake, og her i rådet får man da en debatt før man eventuelt vedtar en henstilling til regjeringene om å søke saken satt ut i livet.

Men det betydningsfulle og det nye ved Det nordiske råd er selvsagt det at parlamentene er kommet med. Vi har jo hatt i mangfoldige år et samarbeid av privat natur og ikke offentlig natur mellom de nordiske land. Vi har hatt et ganske sterkt samarbeid mellom de forskjellige regjeringer bl. a. manifestert ved de årlige utenriksministermøter som man har hatt. Men parlamentsmedlemmene har ikke vært aktivt med. Nå gjennom Det nordiske råd kommer nasjonalforsamlingene med allerede på sakens første stadium, og det tror jeg er av overordentlig stor verdi. Vi har av og til drøftet dette spørsmål i det norske Storting, hvor vi har følt det som litt av en svakhet at i alt dette internasjonale samarbeid kommer nasjonalforsamlingene først med på et senere stadium. Og jeg tror derfor det er en stor fordel i det nordiske samarbeid hvis nasjonalforsamlingene blir med fra første begynnelse. Derigjennom blir det også så mye lettere at få folkene med.

Vi har det håp at vi gjennom åpne debatter kan se hvordan vi skal fremme det nordiske samarbeide. Og det er klart at hvis vi skal nå til positive, konkrete resultater, må vi ha faktisk talt enstemmig tilslutning innen denne forsamling. Hvis vi ikke får det, vil det bare si den ting at saken ennå ikke er moden for løsning.

Vi får gjennom Det nordiske Råd et organ for det samarbeid som allerede består. Det blir et vesentlig spørsmål for denne sesjon å se hvordan det samarbeid som allerede består, kan knyttes til Det nordiske råd, og vi får desuten et organ for forslag, for initiativ når

det gjelder utvidelsen av samarbeidet. Jeg tror, som det har været fremhevet i debatten her tidligere, at det er spørsmål om ikke de små ting spiller en like stor rolle for offentligheten som mer vidtrekkende beslutninger. Jeg tror for min part — det er en av mine kjepphester — at om vi i de nordiske land kunne få felles frimerker, ville det være noe som i våre land ville manifestere denne samhørighet bedre enn meget annet.

Vi er på god vei til å få pass- og tollfrihet, og jeg synes det er grunn til å rette en takk til det utvalg som her har gjort et banebrytende arbeid.

Men i samme åndedrett som vi sier at vi vil nå fram til et mer intimt samarbeid, tror jeg det må betones at Det nordiske råd og det nordiske samarbeide må ikke føre til nordisk isolering. Norden er ikke seg selv nok, og den som har fulgt Europarådets arbeid, har vel også grunn til å tvile på om selv Europa er seg selv nok. Jeg tror det blir tydeligere, klarere for hver dag som går, at det som vi trenger, er et samarbeid innenfor hele den vestlige demokratiske verden. Men vi kan yde et vesentlig bidrag til samholdet innenfor Vestens demokratier, om vi kan få et intimere samarbeid her i Norden, ikke bare ved selve dette intimere samarbeid, men ved at vi kanskje også kan vise vei, en praktisk vej for internasjonalt samarbeid i det hele tatt. Det er ganske forbausende å merke hvilket inntrykk det gjør i utlandet når de blir klar over hvilken grad av samarbeid vi allerede har nådd mellom de skandinaviske land. Og hvis vi kan gjøre ytterligere fremgang på dette område, tror jeg det kan tjene som et eksempel og dermed som et bidrag til fremme av det internasjonale samarbeid i sin alminnelighet.

Tillat meg til slutt å nevne et par ord om et spørsmål som jeg tror har en ganske vesentlig betydning for det nordiske samarbeid og som, hvis det

[Finn Moe]

var mulig, dette råd skulle ofre sin oppmersomhet. Det gjelder ganske enkelt det vi vet om hverandre og det pressen forteller oss om hverandre. Forholdet er vel det at i de skandinaviske land er vi bedre underrettet om hva som skjer i England og USA og Frankrike enn vi er om hva som skjer i våre naboland. Forklaringen er ganske enkel. Det er en mangel på korrespondenter. Vi utveksler ikke gjensidig korrespondenter, og — såvidt jeg er underrettet — selv de nordiske telegrambyråer har ikke egne korrespondenter i de andre nordiske hovedsteder. Nå, dette er en sak som rådet selvsagt ikke kan gripe direkte inn i på noen måte. Men jeg vil gjerne henlede rådets oppmerksomhet på denne sak, og hvis det var mulighet for å komme tilbake til den, burde vi benytte den. For hvis vi kan gjøre noe fremskridt her, hvis vi kan bidra til å få en bedre ordning, slik at vi er bedre underrettet om hva som foregår i våre respektive land, tror jeg vi ville ha gjort et vesentlig bidrag til nordisk samarbeid, nettopp et slikt konkret bidrag som vi i første rekke skal ta sikte på.

Det er mange slike konkrete oppgaver, og det er dem vi skal søke å løse gjennom debatt, gjennom forståelse, gjennom forhandlinger i dette råd. Vi skal ikke gi noen foranledning til store forventninger. Vi skal gjøre det klart at det er positive, konkrete resultater vi vil fram til. Og jeg tror det er disse tanker som vi skal søke å bygge vår forretningsorden på.

Gísli Jónsson, Island: Herr præsident! § 3 i den midlertidige forretningsorden for Nordisk Råd bestemmer, at forslag, som skal behandles på en ordentlig session, skal indsendes til sekretariatet senest 2 måneder før sessionens begyndelse. Ved altingsbeslutning i det samlede Alting af 29. forrige måned bestemtes fremgangsmåden for valg til rådet, og over-

ensstemmende hermed blev vore repræsentanter valgt den 3. februar. Islands repræsentanter havde derfor ingen tid til at forberede sager, som de måtte ønske foretaget på dette rådets første møde efter forretningsordenens bestemmelser. Det skyldes derfor alene disse grunde, at vi, Islands repræsentanter, ikke forelægger nogen sager denne gang, men kun deltager i behandlingen af de spørgsmål, som de andre nordiske staters repræsentanter forebringer her. Dette betyder derfor ikke, at vi savner vilje til samarbejde om løsningen af vigtige nordiske problemer, og ej heller, at vi har mindre tillid end andre til den unge institution, som nu holder sit første møde.

Vort fåtallige islandske folk, som gennem århundreder har levet alene og isoleret i Atlanterhavet langt mod nord, hvor det ofte under trange kår har måttet kæmpe for sin tilværelse, sin kultur og sin frihed, har for længst indset, at de vanskeligheder, som de store nationer må strides med, vanskeligheder, som gang på gang har afstedkommet krige med de dermed følgende grænseløse ulykker, sorger og kvaler, ikke er nogen uundgåelig følge af deres trang til at leve et kulturliv, men alene skyldes menneskelig tilbøjelighed til at knægte de svagere og lade disses vilje, ideer, tro og tanker bøje sig under den stærkeres åg. Forlængst har vi forstået, at den eneste mulighed for at forebygge denne alverdens forbandelse er den, at nationerne holder op med at tænke nationalt og begynder at tænke globalt, hvor den samme målestok anlægges for forstand, kultur, menneskekærlighed og frihed overalt på jorden, og ikke efter i hvilket land eller hos hvilket folk disse egenskaber trives.

Derfor er det for os en glæde og pligt at optage fuldt samarbejde med de andre nordiske folk for sammen med dem at arbejde for løsningen af de mange vanskeligheder, som endnu hin-

[Gisli Jónsson]

drer skabelsen af en stærk fællesnordisk ånd, som kunne blive ophav til Europas samling i fredselkende nationer. Just ved at skabe en tro på livet og dets mening kunne vi restituere den kultur, som i sidste verdenskrig fik en så stor og alvorlig slagside.

De nordiske landes kultur, enkeltvis og samlet, er sammenvævet af deres frihedstrang, deres ærbødighed for lov og ret og troen på det godes magt over det onde, hvorom landenes mest fremragende mesterværker bedst bærer vidne. Af denne kultur er vokset alt det fremskridt, som har fundet sted i de nordiske lande i sociale, humanistiske, undervisnings- og handelsmæssige spørgsmål, og som nu er så vidt, at vi på disse områder er fakkelpærere i en ny skabende verden.

På grund af Islands beliggenhed skulle vi islændinge bedre end noget andet folk kunne forstå, hvor livsvigtigt det er at holde sammen i kampen for et bedre og fredeligere samvirke mellem alle nationer. Derfor går vi i dag til samarbejde med de andre nordiske folk med det oprigtige ønske og håb, at det må lykkes os i forening at skabe en fællesnordisk tankegang til fremme af fællesnordisk udvikling i kunst, videnskab, teknik og sociale spørgsmål.

Hambro, Norge: Efter at det er besluttet å la forretningsordenen behandle av det juridiske utvalg forsterket, er det ingen grunn til her å komme inn på de enkelte punkter i forretningsordenen og reise noen større debatt om den. Men jeg vil gjerne ha festet oppmerksomheten ved noen enkelte punkter til overveielse ikke bare for medlemmer av denne komité, men også til overveielse for alle medlemmer av Det nordiske råd.

Der er punkter i utkastet til forretningsordenen som vidner om hvor forskjellige forretningsordens-prinsippene er i de nordiske land. Og der er punkter

som muligens trenger noen grad av rektifikasjon.

For å ta et av de første: Der er intet uttalt i forretningsordenen om noe quorum, om noen beslutningsdyktighet for Det nordiske råd. I Norge som i Danmark forutsetter grunnloven eller forretningsordenen at minst halvparten av medlemmene er tilstede for at tinget skal være beslutningsdyktig. I Sverige er det ingen slik regel. Teoretisk er det vel slik at hvis talmannen setter møtet, er det nok at han er tilstede. Vi skulle anse det for en vinning på grunn av den særlige karakter dette råd har, at der ble uttalt noe om beslutningsdyktigheten.

Der er et annet punkt som vi gjerne hadde sett noe uttalt om. I Sverige og i Danmark er det tillatt å svare ved navneoppnop eller votering på annen måte: Stemmer ikke. I Norge er det enhver representants plikt å stemme. Ingen kan unnlate å stemme. Og dette råds særlige karakter og de bestemmelser, der er for øvrig om at det skal være bekjent hvorledes hvert enkelt medlem har stemt, gjør det naturlig at det blir uttalt noe i forretningsordenen om dette spørsmål.

Der er gitt meget uklare regler for voteringene. Det står fritt for en behendig dirigent å få enhver sak avgjort — jeg sier ikke dette som noen bebreidelse mot den dirigent vi har i dag, jeg sier det som en der har vært medansvarlig i mange slike avgjørelser — det ligger i en behendig presidents makt å kunne si: Ingen innsigelse er fremkommet, enstemmig vedtatt. Det er i det lange løp ikke noen fullt tilfredsstillende måte for behandling, selv om det kan være praktisk. Hos oss er det forretningsordenens bestemmelse at ved valg på de viktigste tillitsmenn, ved alle valg på presidenter, skal der stemmes ved skriftlig votering, selv om det offisielt ikke er foreslått mere enn en. Man har ment til alle tider at det var nødvendig av hensyn til stil-

[Hambro]

lingens verdighet og av hensyn til den valgte autoritet, at valget foregikk under den offentlighet som en skriftlig votering betinger. Her er det foreslått i utkastet at det må 10 medlemmer av rådet til for å forlange en særskilt votering i en sak. Jeg vil be om at man i utvalget nøye overveier om det under de givne forhold er det mest naturlige.

Det er videre i utkastet nevnt at Rådet kan pålegge medlemmene taushetsplikt hvis det er forhandlinger som er ført for lukkede dører. Jeg skulle anta at denne bestemmelse er temmelig overflødig i denne forretningsorden. Men i ethvert fall må den formuleres slik at ingen kan mistyde det derhen at medlemmer av Det nordiske råd kunne pålegges noen taushetsplikt overfor sine respektive parlamenter. Jeg tror, som sagt, at man kanskje kunne oppnå enighet om at bestemmelsen kunne gå ut.

Hvis jeg så får lov til å gjøre en praktisk bemerkning til våre danske verter og de utmerkede arrangører av møtet, vil jeg si at jeg savner her i denne sal et av de viktigste instrumenter i alt internasjonalt samarbeide, og det er papirkurver. Hos oss i Stortinget er det et rikt utvalg av dem ved de enkelte benkerader. Her må man, såvidt jeg skjønner, foreta en lengere vandring for å komme til dette nødvendige depot for en rekke av de dokumenter som omdales.

Men når jeg bad om ordet, var det ikke alene for å fremkomme med disse mere formelle bemerkninger, skjont jeg tror man skal være klar over at også forretningsordenens form har en vesentlig betydning. Det er et gammelt islandsk ord fra den klassiske litteraturperiode som sier: Frem for alt ta vare på din form, ti det er gjennom den nasjonen bindes sammen. Hvis det ikke her kan finnes en form som er fullt tilfredsstillende og som kan tale til alles respektive landsmenn, vil man nedsette

tilliten til selve Det nordiske råd vi i dag har instituert.

Jeg er klar over at alt det vi hittil har kunnet gjøre og kanskje det meste av det vi kommer til å gjøre i denne sesjon, er av tentativ karakter. Det er alene erfaringene fra dette møte først og fra senere møter som kan trekke opp rammen både for forretningsordenen og for rådets virksomhet.

Jeg har hørt den sterke tillit der er kommet til ekspertenes utredninger. Det er styrkende, men det er muligens også i noen grad skremmende. Et relativt langt internasjonalt livs erfaring har lært meg hvilket vesentlig moment av sannhet det er i den kanadiske definisjon av ekspert: Det er en mann som med sine spesialkunnskaper unngår feil i detaljer på sin triumferende flukt til de store villfarelser. Jeg tror man må være klar over at det er ikke ekspertene som skal veilede dette råd, men det er dette råd som skal veilede og dirigere ekspertene.

Hr. Gerhardsen talte på den norske delegasjons vegne i dag. Det var ikke noen tale som var drøftet med den norske delegasjon, men jeg tror jeg kan si at han talte på den samlede delegasjons vegne, og vi syntes at han talte vel. Det han gav uttrykk for av engstelse for at rådet skulle legge opp en større deig enn det vil kunne makte å behandle, er en følelse som er meget utbredt i mitt land.

Hr. Gerhardsen nevnte at der blandt de norske medlemmer av rådet er representanter som stemte mot Norges medlemsskap i Det nordiske råd. Av de 8 representanter for andre partier enn regjeringspartiet i Norge som møter her, stemte de 6 mot Norges deltagelse i Det nordiske råd. Men som det ble understreket av hr. Gerhardsen og som det også ble understreket av hr. Lyng, det var ikke fordi det var noen uenighet om nytten og betimeligheten av det nordiske samarbeide, som har minst like varme venner i Norge som i noe

[Hambro]

av de andre land, men det var av frykt for at de store ord, som vi har hørt en del av og lest en del av i pressen, kunne skade realitetene.

Og da jeg har lyttet til hr. Hedtofts velkomsttale i dag og hørte hva han uttalte om studenterskandinavismen — og jeg må ha lov til å sette et stort historisk spørsmålstegn ved hans vurdering — da overså han ganske den dype betydning studenterskandinavismens fallitt hadde for stemningen i Norge og i en viss grad også i Sverige. Det var smukt når hr. Hedtoft uttalte at man i Danmark var takknemlig for hva studenterskandinavismen hadde gjort og for de frivillige som var kommet for å delta i Danmarks kamp.

Men det kan ikke overskygge den kjensgjerning at begivenhetene viste at det var ikke dekning i Norge og i Sverige for de ord som var talt. Det har vært følt gjennom slektledd som noe av det bitreste i den nordiske utvikling. Det har fått sine klassiske uttrykk hos våre diktere, som i Ibsens ord:

„De ord, der flød, som om de kom fra hjertet lige hid, —
de var da kun en frase-flom;
og nu er tørkens tid!“

eller i hans ord om de nordiske kongemøter:

„Hvad taltes mellem drot og drot ved sidste kongefærd?
O, legtes om igen da blot kong Gustafs leg på Stockholms slot med Karl den tolvtes sværd!“

eller i Bjørnssons ord da den første norske frivillige døde under den 2nen slesvigske krig:

„Han på ingen stormagt ventet uden den som er af Gud.
Den gang han sig døden hented,
sendte han ei forud bud ned til Venden eller Franken om han og fik lov at dø mellem brødrene på banken ved den dybe danske sø.“

Men de var få, de som stod inne for de ord som var talt, de var så få at det, særlig innen alle akademiske kretser i mitt land gjennom de år som har gått, har vært følt som en svikt, har vært følt som en mangel på nasjonal vilje til å gjøre en innsats som svarte til de ord som var talt. Det har fått sitt aller mest klassiske uttrykk i Ibsens „Brand“, som var skrevet på bakgrunn av denne dype og bitre nasjonale — og la oss si nordiske — skuffelse.

Man kan ikke dekke over det. Det er smukt hvis man vil gjøre det fra dansk side; men det lever altfor sterkt i minnet i det norske folk, og i stor utstrekning også i det svenske, at det var ikke dekning for de ord som var talt.

Det som har vært svakheten i det internasjonale samarbeid, slik som hr. Finn Moe var inne på det, det er at der ikke har vært dekning for de ord som har vært talt, hverken i Folkeforbundets forsamling eller i de Forente Nasjoners forsamling i New York. Det er ikke slik at det gjelder bare om de resolusjoner som har vært vedtatt med $\frac{2}{3}$ flertall, det gjelder om en rekke av de viktigste rekommendasjoner som var vedtatt enstemmig i Genève, og på visse punkter enstemmig i de Forente Nasjoner. Det var ingen dekning for dem, og da man skulle innfri det som var lovt, det som der var talt så smukke ord om, så ble ordene ikke en gang dekket av de regjeringer hvis delegasjoner hadde talt. Intet har etter mitt skjønn, og jeg tør si etter vårt skjønn i Norge, nedsatt tilliten til det internasjonale samarbeid så sterkt som at der har vært talt ord, og at der har vært fattet beslutninger, som der ikke var noen dekning for.

Man har hos oss i Norge vært engstelig for at Det nordiske råd skulle gå videre på denne vei, og ikke overveie tilstrekkelig nøye og ikke vurdere kritisk nok de rekommendasjoner som måtte bli vedtatt. Det er slik i det politiske liv at veien til helvete er bro-

[Hambro]

lagt med rekommendasjoner. Alle disse rekommendasjoner som det ingen dekning har vært for, har ført til at en større og større kritisk almenhet ikke har tillit til det som blir vedtatt i de internasjonale forsamlinger.

Vi er kommet hit, vi som ikke var enige i den avgjørelse som ble truffet av Stortinget — ikke for å ta opp igjen noen av de diskusjoner, som den gang fant sted —, vi er kommet hit med den fulleste redebønhet til å yte vår medvirkning til at det som skjer i Det nordiske råd, kan være av den karakter og kan være så grundig overveiet at det vil befeste tilliten til det nordiske samarbeid og ikke svekke den eller motvirke den.

Vi ber om at man i de andre land skal forstå, at når det ikke var den enstemmighet i Norge som det var i Danmark og Sverige, så er det historisk betinget. Ordet „union“, hva enten man kaller det Kalmarunion eller noe annet, har en dårlig klang i det norske folks bevissthet. Det går århundreder tilbake, og det vil ta lang tid å endre den kjensgjerning.

Vi ønsker og vi håper at det som måtte bli forhandlet i Det nordiske råd, og det som måtte bli resultatene av overveielene her, vil bidra til å motvirke det som ligger i folkeminnet i Norge, og som ble gjenoplivet og forsterket ved de nordiske unionsplaner som var oppe i 60-årene, og som man den gang fra dansk side var de vesentlige initiativtagere til — gjennom Hall og gjennom de andre som omgikk med planer om et nordisk unionsparlament, som begivenhetene viste var en uholdbar tanke. Hva enten man beklager det og sørger over det, eller

ikke — det ligger der som en kjensgjerning, og det hender at folkeminnet går dypt ned og fester seg ved ting som muligens går i glemsel hos mange av dem som har anledning til å delta i det politiske liv mere aktivt enn de som sitter i ensomme bygder i sparsomt befolkede land og husker historiske begivenheter på en annen måte.

Vi håper at de som har nært engstelse for hva Det nordiske råds overveielser måtte føre til, vil erfare at den engstelse har været unødig. Vi håper at vi vil gå fremover, og at de avgjørelser vi treffer, må være av en så positiv og konstruktiv art at de må kunne føre oss fremover. Men vi ber også om at våre venner i de andre nordiske land vil forstå at den entusiasme som mange ganger er kommet til uttrykk særlig blant dem, den er noe annerledes nyansert i Norge, og at man i den forbeholdenhet som vil være tilstede, ikke ser uttrykk for en mistenksomhet, men ser uttrykk for en forsiktighet som er historisk begrunnet, og som også har sammenheng med det som skjedde da man ikke kunne innfri løftene fra „Boldhuset“ i København i 1845.

Vicepræsident Magnús Jónsson: Jeg skal her afbryde mødet og ansætte nyt møde til i morgen, lørdag den 14. februar, kl. 10, med følgende dagsorden:

1) *Fortsættelse af første behandling af:*

Forslag til forretningsorden for Nordisk Råd.

2) *Første behandling af:*

De på den godkendte emneliste optagne sager.

Mødet hævet kl. 16³⁰.

2. møde

Lørdag den 14. februar 1953 kl. 10.

Vicepræsident Magnús Jónsson: Den første sag på dagsordenen er:

Fortsættelse af første behandling af forslag til forretningsorden for Nordisk Råd.

(Sag nr. 1, sp. 465).

Elon Andersson, Sverige: Herr president! Den diskussion som fördes i går, formellt om det föreliggande förslaget till arbetsordning men därutöver också om det Nordiska rådets uppgifter och om dess förmåga att främja det nordiska samarbetet, bjöd på många intressanta synpunkter. Det föreföll mig som om samtliga talare dock var ense om en sak — att man till en början skulle tala ganska försiktigt om Nordiska rådets möjligheter och att man skulle ta sig i akt för allt för högt spända förhoppningar om dess kommande insatser. Jag tror att denna försiktighet är väl motiverad, byggd som den är på många års erfarenheter och på vetenskapen om alltings begränsning. Den behöver inte bottna i någon pessimism om Nordiska rådets framtid, ännu mindre i någon mörk syn på det nordiska samarbetets möjligheter. Men även den kloka optimismen måste räkna med svårigheter och motgångar, om den skall kunna vinna gehör för sin ljusa syn och skapa respekt för sina strävanden.

Vad vi har framför oss är inte en färdig organisation utan ett experiment, till på köpet ett ömtåligt experiment. På utformningen av rådets arbetsordning, men ännu mer på den praktiska tillämpningen av densamma beror Nordiska rådets framtid såsom ett

inflytelserikt organ. Det är därför den diskussion som nu föres är av stor betydelse. Den gäller som sagt inte endast arbetsordningens detaljer. Jag skall i detta sammanhang inte uppehålla mig mycket vid dem. En del av de anmärkningar, som har gjorts, finner jag för min del beaktansvärda. Det gäller t. ex. om herr Hambros erinran om det tvivelaktiga i den föreslagna tystnadsplikten. Däremot fäster jag mindre avseende vid de efterlysta bestämmelserna om ett visst antal närvarande medlemmar för att konstituera rådets behörighet att fatta beslut. Skulle en sådan bestämmelse ha någon betydelse för styrkan i rådets rekommendationer, så borde ju stadgandet utbyggas till att omfatta ett visst antal ledamöter från varje land. Men den risken föreligger då, att rådet genom en sådan restriktiv bestämmelse dömer sig själv till maktlöshet, och den faran bör heller inte underskattas.

Jag vill ingalunda bagatellisera betydelsen av arbetsordningens riktiga utformning och dess klara och oförtydbara innehåll. Men viktigare är hur man uppfattar den tanke som ligger bakom Nordiska rådets tillkomst, den anda, i vilken arbetsordningen kommer att tillämpas och som ju är vad som skall ge arbetsordningens paragrafer liv.

Jag skall tillåta mig att här göra ett par reflexioner.

Det fälldes under diskussionen i går ett par till synes motsägande yttranden, som dock båda två är lika viktiga och lika riktiga. Den ene varnade för att låta ordet, de till intet ledande diskussionerna, få överhanden vid rådets

[Elon Andersson]

sammanträden — vi är här för att arbeta, inte för att tala. Den andre erinrade om att ordet dock är det enda instrument, med vilket vi kan uttröna varandras uppfattningar och avsikter. Det är självklart att detta instrument skall användas med omdöme och i avsikt att nå vissa resultat. Nordiska rådet bör inte samlas för att tala för talandets egen skull. Diskussionen måste ha en avsikt, ett bestämt mål. Den bör röra sig om sådana ting, för vilka ett gemensamt intresse föreligger, och om spörsmål, där en lösning ligger inom möjligheternas gräns och inom så nära räckhåll, att de inom en relativt begränsad tid kan bringas till aktualitet.

Det kan givetvis ställas ännu större krav på vad man skulle kunna kalla realism i rådets diskussioner. Det är t. ex. en riktig princip, vars allmängiltighet inte skall bestridas, att man inte bör gå längre i sina utfästelser och rekommendationer än att man har täckning för vad som säges och beslutas. Det är en god regel, som bottnar i ett sunt och realistiskt tvivel om värdet av de ord, hur stora och vackra de än är, som slungas ut i rymden utan att finna gensvar i den nordiska verkligheten. Icke desto mindre måste väl även den regeln tillämpas med omdöme och förstånd. Det kommer alltid en tidpunkt i vad jag skulle vilja kalla ett skapande samhällsarbete, då man måste ta en risk, risken att inte ha alldeles fullständig täckning för vad som sägs, vad som utlovas och vad man arbetar för. Hur mycket av det som har gjorts och de framsteg som vunnits på olika områden skulle ännu inte återstå, om ingen hade vågat gå utanför det hundra procentiga täckningskravets ram. Det är lika sunt realistiskt att räkna även med den möjligheten och nödvändigheten. Och „till syvende og sidst“ måste det kalla, väl övervägda omdömet om vad som är möjligt och inte möjligt att nå, nu eller

framdeles, bli utslagsgivande för vårt handlande.

Även en sådan uppfattning leder emellertid fram till den försiktighet i omdöme och handlande som jag, liksom gårdagens talare, vill rekommendera för Nordiska rådets verksamhet. Detta gäller i varje fall innan man hunnit ut ur portgången, både i fråga om arten av de problem, som här aktualiseras, och omfattningen av rådets verksamhet. Jag bekänner för min del en viss tveksamhet inför eventualiteten, att rådet skall lägga sig till med en egen utrednings- och expertorganisation. Det kunde vara intressant att i detta sammanhang ta upp frågan om rådets ställning gentemot andra nordiska samarbetsorgan, men jag skall inte göra det, eftersom jag räknar med möjligheten att saken tas upp från annat håll. Jag skall bara erinra om att Finland här på mångahanda sätt kommer in i bilden. Detta land står ju för tillfället utanför Nordiska rådets krets, och då får man väl akta sig för att skapa en organisation, som kan medföra risken att Finland uteslutes ur den nordiska samarbetsgemenskap, där landet redan nu är med.

Det ligger naturligtvis också en fara i att låta rådets arbetsprogram få en alltför stor omfattning. Jag underskattar ingalunda mängden av de nordiska problem, som kan och bör göras till föremål för det nordiska samråd varom stadgan talar. Men om man fruktar för att talandet skall ta överhand vid rådets sammanträden och lämna föga tid över för konkreta arbetsuppgifter, så är det klart att den risken blir större om ärendenas mångfald försvårar ett ordentligt inträngande i sak. Jag skulle vilja säga att det viktigaste inte är att presentera svällande föredragningslistor, emnelister. Det är bättre med en begränsning till färre uppgifter — gärna stora och betydande — varigenom rådets medlemmar får större rådrom och

[Elon Andersson]

rikare tillfällen att så tränga in i frågorna, att det blir möjligt att komma fram till väl övervägda och därför hållbara beslut.

Jag kommer således, herr president, till samma slut som de talare som haft ordet före mig. Nordiska rådet är ett instrument som bör hanteras med varsamhet och inte överansträngas så att det ger ifrån sig falska och onena toner. Rådet skall inte vara någon leksak utan ett arbetsverktyg. Det är givetvis av stor vikt att dess arbetsordning utformas så, att den ger stöd åt en sådan verklighetsbetonad strävan. Men det är ännu viktigare, att rådet vid tillämpningen av arbetsordningens paragrafer känner sig såsom bärare och tolkare av det gemensamma värde, som jag skulle kunna kalla den nordiska tanken. Jag vet att detta ord är ett stort ord och en farligt ord, men det är ändå ett ord med en alltid brännande aktualitet.

I går talades något om den gamla studentskandinavismen, om dess inspirerande makt men också dess ohjälpliga svaghet. Mellan den och den nordiska gemensamhetstanke, ur vilken Nordiska rådet har fötts, den tanke på vilken Rådets arbete skall vila, föreligger dock en väsentlig skillnad. Studentskandinavismen hade en begränsad groningsgrund och en begränsad verkningskrets. Nordiska rådet bygger på den breda, folkliga grund som bildas av parlamenten i de olika länderna. Rådet tvingas därigenom att begränsa sin verksamhet till sådana konkreta arbetsuppgifter, för vilka parlamenten inte står främmande. Rådet kan inte göra sig skyldigt till några utsvävningar, om det skall kunna behålla sina huvudmäns förtroende. Det är i vetskapen att Nordiska rådet på detta sätt står i kontakt med folket självt, att det ytterst hämtar sin styrka ur den realistiska syn på tingen, som är varje riksdags tillhörighet, och att

rådet är beroende av denna för sin existens, som jag för min del vågar hysa förhoppningen, att Nordiska rådet skall kunna göra en värdefull insats för Nordens folk.

Utenriksminister Lange, Norge: Vi er vel alle enige om at vi gjerne vil at dette nordiske råd skal hjelpe oss til å gjøre nordisk samarbeid mer effektivt og koordinere de mange og forskjellige felles-nordiske utvalg og komiteer som er i arbeid. Og, som den foregående taler nettopp sa, vi må *vel* vokte oss for at vi i tilknytning til denne representasjon for parlamentene bygger opp et eget utredningsapparat som vil komme til å dublere mange av de utredninger som allerede er satt i gang av regjeringene. Som hr. Finn Moe sa i går, bør vi vel innstille oss på at den regulære gangen er at om en sak blir reist her i rådet, en sak som krever utredning, så må det bli rådet som oppfordrer regjeringene til å sørge for den nødvendige utredning.

Hvis vi nå et øyeblikk stanser opp ved forholdet til de allerede bestående nordiske samarbeidsinstitusjoner, de fellesnordiske kommisjoner og utvalg som regjeringene allerede har nedsatt, vil jeg gjerne komme inn på noen av de synspunkter som hr. Hans Hedtoft reiste i sitt åpningsinnlegg i denne debatt. De aller fleste av de felles-nordiske utvalg og kommisjoner som i øyeblikket arbeider, er nedsatt og har fått sitt mandat av regjeringene, og de har derfor en selvfølgelig plikt til å avgi sine rapporter til regjeringene. Det vil så være naturlig, når nå Det nordiske råd er etablert, at regjeringene i fellesskap oversender slike rapporter til Det nordiske råd, ledsaget av bemerkninger, enten bemerkninger som regjeringene er enige om, eller bemerkninger fra hver enkelt regjering, hvor regjeringene ikke ser nøyaktig likt på det utredningsresultat som foreligger — slik at Det nordiske råd da får seg

[Utenriksminister Lange]

forelagt både utredningsinnstillingene, kommisjonsinnstillingene og regjeringenes preliminære reaksjon på utredningene. Så vil vi gjennom en debatt her i rådet kunne få avklart reaksjonene i de respektive nasjonalforsamlingene, således at regjeringene når de til slutt skal ta standpunkt til hva som skal settes i verk på grunnlag av utredningene, også har den veiledning som ligger i uttalelser som er falt, eventuelt anbefalinger som er gitt av Det nordiske råd. Og vi vil ha den ytterligere fordel at opinionen gjennom debatten i dette råd er blitt orientert, om man har kunnet fremkalle eventuelle reaksjoner både i offentligheten, gjennom pressen og på annen måte.

Jeg synes dette bør være den faste og regulære vei, og jeg synes ikke det bør kunne forekomme — som tilfellet er her på dette møte — at vi kommer til møtet og i forslaget til emneliste ser under utrykte beretninger også beretninger fra utvalg nedsatt av regjeringene, som har rapportert til rådet her, uten at de regjeringer som har nedsatt dem, overhodet har kjennskap til at en slik rapport er gitt til Det nordiske råd. Det er ingen ulykke skjedd ved at det har forekommet denne gang, men det er en mangel på form som jeg tror vi skal vokte oss for å etablere som en fast praksis. Denne gang har det vært naturlig, og jeg har for min del medvirket til at der foreligger rapporter så vidt mulig fra alle viktigere nordiske samarbeidsutvalg. Vi har ment at på dette første møte burde vi se å få en oversikt så vidt mulig over hele feltet, for å kunne vurdere hvor vi er, og på grunnlag av en slik vurdering gjøre oss opp en mening om hvordan arbeidet bør fortsettes. Men jeg fikk det inntrykk av hr. Hedtofts innlegg i går at han tenkte seg at det skulle bli en regelmessig ting at alle fellesnordiske utvalg og kommisjoner hvert år skulle avgi rapport til Det nordiske råd.

Det vil jeg advare mot, for da vil vi hvert år igjen få en emneliste som omfatter så mange punkter som den i år, eller mange flere, og der er jeg helt enig med hr. Elon Andersson i at vi bør prøve på å samle drøftingene for hver enkelt sesjon i Det nordiske råd om noen få saker, slik at vi kan få en virkelig grundig behandling av dem. Det er jo slik med et utredningsutvalg at enten det er nedsatt i det enkelte land eller det er et felles nordisk utredningsutvalg, så arbeider man der med oppgaver på noe lengere sikt, og man kan ikke vente at de hvert år skal ha resultater å forelegge som vil være grunnlag for en fruktbar debatt i Det nordiske råd. Jeg tror man der må ha den tillit til regjeringene som har nedsatt disse utvalg, at de i fellesskap vurderer når tidspunktet er kommet og man finner at utredningen er kommet så langt at den er moden til å legges fram til behandling i Det nordiske råd. Det hindrer selvfølgelig ikke at det fra dette råd kommer nye initiativer, men da må det, som følge av et initiativ herfra, nedsettes et ekspertutvalg, og da må det være regjeringenes ansvar å vurdere når en ny utredning er kommet til det stadium at det er fruktbart å bringe den inn for rådet her.

Jeg kunne tenke meg at vi kunne få en ny og meget viktig oppgave for de nordiske utenriksministermøtene i denne vurdering av oppportuniteten, nytten av å forelegge utredninger for rådet. Og ikke bare for utenriksministermøtene men også for de møter som fra tid til annen har vært holdt av nordiske sosialministre og av nordiske undervisningsministre, hvor de vil ha den oppgave i fellesskap å vurdere utredninger på det felt som de hver for seg har ansvaret for, og å oversende i fellesskap slike utredningsresultater, ledsaget av de bemerkninger som de måtte finne anledning til. Det samme vil også gjelde for justitsministrene når det dreier seg om lovspørsmål.

[Utenriksminister Lange]

Hvis vi følger en slik fremgangsmåte, vil vi få et naturlig samspill mellom dette råd som uttrykk for opinionen i parlamentene, som veileder for den offentlige opinion i sin alminnelighet, og regjeringene, som etter min mening fortsatt bør ha ansvaret for det egentlige utredningsarbeid.

For da å sørge for den best mulige koordinering mellom det arbeid som foregår under regjeringenes ansvar, og arbeidsoppgavene for Det nordiske råd, kunne jeg tenke meg at det var en helt enkel og praktisk løsning at de fellesmøter — enten av presidiet eller av arbeidsutvalgene for de nasjonale delegasjoner som ganske sikkert vil måtte holdes og bør holdes fra tid til annen mellom rådets sesjoner — at de kan holdes til samme tid og samme sted som f. eks. et utenriksministermøte, et justitsministermøte eller et undervisningsministermøte, så man der fikk mulighet for direkte personlig kontakt og kunne få koordinert synspunktene mest mulig. Jeg tror en slik fremgangsmåte vil gi den beste mulighet for å få den praktiske nytte av Det nordiske råd som vi alle håper på.

Edberg, Sverige: Herr president! Når jeg i går satt og — som jeg formodar vi alla gjorde — med spånt interesse lyssnede till herr Hambro, greps jag av en önskan att instämma med honom. Inte just i gårdagsanförandet, som ju formade sig till en i hög grad personlig deklaration. Men händelserna ville att jag för ett par dagar sedan kom att bläddra i första numret av tidskriften „Le Nord“, som 1938 startades som en plattform, från vilken de nordiska länderna gemensamt kunde vända sig till omvärlden. Premiärnumret inleddes med en uppsats av dåvarande norske stortingspresidenten vari han presenterade och motiverade det nya nordiska initiativet. Han erinrade om hur det tidigare funnits åt-

skillig jalousi i familjekänslan mellan de nordiska kusinerna. Han påpekade emellertid hur det första världskriget bade blivit den yttre händelse, som hade givit den nödvändiga stöten för att aktualisera en alltid existerande men stundom latent längtan hos de nordiska folken efter förenade ansträngningar och ömsesidigt stöd. Hela uppsatsen andades en mycket stark tro på nordiska samarbetets möjligheter. Särskild vikt fäste författaren vid de nordiska utrikesministermötena. Han lämnade inte sina läsare i tvivelsmål om att han betraktade dessa som en värdefull institution för det nordiska samarbetet.

När jag begärt ordet närmast för att stryka ett brett streck av instämmande under vad herr Hambro yttrade för femton år sedan, är det främst därför, att enligt mitt sätt att se utgör det Nordiska rådet den logiska fullföljden av utrikesministermötena. Det innebär en förlängning eller rättare sagt en fördjupning av det samarbete, som skedde genom utrikesministermötena. Samarbetet har från regeringsplanet förts över på det parlamentariska planet. För en parlamentariker måste detta framstå som en rimlig och önskvärd utveckling. Inte minst betydelsefullt förefaller det att vara att oppositionspartierna i de olika länderna direkt engageras i de praktiska samarbetsuppgifterna.

Herr Hambro citerade i går Björnson och citerade honom som bara en norrmann kan göra. Så skedde också i den uppsats i „Le Nord“, som jag tillåtit mig erinra om. Där erinrade författaren om att tanken på att presentera de små länderna här uppe och de framsteg som de sedan femtio år gjort hade väckts av Björnson, som menat, att de nordiska länderna hade en mission att fylla genom att ge världen exempel på åtminstone ett andligt commonwealth av stater. I det sammanhanget citerade herr Hambro en slogan som Björnson

[Edberg]

hade myntat: allt som är gott har kommit från de små staterna — eller från de stora medan de var små. Det framgick inte riktigt om författaren delade denna något överdrivna tro på de små staternas moralmonopol. Förmodligen gjorde han det väl inte, men i vart fall anförde han ingen reservation. Däremot kom man nog under läsningen av artikeln i „Le Nord“ osökt att tänka på ett annat Björnsonord, några rader där Björnson tecknade Norges uppgift och centrala ställning bland de andra skandinaviska länderna:

„Fordi vi står i alt dem begge nærmest har vi hos begge fåt det første sæde — men dermed og den dyre frendepligt i nordisk ånd at føre dem tilsammen.“

Jag har, herr president, tillåtit mig att göra dessa erinringar, därför att det förefaller mig att vad jag funnit i dessa citat representerar något av den anda, som bör bära upp ett nordiskt råd. När vi diskutera det nya samarbetsorganets uppgifter, är det ändå banalt självklart, att det blir precis vad vi gör det till; det blir inte mer, men inte heller mindre. Möter vi detta nya samarbetsorgan med negativism och en förutfattad åsikt om att ingenting kan uträttas, blir naturligtvis inte heller någonting uträttat.

Å andra sidan tror jag att det är angeläget att vi lär känna och söker förstå grunden för de betänkligheter och misstämningar som på en del håll kan finnas. Det hänvisades i går, liksom sker vid andra tillfällen, till skilda historiska erfarenheter. Personligen tror jag, att man, när man erinrar om de historiska erfarenheterna, alltför lätt bortser från att dagens verklighet är en annan än sekelgryningens. Det kan inte vara rimligt att den nuvarande generationens arbetsmöjligheter skall lamslås av en tidigare generations eventuella misstag. Det skulle ju vara

fatalt, om vi förfölle till någon gammaltestamentlig ödesföreställning, att fädernas missgärningar skall bestraffas allt intill tredje och fjärde led. Å andra sidan är det otvivelaktigt så, att olika erfarenheter har skapat olika psykologisk bakgrund, och därvidlag tror jag, att detta råd kan fylla en mission redan som ett forum, där vi kan „snakke oss sammen“. Och kan vi det, bör vi också ha möjlighet att nå resultat. Kanske vi kan finna sådana möjligheter också av andra skäl. Tror vi att ting av värde kan skapas inom Förenta Nationerna och inom Europarådet — och det måste vi göra, eftersom vi där deltagar som aktiva medlemmar —, måste ju detsamma gälla också inom vår egen lilla krets, och förutsättningarna för att nå konkreta lösningar bör rimligen vara större här än inom en något vidare sfär.

Även i detta sammanhang skulle jag faktiskt vilja åberopa herr Hambro. När herr Hambro förra året med den norska FN-delegationen kom till New York, vände han sig i ett intervjuuttalande mot tanken på att utöka medlemsantalet i FN. Motiveringen var, att ju flera man är, desto svårare är det att komma överens och nå resultat.

Nordiska rådet bör rimligen fylla alla krav i fråga om ett begränsat medlemsantal. Det är ju bara fyra stater tills vidare som samverkar här, och mått efter den måttstock som jag nämnde borde det alltså rimligen gå att här nå konkreta resultat. Men mycket beror naturligtvis, såsom flera talare redan påpekat, på de arbetsformer vi kommer till.

En av de första och angelägnaste uppgifterna — det påpekades bl. a. av herr Hedtoft i debatten i går och nu senast i dag av den norske utrikesministern — blir att klara ut rådets relationer till de bestående samarbetsorganen på olika områden. Det är ett konstitutionellt kärnproblem, som föga berörts under förarbetena. Det har antytts i det sven-

[Edberg]

ska regeringsförslaget och i det svenska utrikesutskottets uttalande, men däremot, såvitt jag kunnat finna, knappast i interparlamentariska rådets förslag, något som väl också varit förklarligt, då man räknat med att erfarenheterna delvis får anvisa de riktiga lösningarna. Men det är onekligen ganska viktigt att denna fråga har tagits upp redan i denna inledande debatt, då den nära sammanhänger med frågan om rådets arbetsformer och funktionssätt.

Jag skulle för min del i all anspråkslöshet vilja fästa uppmärksamheten på fyra punkter, som för mig ter sig som centrala — ett par har redan tidigare berörts.

Först och främst är det alldeles uppenbart att rådet inte kan ersätta några andra organ. Rådet kan inte självt etablera sig som utredningsorgan eller tillsätta egna utredningsorgan, annat än i mycket bestämda undantagsfall. Jag vill härvidlag understryka vad herr Finn Moe i går yttrade, nämligen att vi sannolikt skulle slå in på en mycket riskabel väg, om rådet skulle bygga upp en egen apparat för utredningar. Det skulle då sannolikt ta sig vatten över huvudet, fränsett de konstitutionella oklarheter vari man skulle riskera att hamna.

Därmed är jag framme vid den andra punkten. Eftersom redan bestående organ täcker en stor del av samarbetsfältet, skulle rådet i avgörande stycken komma att sväva i luften, om inte klara kontakter skapades mellan rådet och de olika samarbetsorganen. Jag menar att dessa kontakter inte får vara så snäva, att rådet endast blir en allmän remissinstans. Men de får inte heller vara så omständliga, att de förvirrar och försenar arbetet inom de andra organen eller åstadkommer onödigt dubbelarbete.

Detta är onekligen ett mycket komplicerat problem, som det säkerligen kommer att ta tid att få löst. I Europarådet började man redan från starten att söka finna en lösning men har ännu inte kommit till ett definitivt resultat.

Europarådet har under de fyra år det verkat gång efter annan stött pannan mot existerande expertorgan på det vidsträckta internationella området — ILO, OEEC, UNESCO m. fl. Jag tror inte heller att man här kan lösa problemet efter någon schematisk mall.

Personligen skulle jag kunna tänka mig följande. Rådet bör i varje situation få ta del av aktuella och konkreta rapporter om de olika samarbetsorganens arbete på sätt som nu sker. Jag kan visserligen ge den norske utrikesministern rätt i att det stundom kan vara svårt för ett organ att varje år leverera en rapport, när man befinner sig mitt uppe i ett ej slutfört utredningsuppdrag, men jag tror att som allmän regel borde varje år kunna förväntas en rapport från arbetet inom de väsentligare samarbetsorganen. Det förefaller mig därför angeläget att rapporteringsformerna göres så enkla som möjligt, exempelvis att regeringarna auktoriserar de viktigaste samarbetsorganen att som regel avge rapporter årligen. Om dessa rapporter sedan skall lämnas genom regeringarna eller på annat sätt är en sak som tarvar ytterligare diskussion. Däremot kan inte — det är jag angelägen att understryka — rådet gärna på basis av dessa rapporter, som visar fortgången av arbetet inom de väsentliga bestående samarbetsorganen, ingripa i eller söka dirigera ett pågående utredningsarbete i någon bestämd riktning.

En annan punkt, där rådet enligt min mening bör kunna komma fram till en fruktbar samverkan med de bestående samarbetsorganen, gäller sådana fall där förslag har framlagts men inte lett till något realiserande av kanske många gånger tillfälliga skäl. Det bör då vara rådet obetaget att undersöka orsaken härtill och i förekom-

[Edberg]

mande fall på nytt aktualisera förslaget hos regeringarna. Jag tror att rådet häri skulle kunne finna sin ofta berörda pådrivande funktion — jag är inte alldeles övertygad om att det inte i de rapporter, som nu ligger på vårt bord, finns vissa punkter där sådana initiativ kunde vara påkallade.

Rådet bör slutligen kunna rekommendera nya utredningsuppgifter åt bestående organ eller åt nya specialorgan i frågor, som rådet finner särskilt angelägna. Rekommendationerna bör i så fall inte riktas direkt till vederbörande organ, utan måste självfallet gå till deras uppdragsgivare.

Den tredje punkt, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på, är att tillkomsten av det parlamentariska forum, som Nordiska rådet utgör, nog har aktualiserat en omstöpning av vissa av de existerande samarbetsorganen. Själv föreställer jag mig att det kunde vara till fördel om en del rena expertorgan — jag tänker nu inte på alla, exempelvis inte på lagkommissionen, men däremot på det gemensamma utskottet för nordiskt ekonomiskt samarbete och på kulturkommissionerna — kunde ges en parlamentarisk förankring. Herr Gerhardsen erinrade i går om hurusom det ligger i sakens natur att experter och ämbetsmän känner ett särskilt ansvar för att få fram invändningar och betänkligheter och att det är deras plikt att göra detta. Men därmed får det inte stanna, fastän det karske alltför ofta gjort det i fråga om utredningsuppgifter. Med all respekt för expertorganens arbete — jag vill understrika att jag hyser respekt därför — tror jag att dessa organ behöver kompletteras med representanter, som kan känna sig som exponenter för den politiska viljan, och att denna komplettering bör ske redan när en fråga befinner sig på utredningsstadiet. Jag vill tillfoga, att jag tror inte, att när det gäller det nordiska ekonomiska utskottet

tiden är mogen härför, innan man slutfört de pågående branschundersökningarna, men det förefaller mig som om en sådan parlamentarisk påkoppling vore en linje, som man förr eller senare måste slå in på. Det är värdefullt att rådet kan få egna personliga kontakter i en del av dessa organ, men så som jag ser saken får inte den parlamentariska basen krympa samman till detta. Vi måste finna det angeläget att det parlamentariska samarbetet inte bara blir en sysselsättning för oss som sitter här i rådet, utan att också den sakkunskap på olika områden, som finns representerad i våra respektive hemparlament, i vidast tänkbara mån engageras i arbetet, så att detta får största möjliga förankring genom att så många som möjligt dragas med i det samma.

Slutligen vill jag erinra om att femte länken i den nordiska syskonkedjan, Finland, aldrig får utelämnas ur bilden, när vi dryftar dessa frågor. Visserligen sägs det i 3 § i rådets stadga att när Finlands regering det begär, må representanter för denna regering och för Finlands riksdag „deltaga i rådets överläggningar och beslut“. Det är att hoppas att så skall ske, men vi vet inte om eller när man kan räkna med det. Väsentligt är därför, att, då man diskuterar förbindelserna med de andra organen, man kommer fram till en sådan utformning av det hela, att man inte försvårar för våra vänner på andra sidan Bottenhavet att vara med på alla områden, där de redan är med och där de i fortsättningen ytterligare kan önska att medverka. Detta är ytterligare ett skäl till att jag ställer mig tveksam inför tanken på att rådet skulle etablera egna utredningsorgan annat än i bestämda undantagsfall. Det skulle nämligen i vissa fall komma att utestänga Finland från områden, där våra vänner i öster eljest skulle kunna finna det naturligt att deltaga i arbetet, och om så sker, gör vi ju den nordiska samarbets-tanken en björntjänst.

[Edberg]

Det utmärkande för det nordiska samarbetet hittills är, att det har skett i ytterst okonventionella former. Vårt koncept för samarbete är mera beslätat med det anglosaxiska än med det kontinentala. Jag tror att det är riktigt att vi inom och utom rådet försöker hålla fast vid dessa okonventionella former, vilket bl. a. innebär att vi, när det gäller förbindelserna mellan rådet och bestående samarbetsorgan, bör försöka finna former som väl är klara och fasta men därför icke stela, att man alltså bör sträva efter att få till stånd en okonventionell men levande växelverkan. Sker så och möter vi dessutom varandra i något av den anda, som jag trodde mig finna i herr Hambros introduktionsartikel i „Le Nord“ för 15 år sedan, bör vi kunna vänta att denna nya planta bland de många internationella organen skall kunna bli en värdefull inspirator för den vidare marschen framåt på det nordiska samarbetets många gånger alltför steniga väg.

Hans Hedtoft, Danmark: Jeg vil gerne, hr. præsident, have lov til at gøre et par dels supplerende, dels reparerende bemærkninger. Jeg vil gerne, da jeg ikke har haft lejlighed til det før, sige, at jeg er helt enig med hr. Edberg i de bemærkninger, han sidst fremsatte om Finland, om den fælles bestræbelse, det må være for os alle dels at bevare Finland indenfor de store områder i nordisk samarbejde, hvor Finland i dag ifølge gammel tradition deltager, og dels ved alt nyt initiativ, der sættes i gang, i størst mulig udstrækning at søge vort finske broderfolk inddraget.

Jeg er ikke uenig med hr. Finn Moe i det generelle perspektiv for Nordisk Råd, han i går opstillede, heller ikke i tanken om, at Norden ikke skulle være sig selv nok, eller Europa heller ikke. Det generelle syn, hr. Finn Moe havde, er jeg helt enig med ham i. Det, vi her skal gøre, er at søge at

finde former for vort delarbejde i et stort perspektiv. Derfor betonede jeg i min første tale — og jeg gjorde det også som polemik mod visse synspunkter, der har været fremme, hvor man har villet opstille Nordisk Råd i modsætning til noget europæisk eller i modsætning til noget universelt —, at for mig at se står hele det nordiske arbejde, som vi skulle søge at starte her, som — jeg havde nær sagt det stærkt — en forudsætning for det af alle ønskede europæiske og universelle samarbejde.

Det er meget rigtigt, at vi skal søge at drage lære af de erfaringer, der nu kan drages af virksomheden indenfor Europarådet, og derfor var det nyttigt, at hr. Finn Moe mindede om, at Europarådet — det kan vi godt sige ærligt — ikke er blevet det, man ventede, men bogstaveligt i dag er en forsamling, hvor europæiske velmenende parlamentarikere samles, men ofte stemmer for ting, som man ærligt og redeligt selv er klar over ikke kan gennemføres i de nationale parlamenter. Det skal vi være åbne og redelige nok til at se i øjnene og drage lære af. Det kan ikke være vor opgave i Nordisk Råd at slå fantasiprojekter op og presse på for gennemførelse af ting her i rådet, med mindre vi ærligt og redeligt har den overbevisning, at det, man rekommanderer herfra, har vi både mod og vilje til overfor vore nationale regeringer, overfor vore nationale forsamlinger at sætte ind for og søge gennemført.

Men det har vi været opmærksomme på, allerede da vi diskuterede udformningen af vor forretningsorden i første fase. Vi har haft opmærksomheden henvendt på, at det, der har skabt vanskelighederne i Europarådet, er modsætningerne mellem ministerkomité og den parlamentariske forsamling. I Europarådet sidder parlamentarikerne og vedtager det ene og det andet ønskelige, og vetoinstansen er ministerrådet. Det er netop derfor, det

[Hans Hedtoft]

for fædrene til Nordisk Råd har været en fundamental tankegang i denne forsamling som menigt arbejdende medlemmer — al agtelse for deres værdighed — at inddrage ministre fra de enkelte lande. Derfor har vi lavet vor konstitution således, at ministre på samme måde som parlamenternes medlemmer er medlemmer af Det nordiske Råd, og vort problem er det nu både på møderne og mellem sessionerne at finde en løbende kontakt mellem parlamentarikere og regeringer.

Udenrigsminister Lange rejste det spørgsmål under henvisning til den foreliggende emneliste: er det nu rigtigt, sagde hr. Lange, at alle de eksisterende nordiske udvalg hvert år skal rapportere til Det nordiske Råd, så vi har en så lang arbejdsliste liggende foran os som i dette øjeblik? Ja, jeg indrømmer åbent, det er et problem, men det er nu gjort bevidst ved denne lejlighed. Vor bestræbelse har været her, hvor for første gang i Nordens historie nordiske parlamentarikere samles under eet tag, som grundlag for vort arbejde at kunne have en oversigt både over småt og stort, ligefra bestræbelserne for økonomisk koordination til beretningen om det nordiske Farmakopénævn og andre detaljer. Jeg tør ikke på stående fod sige, hvordan vi skal løse dette problem. Jeg er ikke tilbøjelig til at ville acceptere, at man siger: nej, lad os blot nøjes med, at vi hvert år holder et møde, og så enes vi om de to-tre væsentlige ting, der skal være dagsordenen for det kommende møde, og resten interesserer ikke.

Når jeg ikke uden videre er villig til at acceptere dette, er det, fordi der — det gælder både mig selv og dem, der har været med i forarbejdet for Det nordiske Råd — har foresvævet os noget om, at vi hvert år på Det nordiske Råds møde skulle have denne oversigt. Vi forestillede os — det er

muligt forkert; det er muligt noget, vi ikke kan enes om; det er muligt noget, som bør ændres —, at denne forsamling af nordiske parlamentarikere hvert år ved deres møde skulle have en oversigt over samtlige løbende nordiske initiativer. Så var det vor opgave her selv at bestemme, hvor meget af det forelagte vi ønskede at tage til efterretning, hvad af det forelagte vi — naturligvis i samarbejde med de regeringsmedlemmer, der er permanente medlemmer af vor forsamling — kunne blive enige om at ville aktionere. Det er det, der har været tale om. Derfor vil jeg bede om, at man ikke uden videre skyder det, jeg kalder oversigtssynspunktet, i baggrunden. Det står i forbindelse med en anden ting, som jeg gerne vil nævne, og som vi også bør diskutere — en ting, som der muligvis ikke er enighed om.

Vi har her i Danmark — for at fortælle, hvordan vi her har organiseret det — skabt et sekretariat af varig karakter for den danske delegation af Det nordiske Råd med en højt kvalificeret embedsmand, som er parlamentets tillidsmand. Han har den bestemte opgave ikke alene at skulle forberede sagerne, når vi har møder; men han skal mellem sessionerne nøje på parlamentets vegne, naturligvis i samarbejde med landets regering, men som parlamentarikernes specielle tillidsmand, overvåge alle de initiativer, der er i gang på nordisk område, og holde os orienteret derom. Efter hvad jeg forstår, er der i de øvrige nordiske lande skabt nogle mere foreløbige ordninger. Når vi har taget dette skridt fra dansk side, er det ikke af trang til at lave en ny embedsmandsinstitution; det er, fordi der faktisk hos de danske parlamentarikere af alle politiske afskygninger har været enighed om det princip, der ligger til grund for skabelsen af et fast sekretariat under højt kvalificeret ledelse.

Jeg har ikke nogen løsning på disse

[Hans Hedtoft]

problemer at anvise; jeg har her blot villet gøre opmærksom på, hvad vort udgangspunkt har været, og pege på, at det nu må være vor opgave i udvalget for forretningsordenen at tale alle disse ting igennem; og jeg synes, det var ønskeligt, om jeg må have lov til at sige det, at få en konference direkte med regeringerne om det problem, der hedder forholdet til de permanente nordiske organer og forholdet mellem regeringerne og rådet. Men det er klart, at der her er en lang række problemer — et lands regering må være et lands regering, og man kan ikke skabe et nordisk organ, der blot på nogen måde tilsidesætter regeringens interesser. Men på den anden side, der er en lang række problemer her, som man bør søge løst i fællesskab.

Der var en anden bemærkning af hr. Finn Moe angående, hvordan Nordisk Råd skulle virke. Hr. Moe sagde: Vi må forhandle som lande. Det er også det, jeg mener med en anden af de tanker, som var fremme ved starten af Det nordiske Råd: Vi har gerne villet bevare det enkelte medlems initiativ, vi har gerne villet opbygge Nordisk Råd således, at medlemmerne hverken modtager parti- eller regeringsparoler ved behandlingen af den enkelte sag.

Det har for os været det væsentlige, at vi ved skabelsen af vore institutioner indenfor Nordisk Råd ikke blot anlægger et talmæssigt synspunkt, men søger alle anskuelser repræsenteret. Det er punkt 1. Punkt 2: at vi i vort arbejde her i rådet søger at bevare det, jeg vil kalde en tværpolitisk indstilling, så jeg altså udmærket kan forestille mig i en given situation at være enig med en svensk eller en norsk højremand, og hvor det ikke skal være nationale eller partipolitiske synspunkter i snævrere forstand, men hvor muligheden for det enkelte medlem at aktionere og udtale sig frit overfor dette forum stadig er bevaret. Jeg tror ikke, at hr. Finn

Moe i og for sig er uenig med mig i disse betragtninger, men en enkelt udtalelse om, at vi skulle forhandle som lande, foranlediger mig til at gøre denne bemærkning.

Så vil jeg gerne, hr. præsident, have lov til at gøre enkelte bemærkninger til min norske kollega, hr. Hambro, hvis tale mange danskere og jeg selv af mange grunde var spændt på. Må jeg tage sinilet først — vi er jo i Danmark, der er kaldt landet for „lunets lyse sønner“. Den papirkurv, hr. Hambro efterlyste i går, var vist på hans plads, da han kom i morges. (*Herlitz*: Det fanns också en i går!). Men vel ikke stillet på plads, men den er stillet derhen i dag. Et ønske fra en gæst i dette land er lov. Men jeg må måske give en forklaring — der kan være mange forklaringer. Når papirkurven ikke var der, kan det være af den grund, at vi her i Danmark har været frygtelig tynget af papirprisen i de senere år. Vi importerer vort papir fra vore nordiske brødrelande, og derfor har vi ikke mulighed for i særlig grad at kunne frådse med papiret. Der kan også være en anden grund. Det er den, at vi har ryddet alle bordene for overflødige tryksager, før vi slap vore nordiske kolleger ind i denne ærværdige sal, og der ligger kun på bordene de af alvorligt arbejdende, nordisk interesserede mennesker udarbejdede dokumenter, som vi ikke regner med, at noget nordisk rådsmedlem uden videre vil smide i papirkurven, men arbejde alvorligt med.

Så meget om den mere spøgefulde bemærkning i hr. Hambros indlæg. Jeg var glad for de bemærkninger, hr. Hambro fremkom med angående forretningsordenen, for de overbeviste mig om, at de — det anerkender jeg — helt saglige indvendinger, hr. Hambro gjorde gældende mod forskellige punkter i forretningsordenen, ikke er af anden størrelsesorden, end at vi meget hurtigt og let må kunne enes om dem. Jeg vil imidlertid have lov at sige, at jeg tror

[Hans Hedtoft]

ikke, at nogen af de mennesker, der har været med i forarbejdet med forretningsordenen, på noget område har villet tilsidesætte formens værdi, som hr. Hambro talte om. Jeg havde nær sagt — for at blande partipolitik ind i diskussionen —, at derfor har en formfuldendt svensk højremand udarbejdet udkastet til forretningsordenen, en mand, hvis respekt for formen og hvis kendskab til disse ting iøvrigt er agtet af os alle. Men selve de saglige problemer, som hr. Hambro rejste i denne forbindelse, spørgsmålet om rådets beslutningsdygtighed, om afstemningsregler og om tavshedspligt og andre saglige indvendinger, synes jeg, det må være et let sag for os hurtigt at nå til enighed om, så at denne side af sagen kan ordnes.

Men jeg vil også, mere for historiens skyld, have lov til at gøre et par stilfærdige bemærkninger til det, hr. Hambro sagde i går til min omtale af den gamle skandinavisme. Jeg har al beundring for hr. Hambros oratoriske præstation, den var som altid glansfuld, men jeg må stilfærdigt bemærke, at dér, hvor den skulle kulminere, kunne den kun kulminere, fordi hr. Hambro red til angreb mod nogle vejrmøller, han selv havde stillet op. Han polemiserede mod meninger, som jeg slet ikke havde fremført.

Selvfølgelig er der heller ikke her i Danmark noget menneske, der er blind for, at skandinavismen led mange skuffelser og meget store skuffelser. Jeg sagde det udtrykkeligt i min tale i går. Jeg sagde: Den gamle skandinavismes fejl var, at den især fæstede opmærksomheden ved de to store mærkesager, som den ikke evnede at gennemføre, staternes fællesskab under een konge og den nordiske forsvarsalliance. Også i andre henseender havde den sine brist. Navnlig undervurderede den betydningen af den folkelige egenart og dennes ret til at blive respekteret.

På sin vis var skuffelsen i 1863 vel allerstærkest i Danmark, stærkere end både i Norge og Sverige, selvom følelserne havde en noget forskellig karakter. Og naturligvis bevirkede nederlaget for skandinavismens for højt-flyvende planer også skuffelser og mismod hos os, hvor tilmed skandinavismens politiske modstandere udnyttede dens nederlag i den partipolitiske agitation.

Men dette er virkelig kun en del af, hvad historien beretter for os om fortidens skandinavisme. Det, som led nederlag i 1863 og 1864, var den dynastiske skandinavisme, det var den militære skandinavisme, troen på en forsvarsalliance dengang. Den folkelige og den åndelige skandinavisme, som jeg talte om, kom prøvet og lutret gennem nederlaget med troen og viljen i behold, og den havde — ligesom vi andre — taget ved lære af de uoverensstemmelser mellem ord og handling, som datidens politiske skandinavisme havde afsløret.

Uanset skuffelser, mismod og bitre følelser, således som f. eks. Bjørnson og Ibsen gav udtryk for dem i de smukke strofer, hr. Hambro i går citerede, er det nok en ubestridelig kendsgerning, som man er forpligtet til at låde stå fast, at intet har bidraget så meget til at udrydde gamle misstemninger mellem folkene som skandinavismen i midten af sidste århundrede.

Det er også kendsgerninger, som kan dokumenteres, at mændene bag møntunionen, mændene bag arbejdet på retlig overensstemmelse og fællesskab i Norden og de mænd, som rejste folkehøjskolen overalt i Norden, fik deres inspiration fra den samme skandinavisme. Og op gennem årene, efter at den dynastiske og den militære skandinavisme var blevet til blege skeletter, voksede den åndelige og den folkelige skandinavisme sig stadig stærkere og blev styrket ved stadig nye indslag.

Den mislykkede og den negative side

[Hans Hedtoft]

af skandinavismen er ikke hele skandinavismen; ret beset er det kun den mindste del af den og en tidsbestemt del, som manglede de historiske forudsætninger for at kunne virkeliggøres.

Den mest betydningsfulde del af skandinavismen, den, der lever videre i vore dage, og som ikke er bundet til tid og konjunkturer, er den åndelige og den folkelige skandinavisme, den, der forener respekten for folkenes egenart med ønsket om fællesskab og samarbejde imellem dem, den, hvis mål ikke er Nordens enhed—dette mål har vi ikke, vi har et andet mål i dag, og det er Nordens enighed. Det er denne skandinavisme, som endnu den dag i dag her i Danmark inspirerer til nordisk samarbejde, og som vi føler os i taknemmelighedsgæld til.

Jeg har villet gøre disse bemærkninger, fordi vi har været enige om, at vi i denne første debat i forbindelse med forretningsordenen skulle have lejlighed til både at tale om fremtid og nutid og også veksle et par ord om fortid. Jeg er imidlertid lykkelig over grundtonen i det Hambroske indlæg, som var en bekendelse til ønsket om at få det bedst mulige ud af Det nordiske Råd, som vi nu har startet. Og her vil jeg understrege en ting, det, der går gennem alle talerne her: lad os endelig bevare benene på jorden i det arbejde, vi går i gang med her! Lad os ikke et øjeblik lukke øjnene for de uhyre vanskeligheder, som selv dette nordiske arbejde mellem så nært beslægtede folk har, men lad os alle møde med den gode vilje.

Jeg lærte som ung mand en sang af vor fælles ven Bjørnson, som spiller så stor en rolle her. Den lød omtrent således:

Takt, takt, pas på takten,
Den er mer end halve makten.

Vi sidder her som nordiske parlamentarikere og har fire folk bag os, hvor der i brede folkelige kredse — som jeg

nævnte i min indledningstale — er en dyb, dyb samfølelse folkene imellem, og vor opgave som parlamentarikere må være, med god vilje, med godt humør og uden at skjule de modsætninger, der kan være os imellem, at søge sammen om det fælles, vi har, og det er stort.

Røisland, Norge: Jeg hadde tenkt å komme med noen spredte bemerkninger til enkelte av de saker som er droftet her.

Først vil jeg erklære meg helt enig i det som er sagt fra flere hold her om vårt forhold til Finland. Vi må ta alt mulig hensyn til våre brødre der.

Når det gjelder spørsmålet om de nordiske samarbeidsutvalg som er i arbeid og som kommer i arbeid, kan jeg være enig med hr. Hedtoft i at vi i praksis kan komme bort i visse vanskeligheter. Det kan bli nødvendig med visse tillempninger; men prinsippet må være at disse utvalg skal fremdeles sortere under regjeringene. Det mener jeg det er flere grunner som taler for. For det første at det er regjeringene som har oppnevnt disse utvalg. Det vil bli et brudd på forutsetningene, et brudd på retningslinjene, om vi nå sier til regjeringene: Nei takk, nå kan Det nordiske råd overta. Det som jeg likevel synes er mest avgjørende, er selve arten av arbeidet eller av den oppgave som disse utvalg har. Utvalgene skal utrede saken. Men det er en oppgave for administrasjonen, det er en av de viktigste oppgavene nå for regjeringene. Det er rett nok så at parlamentene kan av og til ta initiativ og be om at komiteer blir oppnevnt; men det er regjeringene som oppnevner dem. Det nordiske råd er ikke noe administrativt organ. Derfor synes jeg det er naturlig at disse komiteer fremdeles kommer til å sortere under regjeringene, og at Det nordiske råd får meldingene den vei. Men, som sagt, jeg er enig med hr. Hedtoft i at

[Røiseland]

det nok kan bli visse vanskeligheter ved en del praktiske spørgsmål. Jeg tror allikevel, som en norsk politiker sa, at dette vil ordne seg under marsjen.

Når det så gjelder arbeidet i Det nordiske råd, i komiteene og i plenarforsamlingen, tror jeg det er visse ting vi skal ta sikte på. Vi er ikke først og fremst kommet hit for å bli orientert. Det er nok viktig å bli orientert; men målet må være å bli orientert for å komme videre, for å komme et skritt eller noen skritt lenger. Det trenger ikke bli så mange skritt, det trenger ikke bli så lange skritt, vi skal ikke ha noen ekspedisjon ut i ukjente land. Men det som er viktig, er at vi likevel tar ett eller noen skritt lenger i flere, eller iallfall i noen, saker, slik at vi virkelig får utrettet noe konkret. Det mener jeg det er nødvendig at vi har til siktemål alt fra første stund såvel i komitearbeidet som i plenarforsamlingen. Har vi det, og får vi utrettet litt konkret, selv om det ikke blir så meget, vil allikevel Det nordiske råd få en posisjon i våre land, folk vil være klar over at Det nordiske råd har en misjon, og da tror jeg nok det blir mere spørsmål om arkivhyller for dokumentene våre enn det blir spørsmål om papirkurver.

Utrikesminister Undén, Sverige: Det er ganske naturligt att när Nordiska rådet lämnar abstraktionernas väg för att träda ut i sinnevärlden, sker det inte utan födslovänder. Jag tror det är av stort värde att de frågor, som har varit uppe här i dag, närmare debatteras som en begynnelse till den nya institutionens verksamhet.

Vi är väl alla på det klara med att Rådets uppgifter är relativt begränsade och att Rådet inte erbjuder någon genväg till att skapa förhållanden, som det inte finns resonans för i de deltagande länderna. Om en viss art av samverkan har strandat på att det är

starkt skilda meningar inom de avgörande instanserna i de olika länderna, har man ju ingen möjlighet att komma förbi dessa svårigheter genom att skjuta frågan över till Nordiska rådet. Rådet har tillräckligt av uppgifter genom att här kan tas initiativ, här kan övas kritik bl. a. på läggningen av de utredningar som redan försiggår under regeringarnas auspicier, men man kan ju också här i somliga fall kanske få en möjlighet att sondera inställningen i parlamentariska kretsar till en viss fråga, där det tills vidare endast föreligger expertutredningar, som måhända har visat starka meningsskiljaktigheter. Jag vill gärna instämma i vad herr Edberg sade här i dag och före honom herr Gerhardsen tycks ha understrukit, att experterna ju är till för att framhäva invändningar och svårigheter och att det mången gång kan tänkas att dessa inte är av den art att de hindrar ett realiserande av ett förslag från parlamentarikernas sida. Jag vill i förbigående anmärka att vi har ett sådant exempel från de nordiska samfärdselskommittéerna, och jag vill gärna ge den honnören åt parlamentarikerna, att om den frågan endast behandlats av experter hade vi utan tvivel fått vänta på resultat ännu i denna dag.

Om man är på det klara med att rådets uppgifter är på det sättet begränsade, att det inte kan så att säga handla över huvudena på parlamenten, inverkar detta också på uppfattningen om arbetsformerna. Det är inte så ofantligt viktigt att rådet skapar egna utredningsorgan eller att det söker ingripa i de bestående organens verksamhet, ifall man gör klart för sig att rådet inte erbjuder någon genväg till resultat som inte parlamenten ännu är färdiga att acceptera. Förhållandet till å ena sidan regeringarna och å andra sidan de bestående samarbetsorganen, det är frågor som är invävda i varandra, och detta har varit centrum för debatten här i dag. För min del

[Utrikesminister Undén]

instämmer jag i vad utrikesminister Lange har sagt förut i dag. Jag tror det är viktigt att kontakt med samarbetsorganen i princip sker via regeringarna. Naturligtvis bör man här söka finna praktiska arrangemang, så att efter en viss plan någon av regeringarna får tjäna som förbindelse till samtliga regeringar, och detta lär väl inte möta någon svårighet. Naturligtvis kan också enstaka upplysningar utan några formaliteter inhämtas direkt från respektive samarbetsorgans sekretariat, men om det gäller att få in en rapport eller ett utlåtande t. ex. om prioritet i arbetsuppgifter eller om hur vederbörande utredningsorgan ser på den uppgift det har för händer, möjligheterna att komma till ett positivt resultat o. s. v., så bör väl sådana utlåtanden passera via regeringarna. Det kan ju tänkas att regeringarna vill göra kommentarer och själva uttala sig om de frågor, som rapporterna skulle kunna handla om. Om det då lämnas över rapporter från samarbetsorganen till och med utan regeringarnas vetskap, skulle väl detta ändå förefalla underligt, eftersom dessa organ är tillsatta av regeringarna och handlar efter deras direktiv.

Sedan vill jag också nämna det argument som redan herr Elon Andersson antytt, att Finland vanligen är representerat i samarbetsorganen och att det inte är givet att man på finsk sida anser det vara tilltalande att avge rapporter till Nordiska rådet, där man inte är medlem. Jag tror därför att rådet bör söka finna något praktiskt arrangemang, varigenom regeringarna blir förmedlingslänkar till de bestående organen.

Vad beträffar frågan om rådets möjligheter att självt verkställa utredningar, har jag hela tiden uppfattat saken så, att rådet inte självt skall vara ett utredningsorgan eller genom sina utskott eller särskilda kommittéer verk-

ställa utredningar. Det är klart att utskotten vid sessionerna förbereder ett ställningstagande från rådets sida, och det får då också anses naturligt att ett utskott, som det står i stadgarna, kan sammanträda mellan sessionerna. Jag har uppfattat den regeln så, att ett utskott kan sammanträda några dagar före en session för att diskutera igenom en motion eller ett förslag från en regering och på det viset möjliggöra ett resultat vid sessionen. Men jag har inte uppfattat saken på det sätt som framgår av en motion, som väckts av min ärade vän herr Herlitz, Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov. I motionen hemställes, att Nordiska rådet uppdrager åt ett utskott att — med biträde av sekretariaten och under samverkan med vederbörande nordiska samarbetsorgan — undersöka möjligheterna att genom forsknings-, undersöknings-, undervisnings- och liknande institutioner tillgodose gemensamma nordiska behov, och att till den ordinarie sessionen 1954 framlägga de förslag som denna undersökning kan föranleda. Med herr presidentens tillåtelse tar jag upp detta förslag som en illustration till vad jag vill säga, fastän det ju kommer att behandlas senare under en särskild punkt på dagordningen.

För mig är det mycket främmande att tänka mig, att rådet skulle nedsätta ett utskott för att arbeta igenom hela detta stora fält och framlägga förslag till nästa session, låt vara kanske inte med detaljerade beräkningar om hur mycket pengar som behövs för en ny institution inom kärnfysiken eller dylikt, men i alla fall med ett slags allmänna riktlinjer för vad som kan göras på det området. Först och främst tror jag inte att det skulle leda till några praktiska resultat, ty det är endast regeringarna, som kan överblicka dessa fält och gentemot alla andra krav på samma områden avväga vilka möjlig-

[Utrikesminister Undén]

heter som finns att här nå resultat. Vidare tror jag att det vore felaktigt, att ett rådets utskott skulle överta en uppgift av denna storleksordning och göra en tydligen ganska ingående kartläggning av hela fältet för att sedan nästa år presentera sin utredning för rådet. Om man förfar på det viset, befarar jag för min del att man hamnar i sådana fantasiprojekt som herr Hedtoft nyss talade om. Resultatet blir en vacker plan, som skickas över till regeringarna och som dessa sedan inte kan göra någonting åt, därför att det hela är för vittsvävande.

Regeringarna kan och bör enligt min tanke ta upp detta mycket viktiga problem till undersökning; det har delvis redan skett genom den nordiska kulturkommissionen. Men utredningen bör även i fortsättningen ombesörjas av regeringarna. Annars blir resultatet enbart negativt.

Gerhardsen, Norge: Det var bare et par bemerkninger om forholdet til de bestående samarbeidsorganer. Når Det nordiske råd eller dets ledelse ønsker en sak utredet, må det kunne be om det gjennom regjeringene, og det må kunne få rapporter og innstillinger fra de nordiske samarbeidsorganene på den måte. Dette er det neppe noen uenighet om. For rådet kan det i og for seg være likegyldig om kontakten med samarbeidsorganene skjer direkte eller gjennom regjeringene, en skal bare finne en praktisk løsning. Etter min mening bør kontakten helst skje gjennom regjeringene. Hvis vi hadde bare én regjering, var det ikke noe problem. Nå har vi fire. Det kan altså da hende at rådets fire delegasjoner vender seg til hver sin regjering, og at de fire regjeringer sitter der, og enten tar de hver sitt initiativ, eller kanskje ingen av dem tar noe initiativ. Derfor står en også her overfor et aldri så lite praktisk spørsmål som må finne sin løsning. En måte det

kanskje kan løses på, er at regjeringen i det land, der Det nordiske råds sekretariat for tiden ligger, kan være den regjering rådet har kontakt med.

I den sammenheng vil jeg gjerne gi min tilslutning til den tanke utenriksminister Undén reiste her om at utenriksministermøtene kanskje kunne få den oppgave å være et slags koordineringsorgan for det nordiske samarbeid som foregår på ulike områder, når det gjelder utredninger av forskjellige slag. Jeg tror det her ligger en oppgave i retning av å hindre dobbeltarbeid og å sikre rasjonelle arbeidsmåter når det gjelder utredningene på forskjellige felter.

Jeg vil i den sammenheng også reise tanken om det kanskje kunne være en utvei at statsministrene fikk en slik oppgave. Det holdes sjelden eller aldri statsministermøter i Norden. Det kunne være godt for statsministrene også en gang imellom å møtes, og i og for seg ville det være en nærliggende oppgave nettopp for dem som er regjeringssjefer i de fire nordiske land — la oss si én gang om året å komme sammen til et fast møte hvor de bl. a. drøftet praktiske samarbeidsoppgaver i Norden.

Nå, alt dette er jo regjeringenes sak, og da vil rådet bare være interessert i å vite på hvilken måte en praktisk skal løse det. Hr. Hedtoft nevnte en tanke som kanskje og kan overveies. Vi har under møtene her i dag representanter for alle de fire lands regjeringer, og det er mulig vi burde prøve å finne en tid for kontakt mellom regjeringenes representanter og rådets ledelse for å snakke ut om disse ting.

Til slutt bare et par ord om rådets egen virksomhet. Nå er det forutsatt at rådets ledelse skal spille en meget passiv rolle. Det skal ta i mot og stille opp på dagsordenen de forslag som kommer inn fra de forslagsberettigede. Jeg tror en bør ta sikte på at ledelsen for rådet bør kunne spille en noe mer aktiv rolle. Det bør ikke bare være en

[Gerhardsen]

postkasse. Rådets ledelse bør være sikker på i god tid forut for et rådsmøte, at det vil komme et tilstrekkelig antall saker av den betydning at det har noen hensikt å holde et møte. Og det bør på den andre siden også kunne ha anledning til å hindre at en dagsorden blir for overlesset. Der slutter jeg meg til det hr. Elon Andersson sa i et tidligere innlegg.

Endelig bør en kanskje i det utvalg som skal gå gjennom forslaget til arbeidsordning, prøve å nå fram til enighet om en fast årlig møtetid for rådet. Februar er åbenbart lite egnet. Det eneste gode ved dette tidspunkt er at det passer dårlig i alle fire land. Det har vært antydnet at første halvdel av august kanskje kunne være egnet. Da kommer jo vanskelighetene med valget i enkelte land alltid inn, men det er mange ting som tyder på at tidlig i august er et tidspunkt da en iallfall ikke ville genere arbeidet i nasjonalforsamlingene i den grad en gjør når en holder det på det tidspunkt som møtet i år holdes.

Bertheisen, Norge: Under denne alminnelige debatt vil jeg gjerne ha anledning til å komme med noen ganske korte bemerkninger.

Jeg tilhørte den del av den norske nasjonalforsamling som ikke var stemt for opprettelsen av Det nordiske råd. Meningene i denne sak var ganske sterkt delt i Norge, i befolkningen og i Norges Storting. Men jeg tror også jeg kan si at meningene var delt på høyst forskjellige premisser. Det var sikkert ingen i Norges Storting og heller ikke i den norske befolkning som ikke ønsket det best mulige og det bredest mulige nordiske samarbeid som kan skaffes. Men det var mange som mente at vi allerede var i besiddelse av organer som, kanskje noe videre utbygget, var tilstrekkelige til å skaffe utmerkede instrumenter for det nor-

diske samarbeid. Og en vesentlig ting, som har vært nevnt tidligere, og som jeg også vil sette fingeren på, er at vi hadde der organer hvor våre finske brødre var med og selv syntes de kunne være med. Dette var for meg grunnlaget for at jeg, før rådet var instituert, gikk i mot det både gjennom radio og også ved debatten og stemmegivningen i Norges Storting.

Jeg vil samtidig gjerne ha sagt, at i samme øyeblikk Norges Storting med over to tredjedels flertall hadde bestemt at Norge skulle slutte seg til Det nordiske råd, da brukte jeg selv det uttrykk: Stortinget har talt, Stortinget har selv bestemt at Norge skal slutte seg til. Jeg ser det da som min plikt som parlamentariker — ikke som rådsmedlem, jeg var jo ikke oppnevnt da — å gå aktivt inn for å gjøre det best mulige ut av det og komme fram til de best mulige resultater i arbeidet og for Norden.

Dette vil jeg gjerne ha sagt her fordi jeg tror en også kan si at iallfall de aller fleste, for ikke å si alle — jeg skal ikke tale på alles vegne — av de norske parlamentarikere som hadde det samme standpunkt som jeg hadde, er besjelet av den samme tanke, etter at Norges Storting selv har bestemt at vi skal slutte oss til rådet.

Jeg har med stor interesse hørt på debatten om rådets arbeidsmåte og arbeidsoppgaver, og jeg deler i det alt vesentlige de synspunkter som er kommet fram i uttalelsene — der vil jeg gjerne si — først og fremst fra norsk hold, idet jeg står på samme linje som disse. Jeg mener at hvis rådet finner fram til en arbeidsmåte som gjør at arbeidet legges an slik at det ikke blir et dobbelt-arbeid i forhold til andre godt arbeidende organer, mener jeg Det nordiske råd har og vil få livet rett. Jeg tror den koordinering av arbeidsoppgavene som rådet kan være i stand til å bringe, vil være til velsignelse. Det arbeides nå sterkt på spredte

[Berthelsen]

felter, og dette kan ha sine store svakheter. Med godt samarbeid mellom regjeringenes representanter og rådets medlemmer for øvrig, tror jeg at samarbeidet kan bli av største verdi. Jeg tror at samarbeidstanken og viljen vil kunne vokse seg sterkere enn den har vist seg til nå, og det vil være til velsignelse for hele Norden.

Jeg tror det er arbeidsoppgaver nok, det har jeg aldri betvilt, det er selve formen for arbeidet det har vært tvil om. Når vi nå har fått Det nordiske råd, tror jeg det er arbeidsoppgaver nok, og jeg tviler heller ikke på at det er arbeidsvilje nok. Og da tror jeg — det vil jeg gjerne ha bekjent nå ved rådets første sesjon — at Rådet vil vise seg å være et godt og samlende forum.

Herlitz, Sverige: Herr president! För den, som särskilt varit engagerad i vad utrikesminister Undén kallat abstraktionerna, som föregått rådets trädande ut i livet, har den diskussion som förts, med början i går och med fortsättning i dag, varit till stor glädje, såtillvida att man nu tycker sig få konstaterat, när de praktiska problemen dyker upp, att så långt som vi hittills har fastlagt rådets arbetsformer i stadgan, synes det ha skett på ett sätt, som alla kan vara tillfreds med.

Den enda lilla reservation, som i det avseendet kommit fram, tror jag har varit den tanke herr Gerhardsen nyss framförde, om att det kanske borde övervägas för varje år, huruvida verkligen arbetsmaterial nog förelåg för inkallande av en ny session — alltså en tanke, som egentligen inte är direkt förenlig med stadgans nuvarande föreskrift om en årlig session. Jag vill i det avseendet först och främst säga, att det är utomordentligt önskvärt, ifall det skall bli något av Nordiska rådet, att det har så att säga sina fasta tider, med andra ord att man vet att det kom-

mer samman en gång om året, så att allt nordiskt arbete, som på något vis kan ha kontakt med rådet, får orientera sig därefter. Jag vill vidare säga, att det skulle för rådets ledning, vare sig presidium eller arbetsutskott, bli en utomordentligt ömtålig uppgift att varje år sitta och väga och avgöra: Skall vi anse att detta material räcker för ett rådsmöte eller icke?

Bortsett från denna punkt förefaller man mig, som sagt, vara tillfreds med den grund som nu är lagd, men där återstår en rad problem, med avsikt föga berörda i förarbetena — det har dock varit problem som man hela tiden varit medveten om. Det har gällt frågan om förhållandet till andra organ och andra former för nordiskt samarbete, frågan om förhållandet till regeringarna och parlamenten, och kanske annat också.

Det är en stor tillfredsställelse att dessa frågor nu på allvar kommit upp till praktiskt dryftande. Det har hela tiden stått klart för mig, att det varit av vikt att vi vid denna session på allvar ställas inför dessa spörsmål. Låt mig stanna vid de två huvudfrågor som här varit uppe.

Det gäller frågan om meddelandena i den ena eller andra formen från de olika existerande samsamarbetsorganen och frågan om sättet för realiserandet av rådets önskemål i egna utredningar eller i utredningar genom regeringarna.

Jag skall be att med avseende på den första frågan få försöka undanröja ett missförstånd, som möjligen kan föreligga. Jag vill konstatera att, såvitt jag erfarit, har inte från något håll rests den tanken att de bestående samsamarbetsorganen, som har utsetts av regeringarna, skulle träda i något omedelbart förhållande till rådet. Det har visserligen för detta möte föreslagits som en praktisk åtgärd, innan man riktigt funnit formerna för hur saken skulle ordnas mellan de fyra länderna, att regeringarna denna gång skulle ge dessa

[Herlitz]

samarbetsorgan som generelt oppdrag att skicka in rapport direkt till rådet i stället för till de olika regeringarna, men detta har inte varit någon principfråga, utan alla har varit på det klara med att principiellt skall förbindelserna gå genom regeringarna.

Sedan har en praktisk fråga varit, i vilken utsträckning ett sådant rapporterande, eller vad man vill kalla det, till rådet skall ske. Därvidlag skulle det vara angeläget att göra en distinktion, som i varje fall inte blivit uttryckligen gjord här, när man talat om vilka organ som skall rapportera. Vi har kanske uttryckt saken på olika sätt, vi har kanske också avsett litet olika ting, då vi talat om „udvalg“, „kommittéer“ o.s.v. Men åtminstone jag för min del har föreställt mig saken så, att om vi t. ex. har en nordisk kommitté, som, låt mig säga, har ett konkret lagstiftningsuppdrag, som det tar två, tre eller kanske fyra år att utföra, kan det aldrig vara meningen att ett sådant organ skall under det pågående arbetet rapportera via regeringarna till rådet vad det har för sig eller har för planer och att eventuellt rådet skulle komma med några anvisningar i ena eller andra riktningen. Jag har alltid föreställt mig att den rapportering, som det här talats om, skall hänföra sig till sådana organ som är tillsatta för mer allmänna uppgifter och är tänkta såsom mera permanent verksamma och vilkas rapportering sålunda kommer att innebära upplysningar om ett antal åtgärder som vidtagits under året och om sådant som man tänker ta upp.

Om vi fasthåller vid den linjen, tror jag inte det skall behöva råda någon större meningsskiljaktighet om det önskvärda i att rådet får sådana rapporter årligen. Men jag vill starkt stryka under, att för min del har jag sett saken så, att det primära syftet därmed är att rådet skall hållas i kon-

takt med vad sker. Jag föreställer mig sålunda att dessa rapporter skall bli föremål för ett omsorgsfullt studium från rådets sida. Men jag föreställer mig inte som någonting regelmässigt eller alltid förekommande att rådet skall ingripa och uttala några önskemål i den ena eller andra riktningen.

I detta sammanhang skymtar en frågeställning som särskilt herr Elon Andersson drog fram, nämligen att vi inte får sikta till för mycket. Jag är helt med därom. Det är skrivet ur mitt hjärta vad som i det ursprungliga förslaget till stadga säges om att det inte på något sätt är meningen att rådet skall försöka hos sig koncentrera allt nordiskt samarbete. Det är nog mycket samarbete som löper bra ändå. Men då herr Elon Andersson varnade för att vi skulle ta oss alltför mycket före, skulle jag vilja göra den reflexionen att man inte får bedöma omfattningen av vårt dubbetsprogram med utgångspunkt från att det här föreligger en mångfala rapporter, spännande över vida områden. Man skall nämligen, som nyss sagts, räkna med att en stor del av dem inte kommer att representera något verkligt arbete från vår sida.

När det gäller frågan om hur erforderliga utredningar skall verkställas — genom rådets försorg eller genom regeringarnas försorg — vill jag börja med att understryka, såsom även utrikesminister Undén här gjort, att det redan i stadgan tagits ståndpunkt till denna sak. Det säges där att utskott kan sammanträda mellan sessionerna. Det har också givits motiv därför. Det kan ha sitt intresse att nämna dessa motiv, då de inte helt är sådana som utrikesministern räknade med. Det heter: „När en fråga icke kunnat slutbehandlas vid en session bör dess behandling kunna uppskjutas till en följande. . . . Med hänsyn till dylika fall har bestämmelse intagits om att utskott kan, då rådet så beslutar, sammanträda även mellan sessionerna“.

[Herlitz]

Nu har det ju från flera håll mycket starkt varnats för alla steg i sådan riktning att rådet skulle komma att träda i regeringarnas och den till deras föfogande stående expertisens ställe. Jag förstår fullt ut dessa farhågor, och för min personliga del har jag aldrig tänkt mig att rådet skulle komma in på utredningsarbete av, låt oss säga det slag som utföres i departementen eller i Sverige av särskilda kommittéer, innan en proposition lägges fram för riksdagen. Jag tycker att detta har ganska bra kommit till uttryck i den svenska propositionen angående Nordiska rådet, då det där talas om att det genom rådets försorg skall ske utredningar av ungefär samma karaktär som förekommer i våra riksdagsutskott. Jag ber dock kamraterna från de andra länderna erinra sig, att i de svenska riksdagsutskotten går man betydligt djupare in i utredningsarbete än som sker i de andra nordiska länderna.

Denna fråga har ju också mycket diskuterats under förarbetena; den har diskuterats i Norge lika väl som i denna sal och i folketinget. För mig framstår såsom det lämpligaste, att man får fatta avgörande från fall till fall. Jag skulle därför som en konklusion vilja uttala det önskemålet att vi inte från början intar någon principiell ståndpunkt, innebärande att det under alla omständigheter är uteslutet att rådet självt sätter i gång någonting som kan kallas för ett utredningsarbete. Jag hemställer att den saken toges under övervägande i varje särskilt ärende, där en utredning genom rådets försorg har föreslagits eller eljest kan ifrågakomma.

Självklart är för mig — jag ansluter mig därvid till flera föregående talare — mycket väsentligt att vad vi sålunda gör skall ständigt ske med tanke på Finland. Skapas det inom rådet ett eller annat utskott som är verksamt

mellan sessionerna, bör det öppnas möjligheter till Finlands formlösa medverkan i ett sådant arbete.

Jag vill, herr president, sluta med att säga att det är viktiga frågor, som vi nu diskuterar. Det gäller här så att säga hela den administrativa och konstitutionella konstruktionen av hela vårt samarbete, rådets och annat. Men jag har av diskussionen här liksom förut fått ett bestämt intryck av att man inte från något håll anlagt, om jag så får säga, maktsynpunkter på dessa frågor, något som vi ju inte heller har anledning att göra. Det har här inte varit tal om regeringarnas och folkrepresentationernas makt, utan vi har alla sett saken som en rent praktisk angelägenhet, såsom en fråga om det mest ändamålsenliga och praktiska tillvägagångssättet. Jag hoppas också, dels att vi under sessionens förlopp skola få tillfälle till principdiskussion med regeringarnas representanter om dessa frågor, dels att man vid behandlingen av varje särskilt ärende skall sträva efter att finna de praktiskt mest lämpliga formerna.

Detta praktiska grepp är för mig det väsentliga. Några konstitutionella principer är jag för min del inte angelägen om att i dessa frågor urgera.

Hambro, Norge: Jeg hørte med megen interesse hr. Edberg, og jeg anbefaler ham til fortsatt studium mine samlede skrifter. Jeg har ingen tvil om at det vil virke befordrende på hans politiske udvikling og nordiske innstilling at han studerer dem med den samme omhu som han hadde ofret på en artikkel i „Le Nord“. Men jeg er glad for at han nevnte den, fordi den illustrerer hvad der for mig har vært det vesentlige i hele mitt arbeide for å fremme samkvemmet mellem de nordiske land. „Le Nord“ var et tiltak som bygget på ønsket om å få den øvrige verden til å forstå hvor langt man var nådd i Norden, uten å ha de konstitusjonelle for-

[Hambro]

mer for samarbeide som lå i noen slags felles-parlamentariske institusjoner — det som var oppnådd, var oppnådd fordi det skjedde på frivillighetens grunn gjennom tiltak av dem som var interessert, og med støtte mer moralsk enn økonomisk av regjeringene i de nordiske land, hvoriblandt Finnland også var med. Og arbeidet hadde sin betydning blant annet deri at det gjorde det mulig å få andre land, og i første rekke kanskje De forenede Stater, til å forstå at man gjennom et intimt samarbeide som ikke bygget på noen art av federasjon, kunne nå meget lenger i fellesskap enn det har lyktes å nå i De forenede Stater i Amerika, hvor forskjellen i lovgivning og i institusjoner fra stat til stat er meget større enn forskjellen mellom de nordiske land. Det har hatt sin betydning, og det har virket, og det ville kanskje også ha sin betydning i dag, hvor man stadig hører fra dem som ikke i særlig grad har studert de nordiske lands eller europeisk innstilling i det hele, at det som er det ene nødvendige, det er å skape felles statlige organer, som kan gjøre det arbeide det har lykkes oss å gjøre *uten* å ha de felles statlige organer.

Når jeg nevnte det jeg nevnte, også til hr. Hedtoft, var det ikke i den tanke å reise noen polemikk mot ham eller noen annen, men fordi jeg tror det har vært gagnlig som et utgangspunkt for våre drøftelser her at alle var på det rene med den forskjellige nyansering der naturlig måtte være i stemningsgrunnlaget i de nordiske land. Og det har vært for meg av noen betydning å få adgang til å si det nettopp i et møte mellom representanter for riksdagene i disse land, fordi jeg har et inntrykk av at man ofte har misforstått de reservasjoner som har gjort sig gjeldende i Norge, og trodd at de bundet i noen slags mangel på sympati eller noen slags mangel på velvilje, jeg hadde nær sagt: i noen slags mangel på hengivenhet overfor

de andre nordiske land. Vi føler oss så nær knyttet til dem som noen kan gjøre, vi står i et dypt takknemlighetsforhold for mange ting som er levende i våre sinn, ikke minst det som kom til uttrykk i gavmildhet, i vennskap mot Norge under okkupasjonsårene. Men jeg vil be representantene fra de andre land bære i sitt minne enkelte ting som er nødvendige for å kunne vurdere den norske innstilling.

Da Norge begynte i 1814 etter adskillelsen fra Danmark, begynte vi uten noen høyesterett, uten noe universitet — det hadde virket bare i noen måneder — uten noe riksarkiv, uten noe riksbibliotek, uten noen av de samlende og byggende nasjonale organer som er nødvendige for å skape en stat og dens tradisjoner og gjøre den sterk. Alt dette måtte gjøres i Norge i de første hundrede år etter denne adskillelse, måtte gjøres med vanskelighet og måtte gjøres med en følelse av at vi på viktige områder lå tilbake. Og da jeg hørte hr. Elon Andersson i dag tale om den nordiske ånd, måtte jeg tenke på det som var norsk oppfatning og som kom til et klassisk uttrykk i en tale dikteren, professor Welhaven, holdt til de nederlandske studenter som besøkte Oslo i januar 1860, hvor han uttalte:

„Vi tør vel sige, at i nordisk Ånd kan ingen Idræt kaldes større og mer betydningsfuld end Norges ufortrødne Stræben i at gjennemføre og vogte sin Selvstændighed.“

Det var nødvendig å understreke det i Norge efter de lange perioder hvor denne selvstendighet var latent og ikke virksom. Bjørnson sier i diktet „Norrønnafolket det vil fare“ de meget dype ord at „af Bedrift som ei fornyes, lægges Rust på Folkeviljen“. Norges bedrift var gjennom århundreder av unionsperioder ikke fornyet, og det var den fornyelse som måtte til, før man fra norsk side med følelsen av full jevnbyrdighet på alle nasjonale områder kunne gå inn i et samarbeide på nøyak-

[Hambro]

tig de samme premisser som de andre. Vi har enda ikke bygget alt det vi skulle bygge, vi har skapt det nødtorf-tige med hensyn til riksarkiv, med hen-syn til riksbibliotek, vi har enda ikke fått den utskiftning, hverken av alle arkivsaker eller av alle historiske karter eller meget annet vi skulle ha. Vi kom-mer ikke her for å kreve det, men vi vil gjerne minne våre venner fra de andre nordiske land om at dette er en bak-grunn man må forstå og respektere, når man finner at det fra norsk side er visse reservasjoner tilstede.

Vi håper gjennom det samarbeide som er instituert her, å nå lenger frem på den gjensidige forståelsens vei som skal føre oss fremover. Og for det gode for-hold mellom folk som står hverandre nær, som mellom mennesker som står hverandre nær, er det like viktig å vite hvor man ikke er enig, som å kjenne alle de selvfølgelige ting som man er enig om. Det er som hr. Gerhardsen uttalte, alene ved å tale åpent og fritt at vi kan skape det grunnlag for en for-ståelse. Når det er sagt i dette første møte i denne første generaldebatt, så går jeg ut fra at det er sagt for godt. Det er noe vi ikke behøver å gjenta, men noe vi ønsker at våre venner fra de andre land skal ha en viss kjennskap til.

Hva nu de praktiske spørsmål angår som her har vært drøftet, tror jeg at det som utenriksminister Lange har uttalt, er det som føles i en rekke av disse praktiske spørsmål av *alle* innen den norske delegasjon. Jeg hørte, jeg hadde nær sagt med en viss misundelse, på det som ble uttalt både fra dansk, og særlig fra svensk side, nu sist av utenriksminister Undén, at ekspertene i disse land kom med innvendinger og tilrettevisninger. Dessverre hos oss er det omvendt, ekspertene beveger seg på vill flukt, og det er overlatt de ansvarlige parlamentarikere å finne innvendingene og tilrettevisningene som

alene gjør det mulig å benytte en del av ekspertenes arbeide og utredninger. Det er derfor der på norsk side også på dette punkt har vært visse reserva-sjoner mot den tanke å nedsette egne utvalg her for å utrede det ene og det annet spørsmål. Men når der på norsk side har vært reservasjoner like-overfor å instituere Det nordiske råd, da er det også ut fra en rent konsti-tusjonell betraktning. Vi ønsker, ihvert-fall de fleste av oss som deltar aktivt i det politiske liv i Norge, vi ønsker en konsentrasjon av ansvaret i Stortinget, og ikke en delegasjon av noen del av ansvaret til ekstra konstitusjonelle or-ganer, de kalle seg „råd“ eller de kalle seg med et hvilket-somhelst annet navn.

Vi har visse erfaringer om de inter-nasjonale samarbeidsorganer som vi har. Spørsmålet om våre delegasjoners kon-stitusjonelle forhold er ennå ikke avkla-ret og utredet i Norge. Vi står der i den særstilling i Norden at vi i Norge har en ansvarlighetslov, etter hvilken med-lemmer av Stortinget og medlemmer av Regjeringen kan trekkes til ansvar hvis de på noen måte forgår seg mot de plikter de har som medlemmer av Stor-tinget eller som medlemmer av Regje-ringen. Forholdet for de representanter som deltar i Det nordiske råd og i Europarådet, er ikke klart, men vi har fått en betenkning fra professor Cast-berg som Regjeringen holder seg til. Jeg nevner den bare her — den er etter mitt skjønn formelt uangripelig og reelt noe eiendommelig, for den konkluderer med at de deltagende regjeringsmed-lemmer i enhver henseende står til ansvar etter ansvarlighetsloven fordi de deltar som regjeringsmedlemmer, mens de deltagende medlemmer av Stortinget ikke er underlagt ansvarlig-hetsloven, da det etter motivene til statuttene for Det nordiske råd er mulig også å velge av riksdagene re-presentanter som ikke er medlemmer av riksdagene. Den lille vanskelighet skal vi nok klare å utrede i Norge, men

[Hambro]

når man muligens synes at vår begeistring er mer behersket enn den som kommer til uttrykk fra enkelte talere fra våre broderland, så bygger det på konstitusjonelle erfaringer som er noe anderledes hos oss enn i de to andre land.

La meg så slutte med å si at jeg likesom andre som har talt her, har vært glad over og beveget over den hilsen som kom fra den finske riksdag. Vi deler alle ønsket om å se Finland kunne tre inn i dette nordiske samarbeide. Om det vil tjene den gode sak at vi nevner det altfor ofte og understreker det altfor sterkt, det kan muligens være tvil underkastet, men denne første konstituerende sessjon bør ikke forløpe uten at det blir gjort helt klart for alle også i Finland at så er tilfelle.

Jeg har hatt den lykke å vokse opp i en tid, og jeg har lov til å si, i et akademisk miljø, hvor nordisk diktning var følt som en felles skatt, hvor vi var like fortrolige med Runeberg og med Topelius som med våre egne diktere, og hvor hele den danske klassiske litteratur ikke bare fantes i våre bokhyller, men levde i våre hjerter, og hvor Tegnér og Geijer var nesten like populære som de var i Sverige. Og mange ganger har vi kunnet ønske at det hadde vært en reell, nøktern, virkelighetsnær sannhet i de ord av Heidenstam som har beveget oss alle og som vi retter til Finland:

„Må fram du stiga, du dotter av nöd, som skygg ditt öga vill täcka, så älska vi dig att vore du död, vår kärlek skulle dig väcka.“

Hermed sluttet forhandlingen.

Vicepræsident Magnús Jónsson: Jeg foreslår, at forslaget til forretningsorden henvises til den juridiske komité. Hvis ingen gør indsigelse, betragter jeg dette forslag som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Når jeg nu udsætter mødet, må jeg gøre opmærksom på, at komiteerne er indkaldt til konstituerende møde umiddelbart før frokostpausen under ledelse af den, som står først på komitélisten.

Mødet udsat kl. 12¹⁰.

Mødet genoptaget kl. 14³⁰.

Præsidenten: Jeg er blevet anmodet om fra den danske delegations sygemeldte sekretær, hr. Wendt, at bringe en hjertelig tak for den hilsen, forsamlingen sendte ham i går.

Der er indkommet endnu en række telegrafiske hilsener til Nordisk Råds møde, nemlig:

„Islands forfatterforening sender Nordisk Råd sin hilsen og lykønsning i håb om et godt og lykkeligt samarbejde mellem de nordiske folk.

Sigurður Grímsson,
formand.“

„Foreningen Norden i Island sender sine varmeste lykønskninger i anledning af Det nordiske Råds stiftelse, i sikker forvisning, at rådets arbejde må blive til lykke og fremgang for Nordens sag i nutid og fremtid.

Norraena Felagið,
Guðlaugur Rósinkranz,
formand.“

„Sveriges författareförening hälsar Nordiska Rådet och lyckönskar till det inledda betydelsefulla arbetet för att stärka gemenskapen mellan Nordens folk.

Arvidson,
von Konow.“

„Nordiska rådet önskas framgång i sin betydelsefulla strävan att vidga

[Præsidenten]

och fördjupa kulturkontakterna mellan de nordiska folken.

Suomen kirjailijaliitto,
Yrjö Soini.

Finlands svenska författareförening,
Ragnar Ekelund.“

Rådets præsidium foreslår, at komiteerne indbyder samtlige regeringsrepræsentanter til at deltage i komitéarbejdet, og jeg henstiller til komitéformændene at drage omsorg herfor.

Man gik derpå til første behandling af sager under:

Kulturelt samarbejde.

Først foretoges:

Første behandling af:

Forslag angående undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin (af Rolf Edberg m. fl.).

(Sag nr. 4, sp. 631).

Præsidenten: Jeg foreslår, at sagen henvises til den kulturelle komité. (Op- hold). Det er vedtaget.

Derpå foretoges:

Første behandling af:

Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov (af Nils Herlitz m. fl.).

(Sag nr. 2, sp. 525).

Utenriksminister Lange, Norge: I samsvar med § 4 i forslaget til forretningsorden sendte jeg i går på vegne av den norske regjering skriftlig inn et alternativt forslag til det som hr. Herlitz m. fl. har fremmet, et forslag som går ut på at Det nordiske råd vedtar følgende anbefaling i denne sak:

„Det Nordiske Råd gir sin fulle støtte til Nordisk Kulturkommissjons forslag om nordisk samarbeid i spørsmål som vedrører utbygging av vitenskapelige institusjoner, og henstiller til regjeringene i de nordiske land å

oppnevne et utvalg av sakkyndige som skal fungere som rådgivende instans for regjeringene i slike spørsmål!“

Jeg vil gjerne ganske kort begrunne dette alternative forslag. Etter min mening bør Det nordiske råd støtte og oppmuntre ethvert positivt tiltak for å fremme det nordiske samarbeid på de forskjellige områder og bare gripe inn i de tilfelle hvor dette synes påkrevd og ønskelig. I den foreliggende sak kan rådet tre støttende til ved å rette en henstilling til regjeringene i de enkelte land om å fremme det allerede foreliggende forslag fra Nordisk Kulturkommissjon. Derved kan en oppnå en effektiv behandling av saken og legge grunnlaget for en tilfredsstillende løsning. På denne måte vil en kunne komme frem til konkrete forslag om samarbeidstiltak som kan legges frem for Det nordiske råd og behandles i rådets kulturkomité.

Hvor det gjelder spørsmålet om samarbeid på skolevesenets områder, som også omhandles i forslaget fra hr. Herlitz, går jeg for mitt vedkommende ut fra at framgangsmåten bør bli den samme, slik at Nordisk Kulturkommissjon først behandler saken og utreder den for regjeringene og Det nordiske råd.

Præsidenten: Hvis vi skulle følge den præliminære forretningsorden, som den er godkendt af mødet, måtte præsidiet af formelle grunde måske gøre indsigelse mod et på nærværende tidspunkt stillet forslag og henviser til, at forretningsordenen foreskriver, at forslag, som man ønsker at stille på plenarmødet, må være indbragt hertil inden sessionens påbegyndelse; forslagsstillelse senere må ske via de om sagerne nedsatte udvalg. Jeg regner med, at hele forsamlingen er indforstået med, at vi i det foreliggende tilfælde følger den fremgangsmåde, at forslaget henvises til behandling i kulturkomiteen.

Herlitz, Sverige: Jag vill lämna det meddelandet till tröst för rådet, att

[Herlitz]

tillvägagångssättet inte behöver strida mot arbetsordningen. I sista stycket av 3 § står nämligen: „Utan hinder av vad i denna paragraf stadgas må rådet med två tredjedelars majoritet besluta upptaga ärende till behandling.“

Utenriksminister Lange, Norge: Jeg vil bare få lov å minne presidenten om at jeg i hans hånd personlig overrakte dette forslag skriftlig under første møte i sesjonen i går.

Præsidenten: Jeg har måske holdt mig for strengt til formalia vedrørende egentlige forslag: at forslaget må være indleveret inden sessionens påbegyndelse. Det skete efter. — Må jeg henstille til forsamlingen at følge det af mig stillede forslag, som er det praktiske i den foreliggende situation: At det af udenrigsminister Lange stillede forslag uden videre og samordnet med foreliggende forslag henvises til behandling i kulturkomiteen. Hvis ingen ingen gør indsigelse herimod, betragter jeg dette som vedtaget. (Ophold). Det er enstemmigt vedtaget, og dermed er formalia med hensyn til to trediedeles majoritet også opfyldt, så alle, selv juristerne, skulle være tilfredse.

Derpå foretoges:

Første behandling af:

Redegørelse vedrørende det hidtidige fælles nordiske arbejde på det kulturelle område (afgivet af det danske udenrigsministerium).

(Sag nr. 13, sp. 551),

Beretning fra Den nordiske Kulturkommission (afgivet af kommissionens generalsekretariat).

(Sag nr. 8, sp. 565) og

Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergi-kommission.

(Sag nr. 20, ikke optrykt).

Præsidenten: Da ingen har ønsket at udtale sig, henvises samtlige nævnte sager til behandling i kulturkomiteen.

Man gik derefter til første behandling af sagerne under:

Økonomisk og trafikalt samarbejde.

Først foretoges:

Første behandling af:

Forslag angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund (af Allan Vougt m. fl.).

(Sag nr. 5, sp. 641).

Præsidenten: Da ingen ønsker at udtale sig om forslaget, henvises sagen til behandling i den økonomiske komité.

Derpå foretoges:

Første behandling af:

Forslag angående udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion (af Rolf Edberg m. fl.).

(Sag nr. 6, sp. 695) og

Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion (afgivet af det danske generaldirektorat for post- og telegrafvæsenet).

(Sag nr. 18, sp. 701).

Præsidenten: Da ingen ønsker at ytre sig, henvises sagerne til behandling i den økonomiske komité.

Derpå foretoges:

Første behandling af:

Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m. (afgivet af den svenske regering).

(Sag nr. 16, sp. 815),

Beretning angående nordisk vejteknisk forbund.

(Sag nr. 21, ikke optrykt) og

Beretning angående Nordiska Järnvägsmannasällskapet.

(Sag nr. 22, ikke optrykt).

Edberg, Sverige: Herr president! Jag har blivit ombedd att med några ord

[Edberg]

komplettera den korta berättelsen från det svenska utrikesdepartementets sida om det arbete, som utförts och utföres av den nordiska parlamentariska kommittén för friare samfærdsel m. m. Jag vill emellertid betona att jag själfvallet inte kan stå här som något slags rapportör för kommittén utan helt enkelt kommer att tala i personlig kapacitet, vilket också ger mig tillfälle att framföra några rent personliga synpunkter.

I det första av de betänkanden som denna kommitté avgav — det var daterat i Oslo för ungefär ett år sedan — föreslogs som bekant att passfrihet skulle införas mellan de nordiska länderna. Vad som den gången föreslogs för omedelbart genomförande var emellertid bara en första etapp, enligt vilken nordbor borde fritas från passlegitimation, då de passerade gränserna mellan de nordiska länderna och vid uppehåll i annat nordiskt land intill tre månader, efter vilken tid uppehållstillstånd måste sökas. Kommittén kom till den uppfattningen att passtvänet mellan de nordiska länderna knappast hade något reellt underlag. Man kunde nämligen påvisa att hela den stora apparaten, som sysselsatte en mängd skickligt folk och som 1950 torde ha krävt i vart fall cirka 12 miljoner passtämplingar för 3,7 miljoner resande nordbor, endast hade blivit att 1 700 inte önskvärda stoppats vid gränserna, d. v. s. 0,05 procent eller en halv promille av hela resandeströmmen. Man kunde vidare påvisa att en del av dessa icke önskvärda var sådana som uppförts i spärregistren redan vid seklets begynnelse och att antalet aktuella fall i själva verket inskränkte sig till 4 000 i hela Norden, d. v. s. 0,02 procent eller $\frac{1}{5}$ promille av Nordens samlade invånarantal. Man kom alltså fram till den slutsatsen att passtvänet innebar större våld än nöden krävde.

Samma mening tycktes regeringarna ha, då de biföll kommitténs förslag och

den 12 juli införde passfrihet mellan de nordiska länderna. Förslaget hade då mötts av en rad invändningar från olika myndigheters sida. Sedan passfriheten nu varit i kraft i åtta månader kan man nog säga att de farhågor, som från början hade uttalats, redan visat sig betydligt överdrivna. Den första och största effekten blev en explosionsartad ökning av resandeströmmen mellan de nordiska länderna. Nordbor besökte varandra i en utsträckning som aldrig förr. Speciellt gällde detta över Öresund, där resandetraffiken under sommarmånaderna förra året ökade med i genomsnitt 60 procent, mellan Hälsingborg och Helsingør under augusti månad med över hundra procent. Det skall inte fördöljas att det förekommit en viss propaganda från polisiärt håll, särskilt i södra Sverige, mot passfriheten. Man har sagt att det blivit svårare att avvisa vid gränsen och att antalet utvisningsfall blivit större än tidigare. Detta var emellertid förutsett. Kommittén menade att man fick falla tillbaka på den polisiära kontrollen. Från intet håll har det kunnat påvisas att brottsligheten har ökat på grund av att flera fått tillfälle att resa. De siffror, som polisen redovisat, kan inte räknas ens i hela promilletal av den stora resandeströmmen. Det är närmast förvånande att se att dessa lättnader för samtliga nordbor kunnat betraktas ur så snäva perspektiv som stundom har skett från polisiärt håll.

Vad som föreslogs i det första betänkandet var som sagt en första etapp. I ett nytt betänkande, som för någon vecka sedan överlämnades till regeringarna, föreslog man en andra etapp, enligt vilken nordbor bör befrias från passtvänet över huvud taget. Redan i det första betänkandet hade kommittén kommit till den uppfattningen, att medborgare i de nordiska länderna borde befrias från passlegitimation inte bara vid gränspasse-

[Edberg]

randet utan även utan tidsbegränsning vid uppehåll i andra nordiska länder. Detta kan inte ske annat än genom att uppehållstillstånden slopas, och kommittén hade redan i sitt första betänkande föreslagit att medborgare i de nordiska länderna skulle befrias från att söka uppehållstillstånd i dessa länder, varigenom det fria folkutbytet från tiden före 1917 skulle återställas. Det krävdes emellertid vissa undersökningar för att man skulle kunna bedöma effekten i olika avseenden av en sådan åtgärd. Dessa undersökningar är nu verkställda, och resultatet redovisas i betänkandet nr. 4, som ligger på radsledamöternas bord. Uppehållstillståndet berör f. n. cirka 80 000 nordbor, 8 000 i Danmark, 3 000 i Finland, 16 000 i Norge och 53 000 i Sverige. Uppehållstillstånd vägras praktiskt taget aldrig nordbor som söker sådana, och därför blir formaliteten en tämligen meningslös, men för de enskilda tyngande pappersexercis. År 1951 vägrades t. ex. här i Danmark mindre än en procent uppehållstillstånd. Det gällde i stort sett sådana som begått straffbara handlingar, men dem kan man komma till rätta med genom utvisningsinstitutet.

Med uppehållstillståndet sammanhänger emellertid i flera länder också intimt arbetstillståndet. Antalet nordbor, som för närvarande har arbete i andra nordiska länder, kan beräknas till något över 90 000, därav 5 000 i Danmark, 1 600 i Finland, 14 000 i Norge och 71 000 i Sverige. Sverige slopade kravet på arbetstillstånd för nordbor redan 1945. Mellan Danmark och Sverige ingicks ett år senare en konvention, enligt vilken svenskar är fria från att söka arbetstillstånd här i Danmark, vilket betyder att om t. ex. svenska nationens nya husgud, en herr Gösta „Snoddas“ Nordgren, skulle önska sjunga här i Köpenhamn, skulle det kunna ske utan någon större omgång.

Det återstår alltså en rest på cirka 20 000 nordbor, som f. n. måste söka arbetstillstånd i olika länder. Det föreslås nu att också detta krav skall slopas. På så sätt skulle passfriheten kunna bli utan tidsbegränsning mellan de nordiska länderna.

Inom kommittén har man emellertid inte varit blind för att det system som nu tillämpas, när man separerar resenärerna vid gränsen i en skandinavfälla och en fälla för icke nordbor, har sina sidor. Det har kommit kritik från polisiärt håll. Detta var också förutsett, och därför hade kommittén redan i sitt första betänkande uttalat sig för att varje form av passkontroll vid de internordiska gränserna bör bortfalla och alla resande vara befriade från passkontroll vid gränspassage innanför området. Passkontroll av andra utlänningar än medborgare i nordiska länder bör äga rum vid inresa till och utresa från området.

Hur ett sådant system skall utformas för att bli hållbart kräver emellertid ganska ingående undersökningar, och därför utfäste sig kommittén redan från början att återkomma beträffande den tekniska utformningen av ett system enligt vilket all kontroll skulle förläggas vid yttergränserna. Vi skulle därigenom få samma system, som efter kriget skapats mellan Storbritannien och Irland, där man kommit överens om att förlägga all kontroll till yttergränserna.

Såsom framgår av den berättelse över kommitténs arbete, som den svenska regeringen avgivit, Sag nr 16, arbetar kommittén vidare med dessa undersökningar. Vi hoppas självfallet att de parlamentariker från olika länder, som är representerade i rådet, står bakom dessa ansträngningar. De huvudlinjer, till vilka man hittills har kommit fram, redovisas i ett särskilt kapitel i det senaste passbetänkandet.

Passkontrollen är emellertid bara ett av gränshindren. Föga är vunnet, om man inte också kan rasera en del av de

[Edberg]

andra hinder som rests vid gränserna. Det ligger i sakens natur, att ett av de allra besvärligaste hindren skapats av valutasvårigheterna. Här får man säkerligen gå fram etappvis för att inte riskera bakslag.

I ett förslag av april 1952 förordade kommittén en liberalare valutatilldelning. Den genomfördes i allt väsentligt förra sommaren. Men kommittén föreslog också att den reguljära valutakontrollen vid gränserna skulle upphävas. Däråt har ingenting gjorts. Det kan måhända ifrågasättas, om inte Nordiska rådet och då i första hand dess ekonomiska kommitté borde titta litet närmare på denna sak för att möjligen bidra till att understryka kommitténs förslag.

Det är ju ändå ingen hemlighet för någon, att valutakontrollen mellan länderna i hög grad är en fiktion. Jag skall inte trötta med några siffror som belyser detta. Liksom inga av de fruktansvärda ting har inträffat, som man på vissa håll siade om i samband med passfriheten, kan vi nog vara ganska övertygade om att ingenting skulle inträffa, som på något sätt vore till förfång för de olika länderna, om den reguljära valutakontrollen vid gränserna slopas. En viss stickprovsundersökning räknar man ju med att bibehålla.

På vissa håll användes passet alltså som valutadokument, vilket — har det sagts — skapat ett tillstånd av passfrihet under passtvang. Där man alltså ransonerar valutan och för den skall måste ha valutakontroll-dokument, bör det undersökas, om inte det smidiga system, som danskarna har infört, skulle kunna vara tillämpligt. Även om det inte direkt kan överföras, anvisar det dock såvitt jag förstår en lämplig väg.

Den mest tidsödande gränskontrollen har emellertid varit tullkontrollen. Kommittén har i sitt betänkande om lättnader i tullkontrollen upptagit ock-

så den frågan till behandling. Man kunde påvisa att effekten av den minutiösa tullkontrollen av vanliga resenärer är närmast obefintlig. En stickprovsundersökning här i Danmark visar, att man under hela finansåret 1950—51 av vanliga resenärer bara tog upp 165 000 danska kronor, varav hälften från nordbor. En svensk stickprovsundersökning visade bl. a., att man i Malmö av en halv miljon inresande med Öresundsbatarna under sex månader tagit upp 38 000 kronor i tullavgifter, något som kostat den svenska staten 104 000 kronor. Det synes alltså möjligt att genomföra avsevärda lättnader på detta område.

Det system, som kommittén föreslog, gick som bekant ut på att man skulle samordna ut- och införselsbestämmelserna så, att utförselsbestämmelserna i inget fall var strängare än införselsbestämmelserna. Om det skedde, skulle man kunna nöja sig med tullkontroll på ena sidan gränsen, varvid praktiska skäl talar för inreslandet. Den sålunda kvarstående kontrollen borde emellertid kunna förenklas till att endast ske stickprovsvis, om man satte en så hög tull- och skattefri värdegräns att vanliga resenärer skulle kunna finna det rimligt att efterleva bestämmelsen. Man föreslog därför, att i och för sig tullpliktiga varor upp till ett värde av 350 danska eller norska kronor och 275 svenska kronor skulle vara tullfria. Därigenom skulle man kunna nöja sig med stickprov, något som kan beräknas medföra, att 90—95 procent av alla resenärer obehindrat få passera gränserna. Sverige införde den tullfria värdegränsen vid årsskiftet, men är hittills det enda land som följt kommitténs rekommendation i detta hänseende.

För att systemet skall kunna genomföras fullt ut, krävs det underhandlingar mellan regeringarna. Det gäller bl. a. att komma till rätta med den skattefria försäljningen av vissa njutningsmedel på exempelvis Öresunds-

[Edberg]

båtarna. Tobaken och spriten är ju det stora tullproblemet; för Sveriges del representerar de 90 procent av alla tullintäkter från vanliga resande.

Liksom Sverige tog initiativet till regeringsöverläggningarna när det gäller passfriheten, har man från norskt och svenskt håll förutsatt, att den danska regeringen skulle ta ett liknande initiativ till underhandlingar om tulllättnader. Eftersom jag här talar i rent personlig kapacitet och inte som rapportör för kommittén, må det kanske vara mig tillåtet att uttala förhoppningen — och jag vet att den delas av många i kommittén — att ett initiativ till regeringsöverläggningar inte skall dröja alltför länge, utan att man kan vänta sig att dessa lättnader genomföres till kommande resesäsong. Jag vet inte om jag kan vara djärv nog att be den charmerande representant för den danska regeringen, som vi ser här, att föra dessa förhoppningar vidare till sina kolleger i den danska regeringen.

När man kom med Osilotåget i fredags och fann, hur minutiöst den danska tullkontrollen gick igenom allt bagage, även det minsta gepäck, fick man, herr president, mindre en känsla av att vara på väg till Nordiska rådets huvudstad än en känsla av önskvärdheten, att man på detta område fullföljer strävandena att öppna gränserna.

I sitt allra senaste betänkande har kommittén också föreslagit radikala förenklingar av bilkontrollen vid gränserna. Dessutom arbetar man vidare på en rad specialfrågor — det gäller jaktvapen, veterinär- och djurskyddsföreskrifter o. s. v. Allt detta är skäligen anspråkslösa ting, men jag tror ändå att det har sin betydelse, att man på något sätt har lyckats skingra en del av gränsernas mystik och göra det möjligt för nordbor att mötas utan att alltför många irriterande hinder lägges i vägen för det vardagliga umgänget. Jag vill i detta sammanhang gärna uttala ett

tack till herr Finn Moe och till utrikesminister Undén för de ord av uppskattning, som de här har yttrat om kommitténs arbete på detta område. Jag tror att det psykologiska värdet är väl så stort som det praktiska. En institution som Nordiska rådet behöver folklig förankring. Denna ges bäst om nordbor har en känsla av samhörighet över gränserna. För samhörighetskänslan är det av avgörande betydelse om grindarna i mesta möjliga mån öppnas mellan länderna.

Kanske vågar man också hoppas att kommittén på sätt och vis tjänstgjort som en Johannes Döparen för Nordiska rådet genom att visa att det går att nå resultat, om representanter för olika parlament kommer samman för att i en anda av god vilja försöka komma till rätta med en del av vardagens praktiska problem.

Slutligen vill jag, herr president, erinra om ett påpekande som herr Finn Moe i går gjorde — det hänger inte riktigt samman med den sak det här gäller, men det rör i alla fall samfärdselsfrågorna. Herr Finn Moe påpekade att vi här i Norden vet för litet om varandra. Vi vet mera om förhållandena i Frankrike och England än om förhållandena i de nordiska länderna. Jag observerade att den senaste norska trontalsdebatten, som onekligen bjöd på mycket av intresse för de övriga länderna, knappast alls refererades i de andra ländernas press, i varje fall inte i den svenska pressen och uppenbarligen inte heller i den danska pressen. Likadant var det med det danska folketingets debatt för några dagar sedan om författningsfrågorna. I detta sammanhang vill jag som en parentes säga, att det nog finns plats för en nordisk parlamentarisk publikation med sammandragsreferat från de olika parlamentens förhandlingar.

Herr Finn Moe framhöll att det skulle vara ett stort framsteg, om pressen i större utsträckning hade representanter i andra nordiska länder än som nu är fallet.

[Edberg]

Den nordiska pressens samarbetskommitté, som består av ordförandena i de tre stora pressorganisationerna i de olika länderna, hemställde nyligen till de nordiska telegrambyråerna att undersöka möjligheterna av att skaffa egna korrespondenter i de nordiska grannländernas huvudstäder. Man har också tillställt Nordiska rådet denna framställning, därför att man där i fortsättningen understryker önskemålet om att frågan om en nordisk post-, telegram- och telefonunion blir föremål för en utredning i positiv anda. Vissa portolättnader skulle nämligen öppna möjligheter för de nordiska telegrambyråerna att skaffa egna korrespondenter i de nordiska huvudstäderna. Det gäller bl. a. teleprinterlinjerna; om hemlandets taxor användes, skulle man kunna inbespara över 100 000 norska eller danska kronor.

Jag har velat rekommendera denna sak till ekonomiska kommitténs övervägande, bl. a. med tanke på att någonting positivt skulle kunna göras för att underlätta pressens arbete.

Om ordet union, som ju använts i vårt förslag om en post-, telegraf- och telefonunion, skulle väcka några olustiga reminiscenser på något håll, är jag som en av förslagsställarna villig medverka till att man försöker finna ett annat uttryck. Det väsentliga är, som alltid när det gäller samarbete, själva saken och inte etiketten.

Præsidenten: Da ingen yderligere ønsker at udtale sig, henvises de nævnte sager til behandling i den økonomiske komité.

Derpå foretoges:

Første behandling af:

Redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945 (afgivet af det norske udenrigsministerium).

(Sag nr. 12, sp. 707) og

Beretning fra Det fælles nordiske ud-

valg for økonomisk samarbejde (afgivet af udvalget).

(Sag nr. 9, sp. 725).

Utenriksminister Lange, Norge: Til dette konstituerende møte har Det nordiske råd fått seg forelagt en utredning om nordisk økonomisk samarbeid siden 1945, utarbeidet i det norske utenriksdepartement. Videre foreligger det en rapport fra Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid. Jeg skal her få lov å knytte noen bemerkninger til disse to dokumenter.

Den oversikt, som er utarbeidet fra norsk side, gir en meget kortfattet fremstilling av det nordiske samarbeid på det økonomiske område i tiden etter den annen verdenskrig. Den gjør ikke krav på å være uttømmende, og det er ikke gjort noe forsøk på å trekke opp linjene for det fremtidige arbeid på dette felt. På den ene side vil den gi et inntrykk av de meget omfattende tiltak som i løpet av disse årene er blitt iverksatt, og den viser at samarbeidet på enkelte felter innen det økonomiske liv har gitt betydelige resultater. På den annen side viser den at man her står overfor problemer som langt fra kan sies å være løst og som krever fortsatte drøftinger, nye tiltak og kanskje også andre retningslinjer for det fremtidige samnordiske arbeid på det økonomiske område. Jeg håper at utredningen vil danne et brukbart grunnlag for drøfting av disse problemer innenfor Det nordiske råd.

Rapporten fra Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid, som ble utarbeidet av utvalget under dets møte i Oslo i januar i år, er et kort dokument som henviser til utvalgets foreløpige rapport av januar 1950, og de rapporter som de tre lands medlemmer i utvalget i fjor sommer tilstilte sine respektive regjeringer.

Som det fremgår av disse dokumenter, ble utvalget på initiativ fra norsk side nedsatt i 1948. Vår hensikt var at utvalget skulle ha til oppgave å

[Utenriksminister Lange]

undersøke mulighetene for en videre utbygging av det økonomiske samarbeid mellom de nordiske land — herunder spørsmålet om en samordning av landenes investeringer. Det mandat som ble fastsatt for utvalget kom imidlertid til å ta særlig sikte på en undersøkelse av mulighetene for å opprette en nordisk tollunion. Men mandatet omfatter samtidig spørsmålet om en utvidet arbeidsdeling og økt spesialisering innen de nordiske land, samt mulighetene for å fremme ny produksjon til komplettering av de nordiske lands erhvervsliv.

Det viste seg at utvalget på grunnlag av det mandat det hadde fått, særlig viet sitt arbeid til en utredning av tollunionsspørsmålet. Det er dette spørsmål som preger utvalgets foreløpige rapport av 1950. Rapporten munner ut i en konklusjon hvor det uttales at de vansker som melder seg i forbindelse med en tollunion, blir så store at deltagerlandene ikke på det nåværende tidspunkt kan løse dem, og at det derfor ikke nå er grunnlag for å gjennomføre en tollunion. Jeg skal ikke her gå nærmere inn på disse spørsmål, men vil bare nevne at vanskene for Norges vedkommende skyldes landets særlige stilling med hensyn til næringslivets struktur og tradisjoner, tekniske forutsetninger, kapitaltilgang o. s. v. Jeg viser ellers til den foreliggende norske utredning som peker på at en tollunion i seg selv kanskje ikke ville medføre de ønskede fordeler. Med mindre medlemslandene følger noenlunde de samme linjer i sin økonomiske politikk, vil en tollunion bare være av begrenset betydning, et forhold som synes bekreftet ved de erfaringer de såkalte „Benelux“-land har høstet.

Også etter at den foreløpige rapport ble avgitt i 1950, har utvalget vesentlig beskjeftiget seg med tollspørsmål. Både den norske regjering og de norske medlemmer av utvalget har gjentatte gan-

ger søkt å ta opp andre saker av felles nordisk interesse. Jeg tenker da i første rekke på et nordisk samarbeid vedrørende de industrielle investeringer. Etter handelsministermøtet i Stockholm 30.—31. august 1948 og det påfølgende ekspertmøte i Oslo 20. og 21. september s. å. ble regjeringene etter forslag fra norsk side enige om at utvalget burde utvides med representanter som forutsettes å ha særlig oversikt over industrien. Det var således hensikten at utvalget i større utstrekning enn før skulle ta seg av også disse problemer. En rekke spørsmål på dette felt har senere vært drøftet både innen utvalget og på andre måter; jeg nevner mulighetene for utvidet samarbeid og koordinering av investeringene innenfor aluminiumindustrien, kvelstoffindustrien og jern- og stålindustrien. Det har imidlertid ikke lyktes å nå frem til positive resultater, hverken innen utvalget eller på annen måte. Jeg henviser i denne forbindelse til de dokumenter som foreligger fra utvalget.

Innenfor dette felt finner vi også spørsmålet om overføringen av elektrisk kraft fra Norge til Sverige og Danmark. Dette er jo et spørsmål som i lengre tid har vært aktuelt og er blitt drøftet mellom sakkynndige fra de tre land. Da det fra dansk side var uttalt sterke ønsker om det, henvendte den norske industriminister seg i november 1948 til den danske handelsminister og foreslo at det skulle opptas forhandlinger mellom regjeringene om levering av kraft fra Norge til Danmark. Etter at det var kommet en positiv reaksjon fra dansk side, ble det innbudt til et møte mellom medlemmer av regjeringene i Danmark, Norge og Sverige. Møtet fant sted i Oslo i januar 1949, og det ble nedsatt et ekspertutvalg som skulle drøfte saken nærmere. Dette utvalg avga 18. desember 1949 en positiv rapport med et kontraktutkast som innebar levering av 600 millioner kilowatt-timer pr. år fra Norge til Danmark.

[Utenriksminister Lange]

Planen forutsatte større nyutbygginger i Norge.

Enkelte detaljer i denne plan — særlig bestemmelsen om reguleringene eller prisindeks — ble drøftet mellom den norske og danske regjering utover våren 1950, og et noe revidert norsk kontraktutkast ble sendt den danske regjering sommeren 1950. — Det kan her innskytes, at det norske prisforlangende, sett i lys av nivået for kullprisene i de senere år, måtte betegnes som meget rimelig. De leilighetsleveranser som nu effektueres over Øresund fra Sverige til Danmark, foregår da også til langt høyere priser enn de som var forutsatt i kontraktutkastet. — I januar 1951 mottok imidlertid den norske regjering en anmodning fra dansk side om at det måtte bli avholdt en konferanse mellom regjeringene med henblikk på å stille krafteksportplanen i bero inntil videre. Et slikt møte fant sted i København 29. mai 1951, og det ble her fra dansk side foreslått at man istedenfor gjennomføringen av den opprinnelige store kraftoverføringsplanen skulle undersøke om det var muligheter for leilighetsvis overføring av kraftoverskudd fra Norge til Danmark. Det tidligere nedsatte ekspertutvalg foretok en rekke undersøkelser i denne sammenheng, men kom til det resultat at de planer som var fremlagt fra svensk og dansk side ikke kunne godtas av Norge. Saken er senere stilt i bero.

I forbindelse med planen om kraftoverføring til Danmark og Sverige vil jeg gjerne nevne at Norge i den tiden det her er snakk om, har vært meget vanskelig stilt hvor det gjelder elektrisitetsforsyningene. Det vil være kjent at elektrisitetsleveransene til private husholdninger i Norge er strengt rasjonert i vinterhalvåret. Samtidig kan jeg opplyse at kraftutbyggingen siden krigen bare i begrenset utstrekning er kommet det private forbruk til gode, idet 4/5 av all ny kraft er gått til indu-

strien. Det er derfor i Norge et stort udekket behov, og selv med den forserte utbygging som regjeringen regner med, vil det ennå ta mange år før det kan ventes at forsyningene vil være tilstrekkelige til å dekke behovet.

Det vil ha fremgått av de dokumenter som foreligger for rådet og av det jeg her har sagt, at det økonomiske samarbeid innenfor Norden byr på en rekke meget kompliserte problemer som ikke kan ventes løst gjennom isolerte tiltak på enkelte områder. Det er nødvendig å se det økonomiske liv som et samlet hele, og de politiske konsekvenser av mulige samarbeidstiltak må overveies i den større sammenheng. Det er derfor tvilsomt om et internordisk ekspertutvalg, nedsatt for å behandle mere generelle økonomiske samarbeidsproblemer, men med et nødvendigvis begrenset mandat, vil kunne bidra i noen vesentlig utstrekning til at de resultater vi alle ønsker, vil bli nådd. Et slikt utvalg vil nemlig stadig støte på problemer av politisk natur, som det hverken har forutsetninger eller muligheter for å ta stilling til i egenkap av ekspertutvalg. Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid vil således neppe kunne føre sitt arbeid stort videre utover de bransjeundersøkelser som alt er igangsatt.

De økonomiske spørsmål fortjener utvilsomt en inngående behandling i Det nordiske råd, og de meningsutvekslinger som her vil finne sted, vil gi regjeringene impulser i deres fortsatte arbeid for å nå praktiske resultater til felles beste for de nordiske land.

Jeg kunne tenke meg at det ville være hensiktsmessig å anmode Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid om å fullføre de iverksatte bransjeundersøkelser så snart det lar seg gjøre, og å avgi en rapport til regjeringene om sin virksomhet innen utgangen av året. Etter å være vurdert av regjeringene vil så denne rapport kunne bli oversendt til Det nordiske råd, og

[Utenriksminister Lange]

tjene som et verdifullt grunnlag for videre drøftinger.

Videre går jeg ut fra at rådet vil ønske bistand fra regjeringene til utredning av de mange sider ved det problemkompleks som man står overfor i det nordiske økonomiske samarbeid. Jeg vil tilføye at den norske regjering i størst mulig utstrekning vil søke å tilrettelegge materiale i forbindelse med spørsmål som det må antas å være av interesse å få opp til behandling i Det nordiske råd i denne sammenheng.

Utrikesminister Undén. Sverige: Herr president! Jag vill gärna uttrycka min tillfredsställelse med det anförande, som utrikesminister Lange här nyss hållit. Det bidrager till att undanröja vissa misstolkningar av den norska regeringens dokument som kanske har uppkommit i Sverige. Detta dokument slutar ju med vissa konklusioner, och det talas därvid på sp. 723 om de erfarenheter som det gemensamma nordiska utskottet hittills har kunnat inhämta under sina branschundersökningar och om de olika förutsättningar som måste föreligga för att något positivt resultat skall kunna uppnås. Man får därav lätt det intrycket, att det nordiska utskottet har diskuterat frågan om utsikterna att nå några resultat och självt formulerat uttalandet om de erfarenheter som gjorts från det tidigare arbetet. Detta är i själva verket inte fallet. Efter vad de svenska delegaterna har meddelat, har under sina undersökningar utskottet inte gjort annat än lyssnat till representanter för näringslivet. Delegaterna har själva ännu inte kommit fram till det stadium, då man diskuterat sina erfarenheter och angivit de slutsatser som man vill dra därav.

De undersökningar, som nu pågår, har sin utgångspunkt i ett norskt förslag av 1950 i samband med att tullunionsprojektet blev avskrivet. Man föreslog då, såsom framgår av sp. 717 i

dokumentet, att det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete skulle ta upp en undersökning rörande möjligheterna att avskaffa tullsatserna mellan de nordiska länderna inom vissa begränsade områden, vad man kallar frihandelsområden. Man skulle alltså tänka sig en så att säga partiell tullunion när det gäller vissa speciella branscher.

På basis av detta norska förslag har alltså branschundersökningar ägt rum. Man har kallat in representanter i tur och ordning för olika näringsgrenar, där man väntat sig att det skulle finnas relativt goda utsikter för ett samarbete av den art som är tänkt, då man talat om „frihandelsområden“. Dessa branschundersökningar pågår ännu. Nästa möte skulle hållas i Stockholm i april månad, och man har gjort förberedelser till att inkalla vissa representanter även för de grenar av näringslivet, som är föremål för undersökning. De svenska delegaterna uppfattade från början den norska redogörelsen så, att man från norsk sida ville föreslå ett omedelbart, abrupt avbrytande av dessa branschundersökningar och formulera nya riktlinjer för denna utredning. Jag konstaterar nu att det inte varit avsikten. Utrikesminister Lange har meddelat att han avsett att man skall fortsätta de undersökningar, som redan är förberedda, men att man från det gemensamma nordiska utskottet skall begära en rapport, där utskottet formulerar sina egna slutsatser, som utskottet kunnat dra på grundval av gjorda undersökningar, och detta kan jag helt och hållet instämma i.

Jag vet inte, om man kan ange en så fast tidpunkt som „före årets slut“, men att utskottet snarast möjligt bör ta upp denna diskussion och avväga de olika skälen för och emot ett resultat efter denna linje, tror jag är alldeles riktigt och mycket nyttigt.

Vad beträffar de andra uppgifter, som det nordiska utskottet för ekono-

[Utrikesminister Undén]

miskt samarbete har haft, är det riktigt, som utrikesminister Lange nämnade, att man sysslat med flera ting, exempelvis frågan om möjlighet till samverkan när det gäller investeringar och med att undersöka vissa specialproblem, däribland frågan om överföring av elektrisk kraft via Sverige till Danmark. På denna sista punkt vill jag bara nämna att vad Sverige beträffar — där man ju endast skulle ordna det tekniska överförandet av kraften genom ledningar — har för åtskilliga år sedan riksdagen beviljat de anslag till investeringar som skulle vara nödvändiga för en sådan kraftöverföring, och från svensk sida har man sålunda endast inväntat att ett resultat skulle uppnås vid de norsk-danska underhandlingarna.

I det andra dokument, som framlägges här rörande det nordiska ekonomiska samarbetet, har en del olika aktstycken sammanställts. Först kommer en kortfattad redovisning för utskottets arbete, sedan kommer åtskilliga andra aktstycken. Man kan där få det intrycket att det är det nordiska utskottet som självt gjort denna sammanställning, men det är inte fallet. Jag vet inte vem som har ansvaret därför. Hela samlingen framstår i en mycket splittrad dager — där finns papper av rätt olika natur: protokoll från över ett år tillbaka, rapporter, som de olika nationella grupperna var för sig avgivit till sina regeringar, och slutligen promemorior som upprättats under debatterna inom utskottet. De svenska utskottsmedlemmarna har ställt sig ganska frågande inför denna sammanställning. De menar nämligen, att vissa av dessa handlingar över huvud taget inte utgjort någonting annat än interna arbetspapper så att säga och att man kanske inte genom dessa dokument får en fullständig bild av det samarbete som ägt rum. Jag har åtagit mig att från den svenska ordföranden i detta

utskott, överdirektör Karin Kock, framföra att hon för sin del avsäger sig ansvaret för en berättelse, som ter sig som om den komme från utskottet men som, om man bortser från de första sidorna, är en sammanställning av äldre dokument som förelegat inom utskottet.

Bertel Dahlgaard, Danmark: Hr. Præsident! I går og i dag har vi jo her i rådet drøftet rådets mål og vejen til virkeliggørelse af målsætningen. Når vi nu her beskæftiger os med de økonomiske problemer, ville det måske ikke være af vejen at give udtryk for, hvori man mener disse mål består. Hvis jeg skulle gøre dette, ville jeg udtrykke det på den måde, at målet her selvfølgelig som på alle andre områder er: for det første at finde frem, hvad der er modent til løsning i øjeblikket, for det andet at rådet bliver et forum, hvor man taler ud om fremtidige muligheder for derigennem at bidrage til, at synspunkter afklares og modnes, og for det tredje det, som vi vel altid bør tænke på, nemlig at tilstræbe konkrete, praktiske resultater, de være sig nok så små, for dog at gøre, hvad vi formår til at folkene ser, at der er noget værdifuldt på disse områder at stræbe efter.

Her i Danmark har vi det indtryk, at man fra dansk side med megen tilfredshed og med meget stor iver har deltaget i det fællesnordiske udvalgs arbejde i de år, dette udvalg har bestået. Alligevel tror jeg ikke, det er muligt at skjule, at med hensyn til mulighederne for økonomisk samordning af det ene eller det andet omfang i Norden har de 7 år, der er gået siden 1945, for mange her i Danmark betydet en skuffelse. Vi skal jo her i rådet netop tale åbent til hinanden om disse ting, og derfor vil jeg gerne med et par ord give udtryk for en tankegang, som findes i meget vide kredse.

Der er i meget vide kredse i Danmark en forvisning om, at i den verden vi le-

[Bertel Dahlgaard]

ver i, med dens mægtige statsdannelser, som repræsenterer overmægtige økonomiske magtfaktorer, vil små lande med 4-6-8 millioner indbyggere i kommende tider blive klemt mellem skjolde. Deres lidenhed, de begrænsede økonomiske ressourcer og ensidigheden i den økonomiske struktur vil i det lange løb give dem en meget svag position i det store økonomiske kapløb, der forestår. Heroverfor står for de fleste af os her i Danmark den kendsgerning, at de nordiske landes 15 millioner mennesker, som udgør en socialt og økonomisk relativt højtstående befolkning, når de stod sammen, ville blive en økonomisk magtfaktor, som på adskillige områder kunne jævnstilles med en stormagt. Der lever altså hos os denne forestilling på disse områder, og der lever hos os en forestilling om, at et økonomisk samarbejde de nordiske lande imellem med gradvis afskaffelse af toldsatserne, intim samvirken og intim kontakt mellem landenes erhvervsgrene, teknisk samarbejde og dermed hurtigere spredning af teknisk viden og på visse områder fælles kapitalinvesteringer ville befordre en hurtigere modernisering og rationalisering, der i overordentlig grad ville styrke samtlige nordiske landes produktionsevne og konkurrenceevne.

Det er umiddelbart indlysende, at en sådan udvikling ville forudsætte overgangsordninger på specielle områder, der sikrede, at der ikke i overgangstiden blev slået noget værdifuldt i stykker i de enkelte landes erhvervsliv. Jeg tror, det kan siges, at det fra dansk side ikke ville mangle på god vilje i så henseende, og jeg tør måske i denne forbindelse henvende opmærksomheden på, at specielt dansk landbrug har givet udtryk for, at man ikke på noget tidspunkt ville tilstræbe nogen ekspansion, der truede nabolandenes landbrugserhverv.

Men når jeg nu har tegnet dette, tror jeg, ret realistiske billede af stem-

ninger og synspunkter, som råder her i landet indenfor meget store kredse, utvivlsomt også indenfor meget store erhvervskredse, vil jeg gerne sige, at det er indlysende, at vi i Danmark er ganske indforstået med, at man ikke på dette område kan gå længere, end hvert land ønsker at gå og kan gå med glæde, og ikke længere, end at folkeopinionen i hvert enkelt land kan følge med.

Jeg har netop siddet og set på den udvikling — som udenrigsminister Lange også fremdrog visse sider af —, der er foregået, siden det fælles udvalg for nordisk samarbejde blev nedsat i 1948. Dette udvalg fik jo som sit oprindelige mandat at undersøge for det første mulighederne for at etablere en fælles nordisk toldtarif som en forudsætning for fortsat arbejde hen imod en nordisk toldunion, for det andet mulighederne for en nedsættelse af toldsatserne og en begrænsning af de kvantitative handelsrestriktioner mellem de nordiske lande, for det tredje mulighederne for en udvidet arbejdsdeling og forøget specialisering mellem de nordiske lande i samarbejde med de enkelte erhvervsgrene og de erhvervsmæssige og faglige organisationer, og endelig for det fjerde mulighederne for en udbygning af det allerede bestående samarbejde på det handelspolitiske område udadtil.

Dette arbejde begyndte, som det er nævnt her i dag, med overvejelse af tanken om en toldunion, og i 1950 var man nået så vidt, at man konstaterede, at vanskelighederne var så store, at de ikke lod sig overvinde for tiden, selvom man, såvidt jeg husker, ikke så lang tid forud havde udtalt sig mere optimistisk. Fra 1950 begynder da på norsk forslag det arbejde, som udenrigsminister Lange talte om, med undersøgelse af begrænsede områder, begrænsede enkelte brancher, begrænsede varegrupper. Repræsentanter for det praktiske erhvervsliv indenfor de forskellige brancher blev derefter inddraget i undersø-

[Bertel Dahlgaard]

gelse, og såvidt jeg har kunnet se, er meget værdifuldt materiale blevet tilvejebragt på disse begrænsede områder. Den sidste forhandling fandt, såvidt jeg husker, sted i Oslo i januar i år.

Om konklusionen af denne norske rapport kan man vel sige, at den giver udtryk for megen pessimisme, og det har, såvidt jeg kan se, særlig fået udtryk på to punkter. Man siger et sted heri, at nye retninger indenfor den nordiske forskning har bidraget til at klarlægge, at fordelene ved en toldunion ikke længere betragtes som givne, og at nordiske økonomer har undergivet spørgsmålene en ny vurdering. Jeg tør ikke sige, hvor meget der indeholdes heri, men jeg nødes dog til at sige, at denne bevægelse indenfor den nordiske forskning endnu ikke i samme grad er nået til Danmark.

Større påagtelse fortjener sikkert det andet forhold, der er fremdraget i den norske rapport, og som vel kan sammenfattes sådan, at et nærmere toldpolitisk samarbejde kræver, at visse generelle forudsætninger er tilstede i forholdet mellem de deltagende landes økonomiske politik. Der nævnes som eksempler på sådanne forudsætninger ensartet skattepolitik i landene, ensartede afskrivningsregler, ensartet socialpolitik, ensartede forhold på løn- og arbejdsmarkedet, en nærmere overensstemmelse mellem investerings- og prisreguleringspolitikken. Jeg går ud fra, at disse forudsætninger, jeg her har nævnt, omfattes af disse udtryk i udenrigsminister Langes indlæg: „Det økonomiske liv må ses samlet, og de politiske konsekvenser af mulige samarbejdstiltag må overvejes i en større sammenhæng.“ Det fremhæves iøvrigt i rapporten, at disse forbehold særlig er fremført fra brancherepræsentanternes side. Skulle jeg udtale et personligt skøn over de her nævnte forbehold, tror jeg, jeg ville udtrykke det sådan,

at enkelte af disse forbehold har mindre, for ikke at sige ringe realitet i forholdet mellem lande med nogenlunde ensartede sociale vilkår, og at disse forbehold derfor måske snarest er udsprunget af isolerede interesser på kort sigt indenfor den ene eller den anden branche, synspunkter, som dog formentlig bør vige for almene hensyn. Men det må selvfølgelig erkendes, at der er andre af disse forbehold, der indeholder større realiteter. Med henblik på disse forudsætninger ville jeg da være tilbøjelig til at drage den konklusion, at så må disse forbehold, disse problemer nærmere klarlægges. Det er vel i hvert tilfælde givet for enhver, at disse problemer ikke har samme betydning indenfor alle produktionsområder. Opgaven skulle da, synes jeg, blive i første række at finde frem til de områder, hvor de er af mindre betydning. Det må være muligt at gøre en praktisk begyndelse på enkelte områder og derigennem opnå erfaringer, der kunne blive af betydning på den videre vej fremefter. Vi er mange i Danmark, også indenfor erhvervslivet, der er ængstelige for, at lidt længere frem i tiden vil det ikke mindst blive det nordiske erhvervsliv, der vil komme til at fortryde, om man ikke i tide søgte frem til en fælles styrkelse af nordisk konkurrenceevne overfor den øvrige verden.

Jeg forstår udenrigsminister Langes udtalelse her i dag på den måde, at udenrigsministeren ikke tænker sig dette fællesøkonomiske udvalgs arbejde standset, men fortsat på de områder, hvor det allerede har påbegyndt undersøgelser, og jeg forstår det også på den måde, at udenrigsminister Lange regner med, at der fra udvalget må komme til at foreligge en konklusion, en klarlægning af udvalgets opfattelse med hensyn til de erfaringer, undersøgelserne har bragt. Jeg for min del, vil jeg sige, tvivler iøvrigt om, at det vil være muligt at tilvejebringe en rådgivning for regeringerne, der sagligt kan blive af

[Bertel Dahlggaard]

større vægt end det bestående udvalg, og særlig tror jeg, at vi her i Danmark har været meget tilfredse med det betydningsfulde, at man her har fundet en form, hvor det praktiske erhvervslivs mænd er inddraget i overvejelserne. Men spørgsmålet om de nye former, som rapporten udtaler at man måske skal over på, bør selvfølgelig nøje overvejes, når de er rejst, og jeg synes, det vil være meget interessant at høre disse synspunkter yderligere uddybet.

Jeg vil slutte med at sige, at jeg håber i hvert fald, at forhandlingerne her i rådet må bidrage til at samle landene om fremgangsmåder, der, når rådets møde er sluttet, giver offentligheden indtrykket af fortsat arbejde med disse vanskelige problemer med det formål at nå positive resultater.

Præsidenten: Da ikke flere medlemmer har ønsket at udtale sig, er sagerne henvist til behandling i komiteen for økonomisk og trafikalt samarbejde.

Man gik derpå til første behandling af sager under:

Socialpolitisk samarbejde.

Først foretoges:

Første behandling af:

Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område (af Anders Pettersson i Dahl m. fl.).

(Sag nr. 3, sp. 825) og

Beretning angående det nordiske Farmakopécævn.

(Sag nr. 24, ikke optrykt).

Præsidenten: Da ingen ønsker at udtale sig, henvises sagerne til behandling i den socialpolitiske komité.

Man gik dernæst til:

Første behandling af:

Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område

(afgivet af det svenske udenrigsministerium).

(Sag nr. 11, sp. 853),

Beretning angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik (afgivet af den svenske regering).

(Sag nr. 17, sp. 873),

Beretning fra Den nordiske socialpolitiske komité (afgivet af komiteen).

(Sag nr. 14, sp. 883),

Beretning fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger (afgivet af det danske arbejds- og socialministeriums statsvidenskabelige konsulent).

(Sag nr. 10, sp. 887),

Beretning angående Nordisk Metodikkomité for levnedsmidler.

(Sag nr. 23, ikke optrykt),

Beretning angående INSTA (Internordisk Standardisering).

(Sag nr. 25, ikke optrykt),

Beretning angående Nordisk Byggedag.

(Sag nr. 26, ikke optrykt) og

Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre.

(Sag nr. 27, ikke optrykt).

Rakel Seweriu, Norge: Det er ganske med en viss risiko for å pådra meg presidentens påtale for å gå utenfor forretningsordenen, at jeg har forlangt ordet, men til min undskyldning kan tale at jeg ikke er klar over hvordan den foreløpige forretningsorden skal fungere. Etter min mening er det meget som taler for at vi ved første gangs behandling av sakene bør komme frem med momenter som komiteene kan arbeide på grunnlag av. Og det er med en slik tanke at jeg vil nevne et par ord i tilknytning til sak nr. 11.

Det fremgår av rapporten at vi allerede har en del gjensidighetsavtaler på trygdevesenets områder her i Norden. Det fremgår videre at vi i våre

[Rakel Seweriin]

respektive trygdelover har en hel rekke bestemmelser som gir borgere av andre nordiske land de samme rettigheter som landets egne borgere. Det er et utall av bestemmelser — jeg sier med hensikt et utall, for jeg har selv forsøkt å telle dem og har gitt det opp, og hvordan må det da ikke stille seg for de borgere som eventuelt skulle nyte godt av disse bestemmelser?

Jeg mener det bør være en nærliggende oppgave for oss å skaffe en oversikt over disse gjensidighetsbestemmelser, en oversikt i så lettfattelige former at folk flest kan forstå dem. Det er et meget begrenset mål. Jeg vil i dag ikke ha uttalt meg noe om hvorvidt disse forskjellige lovbestemmelser og gjensidighetsavtaler i tilfelle bør avløses av en felles konvensjon som samordner disse ting, det er et av de problemer som jeg mener vi bør drøfte i tiden som kommer. Man kan sannsynligvis også anmode ekspertutvalgene om å se nærmere på det spørsmål. Det har man nemlig gjort i Brüssel-paktens land. Der har de én konvensjon på sosialpolitikens område, som bygger på bilaterale avtaler. Det er meget som taler for at vi i Norden skulle gjøre det samme, men for øyeblikket er jeg ikke beredt til å ta standpunkt til det. Jeg mener imidlertid at det er et av de områder hvor vi bør søke å samle materiale og oversikt.

Det samme gjelder vårt forhold til den internasjonale arbeidsorganisasjon. Denne organisasjon har utarbeidet ca. 100 forskjellige konvensjoner. Av forskjellige årsaker har det ikke alltid vært mulig å ratifisere disse konvensjonene. Årsakene kan være respektable og riktige nok, slik at vi må bøye oss for dem, men det ville være ganske nyttig for vårt videre arbeid her om regjeringene kunne komme med en oversikt over de konvensjoner som det ikke har vært mulig å ratifisere. Det skulle være en enkel oppgave å gi. Og

hvis det er mulig uten noe særlig merarbeid, også å gi en ganske kort begrunnelse for hvorfor det ikke har vært mulig, så tror jeg også det kan danne et nyttig utgangspunkt for vårt videre arbeid i det hele tatt.

Og det var den viktigste grunn til at jeg forlangte ordet — at når vi begynner å drøfte disse ting i sosialkomiteen, så kan det i komiteen være fristende både å ta initiativ og komme med forslag i nær tilknytning til de dokumenter som foreligger, men uten at forslagene akkurat ligger analysert på bordet i dag. Og det er det jeg gjerne vil sikre meg, at det er mulig for komiteene under drøftelse av de saker, de har fått seg oversendt, både å ta initiativ og komme med forslag i nær tilknytning til de saker og de dokumenter som de har fått seg oversendt. Jeg går ut fra at det senere i tilfelle ikke vil bli sagt at man på den måte reiser nye saker. I komiteene må det være mulig å drøfte spørsmålene, og hvis komiteene eller et flertall i komiteene finner at det er værd å presentere spørsmålene for plenum senere, da må det bli å betrakte som en behandling av de saker som komiteene har fått seg oversendt.

Præsidenten: Då ingen yderligere har begæret ordet, henvises samtlige de ovennævnte sager til behandling i den socialpolitiske komité.

Endelig foretoges første behandling af sager under:

Samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål.

Man gik først til:

Første behandling af:

Forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land (af den svenske regering) [Med promemorer om retsstillingen i Danmark, Norge og Finland].

(Sag nr. 7, sp. 897).

Præsidenten: Da ingen har begæret ordet, foreslår jeg, at sagen henvises til den juridiske komité.

Jeg gør opmærksom på, at denne sag indeholder spørgsmål, som hænger nøje sammen med, hvad de øvrige komiteer, særlig den socialpolitiske og den økonomiske komité, skal behandle. Jeg forudsætter, at disse komiteer ved behandlingen af de til dem henviste sager også er opmærksom på og udnytter det materiale, der foreligger i de i tilslutning til denne sag optrykte aktstykker, og at det fornødne samarbejde mellem disse komiteer og den juridiske komité bliver tilvejebragt gennem udvalgsformændene. (Ophold). Sagen er henvist til den juridiske komité.

Derefter foretoges:

Første behandling af:

Beretning angående de faste delegationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område (afgivet af den svenske regering).

(Sag nr. 15, sp. 1029) og

Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952 (afgivet af de danske delegerede i udvalget for nordisk lovsamarbejde).

(Sag nr. 19, sp. 1033).

Præsidenten: Da intet medlem ønsker at udtale sig, er ovennævnte sager henvist til den juridiske komité.

Præsidiet anmoder komitéformændene og næstformændene samt de til komiteerne knyttede sekretærer om umiddelbart efter dette mødes afslutning at samles i udvalgsværelse nr. 15, den juridiske komités værelse, for at der kan blive lejlighed til at drøfte komitéarbejdets tilrettelæggelse.

Jeg er ikke i øjeblikket i stand til at opgive tidspunkt og dagsorden for rådets næste møde, men i overensstemmelse med den midlertidige forretningsordens § 11 vil tilsigelse blive

opslået i mødelokalet senest kl. 16 dagen før mødet. Vi vil desuden bestrebe os for, at udvalgsmedlemmerne om muligt via deres gruppeformænd og på deres hoteller kan få meddelelse om kommende møder.

Jeg skal hermed erklære forhandlingerne for afsluttet og mødet for hævet.

Mødet hævet kl. 15⁵⁵.

I overensstemmelse med den midlertidige forretningsordens § 11 fastsatte og kundgjorde præsidenten følgende dagsorden for mødet torsdag den 19. februar kl. 14³⁰:

Kulturelt samarbejde.

1) *Anden behandling af:*

- a) Forslag angående undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin og
- b) Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergikommission.

Økonomisk og trafikalt samarbejde.

2) *Anden behandling af:*

Forslag angående udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion og Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion.

Socialpolitisk samarbejde.

3) *Anden behandling af:*

Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område.

3. møde

Torsdag den 19. februar 1953 kl. 14³⁰.

Vicepræsident Herlitz:

Nordiska rådet ser i dag för första gången sin sekreterare, Frantz Wendt, på den plats, som tillkommer honom. Vi uttrycker vår glädje över att det har varit möjligt för honom att inta denna plats, och vi hälsar honom hjärtligt välkommen.

Jag har att anmäla, att herr Elgaard har meddelat att han är förhindrad att tills vidare deltaga i rådets förhandlingar. Hans suppleant, herr Øllgaard, kommer sålunda att inträda på herr Elgaards plats, och medlemsförteckningen får ändras i överensstämmelse härmed.

Man gik først til anden behandling af sager under:

Kulturelt samarbejde.

Først foretoges:

Anden behandling af:

Forslag angående undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin.

(Sag nr. 4, 1. beh. sp. 191; kulturkomiteens betænkning nr. 2, sp. 1127).

Hegna, Norge: Som allerede referert av presidenten, foreligger Kulturkomiteens betenkning nr. 2, som knytter seg til et forslag angående undersøkelse av mulighetene for å utgi en nordisk parlamentarisk bulletin. Forslaget er satt fram av Rolf Edberg, Nils Hønsvald, Bent Røiseland og Adolf Wallentheim og tiltrådt av Axel M. Bjerre, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgaard og Einar P. Foss.

Forslagsstillerne tar i sitt forslag opp tanken om en bedre kontakt mellom de nordiske parlamentarikere. En slik bedre kontakt er instituert ved Det nordiske råd. Men den kontakt som det i forbindelse med Det nordiske råd dreier seg om, er en kontakt som vesentlig er begrenset til medlemmene av Det nordiske råd, og til den tid da Rådet har sine sesjoner. Forslagsstillerne mener at kontakten bør utvides både når det gjelder det antall personer den skal rekke ut til, og den tid den skal gjøres gjeldende. De mener at den bør utvides til å nå alle parlamentsmedlemmer i størst mulig utstrekning og at den bør kunne gjøres gjeldende og virke kontinuerlig under det parlamentariske arbeid, etter hvert som det utvikler seg.

Som et ledd i dette arbeid tar forslagsstillerne opp tanken om å utgi en egen periodisk publikasjon, en „nordisk parlamentarisk bulletin“. De er inne på tanken om å utgi den månedlig eller hver fjortende dag, og den skulle da inneholde oversikter, viktigere beslutninger og utdrag av de viktigere debatter, slik at det skulle være mulig for parlamentsmedlemmer i alle nordiske land å følge med i hva der på dette område foregår i hvert enkelt land. Den skulle tilstilles alle parlamentsmedlemmer og også pressen. Av betydning for parlamentsmedlemmene vil det særlig være å kunne følge med i saksbehandlingen i andre parlamenter på sitt spesielle område, ikke bare når det gjelder saker som man kan si har spesiell nordisk karakter, men også

[Hegna]

saker av mer spesiell karakter, idet det er en kjendsgjerning at med den utviklingen som de nordiske land har gjennomgått, med den likhet det er mellom de politiske institusjoner og samfunnsforhold, blir i meget høy grad forholdene parallelle.

Forslagsstillerne antyder at utgivelsen av bulletinen skulle knyttes til Det nordiske råds faste sekretariat — hvis et sådant blir opprettet. De peker på, at utgivelsen av en slik bulletin trenger en nærmere utredning, særlig hva angår sakens rent tekniske og økonomiske side.

Til behandling for oss her i rådet og til behandlinger i komiteen har det ikke foreligget noen nærmere beskrivelse av eller antydning av de spesielle tekniske og økonomiske sider ved saken. Men forslagsstillernes konklusjon går da ut på at det skal henstilles til medlemsstatenes regjeringer innenfor Det nordiske råd, i kontakt med Finnlands regjering, å foreta en utredning av mulighetene for å utgi en publikasjon av den art som her er nevnt.

Jeg skal føye til at det poeng som finnes i konklusjonen, som angår kontakten med Finnlands regjering, også er spesielt understreket i premissene eller motiveringen, fordi man anser det for å være av meget stor betydning at en slik bulletin også skulle ha med tilsvarende oversikter over det som foregår innenfor rammen av Finnlands Riksdag.

Forslaget er henvist til Kulturkomiteen, og denne komite har i et par møter behandlet det og i sine drøftelser gitt sin tilslutning til forslagsstillernes generelle synspunkter, slik som det også er uttrykt i den foreliggende innstilling fra komiteen. Komiteen stiller seg positivt til det formål som forslagsstillerne vil fremme og til den praktiske utførelse som de har lagt frem. Drøftelsene i komiteen har imidlertid også ført fram til den oppfatning at

den utredningen som innstillingen inkluderer med, bør legges på et noe bredere grunnlag enn det som forslaget innebærer, slik som det foreligger i den opprinnelige mosjon.

Jeg skal i den sammenheng peke på en del punkter som har vært nevnt under komiteens behandling. Man finner at man ikke uten videre skal oppta til drøftelse eventuelt bare månedlig eller 14-daglig utgivelse, det er også reist spørsmål om kvartalsvis utgivelse, særlig da med sikte på en annen nokså vesentlig endring i forhold til forslagsstillernes fremstilling, nemlig at en slik publikasjon ikke bare skulle utgis når parlamentene er i sesjon, men regelmessig gjennom hele året. Komiteen peker også på at når det gjelder selve det organ som skal utgi publikasjonen, var det kanskje naturligere å tenke seg at det ble besørget gjennom et samarbeid mellom generalsekretærene i de fire nordiske land.

Enkelte av komiteens medlemmer har hatt visse betenkligheter ved forslaget, idet de særlig har pekt på vanskeligheten ved å få en tilfredsstillende redaksjon etter det opplegg som foreligger i forslagsstillernes utredning. Det er en kjent sak at det å gjøre det rette utvalg av debatter og avgjøre hvilke saker er viktige og spesielt å avgjøre det spørsmål: Hvilke saker i de enkelte parlamenter er det som kan være av spesiell interesse for parlamentsmedlemmer i andre land og kanskje for den politiske offentlighet representert ved pressen? — det er et ikke så helt enkelt redaksjonelt arbeid.

Hele komiteen er klar over at sakens økonomiske side krever en spesiell oppmerksomhet. Omkostningene kan bli ganske store, uten at det dog etter komiteens mening bør stille seg hindrende i veien hvis man for øvrig kan få en tilfredsstillende ordning.

Under dette forløp av komiteens drøftelser har man kommet inn på tanken om et noe annet alternativ,

[Hegna]

nemlig en mer begrenset bulletin med mer konsentrert utformede data fra parlamentenes arbeid, en publikasjon av det som i innstillingen er kalt et skrift av nærmest registermessig karakter, regelmessig utgitt. Det er ganske klart at en slik publikasjon, nærmest som et register for oppsummering av de vesentligste data, ville ikke kunne løse den samlede oppgave som er tiltent en nordisk parlamentarisk bulletin, slik som forslagsstillerne har utformet. Men komiteen peker på at hvis man i større utstrekning enn tilfellet er nå, fikk et samarbeid mellom de nordiske parlamenter med utveksling av materiale fra deres arbeid — i første rekke slik at det ble lett adgang for parlamentsmedlemmer i ett land ved henvendelse til sitt parlaments hovedkontor eller sekretariat å kunne få proposisjoner, innstillinger, mosjoner, beslutninger og debatter, dette i større utstrekning enn tilfellet er nå — så ville et meget vesentlig hensyn kunne tilgodesees. Spesielt pekes det i denne sammenheng på de sammendrag av parlamentsforhandlinger som man i enkelte av de nordiske land allerede har, — i Danmark f. eks. den såkalte „rigsdagsårbog“. Utdrag av en slik årbok eller av lignende publikasjoner måtte kunne gjennomføres ved et samarbeide mellom de enkelte parlamenter.

Komiteinnstillingen peker på disse forskjellige betraktninger for å understreke at det utredningsarbeid, hvis ønskelighet man konkluderer med å påpeke, bør foregå mest mulig fritt, ikke så sterkt bundet nøyaktig til den utforming som foreligger fra forslagsstillerne i deres forslag, men mer fritt under hensyntagen til de forskjellige alternativer, idet det dog selvsagt er forutsetningen at nettopp det forslag som her er fremmet, kommer til betraktning og utredning i første rekke.

Under komiteens drøftelser har man

til dels vært inne på den tanke at siden man her i første rekke har å gjøre med en kontakt mellom parlamentene, om det ikke da ville være naturlig at konklusjonen fikk form av en henstilling til parlamentene om å foreta seg det nødvendige for å løse den oppgave som forslagsstillerne har reist til løsning. Det er en tanke som faller nokså naturlig, men der har man jo å ta hensyn til de former hvorigjennom dette råds virksomhet skal foregå og spesielt når det gjelder henstillinger. Vi har jo vedtatt vedtektene i de forskjellige parlamenter. Den forretningsorden som vi har er for vårt vedkommende bare satt i kraft foreløpig, inntil man har fått behandlet den. Vi vet at man nettopp her kommer inn på visse sider av spørsmålet, og komiteen finner at slik som hele saken ligger an, og spesielt med den nokså strenge formulering som vedtektene har på dette punkt, ville det være vanskelig å bruke noen annen form i selve konklusjonen når det gjelder henstilling og rekommendasjon enn at den rettes til regjeringene for å få foretatt det utredningsarbeid som man i denne forbindelse ønsker. At parlamentene særlig gjennom sine presidentskap og sekretariater kan bli og bør bli sterkt trukket inn i dette utredningsarbeid, må også synes selvsagt.

Jeg skal få lov å lese opp konklusjonen på innstillingen. Den står jo der, så for så vidt skulle det ikke være nødvendig, men der er en trykkfeil som jeg skal få lov å få rettet*). Derfor leser jeg den opp:

„Komiteen innstiller at Det nordiske råd antar følgende henstilling:

„Det nordiske råd som finner det av betydning at rådets arbeid forankres i et utbredt kjennskap til den virksomhet som foregår i rådet og i“
— her er i falt ut — „øket kjenn-

*) Rettet i restrykket af betænkningen.

[Hegna]

skap innen de enkelte land til de spørgsmål som behandles i de øvrige nordiske parlamenter,

henstiller til medlemsstatenes regeringer — i tilfælde i kontakt med Finlands regering — å la utrede de nærmere muligheter for utgivelse av en nordisk parlamentarisk publikasjon som kan tjene dette formål.““

Edberg, Sverige: Herr president! Jag ber att som en av förslagsställarna få framföra mitt tack till kulturkommittén för dess välvilliga behandling av förslaget.

Jag ber också att få tacka rapportören, herr Hegna, för den utomordentligt goda framställning han nu har givit av motiven till kommitténs förslag.

På något håll har det sagts, att förslaget om en nordisk parlamentarisk bulletin var väntat, därför att varje ny organisation med självaktning naturligtvis måste ge ut sin egen publikation.

Meningen har inte alls varit, att Nordiska rådet skulle starta någon sorts egen propagandapublikation. I själva verket har det funnits två utgångspunkter. Först och främst utgår förslaget från det kända faktum, att vi i de enskilda nordiska parlamenten vet alldeles för litet om de frågor, som behandlas i broderländernas parlament, och om de synpunkter som därvid anföres. Även mycket stora och viktiga debatter kan gå spårlöst förbi i grannländerna, och man vet ofta ytterst litet till och med om frågor av stor och genomgripande betydelse.

Förslaget utgår vidare från att man vid starten av ett nytt samarbetsorgan, sådant som Nordiska rådet, ännu starkare känner angelägenheten av att det nordiska samarbetet får bredast möjliga parlamentariska förankring. Det räcker inte med de kontakter som skapas genom att vi sexton represen-

tanter från varje land och Islands fem representanter möts i Nordiska rådet. Det är angeläget att också våra kolleger i de enskilda ländernas parlament erhåller så fylliga informationer som möjligt om arbetet inte bara här i rådet utan också, och framför allt, i grannländernas parlament.

Förslaget i fråga har därför också haft två syftemål. I första hand har avsikten varit att ge ledamöterna i de enskilda ländernas parlament en visserligen koncentrerad men ändå översiktlig information om de frågor, som behandlas i rådet då det är samlat till session, men framför allt om vad som sker i de andra parlamenten. Vidare har avsikten varit att ge pressen ett stöd för kommentarer i politiska frågor, som rör sig i de andra länderna. Visserligen har man räknat med att denna bulletin skall stå till förfogande också för den intresserade allmänheten i de enskilda länderna, men förslagsställarna har självfallet inte föreställt sig, att bulletinen skulle bli någon bestseller.

Det har i olika sammanhang pekats på — och det sker också i kommitténs utlåtande — att betydande praktiska svårigheter möter genomförandet av detta förslag. Den saken har också poängterats i själva förslaget, där det säges att man måste utreda de praktiska och ekonomiska problem som här möter. Man har fäst uppmärksamheten vid svårigheterna när det gäller att göra ett urval av de frågor, som har speciellt intresse för broderländerna. Vidare har man sagt att det kan vara svårt att göra rättvisa åt alla vid sammandrag av debatter. Man har också pekat på de ekonomiska problemen. För min del tror jag dock att vanskligheterna kanske inte är fullt så stora som man på några håll har föreställt sig. Redigeringen kräver naturligtvis en rätt stor förtrogenhet med grannländerna, så att man kan välja ut de frågor som intresserar mest.

[Edberg]

När det sedan gäller koncentratet, så har det väl aldrig inträffat att någon parlamentsledamot i något land någonsin funnit, att det väsentliga av vad han yttrat blivit refererat i ett kort sammandrag — och det kommer säkerligen inte att inträffa här heller. Men den lilla detaljen får man väl överse med.

Jag föreställer mig att exempelvis den danske generalsekretären — med sin rika erfarenhet av förhållandena i de olika nordiska länderna — skulle kunna få huvudansvaret för denna bulletin. Han har ju tillgång till den danska riksdagens förträffliga och snabbt arbetande tryckeri. Som parlamentariska medarbetare skulle han kunna ha exempelvis generalsekretärerna i de andra länderna; man kan också tänka sig att någon stortingssekreterare eller svensk riksdagssekreterare står som rapportör, kanske en parlamentarisk medarbetare i någon tidning, en man med god journalistisk och politisk erfarenhet.

Jag tror i varje fall att det hela kan ordnas på ett smidigt, enkelt och ekonomiskt överkomligt sätt.

Vad gäller den andra frågan som man enligt kommitténs mening också bör utreda — alltså utgivning av ett register över frågor som behandlas i de olika parlamenten, en sakförteckning som skulle kunna översändas till de andra länderna och utnyttjas för beställning av propositioner, kommittéutlåtanden och riksdagsprotokoll — instämmer jag i att också den bör bli föremål för överväganden. Jag har emellertid svårt att se, att denna tanke är något alternativ till förslaget om en bulletin. Sakförteckningen är snarare att betrakta som ett komplement. Den skulle vädja till ett intresse som redan finns, medan däremot bulletinen skulle kunna bidra till att skapa ett nytt intresse.

Det är den stora tjusningen med det

nordiska samarbetet, att vi är tillräckligt olika för att ha en del att lära av varandra, men tillräckligt lika för att *kunna* lära av varandra. Detta är en av de tankegångar som har legat bakom förslaget om en nordisk parlamentarisk publikation.

Chr. Christiansen, Danmark: Jeg kan fuldt og helt slutte mig til den fremstilling, som komiteens rapportør her har givet overfor rådet.

Når jeg tillader mig, hr. præsident, at gøre et par bemærkninger, er det, fordi der faktisk her efter min mening er tale om to problemer, og jeg vil gerne understrege, at det er sådan. I den udtalelse, som komiteen har fremført, vil man i slutningen se, at man i komiteen har drøftet og at der har været fremført forslag om, at man skulle udveksle uddrag af parlamenternes forhandlinger og vedtagelser, men at komiteen var af den mening, at dette spørgsmål kunne løses ved et direkte samarbejde mellem de nordiske landes parlamenter. Jeg vil derfor gerne tage anledning til varmt at anbefale de nordiske parlamenter at overveje det spørgsmål, som komiteen her i sin udtalelse har fremført.

Der er mange gode argumenter for, at en sådan udveksling kommer til at finde sted, idet de nordiske landes parlamentsmedlemmer meget ofte herigennem ville få en orientering, som ellers ikke er så let at skaffe sig. Jeg tror, at det netop imellem Nordisk Råds sessioner ville være en overordentlig vigtig information, og at det ville være af stor betydning, når rådet skal holde sine møder. Jeg anbefaler derfor, at de nordiske landes parlamenter tager dette specielle spørgsmål op til overvejelse og helst til hurtig gennemførelse.

Men jeg mener ligesom forslagsstilleren, hr. Edberg, at det egentlig ikke dækker formålet og heller ikke dækker det, som man i komiteen var inde på,

[Chr. Christiansen]

nemlig at skabe en art kontaktorgan mellem de nordiske landes parlamentsmedlemmer og andre, særligt nordisk interesserede. Det er muligt, at en udgivelse liver fjortende dag eller hver måned ville være for meget, i hvert fald i starten, men jeg finder, det ville være ønskeligt, om man kunne nå frem til en kvartalsudsendelse, en udsendelse, som ikke blot skulle foregå, medens parlamenterne er samlede, men som kom fire gange i løbet af et år. Det kunne være en fortløbende information, der kunne pege på en hel række af ting, som ville være af stor betydning for det almene nordiske samarbejde og dets fortsatte udvikling.

Det spørgsmål kan naturligvis rejses, hvem der kan forventes at ville være interesserede læsere af en sådan bulletin. Jeg tror ikke, der kan være nogen tvivl om, at parlamentsmedlemmer og regeringsmedlemmer i de nordiske lande alle ville særdeles glade for en sådan periodisk information. Jeg ville også tro, at der indenfor en hel række pressebureauer og dagblade og også en række nordiske tidsskrifter ville være mange, som kunne have stor interesse i at følge med i en sådan fortløbende information. Jeg peger herudover på, at der jo findes en række nordiske organer, organisationer o. s. v., måske ikke nogen større kreds, men alligevel en kreds, som med stor interesse ville modtage en information af den art.

Jeg vil derfor meget gerne henstille, at den undersøgelse, som komiteen har foreslået medlemsstaternes regeringer, snarest muligt kommer i gang, og at vi inden altfor længe kunne få en nordisk parlamentarisk publikation, der kunne tjene en række af de formål, som allerede under denne session har været omtalt. Det tror jeg kunne være af stor betydning, både for nutidens og fremtidens nordiske samarbejde.

Vicepræsident Herlitz: Då ingen yt-

terligere ønskat begära ordet, förklarar jag överläggningen i denna fråga avslutad.

Här föreligger ju ett förslag av kulturkommittén till en rekommendation, som vi nyss hört uppläsas. Jag erinrar om att när det gäller beslut om en rekommendation, skall enligt den provisoriskt antagna arbetsordningen 15 § beslut fattas genom omröstning medelst namnupprop efter medlemsförteckningen. Beslut har fattats, då flera röstat för än mot förslaget. "Jag anser mig därtill böra foga den upplysningen, att i det modifierade förslag till arbetsordning, som vederbörande utskott kommer att framlägga, kommer det uttryckligen att utsägas att vid omröstning om rekommendation svar kan avges antingen med "ja" eller "nej" eller "röstar icke".

Innan jag nu verkställer upprop för omröstning angående den nu föreliggande rekommendation, ber jag få anmäla att tre ledamöter av rådet, nämligen herrar H. C. Hansen, Danmark, H. Johnsen, Norge, och Moseid, Norge, anmält förfall på grund av sjukdom.

Der foretoges herefter afstemning.

Ja stemte:

Andersson i Malmö, Birger Andersson, Elon Andersson, Berthelsen, Bjerre, Jörundur Brynjólfsson, Marius Buhl, V. Buhl, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgaard, Edberg, Foss, Gerhardsen, Gillström, Magnhild Hagelia, Hambro, Hans Hansen, Hans Hedtoft, Hegna, Herlitz, Holm, Hønsvald, Gísli Jónsson, Magnús Jónsson, Jørgen Jørgensen (Lejre), Klippenvåg, Lavik, Jakob Lothe, Lyng, Finn Moe, Ohlon, Karl Olsen, Gustav Pedersen, Pettersson i Dahl, Rylander, Røiseland, F. Severin, Raket Sewerii, Sjö Dahl, Anna Sjöström-Bengtsson, Skoglund, Viggo Starcke, Bernharð Stefánsson, Stefán Jón. Stefánsson, Svensson, Thestrup, Wal-lentheim, Werner og Øllgaard.

[Præsidenten]

Fraværende var:

H. C. Hansen (syg), H. Johnsen (syg),
Lindberg og Moseid (syg).

Forslaget til rekommandation var således

vedtaget enstemmigt med 49 stemmer; 4 medlemmer var fraværende.

Dernæst foretoges:

Anden behandling af:

Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergikommission.

(Sag nr. 20, 1. beh. sp. 193; kulturkomiteens betænkning nr. 1, sp. 1125).

Vicepræsident Herlitz: Kommitén „indstiller til rådet at tage denne beretning til efterretning“.

Det föreligger intet annat förslag, och under sådana förhållanden anser jag förslaget antaget.

Man gik derefter over til anden behandling af sager under:

Økonomisk og trafikalt samarbejde.

Først foretoges:

Anden behandling af:

Forslag angående udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion.

(Sag nr. 6, 1. beh. sp. 194; den økonomiske komité's betænkning nr. 1, sp. 1145) og

Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion.

(Sag nr. 18, 1. beh. sp. 194; den økonomiske komité's betænkning nr. 1, sp. 1145).

Edberg, Sverige: Herr President! Såsom framgår av den ekonomiska

kommittens betänkande nummer 1, har kommittén biträtt förslaget om en undersökning rörande möjligheterna att skapa en nordisk post- och teleunion.

Det är inga nya vägar som man här beträder. Redan då den första världspostkonventionen trädde i kraft 1875, införde Danmark, Norge och Sverige för vissa delar av den inbördes postutväxlingen särskilda taxor, som var lägre än taxorna till det egentliga utlandet. År 1935 avlöstes dessa överenskommelser av en gemensam överenskommelse mellan alla de fem nordiska länderna, vilken överenskommelse i sin tur 1947 avlöstes av den nordiska postföreningen.

Någon fullständig enhetlighet har men emellertid icke nått genom dessa överenskommelser. Först och främst varierar portobeloppen från land till land. Den enhetlighet man vid vissa tillfällen haft har ödelagts till följd av olika penningvärde och olika taxepolitik. För ögonblicket torde det också vara svårt att nå fram till ensartade örebelopp för olika kategorier. Det är heller inte det väsentliga. Viktgränserna varierar också från land till land, och om det härvidlag är möjligt att införa en ensartad ordning, kan inte bedömas utan en närmare utredning.

Det väsentliga är emellertid att hemlandsportona kan ges giltighet inom hela det nordiska området. Både ur ideell och praktisk synpunkt är det värdefullt att veta, att det kostar lika mycket att skriva till naboländerna som till platser inom hemlandet. Detta är ett av de många små ting som bidrar till att göra begreppet Norden till en vardagsrealitet. Däremot tänker man knappast på om folk i broderländerna betalar exakt samma örebelopp som man själv gör.

En ordning, enligt vilken hemlandstaxorna gäller även vid korrespondens med broderländerna, är som bekant i kraft sedan många år tillbaka när det gäller lättare brevfrösendelser. Maximi-

[Edberg]

gränsen för dessa lättare brevöförsändelser varierar starkt från land till land. I Danmark gäller gemensamhetstaxan endast för brev på upp till 20 gr, i Norge för brev upp till 250 gr och i Sverige för brev upp till 500 gr. Mellan dessa maximigränser och 500 gr ligger taxorna i Danmark och Norge på en nivå mellan hemlands- och de egentliga utlandstaxorna. Över 500 gr är det i alla länder samma porto till broderländerna som till det egentliga utlandet, och detta kan stundom få rätt bisarra konsekvenser. Det kostar 70 öre att sända ett brev på mellan 500 gr och 1000 gr inom Danmark, exempelvis från Rødby till Skagen, medan det kostar kronor 17.75 att sända samma brev med posten tvärs över Öresund, exempelvis från Helsingør till Hälsingborg.

Kommittén har ansett att det på detta område bör vara lättast att utsträcka inrikestaxornas giltighet till att gälla inom hela Norden, och man har genom att säga, att en sådan ordning bör vara mogen att snabbt genomföras, velat ge denna fråga prioritet. Man anser att detta är en av de uppgifter som allra först bör lösas.

Men detta är ingalunda den enda uppgiften som bör kunna lösas. Ekonomikommittén anser att man bör pröva möjligheterna att skapa en liknande ordning när det gäller tidningsabonnemang, trycksaker, affärshandlingar, varuprov, paket o. s. v. Här kommer man in i en djungel av olika bestämmelser, och problemen kompliceras i flera fall av de transitoavgifter som uttagas. Hur långt man här kan nå, är självfallet omöjligt att säga, innan man har tillgång till ett tillräckligt sifferunderlag. Det fordras alltså en närmare utredning om dessa ting.

Går vi sedan in på frågan om telegramavgifterna, kommer man in på ett område, där man nog skulle ta ett gott steg framåt, om man toge ett litet steg

bakåt. Fram till 1931 gällde inom Norden samma taxor för telegram i hemlandet och till broderländerna. Man kunde med andra ord telegrafera från Köpenhamn till Haparanda för samma betalning som från Köpenhamn till Roskilde. Sedan dess har hemlands- och broderlandstaxorna sprängts isär från varandra. Orsaken härtill är att telegramtaxorna fastställdes i guldcentimes. Efter devalveringen 1931 har därför taxorna stigit i takt med hemlandsvalutornas fall, och skillnaden mellan taxorna är i dag rätt betydande. I Danmark kostar det 10 öre per ord att skicka ett telegram inom landet, medan det kostar 21 öre per ord att skicka ett telegram till annat nordiskt land. I Norge är telegramtaxan 15 öre per ord inom landet och 23 öre per ord för telegram till ett grannland. I Sverige kostar det 10 öre per ord att skicka ett telegram inom landet och 17 öre per ord för telegram till grannländerna. Det betyder att det i regel är nästan dubbelt så dyrt att skicka ett telegram mellan två närlägnade orter, som ligger i olika länder, till exempel från Hälsingborg till Helsingør eller från Halden till Strömstad, som att skicka ett telegram från exempelvis Ystad till Haparanda eller från Halden till Hammerfest. Detta förefaller ju att vara en absurd ordning.

Av principiella skäl bör man alltså i detta avseende fasthålla vid att taxorna i de olika broderländerna blir ensartade. Men det är nödvändigt att de ekonomiska förutsättningarna härför utredas, så att man får klart för sig, hur långt man kan gå i första omgången.

Vad slutligen telefontaxorna beträffar fastställs också dessa i guldcentimes, och taxorna mellan de nordiska länderna ligger på en nivå någonstans mellan hemlandstaxorna och taxorna till det egentliga utlandet. Skillnaderna är också härvidlag rätt stora. Det kostar exempelvis kronor 3.75 att telefonera till Göteborg från Köpenhamn,

[Edberg]

medan motsvarande avgift för ett telefonsamtal från Göteborg till Malmö, som ligger på ungefär samma avstånd från Göteborg som Köpenhamn, är kronor 1:10, alltså inte fullt en tredjedel av den förra avgiften. För samtal mellan Malmö och Köpenhamn är avgiften kronor 1:75 per period, medan avgiften för samtal för Göteborg till Haparanda är kronor 1:70, alltså 5 öre mindre.

Telefontaxepolitiken har under de senaste åren gått i riktning mot färre taxezoner och det förefaller logiskt att hela Norden så småningom blir en enhetszon. Men det dröjer väl åtskillig tid, innan man kommer så långt. Sannolikt får man här söka sig fram i etapper, sedan de ekonomiska förutsättningarna blivit klarlagda.

En sak har emellertid ekonomiutskottet velat bringa fram till en snabb lösning. Det framhölls i generaldebatten att det vore önskvärt, att vi finge ett intensivare och fylligare nyhetsutbyte mellan de nordiska länderna. I det sammanhanget underströks önskvärheten av att de nordiska ländernas nyhetsbyråer kunde stationera egna fasta medarbetare i naboländerna. Detta är ett önskemål, som för övrigt har starkt understrukits i ett uttalande av den nordiska pressens samarbetsnämnd för någon månad sedan, ett uttalande som tillställts alla de nordiska telegrambyråerna.

Ett sådant intensivare nyhetsutbyte skulle otvivelaktigt bidra till att i de nordiska länderna sprida ökad kunskap om varandra. Ekonomiutskottet anser att förutsättningar därför bör skapas genom en ordning, varigenom särskilda teletaxor inrättas för pressmeddelanden mellan de nordiska länderna. Det har redan tidigare erinrats om att därest t. ex. teleprintertaxorna vore desamma mellan länderna som inom länderna, skulle det innebära en besparing för telegrambyråerna på något

över 100.000 danska kronor, och detta skulle givetvis medverka till att skapa förutsättningar för ett intensivare nyhetsutbyte.

Ekonomiutskottet finner det mycket angeläget, att denna fråga bringas till en snabb lösning.

Det bör här i förbigående anmärkas, att med hänsyn till Islands speciella förhållanden har den isländske representanten gjort ett uttalande om att Island måste förbehålla sig rätten att underlåta att gå med på varje ordning, som medför mer ogynnsamma taxor för Island än dem landet uppnått vid gällande avtal mellan de nordiska länderna.

En post- och teleunion, varigenom hemlandstaxorna gäves giltighet över hela Norden, faller som ett naturligt led in i strävandena att göra gränserna mellan våra länder så osynliga som möjligt. Ekonomiutskottet har ansett det mest ändamålsenligt att utredningen i detta stycke verkställes av den nordiska parlamentariska kommittén för friare samfärdsel, vilken hittills inriktat sig på att lägga dynamit under pass-, valuta- och tullkontrollen vid de internordiska gränserna.

När man sysslats med frågor om gränslättnader, har man ideligen kommit att stöta på norrmannen Mowinckels namn. Jag fann helt nyligen att han år 1935 också hade lancerat tanken på en nordisk post- och teleunion. Förslaget möttes emellertid den gången med en rad invändningar från olika håll och olika länder, och man kom ingen vart. Det har berättats för mig att när Mowinckel satt på kommittésammanträden som gällde det ekonomiska samarbetet och lyssnade till alla invändningar och allt tal om svårigheter och omöjligheter, brukade han lägga pannan i veck och säga: „Jeg forstår da slet ikke hvorfor det ville være umulig“.

I den satsen ber ekonomiutskottets rapportör i denna fråga att få instämna.

Vicepræsident Herlitz: Såsom rådet finner, föreligger här från den ekonomiska kommittén två förslag:

I, ett förslag till rekommendation och

II, en hemställan „at ovennævnte beretning tages til efterretning“.

Der foretoges derpå afstemning over forslaget til rekommendation.

Ja stemte:

Andersson i Malmö, Birger Andersson, Elon Andersson, Berthelsen, Bjerre, Jörundur Brynjólfsson, Marius Buhl, V. Buhl, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgard, Edberg, Foss, Gerhardsen, Gillström, Magnhild Hagelia, Hambro, Hans Hansen, Hans Hedtoft, Hegna, Herlitz, Holm, Hønsvald, Gísli Jónsson, Magnús Jónsson, Jørgen Jørgensen (Lejre), Klippenvåg, Lavik, Jakob Lothe, Lyng, Finn Moe, Ohlon, Karl Olsen, Gustav Pedersen, Pettersson i Dahl, Rylander, Røiseland, F. Severin, Raket Seweriin, Sjødahl, Anna Sjöström-Bengtsson, Skoglund, Viggo Starcke, Bernhard Stefánsson, Stefán Jóh. Stefánsson, Svensson, Thestrup, Wal-lentheim, Werner og Øllgaard.

Fraværende var:

H. C. Hansen (syg), H. Johnsen (syg), Lindberg og Moseid (syg).

Forslaget til rekommendation var således

vedtaget enstemmigt med 49 stemmer; 4 medlemmer var fraværende.

Vicepræsident Herlitz: Vad angår det andra förslaget, nämligen att beretningen angående den nordiske postforening skulle „tages til efterretning“, föreligger intet annat förslag än utskottets, och jag anser därför detta förslag bifallet.

Derpå påbegyndte man anden behandling af sager under:

Socialpolitisk samarbejde.

Man gik først til:

Anden behandling af:

Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område.

(Sag nr. 3, I. beh. sp. 217; den socialpolitiske komités betænkning nr. 1, sp. 1169).

Pettersson i Dahl, Sverige: I kommitténs betänkande omnämnes att förslaget givit anledning till uttalanden från hälsovårdsmyndigheterna i de nordiska länderna, vilka samtliga framhållit att ett samarbete redan äger rum på hälsovårdens och sjukvårdens område. Men samtliga hälsovårdsmyndigheter har också funnit det önskvärt, att detta samarbete utvidgas och utbygges.

Kommittén uttalar sin tillfredsställelse över det nordiska samarbete, som äger rum på sundhetsväsendets område, och nämner som exempel på detta utväxling av upplysningar och gemensamt ställningstagande till spörsmål rörande epidemier, utformning av karantänbestämmelser, utarbetande av en nordisk farmakopé, utarbetande av gemensamma metoder för livsmedelsundersökningar, utbildning och utbyte av läkare och sjuksköterskor etc. Kommittén anser att det vore önskvärt att det bestående samarbetet ytterligare utvidgas och nämner några exempel på uppgifter, som man med fördel skulle kunna ta upp på nordisk basis. Det säges att man borde skapa en sådan ordning, att de nordiska länderna snabbt och effektivt kan komma varandra till hjälp vid svårartade epidemier, och man nämner bl. a. barnförlamning. Jag vill erinra om att det vid den danska barnförlamningsepidemien lämnades hjälp från svensk och norsk sida genom utlåning av respiratorer. Det var just denna erfarenhet som gjorde att detta förslag blev framlagt här. Den gången var det danskarna

[Pettersson i Dahl]

som behövde hjälp, men en annan gång kan det vara någon annan som behöver bistånd, och det kan vara värdefullt att detta samarbete utbygges.

I betänkanudet talas det vidare om samarbete för bekämpande av allvarliga folksjukdomar och för efterbehandling av barnförslamning. Till dessa folksjukdomar får man väl räkna cancer som en av de farligaste. Däremot tror jag att tuberkulosen för närvarande är på retur som förhärjande folksjukdom; det förhåller sig nog så, att våra sanatorier delvis står tomma och att man försöker utnyttja dem för andra ändamål. En folksjukdom, som påkallar särskilda åtgärder, är däremot reumatismen, genom vilken säkert ofantligt många arbetsdagar går förlorade. Därtill kommer ju t. ex. hjärtsjukdomarna, som också innefattar stora problem.

Så talas det om att man bör undersöka möjligheterna att utväxla personal, inte bara läkare utan också annan sjukvårdspersonal, mellan de nordiska länderna. Jag tror nog att det är Sverige, som härvidlag mottar de största tjänsterna från de andra nordiska länderna. När det gäller arbete i ett annat nordiskt land, är det nog emellertid av stort värde att det i förväg klagöres, vilka förmåner vederbörande kan ha att räkna med.

Vidare nämnes att man bör kunna utnyttja specialkliniker och kuranstalter för det samlade nordiska området, så att inte dubbelinvestering uppstår. Dessa kliniker bör vara ganska stora om de skall kunna fylla sitt ändamål, och om sådana upprättas i varje särskilt land blir det ganska kostsamt.

En annan sak som kommittén pekat på är att man bör undersöka möjligheterna för standardisering av utstyrelsen på olika sjukhus o. s. v. Detta kan sägas omfatta praktiskt taget allt som hör till sjukhusområdet, såväl i den medicinska som kanske ännu mer i den

kirurgiska verksamheten och naturligtvis även sådant som sängutrustning o. d.

Kommittén talar så om samarbete mellan de olika ländernas medicinska laboratorier i fråga om mera speciella uppgifter. När det gäller forskning för att få klarhet om orsakerna till våra stora folksjukdomar, arbetas det ju ganska intensivt, men för att forskningen skall bli effektiv behövs det ett mycket stort material, och det kan man få genom samarbete mellan de olika länderna. Jag vill här peka på en sådan institution som danska statens vitaminlaboratorium. Nordiska jordbruksforskarens förening har kommit ganska långt i fråga om undersökningar av karotinetets betydelse, när det gäller att erhålla tillräckligt med A-vitamin vid utfodringen. På danskt håll anser man att det borde vara möjligt att uppnå goda resultat genom ett samarbete på detta område.

Kommittén föreslår, att Nordiska rådet skall rekommendera regeringarna att undersöka möjligheterna för ett fortsatt samarbete mellan de nordiska länderna på sundhetsväsendets område och om möjligt framlägga en översikt härav vid sessionen 1954.

Innan jag slutar, får jag kanske lov att även här framföra en egen mening, trots att den icke vunnit någon genklang inom kommittén.

Jag talade förut om reumatismen, som är en av våra värsta folksjukdomar. I Sverige öppnas den 1 augusti det första reumatikerhemmet i det förutvarande sanatoriet Spenshult, två mil från Halmstad. Det omfattar 124 platser, medan det totala behovet efter vad man kommit till vid en grov beräkning motsvarar minst 2.000 platser. Hemmet står öppet för patienter från hela landet. Kostnaden per plats beräknas till 25 kronor om dagen. Patienterna betalar en avgift av 3 kronor per dag, och den återstående delen av kostnaden bestrides av de olika lands-

[Pettersson i Dahl]

tingen och städer, som icke deltar i landsting. Staten, landsting och enskilda har investerat pengar i detta sjukhus. Men i övrigt är reumatikervården icke tillfredsställande. Personer med ekonomiska möjligheter resar gärna till Södern för att söka bot för denna sjukdom, men det är inte möjligt för andra. Inom svenska riksdagen har det framkommit ett förslag om att man skall utreda möjligheterna att få till stånd en gemensam kuranstalt på sydligare breddgrader. Jag har framfört den saken i kommittén utan att få de andra medlemmarna med mig, men jag vill gärna säga här i rådet, att jag tror att något kunde vinnas genom att åstadkomma en sådan gemensam anläggning, som icke blott de bättre situerade utan även andra skulle kunna utnyttja.

Rakel Seweriin, *Norge*: När hr. Pettersson i Dahl's ide om en felles kuranstalt i et mere sydlig land ikke vant tilstrekkelig gjenklang i komiteen, så tror jeg ikke det kommer av at man ikke anser reumatisme for å være en alvorlig sykdom også i de andre land, men man så det som et stort og alvorlig spørsmål som vi i tilfelle ennå ikke kunne innlate oss på. Det var for lite klargjort og utredet, og vi kunne ennå ikke se hvordan det var mulig for oss i fellesskap å løse et slikt spørsmål.

I det hele tatt tror jeg det kan være riktig å si at utvalget for sosiale saker har forsøkt å være nøktern og praktisk, og først og fremst har tatt opp de oppgavene hvor det kan være mulig å føre arbeidet videre. Vi står jo nemlig her overfor et område hvor det har foregått et stort arbeid gjennom flere år og årtier, et samarbeid mellom de nordiske sosialministre, mellom embetsmenn og sakkyndige på dette område, mellom de respektive helsedirektører eller medisinaldirektører, læger o. s. v. Og vi ble enige om at vi ville være meget var-

somme, ja vi ønsket ikke å forstyrre eller ødelegge det samarbeid som her var i god gjenge.

Vi var glade for at vi gjennom Det nordiske rådet kunne bli kjent med at dette samarbeid var i så god gjenge, og at man der arbeidet med store oppgaver som vi håper kan være av verdi for borgerne i våre respektive land. Vi håpet videre på at det arbeid, som vi gjør her i Det nordiske rådet, kunne bidra til å gi impulser eller inspirasjoner til det arbeid som allerede er i gang.

Det var derfor vår konklusjon fikk den formen som den har, at vi bad regjeringene om å undersøke mulighetene for å fortsette dette samarbeid og legge fram en oversikt over disse muligheter til neste år.

Vi har pekt på bestemte ting som vi gjerne så undersøkt, f. eks. det å hjelpe hverandre i en akutt vanskelig situasjon når det gjelder å bekjempe epidemier, når det gjelder etterbehandling av barnelammelse, eller når det gjelder bekjempelse av de store folksykdommer. Særlig når det gjelder forskningen og utdannelsen av spesialister og utnyttning av spesialiteter, det kan være både laboratorier og klinikker, mente vi det kunne tenkes å være nyttig å få til et nærmere samarbeid i Norden. Videre måtte man kunne gi personell innenfor helsetjenesten anledning til å arbeide i andre land innenfor det nordiske område, og vi mente dette ville kunne være et nyttig ledd i deres utdanning og spesialisering.

Det er av de ting som vi har nevnt og som vi fant å ville trekke fram, fordi vi syntes det var mer livnært og lettere å realisere enn akkurat den tanken som hr. Pettersson i Dahl gav uttrykk for på slutten av sitt innlegg. Jeg vil gjerne ha sagt at det betyr ikke at vi andre ikke ser hvilken alvorlig lidelse reumatismen er for befolkningen i våre land her i Norden. Vi er oppmerksomme på at våre helsemyndigheter må gjøre hvad

[Rakel Seweriin]

gjøres kan for å bekjempe den sykdom og lindre de lidelsene. Men vi fant at Det nordiske råd ved denne anledning måtte samle seg om oppgaver som det var lettere og mer nærliggende å løse, og at en slik oppgave eventuelt må utstå til en senere anledning når den er nærmere utredet. Det er årsaken til at den ikke er trukket fram i komiteens innstilling.

Thestrup, Danmark: Hr. præsident! Jeg vil gerne understrege de ord, som fru Rakel Seweriin sagde om, at vi i vort arbejde i den socialpolitiske komité har set sådan på det, at det er afgørende for, om dette arbejde skal få et godt resultat, at det bliver så nøgternt og så praktisk som muligt. Vi har også været enige om, at vi meget nødig ville forstyrre det samarbejde, der allerede i så rigt mål er i gang på dette felt.

Med de ord, jeg her har sagt, kan jeg anbefale den rekommendation, der her er foreslået.

Elon Andersson, Sverige: Herr president! Jag vill också gärna understryka fru Seweriins reflexioner angående innebörden av kommitténs arbete. Jag skulle vara frestad att ytterligare skärpa dem genom att bara göra det enkla konstaterandet, att här allaredan föresiggår ett samarbete, baserat på ett mellan de olika nordiska medicinska centralmyndigheterna överenskommet program. Detta samarbete har hittills lämnat ganska goda resultat och torde, såvitt man kan bedöma av de berättelser som stått till kommitténs förfogande, komma att fortsätta med samma goda resultat.

Under sådana förhållanden kunde det antagas ha varit rätt onödigt att besvara med en rekommendation till regeringarna att undersöka möjligheterna av ett fortsatt samarbete. Man är ju ganska övertygad om att samarbetet kommer att fortsättas av de centrala

myndigheterna efter det program som en gång har överenskommits, nämligen att upptaga och beakta alla de nya situationer, förhållanden och problem som kan dyka upp.

Jag har trots detta biträtt förslaget att kommittén skulle rekommendera rådet att göra en framställning till regeringarna. Därvid har jag mest tänkt på att det inte skulle vara riktigt, när frågan nu en gång blivit väckt, att Nordiska rådet på något sätt genom en negativ hållning till det framlagda förslaget demonstrerade likgiltighet för ett nordiskt problem, som dock är utomordentligt betydelsefullt för samtliga länder.

Jag är, herr president, nästan färdig att be den svenska regeringens närvarande representanter om ursäkt för att vi har medverkat till att i regeringarnas händer lägges en utredningsuppgift, som måhända skulle kunna anses onödig. Men jag tröstar mig med att om regeringen överlämnar ärendet till medicinalstyrelsen, så behöver det inte i särskilt stor utsträckning öka regeringens redan förut stora och tunga arbetsbörda.

Vicepræsident Herlitz: Här föreligger endast ett förslag, nämligen om antagande av den av socialpolitiska kommittén förordade rekommendationen.

Derpå foretoges afstemning ved navneoprøb over forslaget til rekommandation.

Ja stemte:

Andersson i Malmö, Birger Andersson, Elon Andersson, Berthelsen, Bjerre, Jörundur Brynjólfsson, Marius Buhl, V. Buhl, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgård, Edberg, Foss, Gerhardsen, Gillström, Magnhild Hagelia, Hambro, Hans Hansen, Hans Hedtoft, Hegna, Herlitz, Holm, Hønsvald, Gísli Jónsson, Magnús Jónsson, Jørgen Jørgensen (Lejre), Klippenvåg, Lavik, Lindberg, Jakob Lothe, Lyng, Finn Moe, Ohlon,

[Præsidenten]

Karl Olsen, Gustav Pedersen, Pettersson i Dahl, Rylander, Røiseland, F. Severin, Rakel Šewerim, Sjödahl, Anna Sjöström-Bengtsson, Skoglund, Viggo Starcke, Bernharð Stefánsson, Stefán Joh. Stefánsson, Svensson, Thestrup, Wallentheim, Werner og Øllgaard.

Fraværende var:

H. C. Hansen (syg), H. Johnsen (syg) og Moseid (syg).

Forslaget til rekommandation var således

vedtaget enstemmigt med 50 stemmer; 3 medlemmer var fraværende.

Vicepræsident Herlitz: Dagordningen är nu genomgången. Morgondagens förhandlingar är avsedda att ta sin början klockan 11 förmiddagen. På föredragningslistan har man upptagit samtliga de ärenden, i vilka betänkanden förelåg avgivna redan i går; den i arbetsordningen föreskrivna fristen på två dagar blir därigenom iakttagen. Samtliga ärenden uppföres på föredragningslistan, men detta innebär givetvis inte något bedömande av huruvida de kan färdigbehandlas i morgon; det är möjligt att något eller några av dem får uppskjutas till lördagens möte.

Dagordningen för mötet fredagen den 20 februari 1953 är:

1) *Anden behandling af:*

Forslag til forretningsorden for Nordisk Råd.

Økonomisk og trafikalt samarbejde.

2) *Anden behandling af:*

- a) Forslag angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund,

- b) Redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945 og

Beretning fra det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde.

Socialpolitisk samarbejde.

3) *Anden behandling af:*

- a) Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område,
Beretning fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger,
Beretning fra den nordiske socialpolitiske komité,
Beretning angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik,
- b) Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler,
Beretning angående det nordiske Farmakopénævn,
- c) Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering),
Beretning angående Nordisk Byggedag og
- d) Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre.

Samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål.

4) *Anden behandling af:*

Beretning angående de faste delegationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område og
Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952.

[Præsidenten]

Kulturelt samarbejde.

5) *Anden behandling af:*

Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov,
Forslag angående nordisk samarbejde om udbygning af videnskabelige institutioner,

Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område og

Beretning fra Den nordiske kulturkommission.

Mødet hævet kl. 15⁵⁵.

4. møde

Fredag den 20. februar 1953 kl. 11⁰⁰.

Præsidenten:

Hr. Hambro, Norge, har meldt forfald, idet han er kaldt hjem til møder.

Hr. V. Buhl, Danmark, er sygemeldt; hans stedfortræder, hr. Bomholt, er indkaldt.

Den første sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til forretningsorden for Nordisk Råd.

(Sag nr. 1, 1. beh. sp. 110; den juridiske komités betænkningnr. 3, sp. 1197).

Præsidenten: Jeg foreslår, at vi først behandler forslaget til forretningsorden i al almindelighed, og at de enkelte paragraffer senere sættes til forhandling og afgørelse.

Sagen sættes til forhandling.

Herlitz, Sverige: Herr president! Även om den första debatten skall behandla ämnet i dess helhet, antar jag att det i alla fall förväntas av rapportören att han i ett sammanhang gör reda för de ändringsförslag, som utskottet har framställt. Utskottet har behandlat frågan om arbetsordning för Nordiska rådet på grundval av ett utkast, som i realiteten är framlagt av de samlade arbetsutskotten, men som med hänsyn till föreskrifterna om sättet för förslags framställande har rubricerats såsom ett förslag av herrar Gerhardsen, Hans Hedtoft och mig.

Då kommittén har arbetat med detta ämne på grundval av det sålunda före-

liggande förslaget, har vi gått ut från den förutsättningen, att det visserligen gäller relativt obetydliga ting men att det, därest man strävar till att rådet skall bli ett effektivt arbetande organ, dock är utomordentligt angeläget att vi har så praktiska arbetsformer som möjligt och att vi har så klara och tydliga bestämmelser, att eljest uppkommande tvivelsmål och meningskiljaktigheter med därav följande tidsutdräkt i förhandlingarna nu och framdeles kan undvikas.

Det har också varit en strävan, både när utkastet gjordes upp och vid utskottets arbete, att skapa en så beskaffad ordning att vi alla, från vilket land vi än kommer, kan känna oss hemmastadda med arbetsformerna. Det har inte varit en i allo lätt sak, av den anledningen att hur lika vi än eljest må vara varandra, så finns det en hel del markanta skiljaktigheter i arbetsvanorna i våra parlament. Det har gällt att finna former, som såvitt möjligt ändå inte skall kännas främmande för den ena och den andra delegationens medlemmar.

Jag kan tillägga, att det har varit intressant att i det juridiska utskottet diskutera härmed sammanhängande frågor. Vi har fått en rätt intressant belysning av skiljaktigheter, som man kanske eljest inte i första ögonblicket fäster uppmärksamheten vid. Det har ju gällt att skapa gemensamma former som en sorts kompromiss mellan olika länders vanor. Det har också varit tal om att försöka driva gemensamheten därhän, att vi på de olika språken

[Herlitz]

finge enahanda beteckningar på alla punkter för en och samma sak. Det har vi genomfört i vissa fall. Vi har t. ex. talat om „president“, medan det i det ursprungliga förslaget svenska text står „ordförande“. Vi talar om „dagordning“, fastän vi i Sverige är mera vana vid beteckningen „föredragningslista“ osv. Det har emellett inte kunnat hjälpas, att man varit tvungen låta vissa olikheter kvarstå. Vi har inte kunnat komma ifrån att den, som för ordet i ett utskott, måste vi svenskar kalla för ordförande, medan danskar och norrmän säger „formand“; uttrycket „förman“ kan helt enkelt inte komma i fråga för oss. För den, som norrmän och danskar kallar „ordfører“, kan vi därför inte använda uttrycket „ordförande“, utan vi har i stället använt ett annat uttryck. Under detta möte har vi talat om „rapportör“, men i den svenska texten har vi såsom motsvarighet till det norska och danska ordet „ordfører“ infört uttrycket „talesman“.

Förslagen föreligger nu för rådet i former, som är välbekanta för varje särskilt lands delegation. För danskarna har det framstått som naturligt att framlägga förslaget i form av ändringsförslag, alltså med angivande av vilka ändringar som har gjorts i den förut föreslagna texten. Från norsk och svensk synpunkt har det varit naturligare att framlägga de reviderade texterna i deras sammanhang, varvid vi i den svenska texten har använt den form som vi är vana vid, nämligen att med kursivstil utmärka de ställen där ändringar har ägt rum.

Vi har i förslaget uteslutit de kommentarer, som förekom i det för rådet framlagda förslaget till arbetsordning. Jag får säga, att dessa kommentarer har varit ganska hastigt hopkomna och avfattade utan större pretentioner. Vi var fullt på det klara med att de inte genom att upptagas i vårt beslut på något sätt borde tilläggas en auktori-

tativ karaktär. De får stå i våra handlingar till det värde de kan ha, men de blir således inte på något sätt föremål för vårt beslut.

Jag tror inte att jag här behöver redogöra för alla de ändringar som har vidtagits. I några fall är de fråga om rena förtydliganden, t. ex. då det på en del ställen insatts „valda medlemmar“ av rådet i stället för „medlemmar“. Några direkta inadvertenser har också rättats, men det skall jag inte gå in på. Jag skall inte heller ta upp tiden med att redovisa de punkter, där man i utskottet varit mer eller mindre tveksam och ändringar varit ifrågasatta, men där man ändå har stannat vid att förorda det ursprungligen framlagda förslaget.

Jag går nu över till texten och skall paragrafvis ta upp de punkter, som kan vara värda någon uppmärksamhet.

I 2 §, där det är fråga om de berättelser som kommer till rådets behandling från olika nordiska samarbetsorgan, har vi ansett oss uttryckligen böra säga ifrån — vad som varit en självklar förutsättning för hela detta berättelseväsen — att berättelserna skall överlämnas till rådet genom regeringarna. Frågan, i vilken omfattning sådana berättelser skall förekomma, tar arbetsordningen icke på något sätt ståndpunkt till.

I 4 § möter man en ändring, som sammanhänger med vad som föreslås i 12 §. I det ursprungliga utkastet var det förslaget att varje ärende skulle underkastas två behandlingar, den ena före utskottsbehandlingen och den andra efter utskottsbehandlingen. Tanken därmed har varit att jämka ihop de olika arbetsvanorna. Det är välbekant, att i Danmark är man van vid att ha en första realbehandling, innan utskottsbehandlingen äger rum. I Norge och Sverige förekommer icke något sådant. På sin höjd händer det att det göres enstaka påpekanden till ledning för den blivande utskottsbehandlingen.

[Herlitz]

I utskottet har vi tänkt oss att vi skall komma in på en praxis ungefär som den vi har tillämpat vid detta möte. Jag erinrar om lördagens förhandlingar, då ingen egentlig debatt om de särskilda frågorna utspann sig, men då det gjordes en hel del påpekanden från olika håll, som sedan varit av betydelse för utskottsarbetet. Vi har ansett att detta kan bringas till tydligare uttryck genom att man inte talar om två behandlingar, vilket möjligen kunde ge sken av att vi äsyftar något sådant som är brukligt i Danmark, utan inskränker sig till att säga ifrån i 12 §: „Rådet skall snarast möjligt hänvisa de å ärendesförteckningen upptagna ärendena till utskott. Innan ärende sålunda hänvisas må medlem yttra sig därom.“

14 § handlar om hur det skall gå till vid rådets förhandlingar. Där har utskottet vidtagit vissa ändringar. Enligt det ursprungliga förslaget skulle presidenten få frihet att utanför den ordning, i vilken talarna anmält sig, ge ordet åt vissa i texten angivna personer, förslagsställare, rapportörer, regeringsrepresentanter osv. Vi har nu valt att gå en annan väg i anslutning till vad som är stadgat i Norge, nämligen att ett sådant frångående av ordningen kan ske endast med rådets eget samtycke. Man förutsätter väl, att om presidenten finner skäl till det, rådet inte skall vägra sitt samtycke, men principiellt skall det ankomma på rådet att besluta därom. Under sådana förhållanden har det inte ansetts nödvändigt att speciellt utpeka de medlemmar av rådet, som skall på detta sätt kunna få ordet oberoende av ordningen.

Det har vidare gjorts en liten ändring med avseende på möjligheten att besluta begränsning av anförendenas längd. I det framlagda förslaget var det sagt, att en sådan begränsning endast kunde få äga rum, om det ansågs nödvändigt för att bringa rådets förhandlingar till avslutande inom avsedd tid.

Det villkoret har vi inom utskottet ansett vara av ringa värde, och det har sålunda fått falla bort. Å andra sidan har det uttryckligen sagts ifrån, att det endast är på presidentens förslag någon sådan begränsning kan beslutas.

Möjligheten att besluta om förhandlingarnas avslutande har utskottet så till vida begränsat, att ett dylikt beslut icke får fattas annat än på förslag av antingen presidenten eller 5 medlemmar.

I det ursprungliga förslaget förekom i samma paragraf bestämmelsen, att danska, norska och svenska äro förhandlingsspråk. Utskottet har föreslagit att detta stadgande utgår. Jag vill här inskränka mig till att omedelbart återge motiveringen för den av utskottet föreslagna ändringen: „Stadgandet om förhandlingsspråk i 14 § tredje stycket i det till utskottet hänvisade förslaget föreslås skola utgå i syfte att giva medlem av rådet, vilken icke behärskar danska, norska eller svenska möjlighet att undantagsvis bruka sitt eget språk, varvid han dock förutsättes själv sörja för översättning till danska, norska eller svenska. Rådets handlingar tryckas endast på danska, norska eller svenska.“

I 15 § har vi gjort den lilla ändringen med avseende på beslut angående rekommendationer, att det uttryckligen säges ifrån att vid namnupprop kan svaras „ja“, „nej“ eller „röstar icke“. Olika meningar har här i någon mån brutit sig mot varandra, men den övervägande meningen har varit att det är praktiskt behövt att medlemmar kan avstå från att rösta. Man har sålunda infört den möjligheten. Det ursprungliga förslaget lämnade frågan, hur man skulle svara vid uppropet, därhän.

Jag vill nämna att det inom utskottet har övervägts, huruvida det kan anses strängt nödvändigt att kräva ett ordentligt namnupprop i varje fråga som gäller en rekommendation. I belysning exempelvis av gårdagens erfarenheter

[Herlitz]

kan det måhända tyckas överflödigt i vissa fall. Då man likväl har bibehållit kravet, tror jag mig kunna säga att det har varit av två skäl. Stadgan fordrar, att det uttryckligen konstateras, när rekommendationer avgår till regeringarna, hur varje särskild medlem har röstat, och då är namnuppropet det praktiska sättet att få med visshet konstaterat, hur röstningen skett. Vidare har det resonerats så, att man är angelägen om att rådet skall avlåta rekommendationer endast i ärenden som man efter riktigt grundligt övervägande finner vara av den betydelse, att man vill rikta regeringarnas uppmärksamhet på dem. Den litet högtidliga omröstningsformen är ägnad att understryka detta förhållande och till äventyrs medverka till uppkomsten av en praxis, där man är jämförelsevis varsam med att besluta rekommendationer.

I 16 och 17 §§ finns regler dels angående val och dels angående beslut i övrigt, som inte gäller rekommendationer. Där har man nu bara sagt ifrån, att då någon medlem begär att det skall bli i förra fallet sluten omröstning och i senare fallet namnupprop, så skall det ske. Detta innebär att beslut kan fattas i summarisk form, om ingen medlem begär sluten omröstning resp. namnupprop. Man får kanske tänka sig att i detta hänseende litet olika vanor utvecklas, allt eftersom vi vid olika tillfällen ansluter oss till svenska, norska eller danska traditioner. I Sverige skulle det t. ex. vara naturligt, om två kandidater finns till en post som skall besättas, att presidenten frågar: „Väljes herr A? — Väljes herr B?“ och därefter med ledning av svarens styrka konstaterar, hur majoriteten ligger. I Norge eller Danmark är det kanske naturligare att begära en upprensning, som ger en bild av var majoriteten finns. Stadgan har som sagt inte fastställt ordningen i sådana fall, utan bara sagt ifrån vad som skall ske då

någon medlem begär ett klart konstaterande av var majoriteten ligger.

Det ursprungliga förslaget innehöll inte någon bestämmelse om ett visst antal medlemmars närvaro såsom villkor för att rådet eller dess utskott skall kunna fatta beslut. Skälet därtill var delvis, att vi i Sverige inte känner några sådana regler, delvis också att man antog att sådana regler skulle vara överflödiga. Vid övervägande inom utskottet har man emellertid funnit det naturligt att sådana regler förekommer i arbetsordningen, och de har sålunda blivit där införda; de återfinnes i en ny paragraf, kallad 18 §.

Nu återstår bara att nämna, att vi fått ta hänsyn till det förhållandet att rådet redan provisoriskt antagit en arbetsordning, som i ett och annat hänseende skiljer sig från den arbetsordning vi nu föreslår till slutgiltigt antagande. Meningen är naturligtvis inte att vi skall ändra våra arbetsformer från och med den stund, då den definitiva arbetsordningen antages. Den provisoriskt antagna arbetsordningen får tillämpas under hela den innevarande sessionen. En hemställan därom göres av utskottet: „Utskottet hemställer tillika, att den arbetsordning, som rådet på grundval av utskottets förslag kommer att antaga, i de delar den avviker från den arbetsordning, som nu gäller provisoriskt, icke skall träda i kraft förrän från innevarande sessions slut.“

Med dessa ord ber jag, herr president, att få hemställa till rådet om antagande av „Forretningsorden“, respektive Arbetsordning, i den form juridiska kommittéen föreslagit.

Lyng, *Norge*: Jeg må få lov å betro presidenten at det var med adskillig engstelse jeg gikk til dette arbeid med forretningsordenen i den store, utvidede komite på 20 medlemmer. Det var med adskillig engstelse for det første fordi all erfaring viser at jo flere personer som

[Lyng]

skal prøve å formulere en paragraf, desto dårligere blir den, og for det annet fordi jo den innledende generaldebatt hadde vist at det var ganske sterke motsetninger i de forskjellige syn på rådets oppgaver. Og disse motsetninger var jo begge i egen høye person representert blandt komiteens medlemmer.

Om arbeidets gang er bare å si at det har gått ganske jevnt og fredelig, og det har resultert i en innstilling som er enstemmig på samtlige punkter. Jeg skulle dermed tro at man kan vente at innstillingen også blir vedtatt her i betraktning av at vår tallrike komite jo kontrollerer nesten 40 pst. av samtlige stemmer i rådet.

Når det så gjelder selve forretningsordenens enkelte forskrifter skal jeg ikke gå i detaljer. Hr. Herlitz har gitt en fremstilling av de endringer som er foretatt, og de er samtlige foretatt enstemmig. Men det er et enkelt punkt som jeg kunne tenke meg det kunne ha en interesse å gå litt nærmere inn på allerede nå.

Det sentrale i hele rådets arbeid er jo de beslutninger som med et ganske tungvindt ord kalles rekommendasjoner. Det er jo de som manifesterer resultatene av rådets arbeid; det er de som representerer realitetene som det hele skal munde ut i. Når jeg ser på de rekommendasjoner som nå suksessivt er blitt lagt fram fra de forskjellige utvalg, må jeg innrømme at jeg begynner å føle en viss engstelse for at dette kanskje står i fare for å gli ut. En rekommendasjon fra Det nordiske råd er en form som etter min mening burde bevare et meget sterkt preg av tyngde og verdighet.

Det er en form som ikke skal brukes i utide. For at en sak passende skal kunne munde ut i en rekommendasjon, mener jeg for det første at saken bør være av en viss viktighet, og dernest bør rådets mening kunne uttrykkes på sett og vis konkret i tilknytning til

konkrete realiteter. Om man etter å ha gått gjennom et visst arbeidsstoff har et helt vagt alminnelig ønske om at et samarbeid, som allerede er i gang og som intet menneske tenker på å stanse, skal fortsette, synes jeg ikke det kan være nødvendig å formulere det som en høytidelig rekommendasjon. Det er en selvfølgelighet som man ikke bør ikle så høytidelige former. Om man på den annen side ønsker å få opplysninger fra et departement eller en regjering, som man ellers kan skaffe seg ved å ta en telefonoppringning til vedkommende departement, synes jeg heller ikke det er nødvendig å ikle den handling formen av en rekommendasjon fra rådet. Der foreligger enkelte eksempler på dette, som det kanskje kan være anledning til å komme tilbake til senere. Jeg har villet nevne dette allerede i forbindelse med forretningsordenen, fordi jeg mener det er et viktig prinsipielt spørsmål at vi ikke skal la dette gli ut.

Så vil jeg da til slutt si at rådets arbeid med sin forretningsorden ikke bør anses som avsluttet ved det vedtak som jeg går ut fra vil bli truffet i dag. Det lar seg ikke nekte at iallfall det juridiske utvalg har hatt meget knapp tid til å gå gjennom forskriftene, det er meget mulig at de lider av mangler og det er meget mulig at det vil vise seg at det er tekniske feil som bør rettes. For mitt vedkommende vil jeg henstille overfor den norske delegasjon at den utpeker en teknisk ekspert på dette område som kan gå gjennom den norske tekst og revidere den, og jeg skulle tro at det ville være anbefalelsesverdig at de øvrige delegasjoner gjorde det samme hver med sin tekst. Jeg tror ikke man skal være engstelig for å komme med forslag senere både om tillegg til og forandringer i forretningsordenen i den form den foreløpig har fått.

Gustav Pedersen, Danmark: Det er blot en kort bemærkning i tilslutning

[Gustav Pedersen]
til de sidste bemærkninger fra hr. Lyng.

Det er klart, at en forretningsorden, der har skullet udformes under de vilkår, komiteen havde at arbejde med, kan selvfølgelig ikke — slet ikke på så kort tid — blive det sidste ord i sagen. Der har allerede i starten været visse vanskeligheder. Hr. Herlitz har nævnt, at ordene jo ikke altid betyder det samme, selvom det er almindelige og almindeligt anvendelige ord på de respektive sprog. Ordet „ordfører“ er jo noget helt andet på svensk end på dansk. Alene det, at man efterhånden skulle vænne sig til at forstå, hvilke realiteter der lå bag de enkelte ord, måtte selvfølgelig gøre et arbejde med forretningsordenen noget vanskeligt. Det er min opfattelse, at det, vi har nået, er det mulige i denne omgang, og det er slet ikke så lidt; det er forudsætningen for at kunne arbejde videre med de vanskelige kår, at vi ikke skal beslutte, men blot rekommandere, til gengæld rekommandere på en sådan måde, at det ikke bliver almindelige, luftige ønsker, der er tale om.

Jeg tror som sagt, vi har fundet det, der kan bære disse forhandlinger fremefter, og så er det klart — og det har vi allesammen været enige om i komiteen —, at når vi gennem det praktiske arbejde indvinder fornødne erfaringer, kan der let i en paragraf være et eller andet, som vi kan blive enige om at rette. Min erfaring siger mig imidlertid, at når vi først virkelig kommer i arbejde, bliver det ikke så mange ting, som der kunne synes at være grund til i den første tid, hvor vi betragter det mere som teoretiske spørgsmål og ikke på samme måde, som vi senere kommer til, når vi får med det at gøre som rent praktiske ting.

Må jeg blot føje til, at det, som har været det bærende i arbejdet, har været ønsket om på mindst mulig tid og uden tilsidesættelse af noget berettiget

ønske at få sagen opklaret og få ført arbejdet igennem på god måde.

Herlitz, Sverige: Jag ber om ordet bara därför att jag nyss försummade att nämna en viss punkt.

I det ursprungliga förslaget förelåg en regel om att i sådana i arbetsordningen förutsedda fall, då rådet sammanträder inom lyckta dörrar, skulle rådet kunna besluta att ålägga medlemmarna tysthetsplikt med avseende på vad som där förekommer. Det har inom utskottet anförts åtskilliga skäl för bibehållande av en sådan regel. Den ligger ju på sätt och vis nära till hands, när man över huvud anordnar förhandlingar inom lyckta dörrar. Men det har också varit åtskilliga betänkligheter och svårigheter som yppat sig. Bland annat har det spörsmålet uppkommit: vad betyder egentligen en sådan tystnadsplikt juridiskt — kan den leda till straff för dem som bryter mot den? Den frågan är minst sagt tveksam. Det har också förekommit andra överväganden, som jag inte här skall redogöra för men som har lett till att utskottet enat sig om att låta denna regel bortfalla. Det sker givetvis från den självklara förutsättningen, att vad som än står i arbetsordningen kan man i förekommande fall räkna med tillbörlig diskretion, eventuellt absolut tysthet, från de personers sida som har fått förtroendet att sitta i denna församling.

Moseid, Norge: Jeg vil gjerne benytte meg av adgangen til å komme inn på dette spörsmålet i den alminnelige debatt. Under den debatt som foregikk fredag og lørdag i forrige uke, ble det fra norsk side redegjort for de forskjellige synspunkter som har gjort seg gjeldende i det norske Storting, og hr. Hambro kom også inn på de historiske forutsetninger som, ihvertfall delvis, kunne forklare dette forhold. Jeg har ikke tenkt å utdype det noe nærmere,

[Moseid]

men som representant for Bondepartiets gruppe i Stortinget finner jeg det å være min plikt å redegjøre for et par realpolitiske spørsmål som var av avgjørende betydning for vår stemmegivning i Stortinget.

Vi er selvsagt, som alle nordmenn, sterkt interessert i en aktivisering av det nordiske samarbeid, men vi mener at vi i Det nordiske interparlamentariske forbund har et aldeles ypperlig organ for dette samarbeid, med muligheter for å kunne utbygge det fullt tilfredsstillende, også etter de planer som Det nordiske råd nå har lagt opp for sitt arbeid.

Det har vært reist kritikk over at forbundet ikke har utrettet nok i den tid som er gått. Vi deler ikke den kritikk. Vi mener at det gjelder i folkenes liv som det gjelder for en bonde: Vil man ha håp om gode resultater, god høst, må man finne seg i først å pløye og harve og så. Hvis man mener å kunne ta avlingen først, og baketter gå i gang med det grunnleggende arbeid, vil man bli skuffet.

Dette pionerarbeid forelå som en aktuell og meget viktig oppgave for Det nordiske interparlamentariske forbund gjennom mange år siden 1907, da det begynte sin virksomhet. Men den som har fulgt godt med i det arbeid som har foregått i de enkelte lands parlamenter, vil være klar over at særlig i den senere tid har det arbeid som forbundet har utført, bidradd meget sterkt, direkte og indirekte, til den tilnærming som er skjedd mellom de fem nordiske folk.

Man har henvist til Europarådet og gjort gjeldende at det skulle tale for at man måtte ha direkte valg fra parlamentene for å fa den mest tilfredsstillende løsning. Men heller ikke på det punkt har vi kunnet slutte oss til. Vi ser det tvertimot slik at jo friere dette samarbeid foregår, des bedre er det, hvis det bare har en grunnfestet

opinion bak seg å bygge på. Og det har Forbundet gjennom disse arbeidsår ervervet seg i enestående grad. Forbundet har alle fem folks fulle tilslutning og det har praktisk talt enstemmig tilslutning i alle parlamenter.

Det som imidlertid ble av avgjørende betydning for vårt standpunkt, var den omstendighet at Finnland meddelte at det ikke kunne være med i Det nordiske råd, mens det derimot var på det rene at Finnland var villig til å delta i Det nordiske interparlamentariske forbund, slik som tidligere, og også var villig til å aktivisere arbeidet der.

For vårt vedkommende har vi nå gjennom mange år lært samarbeidet med alle de nordiske land å kjenne, kanskje ikke minst med Finnland, gjennom forbundet og gjennom våre yrkesorganisasjoner i jordbruket. Vi har lært å sette overmåte stor pris på Finnlands deltagelse i dette arbeid. Derfor ville vi ikke foreta oss noe som kunne sjalte Finnland ut fra det samarbeid som vi først anser for å være et hele når *alle* de fem nordiske land er med.

Nå er det klart at vi, etter at denne avgjørelse er truffet, vil være med av all vår makt og arbeide for en aktivisering av det nordiske samarbeid på det nye grunnlag, men vi ser det som en beklagelig innsnevring av det nordiske samarbeidet av meget uheldig karakter, at Finnland ennå ikke er kommet med. Jeg vil derfor uttale det håp at Finnland snarest vil finne det mulig å bli med i arbeidet, og jeg går ut fra at Det nordiske råd gjør alt hva det er mulig for å få Finnland med så snart som mulig.

Hønsvald, Norge: Det er sikkert ingen grunn til fortsatt å debattere spørsmålet om berettigelsen av Det nordiske råd. Men hr. Moseid følte en slags trang til å redegjøre for sin stilling, i betraktning av at hans parti i Stortinget samlet gikk imot Norges inn-

[Hønsvald]

meldelse i Det nordiske råd. Jeg vil imidlertid gjøre oppmerksom på at premissene for dem som stemte sammen med hr. Moseid i Stortinget, var meget divergerende.

Hr. Moseids motiver synes å være at Den nordiske parlamentariske union er et utmerket samarbeidsorgan, bl. a. fordi den omfatter alle de fem nordiske land, mens andre, som også stemte mot Norges innmeldelse i Det nordiske råd, ga uttrykk for at Den nordiske parlamentariske union representerer toppen af uansvarlighet. Det er derfor atskillige divergenser i premissene for dem som stemte imot. — Jeg synes det var rimelig at hr. Moseid ville gi uttrykk for det grunnlag han står på. Men det er som sagt ingen grunn til å fortsette debatten om dette.

Når jeg ba om ordet var det nærmest for å komme tilbake til en bemerkning i den juridiske komites premisser. — Det står på sp. 1201 at bestemmelsen om forhandlingssproget i § 14 er tatt ut for å gi medlemmer av rådet fra Island, som ikke behersker dansk, norsk eller svensk, mulighet for unntagelsesvis å bruke sitt eget sprog. Så vidt jeg erindrer var det komiteens mening at de to ordene „fra Island“, skulle utgå, fordi dette selvfølgelig ikke gjelder bare for islenderne, det gjelder også for finnene, når og om de kommer med i Det nordiske råd.

Jeg vil derfor gjerne henstille, når man igjen skal trykke opp disse premisser, at de to ordene „fra Island“, overensstemmende med komiteens oppfatning, blir strøket.*)

Præsidenten: Er der flere, som begerer ordet? (Ophold).

Jeg betragter derefter forretningsordensforslagets behandling i almindelighed som afsluttet, og der skulle ifølge mine indledende bemærkninger nu være mulighed for at tage ordet til

de enkelte paragraffer. Er der nogen, der ønsker at udtale sig til de enkelte paragraffer?

Lyng, Norge: Akter ikke presidenten å ta opp paragraf etter paragraf?

Præsidenten: Ved afstemningen tager vi paragraf for paragraf, men bemærkninger til de enkelte paragraffer ønsker jeg gerne gjort nu.

Lyng, Norge: Er det ikke best å få paragraferne debattert i rekkefølge, fra § 1 og utover, slik at man ikke blander alt sammen.

Præsidenten: Ja, men jeg havde udtrykkeligt henstillet, at man tog de bemærkninger, der er at gøre til enkelte paragraffer, nu. Såvidt jeg kan bedømme situationen, er der blot få bemærkninger at gøre til paragrafferne. Ønsker nogen at udtale sig til paragrafferne?

Finn Moe, Norge: Som rådets medlemmer vil se, er det kommet med en ny § 18, som lyder som følger:

„Rådet og rådets udvalg er beslutningsdygtige når minst halvparten av de valgte medlemmerne er tilstede. Når en sak i samsvar med vedtektens § 10, 2. ledd, behandles bare av enkelte land, er rådet og utvalgene beslutningsdygtige, når minst halvparten av disse lands valgte representanter er tilstede.“

Jeg vil ikke oppta forslag om at denne paragraf eventuelt skulle sløyfes, men jeg synes at den er høyst uriktig, og jeg vil gjerne redegjøre for hvorfor jeg synes det.

Jeg tror det har rådet enstemmighet om, og det er kommet til uttrykk i vedtektene, at Det nordiske råd er ikke noe parlament, men det er, som det er sagt i vedtektenes § 1, et organ for *samråd*.

*) Rettet i rentrykket af betænkningen.

[Finn Moe]

Det viser seg at det er to kategorier beslutninger som dette råd kan fatte. Det er beslutninger i egne saker — saker som gjelder f. eks. når en sesjon skal finne sted, hvor den skal finne sted, saker som gjelder valg av president, av utvalgsformenn osv., evt. nedsettelse av engere arbeidsutvalg osv. — det er bare i slike saker vi kan treffe beslutninger med definitiv virkning. I andre saker — og det er de viktigste — kan vi bare vedta rekommendasjoner, anbefalinger, eller tilrådninger til de respektive regjeringer.

For den første kategori av saker, saker som angår rådets egen virksomhet, kunne jeg godt tenke meg at man hadde en paragraf om beslutningsdyktighet, og at en slik paragraf kunne forsvare sin plass. Men jeg tror ikke den er på sin plass for den annen kategori beslutninger. Der er den i strid med hele tanken om at rådet er et organ for samråd. Man ser det ganske klart hvis man forsøker å se hvordan denne paragraf kan virke i praksis. Det er 53 stemmeberettigede medlemmer av dette råd, altså man er beslutningsdyktig når 27 medlemmer er til stede. Det vil med andre ord si at et enkelt lands delegasjon plus elleve medlemmer av et annets lands delegasjon kan vedta en tilrådning. Dette er det maksimum som kreves for å være beslutningsdyktig. Men det kan selvfølgelig innenfor denne beslutningsdyktige del av forsamlingen være mindretall og flertall, slik at flertallet til fordel for en tilrådning kan bli enda mindre. Det er klart at etter denne paragraf er rådet beslutningsdyktig når bare to lands delegasjoner er til stede, de utgjør nemlig 32 medlemmer. Det er klart at slike beslutninger som etter denne paragraf er teoretisk mulige, er i strid med forutsetningene for at dette råd skal være et organ for samråd, et organ for forhandling.

Det ble i komiteen foreslått at man

skulle føye til at også halvparten av hvert lands delegasjon skulle være til stede, for at rådet skulle være beslutningsdyktig. Men det støtte da på visse faktiske vanskeligheter, forsåvidt som Islands delegasjon bare teller 5 medlemmer. Så gikk man fra den tanke, og det står nå at rådet er beslutningsdyktig når minst halvparten av de valgte medlemmer er til stede. Men det er en meget lite tilfredsstillende ordning. I særdeleshet etter at det er åpnet adgang til å avholde seg fra å stemme, har denne paragraf enda mindre mening. Selv på et fulltallig møte hvor hvert eneste medlem er til stede, kan det godt hende at det er 10 som stemmer for en tilrådning, 5 som stemmer mot, og at de resterende 38 avholder seg fra å stemme.

Det er lite sannsynlig at de regjeringer som tilrådingene rettes til, vil legge noen synderlig vekt på noen slike tilrådninger. En tilrådning som er vedtatt med 10 mot 5 stemmer, og hvor resten avholder seg fra å stemme, har ikke noen synderlig kraft. Jeg tror at man skal være ganske klar over at våre rekommendasjoner, våre tilrådninger, vil ikke ha noen verdi, hvis ikke rådets forhandlinger og også avstemningene viser at det er flertall innenfor de forskjellige parlamenter til fordel for den sak som tilrådingen gjelder. Og hvis det er en absolutt, en avgjort motstand fra et enkelt lands side, så kan man ikke regne med at denne tilrådning vil bli gjennomført på almen nordisk basis, selv om man er aldri så beslutningsdyktig, og selv om flertallet er aldri så stort.

Jeg konkluderer derfor med å si at ut fra det som er selve grunntanken ved Det nordiske råd, er hele denne paragraf hensiktsløs og meningsløs. Man kunne for mitt vedkommende like gjerne ha en bestemmelse om når de nordiske utenriksministermøter er beslutningsdyktige, o.s.v. Det ville selvsagt være fullstendig absurd å ha en

[Finn Moe]

slik regel, og jeg synes ikke at denne regel tjener noe formål. Paragrafen kan for mitt vedkommende gjerne bli stående, men jeg ville gjerne ha sagt dette for påny — som jeg gjorde i et tidligere innlegg her — å understreke selve rådets karakter og selve karakteren av de forhandlinger vi her fører.

Lyng, *Norge*: Da hr. Finn Moe har erklært at han vil stemme for paragrafen til tross for at han finner den absurd, skulle det kanskje ikke være nødvendig å ta opp noen debatt. Men jeg synes ikke bestemmelsen egentlig er absurd, selv om jeg må innrømme at jeg godt kunne unnvært den.

I det juridiske utvalg var det tre forskjellige syn som gjorde seg gjeldende. Det første — og det var uttrykt i det opprinnelige utkast — ville i det hele tatt ikke ha noen bestemmelse om beslutningsdyktighet, og for mitt vedkommende kunne også jeg gjerne slutte meg til det standpunkt. Så var det noen som ønsket det system som hr. Finn Moe skisserte, nemlig at for at forsamlingen og utvalgene — jeg understreker at denne bestemmelse også gjelder utvalgene — skulle være beslutningsdyktige, skulle minst halvparten av det totale antall være til stede, og dertil minst halvparten av hver enkelt delegasjons medlemmer. Vi fikk under våre egne komiteehandlinger imidlertid en liten demonstrasjon på hvor litt effektiv den regel ville være idet det nemlig under en stor del av komiteens forhandlingstid viste seg at vi i så fall ikke ville vært beslutningsdyktige, fordi vårt islandske medlem ikke var til stede. Denne regel synes jeg derfor ville være i aller høyeste grad upraktisk.

Men den regel som står her, synes jeg ikke er absurd, som hr. Finn Moe sier, jeg synes tvertimot at den er den mest fornuftige av de alternativer som har

været nævnt. Man skal huske på at det er to grupper vedtak som skal treffes i denne forsamling som i enhver annen forsamling. Den ene er den gruppe vedtak som representerer realitetsavgjørelsene, det er altså hos oss rekommandasjonene, som har sin adresse utad. De skal alle treffes ved navneoppbrot, og når de sendes til regjeringene, får regjeringene samtidig opplyst ved navns nevning hvilke medlemmer som har sluttet seg til rekommandasjonene. Det er ganske klart at hvis to land så forsøker å lage et slags kup og får gjennomført en rekommandasjon mens de øvrige delegasjoners medlemmer er fraværende, — hvis noe sånt i det hele tatt kan tenkes — vil en slik rekommandasjon overhovedet ikke få noen som helst vekt.

Men vi har en annen gruppe beslutninger, og det er de prosedyrebeslutninger og de som gjelder valg, som alltid vil være nødvendige for at en forsamling i det hele tatt skal kunne arbeide. Der er det god mening i å kreve et visst antall medlemmer til stede for at beslutning skal kunne treffes.

Jeg skal ikke lenger oppta forsamlingens tid med å snakke om noe som, såvidt jeg skjønner, bare har teoretisk interesse, fordi det ikke foreligger noe avvikende forslag. Men jeg har med dette villet si at jeg synes ikke at denne regel — som jeg håper forsamlingen vil komme til å vedta — på noen måte er absurd, som hr. Finn Moe uttrykte det.

Herlitz, *Sverige*: Herr president! Det är för mig ett nöje att tillkännage, att jag i två väsentliga avseenden är ense med herr Finn Moe. För det första har jag ju haft den uppfattningen, att regler om beslutsmässighet i och för sig vore överflödiga. För det andra har jag betraktat frågan om rekommandationerna på precis samma sätt som han. Det finns i förarbetena till rådets

[Herlitz]

tillkomst redovisat, att jag för min del från första början hade den tanken att beträffande vad vi nu kallar rekommendationer inte skulle fattas beslut i vanlig mening, som förutsätter att man räknar ut majoriteten och minoriteten och sålunda konstaterar vad som är rådets beslut — detta helt enkelt av det skäl herr Finn Moe här utvecklat, nämligen att det är fullkomligt meningslöst och utan någon som helst betydelse att uppnå en majoritet som till äventyrs består av representanterna för två länder, medan ett tredje lands representanter intar en motsatt ståndpunkt. Det var därför jag rätt länge under förarbetena ivrade för att det, i stället för de regler vi nu har, skulle — när det gäller sådana här ärenden, som nu är föremål för rekommendationer —, heta att behandlingen av varje ärende helt enkelt skulle avslutas med „att rådets samtliga medlemmer giva sin mening till känna“. Resultaten skulle då inte alls få karaktären av beslut i egentlig mening.

Emellertid har vi nu gått en annan väg, och vi har i utskottet stått inför den realiteten, att det ansetts vara betydelsefullt med hänsyn till andra beslut än rekommendationerna att det funnes regler om beslutsmässighet. Denna önskan har jag ansett mig böra böja mig för, då jag inte tillmätt saken någon större vikt. Under sådana förhållanden har det för mig tett sig litet oelegant att i stadgan skriva in att en sådan regel skulle gälla med avseende på andra beslut än rekommendationerna, medan rekommendationerna i detta sammanhang lämnades därhän.

Mina utgångspunkter har sålunda i mångt och mycket varit desamma som herr Finn Moes.

Hermed sluttede förhandlingen.

Præsidenten: Jeg nævner nu de enkelte paragraffer i den danske tekst

og de dertil knyttede ændringsforslag. Jeg vil gå ud fra, at med vedtagelsen af en paragraf i den danske tekst med dertil knyttede ændringsforslag vil de tilsvarende ændringer i den norske og svenske tekst være at betragte som vedtaget.

Ændringsforslag nr. 1 og 2 til § 1 og § 1, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 3 til § 2 og § 2, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 4 til § 3 og § 3, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 5 til § 4 og § 4, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

§§ 5 og 6

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 6 og 7 til § 7, og § 7, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

§§ 8—10

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 8 til § 11 og § 11, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 9 til § 12 og § 12, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 10 og 11 til § 13 og § 13, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 12 til § 14 og § 14, således ændret,

vedtoges uden afstemning.

[Præsidenten]

Ændringsforslag nr. 13 og 14 til § 15 og § 15, således ændret, vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 15 og 16 til § 16 og § 16, således ændret, vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 17 til § 17 og § 17, således ændret, vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 18, om indsættelse af en ny paragraf som § 18, vedtoges uden afstemning.

§ 18, som ændret til § 19, vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 19, om at § 19 udgår, vedtoges uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 20 til § 20 og § 20, således ændret, vedtoges uden afstemning.

§§ 21—26 vedtoges uden afstemning.

Præsidenten: Hermed er den danske tekst af forretningsordenen vedtaget med de af komiteen foreslåede ændringer.

Endvidere vil jeg betragte den norske og den svenske tekst som vedtaget med de tilsvarende ændringer. Jeg tilføjer, at i den norske og svenske tekst er der yderligere foretaget forskellige sproglige ændringer, således som rapportøren har anført. Hvis ingen ønsker afstemning herom, vil jeg betragte både den norske og den svenske tekst som vedtaget også med disse ændringer. (Ophold). De er vedtaget.

I den juridiske komité's betænkning anføres, at komiteen henstiller, at den forretningsorden, som rådet på grundlag

af komiteens indstilling vedtager, på de punkter, hvor den afviger fra den forretningsorden, som nu gælder provisorisk, ikke skal træde i kraft før indeværende sessions slutning. Hvis ingen udtaler sig herimod, vil jeg betragte denne henstilling som værende tiltrådt af rådet. (Ophold). Den er tiltrådt.

Af praktiske grunde skal jeg tillade mig at afbryde forhandlingen og udsætte mødet, som genoptages kl. 14³⁰.

Mødet udsat kl. 12¹⁵.

Mødet genoptaget kl. 14³⁰.

Vicepræsident Gerhardsen: Hr. V. Buhls suppleant, hr. Bomholt, har tatt sete i forsamlingen.

Man gik først til fortsat anden behandling af sagerne under:

Økonomisk og trafikalt samarbejde.

Der foretoges først:

Anden behandling af:

Forslag angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund.

(Sag nr. 5, 1. beh. sp. 194; den økonomiske komité's betænkning nr. 2, sp. 1151).

Foss, Danmark: Hr. præsident! Under forhandlingerne i komiteen har de norske repræsentanter givet udtryk for, at man fra norsk side har en selvfølgelig interesse for de bedst mulige forbindelser med kontinentet, men at man i hovedsagen anser spørgsmålet om en fast forbindelse over Øresund for et svensk-dansk anliggende. Denne stillingtagen har også fået tilslutning fra islandsk side, og betænkningen er derfor afgivet på de svenske og danske medlemmers vegne. Da betænkningen

[Foss]

ikke er særlig lang, vil jeg tillade mig at gengive den ordret:

„Der har mellem de danske og svenske repræsentanter været enighed om, at en fast forbindelse mellem de to lande sikkert før eller senere vil blive en kendsgerning; der er dog også enighed om, at planerne om projektets udførelse under alle omstændigheder kræver længere tids dybtgående undersøgelse, og at spørgsmålet om deres virkeliggørelse derfor endnu ikke er aktuelt.

Under disse omstændigheder må de danske og svenske repræsentanter i komiteen mene, at den nærmeste tid bør benyttes til på grundlag af drøftelser mellem de to regeringer at foretage forberedende undersøgelser af de almindelige økonomiske og trafikale forudsætninger, idet det står repræsentanterne klart, at der i så henseende foreligger betydende problemer, der må klarlægges, herunder f. eks. spørgsmålet om den videre trafikale forbindelse fra Sjælland til kontinentet, de to landes lokale trafikplaner set i relation til forbindelsens placering, byggeomkostningernes fordeling og formen for den fornødne kapitals tilvejebringelse m. v.

På grundlag af ovenstående indstiller komiteens danske og svenske medlemmer følgende rekommandation til vedtagelse i rådet:

„Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Sverige og Danmark, at de på grundlag af fælles drøftelser foranlediger forberedende undersøgelser foretaget til belysning af de almindelige økonomiske og trafikale forudsætninger for bygningen af bro eller tunnel mellem Sverige og Danmark i Øresund.““

Hr. præsident! Efter at jeg hermed har forelagt komiteens betænkning, tillader jeg mig at fremføre nogle betragtninger, som helt står for min egen regning:

Jeg kunne have ønsket, at komiteen var gået noget videre i sin rekommandation. Jeg er selvfølgelig enig i, at de økonomiske og trafikale forudsætninger bør undersøges. Men når man alligevel regner med, at en fast forbindelse før eller senere vil blive en kendsgerning, bør der såsnart som muligt træffes en afgørelse af, hvorledes denne forbindelse bør udføres: tunnel eller bro eller begge dele, og hvor den skal placeres. Hvis resultatet af de forestående undersøgelser bliver, at bygningen af forbindelsen ikke bliver iværksat før om adskillige år, vil det være af betydning at vide, hvor og hvordan forbindelsen endeligt bliver placeret, for at man i mellemtiden ved byplanlægning og anlæg af veje og andre trafikforbindelser kan tage hensyn i tide. I modsat fald kan man til sin tid komme til at stå overfor betydelige ekstra omkostninger. Jeg er klar over, at forarbejderne ved en teknisk undersøgelse af, hvor og hvordan forbindelsen til sin tid skal placeres, vil medføre nogle omkostninger; men jeg må beklage, at vi i denne omgang er meget tilbage for at anbefale vore regeringer at påtage sig sådanne omkostninger. Jeg håber, at den af mig nævnte opgave, en teknisk undersøgelse og en afgørelse med hensyn til forbindelsens placering, ikke må blive opsat for længe.

Det, som komiteen anbefaler, er jo bl. a. en undersøgelse af formen for den fornødne kapitals tilvejebringelse. Må jeg i denne henseende anbefale, at man ikke alene overvejer at bygge forbindelsen som et rent statsligt foretagende. Jeg kunne tænke mig, at der ville være adskillige fordele ved at lade et koncessioneret selskab påtage sig bygningen, i hvert tilfælde af automobilforbindelsen. Den mulighed har jo været nævnt at anlægge en jernbanetunnel nord for Helsingør og Hålsingborg og en kombineret vejbro og tunnel mellem København og Malmö. Hvis

[Foss]

sidstnævnte forbindelse bygges af et koncessioneret selskab, kan dette selskab formodentlig skaffe sig penge ved udstedelse dels af aktier, dels af obligationer, de sidste eventuelt garanteret af de interesserede stater. Hvis staterne yderligere vil give tilskud til forrentning af den investerede kapital, dels i byggeperioden og dels i de første år efter igangsættelsen, ville der være en mulighed for at investere privat kapital, og der skulle vel også være mulighed for at interessere kommunerne i det nærmeste opland. Hvis en sådan finansiering lader sig gennemføre, vil man dels kunne imødegå den kritik, som befolkningen i de fjernere dele af Danmark og Sverige kan rejse mod en statsfinansiering af projektet, og dels vil der være en naturlig baggrund for, at passanter må betale for at benytte forbindelsen, i modsætning til hvad der almindeligvis er tilfældet med vore statsanlagte broer og vejforbindelser.

Hvad enten den faste forbindelse over Øresund skal finansieres på den ene eller den anden måde, er der tale om en betydelig kapitalinvestering, og jeg kunne tænke mig, at regeringerne vil få visse vanskeligheder under overvejelserne med hensyn til, om dette projekt skal fremmes forud for andre, vigtigere investeringer. Må jeg have lov at pege på, at under sådanne overvejelser bør der ikke alene tages hensyn til de umiddelbare økonomiske og trafikale fordele, men der bør også tages hensyn til, at en bedre forbindelse mellem vore lande er med til at fremme samhørigheden og forståelsen mellem vore folk, med andre ord fremme det nordiske samarbejde.

Vicepræsident Gerhardsen: I denne sak er det forutsetningen at bare de svenske og danske repræsentanter avgir stemme. Jeg roper opp samtlige navn, og forutsetter da at de islandske og norske repræsentanter svarer: Stemmer ikke.

Der foretoges derefter afstemning over den foreslåede rekommandation.

Ja stemte:

Andersson i Malmø, Birger Andersson, Elon Andersson, Bjerre, Bomholt, Marius Buhl, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgaard, Edberg, Foss, Gillström, Hans Hansen, H. C. Hansen, Hans Hedtoft, Herlitz, Jørgen Jørgensen (Lejre), Lindberg, Ohlon, Karl Olsen, Gustav Pedersen, Pettersson i Dahl, Rylander, F. Severin, Sjødahl, Anna Sjöström-Bengtsson, Skoglund, Viggo Starcke, Svensson, Thestrup, Wallentheim, Werner og Øllgaard.

Stemte ikke:

Berthelsen, Jörundur Brynjólfsson, Gerhardsen, Magnhild Hagelia, Hegna, Holm, Hønsvald, H. Johnsen, Gísli Jónsson, Magnús Jónsson, Klippenvåg, Lavik, Jakob Lothe, Lyng, Finn Moe, Moseid, Røiseland, Rakel Seweriin og Stefán Jóh. Stefánsson.

Fraværende var:

Hambro (forfald) og Bernharð Stefánsson.

Forslaget til rekommandation var således

vedtaget enstemmigt med 32 stemmer; 19 medlemmer svarede: stemmer ikke, 2 var fraværende.

Derefter foretoges:

Anden behandling af:

Redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945.

(Sag nr. 12, 1. beh. sp. 203; den økonomiske komité's betænkning nr. 3, sp. 1155) og

Beretning fra Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde.

(Sag nr. 9, 1. beh. sp. 203; den økonomiske komité's betænkning nr. 3, sp. 1155).

Bertel Dahlgaard, Danmark: Hr. præsident. Jeg skal på den økonomiske komité's vegne tillade mig at indstille til rådet at vedtage den henstilling, som rådets medlemmer vil finde gengivet i den økonomiske komité's betænkning nr. 3, sp. 1155, vedrørende sagerne nr. 9 og 12, idet jeg skal knytte enkelte bemærkninger til komiteens indstilling.

Der har i komiteen fundet en indgående drøftelse sted af den beretning, der er afgivet til Nordisk Råd fra det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde, ligesom den af det norske udenrigsministerium til rådet afgivne redegørelse har været drøftet under forhandlingerne. I komiteens forhandlinger om disse spørgsmål har foruden komiteens medlemmer deltaget samfærdselsminister Jakob Pettersen, Norge, og udenrigsminister Undén, Sverige, og der er overfor komiteen fremsat oplysninger af forskellig art af kontorchef O. Gjelsvik, Norge, der er medlem af det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde, og af ekspeditionsskretær P. Gersmann, Danmark, der er sekretær ved dette udvalg.

Det bør sikkert siges, at der blandt deltagerne i komiteens drøftelser har kunnet konstateres forskelligheder i opfattelsen af, i hvilket omfang et nordisk økonomisk samarbejde vil kunne bringe de nordiske lande fordele, men som det fremgår af komiteens indstilling, har der på den anden side kunnet konstateres enighed om, at et nærmere økonomisk samarbejde mellem de nordiske lande indebærer muligheder for en styrkelse af de nordiske landes økonomi. Derfor indstiller komiteen også, at rådet i en udtalelse giver udtryk for den opfattelse, at rådet i overensstemmelse hermed henstiller til regeringerne, at anmode det fælles nordiske udvalg om at fuldføre sine undersøgelser og, så snart forholdene tillader det, at fremlægge en rapport til regeringerne med en redegørelse for resultaterne af udvalgets arbejde, ledsaget af de kon-

klusioner, udvalget måtte drage af de omfattende undersøgelser og drøftelser, udvalget i de forløbne år har foretaget.

Komiteen indstiller endvidere, at rådet i sine udtalelser understreger, at det er fuldt opmærksom på, at de hidtil foretagne undersøgelser viser, at et nordisk økonomisk samarbejde støder på en række komplicerede problemer, særlig af handelspolitisk og produktionsmæssig karakter. Hvad angår de handelspolitiske problemer, har komiteen særlig drøftet, hvilke hensyn et økonomisk samarbejde begrænset til de nordiske lande eventuelt må tage til visse internationale bestemmelser, herunder GATT-aftalens bestemmelser vedrørende mestbegunstigelsesprincippet og de i denne aftale opstillede betingelser for at opnå dispensation fra dette princip, således som det findes omtalt i beretningen fra det fælles nordiske udvalg, sp. 729. Disse og andre komplicerede problemer, som overvejelserne vedrørende et nærmere økonomisk samarbejde støder på, gør det efter komiteens opfattelse naturligt, at rådet i sin udtalelse understreger, at forandringer, som må forventes som følge af samarbejdet, altid må foregå på grundlag af indgående undersøgelser og således, at de forandringer, der tilstræbes, må tilsigte at blive til fordel for samtlige deltagende lande.

Under komiteens drøftelser er det fra alle sider givet tilkende, at man tillægger det megen betydning, at det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde i de sidste år har arbejdet i kontakt med de nordiske landes erhvervsliv, og komiteen indstiller til rådet at slutte sig til denne opfattelse og samtidig at tiltræde den anskuelse, komiteen har været enig om, at de branchemæssige undersøgelser, som udvalget har iværksat, har vist, at et samarbejde for flere grene af erhvervslivet kan bringe fordele.

Komiteen har også i sin indstilling

[Bertel Dahlgaard]

givet udtryk for den opfattelse, at den kontakt med det praktiske erhvervsliv, der på flere områder er bragt i stand, og den nærmere forbindelse, der på enkelte områder under undersøgelse er tilvejebragt mellem en erhvervsgrens repræsentanter fra de forskellige lande, har bidraget til indenfor erhvervslivet at fremme forståelsen af det nordiske økonomiske samarbejdes værdi.

Komiteen indstiller endelig, at rådet udtaler, at det forudsætter, at regeringerne for rådet fremlægger den rapport, som det fælles økonomiske udvalg til sin tid afgiver, således at sagen eventuelt kan blive genstand for drøftelser på rådets næste session, og at rådet iøvrigt tager den foreliggende beretning fra det fælles nordiske udvalg og redegørelsen fra det norske udenrigsministerium til efterretning.

Et enkelt punkt i det fælles nordiske udvalgs beretning beder jeg om tilfaldelse til at knytte nogle bemærkninger til. Som man vil se af denne beretning, sp. 729, omtales her, at der i 1950 af den danske, den norske og den svenske regering udpegedes medlemmer til et udvalg for forberedende udredning af muligheden for et nordisk patentfællesskab, og at dette udvalg i slutningen af 1952 har afgivet en betænkning om nordisk patentsamarbejde. Betænkningen har været diskuteret i det fælles nordiske udvalg i dets møde i januar i år, og det siges i beretningen, at en skrivelse vedrørende denne sag vil blive tilstillet de respektive regeringer.

Spørgsmålet om dette patentsamarbejde har også været drøftet her i den økonomiske komité's møder, men da patentudvalgets betænkning ikke formelt er forelagt for Nordisk Råd, har komiteen ikke ment at burde udtale sig om patentspørgsmålene i sin betænkning. Jeg mener mig dog berettiget til her at oplyse, at der i patentudvalgets betænkning foreslås

alternative løsninger af spørgsmålet om nordisk patentfællesskab, og at patentudvalget selv tillægger den løsning størst betydning, som går ud på, at der ved siden af nationale patenter skabes mulighed for ved indgivelse af ansøgning til en af de nordiske patentkommissioner at opnå patent med gyldighed for Danmark, Norge og Sverige, altså et nordisk patent, hvorved administrationen af patentvæsenet i de enkelte lande ville kunne simplificeres. Jeg skal under de foreliggende forhold ikke komme ind på enkeltheder vedrørende denne patentordning, men blot oplyse, at det i går er meddelt mig, at det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde til regeringerne i Danmark, Norge og Sverige for et par dage siden har afsendt en skrivelse, hvori der udtrykkes ønsket om, at patentudvalgets forslag snarest muligt føres ud i livet. Det kan jo sikkert herefter ventes, at regeringerne mest muligt vil fremme denne vigtige sags behandling.

Jeg skal slutte disse bemærkninger, jeg her har fremsat vedrørende den økonomiske komité's indstilling med at sige, at på det stadium, hvor drøftelserne vedrørende et nærmere økonomisk samarbejde mellem de nordiske lande herefter befinder sig, og efter de udtalelser, der ved sagens første behandling her i rådet fremsattes af regeringsrepræsentanter fra Norge og Sverige, vil jeg ikke finde det rigtigt at knytte yderligere kommentarer til spørgsmålet om muligheder eller former for et sådant eventuelt nærmere samarbejde. Det er netop disse spørgsmål, der skal finde deres afklaring dels gennem det fælles nordiske udvalgs fortsatte arbejde, dels ved regeringernes derefter følgende overvejelser i forbindelse med eventuelle drøftelser i Nordisk Råds næste session.

Den økonomiske komité indstiller altså til rådet at vedtage den af komiteen formulerede henstilling.

Finn Moe, Norge: Jeg vil gjerne hende rådets medlemmers oppmerksomhet på et avsnitt i den foreliggende tilråding som vi synes er av vesentlig betydning. Avsnittet lyder som følger:

„Rådet er imidlertid fuldt opmærksom på, at de hidtil foretagne undersøgelser viser, at et sådant samarbejde støder på en række kompliserede problemer særlig af handelspolitisk og produktionsmessig karakter, og at derfor enhver forandring må foregå på grundlag af indgående undersøgelser, og således at de forandringer, der tilstræbes, må tilsigte at blive til fordel for samtlige lande.“

Jeg tror at man vil særlig sanne betydningen av dette avsnitt når det gjelder tollunionsspørsmålet. I den tidligere korte debatt vi hadde om dette spørsmål, fikk jeg et inntrykk av at man på visse hold ikke er klar over to viktige forhold. Det første gjelder de problemer som gjør seg gjeldende for forholdet til ikke-nordiske land i tilfelle det blir skapt en tollunion, og hvor Norge har særlige problemer, og det annet gjelder det som man kunne kalle samordningsproblemene, d. v. s. forutsetningene for og følgene av en tollunion for den økonomiske politikk i de forskjellige deltagende land.

Jeg skal komme litt nærmere inn på dette, og jeg tar da først problemet om forholdet til de ikke-nordiske land. Ordføreren, hr. Dahlgaard, hadde ved første gangs behandling av denne sak festet seg ved et punkt i det norske utenriksdepartements redegjørelse, nemlig punktet om at nye retninger innenfor den nordiske økonomiske forskning har bidratt til å klarlegge at fordelene ved en tollunion ikke lenger kan betraktes som gitt, og at nordiske økonomer har undergitt spørsmålet en ny vurdering. Hr. Dahlgaard var i tvil om hvor meget der lå i dette; men, så vidt jeg husker, uttalte han at denne bevegelse innenfor den nordiske forskning ennå ikke i samme grad hadde

nådd Danmark. Jeg tror imidlertid at hvis hr. Dahlgaard hadde studert rapporten litt nøyere, ville han ha sett at man hevder at det her ikke bare dreier seg om nyere retninger i den nordiske økonomiske forskning, men at det gjelder den økonomiske forskning generelt. Det klareste uttrykk for denne nye retning finner man kanskje i den kjente amerikanske professor Jacob Viners bok „The Custom Union Issue“, „Spørsmålet om tollunion“, som utkom i 1950, og hvor forordet eiendommelig nok bærer samme dato som datoen for Det felles nordiske utvalgs foreløpige utredning av spørsmålet om tollunion.

Da imidlertid hr. Dahlgaard synes å legge mere vekt på hva danske økonomer mener om saken, skal jeg avholde meg fra å gå nærmere inn på amerikaneren Viners bok, hvor han bruker så sterke ord som at tanken på en tollunion er romantisk, og i stedet vise til en artikkel i dansk „National-økonomisk Tidsskrift“ av Hans P. Gøtrik, hvis tittel lyder: „Nogle bemærkninger til det fællesnordiske udvalgs rapport om mulighederne for oprettelsen af en nordisk toldunion.“ Etter en kritisk gjennomgåelse av denne rapporten sier Gøtrik: „Man kan m. a. o. ikke opstille almenlydige regler om, hvad virkninger oprettelsen af en toldunion vil få for unionsområdet produktionsvilkår og nationalindkomst. Toldunionsdannelsen indeholder elementer af både frihandel og autarki. Om de liberale eller protektionistiske impulser får overvægten, vil komme til at bero på de konkrete forhold i de enkelte tilfælde.“

Gøtrik analyserer virkningene av en tollunion på samhandelen med land utenom unionen, hvor de proteksjonistiske virkninger melder seg, og han tviler på at de samlede virkninger av tollunionsdannelsen vil gå i frihandelsvennlig retning. „Det er“ — og her siterer jeg igjen hr. Gøtrik — „tværtimod al mulig anledning til i denne forbin-

[Finn Moe]

delse at fremdrage det fra norsk side fremførte synspunkt, at man må befrygte, at resultatet i en del tilfælde vil blive, at forbrugerne ganske vist får hjemmemarkedsvarer, som er billigere i indkøb end de tollbeskattede importvarer, som de træder i stedet for, men samfundsmæssigt set til ugunstigere priser end hidtil, fordi hjemmemarkedsprisen kommer til at ligge over de ubeskattede importpriser. Når man hertil føjer, at udvalget går ud fra, at landbrugsvarerne af hensyn til norsk og svensk landbrug skal holdes udenfor hele ordningen, understreger det kun yderligere det rimelige i ud fra samfundsøkonomiske synspunkter, at se med nogen skepsis på toldunionsprosjektet.“

Selv om disse økonomiske resonneringer kanskje ikke er særlig godt kjent i Danmark, trodde jeg at man i Danmark hadde gjort visse praktiske erfaringer om de uheldige sider av tollunioner. Jeg sikter her til de uheldige virkninger som oppstod for dansk landbrukseksport til Belgia i forbindelse med etableringen av Beneluxunionen.

Når jeg har oppholdt meg så vidt meget ved de proteksjonistiske virkninger av en tollunion, er det fordi det fra vårt synspunkt sett her ligger en meget dyp realitet. Vi må til tross for alt huske på at 85—90 pct. av utenrikshandelen i de nordiske land foregår med ikke-nordiske land. Vi må derfor være ytterst varsomme med det vi gjør, og prøve å gå fram slik i det nordiske økonomiske samarbeid at vi ikke skader vårt forhold til andre land.

Jeg vil gjerne tilføye at jeg tror det er plass for mange nordiske samarbeidstiltak som er forenlige med dette hensyn. Men jeg vil gjerne gjøre oppmerksom på at Norge har særlig store problemer på dette område, fordi vi har en relativt liten eksport av tollbeskyttede varer til de andre nordiske land, mens de på sin side har en ganske betydelig

eksport til Norge av tollbeskyttede varer.

De restriksjoner som fra norsk side ble tatt i tollunionsspørsmålet, nemlig at vanskelighetene ville bli større enn fordelene for Norge, hvis det ikke treffes spesielle tiltak for å overvinne vanskelighetene, gjelder ikke minst på dette punkt som angår forholdet til ikke-nordiske land. Jeg tror vi skal heller ikke glemme at en tollordning mellom Danmark, Sverige og Norge kan komme til å skape vanskeligheter for vor samhandel med finnene. Så meget gjelder hele dette spørsmål om tollunionens forhold til andre, ikke-nordiske land.

Så skal jeg gå over til å si litt om spørsmålet om de såkalte samordningsproblemer i den økonomiske politikken. Skal man nå fram til det man egentlig tar sikte på ved en ordning med tollfrihet, nemlig et felles nordisk marked, må man også fjerne valutarestriksjonene mellom landene og praktisere disse restriksjoner noenlunde ens utad. Myndighetene i hvert av de nordiske land kan ikke praktisere prispolitikken, avgiftspolitikken og subsidiepolitikken på vidt forskjellig måte hvis vi skal ha en slik ordning med et felles nordisk marked. Det kan diskuteres hvor omfattende denne samordning behøver å bli, men det vil jo allikevel være slik at jo flere vareområder man trekker inn i en tollordning, desto mere omfattende vil samordningen av den økonomiske politikken måtte bli. Og vi må jo se i øynene at en så omfattende ordning som en fullstendig tollunion er det vanskelig på lengere sikt å opprettholde mellom suverene stater. Det vil si at etter vår oppfatning vil den måtte medføre ganske vidtrekkende begrensning av suvereniteten, og i siste instans kan det vel komme til å dreie seg om en fullstendig politisk integrering som en nødvendig konsekvens. Det er da man med full rett må kunne stille spørsmålet: Er våre land modne for en

[Finn Moe]

mere eller mindre vidtrekkende økonomisk og politisk integrasjon?

Jeg tror alle er klar over den forskjellige stilling som de nordiske land står i i så henseende, men jeg tror man skal også være klar over at denne ulikhet må sette visse grenser for samarbeidet på det økonomiske område. Jeg tror derfor at man må komme bort fra tanken om en generell tollunion, og jeg er glad for at vi i den foreliggende innstilling fra økonomi- og trafikk-komiteen gir uttrykk for at vi er klar over disse kompliserte problemer, som oppstår når vi skal fremme det økonomiske samarbeid mellom våre land, og at vi skal undersøke problemene inngående før vi bestemmer oss for de enkelte samarbeidstiltak. Det er derfor det kan hevdes med så stor styrke, at det vil være klokt her å gå skridtvis og gradvis til verks.

Jeg vil også gjerne få lov å peke på den setning der det sies at, „de forandringer, der tilstræbes, må tilsigte at blive til fordel for samtlige lande.“ I alle tilfelle er det ganske klart at de må ha som forutsetning at de ikke har noen vesentlige skadevirkninger for noe land.

I den forbindelse vil jeg gjerne henlede oppmerksomheten på at det har vært en vesentlig forutsetning for gjennomføringen av Schuman-planen, som nå er blitt til virkelighet i det europeiske kull- og stålfellesskap, at det er opprettet et fond til modernisering av umoderne bedrifter. Ellers ville et land som Belgia neppe ha gått med i det europeiske kull- og stålfellesskap.

Her må jeg da få lov til å gjøre en jevnføring med Norges holdning til tollunionsspørsmålet. Vi gjorde oppmerksom på de skadevirkninger som en tollunion kunne ha for Norges vedkommende og sa at hvis Norge skulle gå med på en tollunion, måtte det gjennomføres visse tiltak som avbøtet disse skadevirkninger. Og det var utvalget som helhet — ikke bare de norske med-

lemmer, men utvalget som helhet som sa at slike tiltak kunne man ikke gå til.

Jeg vil gjerne få lov til å referere fra beretningen fra Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid, sp. 727, hvor det står — jeg må dessverre sitere det på svensk, men jeg får håpe at jeg under innflytelsen av Det nordiske råds atmosfære kan uttale svensk så godt at det blir forståelig for medlemmene — :

„Utskottet är emellertid av den uppfattningen, att de överläggningar, som ägt rum inom utskottet, klargjort för medlemmarna, att det vid införandet av en nordisk tullunion — oberoende av de fördelar, som en sådan på lång sikt synes medföra för Norden i dess helhet — torde uppkomma vissa svårigheter för samtliga deltagande länder. Såsom framgår av ovanstående har dessa svårigheter särskilt understrukits av utskottets norska medlemmar. De ha — under beaktande av den sannolika ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren — för Norges del tillagt dessa svårigheter större vikt än de fördelar, som kunna uppnås medelst en union, därest icke särskilda anordningar vidtagas, som skulle bidra till att övervinna svårigheterna.“

Altså, Norge henledet oppmerksomheten på at „svårigheterna“ ville være større enn fordelene, og at det måtte „vidtagas särskilda anordningar“, „som skulle bidra til att övervinna svårigheterna.“

Og så kommer det:

„Utskottet har“ — altså utskottet som helhet — „kommit till den uppfattningen, att de här berörda svårigheterna äro av en sådan storleksordning, att de icke för närvarande kunna lösas av deltagarländerna, varför det följaktligen saknas underlag för att nu genomföra en tullunion omfattande alla fyra länderna — Danmark, Island, Norge och Sverige.“

[Finn Moe]

Det melder seg da spørsmålet om hvordan man skal fremme det økonomiske samarbeid, og her er det vår overbevisning at de undersøkelser som det felles nordiske utvalg nå holder på med, de såkalte bransjeundersøkelser, vil bli av stor verdi for å kartlegge en del av de muligheter som finnes for et samarbeid. Og det er vårt håp at vi på bakgrunn av dem ved vår neste sesjon kan få et mer konkret grunnlag for å drøfte hvorledes dette samarbeid skal gripes an på fremover. Og vi skal, tror jeg, ikke glemme at det er muligheter for samarbeid på områder hvor tollene ikke er noen vesentlig hindring for samhandelen. I Norge spiller jo nettopp slike vareområder en ganske betydelig rolle for vår økonomi. Det kan være spørsmål om å undersøke å fremme en slik spesialisering, en arbeidsdeling. Og jeg tror jeg kan si at fra norsk side var jo det en del av tanken med disse undersøkelser, en side av undersøkelsene som det fra norsk hold ble satt store forhåpninger til. Det er jo også et ledd i utvalgets mandat.

Til slutt vil jeg bare nevne akkurat som hr. Dahlgaard at det synes, etter den rapporten som foreligger, å være ganske store muligheter for et samarbeid på patentvesenets område, slik at man vil kunne unngå en dobbeltprøving av patentsøknader i to eller flere nordiske land. Det skulle her være muligheter for faktisk og konkrete resultater i en ganske nær fremtid. Og det er grunn til å tro at det finnes lignende muligheter også på andre områder, administrative områder og andre områder i det hele tatt.

Jeg tillater meg å konkludere med å si at jeg tror når man står overfor spørsmålet om hvorfor vi bare har gjort meget små fremskritt, at forklaringen er ikke mangel på vilje til samarbeid, men forklaringen er at vi står overfor et uhyre komplisert og mangesidig problem, og at den første

forutsetning for å komme videre, er at vi søker å løse selve dette problem. Det må være den første forutsetning for videre fremskritt.

F. Severin, Sverige: Herr president! Såsom utskottets "formand" nämnde, har det inom utskottet under diskussionen av detta ärende förefunnits många olika meningar eller i alla händelser nyanser av samma grundmening. Som också framgick av herr Finn Moes uttalande här, var norrmännen böjda att starkare betona de svårigheter som kan föreligga för det ekonomiska samarbetet mellan de nordiska länderna, medan danskar och svenskar nog i allmänhet inte fann svårigheterna så avskräckande, ehuru det naturligtvis även från deras håll erkändes att svårigheter ingalunda saknades. När utskottet icke desto mindre har blivit enigt om en rekommendation till rådet, förklarar det naturligtvis delvis med att vi har förbigått svårigheterna. Betydelsen av de rekommendationer, som rådet antager, beror ju väsentligen på att de antagits enhälligt eller något så när enhälligt. Det skulle inte ha betytt något som helst framsteg i det nordiska samarbetet, om t. ex. danskar och svenskar här intog en ställning som norrmännen inte ansåg sig kunna godkänna, ty därmed hade förutsättningarna för samarbetet brutits. Samtliga länder måste ju deltaga i samarbetet.

Nu tror jag visst att man ur en synpunkt kan vara tacksam för norrmännens betonande av de föreliggande svårigheterna. Det är ju inte någon glädje med att vi läggur en slöja över faktiskt existerande svårigheter och låtsar som om de inte fanns. Det kommer bara att medföra besvikelser i fortsättningen, och det är bättre att klart se verkligheten i ögonen. Det har sagts här flera gånger att vi skall tala uppriktigt med varandra. Det är det

[F. Severin]

enda sätt, på vilket vi kan komma något steg framåt.

Jag är emellertid inte alldeles enig med herr Finn Moe och med den rapport som här föreligger från norska utrikesdepartementet. Jag vill inte säga att det föreligger någon direkt meningskiljaktighet, men om jag säger att det är en nyansskillnad, eller en starkare betoning från norsk sida av svårigheterna, så är nog detta den riktiga beskrivningen av situationen.

I konklusionen i det norska utrikesdepartementets redogörelse heter det: „Nye retninger er kommet til uttrykk i den økonomiske forskning og har bidradd sterkt til at fordelene ved en tullunion ikke lenger betraktes som gitt. Nordiske økonomer har undergitt spørsmålet en ny vurdering, og på den nordiske statsøkonomkongress, som fant sted i juni 1952, var det tydelig at en opinionsendring hadde funnet sted.“

Här hänger det naturligtvis på hur man betraktar saken. Jag är fullt på det klara med att det inom ett tullområde, som omfattar ett antal länder, kan frodas protektionistiska uppfattningar, som till sist medför en höjning av tullmurarna och ett försvårande av handelsutbytet och det ekonomiska samarbetet mellan tullunionsområdet och världen utanför. Men detta behöver ju inte ovillkorligen ske. Åtminstone har jag icke bland ekonomerna funnit uttryck för den uppfattningen att en sänkning av tullarna eller ett borttagande av något annat hinder för handelsutbytet mellan länderna skulle kunna vara till nackdel för ett land. Det är tvärtom bland ekonomerna en allmän uppfattning, att ju friare varuutbytet kan gå, desto större fördelar är det att vinna för de länder, mellan vilka varuutbytet sålunda sker obehindrat. Det är just ur denna synpunkt som man har strävat efter att så långt som möjligt få en europeisk marknad i stället för ett tjugotal olika marknader,

mellan vilka såväl varor som människor och kapital har svårt att röra sig. Om vi får en gemensam nordisk marknad men samtidigt reser oöverstigligena murar kring vårt område, tror jag att vi alla förlorar på det. Men detta har ju aldrig varit meningen. Snarare har jag betraktat ett intimare ekonomiskt samarbete mellan de nordiska länderna som ett steg på vägen mot ett livligare ekonomiskt samarbete mellan de västerländska staterna över huvud taget. Givetvis skulle man helst se att även öststaterna kunde inlemmas i den krets, inom vilken ett livligare ekonomiskt samarbete pågick, men vi vet allesamman att på grund av förhållanden, som inte något av de nordiska länderna råar för, det för närvarande är ganska svårt att samarbeta med länderna i öster.

Det är på detta sätt jag betraktar tullunionen. Det hindrar inte att jag är fullt enig med herr Finn Moe därom, att om vi t. ex. kommer överens om slopande eller nedsättande av en tull mellan de nordiska länderna, kan det uppkomma övergångssvårigheter, som kan vara till nackdel för ett visst land. Det blir således vid varje sådant tillfälle ett problem att lösa. Det är just ur denna synpunkt, som kommittén har betonat att varje sådant steg skall föregås av noggranna undersökningar och inga andra åtgärder vidtagas än sådana som kan vara till fördel för samtliga länder. Men det förhåller sig ju så att de faktorer, som framkallar för- och nackdelar, kan göras till föremål för egna åtgärder. Några naturhinder kan vi dess värre inte eliminera, men de hinder vi själva rest kan vi eliminera.

Jag fick nog det intrycket vid läsningen av norska utrikesdepartementets berättelse, att svårigheterna överbetonades — jag säger alltså inte, att inga svårigheter finns, men att de överbetonats —. Man återger exempelvis på sp. 723 ett yttrande av det ekonomiska

[F. Severin]

centralrådet i Belgien: „Nå for tiden må en tollunion kompletteres med en økonomisk union. I det 19. århundre, da tollavgifter utgjorde hovedhindringen for varebyttet, representerte tollunionen den riktige fremgangsmåte for en styrkelse av samarbeidet mellom økonomiske enheter, fordi regjeringene på den tid, da liberalismen var herskende, praktiserte noenlunde samme politikk på det økonomiske, sosiale og finansielle område. Siden har alle lært at fordelene ved en tollunion kan bli opphevet ved hjelp av pengemessige, finansielle og sosiale tiltak.“

Vad som här säges är någonting som vi dessvärre nästan varje dag får besanna. Vi befinner oss i den situationen, att vi mycket väl skulle kunna slopa alla tullar exempelvis mellan de nordiska länderna, men att handelsutbytet icke desto mindre skulle kunna omöjliggöras genom beslut av riksbankerna att inte ställa valuta till förfogande för handelsoperationerna. Men den omständigheten, att vi på grund av två olycksaliga världskrig har fått valutaproblem mellan länderna, kan i och för sig inte utgöra något skäl för att uppge varje försök att sänka tullmurarna. I stället får man väl tvärtom säga, att om vi åtminstone kunde göra någonting när det gäller tullområdet, så underlätade vi därigenom helt säkert övergången till en annan valutaordning i världen.

Jag tillhör inte de ekonomiska fantasterna och tror visst inte, att vi inom överskådlig tid kan återvända till guldmyntfoten och förhållandena före 1914 med de för handeln onckligen mycket bekväma valutabestämmelserna då. Men tiden efter sista världskriget har inte varit alldeles utan framsteg. Även om vi inte har fått ett gemensamt mynt, betraktar jag det i alla fall som ett framsteg att vi har fått relativt stabila valutakurser.

På vissa håll har vi nu också kunnat börja ge ett visst spelrum åt smärre ändringar i de olika valutornas förhållande till varandra. De dagliga svängningarna i valutakurserna kan på vissa håll sägas röra sig inom sanma smala område som under guldnyttfotens tid, inom de två guldpunkterna. Så är faktiskt fallet mellan Sveriges och Englands valutor; riksbanken medger nu en svängning i pundkurserna på, jag vill minnas, 15—20 öre och överlåter åt den dagliga spekulatören att fastställa kurserna inom dessa gränser — man skulle kunna säga inom guldpunkterna, fastän området mellau guldpunkterna kanske inte var fullt så stort. Detta är i alla händelser ett framsteg, och även om vi inte på mycket länge kan återkomma till den lyckliga tid då det rådde en myntunion mellan de nordiska länderna och då varje lands pengar utgjorde lagligt betalningsmedel i de andra länderna, tror jag att vi har möjligheter att underlätta kommunikationen mellan länderna både beträffande varor, kapital och arbete.

Nu har som bekant branschundersökningar pågått under någon tid, och därvid har man kommit fram till i viss mån olika resultat. I norska utrikesdepartementets redogörelse säges: „Det har således vært meget sterkt fremholdt at et nærmere økonomisk samarbeid ikke vil være mulig med mindre de tre land fører en likeartet skattepolitikk (herunder avskrivningsregler, subsidiering, etc.).“

Det är ingen tvekan om att denna lagstiftning har stor betydelse. Jag skulle dock såsom en rent allmän deklaration vilja säga att företagarnas egna reaktioner inför möjligheterna till ett friare handelsutbyte inte alltid kan utgöra ett rättesnöre för vårt politiska handlande, ty enligt min uppfattning bör politikerna i allmänhet betrakta företagarnas inställning mycket kritiskt. Det är nämligen, såsom vi

[F. Severin]

veta, dess värre så, att varje företagare och företagarkrets är protektionistisk för sin branschs vidkommande; varje företagarkrets önskar höga tullmurar för *sin* näring och tullfrihet för alla andra. Det är precis samma förhållande inom länderna, att alla företagare i en viss bransch önskar sammansluta sig till ett verkningsfullt monopol men vill ha fri konkurrens på andra områden. Men så kan vi ju inte ha det. Vi bör överhuvudtaget försöka få ett friare näringsliv.

Det var en punkt som jag spekulerat mycket över, inte bara sedan jag fått det norska utrikesdepartementets berättelse utan även tidigare, nämligen att det från norskt håll ofta betonats, såsom det står i berättelsen, att „som en annan absolutt förutsetning har vært angitt at det må istandbringes en nær overensstemmelse mellom investerings- og prisreguleringspolitikken i de tre land“. Vad jag varit nyfiken på är en detaljerad utformning av överensstämmelsen av investeringspolitiken i de tre länderna. Jag skall gärna bekänna att jag faktiskt fruktat att bakom denna fras legat tanken på något slags nordiskt investeringsråd för alla tre länderna, vilket skulle gå igenom investeringarna och avgöra, när, var och hur dessa skulle företagas. Skulle tankegången ha varit någonting i den riktning, skulle jag för min personliga del vilja säga att jag är rädd för att detta skulle medföra en alltför stark centralisering, som snarare kommer att åsamka oss större byråkratisk belastning än innebära fördelar för den ekonomiska politiken.

Men om jag fattade herr Finn Moe rätt, ligger inte saken till på det sättet. Herr Finn Moe tog som exempel Schumanplanen. Nu är den ju inte riktigt jämförlig med vad vi här diskuterar, ty enligt Schumanplanen har samtliga företag inom en viss näring i olika länder lagts under en enhetlig ledning

och det måste föras en för de olika länderna gemensam investeringspolitik. Detta är något som vi alla är fullkomligt överens om. Men där en sådan sammanslagning inte sker skulle jag beträffande investeringarna tro att mycket vore vunnet, om kapitalmarknaderna vore mer gemensamma, och så skulle ju särskilt kunna bli fallet i fråga om företag, där man i de olika länderna hade gemensamma intressen. Om en investering i Norge uppenbarligen skulle vara till stor fördel för Sverige och Danmark, måste det för dessa senare länder vara ett intresse att hjälpa till med denna investering, därest kapital inte står att uppbringas i Norge, och vice versa.

På det sättet skulle vi kanske kunna ta åtminstone ett steg framåt, och jag har aldrig menat att vi skulle kunna göra annat än ta ett steg i sänder. Det heter ju med en allmän fras att svårigheter är till för att övervinnas, men det finns naturligtvis — det är jag fullt medveten om — härvidlag svårigheter som inte kan övervinnas, problem som inte kan lösas, och i så fall får man givetvis resignera. Men jag är å andra sidan övertygad om att för varje gång vi lyckas lösa ett delproblem — det må, såsom de problem jag här berört, synas litet — ökas dock förutsättningarna för att lösa nästa delproblem, och så går det undan för undan, tills vi i de nordiska länderna hunnit så nära varandra som kan finnas fördelaktigt för oss.

Bertel Dahlgaard, Danmark: Hr. præsident, jeg havde ikke tænkt mig, at vi specielt her i dag skulle drøfte problemet nordisk toldunion udfra synspunktet, hvad skal jeg sige, et enten-eller. Men efter de bemærkninger, som hr. Finn Moe har fremsat, vil jeg dog gerne have lejlighed til at gøre enkelte bemærkninger.

Hr. Finn Moe syntes forundret over den udtalelse, jeg havde fremsat ved

[Bertel Dahlgaard]

sagens første behandling om fordelene ved en toldunion. Jeg tror, denne for-
 undring i nogen grad beror på en mis-
 forståelse. Min bemærkning var ikke
 fremsat som en generel bemærkning
 omfattende enhver form for toldunion
 eller en toldunion under enhver om-
 stændighed. I den henseende er det
 f. eks. ganske klart, at det synspunkt,
 som hr. F. Severin nu fremdrog, og
 som er fremsat af generalsekretæren
 for det økonomiske centralråd i Bel-
 gien, er ganske rigtigt: at fordelene ved
 en toldunion f. eks. kan blive ophævet
 ved pengemæssige, finansielle og soci-
 ale tiltag. Derfor kan jeg forsåvidt også
 være enig i de bemærkninger, som hr.
 Gøtrik har fremsat i den omtalte artikel
 i „Nationaløkonomisk Tidsskrift“, hvor
 han, efter hr. Finn Moes gengivelse,
 taler om, at der ikke med hensyn til
 fordelene ved toldunioner kan gives
 almengyldige regler. Det er ganske
 klart; men det, jeg tillod mig at berøre
 ved sagens første behandling, var de
 mulige fordele ved et nordisk toldpoli-
 tisk samarbejde. Vi må kunne gå ud fra,
 at der ikke heroverfor kan henvises til
 dette — som man iøvrigt gør i det nor-
 ske udenrigsministeriums redegørelse —,
 at toldunioner vanligvis går i protek-
 tionistisk retning. Det råder vi selv
 over, og det var jo ikke meningen i
 årene 1948—50, da forhandlingerne
 om det toldpolitiske samarbejde stod
 på. Det var ikke meningen, det var
 ikke tanken, at en nordisk toldpolitik
 skulle have til følge, at man omgærdede
 Norden med høje toldsatser.

Nu må jeg sige, at jeg ved i og for sig
 ikke, hvorfor man i Norge har grund
 til speciel ængstelse i så henseende. Jeg
 må sige, at når jeg læser den norske
 toldlov igennem, er der nogle satser,
 som kunne medføre, at man snarere
 skulle synes, vi her i Danmark kunne
 være lidt ængstelige.

Derfor var jeg glad for hr. Finn Moes
 udtalelse, der i hvert tilfælde synes at

viser, at en sådan ængstelse vil være ube-
 rettiget fra dansk side.

Jeg vil også gerne sige et par ord i
 anledning af hr. Finn Moes udtalelse
 vedrørende dansk landbrugs stilling i
 forhold til Beneluxlandene og i forhold
 til den forhøjelse af levnedsmiddeltold-
 satserne, som her fandt sted på et vist
 tidspunkt. Heroverfor vil jeg gerne sige:
 jeg forstår i hvert tilfælde ikke, hvor-
 dan Danmarks stilling i den henseende
 kunne blive dårligere i kraft af, at de
 nordiske lande havde en fælles toldpoli-
 tik. Men jeg tror, der er et andet syns-
 punkt, som der udfra økonomiske be-
 tragtninger i denne forbindelse er grund
 til at fremhæve, en betragtning, som i
 hvert tilfælde dækker min anskuelse.
 Jeg tror, at et samlet nordisk marked,
 med dette nordiske markeds samlede
 købeevne, handelspolitisk set vil være
 et værn for alle nordiske landes er-
 hvervsliv, når disse landes hvervsliv
 står overfor en højprotektionisme, der
 søges gennemført i andre lande.

Som jeg begyndte med at sige: jeg
 synes i og for sig ikke, det er frugtbart
 at drøfte de spørgsmål udfra synspunk-
 tet et enten-eller; heller ikke efter de
 betragtninger, der fremførtes fra norsk
 side, da det fællesnordiske udvalg, kan
 man sige, ændrede sin arbejdsretning i
 1950. Det, man her har overvejet og har
 foretaget, har været undersøgelser, un-
 dersøgelser bl. a. af, om det var muligt
 at skabe et vidt område af brancher,
 varegrupper, der kunne indgå under et
 frihandelsområde — ja, nu bruger jeg
 ordet frihandelsområde; jeg ved, det
 kan have en speciel betydning, men i
 denne forbindelse bruges det i al almin-
 delighed —, et frihandelsområde af et
 sådant omfang, at det ikke møder hin-
 dringer af international karakter.

Jeg skal endnu blot gøre den bemærk-
 ning i anledning af hr. Finn Moes udtal-
 lelser om forudsætningerne for et fælles
 toldpolitisk samarbejde, at jeg — det
 tror jeg også fremgik af min tale forle-
 den — ganske åbent erkender, at der er

[Bertel Dahlgaard]

visse forudsætninger i landenes økonomiske politik, der må være tilstede. Men jeg har gerne villet give udtryk for, at når man går så vidt, som man synes at gå i den norske redegørelse, at man endogså taler om, at de forudsætninger, der måtte være tilstede, f. eks. måtte være en ensartet skattepolitik og en ensartet socialpolitik i vore tre lande, hvor man på disse områder alligevel trods alle forskellighederne står hinanden ret nær, så har vi fra dansk side villet sige, at så går man for vidt, så vidt, at i hvert tilfælde danske økonomer må melde fra.

Jeg må måske slutte med at sige, at en yderligere debat om disse forhold kan vel egentlig kun ende med, at hver beholder sin anskuelse, og det, der er det beroligende for alle parter, er jo da også, at alle er klar over, at man ikke kommer videre, end hvad det enkelte led kan vinde med i.

Det, der er det betydningsfulde — og jeg forstår også, at det er det, henstillingen her giver udtryk for —, er jo, om det er muligt at finde veje på det ene og det andet område, veje, der går fremad i det nordiske samarbejde, selvom det måske drejer sig om mindre skridt ad gangen. Det er jo hele den problemstilling, man står overfor under de forhandlinger, der skal finde sted i det fællesnordiske udvalg nu i den tid, der kommer, og som forhåbentlig skal finde sted mellem de nordiske regeringer; det er vi vel alle enige om. Så håber jeg personligt på en god luftning omkring vore fælles bestræbelser til næste år.

Foss, Danmark: Hr. præsident! Jeg nærmer mig talerstolen med nogen ængstelse ved at blande mig i den interessante debat, der her har været mellem nationaløkonomer. Jeg behersker ikke emnet på samme udmærkede måde, men jeg har på den anden side visse praktiske erfaringer fra industri, som

giver mig anledning til at pege på et moment, som jeg mener der bør tages hensyn til i de fremtidige overvejelser, og det er kort og godt, at vi må beskæftige stadig flere og flere folk ved industri. Således ligger landet her i Danmark; således ligger det vist også i vore andre lande: at vi er nødt til at udvikle vor industri, og at industrien med den moderne udvikling kræver et større hjemmemarked. Jeg skal ikke her uddybe dette nærmere, men enhver industriel erfaring går ud på, at en vis specialisering efterhånden er blevet mere og mere nødvendig. Og specialiseringen lader sig ikke gennemføre med et lille hjemmemarked. Vi behøver kun at se os om og se, at de store lande har et industrielt potentiel, som ligger betydeligt over, hvad vi andre kan præstere, og iøvrigt har vi jo også et tydeligt fingerpeg i denne retning, når vi ser indenfor vore egne grænser, at Sverige jo ligger et godt hestehoved foran os andre, hvilket jeg i højere grad henfører til, at det har et større hjemmemarked, end til en række andre punkter, som selvfølgelig også spiller en vis rolle.

Nu sagde den sidste taler, hr. Bertel Dahlgaard, et par ord, som jeg gerne vil være med til at understrege. Han pegede på det, der har været nævnt også af hr. Finn Moe, at en forudsætning for et nærmere arbejde på et fælles hjemmemarked måtte være, at vor skattepolitik, vor rentepolitik, vore sociale forhold og andre forhold blev ensrettede. Jeg synes, der kan være grund til at understrege, at hvis det er tilfældet, hvis det virkelig er tilfældet, så må vi efter min opfattelse hellere give op på forhånd. Der er ikke nogen mulighed for, at vi skulle få en sådan ensretning. Spørgsmålet bliver da — og jeg går forsåvidt ud fra, at det også er de undersøgelser, hr. Finn Moe ønsker man skal tage fat på —, om der virkelig er sådanne forudsætninger, som det er blevet fremhævet fra for-

[Foss]

skellige sider. Jeg skal bare nævne et par enkelte momenter, som viser forskellighederne, forskelligheder, som vi fortsat må regne med. Elektricitetens pris i Sverige og Norge, og måske specielt i Norge, er lavere end i Danmark; skatterne f. eks. er måske lavere i Danmark end i de andre lande. Men der er også andre ting; jeg kan f. eks. nævne, at kapitalen i de andre lande er billigere end i Danmark. Jeg tror aldeles ikke, at disse ting er afgørende; jeg tror, det i langt højere grad er et spørgsmål om teknisk og faglig dygtighed, og jeg vil mene, at den tekniske og faglige dygtighed er varierende fra virksomhed til virksomhed, og det vil næppe være muligt at påpege, at det ene land er mindre dygtigt i den henseende end det andet.

Men jeg henstiller, at man i de fremtidige overvejelser hurtigst muligt klarer begreberne, om det virkelig er meningen, at vi skal have en ensrettet politik i de forskellige lande, en ensrettet skattepolitik o. s. v. Hvis det er en forudsætning, så lad os holde op at snakke om et fælles-nordisk marked. Men jeg tror ikke, det er en forudsætning.

Viggo Starcke, Danmark: Hr. præsident! Jeg vil gerne have lov at tilslutte mig det, som hr. Foss lige sagde. Jeg tror, det er en illusion, at det er nødvendigt at have ens skattepolitik, ens restriktioner, ens pengepolitik, ens socialpolitik og lønpolitik i de nordiske lande for at fremme handelsamkvemmet og gå ind i det, man kalder en toldunion. Jeg synes, man må være taknemlig for det store arbejde, der er gjort på dette område, men man må også være så ærlig at sige, at de resultater, der er kommet ud deraf, er en skuffelse vistnok for alle. Selve det centrale i det, der er nået, nemlig at man ønsker at fortsætte de meget begrænsede forhandlinger indenfor for-

skellige brancher, kan der ikke tilskrives nogen afgørende betydning, selvom man må anse det for værdifuldt, hvis der indenfor sådanne brancher kan træffes aftaler, der kan medføre nedsættelse i tolden og nedsættelse af andre restriktioner. I tilslutning til det, som hr. Foss sagde, vil jeg gerne pege på den store værdi, der ligger i et samarbejde for at undgå dobbelt investering eller tredobbelt investering. Hvis de nordiske lande hver for sig investerer indenfor små områder, bliver det urentabelt, og det bliver urationelt.

Indenfor mange områder har Danmark ret høje toldsats, men som helhed er det vigtigt at understrege, at Danmark er det land i Europa, der har de laveste toldsats, og der er det endnu vigtigere at fæste opmærksomheden på, at det, at Danmark har de laveste toldsats, er ikke til skade for Danmark. Deraf lader sig måske drage den slutning, at det yderligere vil være en fordel for Danmark at sænke sine toldsats endnu mere. Jeg tror, at så længe man går ind i disse forhandlinger udfra den forudsætning, at hvis man sænker sine toldsats eller afvikler en del af sine restriktioner, er det noget, man *giver* andre lande, så længe vil det være vanskeligt at få fremskridtene til at gå hurtigt. Det enkelte land må blive klar over, at hvis man reducerer sine egne toldsats og nedbringer sine egne restriktioner, er det først og fremmest noget, som er til fordel for ens eget land; at det så også er til fordel for andre lande, er kun et yderligere fremskridt set i mellemfolkelig sammenhæng.

Min konklusion må derfor være, at det er muligt for ethvert land at frigøre sin egen handel, dog således, at andre lande gennem deres told og deres restriktioner kan berede det enkelte land vanskeligheder og lægge det hindringer i vejen, men selvom Danmark, Norge, Sverige og eventuelt Island sluttede sig sammen, vil vi i en toldkrig altid

[Viggo Starcke]

stå svagt overfor de meget store lande. Jeg vil meget advare imod at tænke på det perspektiv, at hvis man engang når til at realisere en toldunion mellem de nordiske lande, skal den benyttes toldkrigsmæssigt overfor andre lande. Jeg er kun tilhænger af det, når det går i retning af en frigørelse af handelen.

Røiseland, Norge: Jeg skulle tro hr. F. Severin har rett i at vi skal ta et skritt ad gangen. Kan vi ikke oppnå å få tollunion, får vi ta sikte på noe mindre, og jeg er forsåvidt enig med hr. Bertel Dahlgaard, som sa at her var det ikke spørsmål om enten-eller. Den økonomiske komité i rådet har også enstemmig uttalt at den mener at et fortsatt økonomisk samarbeid i Nordens land er overmåte viktig.

Når vi da skal ta sikte på det, tror jeg vi skal være oppmerksom på at de faktorer som spiller inn i regnestykket, er av to ulike klasser. Den første klasse er de politiske faktorer. Det er spørsmålet om sysselsettingspolitikken, lønnspolitikken, skattepolitikken, sosialpolitikken, investeringspolitikken. Nå er det slik at de ulikheter som måtte være tilstede her, kan dra hver sin vei, ulikhetene kan komme til i noen grad å oppheve hverandre. Det kan gjerne hende at et land som har høye lønninger, har en rimeligere skattepolitikk enn de andre. Det er klart at da vil det bli en oppheving av faktorer som ellers kan skape vansker. Men å bortforklare at de politiske faktorer er tilstede, synes jeg ikke går an.

Den andre klasse faktorer som spiller inn i regnestykket når det er spørsmål om nordisk økonomisk samarbeid, er de næringsøkonomiske faktorene. Spørsmålet om produksjonsomkostningene, om markedet, spørsmål ellers om de naturlige vilkår.

Jeg mener at skal vi få i stand et fruktbart samarbeid, må vi få kartlagt disse faktorene, vi må få en sammenlig-

ning mellom disse næringsøkonomiske faktorer i de forskjellige land. Dersom vi ikke får en slik kartlegging, har vi ikke grunnlag for noe økonomisk samarbeid. Derfor mener jeg at komiteen for økonomisk samarbeid bør fortsette med arbeidet for å få i stand denne kartleggingen, og frem for alt få kartlegging på de felter, der en må regne med at det er lettest å komme fram.

Når så denne kartlegging er foretatt, får hvert enkelt land vurdere om det kan tilpasse sin politikk til de foranstaltninger som måtte gjøres for å få i stand et samarbeid. De politiske og de næringsøkonomiske faktorer må da veies mot hverandre. En må prøve å gjøre sitt beste for å få en koordinering, slik at samarbeid kan komme i stand. Bare på den måte — at en har klart for seg at det her er to sett forskjellige faktorer — tror jeg det er noen chance til å komme fram. Å prøve å bortforklare at det eksisterer politiske faktorer, skal vi ikke. Men heller ikke mener jeg at vi kommer fram dersom vi sier at disse politiske faktorene absolutt må samordnes i de forskjellige land. Da vil også det økonomiske samarbeid falle bort av seg selv. Vi får som praktiske folk avveie faktorene mot hverandre for å se hva vi kan få ut av det. Da skulle jeg tro at vi på en del områder, der virksomheter er i gang, ville få i stand samarbeid, og jeg skulle også tro — og det er ikke minst viktig — at vi ville få i stand et samarbeid når det er spørsmål om reising av nye store bedrifter.

Det er særlig produksjon og omsetning det har vært tale om i denne forbindelse, og det er særlig det spørsmål som den økonomiske komité også har vært beskjefteget med. Men det er også en annen sektor på det økonomiske område som jeg synes det er verd å nevne, en sektor der vi har hatt et ganske stort økonomisk samarbeid og der jeg tror vi kan komme videre. Det gjelder samferdselssektoren. Vi skal senere ha en diskusjon her om samferdselsproblemer,

[Reiseland]

men det er ut fra et annet synspunkt. Der er det spørsmål om å skaffe lettelser, slik at det kan bli et livlig samkvem — et spørsmål som ikke skal reises ut fra et økonomisk synspunkt. Men akkurat på dette område når det gjelder samferdsel, har vi et ganske stort økonomisk samarbeid. Vi har samarbeid på luftfartens område — det går svært bra — vi har samarbeid også når det gjelder jernbanetransport f. ex. transport fra gruve i Nord-Sverige over til Narvik. Videre har vi transittrafikk på jernbanene gjennom Sverige. Jeg skulle tro at på dette område er det nokså nærliggende oppgaver som vi bør ta opp, som vi bør løse og som vi *kan* løse, til fordel for kanskje alle Nordens land, eller iallfall for to land.

Holm, Norge: Det spørsmål som vi nå behandler, har jeg ansett for å være et av de viktigste, om ikke det aller viktigste spørsmål for Det nordiske råd. Kan vi ikke nå fram til et samarbeid litt etter hvert på dette område, er jeg redd for at den viktigste oppgave for rådet ikke kan løses.

Når jeg i Norges Storting stemte mot et nordisk råd, var ikke grunnen den at jeg er imot et nordisk samarbeid. Men jeg så det slik at forholdene nettopp i vår tid med hensyn til de økonomiske spørsmål var så unormale at det var vanskelig å opprette et normalt samarbeid. Vi måtte nå etter krigen føre en politikk med kriseforanstaltninger, med subsidier, vi hadde forskjellige valutaer, vi førte forskjellig politikk på det økonomiske område, med eksportavgifter og andre avgifter. Alt dette var faktorer som trakk i retning av at det ble vanskelig å inngå et normalt samarbeid.

Det har vært nevnt at vi ikke kan vente oss å få en ensartet skattepolitikk eller i det hele en ensartet økonomisk politikk i de nordiske land,

og det er greit at vi ikke kan få det, ikke *helt* ensartet. Men på den annen side må det være klart at skal vi kunne få en noenlunde lik tollbehandling eller en tollunion, vil det medføre, at vi på skattepolitikken og den økonomiske politikks område må nærme oss hinannen så meget som mulig. Jeg tror ikke vi kommer forbi det, vi må se disse ting i fellesskap.

Jeg vil også nevne, at når det gjelder jordbruket, vil det bli meget vanskelig å nå fram til en fellesnordisk tollunion. Den norske jordbrukspolitik er i særlig grad preget av subsidier. Jeg skulle ønske vi kunne komme bort fra dem, men jeg er klar over at det vil ta meget lang tid. Og kommer vi bort fra den rent subsidiemessige støtte til jordbruket, har vi stadig spørsmålet om beredskap, som til alle tider vil spille en avgjørende rolle. Jeg har derfor liten tro på at man med hensyn til jordbruket og jordbrukets produkter kan nå fram til en fellesnordisk tollunion.

Den innstilling som er avgitt av det økonomiske utvalg, er imidlertid holdt i slike former at det nærmest er et ønskeprogram, den er formet slik at enhver kan slutte seg til den. Derfor har jeg også gjort det, selv om jeg har visse betenkeligheter med hensyn til muligheten av å få gjennomført tingene. Jeg vill med glede se utredninger, og jeg vil ta opp til alvorlig overveielse å være med på å gjennomføre hva gjennomføres kan.

Til slutt et praktisk spørsmål. Jeg har nevnt det for noen av dem som er til stede her som sakkyndige, det gjelder statistikk. Jeg vet at man er på god vei til å få gjennomført utgivelsen av de statistiske opplysninger i alle de nordiske land på en slik måte at de blir direkte sammenlignbare. Jeg vil håpe at det arbeide fortsetter og føres videre, slik at vi slipper omregninger, men direkte kan sammenligne de faktorer vi ønsker å skaffe opplysninger om.

Hans Hedtoft, Danmark: Hr. præsident! Den bemærkning, jeg har at gøre, gør jeg alene af hensyn til protokollen for rådets behandling af det økonomiske spørgsmål. Der blev nemlig under debatten sidste lørdag fremsat et par bemærkninger med en vis kritik af den form, hvorunder noget af materialet fra samarbejdsorganerne var blevet fremlagt for rådet. På sp. 211 i referatet for 2. møde udtaler udenrigsminister Undén således, at man af beretningen fra det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde kan få det indtryk, at det er fællesudvalget selv, som har gjort denne sammenstilling, hvilket hr. Undén derefter bestrider. Dertil vil jeg gerne oplyse, at det virkelig er fællesudvalget, som har foretaget sammenstillingen og indsendt materialet til rådet.

Sagen forholder sig således: på sit plenarmøde i Oslo den 16. januar i år besluttede fællesudvalget 1) at afgive en fælles beretning fra hele udvalget — det er den, som er trykt i sag nr. 9, sp. 725—736 —, 2) til denne fælles beretning at vedlægge nogle rapporter, som af udvalgets nationale delegationer tidligere har været afgivet til deres respektive regeringer. Disse rapporter fylder resten af den pågældende sag. I den norske delegations rapport indgik som underbilag nogle dokumenter, som var blevet udvekslet mellem de norske og svenske medlemmer af udvalget på et tidligere tidspunkt. Det er dem, der er aftrykt sp. 763—798.

Så meget om beretningens tilkomst og indhold.

Udvalget besluttede samtidig, at beretningen, for at man kunne spare tid, skulle fremsendes til Nordisk Råd gennem fællesudvalgets danske delegation. Den danske delegation afleverede derfor beretningen til det danske udenrigsministerium, der videresendte den til Nordisk Råds danske sekretariat.

Enhver vil forstå, at jeg har en personlig interesse i, at det af rådets protokol fremgår, at rådets første sekretariat

har båret sig i alle henseender korrekt ad. Derfor, hr. præsident, denne bemærkning.

Der foretoges derefter afstemning vedrørende rekommandationen under I.

Ja stemte:

Andersson i Malmö, Birger Andersson, Berthelsen, Bjerre, Bomholt, Jörundur Brynjólfsson, Marius Buhl, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgaard, Edberg, Foss, Gerhardsen, Gillström, Magnhild Hagelia, Hans Hansen, H. C. Hansen, Hans Hedtoft, Hegna, Herlitz, Holm, Hønsvald, H. Johnsen, Gísli Jónsson, Magnús Jónsson, Jørgen Jørgensen (Lejre), Klippenvåg, Lavik, Lindberg, Jakob Lothe, Lyng, Finn Moe, Moseid, Ohlon, Karl Olsen, Gustav Pedersen, Pettersson i Dahl, Rylander, Røiseland, F. Severin, Rakel Seweriin, Sjødahl, Anna Sjöström-Bengtsson, Skoglund, Viggo Starcke, Bernharð Stefánsson, Stefán Jóh. Stefánsson, Svensson, Thestrup, Wallentheim, Werner og Øllgaard.

Fraværende var:

Elon Andersson og Hambro (forfald).

Forslaget til rekommandation var således

vedtaget enstemmigt med 51 stemmer; 2 medlemmer var fraværende.

Vicepræsident Gerhardsen: Under punkt II indstiller komiteen, at rådet iøvrigt tager den anførte beretning og den anførte redegørelse til efterretning. Da der ikke foreligger andet forslag, betragter jeg dette som vedtaget.

Man gik derefter til fortsat anden behandling af sager under:

Socialpolitisk samarbejde.

Herunder foretoges:

Anden behandling af:

Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område.

(Sag nr. 11, I. beh. sp. 217; den social-

[Præsidenten]

politiske komités betænkning nr. 2, sp. 1773),

Beretning fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger.

(Sag nr. 10, 1. beh. sp. 218; den socialpolitiske komités betænkning nr. 2, sp. 1173),

Beretning fra Den nordiske socialpolitiske komite.

(Sag nr. 14, 1. beh. sp. 218; den socialpolitiske komités betænkning nr. 2, sp. 1173) og

Beretning angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik.

(Sag nr. 17, 1. beh. sp. 218; den socialpolitiske komités betænkning nr. 2, sp. 1173).

Rakel Seweriin, Norge: Man vil forstå at det sosiale utvalg under denne sak har fått til behandling en rekke dokumenter og rapporter. Alle disse dokumenter og rapporter gir uttrykk for at det på det sosialpolitiske område allerede foregår et meget omfattende samarbeid mellom de nordiske land. Det var allerede etter forrige verdenskrig slått fast at det var behov for et permanent samarbeid på dette område. Fra 1920-årene har det vært regelmessige møter. Det har i alt vært holdt elleve møter mellom sosialministrene, og det neste sosialministermøte er planlagt i Reykjavík i 1953. Ved disse møter er også høyere embetsmenn med. Det har vært oppnevnt en rekke ekspertutvalg til å arbeide med spesielle oppdrag, og det er et nært samarbeid mellom de tjenestemenn som har det forberedende og planleggende arbeid på det sosialpolitiske område.

Jeg tror kanskje det må være riktig å si at på dette område har parlamentarikerne vært noe akterutseilt — vi er i grunnen de siste som kommer med i

samarbeidet — og det til tross for at det opprinnelig visstnok var parlamentarikere som reiste tanken om et fastere samarbeid på det sosiale område.

Når nå parlamentarikerne i alle disse årene har vist seg så lunkne og uinteresserte, da er det kanskje en og annen som spør: Hva skal nå parlamentarikerne her å gjøre? Samarbeidet går utmerket som det gjør, og parlamentarikerne har ikke større rede på dette allikevel. De kommer kanskje bare til å skape vanskeligheter!

Svaret er etter min mening at det er nettopp her vi skal finne en av årsakene til at vi bør være med, ikke for å skape vanskeligheter, men for at vi med tiden kan utgjøre en aktiv og positiv del av dette samarbeid som allerede foregår. Som regel er det parlamentarikerne som må treffe den endelige avgjørelse med hensyn til de lover eller bevilgninger som i de enkelte land blir resultatet av dette forberedende samarbeidet. Og derfor håper vi på at det vil vise seg å være nyttig og riktig at også parlamentarikerne har slike fellesdrøftelser og et slikt samarbeid på dette område.

Vi er derfor i det sosiale utvalg enige om at vi ikke vil forstyrre eller ødelegge det samarbeid som allerede er i gang. Vi forstår godt at politikerne her har noe å lære. Men på den annen side håper vi også at ekspertene — og eventuelt regjeringene, hvis jeg må tillate meg å ta dem med her — vil erkjenne at politikerne har den nærmeste kontakt med folket, med de menn og kvinner, barn og gamle, hvis velferd de forskjellige tiltak har til formål å tjene. Og i de demokratiske land er det av avgjørende betydning at folket og dets representanter er med i de tiltak som blir gjort.

På det sosiale område er det ikke få resultater som er oppnådd. Tvertom, det sosiale utvalg understreker at det har foregått et meget godt samarbeid på mange forskjellige områder og at det har bragt resultater. Den første gjen-

[Rakel Seweriin]

sidighetsavtale her i Norden kom i stand mellom Danmark, Sverige og Norge, senere sluttet også Finnland seg til. Den trådte i kraft allerede i 1915. Den gjaldt forsorgshjelp, fattighjelp eller fattigvård. Denne avtalen er senere blitt revidert et par ganger. En borger kan få fattighjelp i et annet nordisk land og utgiftene blir ikke engang krevet refundert av hjemlandet.

I de senere år er det truffet avtaler vedrørende sykeforsikring. En borger som er medlem av en sykekasse kan ha anledning til å overføre sitt medlemskap til et annet nordisk land og med en gang få fulle rettigheter der. Der er truffet liknende avtaler vedrørende ulykkestrygd eller ulykkesforsikring og arbeidsløshetsforsikring.

I henhold til en avtale blir det også utbetalt barnetrygd eller „barnebidrag“ til borgere fra andre nordiske land. Og når det gjelder alderstrygd eller alderdomspensjon, finnes det en avtale som omfatter alle fem land: Danmark, Finnland, Island, Norge og Sverige.

Dette er bare noen få eksempler på hvilke resultater som allerede er oppnådd gjennom det samarbeid som er foregått til nå. Og det sosiale utvalget har gjerne villet peke på og anerkjenne dette gode og fruktbare samarbeid som har foregått. Vi gir i vår innstilling uttrykk for at vi anerkjenner dette arbeid og vi vil gjerne bidra vårt til å gi impulser til det videre arbeid.

I komiteen er det et flertall og et mindretall, og det som jeg heretter vil si, vedrører flertallets innstilling. Jeg skal ganske kort gjøre rede for den. Flertallet berører i denne innstilling vesentlig to av de områdene hvor samarbeid har vært i gang. Det ene er de sosiale trygder og forsikringer, og det andre er arbeidervern. Vår innstilling gir uttrykk for at vi er ikke bare tilfreds med de resultater som er oppnådd, men vi mener at det

nå må være et rimelig krav at borgerne i større utstrekning enn hittil blir gjort kjent med de rettigheter og fordeler de har i de nordiske land. Derfor ber komiteen om at det må bli utarbeidet en populær oversikt til bruk for publikum over de rettigheter som borgerne har under opphold i andre nordiske land. Det er hva vi gir uttrykk for under bokstav a.

Videre har utvalget under bokstav b søkt å gi impulser til det videre arbeid som jeg nevnte. Vi er inne på tanken om at det må være rasjonelt å samordne de eksisterende avtaler som er av høyst forskjellig karakter — mange av dem er bilaterale, enkelte er multilaterale f. eks. — det må være rasjonelt å samordne dem i en sosialavtale. Det er noe liknende som er gjort allerede i en avtale mellom Frankrike, Beneluxlandene og England, og da skulle det være mulig å gjøre noe tilsvarende her i Norden, hvor vi allerede fra lang tid tilbake har hatt et nært og fruktbart samarbeid på dette område. Vi ber derfor regjeringene om å undersøke mulighetene for å få utarbeidet og få i stand en slik avtale om sosial trygghet i Norden, — i en fellesavtale.

I det tredje punkt, c., ber utvalget om at Det nordiske råd må få en redegjørelse fra regjeringene over hvilke konvensjoner under Den Internasjonale Arbeidsorganisasjon som våre land ikke har ratifisert. Vi ber ikke bare om en oppgave eller en liste, vi ber om en redegjørelse, og det ligger noe mer i det. Vi mener at det vil være naturlig at regjeringene, hvis det er mulig — og jeg vil understreke det: hvis det er mulig, vi er klar over at det her kan være praktiske og andre vanskeligheter — vi mener det er naturlig at regjeringene her også gjør rede for årsakene til at konvensjonene ikke er blitt ratifisert. Det er vesentlig to grunner til at vi har tatt opp dette spørsmål. Den ene årsaken er den at spørsmål i forbindelse med Den Internasjonale Arbeidsorgani-

[Rakel Seweriin]

sasjon har vært gjenstand for behandling på samarbeidsmøter helt siden den gang de nordiske land kom aktivt med i Den Internasjonale Arbeidsorganisasjon. Vi mener derfor at det er naturlig at Det nordiske råd følger opp denne tradisjonen, at det er naturlig at vi ser arbeidet i Det nordiske råd i relasjon til annet mer omfattende internasjonalt samarbeid som vi også er med i.

Den andre grunnen til at vi har nevnt dette punktet er hensynet til Det nordiske råds eget arbeid i fremtiden på dette område. Vi mener at det nordiske samarbeid bør bygge på et nøkternt og realistisk grunnlag. Ved en kartlegging av det arbeid som allerede er gjort gjennom Den Internasjonale Arbeidsorganisasjon i løpet av de siste 30 år, vil vi få et konkret utgangspunkt. Så vil det da bli en oppgave for de senere sesjoner i rådet å undersøke i hvilket omfang de nordiske land har kunnet slutte seg til de vedtak som den Den Internasjonale Arbeidsorganisasjon har gjort og vil komme til å gjøre. Det er vår oppfatning at en slik redegjørelse fra regjeringene kan gi verdifulle impulser til det videre samarbeid innenfor Det nordiske råd, uten at vi i dag kan si noe om *hvordan* samarbeidet på dette området vil komme til å arte seg i framtiden.

Det siste punkt i innstillingen, d., har vi ikke gått så nøye inn på, det gjelder samarbeidet på arbeidervernets område. Her var heller ikke materialet så rikholdig. Vi ber derfor regjeringene om å undersøke mulighetene for at det samarbeid som er i gang, kan fortsette. Og her vil det da være naturlig at Det nordiske råd senere får mer fyldig materiale, som eventuelt kan danne grunnlag for forhandlinger og vurderinger ved senere sesjoner i Det nordiske råd.

Dette var en kort gjennomgåelse av den innstilling som kommer fra fler-

tallet i det sosiale utvalg. Såvidt jeg forstår, har det vakt en viss oppmerksomhet at et utvalg i Det nordiske råd ikke kommer med en enstemmig innstilling, men dette er selvsagt en naturlig ting. I det øyeblikk det er oppfatninger i en komité som ikke lar seg forene, mente vi det var riktig at det kom fram i rådet til debatt her.

Når det gjelder mindretallets innstilling til denne sak, vil jeg derfor overlate begrunnelsen og redegjørelsen til mindretallets egne talsmenn. Jeg vil innskrenke meg til å anbefale flertallets innstilling og håper på at den vil bli vedtatt her i Rådet med så stor tilslutning som mulig.

Thestrup, Danmark: Hr. præsident! Som en af det mindretal, der har taget en anden stilling end flertallet, har jeg et par bemærkninger at gøre.

Der har som grundlag for vort arbejde foreligget en redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område samt forskellige beretninger. Det fremgår af redegørelsen, at der på forskellige måder, såsom ved socialministermøder, ekspertkomiteer, nordiske konferencer og andet, er foregået og stadig foregår et samarbejde, der har givet, og som må forventes at ville give gode resultater. Mindretallet er med flertallet enig i at udtale sin anerkendelse af dette arbejde. På et enkelt punkt, der står i forbindelse med dette arbejde, er der i komiteen kommet til udtryk et ønske, nemlig om at de forskellige nordiske regeringer til brug for befolkningen udarbejder en kort, letfattelig oversigt over de rettigheder på det sociale område, som nordiske statsborgere måtte have under opholdet i et af de andre lande. Vi deler dette ønske med flertallet og har i betænkningen og indstillingen udtalt det.

Herefter er det, at flertallets og mindretallets veje skilles, idet mindretallet uden at stille forslag om rekommanda-

[Thestrup]

tion af nogen art foreslår at tage redegørelsen og beretningerne til efterretning.

Når jeg for mit vedkommende ikke har ment at burde gå videre, ligger følgende betragtninger til grund: 1) En rekommandation her fra Nordisk Råd bør være af et vist vægtigt indhold. Rekommandationer, der enten siger selvfølgeligheder eller ubetydeligheder, bør undgås. 2) Det forekommer mig, at vi, og da navnlig her til at begynde med, må være forsigtige med at opstille rekommandationer, der af vore befolkninger eller af kredse i disse kan opfattes som programmer eller resolutioner, der tilkendegiver eller antyder retningslinier, der i alt fald ikke endnu er lagt. Den rekommandation, som flertallet har foreslået, indeholder i sine fire led intet, som jeg ikke i og for sig kan være med til. Den drejer sig alene om en undersøgelse af muligheder, og en undersøgelse af muligheder er jo noget, man altid kan foretage. Men den forekommer mig i nogle af sine led at udtale ubetydeligheder og selvfølgeligheder og i andre at kunne opfattes som et program eller en resolution, der antyder retningslinier, der endnu ikke er lagt.

Hvad flertallets indstilling, punkt a., angår: at undersøge mulighederne for at udarbejde en oversigt over de rettigheder på det sociale område, som nordiske statsborgere måtte have under ophold i andre nordiske lande, forekommer det mig, at dette ønske er bedre og klarere udtrykt ved blot at pege på det ønskelige i, at denne oversigt udarbejdes i en kort og letfattelig form.

Hvad dens punkt b. angår: at undersøge mulighederne for at samle de forskellige aftaler om gensidighed indenfor den sociale forsikring i en fælles konvention om social tryghed i Norden, da forekommer den mig at have en ikke ringe del af resolutionens eller programmets karakter. Alene navnet på konventionen: konvention om social tryghed i Norden,

fremkalder i alt fald hos mig en følelse af, at vi er inde på ønskedrømmenes område. Jeg har forstået de oplysninger, vi har fået i komiteen, således, at der indenfor de nordiske socialministerier nu er undersøgelser i gang om mulighederne for at samle de forskellige aftaler om gensidighed indenfor den sociale forsikring i en fælles konvention. Det forekommer mig at være det rigtigste, at vi holder os hertil.

Hvad punkt c. angår: at undersøge mulighederne for at give en redegørelse for, hvilke konventioner under Den internationale Arbejdsorganisation der ikke er ratificeret, forekommer det mig at kunne fortolkes som tilkendegivende en hensigt om at stille de regeringer, der af en eller anden grund ikke måtte have ratificeret en eller flere af disse konventioner, overfor en rekommandation om at følge med i ratifikationen af sådanne konventioner. Ligger der en sådan hensigt bag, forekommer rekommandationen mig betænkelig, idet den hos vide kredse i vore befolkninger kan vække en følelse af, at det nordiske samarbejde først og fremmest for det enkelte land vil medføre nye bestemmelser uden synderlig betydning, men med den deraf forogede administration, i stedet for at det nordiske samarbejde skulle rette sig mod at opnå en større produktion eller bedre afsætningsmuligheder eller andre lignende praktiske formål. Denne del af rekommandationen er, hvis en sådan hensigt ikke ligger bagved, efter min mening overflødig, idet enhver nordisk rigsdagsmand ved henvendelse til hvert af landenes socialministerier vil kunne få en sådan redegørelse.

Hvad endelig punkt d. angår: at videreføre samarbejdet på arbejderbeskyttelsens område, forekommer rekommandationen mig også her overflødig, al den stund dette arbejde, således som det fremgår af redegørelsen sp. 853, foregår for fuld kraft.

Vi talte på det indledende møde i

[Thestrup]

denne session meget om, at nu måtte vi ikke lade dette vigtige samarbejde drukne i ord, således som studenterskandinavismen druknede i ord. Jeg tror, at vi i vort arbejde tillige står overfor en anden fare, en fare, der vist er temmelig aktuel i meget af nutidens internationale arbejde, nemlig den, at det drukner i papir. En komité's arbejde behøver efter min mening ikke at være spildt, fordi den ikke hver session kommer med en eller flere rekommandationer.

Jeg skal hermed anbefale mindretallets indstilling. Såfremt mindretallets indstilling kommer til afstemning, vil jeg anbefale at stemme for den; såfremt flertallets indstilling kommer til afstemning først, er det ikke min agt at stemme imod den, men jeg vil anbefale at sige: stemmer ikke.

Viggo Starcke, Danmark: Tillad mig, hr. præsident, som den anden af dem, der har gjort reservation, at fremsætte et par ord i tilslutning til det, som hr. Thestrup sagde, men tildels ud fra andre udgangspunkter og forudsætninger.

Først vil jeg gerne sige noget om formalia. Det er efter mit skøn sådan, at når der ikke i forvejen har foreligget et forslag om rekommandation på disse områder og der ikke i forvejen har foreligget nogen motivering, må det være forhastet at rejse forslag om en rekommandation i selve udvalget, særlig hvor det drejer sig om en samlet konvention om social tryghed i Norden, en tanke, som er ubestemt, vidtrækkende og åbner vide perspektiver, som endnu ikke er undersøgt i fornødent omfang. I at give tilslutning til en rekommandation af en undersøgelse på dette punkt ligger der egentlig ikke en anbefaling, men der ligger dog en sympatitilkendegivelse, en retningsbestemmelse, og jeg

synes altså, at man af formelle grunde bør undlade dette.

De reelle grunde, som får mig til at modsætte mig flertallets indstilling, er, at selve begrebet „social tryghed“ tror jeg ikke på, og jeg ønsker det ikke. Jeg ser nemlig sådan på det, at tryghed og frihed er uforenelige. Man kan ikke opnå social tryghed uden at prisgive friheden, og den ønsker jeg ikke at prisgive. Men jeg vil gerne understrege, at som forholdene er i dag, er jeg ingen modstander af en social lovgivning indenfor de enkelte nordiske lande, og jeg og mine meningsfæller er aldrig gået imod en sådan. Jeg er heller ikke, som forholdene ligger i dag, modstander af et nordisk samarbejde, og særlig ikke af det nordiske samarbejde, der foregår. Jeg er heller ikke modstander af koordinering. Det er naturligt med tosidede eller flersidede konventioner indenfor begrænsede områder, men det, der foreslås her, en samlet nordisk konvention, stiller jeg mig på nærværende tidspunkt reserveret overfor.

Den sociale lovgivnings naturlige område er forsorgen for de blinde, for invaliderne, for de kronisk syge, for de forældrelose børn. Det vil altid være et socialt problem, og det burde være det centrale. Til dette kommer i dag forsorgen for de mennesker, som er gamle nu, og som ikke kan blive unge igen og derfor kræver en forsorg, og for dem, som uden egen skyld er fattige. Som det tredie område kommer hele den normale hovedmasse af mennesker, de sunde, de arbejdsdygtige. Der finder jeg at den sociale lovgivning i dag er nødvendig, men at man ikke kan blive stående ved den, fordi den sociale lovgivning overfor dette fænomen er en symptomatisk behandling, en afledende behandling og på en måde en maskering af, hvad der foregår. Den sociale lovgivning bør på det område, hvor det drejer sig om normale, sunde, arbejdsdygtige men-

[Viggo Starcke]

nesker, være af sekundær interesse, og man bør rette sin opmærksomhed mod den kausale behandling, nemlig at finde årsagerne til, at den sociale lovgivning i dag er nødvendig.

Jeg skal derfor tilslutte mig de bemærkninger, som hr. Thestrup har gjort, og ligeledes anbefale, at man, hvis mindretallets begrundelse og indstilling kommer til afstemning først, da i så vid udstrækning som muligt stemmer for den, og at man, hvis flertallets indstilling kommer til afstemning først, undlader at stemme.

Skoglund, Sverige: Herr president! Må det tillåtas mig att först komma med en liten stillsam kommentar till fru Seweriins anförande. Om jag fattade fru Seweriin rätt, sade hon att parlamentarikerna var de, som sist kom med i samarbetet på det sociala området här i Norden. Hon ville dock inte ifrågasätta att parlamentarikerna hade någon önskan att ödelägga det samarbete som är i gång.

Får jag i anledning av hennes uttalande ställa en fråga? Hur skulle de flesta av de utredningar, som har skett genom olika organ på detta område, och hur skulle de resultat som nåtts genom initiativ från de samsarbetsorgan vi har på det sociala området, kunnat uppnås, om dessa organ inte helhjärtat hade fått stöd av parlamentariker från olika läger?

Men, herr president, jag begärde ordet närmast för att yttra mig i en mera principiell fråga.

Herr presidenten själv, alltså herr Gerhardsen från Norge, underströk i sitt tal vid Nordiska rådets öppnings-sammanträde, att nordiskt samarbete skall först och främst vara arbete, icke ord. Han fullföljde detta med att säga att samarbetet hittills ofta varit mera ord än arbete.

Herr Lyng från Norge framhöll också angelägenheten av att koncen-

trera arbetet kring konkreta och klart avgränsade arbetsuppgifter, och han tillade: "Jeg tror jo mer man forsøker å løse vanskelighetene ved generelle formuleringer, dess større er faren for at man kommer i noen grad på avveier."

Min landsman och partivän, herr Herlitz från Sverige, varnade också för att söka få några fjädrar i hatten utan att verkliga resultat nåtts.

Herr president, jag har velat erinra om dessa uttalanden, som jag hörde med stor tillfredsställelse, därför att jag uppfattat dem på så sätt, att man därmed syftade till att få till stånd en hållfast grund för Nordiska rådets arbete i fortsättningen. Jag röstade i går för en rekommendation, som jag ansåg vara mycket intetsägande för att använda ett, såsom jag tycker, vänligt uttryck — jag skall inte uppehålla mig vid den nu; herr Elon Andersson sade då några lämpliga ord om den — men när vi i dag ställes inför ett nytt utskottsbetänkande, där det är fråga om att, med stöd av endast vad jag vill kalla en ytterst mager motivering, återigen anta en rekommendation, som skall tillställas de olika ländernas regeringar, en rekommendation som skall komma till stånd på så sätt, att representanterna för samtliga länder, som här är företrädde, personligen högtidligt skall avge sitt votum i saken, då vill jag, herr president, komma med den frågan: håller vi inte på att glida ifrån de principer vi deklarerade första dagen, och börjar vi inte att bli alltför angelägna att komma fram med rekommendationer i stället för att välja mjukare uttrycksmedel? Det har ju också vid olika tillfällen pekats på möjligheten att på andra sätt underrätta respektive regeringar om vad som här förekommer. I fråga om vad som skett på det sociala området är den berättelse, som här legat framför oss, mycket omfattande och visar tydligt att man på hela detta stora arbetsfält redan är

[Skoglund]

i gång med ett samarbete mellan regeringarna och mellan de sociala organen i de olika länderna.

Under sådana förhållanden kommer jag fram till att den fråga, vi nu har framför oss lämpligen bör enbart överlämnas till „efterrettelse“. Jag kommer, herr president, om jag blir ställd i den situationen, att flertalets förslag kommer upp först, att avstå från att rösta.

Birger Andersson, Sverige: Herr president! Det förefaller — i varje fall av herr Skoglunds yttrande — som om det förslag sociala utskottet här kommit med skulle innebära att vi håller på att glida bort från de tankar som legat bakom tillkomsten av Nordiska rådet. Jag kan inte förstå att man behöver ta så högtidligt på det aktstycke som sociala utskottet här presenterat. Det är ju i och för sig mycket blygsamma ting som innefattas i den rekommendation utskottet föreslår till antagande. Det är där endast fråga om vissa konkreta spörsmål, och man ger sig alls inte ut på några äventyr.

Herr Thestrup förmenade att rådet bör vara försiktigt med att göra rekommendationer som kan uppfattas såsom program. Jag tolkar detta så, att man från reservanternas sida av politiska skäl rådes att antaga vad sociala utskottet föreslagit. De punkter, som striden här egentligen gäller, avser ju först och främst en undersökning av möjligheterna att utarbeta en populär skrift, som upplyser nordiska medborgare om de rättigheter som de har i de olika länderna. Vidare gäller det önskemålet att de olika avtal, som finns inom socialförsäkringens område, skulle sammanföras i ett enda aktstycke, en rationalisering som jag för min del anser vara mycket förnuftig. Slutligen är det fråga om uppgörandet av en lista över konventioner, som antagits av internationella arbetsorganisationen men

som ännu inte ratificerats, en sammanställning som väl också måste vara nyttig att ha.

Det är här alltså fråga om ganska enkla och begränsade åtgärder, som väl inte precis behövde väcka någon större strid.

Jag kan meddela — jag förmodar att man får vara så indiskret — att majoritetens förslag är resultatet av en kompromiss — låt vara att det kanske är en dålig sådan — för att det i varje fall bara skulle bli två skilda meningar i sociala utskottets utlåtande. Och när jag för min personliga del inte kan finna att majoritetens förslag går utanför ramen av den kompetens rådet har, anser jag att man med stort lugn kan rösta för detta förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Lavik, Norge: Som öppningsord må eg få lov til å nemna at eg var med i det mindretal i det norske Storting som rådde frå å skipa Det nordiske rådet. Men mindretalet bøyde seg for fleirtalet, og eg let meg velja som ut-sending til dette fyrste møtet i Det nordiske råd, og eg møter med positiv innstilling, d. v. s. eg ynskjer at rådet må få lukke til å taka opp slike sosiale, økonomiske, kulturelle og moralske problem som kan verta til nytte og signing for den nordiske folkeætti.

Denne saki som me drøfter her i dag, gjeld eit internordisk samarbeid. Det gjeld eit samarbeid om visse tiltak innan det internordiske trygdeverket. Det er eit stort arbeid som fortener å verta møtt med godhug. Det femner også vidt over folket og folkelivet i Norden. I sak nr. 11 vert det peika på ikkje mindre enn ti serskilde trygdeoppgåver, og i fleire tilleggsdokument får me melding om at sosialekspertar arbeider med lønsstatistikk, med sosialstatistikk og med etterrøkingar om skilnadene i levekostnadsnivået innan dei ymse nordiske landi. Vidare er det lagt fram fråsegn om at ekspertar arbeider med

[Lavik]

utgreiing om fleire andre sider av visse sosialpolitiske spørsmål. Det er denne ekspertkunnskapen, om eg må kalla han så, som me vanlege politikarar må få betre orientering om. Me må få fram heilskapen og oversynet over sosialpolitikken, når me vidare skal taka stode til dette arbeidet i Det nordiske rådet.

Eg er med i fleirtalet i den sosialpolitiske komiteen, som bed om å få ei god samla og grei orientering om dei sosiale rettar og goder som dei nordiske statsborgarane alt har på dei ymse sosiale område. Ei slik orientering treng me. Aller mest vil ho koma godt med i vårt vidare sosialpolitiske arbeid.

Vidare bed me om å få ein konvensjon om dei ymse sosiale gjensidige vedtak som me alt har i norderlandi når det gjeld våre sosiale trygder. Det er ikkje berre ynksjeleg men svært naudsynt å få klårlagt den rett til stønad og trygd ein person *har* og *får* når han flytter frå heimlandet sitt og tek opphald og arbeid i eit av grannelandi. Her synest eg at hovudreglen bør vera at ein person som t. d. kjem frå eit av grannelandi til Noreg og går inn i det norske arbeidslivet, bør på rettvisе vilkår få den same retten til dei sosiale trygder som landsens eigne borgarar har, og omvendt må det vera like eins for ein nordmann som reiser till grannelandi og tek arbeid der.

Den utgreiing som fleirtalet bed om i punkt c., ser eg som ein praktisk og nyttig ting når det gjeld å få orientering om ratifiseringi av dei internasjonale konvensjonar. Så vidt eg veit, er her ei mengd med internasjonale konvensjonar, og i punkt c. bed me om å få vita kva konvensjonar som ikkje er ratifiserte — vi brukar den negative formi „som ikkje er ratifiserte“ — i våre land; men eg synest nok at for å få eit fullgodt oversyn burde me óg få vita kva for konvensjonar alt er ratifiserte.

Når det gjeld punkt d. i tilrådingi, synest eg at formi verkar litt uklår når det gjeld sjølvе konsekvensane som denne oppmodingi kan føra med seg. Fleirtalet bed rådet rekommendera „at videreføre samarbeidet på arbejderbeskyttelsens område“. Men eg ser denne oppmodingi slik at hovudtanken og føremålet med oppmodingi er å halda fram med dei tiltak og med det arbeid som alt er sett i gang, og eg ser det vidare slik at kan dette arbeid verta utvida til arbeidsgrupper som enno ikkje har komi inn under arbeidarvernet, vil det komma fleire arbeidarar og kanskje også fleire arbeidsyrke til gode.

Til slutt vil eg peika på ei svært viktig og *prinsipiell* utsegn som fleirtalet kjem med i premissane til denne tilrådingi. Komiteen gjer fyrst merksam på det gode samarbeid om sosiale oppgåver som på fleire måtar alt er sett i gang mellom dei nordiske land, og vidare står det ordrett i tilrådingi ein lekk som eg gjerne vil sitera:

„Komiteen vil i tilslutning til denne uttalelse pege på det ønskelige i, at der af de forskellige nordiske regeringer til brug for befolkningen i de nordiske lande blev udarbejdet en kort, letfattelig oversigt over de rettigheder vedrørende bl. a. sygeforsikring, ulykkesforsikring, aldersforsikring, arbejdsløshedsforsikring, børnebidrag o.l., som de nordiske statsborgere måtte have under ophold i andre nordiske lande.“

Eg vil i dette høve streka sterkt under ein lekk i denne utsegn, og det er at det er dei „*forskellige nordiske regeringer*“ som må taka seg av denne oppgåva og dette arbeidet, for di det er dei respektive riksstyri i dei nordiske landi som sit med det største oversyn og med *ansvaret* når det gjeld desse sakene. Det norske riksstyre har her eit konstitusjonelt ansvar. Korleis det er med riksstyri i grannelandi, Danmark og Sverige, veit eg ikkje. Difor meiner eg at det er riksstyri som må leggja fram

[Lavik]

for Det nordiske rådet dei saker og oppgaver som rådet meiner det er nyttig, turvande og forsvarleg å taka opp på eit nordisk samarbeidsgrunnlag.

Under dette grunnsynet er det at eg synest at det er fullt forsvarleg å røysta for fleirtalstilrådingi i denne sak.

Lindberg, Danmark: Jeg vil gerne først understrege det, som fru Seweriin her udtalte vedrørende det forslag, vi behandler i øjeblikket fra den socialpolitiske komité. Det er jo rigtigt, som det er blevet fremhævet både af fru Seweriin og fra andre sider, at man i mange år har haft et samarbejde på dette område, nemlig med hensyn til socialforsikring, social forsorg, arbejderbeskyttelse, sundhedsvæsen og endnu flere områder indenfor socialpolitikken. Men for mig står det sådan, at selvom man her stiller forslag på grundlag af de beretninger, der er fremlagt af den socialpolitiske komité, og man fra Nordisk Råds side gerne har villet videreføre det arbejde, der har fundet sted, må dette efter min mening ikke opfattes som en kritik. Det er tværtimod, synes jeg, sådan, at det må opmuntre til fortsat at gøre en indsats på disse områder indenfor det nordiske samarbejde.

Når jeg tager ordet, er det nærmest for at imødegå noget af det, som har været fremført fra mindretallets side. Hr. Thestrup begyndte med at omtale, at når det kun var selvfølgeligheder og ubetydeligheder, så var der ikke nogen særlig grund til, at man stillede specielle forslag herom. Nu definerede hr. Thestrup ikke nærmere, hvad han mente med selvfølgeligheder og ubetydeligheder; men hr. Thestrup gik jo videre og hævdede, at det flertalsforslag, som foreligger her, faktisk var et programudkast, det var i resolutionsform, det var nye retningslinier for det socialpolitiske samarbejde i Norden. Jeg

kan ikke rigtig få fat i, hvor man henter en sådan opfattelse fra, for det er jo tydeligt og klart for enhver, at det, der ligger i flertalsindstillingen, er kun at undersøge mulighederne for at samordne det, der i virkeligheden har fundet sted i de nordiske lande på det socialpolitiske område. Der ligger ikke i dette forslag noget, som betyder en videre udbygning — som jeg i og for sig godt kunne have ønsket, men som man måske ikke i dette øjeblik skal tage stilling til indenfor Nordisk Råd. Jeg kunne endda forstå, at man fra mindretallets side havde taget afstand, hvis der lå konkrete forslag, som betød så og så store udgifter for hvert enkelt land, for det er klart, det er noget, man i første omgang skal se forsigtigt på, og det er vel også rimeligt, at man, inden man kommer så vidt, har foretaget de undersøgelser, som flertallets forslag her går ud på. Det, man skimter bag hr. Thestrups betæneligheder, og forsåvidt også hr. Viggo Starckes, synes jeg, er jo det, som også er kommet frem, at man er bange for, at man her fra Nordisk Råds side på et senere tidspunkt skulle opfordre regeringen til at udbygge hele den sociale lovgivning mere, end den er i dag. Det forekommer mig, at man her er overforsigtig; det kunne være tidsnok at tage afstand fra sådanne betragtninger, når de til sin tid fremkommer. I dette øjeblik drejer det sig ikke om sådanne ting, men kun om en undersøgelse af det, der har fundet sted.

Hvad angår hr. Viggo Starckes bemærkninger, undrer de jo ikke så meget danske deltagere i Nordisk Råd, men jeg kan godt tænke mig, at det må have undret kolleger fra andre andre nordiske lande her i rådet, når hr. Viggo Starcke hævder, at han ikke ønsker social tryghed i Norden. Det ved vi jo her i Danmark at han ikke ønsker, men jeg synes nu, det er lovlig stærkt her fra denne talerstol at sige det, således som hr. Viggo Starcke

[Lindberg]

gjorde det; men det er jo meget rart at vide ren besked.

Hr. Viggo Starcke vil hævde, at det i og for sig er principielt forkert at stille forslag, når der kun er fremsat beretninger fra komiteerne, men det er jo ikke noget, der strider imod forretningsordenen, og det har man også gjort i andre komiteer.

Jeg vil gerne med disse bemærkninger anbefale det forslag, der foreligger fra flertallet, til vedtagelse her i rådet.

Lyng, Norge: Det er jo all mulig grunn til å glede seg over at vi har fått en dissens, og jeg håper den må etterfølges av mange flere. Men jeg vil faktisk gratulere det sosiale utvalg med at det har evnet å få en dissens på et spørsmål som dette. For når man har hørt på innleggene fra de to sider, får man jo inntrykk av at når det gjelder det rent konkrete, så er flertallet og mindretallet nokså enige. Men man har inntrykk av at det ligger motsetninger og synsmåter bak som kanskje har stått mot hverandre innen komiteens fire vegger, men som vi utenforstående i grunnen ikke har fullt kjennskap til.

Når det gjelder selve voteringstemaet, vil jeg gjerne få si noen ord om det punkt for punkt. Når jeg sier voteringstemaet, tenker jeg da flertallets innstilling punkt I. For flertallets innstilling punkt II faller jo sammen med mindretallets innstilling. I punkt I skal altså rådet rekommendere regjeringene å undersøke mulighetene for a. å utarbeide en oversikt over de rettigheter på det sosiale område som nordiske statsborgere måtte ha under opphold i andre nordiske land. Jeg misforstod dette litt til å begynne med, men jeg forstår nå at det som er tanken, er å sette opp en slags brosjyre eller en skriftsak som gir en populær oversikt over dette. Jeg har for all del intet som helst mot å være med på at

det utgis en slik trykksak, men jeg må jo spørre meg selv om det egentlig er noen naturlig måte å skaffe forlegger til en slik trykksak på, å innby Det nordiske råd til å vedta en høytidelig rekommendasjon til regjeringene om å undersøke mulighetene for trykksakens utgivelse.

Når det så gjelder punkt b., innbys man til å be regjeringene undersøke mulighetene for å samle de forskjellige avtaler om gjensidighet innen for den sosiale forsikring i en felles konvensjon om sosial trygghet i Norden. Jeg forstår dette derhen at det her er tale om en slags formell kodifikasjon av bestemmelser som man allerede har før. Det er ikke meningen at flertallet vil gi uttrykk for at regjeringene bør gå videre, men det er slags kodifikasjon av bestemmelser som man har før. Jeg vet ikke hva som er mest praktisk for de myndigheter som håndhever disse konvensjoner, enten å ha dem enkeltvis eller som en samlet kodifikasjon. Det trodde jeg kanskje regjeringene kunne bedømme best selv. Men er det noen som ønsker det, har jeg for all del ingen ting mot å være med på å be regjeringene undersøke mulighetene også for det. Jeg vil da bare påny spørre om det er naturlig å innby Det nordiske råd ved navneopprop til å komme med et slikt råd til regjeringene når det gjelder rent praktiske ting.

Så har vi punkt c. der vi innbys til å stemme for at regjeringene skal undersøke mulighetene for å gi en redegjørelse for hvilke konvensjoner under Den Internasjonale Arbeidsorganisasjon som ikke er ratifisert. Fru Seweriin gikk der lenger enn forslaget ordlyd. For hun gav uttrykk for at hun også gjerne ønsket å få vite hvorfor disse konvensjoner ikke var ratifisert. Hvis det var hennes hensikt med forslaget, eller med fru Seweriins tilslutning til det, synes jeg det burde vært sagt. Men det som står i forslaget og som jeg i og for seg mer enn gjerne er

[Lyng]

med på å slutte meg til, er altså bare at man her regjeringene fortelle hvilke konvensjoner som ikke er ratifisert. Jeg vet ikke om det er noen hemmelighet, jeg kunne jo personlig tenke meg at hvis man ringte til den norske eller danske utenriksminister, kunne man få svar på med engang nå i ettermiddag hvilke konvensjoner som ikke er ratifisert. Og jeg synes ikke det skulle være nødvendig å be regjeringene undersøke mulighetene for å fortelle oss dette. Men for all de, hvis det er noen medlemmer af Det nordiske råd som gjerne vil ha en rekommendasjon om dette, skal jeg være den siste som skal motsette meg det.

Så kommer punkt d. hvor det henstilles til regjeringene å undersøke mulighetene for å videreføre samarbeidet på arbeiderbeskyttelsens område. Der vil jeg reut fram si, at det kan da vel ikke være regjeringenes hensikt å slutte med det samarbeidet. Hvis regjeringene har tenkt på noe slikt, vil jeg bestemt henstille til dem å fortsette med dette samarbeid. men såvidt jeg forstår, har det ikke fra noe menneske vært reist tanken på å slutte med det. Og da synes jeg at en slik generell rekommendasjon ved navneoppnop, altså i sin blå alminnelighet, om å be regjeringene fortsette med noe som alle mennesker går ut fra at de som sin simple plikt vil fortsette med, er en form for rekommendasjon som ikke er heldig og som ikke bør festne seg som praksis.

Jeg skal stemme for dette, jeg skal ikke engang svare „stemmer ikke“, men jeg stemmer for det, fordi hvis man stemmer i mot, så tillegges saken en ganske annen betydning enn den fortjener. Når jeg stemmer for forslaget, så gjør jeg det fordi det i grunnen er svært selvsagte ting alt sammen. Men jeg vil slutte med å spørre om formuleringer som dette er kloke og riktige når det gjelder Det nordiske råds arbeid. Bør ikke en rekommendasjon fra Det

nordiske råd, vedtatt ved høytidelig navneoppnop og ikledt høytidelig form, som skal oversendes regjeringene, gjelde viktigere ting og være mer konkret og mer bestemt i sin utformning enn det vi her innbys til å votere for, og som jeg, som nevnt, gjerne skal votere for? Jeg vil i ethvert fall ikke glede noen med å votere mot det.

Berthelsen, Norge: Den gang vi begynte forhandlingene her, ble det ganske riktig sagt at man skulle passe seg så det ikke bare ble ord; man skulle prøve å stille seg slik at man arbeidet for løsning av problemene. Personlig har jeg lagt deri at dette skal gjelde enten problemene er store eller små. Personlig har jeg også sett det slikt at det vil være klokt av Det nordiske råd å begynne med de små problemer og la rådet vokse seg sterkt — forhåpentlig — og kanskje da bli i stand til å løse de større. Vi har i sosialkomiteen ment at intet forslag og ingen sak var for liten til å påkalle komiteens oppmerksomhet.

Vi har samtidig ment at man kunne diskutere uttrykksmåten, fornen, hvorvidt man skulle forlange rekommendasjoner, eller man skulle ha anledning til å stille et forslag, eller komme med en anmodning. Det ble undersøkt på høyeste sekretærhold, og vi fikk rapport om at enhver fremming av en sak måtte foretas i form av en rekommendasjon. Jeg tror nok vi må kunne si at grunnlaget for den mangel som her foreligger, iallfall ikke kan legges sosialkomiteen til last, men at skylden sannsynligvis helst bør legges på den utvidede juridiske komité eller rådets forhåndsbehandling av de statutter som komiteen først ble satt til å arbeide etter.

Dette skal selvsagt ikke være noen rettferdiggjørelse for oss. Personlig synes jeg ikke vi har gjort noe galt. Tvert imot går jeg helt og fullt inn for flertallets forslag.

[Berthelsen]

Hr. Lyng analyserte de forskjellige punkter i dette forslag på sin meget morsomme og hyggelige måte. Jeg vil si, at når han stadig brakte inn dette at saken i og for seg var små og uviktige, bl. a. i forhold til benyttelsen av navneoppnop, kan jeg være enig med ham. Men der mangler jeg personlig i de statutter vi nå har fått vedtatt, altså i det forslag som forelå fra den juridiske komité, en mellomting hvorefter vi ikke behøvde den høytidelige — etter norske forhold meget høytidelige — form med navneoppnop; men dette kan, så vidt jeg skjønner, ikke lastes sosialkomiteen.

Tar vi de forskjellige punkter — det må også være meg tillatt å gå litt inn på disse — så vil jeg begynne med å si at jeg deler kanskje i og for seg ikke hr. Lyngs glede over at det til syvende og sist foreligger en dissens. Det er jo svært oppsiktvekkende for den norske presse, som har spådd at altting skulle bli enstemmig, at intet skulle komme fram uten det var enstemmig; men det var jo en selvfølge for oss at dette ikke skulle være tilfellet. Jeg vil ikke si at jeg synes det er noe gledeli ved dissensen, og jeg gratulerer heller ikke komiteen med at der er dissens; men jeg deler hr. Lyngs forbauselse over at det kunne bli dissens på disse emner. Når forsiktigheten hos enkelte av komiteens medlemmer var så stor og dyptgående at de fant å måtte reservere seg mot å be om overveielse av om det var mulig å gjøre ditt eller gjøre datt, så fant vi at den forsiktighet var noe sterk etter norsk syn; men det bøyde vi oss selvfølgelig for. Vi i flertallet fant kanskje på noe forskjellige premisser, at man kunne gå til å be om opplysninger om disse ting.

Hr. Lyng nevnte trykksaken til opplysning om de sosiale trygder. Ja, det er så at vi kan si at et annet forum og en annen form kunne ha

vært bedre når det gjaldt å be ikke bare den norske regjering, men samtlige nordiske regjeringer om å opplyse sine egne og de andre lands borgere om hvilke trygder de hadde krav på.

Når vi gjorde det, var det også fordi et medlem av sosialkomiteen selv sat inne med ferske eksempler på personer som slett ikke hadde kjennskap til hvilke trygder de hadde krav på. Det er ingen liten sak for de personer, det gjelder, og det kan være mange. I en slik sak mener jeg iallfall, og jeg tror det er komiteens mening, at sosialkomiteen ikke bør vike tilbake for å legge den fram, og jeg går også ut fra at rådet ikke behøver å vike tilbake for et vedtak som gir regjeringene grunnlag til å overveie den, bl. a. om regjeringene vil ofre penger og om de vil ofre arbeid på å gi disse opplysningene.

Jeg skal hoppe over punkt b.. Et spørsmål som kanskje kan sies å være noe underlig, er spørsmålet om å be regjeringene redegjøre for hvilke konvensjoner under Den Internasjonale Arbeidsorganisasjon som ikke er ratifisert. Hr. Lyng sa at fru Sewerinn la noe annet i det enn ordlyden sier. Jeg for min del har lagt det i innstillingen, at offisielt *til rådet* bør vi kunne få en slik oppgave fra samtlige land over de konvensjoner som ikke er ratifisert. Selv om det står i hvert enkelt medlems makt, som hr. Lyng sa, å ringe til f. eks. det norske sosialdepartement eller et annet regjeringsorgan å få slike opplysninger for Norges vedkommende, skal det være rådet, etter at vi nå har instituert Det nordiske råd, som skal få disse opplysninger. Man skal ikke behøve å drive på forskjellige kanter for å søke disse opplysninger. Man skal ha det samarbeid at det blir Det nordiske råd som får disse oppgaver fra samtlige land. På grunnlag av de oppgaver som da foreligger, mener iallfall jeg at det vil være et grunnlag for sesjonen

[Berthelsen]

i 1954, eller forberedelsen av denne, å plukke ut de konvensjoner som ikke er ratifisert eller den del av dem eller det antall av dem hvor man har spesiell interesse av å stille spørsmål til regjeringene, og å spørre: Kan dere eller vil dere gi Det nordiske råd opplysninger om hvorfor de ikke er ratifisert? Det kan være tilfelle der regjeringene ikke ønsker å gi slike opplysninger, men det kan også være tilfelle, hvor Det nordiske råd gjerne ønsker å få vite det.

Vel, det ligger altså ikke noe bak, og det har ikke vært antydning noe i komiteen — det vil jeg også gjerne ha sagt — som ikke hr. Lyng og de øvrige har fått vite. De drøftelser som har foregått, har foregått på en slik måte at de kunne gjerne ha været stenografert og lest opp her.

Det kan således være et eller annet punkt hvor man selvfølgelig kan finne et eller annet å bemerke — jeg vil ikke ha sagt prøve å trekke et snev av smil over sakbehandlingen, men jeg tror at den sosiale sektor, såvidt jeg kan skjønne, ikke er den rette å trekke fram på den måte. Forsåvidt kunne det også for oss kanskje vært grunn til å vise smilet litt tidligere, under behandlingen av våre statutter, hvor en paragraf ble kalt absurd av en av dem som foreslo den, og det av en annen ble sagt at den kunne man godt ha vært foruten. Men de unnlot allikevel å ta noen dissens og stemte for. Det var selvsagt en elskverdighet mot den utmerkede komité. Fullt så elskverdig har altså sosialkomiteen nå ikke vært, og det beklager ikke jeg.

Vicepræsident Gerhardsen: Vi bør bli ferdige med denne sak i dagens møte og helst innen kl. 18. Presidenten tillater seg derfor i all vennlighet å be de etterfølgende talere forsøke å klare seg med inntill fem minutters taletid.

Herlitz, Sverige: Herr president! Jag skall försöka rätta mig efter presidentens önskan så gott jag kan.

Då jag tillmäter denna fråga en viss betydelse, är det därför att den i någon mån gäller de arbetsformer, under vilka vi skall verka. Det har diskuterats — jag minns inte om det har skett i rådets plenum eller vid resonemang under hand — hur vi egentligen skall ställa oss till sådana redogörelser, som vi får från olika fasta organ för nordiskt samarbete. Den meningen har uttalats, att vi egentligen borde få rapporter över dessa organs arbete endast då det på någon särskild punkt gavs anledning för rådet att gripa in. Jag har för min del däremot hävdad den uppfattningen, att vi skulle ha en regelmässig rapportering, en rent rutinmässig sådan, men det har varit under den förutsättning som jag har försökt att vara med om att realisera i det utskott där jag har verkat, nämligen att vi ingalunda, som man har befarat, skall begagna denna regelmässiga rapportering till att göra uttalanden i anledning av litet av varje som man där möter, utan man skall bara ha rapporteringen såsom ett formellt underlag för initiativ av betydelse, som rådet kan vilja ta.

Det är därför som jag tycker att denna fråga är av en viss vikt. Den gäller rent principiellt vad för rekommendationer vi skall ge oss in på. Jag får säga, att när jag reflekterat över dessa ting, är det två saker som för mig framstått som väsentliga. Jag vill för min personliga del inte var amed om att besluta en rekommendation under andra förutsättningar än att jag känner att man gör något väsentligt med att saken bringas under regeringarnas överbäggande. Det må vara en liten fråga, men jag bör känna med mig att det är av betydelse ur den ena eller andra synpunkten att rådet bär fram den. Det andra jag vill framhålla och som, mina damer och herrar, mycket

[Herlitz]

starkt strukits under vid förarbetena för rådets inrättande, är att vi skall försöka se till att vi arbetar på grund av mycket säkra informationer, så att vi har en sådan överblick över frågornas läge och innebörd o. s. v., som vi är vana att kräva av oss själva, då vi röstar i vår egen riksdag. Jag vill med andra ord för min del, då jag är med om en rekommendation, kunna för mina kamrater i den svenska riksdagen ge skäl för att jag efter att ha hört olika meningar kommit till det resultatet, att saken förtjänar att föras fram.

I det hänseendet saknar jag mycket när det gäller denna fråga. Jag skulle kunna säga åtskilligt därom. Men jag vill begränsa mig till att som ett exempel ifrågasätta, huruvida det är naturligt att till en enda gemensam konvention sammanföra alla de speciella fördragen, överenskommelserna och konventionerna. *Ett* problem är härvid, att somliga av dem gäller bara Sverige, Norge och Danmark, andra gäller också Finland eller Island. Detta är för mig en praktisk, teknisk fråga. Jag har utan att få några som helst förklaringar efterlyst varför utskottet kommit till den uppfattningen, att sammanförandet skulle innebära en praktisk fördel.

Jag skall, herr president, iakttaga den mening som nyss riktades till talarna. Jag har sett denna fråga ungefär på samma vis som herr Lyng, men jag kan inte liksom han betrakta den som en bagatell. För mig är det nämligen rätt viktigt vilken hållning vi intar vid detta första möte.

Jag kommer därför att icke rösta.

Elon Andersson, *Sverige*: På grund av andra arbetsuppgifter hade jag, herr president, inte tillfälle att deltaga i den sociala kommitténs arbete med denna sak förrän kommitténs beslut redan var fattat. Jag skulle i annat fall ha verkat för att de olika redogörelserna lagts till handlingarna

med vissa erinringar, kanske inte fotade på samma skäl som minoritetens reservation men i varje fall icke föranledande något förslag från kommitténs sida om rekommendationer till regeringarna.

Detta beror inte därpå, att jag anser de föreslagna rekommendationerna i något avseende farliga. Kanske inte heller därpå att jag anser dem alldeles onödiga. Jag tror att det ligger åtskilligt i den första punkten med önskemålet om en sammanfattande redogörelse för de nordiska medborgarnas rättigheter i de olika länderna. Jag är mer tveksam huruvida den andra punkten överhuvudtaget är möjlig eller lämplig att genomföra. Min betänksamhet beror alltså inte på att jag anser de föreslagna rekommendationerna vare sig farliga eller speciellt onödiga, utan den grundar sig uteslutande på de skäl som här tidigare anförts av herr Lyng och senast herr Herlitz. Jag har den uppfattningen att Nordiska rådet inte skall så missbruka möjligheten att framställa rekommendationer, att det som rådet har att säga i rekommendationernas form kommer att sakna vikt och betydelse.

Jag hade från början, herr president, haft för avsikt att vid omröstningen förklara att jag inte skulle rösta. Vid närmare eftertanke har jag kommit underfund med att saken inte bara är för liten för att Nordiska rådet borde ägna den uppmärksamhet i rekommendationens form, utan att den till och med är så liten att den knappast förtjänar den demonstration som skulle ligga i att man antingen avstår från att rösta eller röstar emot majoritetens förslag. Jag kommer därför att rösta för rekommendationerna, med den uttryckliga förklaringen att jag anser dem rätt onödiga.

Pettersson i Dahl, *Sverige*: Herr president! Såsom här sagts — även av herr Skoglund — har man ju kom-

[Pettersson i Dahl]

mit ganska långt på det sociala samarbetets område. Den redogörelse, som svenska utrikesdepartementet utarbetat och tillställt Nordiska rådet, visar tydligt att vi sålunda har nått vissa resultat både i fråga om familjerätten, olycksfallsförsäkringen, sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, ålderdomsvården och barnbidragen.

Varför skall man då vara så förfärligt rädd för att göra rekommendationer just på det område, där vi kommit längst på samarbetets väg? Den sociala tryggheten är väl ändå något av det mest värdefulla för de olika medborgarna i våra länder. Om jag fattade herr Starcke rätt — det är ju inte alltid så lätt att förstå varandras språk — ansåg han att trygghet och frihet är oförenliga. Enligt min uppfattning hör dessa begrepp samman. De sociala välfärdsanordningarna går väl också just ut på att säkra människornas trygghet och samtidigt deras frihet.

Man försöker ju redan nu från de olika nordiska ländernas sida att i viss mån ge medborgarrätt för icke medborgare i respektive land, och jag undrar om vi inte bör försöka komma litet längre i det avseendet än vi faktiskt gjort.

Jag vill understryka vad herr Birger Andersson här sagt om att kommitténs förslag är resultatet av en kompromiss. Man är väl sällan riktigt nöjd med resultatet av en kompromiss, och så är nog också fallet här.

Men när det säges att det hela är tämligen menlöst och att rådet inte bör gå till regeringarna med rekommendationer, som inte har någon betydelse, så kan jag inte hålla med därom. Jag kan inte finna att det är riktigt att nu bara lägga redogörelserna till handlingarna. Men om man, såsom herr Skoglund gjorde, tycker att redan det beslut, som i går fattades beträffande sjuk- och hälsovården var men-

löst, så kommer man kanske till ett sådant resultat.

Vad beträffar den första punkten i kommitténs förslag, där det talas om en populär översikt över de rättigheter på det sociala området som tillkommer medborgare i annat nordiskt land, är det nog mycket nödvändigt att detta önskemål blir understruket. Mynigheterna har tyvärr långt ifrån alltid reda på vilka rättigheter och förmåner som tillkommer medborgare från annat nordiskt land.

Däremot kan man kanske vara litet tveksam beträffande punkt b. Det är möjligt att det blir svårt att göra en sådan sammanställning av konventioner som det där talas om. Men å andra sidan rekommenderar man ju bara en undersökning av möjligheterna att åstadkomma en sådan.

Jag tycker att det skulle vara illa, om rådet inte skulle kunna rösta för de rekommendationer som här föreslås, och jag ber, herr president, att få rekommendera medlemmarna att rösta för majoritetens förslag.

Svensson, *Sverige*: Herr president! Jag delar deras mening, som framhållit att det kanske inte varit nödvändigt att i detta fall göra en högtidlig rekommendation, men vi befinner oss ju i viss mån på försöksstadiet när det gäller detta arbete, och nu föreligger ju här ett förslag från socialkommitténs flertal. Ett avslag på majoritetens förslag skulle enligt min uppfattning svara dåligt också emot vad jag önskar. Jag ber därför, herr president, att få föreslå en rent formell ändring, som skulle innebära att man stryker orden „at undersøge mulighederne for“ när det gäller punkterna a., c. och d. och använda uttrycket endast beträffande punkten b. Förslaget skulle alltså lyda: „at beslutte følgende rekommendation:

„Nordisk Råd rekommanderer regeringerne

a. at udarbejde en oversigt over de

[Svensson]

rettigheder på det sociale område, som nordiske statsborgere måtte have under ophold i andre nordiske lande.

- b. at give en redegørelse for, hvilke konventioner under Den internationale Arbejdsorganisation der ikke er ratificeret.
- c. at videreføre samarbejdet på arbejderbeskyttelsens område.
- d. at undersøge mulighederne for at samle de forskellige aftaler om gensidighed indenfor den sociale forsikring i en fælles konvention om social tryghed i Norden."

Viggo Stareke, Danmark: Hr. præsident! Jeg vil gerne lige endnu en gang understrege, at selve det forslag, som foreligger, at man rekommanderer regeringerne at undersøge mulighederne for en samlet nordisk konvention, må ses på baggrund af ønsker og forslag, som er fremme om, at man skal rekommandere selve forslaget om en samlet konvention. Der ligger deri en retningslinie.

I nogle ganske få bemærkninger vil jeg gerne have lov til at sige til hr. Lindberg, at han misforstod mig lidt, når jeg sagde, at jeg ikke ønskede tryghed. Det, jeg sagde, var, at jeg ikke ønskede *social* tryghed på frihedens bekostning. Jeg ønsker selv at skabe tryghed for mig selv, men hvis jeg vil påtage mig at skabe tryghed for hr. Lindberg, tror jeg ikke, at sikkerheden og trygheden for hr. Lindberg vil blive så stor, som hvis han får adgang til at sørge for sig selv. Det er jo sådan, at den fulde sociale tryghed, hvor man borttager risikoen fra menneskene, vil føre til en forringelse af deres karakter, af deres intelligens og deres stofskifte. For mig er der ingen tvivl om, at man ærligt har ønsket at skabe tryghed for andre mennesker. Men det er sket nu gennem et halvt århundrede, og hvor er egentlig trygheden henne? Hvor er

egentlig trygheden henne i dag? Man har ofret næsten 90 pct. af sin politiske kraft og sin politiske tid på at opbygge den sociale lovgivning og har forsømt det arbejde, som skulle gøres med at fjerne årsagerne til, at den sociale lovgivning er nødvendig. Og det er dér, jeg vil hen. Jeg vil her gerne have lov til at minde om Proudhons ord, hvori han meget stærkt advarede den arbejdende befolkning, som var i lænker. imod den form for politik, som gik ud på at forgyldte lænkerne i stedet for at fjerne dem.

Rakel Sewerim, Norge: Det er to punkter vedrørende formalia som jeg gjerne vil si litt om. Det første gjelder formen for vår rekommandasjon, og jeg kan godt tenke meg at det kan være noe å innvende mot den. Jeg tror hele utvalget vil være enig i at vi der ikke har følt oss helt sikre, så er det noen kritiske innvendinger å komme med. vil ikke jeg forsvare den, rent formelt. Men når det gjelder hr. Svenssons forslag, oppfattet jeg det som en skjerpelse av innstillingen, og jeg antar at utvalget ikke samlet kan gå med på det. Jeg kan derfor ikke på utvalgets vegne akseptere hr. Svenssons forslag, men vil anbefale, som representant for flertallet, at man vedtar flertallets innstilling her.

Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt et utvalg skal kunne ta initiativ eller komme med forslag, sa jeg litt om det i den alminnelige debatt. Det er fortsatt min mening at det må være anledning for utvalgene til å ta initiativ og til å komme med forslag på grunnlag av det materiale og de dokumenter som de har fått seg til behandling. Jeg mener at på det punktet bør det ikke være noen tvil, heller ikke for fremtiden. Hva skal vi ellers gjøre her i Det nordiske råd? Skal det være slik at medlemmene enkeltvis har forslagsrett og anledning til å ta initiativ, mens f. eks. 10 medlemmer som kommer sammen i

[Rakel Seweriin]

i et utvalg, ikke skal ha anledning til det? — Vel, så meget om det formelle.

Så var det reaksjonen på flertallets innstilling. Hr. Thestrup ga uttrykk for engstelse på to måter: Han sa vi skulle være varsomme med å vedta intetsigende rekommandasjoner som var overflødige, og på den annen side sa han at vi skulle være varsomme med i våre rekommandasjoner å antyde noe av et program som kunne skape ønskedrømmer og forventninger hos befolkningen. — Det forekommer meg at disse to ting er fullstendig motstridende. Hvis rekommandasjonen var så intetsigende, kunne vel hr. Thestrup ha stemt for den! Det forekommer meg at den siste begrunnelse er mer i overensstemmelse med hr. Thestrups inderste mening. Han nevnte, i forbindelse med dette at vi gjerne ville ha en redegjørelse for ILO.-konvensjonene, at her måtte det ligge noe bak, og jeg forsto at hr. Lyng var inne på noe av det samme.

Jeg tør forsikre at jeg ikke har gjort noe forsøk på å lure hr. Thestrup. Men på den annen side vil jeg si at det er ikke helt ukjent i det politiske liv at konservative representanter stiller seg tilbakeholdende og nølende, av og til motstrebende, og til og med bekjemper sosiale tiltak. Og jeg har oppfattet det som om det var noe av det samme som kom til uttrykk her, at man var redd, ytterst redd, for å gå med på noesomhelst som kunne antyde noe av et initiativ på dette område. Det var riktig nok et gripende syn, synes jeg, å se konservative representanter fra Sverige og Danmark hånd i hånd, men må det være meg tillatt, til tross for at jeg er norsk, å si at jeg synes nok at den norske konservative hr. Lyng valgte en utvei som taktisk sett var bedre, han valgte den utvei å tilintetgjøre flertallsinnstillingen ved å si at det står ingen ting i den og derfor stemmer jeg for den — at det kan være nyttig med

kodifisering innenfor lovgivningsarbeide osv., men hva skal vi med kodifisering her? — En oppgave kan være all right, men dere kan ringe til departementet og få oppgave over de ILO.-konvensjoner som er ratifisert og de som ikke er det. — I Norge er det nemlig ikke populært å vise tilbakeholdenhet når det gjelder sosiale tiltak. Men årsaken til at utvalget er kommet frem til denne rekommandasjon, er ganske enkelt den at vi har villet gi Det nordiske råd arbeidsmateriale for senere møter. Hvis Det nordiske råd vedtar hr. Thestrups og mindretallets innstilling, vil denne sak bli vedlagt protokollen, og vi kan risikere å komme til blankt bord på det sosiale område neste gang, hvis ingen av oss har initiativ nok til å framsette forslag.

Det har vært oss om å gjøre å framskaffe materiale for videre arbeid, og så blir det neste sesjons sak å avgjøre hvordan man skal stille seg til det materiale som da foreligger. Og det forekommer meg å være en ganske vesentlig ting om Det nordiske råd viser interesse på dette område. Hva ville publikum si om vi reiste hjem og sa: Nei, når det gjelder sosiale spørsmål ble sakene vedlagt protokollen, man ville ikke engang ha materiale for fortsatt arbeid. — Og det vil bli resultatet hvis vi vedtar mindretallets forslag til uttalelse her.

Det er ut fra dette syn jeg vil anbefale Det nordiske råd å vedta flertallets innstilling.

Svensson, *Sverige*: Fru Seweriin sade att mitt förslag skulle innebära en skärpning. Jag har själv fattat det som ett förslag om en rent formell ändring. Förslaget skulle nämligen endast innebära att man stryker orden „at undersöge mulighederne for“, för det första beträffande utgivandet av en broschyr — ty det behöver man väl inte undersöka möjligheterna för, utan vill man det, kan man rekommendera regeringen att

[Svensson]

göra det — för det andra beträffande redovisningen av vilka konventioner som inte är ratificerade — ty det behöves man väl inte heller undersöka möjligheterna för, utan det kan man väl bara be att få — för det tredje när det gäller att föra samarbetet vidare — ty därvidlag sitter det ju utredningar på olika håll och undersöker dessa möjligheter.

Däremot innebär mitt förslag att uttrycket "at undersøge mulighederne for" skulle stå kvar beträffande punkten om att skapa en gemensam konvention om social trygghet i Norden.

Jag tycker inte att det är någon ändring som man behöver vara rädd för. Den avser bara att göra det hela smakligare.

Thestrup, Danmark: Hr. præsident. Fru Seweriin talte om, at hun ikke kunne forstå de to stændpunkter, jeg havde trukket op, og mente, der var noget modstridende deri. Jeg synes ikke, der er noget modstridende i det. Jeg siger de to ting: vi skal passe på, at vi ikke på vore møder vedtager rekommandationer, der er uden betydning, eller vedtager rekommandationer, der har resolutionens eller programmets karakter, og jeg sagde, at da disse fire punkter, der var stillet op, var særdeles betydningsløse, måtte det vel være sådan, at der i dem lå noget af resolutionens karakter.

Jeg kan ikke tage andet standpunkt overfor det end det, jeg har taget. Jeg er i og for sig ked af, at vi på dette spørgsmål her skal have denne lange diskussion og denne stærke strid. I og for sig er jeg enig i det, hr. Berthelsen sagde, at mindretallets forsigtighed havde været for stærk. Det er måske rigtigt nok, men der er en ting, jeg også er lidt forsigtig overfor. Vi har på dansk et ordsprog, der hedder, at man skal ikke skyde spurve med kanoner, og det er jeg lidt bange for at vi kom-

mer til at gøre, hvis vi vedtager den foreslåede rekommandation.

Må jeg endnu bemærke, at den rekommandation, som hr. Svensson har foreslået, kan jeg ikke gå med til. Jeg anbefaler, at man siger „stemmer ikke“ til den.

Skoglund, Sverige: Herr president! Får jag först ge en kortfattad replik till herr Pettersson i Dahl.

När vi i samtliga de nordiska länderna har regeringar och myndigheter som helhjärtat arbetar för att i samverkan nå resultat på hälso- och sjukvårdens område, så anser jag att det är en menlös åtgärd att skriva till dem och påminna om just det som de äro i fullt arbete med. Den uppfattningen vidhåller jag.

Det var närmast fru Seweriin som föranledde mig att begära ordet. Hon undrade om det skulle vara förbjudet för Nordiska rådet att ta initiativ. Ingalunda. Jag hoppas för min del, att så verkligen kommer att ske när möjligheter föreligger. Men då bör det vara fråga om konkreta förslag. Enklast kan jag måhända klargöra vad jag därmed avser, om jag hänvisar till det arbete som utföres av den parlamentariska kommittén för friare samfärdsel m. m. här uppe i Norden, alltså herr Edbergs kommitté. Läs vad som kommer därifrån och följ vad som där sker! Där föreligger en rad konkreta förslag, som Nordiska rådet kan yttra sig om och som även regeringarna och myndigheterna i de olika länderna har kunnat ta under direkt övervägande. I de flesta fall har ju kommitténs förslag snabbt lett till praktiska resultat.

Fru Seweriin sade också, att det inte var okänt att konservativa meningsriktningar bekämpar de sociala intressena, och hon ifrågasatte, om man kanske inte rent av var litet förskräckt över att det hände något på detta område.

Låt mig endast säga, herr president,

[Skoglund]

att jag för min personliga del aldrig har varit rädd att medarbeta, när man kan nå ett verkligt resultat. Men detta förslag uppfattar jag inte såsom ledande till positiva resultat, utan närmast som en demonstration.

Vicepræsident Gerhardsen: Etter presidentens oppfatning kan en måske gå fram på følgende måte: Det stemmes først over mindretallets forslag. Hvis det blir vedtatt, er det overflødig med flere avstemninger. Hvis mindretallets forslag blir nedstemt, stemmer vi over flertallets forslag punktvis, idet vi først tar stilling til hvorvidt det av hr. Svensson fremsatte forslag skal tas opp til avstemning.

Lyng, Norge: Jeg kan ikke skjønne at det kan være en riktig fremgangsmåte. Mindretallets forslag går jo bare ut på at saken skal tas til etterretning, det vil si legges ved protokollen, og det er ord til annet identisk med flertallets forslag punkt II, så det må bli enstemmig vedtatt, alle er enige om det. Jeg synes det riktige må være at vi først stemmer over det som det er dissens om, og deretter tilslutt enstemmig vedtar at saken blir å vedlegge protokollen for denne sesjon.

Vicepræsident Gerhardsen: Det er mulig det kan være ulike meninger om fremgangsmåten, men for meg står det helt klart at hvis et mindretall ønsker at det hele skal tas til etterretning og det overhodet skal ha anledning til å gi uttrykk for sin oppfatning, så må dets forslag settes under avstemning først. — Hvis ingen innvender noe mot det, vil jeg følge den fremgangsmåte som er antyd.

Mindretallets forslag skulle en ikke behøve å stemme over ved navneopp-rop, for det er et forslag om å ta redegjørelsen og beretningen til etterretning. —

Hvis ingen innvender noe mot det, tar vi en alminnelig votering.

Mindretallets forslag

forkastedes med 41 stemmer mod 10.

Vicepræsident Gerhardsen: Hr. Svensson har fremsatt et forslag om visse endringer i komiteens forslag. Komiteens rapportør har sagt at hun på komiteens vegne ikke kunne godta hr. Svenssons formulering. Det heter i forretningsordenen at rådet kan sette under avstemning et forslag på denne måte, forutsatt at to tredjedel av rådets medlemmer gir sin tilslutning til det. Jeg tror derfor det ville være hensiktsmessig at vi først avgjør hvorvidt vi skal ta hr. Svenssons forslag opp til votering.

Det opplyses nå her at det en etter forretningsordenen skal avgjøre, er hvorvidt en forslagsstiller skal få rett til å sette fram forslag. I realiteten betyr det vel det samme, går jeg ut fra.

Forslag om afstemning over det af *Svensson* stillede ændringsforslag *forkastedes* med 33 stemmer mod 19.

Vicepræsident Gerhardsen: Vi skal så stemme punktvis over flertallets innstilling. Det er her nødvendig å benytte navneopp-rop.

Det antydes muligheten av at en kan ta en samlet avstemning over samtlige fire punkter. — Hvis ingen innvender noe mot det, vil det bli gåt fram på den måte.

Der foretoges herefter afstemning.

Ja stemte:

Andersson i Malmö, Birger Andersson, Elon Andersson, Berthelsen, Bomholt, Jörundur Brynjólfsson, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgard, Edberg, Gerhardsen, Gillström, Magnhild Hage-
lia, Hans Hansen, H. C. Hansen, Hans Hedtoft, Hegna, Holm, Hønsvald, H. Johnsen, Magnús Jónsson, Jørgen Jor-

[Præsidenten]

gensen (Lejre), Klippenvåg, Lavik, Lindberg, Jakob Lothe, Lyng, Finn Moe, Moseid, Ohlon, Gustav Pedersen, Pettersson i Dahl, Rylander, Roiseland, P. Severin, Raket Sewerim, Sjødahl, Anna Sjöström-Bengtsson, Bernhard Stefánsson, Stefán Jóh. Stefánsson, Svensson, Wallentheim og Werner.

Stemte ikke:

Bjerre, Marius Buhl, Foss, Herlitz, Gísli Jónsson, Karl Olsen, Skoglund, Viggo Starcke, Thestrup og Øllgaard.

Fraværende var:

Hambro (forfald).

Forslag til rekommandation var således

vedtaget enstemmigt med 42 stemmer; 10 medlemmer svarede: stemmer ikke, 1 var fraværende.

Vicepræsident Gerhardsen: Komiteens flertall innstiller videre under II, at den her behandlede redegjørelse og beretningene tas til efterretning. Det faller sammen med det som mindretallet har gitt uttrykk for, og jeg går da ut fra at møtet enstemmig vil kunne vedta det.

Hvis ingen protesterer, går jeg ut fra at det er enstemmig tiltrådt.

Derefter foretoges:

Anden behandling af:

Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler.

(Sag nr. 23, 1. beh. sp. 218; den socialpolitiske komités betænkning nr. 3, sp. 1179),

Beretning angående det nordiske Farmakopénævn.

(Sag nr. 24, 1. beh. sp. 217; den socialpolitiske komités betænkning nr. 3, sp. 1179),

Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering).

(Sag nr. 25, 1. beh. sp. 218; den socialpolitiske komités betænkning nr. 3, sp. 1179),

Beretning angående Nordisk Byggedag.

(Sag nr. 26, 1. beh. sp. 218; den socialpolitiske komités betænkning nr. 3, sp. 1179) og

Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre.

(Sag nr. 27, 1. beh. sp. 218; den socialpolitiske komités betænkning nr. 3, sp. 1179).

Vicepræsident Gerhardsen: Den socialpolitiske komités innstilling går ut på at rådet tar disse beretninger til efterretning.

Det foreligger ikke andre forslag og presidenten betrakter da dette forslag som enstemmig tiltrådt. — Det er tiltrådt.

Presidenten vil nå foreslå at forhandlingene avbrytes og fortsetter imorgen kl. 10 for behandling av de på dagsordenen gjenstående saker, nemlig:

Samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål.

1) *Anden behandling af:*

- a) Beretning angående de faste delegationer vedrørende samarbejde på lovgivningens område, Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952 og
- b) Forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land.

[Præsidenten]

Kulturelt samarbejde.

2) *Anden behandling af:*

Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov,

Forslag angående nordisk samarbejde om udbygning af videnskabelige institutioner,

Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område og

Beretning fra Den nordiske kulturkommission.

Økonomisk og trafikalt samarbejde.

3) *Anden behandling af:*

a) Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m.

b) Beretning angående nordisk vejteknisk forbund og
Beretning angående Nordiska Järnvägsmannasällskapet.

Mødet hævet kl. 18⁴⁰.

5. møde

Lørdag den 21. februar 1953 kl. 10⁰⁰.

Præsidenten:

Da hr. Elgaard, Danmark, atter kan deltage i rådets arbejde, er stedfortræderen, hr. Øllgaard, udtrådt og hr. Elgaard således genindtrådt.

Der er til morgen sygemelding fra hr. Moseid, Norge.

Man gik først til anden behandling af sager under:

Samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål.

Først foretoges:

Anden behandling af:

Beretning angående de faste delegerationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område.

(Sag nr. 15, 1. beh. sp. 221; den juridiske komité's betænkning nr. 2, sp. 1193) og

Beretning angående det nordiske lov-samarbejde 1946—1952.

(Sag nr. 19, 1. beh. sp. 221; den juridiske komité's betænkning nr. 2, sp. 1193).

Lyng, Norge: Jeg vil gjerne få si noen ganske få ord om disse saker.

Samarbeidet på den nordiske lovgivnings område tar sikte på å bearbeide visse spesielt utvalgte deler av rettslivet, med henblikk på å nå fram til likeartede regler og med henblikk på å nå fram til noenlunde likeartede lovformuleringer av disse regler. Dette arbeid har i det alt vesentlige vært utført på sivilrettens område, og det er

en rekke spesialfelter som her er blitt bearbeidet.

Det ligger ganske klart i dagen hvilken betydning dette arbeid har. Det har betydning innenfor så likeartede kulturområder som i de nordiske land, å nå frem til likeartede formuleringer på flest mulige felter på rettslivets område. Men det er også et annet trekk ved dette arbeid som det har en viss interesse å nevne. Jeg tror man kan si det slik at virkelige eksperter på de forskjellige områder er mangelvare, de er i særlig grad mangelvare i samfunn som er så relativt små som de nordiske land. Det er derfor en stor fordel for disse land at de også gjensidig kan utnytte de få eksperter som finnes. Ved dette samarbeid som her har været foretatt, tror jeg derfor trygt man kan si at det har ført til lovarbeider som har en atskillig høyere kvalitet enn de ville ha fått hvis de skulle ha vært utarbeidet av hvert enkelt lands spesialister, og bare av dem.

Vi har i den juridiske komité gitt uttrykk for vår anerkjennelse av og glede over det arbeid som har vært utført, og vi har i våre premisser gitt uttrykk for den forutsetning at dette arbeid skal fortsette og om mulig påskyndes og utvides. Rent generelt og med henblikk på den debatt på sosiallovgivningens område som ble ført i går, tror jeg i grunnen dette er en riktig måte å formulere det på, når rådet gjerne ser at et arbeid som allerede er i gang, skal fortsette.

Så vil jeg til slutt få lov å gi uttrykk

[Lyng]

for et rent personlig ønskemål. Jeg nevnte at dette fellesnordiske arbeid på lovgivningsområdet hittil ihvertfall vesentlig har begrenset seg til forskjellige områder av sivilretten. Det foregår også et intimt samarbeid mellom de nordiske strafferettslige eksperter, men dette har aldri tatt form av et lovsamarbeid i den form at man helt eller delvis har forsøkt å utforme likeartede og likelydende straffelover. Jeg tror — men dette er min helt personlige bemerkning — at det vil kunne være av verdi å undersøke muligheten for å ta opp et slikt arbeid også på strafferettens område. Det må i tilfelle bli de respektive regjeringer som utløser et slikt initiativ, men jeg tror det vil vekke interesse blant de strafferettslige eksperter. Og jeg vil slutte med å rette dette ønskemål til regjeringene.

Rylander, Sverige: Herr president! De ord som herr Lyng senast yttrade här om samarbeide på straffrättens område vittnade ju om mycket stor beredvillighet från hans sida till samarbeide, något som vi har funnit även i övrigt hos herr Lyng och som har varit oss till stor glädje, icke minst i den juridiska kommittén. Emellertid nödgas jag, hur gärna jag än som hans domarkollega skulle vilja instämma med honom, nog ta en smula avstånd från den tanke, som han här gjorde sig till tolk för. Jag tror inte, att det är möjligt att komma till ett sådant detaljerat samarbeide på strafflagstiftningens område, som han talade om. Man får enligt min mening nog nöja sig med att komma till en överensstämmelse när det gäller att avgränsa områdena för de handlingar, som skall vara straffbara och inte straffbara, men finna sig i att det kan vara vissa variationer i fråga om straff, och vidare måste man i stora delar nöja sig med att det på den allmänna straffrättens område kommer att vara en kanske i

vissa stycken väsentlig skillnad mellan de olika länderna. Vi får nämligen räkna med att vi i de olika länderna har ganska olika förutsättningar. De är olika redan med hänsyn till de behandlingsformer som förekommer, och de är olika med hänsyn till vad vi vågar kosta på oss i framtiden.

Måhända finns det också andra skillnader. Jag föreställer mig att t. ex. på det område, som vi kallar för kriminalvård i frihet, det kanske är lättare att komma fram i ett mindre, tätbebyggt land än i ett större land med stora avstånd. Jag tror också att det skulle möta onödiga svårigheter, om man på allvar försökte så att säga sammanjämka strafflagarna paragraf för paragraf. Jag vill minnas, att herr Lyng i kommittén sade någonting om att man skulle kunna ha hela raden av paragrafer jämsides med varandra och bara behöva ha någon liten skillnad här och var — jag vet inte, om jag fattade herr Lyng rätt i det sammanhanget. Jag tror det skulle bli alldeles onödiga och mycket stora vanskligheter, om man på det sättet översatte de vid pass 305 paragraferna i den danska strafflagen, de i runt tal 450 paragraferna i den norska strafflagen och de cirka 360 paragraferna i den svenska strafflagen och då ligger ändå en stor del av denna lagstiftning utanför själva strafflagen.

Jag vill alltså — jag hoppas att herr Lyng inte tar alltför illa upp, att jag i det hänseendet förmenar mig vara mera realistisk än han — vara nöjd med att man skritt för skritt går framåt och inrutar det ena området efter det andra, så att vi i princip får samma system i de olika länderna. Redan därmed är väl till en del vunnet vad herr Lyng åsyftar, nämligen att straffrättsexperterna kan träffas och hjälpa varandra att knäcka sina nötter.

Jag delar den tacksamhet, som herr Lyng har givit uttryck åt för den utomordentligt värdefulla berättelse, som

[Rylander]

de danska delegerade i kommittén för nordiskt lagsamarbete har givit Nordiska rådet. Det har säkerligen för rådets medlemmar — jag tror, icke minst för dem som inte har med juridiken att göra i vanliga fall — varit av mycket stort intresse att på det sättet få en samlad bild av det mycket stora arbete, som här i tysthet har fortgått länge och som alltjämt fortsätter. "Med Lov skal Land bygges", står det någonstans i detta hus. Det ordspråket har vi också hemma i Sverige, och förmodligen finns det något liknande även i Norge och på Island. Om det är sant, och det är jag viss om, har vårt samarbete på lagstiftningens område på lång sikt en mycket stor betydelse, när det gäller att närma folken till varandra. Vi kommer med eller mot vår vilja att tänka nordiskt genom att vi har regler med ungefär samma innehåll, som normerar vårt liv, och ju fler områden vi på det sättet får den under nordiskt samarbete tillkomna lagstiftningen att omfatta, desto närmare kommer vi varandra.

Det har sagts att man inte skall bruka stora ord när det gäller nordiskt samarbete. Här kan vi tala om att det är många små ord, som satts på papperet utan att väcka någon större uppmärksamhet, som det kommer an på. Men dessa ord är till gengäld allesammans vägda på guldvåg. Man kan säga att de lagar, som varit föremål för nordiskt samarbete, fyller mycket högt ställda anspråk, och jag tror att de har vunnit erkännande för sin klarhet och reda inte bara i de nordiska länderna utan långt utom dem.

För min del tror jag att Nordiska rådet kan få en viss betydelse när det gäller att stimulera till fortsatt arbete på detta område. Vid rådets möten kommer utan tvivel uppmärksamheten att fästas på olika lagstiftningsområden, som man anser ägna sig för nordiskt samarbete. I "beretningerne" nämnes en hel rad tilltänkta lagstiftningsupp-

gifter av detta slag, men jag är säker på att rådets medlemmar i fortsättningen på ett annat sätt än tidigare kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på saken; i de särskilda parlamenten har man kanske hittills inte haft blicken öppen för det nordiska draget i dessa lagstiftningsuppgifter.

I åtskilliga hänseenden måste jag bekänna, att jag beklagar att nordiskt samarbete inte har kommit till stånd. Jag går så långt att jag anser det vara en betänkelig brist, att man i vissa hänseenden inte har kommit sig för med nordiskt samarbete. Emellertid vet vi mycket litet om förhållandena i de andra länderna. Som exempel skulle jag vilja peka på aktiebolagslagstiftningen, ett område som jag för min del trodde skulle alldeles särskilt ägna sig för nordiskt samarbete. Medlemmarna har naturligtvis klart för sig, att det går en mängd trådar och svåruppgjorda mellanhavanden över gränserna när det gäller dessa invecklade spörsmål. Att jag kom att tänka på denna lagstiftning, berodde kanske på att vi i Sverige har en, som vi själva på sin tid tyckte, mycket fin aktiebolagslag. Man kan nog säga, att den är ett mönster av juridiskt finsnickeri. Ingen kan påstå annat än att paragraferna är väl flätade in i varandra. Men dessvärre är lagen nästan obegriplig för alla utom några få experter. Lagen trädde, om jag minns rätt, i kraft år 1948. Redan 1949 eller 1950 var man färdig att begära en översyn av lagen. Jag, som är ordförande i första lagutskottet, tyckte att man inte gärna kunde vara med om att så snart revidera en alldeles ny och dessutom ytterst fin lag, som hade tillkommit efter ett långvarigt arbete. Första lagutskottet sade nej, och det gjorde även riksdagen. Förslaget om en översyn återkom nästa år. Utskottet sade nej, riksdagen likaså. Men man kan vara envis också i vårt land; förslaget om översyn återkom en tredje gång. Och då sade första lagutskottet ja.

[Rylander]

Riksdagen sade också ja, och resultatet blev en skrivelse till regeringen med begäran om översyn av denna alltför fina lagstiftning för att få den ner till det mänskliga och praktiska planet.

Den tanken ligger då mycket nära, att ett nordiskt samarbete på detta område nu borde kunna komma till stånd. Danskarna har också förklarat sig beredda därtill. Emellertid har det visat sig att jag högg kraftigt i sten, därför att jag visste alltför litet om förhållandena i de andra nordiska länderna. Jag har här av justitieminister Kai Knudsen fått upplysningen, att detta område enligt norsk mening är mycket litet ägnat för nordiskt samarbete.

Jag vill inte alls gå in på saken. Jag konstaterar endast att det är beklagligt, att man på ett praktiskt så betydelsefullt område inte kan få ett samarbete till stånd. Jag måste också med beklagande säga mig, att förutsättningarna för ett samarbete möjligen hade varit något bättre, om den svenska riksdagen något år tidigare kommit på idén att göra om vår fina lag.

Jag skulle också vilja nämna en angelägenhet som ligger på ett helt annat plan. Jag finner det rent av stötande att inte ett nordiskt samarbete satts i gång på ett område som gäller många människors liv eller död, nämligen abortlagstiftningens, "svangerskabslovgivningens." De olika länderna har för närvarande helt skilda regler, men vi tänker väl i huvudsak lika om dessa ting — eller borde göra det — och det vore därför rimligt att man gick fram på ungefär samma linjer.

Jag skall, herr president, inte fortsätta längre. Jag vill bara som domare fastslå hur värdefullt detta arbete är och hur glädjande det är att i Nordiska rådet parlamentarikerna fått anledning och tillfälle att på ett mer kontinuerligt sätt än tidigare följa detta lagstiftningsarbete.

Herlitz, Sverige: Herr president! Jag skall börja med att uttala min principiella anslutning till vad herr Lyng sade om önskvärdheten, i varje fall på lång sikt, av samarbete på straffrättens område. Jag nöjer mig med att helt kort nämna den motivering därför, som jag uttryckt i skrift en gång förut: så nära, som vi står varandra här i Norden i vår uppfattning om kraven på mänsklig och medborgerlig hållning, tycks det inte vara ett orimligt önskemål att nordiska medborgare, var i Norden de än befinner sig, känner sig stå inför strafflagar, som ställer ungefär samma krav på dem.

Men det var inte det ämnet jag ville ta upp. Det var en annan principiell synpunkt, som jag skulle vilja här få beröra, därför att jag tror att den åtminstone på lång sikt kan vara av praktisk betydelse för Nordiska rådets arbete.

Det samarbete på lagstiftningens område, som vi allesamman är så glada över, har egentligen vuxit fram ur juristernas eget intresse, fötts på de nordiska juristmötena, visserligen stötts av folkrepresentationerna men egentligen inte aktivt och positivt burits fram genom deras initiativ. Detta samarbete har ju väsentligen rört sig på civillagstiftningens område. Den grundläggande tanken har varit att såvitt möjligt främja rörligheten inom Norden, så att den medborgare, som befinner sig i ett annat land eller har med ett annat land att göra, där skall möta samma rättsliga atmosfär, samma lagliga ordning, samma rättsliga förutsättningar för sin verksamhet, som han är van vid hemma. Det har gjorts oerhört mycket på den linjen; det är märkligt vad som där har åstadkommit.

Men nu kommer jag till problematiken och till de svårigheter, som vi står inför. Medan på den tid, då detta arbete begyntes, civilrätten var den väsentliga ingrediensen i en medborgares rättsliga atmosfär, har under de sista fentio

[Herlitz]

ären utvecklingen med stormsteg gått i den riktningen, att det är andra saker som för medborgaren blir av väsentlig betydelse. Det är hans mångahanda olika plikter och rättigheter gentemot det allmänna, sådana de framstår i skattelagstiftningen, sociallagstiftningen, näringslagstiftningen i dess olika former, lagstiftningen om hälsovård, om byggnadsväsen, om bebyggelseplanering, om jordbruksreglering — jag kunde fortsätta hur långt som helst. Det är den lagstiftning som i sig rymmer allt det som vi gläds åt av framsteg på samhällslivets område, i Norden lika väl som i andra länder. Men det tragiska är att ett framsteg vanligtvis har en skuggsida med sig, och så är det här också. Denna lagstiftning har med nödvändighet bestämts av olikartade nationella synpunkter och intressen, önskemål och tänkesätt, och så har det blivit på det sättet, att den gren av lagstiftningen, som nu för varje år blir mer och mer betydelsefull för människorna, utvecklas efter skilda linjer. Vad som göres efter de gamla linjerna för att göra en nordisk medborgare hemmastadd i andra länder, motverkas samtidigt på det offentliga rättsliga planet.

Då står man naturligtvis inför den tanken: låt oss se till, om vi kan åstadkomma likformighet även på detta område. Jag har haft anledning att grubbla åtskilligt över detta, och mina reflexioner har lett till den konklusionen att det är utomordentligt svårt. Det ligger i den moderna statens väsen att den bygges upp efter varje folks behov, efter dess önskemål och dess synpunkter, och detta medför ett växande främlingskap. Men helt behöver man ju kanske ändå inte resignera. Man kan i den intressanta berättelsen om lagstiftningsarbetet konstatera, huruledes det i alla fall varit möjligt att lägga in vissa områden även av den offentliga rätten under samarbetet, och därvid

även en så påtagligt betydelsefull sak som trafiklagstiftningen. Här kvarstår ännu som det avgörande hindret vår svenska vänstertrafik, och jag fruktar att det inte finns stora utsikter att ändra på den, men man försöker att i andra hänseenden ordna det så, att trafikanterna kan känna sig "på sin mammas gata", även när de befinner sig i ett annat land.

Jag menar att detta är ett steg i rätt riktning. Det är också ett steg i rätt riktning, när man ger sig in på vissa offentlighetsrättsliga sidor av luftfartslagstiftningen och då man överväger en lagstiftning om tandläkares rättsställning. Det är kanske små steg, men vi skall hälsa dem med tillfredsställelse, därför att de griper in, låt vara inte så långt, på ett för oss mycket väsentligt område.

Men på samma gång vi konstaterar detta, måste vi också göra den reflexionen, att skall det bli möjligt att på dessa områder förverkliga de tankar, som sedan gammalt har legat till grund för det civilrättsliga lagstiftningsarbetet, nämligen att en medborgare skall ha samma ställning i rättsligt hänseende, var han än befinner sig, då skall vi inte vänta på att initiativen kommer att tagas inom juristernas krets. Deras initiativkraft måste hämmas av medvetandet att de härvidlag står inför politiska, överväldigande svårigheter. Det är däremot Nordiska rådets naturliga uppgift att överväga, om de skäl, som på det ena och det andra ur folkutbytet synpunkt väsentliga områden fört oss in på olika linjer, är så bärkraftiga, att de än i dag måste tillerkännas giltighet, eller om det är politiskt möjligt, med hänsyn till olika åskådningar, att här åstadkomma något i den anda som sedan gammalt rätt inom det nordiska lagstiftningsarbetet.

Bjerre, Danmark: Jeg vil gerne meget kort have lov til at sige tak for disse

[Bjerre]

beretninger og også for de ord, der er blevet sagt. Jeg er i høj grad enig med hr. Lyng, og det viste sig, at jeg også var enig med hr. Rylander, som til at begynde med udtrykte en vis pessimisme. Det kan jo ikke nytte, at vi nærer for megen pessimisme her i Nordisk Råd, vi skal i hvert fald ikke i for høj grad starte dermed. Men da hr. Rylander kom til at tale, viste det sig jo, at selvom man havde en meget fin lov, kunne der, når man bare blev ved og blev ved, opnås noget, også for det nordiske samarbejde.

Der er blevet talt så meget om, at en fællesnordisk straffelovgivning skulle være et mål. Det, der må være målet med hensyn til straffelovgivningen, er vel snarere at få klarlagt, hvordan man skal behandle dem, som har begået forbrydelser. Men ellers ville jeg dog mene, at det var vigtigere, at der var ensartede trafikregler, end at der var ensartede regler for, hvordan de herrer forbrydere skulle straffes. Iøvrigt kan det jo være overordentlig interessant at udveksle erfaringer om forholdene på det ene og det andet område, med hensyn til betingede domme, og hvad der ellers kan være tale om. Jeg vil gerne sige tak til disse eksperter, der gennem årene har gjort et stort arbejde på det nordiske samarbejdes område med hensyn til lovgivningen. Det er rigtigt, som det blev understreget af hr. Herlitz, at der kan være brug for hjælp fra Nordisk Råd, men Nordisk Råd må ikke på nogen måde komme til at virke som en hemsko på dette vigtige arbejde; tværtimod synes jeg, at vi skulle opfatte disse delegationer som store medhjælpere. Hvis der så var et eller andet punkt, hvor disse delegationer ikke kunne komme videre eller ønskede hjælp, kunne der komme dette udmærkede samarbejde i gang mellem de folk, der følger dette arbejde i det daglige, og Nordisk Råd, der

kunne hjælpe dem. Jeg synes, at de delegerede i deres beretning har udtrykt noget, som er meget, meget rigtigt, og som Nordisk Råd også bør lægge sig på sinde. De siger nemlig:

„De delegerede har på de årlige møder foruden de forannævnte større emner drøftet en række emner, hvorom man var enige, at en del var egnet til optagelse til nordisk behandling på et senere passende tidspunkt.“

Der kan jo så udmærket være en hel masse ting, der ikke egner sig til afgørelse nu, men derimod egner sig til afgørelse ud i fremtiden. Man begynder at tale om, at der kan være noget, og der kan være noget. Så håber vi på dette udmærkede samarbejde.

Jeg vil som sagt sige tak til de delegerede. Jeg håber, at de vil fortsætte deres arbejde til gavn for det nordiske samarbejde.

Præsidenten: Den juridiske komité indstiller til rådet „at tage de ovennævnte beretninger til efterretning“, og da der ikke foreligger andre forslag, vil jeg betragte dette som vedtaget. (Op- hold). Det er vedtaget.

Man gik derpå til:

Anden behandling af:

Forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land.

(Sag nr. 7, 1. beh. sp. 220; den juridiske komité's betænkning nr. 1, sp. 1185).

Lyng, Norge: Jeg synes personlig at dette er den mest interessante sak som er forelagt Det nordiske råd, og det er ganske sikkert en av de viktigste saker som er forelagt Det nordiske råd. Opplegget er gjort av den svenske regjering og jeg skulle tro at det egentlige initiativ er kommet fra den svenske justisminister. Jeg vil gjerne innlede med å gi en kompliment for den måte dette opplegget er gjennom-

[Lyng]

ført på. Jeg skulle tro at det vil kunne føre til verdifulle resultater i tiden fremover.

Jeg skal prøve å gi en nærmere redegjørelse for hvordan komiteen har søkt å gripe denne saken an og hvordan vi håper at det videre arbeid med den må kunne føres. Jeg vil da som utgangspunkt komme med enkelte bemerkninger som kanskje virker nokså teknisk-juridisk, men jeg håper presidenten og forsamlingen vil tilgi meg det.

Fra et rent praktisk standpunkt kan man si at statsborgerrett i et land fører med seg at vedkommende borgere nyder en lang, lang rekke enkeltfordeler og enkelt-rettigheter, som i en samlet sum etablerer en rettsstilling, som en utlending ikke nyter. Eller om man ser saken fra utlendingens standpunkt, så fremtrer statsborgerretten som et minus for ham i forhold til den status vedkommende lands statsborgere har. Hvis man altså analyserer hva statsborgerretten i realiteten innebærer, vil det vise seg at den består av en lang rekke med konkrete enkelt-fordeler og enkelt-beføyelser. Det hører også plikter til, men det skal jeg i denne forbindelse ikke gå nærmere inn på.

Jeg går ut fra alle vi som er spesielt interessert i skandinavisk samarbeid, rent generelt har et ønske om å nå fram til størst mulig likestilling for borgerne i de skandinaviske land, slik at f. eks. en nordmann som befinner seg i Sverige — eller omvendt en svenske som befinner seg i Norge — vil kunne nyte så noenlunde den samme status, den samme rettsstilling som borgerne i hjemlandet. Men vi har i komiteement at en rekommendasjon uttrykt i så generelle vendinger, formodentlig ville være av liten verdi for dem som skulle føre dette arbeid videre, og vi har derfor forsøkt i den utstrekning det har vært mulig for oss, å arbeide oss fram til mer konkrete vurderinger.

De redegjørelser som her er lagt fram fra regjeringene, gir hver for seg en god og interessant fremstilling av den rettslige status i hvert enkelt land og ser man disse beretninger i sammenheng, vil de samlet gi en god kartlegging av hele lovgivningen på dette område i Skandinavia. Men problemet er ikke uttømmende formulert selv om man har aldri så god kjennskap til den lange rekke av enkelt-forskrifter det her er tale om, og selv om man har aldri så god kjennskap til hvordan de enkelte forskrifter praktiseres i hvert enkelt land. Hvis man skal få problemet helt uttømmende formulert, må man også skaffe seg kjennskap til de faktorer av realøkonomisk og realpolitisk art som ligger bak hver enkelt spesial-forskrift. Vi kommer da inn på en lang rekke enkelt-forskrifter som spenner over det moderne samfunnsliv i alle dets mulige nyanser. Jeg tror det er ganske klart at ingen annen instans enn de enkelte lands fagdepartementer kan gjennomføre en slik analyse.

Hvis man først gjennomfører en slik analyse, og det er altså det vi i komiteen mener og håper regjeringene vil gå i gang med, tror jeg man vil komme fram til at man her står overfor regler som faller i tre forskjellige grupper.

For det første tror jeg man vil støte på en rekke regler som kan oppheves med engang, fordi de realpolitiske faktorer som i sin tid har vært motiverende for disse regler, er falt bort, slik at reglene er blitt stående igjen som unødvendige restriksjoner uten noe virkelig realøkonomisk eller realpolitisk grunnlag.

Dernest tror jeg man vil finne at det er en annen gruppe regler som nok på sett og vis er realpolitisk og realøkonomisk begrunnet, men hvor man i forholdet mellom de nordiske land med fordel vil kunne la reglene, restriksjonene, falle bort, slik at de

[Lyng]

fjernes i ethvert fall i forholdet mellom de skandinaviske land.

Så tror jeg til slutt man også vil bli stående overfor en tredje gruppe som realøkonomisk og realpolitisk er motivert ved spesielle forhold i hvert enkelt land, slik at det foreløpig ikke kan bli tale om å fjerne dem.

Et arbeid av denne art vil, som jeg nevnte, neppe kunne gjennomføres av noen annen instans enn de enkelte lands fagdepartementer, som hvert for seg vil sitte inne med et inngående kjennskap til disse regler, til hvordan de håndheves, og til hva som er den rasjonelle begrunnelse for hver enkelt av dem. Komiteen har ment — og vi har inngående drøftet saken med de tre justisministre, som jeg tror i alt vesentlig deler vårt syn — at det ville være av den største interesse hvis regjeringene her på helt realistisk og konkret grunnlag kunne ta opp undersøkelser og la disse undersøkelser munne ut i konkrete tiltak på de områder hvor man finner at dette kan gjøres.

Jeg vil gjerne understreke at det vi her vil nå fram til, er ikke utredninger, det er i hvert fall ikke først og fremst utredninger og trykksaker, men det er virkelige, konkrete tiltak som i størst mulig grad kan bidra til å gjennomføre en slik ligestilling. Det er klart at den aldri vil kunne gjennomføres helt, det vil alltid bli stående igjen en rest som av realøkonomiske og realpolitiske grunner må bli stående. Men vi tror — det er komiteens enstemmige oppfatning — at man kan nå nokså langt hvis man tar dette arbeid opp på konkret basis.

Vi har i vår innstilling tatt et forbehold når det gjelder spørsmålet om sosial forsorg m. v. Vi tok det forbehold fordi vi nødig ville trenge inn i en annen komité's arbeidsområde, og fordi vi forstod det slik at den sosiale komité her ville komme med en

tilråding. Vår komité's innstilling er altså for så vidt avgitt under den forutsetning at den ikke egentlig skulle omfatte problemer som gjelder sosial forsorg. Nå er i grunnen den forutsetning vi der bygde på, falt bort i og med at den sosiale komité ikke har gjennomarbeidet dette problem eller fremlagt noen rekommendasjon. Jeg vil da si — men der taler jeg bare på mine rent personlige vegne — at når det er tilfellet, synes jeg at de tiltak som vi her anbefaler, også bør gjennomføres når det gjelder spørsmålene om sosial forsorg. Også der bør man gjennomføre undersøkelser om i hvilken grad en gjensidig ligestilling kan virkeliggjøres, og man bør konkret og skritt for skritt prøve å nå fram til en ligestilling i den utstrekning det er mulig.

Fru Rakel Seweriin nevnte i går noe om de forskjellige konservative partiers innstilling — deres glede eller manglende glede, når det gjelder å slutte seg til sosiale fremskritt av forskjellig karakter. Jeg tror ikke det er nødvendig for oss å begynne å diskutere gjensidig de motiver vi individuelt eller gruppevis har for de standpunkter vi tar. Men det har ihvertfall vært den juridiske komité's enstemmige oppfatning og enstemmige ønske at man virkelig skal prøve å nå fram til konkrete, klare og håndgribelige resultater på dette område. Det er ikke utredninger og trykksaker vi først og fremst vil ha, men vi håper og ønsker at regjeringene kan nå fram til resultater.

Vi har da latt vår innstilling munne ut i et tredelt forslag til beslutning, som jeg ma få lov til å nevne, fordi det kanskje er noe annerledes enn de øvrige komiteers.

☞ Vi har for det første foreslått utformet en rekommendasjon til regjeringene, som finnes i innstillingen under I. Men vi mener, at rådets befatning med denne sak ikke bør være avsluttet

[Lyng]

i og med denne rekommendasjon. Vi foreslår derfor videre at sakens behandling skal overføres til neste års sesjon, og vi foreslår dertil at rådet nedsetter et utvalg på 7 medlemmer som får til oppdrag til neste års sesjon å gjennomarbeide det materiale som allerede foreligger i dag, men som vi dessverre ikke har fått gjennomarbeidet så detaljert som vi kunne ønske, og dertil å gjennomarbeide det nye materiale som i mellomtiden eventuelt måtte være kommet fra regjeringene.

Jeg understreker gjerne for å unngå misforståelser at det er ikke meningen at dette utvalg skal gripe inn på regjeringenes område og begynne å drive selvstendige undersøkelser, og enda mindre at det skal gjennomføre selvstendige tiltak. Det er bare meningen at dette utvalg i god tid skal bearbeide det materiale rådet får fra regjeringene, for å kunne systematisere det og legge det fram for rådet på den greiest mulige måte.

Jeg tillater meg å konkludere med å anbefale at den juridiske komité's enstemmige innstilling på disse tre punkter blir vedtatt.

Justitieminister Zetterberg, Sverige:
Herr president! Redan i det tal med vilket Ni inledde våra förhandlingar, angav Ni de två ledmotiven för rådets arbete: bekännelsen till den nordiska samhörigheten och beslutsamheten att gå fram försiktigt med säker grund under fötterna. Ni erinrade om hur det var för hundra år sedan. Den gamla skandinavismens högtflygande planer grusades. Men omedelbart efteråt begynte ett intensivt nordiskt samarbete på olika områden. Det är sant, att denna samverkan hade mycket mindre räckvidd. Men därför bör den icke undervärderas, såsom ofta sker. Som ett exempel på vad detta samarbete har åstadkommit vill jag erinra om lagstiftningen — lovgivningen — som vi

alldeles nyss diskuterade. Att göra lagar brukar ju anses vara en i särskilt hög grad nationell uppgift. Men vi har i de nordiska länderna uppnått en överensstämmelse i lagarna, som icke har motsvarighet någon annanstans i världen. Den är t. o. m. mera vittgående än mellan delstaterna i U.S.A.

Att det nordiska samarbete sålunda först misslyckades, men strax åter begynte på nya fält eller på nya sätt, det är inte en enstaka händelse. Vid olika tillfällen har detta samarbete drabbats av svåra motgångar, men blott för att återkomma i andra former. Den nordiska tanken är odödlig på samma sätt som sagans fågel Fenix. Var gång den förbrännes, reser den sig i ny gestalt ur elden.

Under det senaste krigets och ockupationens år framkom på många håll i Norden önskan om en långtgående förbindelse, som bl. a. skulle ta sig uttryck i ett gemensamt nordiskt medborgarskap, „et fælles statsborgerskab“. Men efter krigets slut blev förhållandena annorlunda. Hur kan det då gå med det nordiska statsborgarskapet? Här som i många andra fall lönar det sig att betrakta spörsmålet rent praktiskt och realistiskt. Vad innebär egentligen statsborgarskapet eller medborgarskapet? Det är — just som herr Lyng nyligen sade — praktiskt sett en sammanfattning av en hel mängd förmåner och rättigheter och plikter på en lång rad olika områden. Det ligger då nära till hands att undersöka dessa olika delar av statsborgarskapet och att pröva, om inte den ena efter den andra kan utvidgas till att omfatta alla nordbor. Det är den tanken, som ligger bakom den svenska regeringens skrivelse till Nordiska rådet angående nordiska medborgares rättsställning i annat nordiskt land än hemlandet.

Denna tanke — att var och en av de nordiska länderna kunde ge andra nordbor flera rättigheter än utlänningarna — har i olika sammanhang

[Justitieminister Zetterberg]

framförts på de senaste åren. Den har behandlats vid ett nordiskt interparlamentariskt möte här i Köpenhamn kort efter krigets slut. Den har också framförts i den svenska riksdagen år 1947 av rådets vic epresident, herr Herlitz. Resultatet av hans förslag blev, att den svenska riksdagen uttalade sig för ett samarbete mellan de nordiska ländernas regeringar för att få en gemensam reglering av nordiska medborgares rättsställning i annat land än hemlandet. Slutligen har de nordiska delegerade för lagsamarbete, d. v. s. den permanenta nordiska lovkommissionen, riktat framställningar i samma fråga till de nordiska regeringarna.

Detta är bakgrunden till de översikter, som nu ligger på rådets bord om nordiska statsborgares rättsställning i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Dessa översikter innehåller icke några förslag utan en kartläggning, en serie redogörelser för de faktiska förhållandena i de olika länderna.

Som rådets medlemmar har sett, är det ett mycket vidlyftigt material, som här föreligger. Det är icke möjligt att nu redogöra för innehållet i dessa utredningar, men för att ge en liten föreställning om hur många olika ting det rör sig om, skall jag i största korthet jämföra rättsläget i de olika länderna på några huvudpunkter.

Det första problem, som möter en nordbo på besök i ett grannland, är frågan om rätten att inresa och uppehålla sig där. På grundval av ett annat kommittébetänkande har rådet kunnat fastställa, hurusom det nyligen har genomförts betydelsefulla lättnader för nordbor i förhållande till andra utlänningar, men att det fortfarande återstår viktiga spörsmål att lösa. Detsamma gäller om rätten att inneha arbetsanställning. För statliga ämbeten vidhålls fortfarande nationalitetsprincipen i alla länderna.

Det finns en omfattande lagreglering

— med olika bestämmelser i de olika nordiska länderna — om rätten att självständigt driva förvärvsverksamhet, att äga fastigheter och andra slag av egendom och att arbeta i en stor mängd speciella fack, från sådana som läkare och advokat till sådana som reklamteknare och manikurist. Likaså finns det omfattande regler om utlänningars rätt att deltaga i ekonomiska föreningar, handelsbolag, försäkringsanstalter, aktiebolag o. s. v. På alla dessa områden av förvärvslivet är det uppenbarligen skäl att undersöka möjligheterna ur ekonomiska och andra synpunkter att ge nordbor en privilegierad ställning.

På den sociala omvårdnadens fält har vi redan kommit långt i likställighet. I fråga om barnavård, ålderdomspension och understöd åt behövande gäller både i Danmark, Norge och Sverige, att det i princip icke görs någon åtskillnad mellan de olika ländernas medborgare. Försäkring för sjukdom, olycksfall och arbetslöshet kan också utgå lika till alla nordbor.

Om man sålunda går igenom punkt efter punkt i de gjorda utredningarna, finner man, att alla de nordiska staterna redan i en lång rad betydelsefulla hänseenden har skänkt medborgare i andra nordiska länder större förmåner än andra utlänningar. Man kan alltså fastställa, att vi redan faktiskt har kommit ett gott stycke på väg mot det nordiska medborgarskapet.

Nu gäller det att fortsätta. Och därvid är det en betydelsefull fråga, hur man bäst skall behandla detta stora komplex, som rymmer så många olikartade spörsmål, men där den målsättning, som för oss är den drivande kraften, är densamma. För den svenska regeringen har det stått klart, att det skulle vara av största värde för det fortsatta arbetet, om man redan på detta stadium i någon form kunde få stöd från de nordiska folkrepresentationerna. Och genom tillkomsten av

[Justitieminister Zetterberg]

Nordiska rådet har vi fått möjlighet att erhålla ett samfällt uttryck för en uppfattning inom dessa representationer.

När nu den juridiska kommitténs betänkande i denna sak föreligger, vill jag gärna framföra ett tack till kommittén och särskilt till dess ordförande, herr Lyng. Kommittén har sett realistiskt på detta stora komplex av spörsmål. Jag tror att den metod, som kommittén anger för dessa spörsmåls fortsatta behandling, är bäst ägnad att verkligen ge praktiska resultat. Om rådet fattar beslut i enlighet med kommitténs förslag, har det bästa stöd lämnats åt arbetet på nordiska medborgares likställighet. I allt större utsträckning skall envar av oss kunna känna, att han icke blott är dansk eller islänning, norrman eller svensk, utan också har en särskild ställning som nordbo.

Sjödahl, *Sverige*: Herr president! Jag vill fästa uppmärksamheten på en sak, som har omnämnts i såväl den svenska som den norska promemorian.

Det får väl betraktas som en allmänt erkänd rättsprincip, att en person inte bör betala skatt för samma inkomst i flera länder. Därför har man på många håll infört dubbelbeskattningsavtal, och sådana förefinns även i Norden. Men vad kan ändå inträffa? Jag skall ta ett exempel.

Sverige och Danmark har ett dubbelbeskattningsavtal från år 1932. Dess bestämmelser har i viss utsträckning blivit föråldrade. Efter avtalets tillkomst har nämligen åtskilligt hänt på beskattningens område liksom i fråga om metoderna för skattens upptagande. Sverige har infört en källbeskattning, särskilt på arbetslöner. Skatten betalas alltså samtidigt med att lönen utbetalas.

En universitetslärare tillträdde en befattning vid ett danskt universitet. Han flyttade hit i slutet av augusti 1952. I november samma år deklarerade han

för inkomsten 1951, då han varken innehade tjänst i Danmark eller var bosatt i Danmark. I december 1952 påfördes han skatt för inkomst, sannolikt för senare hälften av år 1951, då han, som jag nämnde, inte var bosatt och inte anställd i Danmark. Nu väntar han skatt för hela sin inkomst under år 1952, trots att han bara varit bosatt i Danmark en mindre del av året. Förut har denne man erlagt källskatt för all löneinkomst under hela året 1951 och fram till den första oktober 1952, då hans svenska tjänst upphörde. För inkomsten under ett och ett kvarts år efterbeskattas han i Danmark, och det för en inkomst, som han redan förut betalat skatt för i Sverige. Han beräknar denna extra danska skatt till omkring 11 000 danska kronor.

Dansk lag har följts, men all lag bör tillämpas med billighet och hänsyn. Utanför denna sal läser jag vackra ord, som en svensk skulle återge på följande sätt: lag skall vara till alla mäns gagn. Dansk lag har i det nämnda fallet inte varit till denne mäns gagn. Olika skattekunskaper i två nordiska länder har lett till denna obillighet. Man talar om en mestgynnad-nations-klausul i vissa sammanhang. Denne man har vid flyttning, kallad till en tjänst i Danmark, fått kännas vid en minstgynnad-klausul i visst sammanhang.

En dansk talare i går nämnde att Danmark hade de lägsta tullarna i Europa — med en viss och berättigad stolthet. Men Danmark lägger en synnerligen kraftig tull på en person, som från Sverige kallas till en tjänst i Danmark, en tull så kraftig, att om vederbörande vetat om den, han möjligen inte mottagit tjänsten och inte verkställt flyttningen.

Huvudprincipen synes mig böra vara den, att en arbetsinkomst beskattas där arbetet utföres, med undantag givetvis för diplomaters löner och liknande fall. Jag vill hemställa till vederbörande departement och eventuellt

[Sjödahl]

till den kommitté, vi går att tillsätta, att se till att rättelse i denna fråga åstadkommes och att det skapas lagliga och tekniska förutsättningar här för. Jag litat på att så snart kommer att ske.

Jag är glad över att en möjlighet numera finnes för en svensk man att officiellt påpeka en sådan här sak i ett nordiskt råd på dansk botten.

Præsidenten: Der foreligger fra komiteen for det første under I indstilling om rekommandation; der vil herover være at foretage afstemning ved navneprøb.

Der foretoges herefter afstemning.

Ja stemte:

Andersson i Malmö, Birger Andersson, Bjerre, Bomholt, Jörundur Brynjólfsson, Marius Buhl, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgaard, Elgaard, Foss, Gerhardsen, Gillström, Magnhild Hagelia, Hans Hansen, H. C. Hansen, Hans Hedtoft, Hegna, Herlitz, Holm, Hønsvald, H. Johnsen, Gísli Jónsson, Magnús Jónsson, Jørgen Jørgensen (Lejre), Klippenvåg, Lavik, Lindberg, Jakob Lothe, Lyng, Finn Moe, Ohlon, Karl Olsen, Gustav Pedersen, Pettersson i Dahl, Rylander, Røiseland, F. Severin, Raket Seweriin, Sjödahl, Anna Sjöström-Bengtsson, Skoglund, Viggo Starcke, Bernharð Stefánsson, Stefán Jón Stefánsson, Svensson, Thestrup, Wallentheim og Werner.

Fraværende var:

Elon Andersson, Berthelsen, Edberg, Hambro (forfald) og Moseid (syg).

Forslaget til rekommandation var således *vedtaget* enstemmigt med 48 stemmer; 5 medlemmer var fraværende.

Præsidenten: Komiteens indstilling under II om nedsættelse af et udvalg på 7 medlemmer kan betragtes som

vedtaget uden afstemning, hvis afstemning ikke begæres. (Ophold). Indstillingen er vedtaget.

Ligeledes kan komiteens indstilling under III, at sagen udsættes til videre behandling ved rådets næste session, anses for vedtaget uden afstemning, hvis afstemning ikke begæres. (Ophold). Indstillingen er vedtaget.

Man gik derefter til fortsat anden behandling af sager under:

Kulturelt samarbejde.

Der foretoges:

Anden behandling af:

Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov.

(Sag nr. 2, 1. beh. sp. 191; kulturkomiteens betænkning nr. 3, sp. 1133),

Forslag angående nordisk samarbejde om udbygning af videnskabelige institutioner.

(Ad sag nr. 2, fremsat sp. 191; kulturkomiteens betænkning nr. 3, sp. 1133),

Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område.

(Sag nr. 13, 1. beh. sp. 193; kulturkomiteens betænkning nr. 3, sp. 1133) og

Beretning fra Den nordiske Kulturkommission.

(Sag nr. 8, 1. beh. sp. 193; kulturkomiteens betænkning nr. 3, sp. 1133).

Wallentheim, Sverige: Herr president! Då jag här som talesman för kulturutskottet har till uppgift att närmare kommentera föreliggande utlåtande, skulle jag gärna vilja börja med några synpunkter av mer formell natur.

Vi har, när det gällt de mer renodlade kulturfrågorna, haft att i utskottet be-

[Wallentheim]

handla dels en redogörelse från den danska regeringen om det samarbete som hittills förekommit på det kulturella området, dels en redogörelse från Nordiska kulturkommissionen. Vidare har vi haft förslaget från Nils Herlitz och den norska regeringens alternativ till detta förslag. Utskottet har i ett enda utlåtande sammanfört två omfattande berättelser och två förslag. Vi fann nämligen ganska snart, då vi började våra diskussioner, att samtliga här berörda berättelser och förslag hängde så nära ihop med varandra att det helt enkelt inte var möjligt att skilja dem åt. Hade vi gjort det, så skulle vi gång på gång ha måst göra upprepningar och hänvisningar, och i debatten här skulle det inte heller ha varit möjligt att hålla klara gränslinjer mellan de olika frågeställningarna. Därigenom har vårt utlåtande kommit att bli ganska omfattande och våra rekommendationer många. Men om rådets ärade ledamöter tänker på att vårt utlåtande utgör svar på en mångfald av frågeställningar ter sig säkerligen våra förslag inte så skrämmande, som man kanske skulle kunna tycka i första ögonblicket.

Vi presenterar inte någon allmän önskelista. Hade vi gjort det, så är jag rädd för att alfabetets bokstäver inte hade räckt till. Vi har tagit fram några saker i anslutning till de föreliggande berättelserna och förslagen, saker som enligt vår mening har konkret innehåll och aktuell innebörd. Vi har i vårt utlåtande, efter granskning av materialet, funnit det ytterst angeläget att stryka under hur mycket som ändå här redan tidigare utträttats på det kulturella samarbetets område. Regeringarna har tagit initiativ. Statliga institutioner i övrigt har många gånger utan buller och bång och utan någon större reklam sökt kontakt över gränserna. Men det kanske mest värdefulla av de många och betydelsefulla insatserna har gjorts av frivilliga krafter, stödda på organisa-

tioner av skiftande art och verksamma på skilda områden. Det är inte möjligt att nämna dem alla, men jag tror inte man begär någon orättvisa, om man alldeles särskilt stryker under det arbete som föreningarna Norden har utfört och det arbete som de stora folkbildningsorganisationerna har gjort i de olika länderna. Vi kan inte vara nog tacksamma mot alla dessa frivilliga företrädare av den nordiska samarbetsidéen.

Men vi har också i detta sammanhang velat säga något mer i vårt utlåtande. Vi har inte bara riktat blickarna tillbaka, utan vi har framförallt riktat dem framåt. Och då är vi angelägna att understryka, att dessa krafter på det fria och frivilliga samarbetets grund behöver vi också i fortsättningen — och detta kanske i ännu högre grad än tidigare.

Nordiska rådet kan inte och skall inte försöka ersätta dessa krafter. Vad Nordiska rådet bör göra är att ännu mer öka möjligheterna till samarbete, att stödja och samordna, men inte dirigera och än mindre kommentera.

Vi har i utskottet ganska mycket i olika sammanhang diskuterat Nordiska kulturkommissionens arbete. Det har icke saknats kritiska röster på enstaka punkter, och nog kan det finnas fog för frågeställningar, men våra försök att få en klarare uppfattning om vad som har utträttats har dock givit till resultat, att Nordiska kulturkommissionen gjort ett gott arbete, för vilket vi har anledning att vara tacksamma.

Det är med tillfredsställelse vi sett att kulturkommissionen gjort en kartläggning av de behov och de möjligheter som kan finnas, när det gäller det kulturella samarbetet i fortsättningen. Vi har velat stryka under, att då detta kartläggningsarbete är slutfört, måste det fortsatta arbetet mynna ut i bestämda förslag till kon-

[Wallentheim]

kreta åtgärder. Vi hoppas att den sidan av kulturkommissionens arbete skall bedrivas med all möjlig skyndsamt. Enligt uppgifter, som vi under hand erhållit, är man från kulturkommissionens sida färdig att redan i mars innevarande år vid ett möte i Helsingfors ge sig in på dessa mera konkreta frågeställningar.

Vi har emellertid här osökt kommit in på frågan om förhållandet mellan Nordiska rådet å ena sidan och kulturkommissionen å den andra, när det gäller formerna för det fortsatta utredningsarbetet. Vi har dessutom fått den frågan aktualiserad även genom det direkta förslag, som Nils Herlitz har kommit med, innebärande en mångfald av olika utredningsuppgifter. Förekomsten av Nordiska rådet har enligt vår mening bragt hela frågan om det fortsatta utredningsarbetet på detta område i ett nytt läge. Innan Nordiska rådet hade skapats, var det naturligt att kulturkommissionen fanns där som ett regeringarnas utredande och rådgivande organ. Den fråga som vi har ställt oss är: kan det bli på samma sätt även i fortsättningen? Vi har kommit till den slutsatsen, att man inte bör ändra på detta faktiska förhållande. Vi vill inte avskaffa Nordiska kulturkommissionen, och vi vill heller inte åstadkomma någon ändring i kulturkommissionens principiella ställning i förhållande till regeringarna.

Det sades här någon av de första debattdagarna, att regeringarna har större möjlighet än några andra att avvåga aktualitetsgraden hos de olika påträngande uppgifterna. Jag instämmer i detta yttrande, men för att det inte skall bli något missförstånd skyndar jag mig att tillägga, att regeringarna naturligtvis inte har något monopol på att bedöma angelägenhetsgraden allt efter den tonvikt man själv från sina utgångspunkter lägger på

olika frågor. Vidare kan man väl våga säga, att med den oerhörda arbetsbörda, som regeringarna i allmänhet har, kan det måhända understundom inträffa att behandlingen även på den kanten blir litet grand schablonmässig. Det kan ju ha sina risker, och därför tror jag det är angeläget att Nordiska rådet här vakar över vad som sker.

Men som sagt finns det enligt vår mening inte någon grundad anledning att åstadkomma en ändring i kulturkommissionens ställning härvidlag. Vi utgår i hela vårt resonemang från att utredningsarbetet måste bygga på den grund, som förtroendet till de parlamentariskt ansvariga regeringarna utgör, men vi har funnit det ändamålsenligt och nödvändigt att det skapas goda kontakter mellan kulturkommissionen och Nordiska rådet. Vi har väl allesamman från vårt eget arbete erfarenhet av att även om det föreligger aldrig så utmärkta redogörelser och aldrig så välmotiverade förslag får man ändå inte något riktigt underlag för de konklusioner man vill komma fram till, om man inte varit i tillfälle att på ett förberedande stadium följa utredningsarbetet. Skall Nordiska rådet här spela en mer självständig roll i samarbete med regeringarna — det får inte bli någon maktstrid, jag upprepar det än en gång — så måste det finnas en mycket god kontakt mellan den samnordiska organisationen på utredningsområdet och Nordiska rådet.

Vi vill för den skull att rådet för fram en rekommendation till regeringarna att ta denna sak under övervägande. Vi ger oss inte in på några detaljer. Vi framför vissa principiella synpunkter på problemställningarna, men vi binder oss inte för vare sig den ena eller den andra detaljlösningen.

Herr Herlitz har i sin motion begärt, att ett särskilt utskott skulle tillsättas med vittomfattande utrednings-

[Wallentheim]

uppgifter och att detta utskott skulle arbeta så, att det om möjligt kunde framlägga sina förslag för Nordiska rådet vid sessionen 1954. Vid våra överväganden i kulturutskottet har vi funnit att vissa skäl kunde föreligga för det Herlitzska förslaget, framför allt därigenom att man otvivelaktigt skulle komma fram till en större koncentration av utredningsarbetet. Men betänkligheterna har varit mycket stora. Vi har varit rädda för att inveckla rådet i ett självständigt utredningsarbete av mycket stor omfattning, ett utredningsarbete som skulle kunna innebära vissa besvärligheter framför allt på detta stadium av rådets arbete, då vi ännu söker oss fram mot de lämpliga arbetsformerna. Vi har också varit på det klara med att, om man följde den Herlitzska linjen, skulle det kunna bli ett dubbelarbete av betydande omfattning. Det har också uttalats farhågor för att herr Herlitz' förslag skulle kunna medföra vissa påfrestningar, när det gäller regeringarnas prövningsrätt och initiativrätt. Även i övrigt har vi funnit, att de synpunkter som framkommit i den norska regeringens förslag har varit av den art, att vi kunnat ansluta oss till dem.

Vi har alltså inte kunnat acceptera det Herlitzska förslaget, i varje fall inte i form. Men i sak har vi gjort det genom att vi sagt att den Nordiska kulturkommissionen här skall sätta i gång med utredningsarbetet och att vi räknar med att det skall förstärkas och få kontakt med det parlamentariska arbetet samt därmed med Nordiska rådet. Vi förväntar att kulturkommissionen i detta avseende visar en verklig aktivitet och kommer fram med de förslag, som vi här har önskat få.

Under utskottets diskussion har vid åtskilliga tillfällen framförts den synpunkten att kulturkommissionen hittills intresserat sig för sådana samarbetsfrågor som gäller universitet

och högskolor och att man skjutit andra problem åt sidan. Det förefaller kanske naturligt att samarbetet på detta område först börjar med dessa ting, ty både med hänsyn till de personella och de ekonomiska resurserna i de olika länderna är måhända behovet av samarbete där störst, och det är också lättare att få i gång samarbetet i detta avseende. Men även om så skulle vara, är vi från utskottets sida angelägna att stryka under att det inte får stanna vid detta, utan att det gäller att bygga vidare. Vi måste nå fram till andra stadier av undervisning och utbildning, till ett verkligt utbyggt samarbete när det gäller folkbildning och kulturliv i övrigt.

Det är i detta sammanhang svårt att underlåta att göra en intressant parallell. I varje fall om jag tänker på det svenska undervisningsväsendet hade väl den mest logiska utvecklingen varit att man först börjat med folkundervisningen och sedan undan för undan byggt upp den specialiserade undervisning av skiftande slag som tett sig nödvändig. Men den faktiska utvecklingens gång har ju varit den rakt motsatta. Man började i själva verket med universiteten; vi fick, om också i blygsamma former, det första universitetet i vårt land mot slutet av 1470-talet. Man fortsatte sedan med läroverken — dessa tillkom ju under förra hälften och vid mitten av 1600-talet. Först mot mitten av 1800-talet började man intressera sig för folkundervisningen.

För min personliga del vill jag helt kort uttala en önskan om att det inte skall behöva dröja några 400 år från det vi inom det nordiska samarbetet tar itu med uppgifter på universitetens område och fram till dess vi kommer in på de verkligt betydelsefulla samarbetsfrågorna i detta sammanhang, nämligen de som rör folkundervisningen och vad som därmed sammanhänger.

Vi inom utskottet är helt på det

[Wallentheim]

klara med att det även på detta område behövs pengar för att man skall kunna uträtta någonting positivt. Vi vet alla att de anslag, som nu i allmänhet står till förfogande, är obetydliga, och att det på grund av denna brist på pengar inte är så lätt att göra någonting. Vi inom utskottet är också fullt medvetna om de svårigheter, som uppkommer därigenom att statsutgifterna i alla de nordiska länderna sväller på ett sätt som nödvändiggör den allra största sparsamhet. Men vi måste samtidigt säga oss att vill man verkligen åstadkomma någonting på detta område, måste man se till att de medel som ställs till förfogande blir rikligare än som hittills varit fallet.

Jag skall härfter, herr president, övergå till att beröra några detaljer i det föreliggande förslaget. Jag vill då först säga några ord om punkt d), där det talas om nationella språknämnder.

Det är naturligtvis inte fråga om att försöka få fram ett gemensamt skandinaviskt språk, utan det är andra ting det här gäller. Språken representerar ju inte något statiskt tillstånd, utan de befinner sig i oavbruten, fortlöpande utveckling. Det är av allra största vikt för det nordiska samarbetets framtid, att vi ser till att språken i denna sin utveckling inte avlägsnar sig från varandra och att man i varje fall när det gäller sådant som stavning och liknande problem är mycket angelägen om att hålla kontakt mellan de olika nordiska länderna. Skall vi kunna åstadkomma en verklig förståelse de nordiska folken emellan, måste vi stödja strävandena att i de särskilda fallen befrämja en likartad språklig utveckling. På den punkten har ju Danmark givit ett strålande exempel på vidsynthet, när man genomfört en stavningsreform som syftat till att skapa en bättre anknytning till de övriga nordiska språken.

Men det är också ett annat förhållande som gör att man med uppmärksamhet måste följa dessa frågor. Språkutvecklingen i vår tid betingas i hög grad av den starka tekniska utvecklingen — jag erinrar om film, radio och mycket annat. Det sker härigenom stora förändringar i språken, framför allt när det gäller låneord och sådant, och det är inte minst viktigt att man i det avseendet försöker åstadkomma en samordning de nordiska länderna emellan.

Det finns redan nu språknämnder, men de arbetar inte så intensivt och har små resurser att röra sig med. Vi inom kulturutskottet anser det angeläget att rådet genom en rekommendation understryker att man i detta avseende tar kraftigare tag än hittills.

Jag kommer sedan in på punkt c) som ansluter sig till kulturkommissionens rapport, av vilken framgår, att en del förberedande undersökningar har gjorts men att man inte har kommit så särskilt långt. Vi menar emellertid att då man nu står inför ett samarbete av viktigaste art när det gäller universitet och högskolor, utbyggandet av vetenskapliga institutioner och sådant, är det nödvändigt att även ägna frågan om kurser och en samordning av tentamina i de olika länderna en närmare uppmärksamhet. Vi anser, att om man på denna punkt har sagt A, måste man också säga B. Det samma gäller enligt vår mening det lärareutbyte, som hittills förkommit men som enligt vad som omvittnats inte sällan haft karaktären av gästspel, innebärande ett mer eller mindre sporadiskt inslag i studiegången. Nu skulle det vara fråga om att få fram ett verkligt samarbete när det gäller undervisningen, och det skulle ju kunna ske genom att lärarutbytet inte bara avsåg kortare tider, utan också längre perioder.

Vi har i punkt f) kommit in på

[Wallentheim]

frågan om nordiska folkhögskolor. Det har redan gjorts vissa insatser i sådan riktning, men de har varit mera trevande och oklara. Vi menar att man behöver få ett fastare grepp om hela problemställningen och att det är nödvändigt att konkreta förslag framlägges på denna punkt. De insatser som på detta område kan göras är ytterst betydelsefulla, inte minst som ett komplement till insatserna på andra områden.

I punkt g) har vi förordat ett utbyggt samarbete när det gäller djuphavsforskningen. Vi ställer inga direkta förslag. Vi bara understryker det nödvändiga i att man tar initiativ till ett samarbete i sådana fall, där det befinner sig önskvärt att utrusta en forskningsexpedition. Men det väsentliga är inte att man därvid från varje lands synpunkt diskuterar, huruvida expeditionsfartyget skall vara norskt, svenskt eller danskt, utan det avgörande är att man ser till att den utomordentligt dyrbara utrustning, som i sådana här fall kräves, blir effektivt utnyttjad och att hela expeditionen genomföres på ett sådant sätt att den ger bästa möjliga resultat.

Enligt vårt förmenande kan man inte heller i detta sammanhang underlåta att beröra den sida av saken, som har att göra med bearbetningen av materialet. Det är naturligtvis inte fråga om att blanda sig i hur denna bearbetning sker eller att hindra vederbörande forskare att bearbeta sitt material. Vi har bara utgått från det faktiska förhållandet att det av brist på folk och pengar många gånger har varit svårt att tillgodogöra sig forskningsresultaten från de expeditioner som företagits. Vi förmenar att ett samordiskt arbete kunde vara av betydelse även ur den synpunkten.

Då vi sålunda har fört fram tanken

på en särskild rekommendation beträffande djuphavsforskningen, har det emellertid också varit med hänsyn till den stora praktiska betydelse som saken har för fisket i de nordiska länderna och därmed för ländernas ekonomi och näringsliv.

I den sista punkten, herr president, har vi velat trycka på strävandena att försöka få fram en sådan undervisning vid skolorna i de nordiska länderna, att den ungdom, som växer upp här i Norden, får en omfattande kännedom om samhällsförhållandena och kulturutvecklingen i grannländerna. Vi vill i detta sammanhang inte minst rikta uppmärksamheten på frågan om läro- och läseböcker. Även om föreningsarna Norden i detta avseende utfört ett utomordentligt gott arbete, som avsatt resultat i samtliga länder, finns det nog åtskilligt mer att göra. Det är inte bara så, att man behöver komma åt framställningar, som kanske är felaktiga på grund av historiska traditioner och gamla tänkesätt, utan man behöver också undanröja vanföreställningar som uppkommer exempelvis därigenom att undervisningen i geografi inte ger en tillräckligt levande belysning av förhållandena. Här möter, såvitt vi inom utskottet förstår, utomordentligt stora uppgifter.

Innan jag slutar, herr president, vill jag också beträffande punkt h) hemställa om en liten ändring av rent språklig art. Vid den hastiga utskrivningen av förslaget skedde inte den samordning som rent språkligt bort vara för handen — felet härtill är inte sekretariatets, utan mitt eget. Efter orden „de nordiska ländernas samhällsförhållanden, språk och kulturutveckling“ skall orden „samt att därvid“ utbytas mot orden: „samt tillse att**“).

Med det anförda ber jag, herr president, att få yrka bifall till kulturutskottets här föreliggande förslag.

*) Rettet i rentrykket af betænkningen.

Præsidenten: Jeg har en meddelelse at give forsamlingen. Det er min agt at søge rådets session gennemført således, at vi om muligt kunne afslutte forhandlingerne i dag. Det ligger ikke i præsidentens hånd at muliggøre dette; alle medlemmerne må hjælpe til, hvis det skal blive muligt. Det er sandsynligt, at jeg også vil afkorte frokostpausen i dag med henblik på dette formåls opnåelse. Jeg beder rådsmedlemmerne hjælpe til, at mit ønske kan realiseres.

Jeg vil gerne bede om, at den forhandling, vi nu fører om kulturkomiteens betænkning, føres på den måde, at vi først har en debat om det almene og punkt a) i kulturkomiteens forslag under II. Jeg beder om, at diskussionen i første omgang holder sig hertil. Det er derefter meningen at føre forhandlingen videre, således at der kan fremsættes bemærkninger og føres diskussion om de følgende punkter b)—h) i det foreliggende forslag til rekommandation.

Undervisningsminister Hvidberg, Danmark: Jeg håber ikke, jeg skal virke hindrende på gennemførelsen af det udmærkede formål, at forhandlingerne kan afsluttes i dag. Jeg vil dog gerne anmode om tilladelse til ved en enkelt bemærkning at gribe tilbage til et tidligere punkt på dagsordenen, vedrørende samarbejdet om almindelige lovgivningsspørgsmål.

Hr. Sjødahl nævnte i sin tale et tilfælde, hvor en universitetslærer, der var flyttet fra Sverige til Danmark, hvor han havde fået ansættelse fra oktober 1952, efter den danske lovgivning havde måttet betale ca. 11000 kr. i skat af en indtægt, af hvilken han i forvejen havde betalt skat i Sverige. Jeg vil gerne sige, hr. præsident, at jeg i denne sags anledning allerede har sat en undersøgelse i gang. Jeg har den opfattelse, at der bestemt må kunne gives dispensation i et tilfælde som dette, og at det derved må kunne lykkes at få fjernet en ganske

åbenbar urimelighed, for jeg finder, ligesom hr. Sjødahl, at dette er aldeles urimeligt.

Men denne sag, som ganske vist henhører under det forrige punkt på dagsordenen, har også betydning for det punkt, vi nu behandler. Det er jo således, at en udveksling af universitetslærere er foreslået af kulturkomiteen, således at de pågældende universitetslærere kan komme til at fungere ved forskellige universiteter i et længere tidsrum. Forholdet er det, at denne udveksling for øjeblikket mest indskrænker sig til gæsteforelæsninger, som kun varer en ganske kort tid; men jeg mener, man skal gøre sig umage for, at sådanne gæsteforelæsninger kommer til at strække sig over længere tidsrum, måske over et år; i sådanne tilfælde vil dette skatte-spørgsmål få en vis aktualitet. Der er ikke tvivl om, at der her er et spørgsmål, man må overveje. Jeg tror, det vil være nødvendigt, i alt fald her i Danmark, at sådanne gæsteforelæsninger forberedes grundigt på det pågældende universitet, således at studenterne på forhånd har forståelsen af, hvilket udbytte de kan have af at høre den pågældende universitetslærer, og i nogen grad lære at se bort fra deres egne private eksamensformål.

Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige: Herr president! Att jag tar till orda i denna sak, betyder endast att jag vill ge uttryck för några enkla reflektioner, som osökt inställer sig vid genomläsande av det aktstycke vi nu har att behandla.

Det som slår en och gläder åtminstone mig är att så många av de punkter, som här föreslås, direkt berör de unga människorna i Nordens länder, deras undervisning och utbildning. Detta kommer till direkt uttryck i flertalet av de föreslagna åtta punkterna.

Om vi tänker på vad som föreslås i punkt d), så förefaller det åtminstone en lekman rimligt att kurser och tentamina

[Anna Sjöström-Bengtsson]

vid universitet och högskolor skulle kunna äga allmänordisk giltighet. Jag är väl medveten om att svårigheterna att nå detta mål ingalunda är ringa, men om, eller rättare sagt, när en sådan möjlighet genom goda krafters samverkan skapas, skulle säkert den akademiska ungdomen stimuleras att till en del, ja, kanske till en ganska stor del förlägga sina studier till annat nordiskt land än sitt eget. Att en samvaro mellan ungdomar från deskillda länderna i arbete och på fritid skulle vara i hög grad fruktbärande för det samarbete, som Nordiska rådet vill vara ett redskap för, därom är vi väl alla överens.

I denna punkt talas också om utbytet av universitetslärare länderna emellan. Vad jag nu säger hör kanske inte hemma just på denna punkt, men jag vill ändå betona vikten av utbyte inte bara av universitetslärare utan alla slags lärare, inte minst när det gäller lärare vid våra grundläggande skolor. Ett sådant utbyte pågår ju redan mellan Danmark, Sverige och Norge, och genom detta har trots dess gästspelskaraktär, såsom herr Wallentheim uttryckte sig, många värdefulla initiativ tillförts åtminstone de svenska skolorna, och jag hoppas och tror, att så varit fallet även beträffande Danmark och Norge.

Så kommer jag till folkhögskolan. Betydelsen av ett samarbete på detta område anser jag odiskutabelt, och jag förmodar att någon som vet mera om dessa saker än jag, kommer att under debatten göra någon kommentar till den punkten. Jag skulle bara vilja säga att det finns väl knappast någon tid i en människas liv, då hon är mer mottaglig för intryck av vad som rör sig i tiden än just i den ålder, då de unga besöker en folkhögskola. Just därför är det av vikt för de ungas kommande gärning att deras synkrets vidgas och att de så att säga får möjlighet att slå upp fönstren ut

mot världen. Till att ge den vidgade syn, som jag här åsyftar, bidrar säkert i hög grad det samarbete, varom det talas i punkten f) av detta utlåtande.

Att det vidare förligger behov av reviderade läro- och läseböcker främst i orienteringsämnena, historia och geografi, varom det tales i punkten h), har sedan lång tid omvitnats från lärarhåll i varje fall i Sverige, och jag förmodar att det är samma förhållande i de övriga nordiska länderna. Särskilt gör sig behovet gällande för de grundläggande skolorna. Vi behöver läroböcker som ger en sannare, på nutida forskning grundad bild, av de olika ländernas utveckling, såväl i kulturellt som i politiskt hänseende.

Detta är, som sagt, bara några enkla reflektioner på några punkter i betänkandet.

Till sist, herr president, ber jag att få poängtera vad herr Herlitz säger på sp. 527 i sin framställning till Nordiska rådet. Han framhåller där betydelsen av samarbetet såsom sådant. Jag hoppas att herr Herlitz inte misslycker, om jag som avslutning på dessa enkla reflektioner citerar vad han anför i samband med vad jag nyss sade. Jag tillåter mig alltså citera herr Herlitz: "All erfarenhet visar att få ting äro ägnade att så föra människor tillsammans som gemensamt arbete på en gemensam uppgift. Därför är också nordisk arbetsgemenskap enligt min övertygelse ägnad att mer än något annat befästa medvetandet om folkens gemenskap."

Præsidenten: Vedrørende diskussionens fortsættelse foreslår jeg nu, at vi diskuterer punkt b) i det foreliggende forslag til rekommendation, der går ud på at henstille til medlemsstaternes regeringer at bemyndige Den nordiske Kulturkommission til om muligt i god tid før Nordisk Råds session 1954 at

[Præsidenten]

iværksætte den oversigt, som omtales i det af hr. Herlitz fremførte forslag.

Ingen ønskede ordet hertil.

Præsidenten: Under c) foreslås det at rekommandere regeringerne i overensstemmelse med den norske regerings forslag at udvælge sagkyndige, der kan fungere som en rådgivende instans i spørgsmål om udbygning af videnskabelige institutioner i de nordiske lande.

Ohlon, Sverige: Herr president! Kulturutskottets uttalande på denna punkt har synbarligen vållat en del missförstånd. Det finns ju redan i de nordiska länderna vetenskapliga institutioner som besöks av studerande och forskare från alla dessa länder. Men dessa institutioner har en mer internationell karaktär och är uppbyggda utifrån en viss forskares insatser. Jag kan nämna Niels Bohrs institut i Köpenhamn, som ju har blivit en vallfartsort för atomforskare över hela världen. Jag kan nämna Vilhelm Bjerknes' institut i Oslo, där det under slutet av första världskriget och åren därefter utfördes en forskning som revolutionerade meteorologien, så att man kan säga att meteorologien i åtskilliga år framåt var en norsk vetenskap, något som inte minst vi i Sverige har dragit stor nytta av.

Jag vill vidare erinra om en sådan institution som fysikalisk-kemiska institutionen i Uppsala, där The Svedberg har varit den store läraren och där man nu som ett komplement fått en cyklotroninstitution med den största cyklotron, som för närvarande finns i Europa. Denna institution besöks inte minst av forskare från Norge och Danmark. Inte heller bör vi i detta sammanhang underlåta att nämna Manne Siegbahns fysikaliska institut vid Vetenskapsakademien i Stockholm.

Men det är inte dessa internationellt

inriktade institut som man här närmast har i åtanke, utan det är sådana institut som blir nödvändiga allt eftersom vetenskapen specialiseras och som har visat sig vara mycket dyrbara både i uppförande och i drift. Vi små stater här uppe i Norden kan inte hänga med i den tekniska och vetenskapliga utvecklingen, om vi inte samordnar våra resurser på denna punkt, och jag skulle därför på det varmaste hemställa hos regeringarna, att de verkligen tar denna sak under övervägande.

Men frågan gäller inte bara naturvetenskapliga utan även humanistiska institutioner. Om jag är riktigt underrettad, finns det här i Köpenhamn en professor i keltisk språkforskning. Det är knappast tänkbart — och erfordras väl inte heller — att man i de andra nordiska staterna skaffar fram professorer på samma område. I Göteborg har vi haft en institution och professur i sinologi d. v. s. ostasiatisk språkforskning; den är nu flyttad till Stockholm. Det skulle kunna räcka, tycker man, med denna enda institution i sinologi för hela Norden.

Jag skulle tro att man genom en samordning kan berika det vetenskapliga arbetet i Norden och dessutom få en billigare organisation.

Præsidenten: Jeg gøres opmærksom på, at endnu en taler havde indtegnet sig til den almene diskussion, og at jeg har forsømt at give den pågældende taler ordet. Hr. Chr. Christiansen har ordet.

Chr. Christiansen, Danmark: Hr. præsident! Jeg ville gerne, at der også fra dansk side skulle gøres nogle bemærkninger om de almindelige problemer i forbindelse med den foreliggende betænkning fra kulturkomiteen. Måske har nogle af rådets medlemmer syntes, at det var en for omfattende udtalelse og for mange henstillinger, der her er kommet til udtryk. Jeg vil dervedfor

[Chr. Christiansen]

gerne gøre opmærksom på, at det var et meget stort materiale, der blev overladt komiteen til behandling, og dertil kom, at de to konkrete forslag, der blev forelagt for komiteen, alene omfattede forskningen og universitetsspørgsmål, og det er klart, at det i komiteen måtte fremkalde en forhandling også om andre problemer vedrørende det nordiske kulturarbejde.

Med det foreliggende materiale måtte Den nordiske Kulturkommission og hele dens arbejde naturligvis få en central plads i vore drøftelser. Men der var navnlig to problemer, som i altovervejende grad kom til at beherske diskussionen i komiteen. Det var for det første det spørgsmål, som også rapportøren flere gange har berørt, nemlig kontakten mellem Den nordiske Kulturkommission og Nordisk Råd fremover. Og det var for det andet spørgsmålet om, hvordan man bedre end tidligere kunne fremskaffe positive resultater på afgørende områder, og hvordan vi måske kunne vække interesse for, at der også skulle være et økonomisk grundlag for sådanne forslags gennemførelse.

Jeg vil gerne med hensyn til det første spørgsmål, angående den direkte kontakt mellem Den nordiske Kulturkommission og Nordisk Råd, fremhæve, hvad man i vor udtalelse et par gange er kommet ind på. Jeg tror ikke, det ville være muligt at få et heldigt resultat gennem en særlig komité, nedsat af Nordisk Råd. På den anden side er det også min opfattelse, at en omorganisering af Den nordiske Kulturkommission, ikke mindst i lyset af oprettelsen af Nordisk Råd, men også af andre grunde, vil være tvingende nødvendig for udførelsen af de undersøgelser, der fremefter skal gennemføres.

Vi har naturligvis været inde på mange punkter i denne forbindelse, og det er ikke min mening at fremkomme

med direkte detaljer om dette spørgsmål. Måske vil nogle af rådets medlemmer ligesom vi være ængstelige for, at kulturkommissionen skulle blive af for stort omfang, og den fare er naturligvis tilstede; men den kunne måske begrænses derigennem, at man indenfor Den nordiske Kulturkommission nedsatte sektioner, grupper, der kunne behandle enkelte, specielle spørgsmål, og derefter lod dem få en endelig behandling i den samlede nordiske kulturkommission.

Jeg vil derfor meget stærkt anbefale medlemsstaternes regeringer, at de tager hensyn til den henstilling, som er fremkommet fra kulturkomiteen, om, at der i kommissionen indsættes medlemmer af de respektive landes parlamenter, som tillige er medlemmer af Nordisk Råd. Jeg tror, det vil give en mere effektiv behandling af Den nordiske Kulturkommissions opgaver, og det vil også betyde et nærmere samarbejde mellem rådet og Den nordiske Kulturkommission. Jeg personlig lægger overordentlig stor vægt på, at dette spørgsmål løses på en tilfredsstillende måde, fordi det kan få stor betydning for den nordiske kulturpolitik og for det enkelte nordiske land.

Vi har endvidere været inde på, at Den nordiske Kulturkommission ikke blot bør være et rådgivende regeringsorgan, men at den i sit arbejde må søge at nå frem til en virkelig aktivitet og prøve på at blive initiativtagende på en række af de områder indenfor kulturlivet, som i det nordiske samarbejde er af stor betydning. Jeg vil derfor gerne med disse ord anbefale regeringerne at tage problemet om Den nordiske Kulturkommissions omorganisering op til hurtig og velvillig behandling.

Det andet spørgsmål, som jeg gerne vil have lov til at berøre, er spørgsmålet vedrørende de positive resultater. Man kan i den beretning, som Den nordiske Kulturkommission har af-

[Chr. Christiansen]

givet til rådet her, udarbejdet af generalsekretariatet, på sp. 569 i afsnittet om det økonomiske grundlag læse følgende: „Det har fra statsmaktens side vært bevilget meget beskjedne beløp til virksomheten“. Og senere i samme stykke hedder det: „Man har derfor i den senere tid kunnet konstatere tendenser til en endret innstilling blant medlemmerne, ut fra behovet for en viss sanering og rasjonalisering av arbeidet.“ Det fremgår også af konklusionen på sp. 583 i denne beretning, at det økonomiske spørgsmål har været et meget vigtigt problem, som egentlig har voldt kulturkommissionen betydelige vanskeligheder.

Jeg vil derfor gerne understrege, hvad vi i komiteens udtalelse har fremhævet, at det vil være meget ønskeligt, om der kommer forøgede bevillinger på de forskellige landes budgetter til gennemførelse af de planer, som kulturkommissionen mener er påkrævede, men også økonomiske tilskud til, at vi kan få etableret vigtige og måske lidt kostbare undersøgelser for derved at skaffe os et grundlag for det fremtidige arbejde. Jeg tror ikke, at hele dette betydningsfulde arbejde indenfor det nordiske samarbejde kan fortsætte med de meget sparsomme og meget karrige bevillinger, som har været ydet fra de nordiske landes side indtil nu. Der vil ikke kunne opnås de resultater, som både er ønskelige og påkrævede, og derfor må jeg meget henstille, at dette bliver et af de spørgsmål, som regeringerne tager op til en meget velvillig behandling.

Det var klart, at med de to konkrete forslag, der blev forelagt komiteen, kom vi ind på en behandling af forsknings- og universitetsspørgsmålet, men dette affødte naturligvis også et ønske om, at der på en hel række andre områder blev taget mere energisk fat til gavn for det almene kulturarbejde. Når der er fremsat henstillinger ved-

rørende det folkeoplysende arbejde og folkehøjskolen og skolen, er det egentlig, set fra mit synspunkt i hvert fald for at skaffe en vis balance i den udtalelse og i de henstillinger, som komiteen har ønsket. Men jeg vil gerne tage anledning til at sige, at selvom vi ønsker det øvrige arbejde fremmet på alle måder fra regeringernes, fra parlamenternes og fra Den nordiske Kulturkommissions side, er vi enige om, at det folkelige, kulturelle arbejde ikke alene bør fortsættes, men udvides, fordi det egentlig på mange områder vil være grundlæggende for det fremtidige nordiske samarbejde, og dette gælder altså ikke alene det folkeoplysende arbejde, men det gælder også det skolepolitiske arbejde. Vi må naturligvis foruden at tage os af de rent aktuelle spørgsmål også søge at bygge på længere sigt og søge, om vi kan give det nordiske samarbejde et perspektiv. Det er ikke mindst under hensyn hertil, at vi har fremhævet punkt h) som et af de områder, vi bør have opmærksomheden henvendt på, og jeg vil udtale ønsket om, at dette arbejde, som her er omtalt, ikke alene bliver forstærket, og udvidet på alle områder, hvor det nu er muligt, men at vi også tilskynder til det frivillige arbejde så godt, som vi kan, og måske også yder en håndsrækning på nogle af de områder, hvor det er af betydning. Jeg anser det for at være meget vigtigt, at de folkelige organisationer og institutioner gennem deres arbejde får endnu bedre betingelser for at virke. Det vil betyde både grotid og fremskridt for den nordiske tanke, og det vil også have betydning for Nordisk Råds fremtidige arbejde.

Herlitz, Sverige: Herr president! Jag har egentligen inte begärt ordet av den anledningen att jag är förslagsställare, men då jag ändå skulle yttra några ord, ber jag att också ett ögonblick få uppehålla mig vid mitt förslag. Jag är mycket

[Herlitz]

tacksam för den behandling utskottet givit detta förslag. Vilket organ som kommer att verkställa den aktiva undersökning av detta ämne, som jag har önskat, är i mitt tycke en jämförelsevis likgiltig fråga. Huvudsaken är att det verkligen blir en aktiv undersökning av hela ämnet.

Men vad jag särskilt vill säga — kanske i någon mån föranledd därtill av den siste ärade talarens anförande — är att jag nästan har intrycket, att mitt förslag i utskottet har behandlats och uppfattats så som om det bara gällde specifikt vetenskapliga intressen. Det skulle i så fall vara ett fullkomligt missförstånd. Förslaget gäller inte bara forskningsinstitutioner utan också praktiska undersökningsinstitutioner av de slag som står omnämnda på sp. 545 i bilagan, alltså institut som verkar för allsköns praktiska uppgifter och inte har någonting med universitetsväsen eller dylikt att skaffa. Förslaget avser också undervisningen i dess helhet; frågan om nordiska folkhögskolor faller alltså, för att ta ett exempel, fullkomligt inom förslagens ram.

Jag vill uttala den livliga förhoppningen, att mitt förslag, då det ger anledning till en utredning av kulturkommissionen, för ingen del uppfattas såsom så snävt vetenskapligt eller universitetsmässigt inriktat som jag har fått intrycket att man kanske här på ett eller annat håll tänker sig det.

Vad jag i dag egentligen ville få anföra är emellertid följande.

Jag har under hand talat med så många av rådets medlemmar om en viss olust och betänksamhet som jag har haft inför det nu föreliggande förslaget från kulturkommittén, att jag känner ett behov av att offentligen redovisa mina funderingar därvidlag. Från första början vill jag då tillkännage att jag till slut kommit till det resultatet, att det inte finns någon anledning för mig — försåvitt inte

yrkande framställes från något håll — att avstå från att stödja något av de föreliggande förslagen. Men jag vill som sagt redogöra för hur jag har resonerat.

Det är självklart, att jag i högsta grad intresserar mig för det område som här behandlas. Som sekreterare och styrelseledamot i Föreningen Norden och redaktör av Nordisk Tidskrift, som ordförande på sin tid i Facknämnden för granskning av historiska läroböcker och i andra sammanhang har jag haft mycket att göra med olika former av nordiskt kulturellt samarbete. Om mitt intresse för att komma till positiva resultat på dessa områden kan därför ingen tvekan råda. Givetvis är jag också utomordentligt glad, om rådet genom sina insatser verkligen kan bidra till framsteg på det ena och det andra området.

Som jag redan tidigare antytt, har jag emellertid framför allt annat varit angelägen om att uttalanden från Nordiska rådet skall ha den tyngd som kommer därav att man skarpt har observerat alla svårigheter och gjort sig underrättad om de invändningar, hinder och praktiska vanskligheter som ständigt möter oss, men ändå kan säga: Alla dessa hinder finns, men efter moget övervägande bedömer vi saken så att de kan övervinnas, och därför framträder vi. Från denna synpunkt sett befinna sig rådets medlemmer naturligtvis i den nu föreliggande frågan i något olika ställning. Det är t. ex. givet att de som suttit i utskottet känner sig säkrare i sitt omdöme än andra. Men jag vill konkretisera hur saken ter sig för mig.

Då nu denna resolution skall bäras fram till regeringarna och föras ut till intresserade kretsar av skol- och universitetsfolk etc., räknar jag med att man kommer ått till mig liksom till andra medlemmar av rådet ställa en rad frågor: Vad är det för sorts stöd åt språknämnderna som ni här åsyftar? Vad är det som har gjort, att de inte

[Herlitz]

förut fått sådant stöd, och hur har ni vid rådets möte bedömt dessa hinder? Frågan om tentamina har diskuterats ända sedan 1890-talet, enligt en uppgift som jag hört. Jag minns hur saken upptogs till behandling då föreningarna Norden startades för ett tredjedels sekel sedan. Man kommer att fråga mig, om vi har funnit några vägar för att lösa de svårigheter som här tornar upp sig, eller om det bara är ett allmänt önskemål vi uttalat. När det gäller lärarutbytet kommer man att fråga om vi har den uppfattningen, att terminsutbytet under alla förhållanden är den verkligt lämpliga lösningen. Här har dykt upp ett alldeles nytt ämne, fiskeribiologien, som ingen tidigare hört talas om. Man kommer att fråga om forskningen på detta område i de olika länderna och om det är praktiskt eller inte att upptaga frågan om ett nordiskt samarbete på området. Sedan gammalt sysslar jag med de historiska läroböckerna och har verkligen levat i föreställningen, att vi på det området har åstadkommit goda resultat. Man kommer naturligvis att fråga mig, vad det är som har brustit och vilka nya steg rådet förväntar från regeringarnas sida, o. s. v.

Egentligen önskar jag som sagt kunna svara med tyngd och säkerhet på alla dessa frågor, så att mitt uttalande verkar auktoritativt och respektgivande på regeringarna och offentligheten. Vid detta första möte skall jag dock inte vara alltför rigorös och moralistisk. Det är helt naturligt att vi detta år haft ett jämförelsevis begränsat informationsmaterial. Vi får hoppas att det till nästa år blir möjligt att förverkliga den utmärkta tanke som hyses inom föreningarna Norden, nämligen att utge en samlad publikation innefattande en redogörelse för allt som gjorts, försökts och misslyckats just på det kulturella samarbetets område. Jag föreställer mig att en sådan publikation kommer att klart och säkert redovisa

hela problemläget i de frågor, som vi har att bemästra. Därför skall jag inte nu ta för högtidligt på den omständigheten, att rådet vid detta första möte inte kan få ett säkert grepp på dessa problem.

Såvida ingen annan ställer något yrkande, kommer jag alltså inte att motsätta mig bifall till någon av de föreslagna rekommendationerna.

Jakob Lothe, Norge: Dei einskilde lemene i nemnda har til dels komi med sine merknader i samsvar med det som er sagt i vår tilråding. For min part vil eg, når dette no går til regjeringane, serskilt peika på at det som er sagt i denne tilrådinga, *er nøyе gjennomtenkt*, både når det gjeld innhald og ordval. Eg finn ingen grunn til å gå lenger enn til det som er sagt nøyaktig og klart i den motivering som er lagd fram av nemnda.

Når det gjeld denne saka i det heile, er det då slik at Kulturkommissjonen har peika på det som er gjort med gransking og vitskap, og serskilt har kommisjonen stansa ved det som framleis må gjerast med gransking og vitskap. Det er på dette feltet vi er komne lengst i samarbeidet, og det er lett å skjønna at det er gagnleg å ha samarbeid mellom dei nordiske land på dette felt, det er lett å sjå at det er til gagn for alle dei nordiske land at ein kan nå dette. Men på same tid er det klart at ein må nå lenger, ein må koma fram til eit breidare grunnlag, og det er det som står i dei siste punkt i vår tilråding. Der er det peika på det som kan henda i lengda vert det viktigaste, dette som fru Sjöström-Bengtsson peika på, det som kjem til å gjelda samarbeidet i kulturlivet i dei breide folkelag, det som kjem under punkt e) og punkt f), der det er tale om samarbeid ved eksamen, om samarbeid i folkehøgskular, og det siste som det er tala om i punkt h), det som foreningen Norden har gjort opptaket til, om lærebøkene, som

[Jakob Lothe]

skal ha eit innhald som ikke vil gjera samarbeidet mellom dei nordiske folk vanskelegare, men heller lettare.

Bombholt, Danmark: Hr. præsident! Jeg hørte med den største interesse på hr. Wallentheims redegørelse for udvalgets arbejde og indstilling. Jeg synes, der var to helt rigtige ledende ideer i denne redegørelse, for det første at man skal tilstræbe en konkretisering af opgaverne, således at der banes vej til praktisk handling, og for det andet at der skelnes klart mellem statens område og de frie organisationers område, og at man på ethvert punkt søger at støtte de sidstnævnte, således at de, der udfører det frie og frivillige arbejde på det folkekulturelle område, opmuntres til fortsat arbejde.

Jeg takker i særdeleshed hr. Wallenheim for de venlige bemærkninger om den danske afdøde undervisningsminister Hartvig Frischs retskrivningsreform.

Hr. Herlitz afgav en lille redegørelse i tilknytning til sit responsum. Jeg må tilstå, at jeg ligesom andre talere her troede, at hr. Herlitz's iøvrigt aldeles fortræffelige responsum var afgrænset til videnskaben og til den anvendte videnskab, således som den forvaltes gennem praktisk arbejdende institutioner. Det er i og for sig overordentligt værdifuldt at få denne side understreget. I dette land, Danmark, et land med 4 millioner indbyggere, kan vi naturligvis ikke få råd til at udfolde alle de videnskabelige institutioner, som kan udfoldes i et land med 40 millioner indbyggere. Det er givet, at der i Norden med 16—18 millioner mennesker er mange opgaver, som vi i fællesskab kan løse, men som den enkelte nation ikke kan løse, ikke mindst i den tid, der kommer, hvor der vel i stigende grad vil blive brug for store videnskabelige laboratorier og institutioner i tilknytning til den enkelte forskningsgren.

Men det, som jeg egentlig ville be-

mærke til hr. Herlitz's responsum, er dette, at jeg tror, at vi i den kommende tid i høj grad skal have opmærksomheden henvendt på de industrielle massemidler, det vil sige på film og på radio. Vi, der er født i det forkerte århundrede, tænker altid fortrinsvis på folkeoplysning, på skoler, på undervisning, på universiteter. Jeg tror, at vi i den kommende tid skal have opmærksomheden i højere grad henvendt på disse industrielle massemidler, film og radio. Radio har jeg en del med at gøre, og jeg vil tro, at det store nordiske samarbejde, der her er udformet, ville få et plus, hvis der indtrådte en nærmere kontakt med Nordisk Råd. De ord, der tales her fra talerstolen, udsendes i dansk radio, der kan høres i ret store dele af Skandinavien. Det er naturligt, at radioen og Nordisk Råd hører tæt sammen. Men radioen vil også på værdifuld måde kunne støtte flere af de bestræbelser, vi iøvrigt måtte ønske at fremme, og det samme gælder utvivlsomt filmen. Der melder sig jo her øjeblikkelig en hel række tanker hos hver enkelt af os. Altså, jeg gør opmærksom på, at det iøvrigt fortræffelige responsum, der begynder med videnskaben, utvivlsomt kunne forlænges med redegørelser ikke mindst for de industrielle massemidler.

Præsidenten: Jeg skal her tillade mig at afbryde mødet. Jeg gør opmærksom på, at vi af hensyn til, hvad jeg tidligere har sagt — at vi gerne, hvis det er gørligt, vil slutte mødet i dag —, afkorter frokostpausen. Mødet genoptages kl. 14.

Mødet udsat kl. 12³⁰.

Mødet genoptaget kl. 14.

Præsidenten: Jeg vil gerne foreslå, at dagsordenen udvides med to punkter, nemlig:

[Præsidenten]

Valg af 7 medlemmer til et udvalg vedrørende nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land, og

Fastsættelse af tid og sted for Nordisk Råds næste session.

Nye dagsordenspunkter kan i henhold til gældende forretningsorden kun indsættes, hvis de vedtages med to trediedeles majoritet; men jeg regner med, at alle vil være enige med mig i, at det vil være praktisk og hensigtsmæssigt at forlænge dagsordenen som foreslået, og at vi kan gøre det uden afstemning (Ophold). Det er tiltrådt.

Vi fortsætter da den almindelige debat om kulturkomiteens indstilling.

Sjödahl, Sverige: Herr president! Jag har närmast begärt ordet för att ge några repliker med anledning av ett anförande av herr Herlitz.

Herr Herlitz tycktes förmäna att respektive utskott borde kunna verkställa en vidlyftig utredning om de ärenden som lagts på deras bord. Jag har den uppfattningen att en sådan möjlighet inte förefinnes för respektive utskott — kommittéer, såsom vi kalla dem. De kan bara pröva de olika förslag som har framkommit, de kan pröva de olika redogörelser och berättelser, som från olika håll lägges på kommittéernas bord, och de kan sedermera på konkreta, klart fastställda punkter begära förnyat överbäggande, i vanligaste fall genom regeringarna och deras fackorgan. Vi har i kulturkommittén genom herr Herlitz' förslag och de redogörelser, som praktiskt taget berört allt som rör sig på kulturfältet, ifrån vetenskapliga institutioner till folkskoleväsendet och folkbildningsväsendet, haft stora möjligheter att sväva fritt, utan all förbindelse med jorden. Vi har emellertid undvikit detta och på vissa bestämda punkter, där vi

ansåg det uppenbart att man rätt snart skulle kunna skrida till praktiska åtgärder, föreslagit en omprövning genom olika organ. Vi har alltså hållit oss på jorden, men det är inte alla förslag som bragts på vårt bord, som hållit sig där.

En sak togs särskilt upp av herr Herlitz, nämligen punkt h). Vår mening har varit att om vi nu i Norden — något som vi alla vill försöka — skall kunna åstadkomma ett vidgat samarbete, är det inte nog med att några ledamöter av respektive parlament möts, och det är inte nog att parlamenten så där allmänt kan vara intresserade av våra angelägenheter utan det är nödvändigt att själva folken blir bättre iståndsatta än förut att pröva och bedöma de olika frågor som bringas fram inför Nordiska rådet, och skall detta kunna ske, måste vi ha så goda kunskaper som möjligt om varandra. Det är därför som kulturkommittén menat att vi borde anhölla hos regeringarna om en utredning av frågan om vilka kunskaper om de andra nordiska länderna som man rimligen kan begära på olika stadier av undervisningen, och dessutom att man inte bara låter det stanna vid en sådan utredning, utan försöker effektivisera skolornas insatser när det gäller att sprida kunskaper om de olika ländernas samhällsförhållanden och om deras kulturella utveckling och språk. Vi har särskilt tryckt på samhällsförhållandena, ty skall Nordiska rådet kunna fylla en uppgift i det nuvarande samhällslivet, är en så vid kunskap som möjligt om våra samhällsförhållanden erforderlig. Vi vet att inom föreningarna Norden, som utför ett arbete, vars värde vi i hög grad uppskattar, har på ett visst område gjorts utomordentliga undersökningar för att få bort mera nationalistiska synpunkter, som till äventyrs kommer fram i de olika ländernas historie- eller geografiböcker eller annorstädes, och vi har ansett att denna

[Sjödahl]

undersökning, som pågått 10, 20 år och nått mycket långt och varit synnerligen betydelsefull, bör i den mån så inte redan skett, bringas över från undersökningens område till verkstälighetens. Det är därför vi har understrekat att regeringarna bör lägga vikt vid det arbetsresultat föreningarna Norden härvidlag har presterat och kommer att prestera.

Till kulturkommittées övervägande förelåg också en motion av herr Herlitz. Vi har avstyrkt bifall till den i dess huvuddel och gjort det på det vänliga sätt, varpå vi inom den svenska riksdagen brukar avstyrka välmenande motioner, som vi dock inte anser oss kunna tillstyrka.

I herr Herlitz' motion har föreslagits att man skulle tillsätta ett rådets utskott för att bl. a. sammanföra det vetenskapliga arbetet i Norden. Vi har icke ansett detta lämpligt, eftersom vi inte kunnat blunda för att det finns något som heter Nordiska kulturkommissionen, utsedd av regeringarna, vilken på ett mycket skickligt sätt har arbetat med att göra den översyn och föreslå de åtgärder, som i herr Herlitz' motion åsyftats.

Vi har därför menat att denna institution — eventuellt ändrad med hänsyn till att Nordiska rådet nu existerar, något som måhända kan leda till vissa ändringar och utvidgningar i kulturkommissionens sammansättning och kanske till dess uppdelning på olika sektioner — liksom föreningarna Norden på vissa områden utfört ett sådant arbete, att man med förtroende kan lämna det fortsatta arbetet på dessa områden i deras händer, och vi har ytterligare förmenat att regeringarna får komplettera de arbetsuppgifter, som inte anses kunna fullgöras av kulturkommissionen eller föreningarna Norden.

Herr Herlitz var litet för blygsam, när han i slutet av sitt anförande sade,

att han inte visste vad han skulle säga om detta betänkande, när han kom hem. Detta papper innehåller en del motiveringar men inte beträffande självklara ting, där vi menat att själva punkterna tillräckligt anger vad som avses. Vid förnyat studium av punkterna och motiveringarna tror jag att herr Herlitz skulle kunna vinna en viss klarhet. Vinnes den ändå inte, kan jag försäkra att de vänner herr Herlitz har i den svenska delegationen inom kulturkommittén gärna skall vara beredda att lämna alla upplysningar och tjänstgöra som en rådgivande nämnd för herr Herlitz.

Karl Olsen, Danmark: Jeg har kun et par bemærkninger at gøre i forbindelse med den almindelige diskussion om punkt a) i forslaget til rekommandation.

Det er rigtigt, som den ærede rapportør sagde, at der i komiteen har lydt kritiske røster om Den nordiske Kulturkommission; men der har, som det også blev nævnt, været peget på det store og fortjenstfulde arbejde, som er gjort i Den nordiske Kulturkommission. Det er jo det arbejde, der har været hele grundlaget for den diskussion, som vi har kunnet føre i vor kulturkomité. Jeg synes derfor, at der fra Nordisk Råd skal lyde en tak til Den nordiske Kulturkommission for det store og grundlæggende arbejde, der er udført gennem denne kommission.

Når rekommandationen anbefaler at skabe kontakt mellem kulturkommissionen og Nordisk Råd ved i kulturkommissionen at indføre parlamentarisk repræsentation, så rummer dette derfor ikke en kritik af kulturkommissionen og dens arbejde, men et ønske om at komme udover, hvad man har kaldt kortlægningsstadiet, for at gå over til i videst muligt omfang at realisere de tanker og de planer, der er nedfældet i kommissionens betænkning. Det sker bedst, har vi ment — og jeg står også

[Karl Olsen]

fuldt og helt inde for denne tanke —, ved, at Den nordiske Kulturkommission kommer til at rumme også en parlamentarisk repræsentation.

Der er i vore lande ligesom en angst for indenfor udvalg og kommissioner at få rigsdagsmedlemmer, altså parlamentarisk repræsentation. Jeg tror, at denne angst er helt misforstået, at den hviler på forkerte anskuelser. Det er tværtimod min erfaring — og jeg tror, de fleste, der er her tilstede som medlemmer af rådet, har gjort den samme erfaring —, at det i høj grad er befordrende for den slags arbejde, at der knyttes den snævrere mulige forbindelse med folkerepræsentationerne. Jeg behøver i denne forbindelse blot at pege på, hvilken værdi det rummer, når vi kommer til spørgsmålet om bevillingerne, at der allerede på det forberedende stade har været denne snævre kontakt.

Derfor kan jeg for mit vedkommende fuldt og helt, og jeg vil gøre det så stærkt, jeg kan, anbefale den tanke og påkalde forståelse i Den nordiske Kulturkommissions medlemskreds for det ønske, som Nordisk Råds kulturkomité hermed fremsætter gennem sin rekommandation.

Præsidenten: Jeg vil derefter betragte det, som jeg har kaldt den almindelige diskussion, som afsluttet og bede om, at man koncentrerer sig om rekommandationens enkelte punkter. Vi har hidtil behandlet punkterne a), b) og c), og nu kan punkt d) i rekommandationen diskuteres.

Chr. Christiansen, Danmark: Det er kun en kort bemærkning, hr. præsident. Rapportøren har allerede gjort nogle bemærkninger om, hvad der egentlig er tænkt med den udformning, henstillingen har fået. Den er jo sådan set klar og skarp nok, idet den egentlig peger på, at der bør ydes sådanne be-

villinger, at der kan komme et nordisk samarbejde i gang. Jeg er klar over, at de forskellige nordiske landes sprognævne ikke er nedsat på samme måde; jeg tror endog, at der er tre forskellige former, der her er anvendt, men på den anden side vil jeg egentlig ikke tro, at disse forskelligheder skulle kunne fremkalde nogen vanskelighed, blot man fra regeringernes side er enig om, at der her er et arbejde, som bør tages op, og at der ved en bevilling kunne gives mulighed for enten sprognævnenes samlede møde eller møde af repræsentanter for disse sprognævne til drøftelse af nogle af de problemer, som her har været på tale.

Karl Olsen, Danmark: Jeg vil meget anbefale dette punkt i komiteens rekommandation. Rapportøren, hr. Wallentheim, har allerede i sin fortrinlige rapport, som jeg helt kan slutte mig til, omtalt den nordiske indsats, der for få år siden er gjort fra dansk side for at nærme vort skriftsprog til de andre nordiske sprog. Det kan godt være, at der er adskillige medlemmer af Nordisk Råd, som, når de ser den danske udformning af tryksagerne her, ikke tænker så meget på, at denne indsats er gjort, fordi den netop har nærmet vort skriftsprog til deres eget, men når de blot ser betegnelsen Nordisk Råd skrevet med det, som vi nu kalder det nordiske å, så var det en revolution for mange her i vort land, da det skete, nemlig dette, at vi nu skriver med små bogstaver, og den lille reform med „ll“ og „nn“ i „kunne“, „skulle“ og „ville“. Det er en indsats fra dansk side, der ligger på linie med det, som vi nu ønsker fremmet gennem den rekommandation, der her drøftes. Der er i vort land en levende følelse af nødvendigheden af, at de nordiske sprog ikke glider længere bort fra hinanden, end sket er. Vi ser en mulighed for at bevare den størst mulige nordiske sprogenhed i at kontakte landenes sprog-

[Karl Olsen]

nævn med hinanden. Derfor vil vi gerne være med til gennem denne rekommandation at anbefale regeringerne at yde støtte til de nordiske sprognevns samarbejde. Hr. Herlitz mente, at vi havde udtrykt os i for stor almindelighed. Vi bevæger os jo her på et ømtåligt område, vi kender alle de vanskeligheder, som en mere specificeret rekommandation kunne rejse i et af vore lande, og vi har derfor indskrænket os til at pege på nødvendigheden af samarbejde mellem sprognevnene. Hr. Herlitz kan i kulturkommissionens beretning sp. 577 finde en klar begrundelse for nødvendigheden af, at disse vore landes sprognevne får kontakt med hinanden, og det er dette, vi har ment det nødvendigt at pege på i rekommandationen.

Hegna, Norge: Et par av de foregående talere har i sammenheng med denne sak pekt på at det i og for seg ikke skulle være så svært vanskelig å danne seg en noenlunde klar forestilling om hva som ligger i denne rekommandasjon. Selvsagt kan man si at „støtte“ er et nokså alminnelig uttrykk, men all den stund det dreier seg om støtte innenfor rammen av det arbeid som utføres av regjeringer og parlamenter, vet vi at det kan anta nokså bestemte, konkrete og ikke ukjente, men tvertimot overmåte kjente former.

La meg i denne forbindelse nevne stillingen slik som den foreligger for Norges vedkommende. Vi skal jo nokså nøye her i rådets forhandlinger unngå ethvert forsøk på å stille den ene nasjon foran den andre. Men på dette bestemte punkt tror jeg man kan stille opp utviklingen i Norge, ikke som et eksempel til etterfølgelse — det skal ikke gjøres — men som en illustrasjon av hvad det her dreier seg om.

Vi har opprettet en norsk sprognemnd, og den har en klar og bestemt sproglig oppgave på det hjemlige område. Men dessuten har vi en statutt-

messig bestemmelse om at denne sprognemnd skal søke kontakt med andre nordiske sprogmemnder. Og den støtte som det her tales om, den manifesterer seg så å si i to ting: Våre myndigheter har fastsatt i statuttene for nemnden at den skal søke slik kontakt, og dermed har sprogmemnden adgang til å gjøre det innenfor rammen av de oppgaver den har fått. Men det innebærer selvsagt også, at når vi gir bevilgning til Norsk Sprogmemnds virksomhet, så vil de utgifter som knytter seg til samarbeid med sprogmemnder i de andre nordiske land, være en helt legitim utgift. Så enkelt tror jeg det er i denne sammenheng. Og hvis lignende arrangement treffes i andre nordiske land, har vi all mulig grunn til å tro at den rekommandasjon som vi har lagt frem, vil føre til det resultat som kulturkomiteen har tilsiktet.

Hermed sluttete forhandlingen angående punkt d), og punkt e) sattes til forhandling.

Undervisningsminister Hvidberg, Danmark: Hr. præsident! Det er kun nogle beskedne og små ord, jeg har at sige om en sag, som imidlertid efter min opfattelse er meget stor og dyrebar. Når vi kommer til punkt e) i rekommandationen, som jo handler om et mere intimt samarbejde, både hvad afgangseksamener og hvad lærerkræfter ved vore universiteter og vore højskoler angår, så ligger der deri et perspektiv, en linie helt frem til den gamle idé om et fællesnordisk universitet. Jeg ved meget vel, at vi her skal samle os om konkrete og praktiske sager, og man kunne sige, at det at fremføre tanken om et fællesnordisk universitet dog mere har karakteren af en drøm.

Imidlertid vil jeg gerne gøre opmærksom på, at det efter min opfattelse er en drøm, som kunne virkeliggøres. Vi har her i Danmark erhvervet os en ikke ringe erfaring med hensyn til, hvordan

[Undervisningsminister Hvidberg]

man skal opbygge et universitet, nemlig fra opbygningen af Aarhus Universitet. Man skal gøre det over et længere tidsrum, og man skal begynde med sådanne lærestole og fakulteter, som der virkelig er behov for, og derfra skal man så skridt efter skridt gå videre. Der er i øjeblikket her i Norden behov for adskillige lærestole og universiteter; nogle mangler et kvart universitet, nogle mangler et helt universitet, nogle mangler måske et halvt. Alle disse brøker kunne man måske lægge sammen og så begynde det nye fællesnordiske universitet med et medicinsk fakultet og bygge det op på den måde, at dette nye universitet, i begyndelsen i hvert fald, væsentlig var et forskningsuniversitet, der så efterhånden gik over til mere og mere at være et eksamensuniversitet, en læreanstalt. Jeg er ikke i tvivl om, at et sådant fællesnordisk universitet ville få en ganske overordentlig betydning for det, man her kalder den nordiske tanke, og det er muligt, at man på en eller anden måde — uden at jeg dog tør sige noget bestemt derom — kunne forene tanken med den anden tanke om en fællesnordisk folkehøjskole, således at den pågældende institution kun en vis del af året fungerer som universitet, men en anden del af året som folkehøjskole. Derom kan der måske rejses tvivl, men jeg har ønsket, hr. præsident, at nævne denne sag her i dag, inden mødet slutter.

Ohlson, Sverige: Herr president! Tillåt mig først att säga några ord i anledning av herr Sjödahls yttrande om herr Herlitz' motion.

Herr Sjödahl gjorde gällande att vi avstyrkt herr Herlitz' motion. Det har vi ju i själva verket inte gjort. Vi har kombinerat den Herlitzska motionen med norska regeringens förslag om ett gemensamt utskott för de nordiska länderna, vilket skulle tillgodose de önske-

mål, som kommit fram i den Herlitzska motionen. I sak, om än icke i form, har vi alltså tillstyrkt herr Herlitz' motion.

Det har sagts att vad kulturkommittéen har kommit med i sitt utlåtande bara är gammalt nytt, och det är alldeles riktigt. Vi gör inte anspråk på att ha presterat några nya tankar eller några originella idéer. Vad vi fört fram har varit tankar, som legat och grott i den nordiska rörelsen sedan mycket lång tid tillbaka. Det gäller inte minst om den punkt e), som vi nu dryftar, frågan om gemensamma tentamina och examina vid de nordiska universiteterna.

Jag har här framför mig en mycket tjock lunta om "Nordisk studentudveksling", daterad Århus, 1 januari 1953, vilken utgör resultatet av ett samarbete mellan de nordiska studentkårerna rörande detta spörsmål.

Tyvär måste jag säga att jag inte läst de 225 sidorna; jag har endast plockat ut det som jag trodde var matnyttigt. Ingen i kulturkommittéen har läst detta betänkande. Men så mycket kan man säga, att här ryms ett material som säkerligen kommer att verka befordrande för den fortsatta diskussionen, och när vi formulerade punkten e) var det med tanke på att utredningen skulle komma att fullföljas, låt vara under mera officiella former.

I betänkandet kan man konstatera, att redan vid det nordiska studentmötet i Kristiania år 1867 förekom det omfattande diskussioner om akademiskt samarbete. Bland andra yttrade sig från Danmark professor M. Monrad, från Norge Bjørnstjerne Bjørnson och från Sverige professor Weibull, som formulerade ett förslag, som han hoppades skulle bli studentmötets beslut, nämligen för det första att det skulle yrkas på att en officiell skriftlig framställning över de nordiska universitetens organisation och examensväsen skulle utgivas, för det

[Ohlon]

andra att stipendier som givits vid ett av de nordiska universiteterna skulle gälla för alla de andra och för det tredje att sådana förändringar i examensväsendet skulle komma till stånd att examina, tagna vid ett universitet, skulle kvalificera för befattningar i alla nordiska länder. Emellertid avslogs dessa förslag av studentpresidiet vid mötet i fråga. Sedan kom inte frågan upp förrän år 1899 vid ett studentmöte i Göteborg, och där blev inte resultatet så mycket större än 1867. Det är först de sista åren som denna fråga närmare har aktualiserats.

Om man nu tar närmare del av innehållet i detta betänkande, kan man för det första konstatera en sak, nämligen att kursförändringarna för de olika ämbetsexamina i de olika nordiska länderna är ganska nära överensstämmande med varandra, och även kurser och laborationsövningar överensstämmer med varandra i en förbluffande grad. Men sedan kommer vi till den stora svårigheten, som redan 1867 låg i vägen. Det var själva examinas utformning. I det fallet föreligger det två olika system: ett västnordiskt system i Danmark, Norge och Island och ett östnordiskt system i Sverige och Finland. Enligt det förra systemet har man censur vid universitetsexamina. I Sverige är detta någonting fullkomligt okänt. En professor i Sverige är diktator inom sin ämnessfär. Han verkställer tentamen privat med sina studenter, i regel hemma i bostaden, utan någon som helst kontroll, och när vederbörande student har absolverat tentamen i så många ämnen, att tillräckliga betygspoäng föreligger, är sedan själva examen bara en fråga om inregistrering. Att det finns möjlighet för en student att begära offentlig tentamen, förändrar ingenting i sak. I Danmark och Norge försiggår ju examina under censur med två närvarande censorer.

En norsk kollega och vän till mig sade en gång, att skillnaden mellan Norge och Sverige är att i Sverige censurerar professorerna studentexamina. Det skulle vi aldrig finna oss i i Norge, sade han, i stället censurerar vi professorernas akademiska examina.

Men jag tror inte att den skillnaden lägger så stora hinder i vägen för en allnordisk giltighet för betygen vid våra universitet, utan det är framför allt beräkningsgrunderna som är så olika.

Om jag då börjar med Danmark, så arbetar man ju här med Ørstedes betygsskala. Jag vet, att mina landsmän här inte har en aning om vad det betyder, men det är något mycket invecklat. Det börjar med Udmærket godt, och så fortsätter det med Udmærket godt÷, Meget godt+, Meget godt, Meget godt÷, Godt+, Godt, Godt÷, Temmelig godt+, Temmelig godt÷, Temmelig godt÷, Maadelig +, Maadelig, Maadelig÷., Slet+ och Slet. Det gör inte mindre än 16 olika betyg, märk väl för en examen som inte liksom i Sverige är uppställd efter kvantitetsgrad utan efter kvalitetsgrad. Vart och ett av dessa betyg är sedan försett med en poängsiffra. Jag tog mig för i natt att räkna om siffrorna för att få litet system i det hela. Till en början kan man konstatera, att det är en kolossal spännvidd, från Udmærket godt med 8 poäng och ned till Slet med ÷23 poäng. Sedan löper betygsskalan på följande sätt — och nu övergår jag till att räkna bråk för att få mera fason på det hela: Udmærket godt 24/3, Udmærket godt÷, 23/3, Meget godt+ 22/3, Meget godt 21/3, o. s. v. ner till Slet÷ 69/3. Det visar sig altså, att den Ørstedeska betygsskalan är sammansatt av fem aritmetiska serier, där differensen mellan de aritmetiska serierna bildar en geometrisk serie. Det är alltså ett invecklat problem, och så tillkommer den omständigheten att det

[Ohlson]

ju även försiggår examina i underdiscipliner. När det hela skall räknas ut, blir det en ganska komplicerad procedur, men jag skall inte närmare gå in på den frågan.

I Norge anser man sig ha ett enkelt system i jämförelse med Danmark, men i Norge räknar man annorlunda än vi gör i de andra länderna. Där är nämligen 1 högsta betyg och 4 lägsta godkända betyg. Den som får 5 är underkänd. Man går till väga på samma sätt som Celsius gjorde, när han första gången konstruerade sin temperaturskala. Han satte nämligen siffran 0 för vattnets kokpunkt och siffran 100 för isens smältpunkt. Men så tillkommer, att man också räknar med tiondelar. Efter betyget 1 kommer det 1,1, 1,2 o. s. v., och om jag inte i hastigheten räknat fel gör det tillsammans 31 olika betyg för godkänd prövning. Vidare kombineras de olika disciplinernas betyg med varandra, och på det sättet kan man komma fram till 301 olika variationer.

Nu tycker kanske den ärade församlingen att detta inte hör till saken. Jo, det gör det i högsta grad, ty det är just dessa poängberäkningar som har visat sig vara det största hindret, när det gällt att överföra tentaminas och examinas giltighet från det ena landet till det andra. Vi i Sverige har bara tre betyg, nämligen A, Laudatur, AB, Cum laude, och B, Approbatur, men dessutom finns den skillnaden att vi fordrar olika kunskapsmått för varje betyg, vilket som sagt inte har sin motsvarighet i Norge och Danmark. Sedan är det visserligen sant att det finns två mellanbetyg i form av spetsar: a mellan A och AB samt Ba mellan AB och B.

Detta betyder att det för Sveriges vidkommande inte skulle möta någon svårighet att överföra en dansk eller norsk examen till Sverige. Man behövde bara lägga den danska eller

norska skalan bredvid den svenska och sedan inom vissa intervall föra över betygen. Svårigheten uppstår, när det gäller att överföra de svenska vitsorden till Norge och Danmark, och här vågar jag, mina damer och herrar, inte komma med något förslag. Men så länge vi inte har löst denna fråga, kan vi aldrig få till stånd en gemensam examensgiltighet i våra nordiska länder.

Nu har Sveriges förenade studentkårer tagit upp detta problem och tillåtit sig att komma med ett förslag. De hänvisar såsom ett föredöme till Danmarks „Regler for Sproglig-historisk Skoleembedseksamen“ av 1948, där det heter: „Proven i Specialet kan aflægges ved et andet nordisk Universitet, forudsat at Betingelserne for Besvarelsen samt Karakterskalaen svarer til de danske Forhold“. Jag skall inte gå närmare in på detta. Det kan kanske ställa sig litet tveksamt med betygsskalan.

Nu har studenterna klart för sig att ett direkt överförande av examina under nuvarande situation inte är möjligt, men däremot skulle man kunna tänka sig att man går fram etappvis. De har bett mig framställa vissa förslag. Det skall jag inte göra, men jag vill nämna hur de tänkt sig saken.

För det första tänker sig studenterna, att nordisk studerande, som bedrivit vitsordade studier i ett annat nordiskt land, skall enligt särskilda bestämmelser kunna tillgodoräkna sig dessa studiemeriter i hemlandet. Här är det tydligen fråga om ett framtidsperspektiv.

Så tänker de sig, att inom de olika studieriktningarna bör efter hand speciella tillämpningsföreskrifter utarbetas, som utan individuell prövning medger översättande av prestanda i annat nordiskt land till hemlandets värdeskala. Detta förutsätter ett samnordiskt utredningsarbete, där alla berörda parter är representerade. I prak-

[Ohlon]

tiken kan preciserade bestämmelser ej uppnås för alla studieriktningar eller examensämnen, varför en avgränsning i första hand bör ske till sådana ämnesgrupper, där studentutbytet kan beräknas bli av väsentlig omfattning. Ett närmare bearbetande av dessa frågor bör lämpligtvis hänskjutas till ett för ändamålet upprättat sekretariat, som bl. a. genom anordnande av nordiska ämneskonferenser skulle förbereda och utarbeta preciserade giltighetsbestämmelser inom olika ämnen. Dessutom skulle sekretariatet även taga upp till behandling andra problem, som sammanhänger med det nordiska studentutbytet.

Slutligen föreslår studenterna, så länge preciserade bestämmelser icke utfärdats, att en allmän tillämpningsföreskrift av förslagsvis följande lydelse skall gälla: Efter godkännande av vederbörande universitetslärare kan den studerande på grundval av företedda intyg och handlingar helt eller delvis befrias från textpensum, deltagande i obligatoriska kurser, övningar och föreläsningsserier, avfattande av uppsatser etc. Detta sista skulle alltså vara en bit på vägen.

Att jag, herr president, så länge har uppehållit mig vid denna punkt sammanhänger med att jag anser att det är ett centralt problem, när det gäller kulturellt och andligt nordiskt samarbete. Det är ett samarbete som skulle kunna etableras utan några ökade kostnader, i varje fall utan några väsentliga sådana för respektive stater. I vissa fall skulle man till och med kunna tänka sig en besparing, en rationalisering. Det är allom bekant att tillströmningen till olika institutioner och laboratorier varierar, och varierar på ett sådant sätt att det kan bli en lång kö till en viss institution i ett visst land, samtidigt som motsvarande institution i ett annat land kanske delvis står ofullständigt bemannad.

Genom att här få till stånd en samverkan skulle man bidra till att institutionerna utnyttjades, man skulle få ett ökat nordiskt samarbete mellan våra studenter, och man skulle också kunna bidra till förkortad studietid för alla sådana, som får stå i en kö i väntan på att komma in på sina institutioner.

Hermed sluttede förhandlingen om punkt e), og punkt f) toges op til forhandling.

Svensson, Sverige: Herr president! Jag vill gärna uttala min tillfredsställelse över att vid Nordiska rådets första session har framkommit ett förslag om nordiska folkhögskolor och om vidgat samarbete mellan folkhögskolorna över huvud taget.

Ingen annan skolform är så typiskt nordisk som folkhögskolan. Denna skolform är till den grad nordisk, att den å ena sidan kunnat utvecklas överallt i Norden och å andra sidan knappast låtit sig med framgång omplanteras någon annanstans.

Till folkhögskolorna kommer medborgerligt vaken ungdom, som studerar vid en något mera mogen ålder. Eleverna kommer från snart sagt alla folkskikt; jag bortser från dem som har möjlighet att studera vid läroverk och andra högre skolor.

Oftast är dessa skolor internat, belägna på landsbygden, och detta ger dem en särskild karaktär. Där skapas vänskapsband både med skolan, med bygden och med kamraterna, band som är oerhört slitstarka och som i allmänhet varar livet ut. Den som under några månader gått i en folkhögskola känner sig alltid starkt förbunden både med skolan och med sina kamrater. Varje folkhögskoleelev blir en människa, som under kommande år sprider kännedom om sin skola och vad han där lärt sig. På ett speciellt starkt sätt når man därför genom folkhögskolorna ut i de olika bygderna.

[Svensson]

Åtminstone i Sverige finns det vid varje folkhögskola ett elevförbund, och jag föreställer mig att nordiska folkhögskolor med tillhörande nordiska elevförbund skulle kunna spela en betydande roll. Folkhögskolorna kan dessutom på ett fritt och osökt sätt samverka med det frivilliga folkbildningsarbetet i övrigt.

Kommittén pekar på ett vidgat samarbete mellan folkhögskolorna, och den linjen bör givetvis fullföljas. I sammanhanget må det erinras om att detta inte är någonting nytt. Folkhögskolan har ju tillkommit som ett resultat av nordiskt samarbete och inspiration främst från Danmark, men härifrån har den vuxit ut över de andra nordiska länderna.

Den folkhögskola, där jag har varit och alltjämt är lärare, tillkom på 1920-talet efter gemensamma överläggningar mellan svenskar och danskar. Den har, liksom många andra skolor, hela tiden haft starka nordiska förbindelser.

I Kungälv i Bohuslän finns redan en liten nordisk folkhögskola, som innebär ett försök att skapa en sådan institution som här efterlyses, med lärare och elever från de olika nordiska länderna.

Ett vidgat samarbete mellan de nuvarande folkhögskolorna är naturligtvis tacknämligt, men man skapar säkerligen en mera fulltonig nordisk miljö, om man inrättar verkliga nordiska folkhögskolor. Den uppgiften behöver inte heller bli lika krånglig som det problem herr Ohlon nyss behandlade från denna talarstol. I själva verket är det här inte alls fråga om någonting krångligt. Inga extra kostnader skulle egentligen behövas, eftersom det totaliter inte är dyrare att driva samnordiska skolor än att driva rent nationella sådana. Den sammanlagda ekonomiska belastningen kan i varje fall inte bli väsentligt större, om en del av folkhögskolorna får nordisk karaktär. Inte

heller i fråga om organisationen föreligger några svåra problem. Däremot gäller det kanske i ännu högre grad för samnordiska folkhögskolor än för nationella att få fatt på de rätta människorna, som tar hand om varje skola och gör den till vad den bör vara.

Jag har, herr president, bara velat uttala min tillfredsställelse och anföra några synpunkter i sammanhanget. För min del är jag övertygad om att styrkan i nordisk samkänsla kommer att i längden vara avgörande för graden av nordiskt samarbete, och jag tror att nordiska folkhögskolor är ett av de allra bästa medlen att stärka nordisk samkänsla. Därför skulle jag vilja hälsa dessa väntade nordiska folkhögskolor med samma ord som stod över ingången till en jordbrukskoloni i Israel: „Varen hälsade ni som kommer!“

Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark:

Hr. præsident! Jeg har gerne villet knytte et par bemærkninger til det spørgsmål, som er nævnt i punkt f) i den henstilling, der foreligger fra kulturkomiteen, nemlig spørgsmålet om den nordiske folkehøjskole.

Tanken om en fællesnordisk folkehøjskole er ikke ny. Den er for 100 år siden rejst af Grundtvig i Danmark, og den har levet siden i den højskolebevægelse, som har haft så stor betydning i retning af at få den almindelige befolkning interesseret for nordisk samarbejde og samvirke. Jeg tror, at tiden nu er inde til, at tanken om den fællesnordiske folkehøjskole kan realiseres og bør realiseres. Der er allerede forud gået et forberedende arbejde, som gør det muligt, at vi i løbet af den tid, der går indtil næste gang, Nordisk Råd samles, vil være i stand til at forelægge et konkret forslag om opbygningen af en fællesnordisk folkehøjskole. I 1930-erne blev holdt møder, hvori deltog undervisningsministrene fra Finland, Norge, Sverige og Danmark og repræsentanter for Island for at drøfte en

[Jørgen Jørgensen (Lejre)]

plan. Senere har udvalg af folkehøjskolens egne folk arbejdet med problemet og også drøftet undervisningsgrundlaget for en sådan højskole. Det skulle ikke være en almindelig folkehøjskole, som vi kender dem i de nordiske lande, det skulle være en højskole, der i særlig grad samlede sig om det fælles nordiske, hvor unge fra alle befolkningsgrupper, højskoleelever, studenter, journalister, ledere af ungdomsbewægelsen i de nordiske lande, lærere ved vore folkeskoler og universiteter, kunne samles og leve sig ind i nordisk kulturfællesskab, i nordisk åndsliv, hvor de gennem deres samvær og oplevelser på skolen — det, som kan have en så mærkbar betydning for unge mennesker i deres senere livsgerning — kunne samles om det nordiske som det centrale og det nordiske set i forhold til den verden, vi har om os. Fra flere talere i dag er fremført — hvad jeg er enig i — betænkeligheden ved, at man i det samarbejde på kulturlivets og skolens område, som hidtil er foregået, og som har været af stor betydning, i så udpræget grad har interesseret sig for den akademiske skole, for den akademiske uddannelse, og ikke i så udpræget grad for den skole, der står i så nøje kontakt med den almindelige befolkning. Men skal der i det hele taget blive grund i det nordiske samarbejde for fremtiden, så er tiden inde nu, hvor folkene i de nordiske lande, alle folkegrupper, alle lag, skal forstå betydningen af fælles samarbejde i Norden, og dør har folkehøjskolen sin særlige opgave.

Jeg mener derfor, tiden er inde nu, hvor tanken må realiseres. Også af en anden grund. Både i den akademiske uddannelse, og naturligvis i udpræget grad i den faglige uddannelse, lægger man i vor tid vægt på at uddanne specialister. Det faglige får en altfor fremskudt plads i hele vor ungdomsundervisning og uddannelse. Det, tiden har

brug for, er, at det almene, det menneskelige, får sin plads i ungdomsundervisningen i højere grad end før, og intet vil fremme den nordiske tanke stærkere, end at denne islet, det almene og det menneskelige, får en større plads i tiden, der kommer.

Jeg glæder mig over, at spørgsmålet om den fællesnordiske folkehøjskole nu er sat til realitetsdrøftelse, og jeg regner med, at når Nordisk Råd samles igen, kan der foreligge konkrete forslag at tage stilling til. Der mangler den ydre ramme for arbejdet, som er en nødvendighed for at føre tanken videre. Den indre opbygning er faktisk foretaget, men denne ramme om arbejdet må skaffes gennem bidrag fra de nordiske landes rigsdage, og forslag tagende sigte på at skabe denne ydre ramme for en fællesnordisk folkehøjskole vil jeg regne sikkert kan foreligge for Nordisk Råd, når det samles igen.

Ohlon, Sverige: Jag är väsentligen förekommen av herr Svensson. Jag skulle emellertid till den föregående ärade talaren vilja säga, att vid den nordiska folkhögskola som finns i Kungälv, ett par mil från Göteborg, är man just inne på sådana linjer som han skisserade i sitt anförande, i det att man försöker att till skolan samla unga män och kvinnor från alla möjliga samhällsgrupper. Skolan i Kungälv började sin verksamhet under stora ekonomiska svårigheter — jag hade tillfälle att något följa den vid starten. Senare har jag inte haft reda på hur den utvecklats, men jag har i dag från sakkunnigt håll fått den upplysningen, att skolans verksamhet stödjdes av alla de tre skandinaviska länderna och att dess ekonomi för närvarande tycks vara konsoliderad. Det gäller att även i fortsättningen få det rätta folket som kan föra idéerna ut i verkligheten.

Andersson i Malmö, Sverige: Herr president! I denna punkt talas det också

[Andersson i Malmö]

om vidgat samarbejde betræffande det frivilliga bildningsarbetet. Under de gångna decennierna har ju det frivilliga bildningsarbetet fått, glädjande nog, en mycket stor omfattning i alla de nordiska länderna. Jag tror att detta är ett område, där en bättre kontakt mellan länderna skulle betyda mycket för det nordiska samarbetet. Det gäller folket i bredare mening, om jag så får säga, och jag är, herr president, mycket tacksam för att utskottet tagit upp frågan på det sätt som skett och att tanken på en vidgad kontakt beträffande det frivilliga bildningsarbetet sålunda aktualiserats redan på Nordiska rådets första sammanträde.

Marius Buhl, Danmark: Spørgsmålet om udveksling af lærere mellem de nordiske lande har været kort berørt. En sådan udveksling praktiseres jo også for øjeblikket i nogen udstrækning indenfor de højere læreanstalter og universiteterne; den praktiseres med rejselektorer indenfor gymnasieskolerne og seminarierne og også indenfor folkeskolen. Dog har jeg en følelse af, at disse læreres ophold er temmelig korte til, at de virkelig kan få nogen betydning.

Det, jeg under dette afsnit af forhandlingen har lyst til at pege på, er udveksling af lærere indenfor folkehøjskolen; det vil jeg pege kraftigt på, samtidig med at jeg støtter hr. Jørgen Jørgensen (Lejre)s tanke om den nordiske folkehøjskole. Jeg er aldeles enig med hr. Jørgen Jørgensen (Lejre) i, at en sådan højskole ville kunne få en overordentlig stor betydning i det folkelige opbygningsarbejde i de nordiske lande. Men jeg tror, at der allerede på nuværende tidspunkt kunne etableres en stærkere og først og fremmest mere langvarig udveksling af lærere indenfor folkehøjskolerne. Jeg tænker mig, at enkelte af de største højskoler blev sat i stand til at få en lærer fra et nabo-

land og have vedkommende lærer et helt semester igennem. Jeg er ikke i tvivl om, at det ville få en stor betydning for det pågældende elevhold at have en lærer fra et naboland. De kunne samleve med ham. De kunne efterhånden vænne sig til sproget og således få meget mere ud af det. Hvis en sådan udvekslingslærer kun er der en otte dages tid, vil alligevel de første dage gå med at vænne sig til sproget, så jeg tror, udbyttet vil blive ret ringe. Hvis derimod udvekslingslærerens ophold strækker sig over længere tid, vil udbyttet blive større, fordi han lærer eleverne at kende, og de lærer ham at kende og kan føre samtaler med ham. På denne måde stiftes der et godt bekendtskab, og en rigere udveksling kommer i stand. Denne tanke har jeg haft gennem længere tid, og jeg synes, dette er det rette forum at fremføre dette forslag for, så også dette kunne blive en frugt af kulturkomiteens arbejde, at en sådan udveksling over længere tid kunne komme i stand indenfor enkelte af folkehøjskolerne i Norden.

Bomholt, Danmark: Hr. præsident, dette er jo et problem, der ikke mindst interesserer danske. Det er utvivlsomt rigtigt, at vi tager folkehøjskolen som nordisk problem ind i vor kreds af arbejdsopgaver; for der er set med danske øjne få områder, hvor utopier og kli-cheer har bredt sig som på dette. Der er udført et stort og værdifuldt arbejde, det skal redeligt siges, ikke mindst af en ildånd som afdøde C. P. O. Christiansen. Det er sikkert klogt, at punkt f) omtaler højskolen i almindelighed, men med sigte mod, som det hedder, et udvidet samarbejde. Er det på forhånd givet, at vi skal lave en nordisk folkehøjskole? Ja, det er muligt, det bliver resultatet. Jeg hørte med den største interesse hr. Jørgen Jørgensen (Lejre)s redegørelse og forstår altså, at en sådan plan er nær sin virkeliggørelse. Vi kender alle hr. Jørgen Jørgensen (Lejre)s in-

[Bomholt]

teresse på dette område, og en plan til en sådan højskole vil naturligvis blive modtaget med stor opmærksomhed.

Trods alt vil der dog stikke en tvivl i ens sjæl, om det nu også er vejen frem. Vi har et smukt eksempel i Norden i Kungälv, en skole, som fortjener besøg fra alle de nordiske lande, fortjener at videreudvikles på det udmærkede grundlag, som er skabt. Alle højskoler har faktisk haft nordisk horisont; det gælder ikke mindst Askov Højskole hernede, men også andre højskoler har haft og har et stærkt nordisk indslag. De højskoler, der er tilknyttet arbejderbevægelsen, er jo naturligvis nordisk og internationalt orienteret, d. v. s. at Norden er den første store station på vejen til Europa.

Tanken om en nordisk arbejderhøjskole har været rejst, men hvorfor een højskole? Hvorfor ikke en nordisk højskole i hvert af de nordiske lande, og således at den nu allerede eksisterende højskole i hvert land påtager sig den opgave som fri eller selvejende institution med støtte af vore regeringer og med et særligt kontakthold til andre nordiske opgaver, som vi her arbejder med.

Disse højskoler kunne så udveksle lærerkræfter, de kunne uddybe visse fælles erfaringer. Undervisningsminister Hvidberg mente, at man muligvis kunne kombinere tanken om et fælles universitet med tanken om en fælles højskole. Det tror jeg nu ikke lader sig gøre. Jeg tror ikke, der er tilstrækkelig bærekraft i den tanke; universitet og højskole har jo forskellige formålslinier. Men også den tanke kan formentlig drøftes. En højskole som Hal Kochs i Krogerup vil formentlig uden vanskelighed kunne indgå i et arbejde med nordisk perspektiv, og det samme gælder, vil jeg tro, adskillige højskoler i Danmark. Er det ikke bedst, at den nordiske højskole vokser organisk ud af den bestående højskolekreds i tjeneste af alle de fælles-

nordiske værdier, vi har i vor kultur. Højskolen er en akkumulator for de folkelige kræfter og kan blive en garanti for, at det, vi beskæftiger os med, virkelig indgår i vort folks bevidsthed, for det er rigtigt, som det er sagt et par gange, at den akademiske uddannelse, al dens fortræffelighed ufortalt, ikke kan stå alene, der må være en surdej i den almindelige folkelige dannelse. Og her har folkehøjskolen sin store opgave.

Jeg vil gerne med disse ord slutte op bag rapportørens ord om nødvendigheden af, at opgaverne konkretiseres, også den, der hedder den nordiske højskole, og at man ikke glemmer at trække forbindelseslinien med den verden, der er.

Præsidenten: Jeg vil gøre den almindelige bemærkning, at skal det lykkes, hvad jeg i formiddags forstod var vort fælles ønske, at blive færdig i dag og undgå et søndagsmøde, så ligger det ikke i præsidentens hånd alene at opnå dette.

Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark: Jeg skal støtte præsidentens bestræbelse for at blive færdig og kun sige, at jeg tror netop ikke, tiden er inde endnu til at drøfte i enkeltheder den fællesnordiske højskole. Det er det, den kommende tid nu skal bruges til at forberede, indtil vi samles igen. Jeg tror, at det nordiske arbejde, som hidtil er udført på folkehøjskolerne i de nordiske lande — mere eller mindre udpræget i de enkelte skoler —, dette nordiske folkeoplysende arbejde trænger til at få en samlet central, et folkeuniversitet, hvor man i udpræget grad har det nordiske som grundlag. Det er dette, den fællesnordiske folkehøjskole skulle blive.

Svensson, Sverige: Herr president! Till undvikande av missförstånd vill jag säga några ord med anledning av herr Marius Buhls fråga: varför inte en nor-

[Svensson]

disk folkhögskola i vart och ett av de nordiska länderna? Ja, förrän vi kommit så långt kan det väl knappast vara fråga om något verkligt samarbete på detta område. Jag hade ju tänkt mig att det skulle bli flera sådana samnordiska skolor i varje land, men det är klart att man får nöja sig med att uppföra en eller möjligen ett par i taget. Det är emellertid ingenting som hindrar att en stor del av de nordiska folkhögskolorna så småningom utvecklas till att bli samnordiska skolor. Avstånden är ju inte större, om man reser på bredden över den Skandinaviska halvön än om man reser på längden inom varje land, utan snarare tvärtom, och till Danmark är det aldrig långt. Målet skall ju också vara att åstadkomma samnordiska skolor av olika typ, alldeles som man har när det gäller de skolor som är avsedda för landets egen ungdom.

Hermed sluttede forhandlingen vedrørende punkt f), og punkt g) toges op til forhandling.

Chr. Christiansen, Danmark: Hr. præsident! Det var hr. Herlitz, der på et tidligere tidspunkt under denne sags behandling spurgte, om det var praktisk at tage det punkt op, som det nu her er formet. I den anledning vil jeg gerne sige, at årsagen til, at vi har taget det op, er, at der foreligger en beretning til kulturkommissionen angående et samarbejde vedrørende dybhavsforskning, og det har givet os anledning til at tage en drøftelse om dette spørgsmål. Under disse drøftelser blev der fra en enkelt side peget på, at der var en stor interesse for et samarbejde med hensyn til fiskeriundersøgelser. Dette er grunden til, at også disse fiskeribiologiske forskninger er taget med. Da alle de nordiske lande er beliggende ved havet og derfor har store interesser knyttet

til fiskeriet og havforskningen, er det kun rimeligt, at man tager hele dette spørgsmål op. Jeg kan derfor anbefale den henstilling, der står under g).

Må jeg gøre en enkelt tilføjelse. Undervisningsminister Hvidberg var inde på spørgsmålet om et fællesnordisk universitet. Jeg vil blot have sagt her overfor rådet, at fiskeribiologer og fiskerifolk flere gange har drøftet muligheden for at finde et fælles forum for uddannelse af fiskeriets videnskabsmænd og praktiske fiskerifolk. Det var måske rimeligt i denne forbindelse at tænke på dette område, som naturligvis er meget specielt, men som måske netop derfor ville have særlig interesse som et fællesnordiskt arbejde.

Hermed sluttede forhandlingen om punkt g), og punkt h) toges op til forhandling.

Chr. Christiansen, Danmark: Jeg vil gerne anbefale også dette punkt og gøre den tilføjelse, at det meget omfangsrige venskabsarbejde, som foreningerne Norden i en række af år har haft i gang, har betydet et værdifuldt samarbejde mellem skolerne. Jeg vil her meget henstille, at man søger at fremme og støtte dette arbejde. Denne udveksling af skolebørn mellem de nordiske lande vil have ganske overordentlig stor betydning for næste generations nordiske indstilling.

Præsidenten: Vi er nu færdige med at gennemgå de forskellige afsnit og kan gå til afstemning over komiteens indstilling.

Komiteen indstiller for det første, at redegørelsen, sag nr. 13, og beretningen, sag nr. 8, tages til efterretning. Hvis ingen udtaler sig herimod, betragter jeg dette som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Komiteen indstiller dernæst til rådet at vedtage rekommandation vedrørende

[Præsidenten]

en lang række punkter, som er anført i betænkningens forslag under a)—h).

Hvis vi nu strengt skal holde os til forretningsordenen, skal vi bogstaveligt foretage specielt navneopråb over hvert eneste punkt. Jeg har altså ingen ret til som præsident at sætte de forskellige punkter under afstemning samlet, hvorfor jeg tillader mig at spørge: Ønskes der specielt navneopråb vedrørende punkt a)? — Ønskes der specielt navneopråb over punkt b)? — Over c)? — Over d)? Ønskes der specielt navneopråb over punkt e)? — Ønskes der specielt navneopråb over punkt f)? — Eller vedrørende punkt g)? — Eller vedrørende punkt h)? — Når dette ikke er tilfældet, vil ingen kunne tage mig det fortrydeligt op, at jeg nu lader foretage navneopråb over samtlige punkter a)—h).

Endvidere gentager jeg den henstilling, som rapportøren gjorde ved sagens forelæggelse, at man retter punkt h), 4. linie fra neden, således, at der efter „kulturutveckling samt“ indsættes: „tillse“, og at „därvid“ udgår.*)

Der foretoges herefter afstemning.

Ja stemte:

Andersson i Malmö, Birger Andersson, Elon Andersson, Berthelsen, Bjerre, Bomholt, Jörundur Brynjólfsson, Marius Buhl, Chr. Christiansen, Bertel Dahlggaard, Edberg, Elgaard, Foss, Gerhardsen, Gillström, Magnhild Hagelia, Hans Hansen, H. C. Hansen, Hans Hedtoft, Hegna, Herlitz, Holm, Hønsvald, H. Johnsen, Gísli Jónsson, Magnús Jónsson, Jørgen Jørgensen (Lejre), Klippenvåg, Lavik, Lindberg, Jakob Lothe, Lyng, Finn Moe, Ohlon, Karl Olsen, Gustav Pedersen, Pettersson i Dahl, Rylander, Roiseland, F. Severin, Rakel Seweriin, Sjö Dahl, Anna Sjöström-Bengtsson, Viggo Starcke, Bernharð Stefánsson, Stefán Jóh. Stefáns-

son, Svensson, Thestrup, Wallentheim og Werner.

Fraværende var:

Hambro (forfald), Moseid (syg) og Skoglund.

Forslaget til rekommandation var således *vedtaget* enstemmigt med 50 stemmer; 3 medlemmer var fraværende.

Man gik dernæst til fortsat anden behandling af sager under:

Økonomisk og trafikalt
samarbejde.

Først foretoges:

Anden behandling af:

Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samferdsel m. m.

(Sag nr. 16, 1. beh. sp. 194; den økonomiske komités betænkning nr. 4, sp. 1159).

Gerhardsen, Norge: Av de spørsmål som er til behandling i rådsmøtet denne gangen, er det neppe noe som interesserer den almennelige mann så sterkt som spørsmålet om en friere samferdsel mellom våre land. Det er heldigvis slik at fler får anledning til å reise, og det er naturlig at nordboere først og fremst reiser i nordiske land. Derfor har disse spørsmålene praktisk betydning for så mange.

Fra slutten av det nittende århundre og fram til den første verdenskrigen var det i hele Europa et helt fritt samkvem mellom folkene. En kunne da reise fra land til land uten pass eller visum, og en kunne ta arbeid i et annat land uten å behøve å søke arbeids- eller oppholdstillatelse.

Så kom verdenskrigen i 1914 og gjorde slutt på det frie samkvemmet,

*) Rettet i reentrykket af betænkningen.

[Gerhardsen]

ikke bare i de krigsførende, men også i de nøytrale land. Restriksjonene ble bibeholdt også ut over krigens år. For de nordiske lands vedkommende var det bl. a. begrunnet med frykten for økt arbeidsløshet.

I 1928 ble det fra norsk side ved statsminister Mowinckel foreslått en avtale mellom Danmark, Norge og Sverige om å oppheve passvangen mellom de tre land. Forslaget førte den gangen ikke fram. Men i 1929 ble det i Stockholm truffet en avtale mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om å erstatte pass med et nordisk reisekort.

I 1930 tok Danmark og Sverige et nytt skritt i retning av friere reisesamkvem ved en avtale om legitimasjonsfrihet for nordiske statsborgere ved direkte trafik mellom Danmark og Sverige.

Etter krigsutbruddet høsten 1939 ble det vedtatt at de nordiske reisekort skulle forsynes med fotografi, og da krigen kom til de nordiske land, ble det igjen innført både pass og viseringstvang.

Etterat den andre verdenskrigen sluttet, ble viseringstvangen etter hvert opphevet, men passvangen ble opprettholdt helt fram til sommeren 1952, og vi har fremdeles forskjellige restriksjoner som vanskeliggjør forbindelsen mellom de nordiske land.

Under disse forhold var det naturlig at det hos mange oppsto et sterkt ønske om etter hvert å få bort restriksjonene og med det lette samkvemet mellom folkene i våre land. Våren 1951 tok medlemmer av nasjonalforsamlingene i Danmark, Norge og Sverige et initiativ for å få utredet spørsmålet om lettere samferdsel og samkvem i Norden. Det resulterte i at Den nordiske parlamentariske komite for friere samferdsel ble oppnevnt. I komiteen er det med parlamentsmedlemmer fra Danmark, Finland, Norge og Sverige,

mens Island har latt seg representere ved observatører. Denne komiteen har på relativt kort tid gjort et usedvanlig stort og godt arbeid. Det foreligger fra komiteen ikke mindre enn fem ganske omfattende forslag. Jeg synes det er på sin plass ved denne anledning å yte takk og anerkjennelse til komiteen for det gode arbeid den har gjort. Her har en også et godt eksempel på at dyktige og pågående parlamentarikere med sakkyndige representanter for administrasjonen og regjeringene kan gjøre en innsats i retning av å fremme en sak i raskere tempo.

Innstillingen fra Den økonomiske komiteen bygger på beretninger fra Den nordiske komiteen for friere samferdsel og på de forslag som foreligger fra denne komiteen. Jeg vil gjerne få gi en ganske kort begrunnelse for de åtte punktene i utvalgets innstilling.

De fire første punktene i innstillingen berører spørsmålet om pass, oppholdstillatelse og arbeidstillatelse. Etter forslag fra Den nordiske komiteen for friere samferdsel ble det fra 12. juli 1952 innført den ordningen at borgere i de nordiske land kan reise i Norden uten pass og passkontroll når de ikke tar lengre opphold i et annet land enn tre måneder og ikke tar arbeid der. Komiteen finner de ubetenkelig å gå til en utvidelse av passfriheten for nordboere til å gjelde uten tidsbegrensning ved opphold i annet nordisk land. Derfor har den formulert punkt 1. som en direkte anbefaling.

Når det gjelder spørsmålet om å sløyfe enhver passkontroll ved de internordiske grenser, så vil vi vel alle se det som en fordel om en kunne gjenomføre en slik ordning; men de ansvarlige myndigheter står her overfor vanskeligheter som må drøftes nærmere før det kan treffes noen endelig avgjørelse. I punkt 2. i innstillingen har en derfor begrenset seg til å anbefale at det arbeides videre med dette spørsmålet.

[Gerhardsen]

Når komiteen i punkt 3. foreslår at nordboere så snart som mulig fritas for plikten til å søke oppholdstillatelse i annet nordisk land, selv om oppholdet varer lenger enn tre måneder, så ligger i det en klar prinsipiell tilslutning til tanken og et ønske om at en slik ordning kan bli gjennomført.

I punkt 4. har komiteen foreslått at en så snart som mulig fritar nordboer for plikten til å søke arbeidstillatelse i annet nordisk land. Allerede i 1945 ble det på sosialministermøtet i København vedtatt et utkast til konvensjon om et felles nordisk arbeidsmarked mellom Danmark, Norge og Sverige. Danmark og Sverige satte denne konvensjon i kraft den 1. januar 1947, mens Norge ikke fant å kunne slutte seg til et felles nordisk arbeidsmarked på grunn av gjenreisningsoppgavene etter krigen og mangelen på arbeidskraft. I praksis har det imidlertid vært et nesten fritt arbeidsmarked mellom de tre land; men det vil selvsagt være av betydning at også Norge kan tiltre konvensjonen.

Arbeidet med dette spørsmålet er nå igjen tatt opp til behandling i Norge. Det foreligger en positiv innstilling fra arbeidskraftmyndighetene, men regjeringen har enda ikke hatt anledning til å behandle saken.

Punktene 5., 6. og 7. behandler spørsmålet om reisevaluta. Det ideelle ville selvsagt være om en igjen kunne komme dit at enhver fritt kunne ta ut det beløp han ønsket i fremmed valuta og hvor som helst veksle sitt eget lands valuta i fremmed mynt. Men det er vel foreløpig litt av en fremtidsdrøm.

Ved denne anledning er det vår oppgave å prøve å gjøre et nytt framstøt når det gjelder reisevalutaen i Norden.

I punkt 5. anbefales det at det må arbeides videre med å få opphevet den *regelmessige* valutakontrollen ved de internordiske grenser. Kontrollen slik som en har den nå, er vel temmelig

illusorisk, og det kan ikke få noen alvorlige følger om den sløyfes. Hvis en ønsker å innføre en ordning med stikkprøver, så vil vel det være fullt så effektivt som den nåværende ordningen.

Så lenge det enkelte land finner å måtte begrense tildelingen av reisevaluta, må det selvsagt være en eller annen form for kontroll. I Danmark er ordningen den at man kan få reisevaluta i en hvilken som helst bank mot å fylde ut en erklæring. I Sverige utbetales inntil 500 kroner uten videre. For større beløp må en også der fylle ut en erklæring. I Norge har en valgt å bruke reisepass som grunnlag for tildeling av og kontroll med reisevaluta.

Punkt 6. i forslaget, der en anbefaler at man må søke å komme bort fra en slik ordning, har således direkte adresse til Norge.

I Danmark utbetales inntil 2 000 kroner pr. år til reise i hvert av landene Finland, Norge og Sverige. I Sverige er det praktisk talt ubegrenset hvad en får av reisevaluta når det gjelder reise til nordiske land. I Norge er beløpet øket fra 350 til 500 kroner, og regjeringen vil i disse dager ta stilling til spørsmålet om en ytterligere forhøyelse.

Komiteen har valgt en meget forsiktig formulering når den foreslår en anbefaling om at reisevalutaen til nordiske land settes så høyt som den valutamessige og økonomiske stilling til enhver tid gjør forsvarlig. Vi har den tillit til våre regjeringer at de i dette spørsmål virkelig går så langt som det er mulig og forsvarlig.

Når det gjelder lettelser i tollbehandlingen, foreligger forslag fra samferdselskomiteen om at de reisende mellom de nordiske land og på reiser til og fra det nordiske område kan føre inn og ut nærmere spesifisert reiseutstyr, reiseproviant og „andre varer“ når slike andre varer ikke overstiger en verdi av 350 kroner. Det foreslås også at den regelmessige tollkontroll av håndbagasje sløyfes og erstattes med stikk-

[Gerhardsen]

prøver, slik at man en gang i mellom foretar en relativt grundig kontroll av samtlige reisende i tog eller båt.

Samferdselskomiteen foreslår også lettelsel for motorkjøretøyer i trafikken mellom de nordiske land. Det dreier seg om tollfritt å kunne føre inn og ut motorvogner til midlertidig bruk i annet nordisk land, å tillate nasjonalt sertifikat anvendt i de andre landene og å frita disse motorvogner for veiskatt.

Komiteen foreslår i punkt 8. at rådet anbefaler at de nevnte toll-lettelsel for reisende mellom de nordiske land gjennomføres snarest mulig.

Når det gjelder de spørsmål som er behandlet i punkt 8. har den islandske representant tatt en reservasjon, idet han mener at Islands representanter på grunn av Islands særlige stilling og beliggenhet ikke kan stemme for de foreliggende forslag til punkt 8.

En vil legge merke til at komiteen bare i et par av de otte punktene går rett på saken og anbefaler at den gjennomføres. Vi har vært forsiktige. I et par punkter bruker vi uttrykket „arbeider videre med spørsmålet“, og i et par andre punkter tar vi den reservasjon som ligger i uttrykket at en „så snart som mulig“ må prøve å få saken løst. Hvis rådet slutter seg til komiteens innstilling, går jeg ut fra at både regjeringene og andre som får med løsningen av sakene å gjøre, allikevel forstår hva vi mener.

Det reiser seg imidlertid i denne forbindelse et ganske delikat spørsmål: Skal rådet vedta anbefalinger eller rekommandasjoner bare i de tilfelle da de enkelte delegasjoner på forhånd har brakt på det rene at deres regjering vil følge anbefalingen? Min første reaksjon da jeg stilte meg selv dette spørsmålet var at en delegasjon ikke bør anbefale noe som dens regjering ikke finner å kunne godta. Etter nærmere overveielse er jeg imidlertid kommet til at en ikke kan eller må gjøre dette til en fast

regel. Det vil nemlig måtte bety at rådet i realiteten avgjør en sak, og det er jo ikke meningen. I rådet og dets organer kan det synes meget ønskelig å få en bestemt sak løst ut fra felles nordiske hensyn, uten at en kan se noen avgjørende innvendinger. Men saken må allikevel behandles av de forskjellige regjeringer under hensyn til hvert lands spesielle stilling og interesser.

Det må derfor være klart at en regjering skal kunne unnlate å følge en anbefaling fra Rådet. I praksis tror jeg ikke det problem vi her står overfor, vil volde noen vanskeligheter. Det er i alles interesse at det alltid er den best mulige kontakt og det best mulige samarbeid mellom et lands delegasjon og regjering, men det kan ikke være slik at en delegasjon ved sin stemmegivning skal binde regjeringen. Det betyr da på den annen side at delegasjonen og rådet må kunne føle seg i en noe friere stilling.

Spørsmålet om å gjøre samferdselen mellom de nordiske land lettere er kanskje ikke av de store spørsmål, men det er allikevel noe som berører og som interesserer hundretusener i våre land. Det er heller ikke bare et praktisk, men også i høy grad et psykologisk spørsmål. Jeg tror de fleste som reiser, vil føle seg lykkeligere den dagen da de kan passere de inter-nordiske grenser uten å bli forstyrret av tjenestemenn som kontrollerer pass, pengepung og håndbagasje. Da vil Norden bli mer av en realitet for oss.

Gjennom det som allerede er gjort, er vi kommet et stykke på vei. Ved å vedta den foreliggende innstilling vil Det nordiske råd bidra sitt til at vi kommer et stykke lenger, og så må vi ha grunn til å tro at det ikke skal gå alt for lang tid før vi kan slutføre arbeidet med et fritt samkvem i Norden.

Med dette vil jeg anbefale rådet å vedta den innstillingen som foreligger fra den økonomiske komiteen.

Gísli Jónsson, Island: Jeg vil gerne med få ord forklare, hvorfor jeg har taget reservation med hensyn til punkt 8. i forslaget til rekommandation vedrørende friere samfærdsel.

I de sidste 30 år har det direkte skattebeløb i Island svinget mellem 6 og 10 pct. af hele skattebeløbet til statskassen, medens de øvrige 90—94 pct. kommer ind som told og ad andre indirekte veje. Denne kendsgerning har i de senere år ført til en stærk og stadig stigende interesse for helt at afskaffe det direkte skattesystem, hvilket man bedst kan se af, at vort Alting har bestemt, at der allerede i år skal foretages en undersøgelse af, hvilken indflydelse afskaffelsen af de direkte skatter til staten ville have på landets økonomi, erhvervslivet og folkets levevilkår. Selvom det vel endnu kan tage en tid, inden dette bliver vedtaget, er det dog sikkert, at den direkte beskatning vil blive mildnet væsentligt allerede i de kommende år, og skatterne bliver derfor mere og mere indkasseret i form af told på indførte varer og specielt på alle luksusvarer. Hertil kommer, at landet på flere områder opbygger nye industrier, og for at hjælpe dem lægges der beskyttelsestold på alle tilsvarende indførte varer. Det må også bemærkes, at der i Island er monopol på al vin, spiritus og tobak, og at staten derigennem får ca. 25 pct. af hele skattebeløbet. Endvidere er vi såvidt det er muligt, nødt til at overføre vore indkøb af varer til de lande, som køber vor produktion af os, og dette må mange gange ske ved handelskontrakter, hvori det bestemmes, at varer fra vedkommende land skal fortoldes efter den mest fordelagtige toldsats i Island.

Lettelser i toldkontrollen ville, selvom de kun gælder rejsende mellem de nordiske lande, medføre adskillige besværligheder for os, og sagen må derfor fra vor side gennemarbejdes meget

nøjere, før vi kan tiltræde en ordning som den, der foreslås i punkt 8.

De islandske repræsentanter i Nordisk Råd vil derfor stemme ja ved afstemningen om indstillingen i komiteens betænkning, undtagen med hensyn til punkt 8.

Holm, Norge: Under denne saks behandling i det økonomiske udvalg var jeg noe i tvil om hvorvidt jeg skulle gå med flertallet, slik at vi fikk en felles innstilling uten dissens. Jeg valgte å gå med, slik at innstillingen nå er enstemmig. Grunnen til at jeg gjorde mine overveielser, var den: I alminnelighet er utvalgene kommet med tilrådinger i ganske vag form, vi har bedt om at tingene måtte bli utredet, og vi får anledning til å komme tilbake til saken og se næyere på den når den er fullt utredet. I dette tilfelle har vi som vår rapportør, hr. Gerhardsen, også ga uttrykk for, i enkelte punkter uttalt oss noe mer bestemt, idet vi direkte har bedt om at noe må bli gjennomført. Jeg har særlig festet meg ved punkt 4., hvor det heter at rådet henstiller til regjeringene å dra omsorg for at nordboere så snart som mulig fritas for plikt til å søke om arbeidstillatelse når de tar arbeid i annet nordisk land.

Jeg vil få lov å peke på at uttrykksmåten „så snart som mulig“ fortolker jeg dithen: „så snart som det er mulig“. altså så snart regjeringen er klar over alle de ting som står i forbindelse med saken og på grundlag av grundige overveielser kan si at den er moden til å løses.

Jeg vil også gjerne ha nevnt at en annen grunn til at jeg var litt tilbakeholdende, var den at jeg ikke har full oversikt over hvorvidt man bør slippe å søke om arbeidstillatelse. Det er et spørsmål som ikke bare gjelder hensynet til de enkelte arbeidsplasser, som ikke bare gjelder spørsmålet om det er arbeidsledighet

[Holm]

i et land, eller om det er mangel på arbejdere, også en række andre spørgsmål kommer inn, f. eks. de sosiale trygder, valutaspøsmål, spørgsmålet om boliger og annet som det i dag ikke foreligger materiale nok til å kunne bedømme eller ha full oversikt over. Jeg vil derfor forbeholde meg, så fremt og når denne sak kommer opp igjen i et forum hvor jeg har anledning til å være med, å stå fritt og ikke være bundet av en tilslutning som jeg i dag har gitt denne rekommandasjon. Forøvrig vil jeg stemme for den som den foreligger.

Vicepræsident Herlitz: Som rådet har observerat, foreligger här två förslag, nämligen för det första förslag om en rekommandation under I. och för det andra ett förslag under II., att berättelsen angående den nordiska parlamentariska kommitténs arbete „tages til efterretning“, d. v. s. på svenska „lägges till handlingarna“. Med hänsyn till vad som nu har upplysts om att det föreligger en viss meningskiljaktighet, vill jag ifrågasätta att vi företar en omröstning angående rekommandationen med undantag för punkt 8., där jag förutsätter att beslutet kanske skulle bli enhälligt, och sedan en särskild omröstning angående punkt 8.

Efter vad jag förstår, har herr Magnús Jónsson en annan mening angående omröstningsförfarandet, och jag skall därför ge ordet åt honom.

Magnús Jónsson, Island: Jeg tror, jeg kan sige, at det ikke er vor mening fra islandsk side at stemme imod punkt 8. Det er kommet frem i indstillingen fra komiteen fra vor repræsentant der, at vi har en særstilling på dette punkt, men vi vil ikke stemme imod, så vi vil gerne, at det punkt også kommer med.

Vicepræsident Herlitz: Under sådana förhållanden föreligger ju inte de

förutsättningar, under vilka jag framställde mitt förslag, och det finns då ingen anledning att förfara på annat sätt än att ta en omröstning om hela avdelningen I.

Der foretoges herefter afstemning.

Ja stemte:

Andersson i Malmö, Birger Andersson, Elon Andersson, Berthelsen, Bjerre, Bomholt, Jörundur Brynjólfsson, Marius Buhl, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgaard, Edberg, Elgaard, Foss, Gerhardsen, Gillström, Magnhild Hagelia, Hans Hansen, H. C. Hansen, Hans Hedtoft, Hegna, Herlitz, Holm, Hønsvald, H. Johnson, Gísli Jónsson, Magnús Jónsson, Jørgen Jørgensen (Lejre), Klippenvåg, Lavik, Lindberg, Jakob Lothe, Lyng, Finn Moe, Ohlon, Karl Olsen, Gustav Pedersen, Pettersson i Dahl, Rylander, Røiseland, F. Severin, Rakel Seweriin, Sjødahl, Anna Sjöström-Bengtsson, Viggo Starcke, Bernharð Stefánsson, Stefán Jóh. Stefánsson, Svensson, Thestrup, Wallentheim og Werner.

Fraværende var:

Hambro (forfald), Moseid (syg) og Skoglund.

Forslaget til rekommandation var således

vedtaget enstemmigt med 50 stemmer; 3 medlemmer var fraværende.

Vicepræsident Herlitz: Utskottet hemställer vidare att den nyss nämnda berättelsen angående den nordiska parlamentariska kommittén för friere samfærdsel skall tagas „til efterretning“ eller läggas till handlingarna. Då det icke föreligger något annat förslag, anser jag det bifallet.

Man gik derpå til:

Anden behandling af:

Beretning angående nordisk vejteknisk forbund.

[Præsidenten]

(Sag nr. 21, 1. beh. sp. 194; den økonomiske komité's betænkning nr. 5, sp. 1165) og

Beretning angående Nordiska Järnvägsmanasällskapet.

(Sag nr. 22, 1. beh. sp. 194; den økonomiske komité's betænkning nr. 5, sp. 1165).

Vicepræsident Herlitz: Överläggning anses överflödig. Det föreligger intet annat förslag än om bifall till den hemställan som är gjord, nämligen att dessa berättelser skall tagas „til efterretning“. Jag anser detta förslag vara av rådet bifallet.

Man gik derefter til:

Valg af 7 medlemmer til et udvalg vedrørende nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land.

(Beslutning sp. 375).

Præsidenten: Der er hertil fra de nationale delegationer foreslået:

Danmark: V. Buhl og Bjerre.

Island: Magnús Jónsson.

Norge: Lyng og Hønsvald.

Sverige: Rylander og F. Severin.

Da der ikke foreligger andre forslag, anses disse for valgt.

Endelig foretoges:

Fastsættelse af tid og sted for Nordisk Råds næste session.

Gerhardsen, Norge: Før jeg fremmer et forslag om tid og sted for neste møte, vil jeg be om å få komme inn på en sak som ligger litt ved siden av dette.

Når vi nå nærmer oss avslutningen av møtet, vil jeg gjerne få bringe en takk til våre danske venner for utmerket forberedelse og gjennomføring av dette første møte i Det nordiske råd. Og jeg takker hjertelig for varm mottakelse og omsorg under hele vårt

opphold i København. Vi føler dypt takknemlighet overfor Majestetene fordi de gjorde rådet den ære og glede å være til stede ved dets åpning, og fordi rådets medlemmer har vært Majestetenes gjester i Amalienborg Slott. Vi takker den danske regjering for den stilige og fine festen vi hadde den glede å være til stede ved i går kveld. Og fremfor alt takker vi den danske Rigsdagen for all dens vennlighet og velvilje.

Festforestillingen i Det Kongelige Teater vil lenge komme til å stå for oss som en fin og rik opplevelse, og sammenkomsten etterpå i Rigsdagens lokaler var så festlig og hyggelig som den bare kan være hos gode danske verter. Den danske Rigsdag har for øvrig gjort noe som sannsynligvis ingen annen nasjonalforsamling ville ha gjort. Den har helt innstillet Rigsdagens møter i 10 dager, og det i en tid da den satt midt oppe i behandlingen av livsviktige saker for landet. I løpet av kort tid skal det i Danmark være to valg og en folkeavstemning. Under de omstendigheter er det all ære verd at Rigsdagen og de partiene, som er representert der, har gått med på å innstille Rigsdagens møter. Det viser klart hvilken vekt man i Danmark legger på Det nordiske råd. Vi som har hatt den glede å få være representanter i Det nordiske råds første møte, er dypt takknemlig for det.

Så må jeg få rette en takk til alle dem som på en eller annen måte har medvirket til å gjøre dette til et så godt og vellykket møte som det under omstendighetene kunne bli. Det kan også være på sin plass å rette en takk til dem som har medvirket til å få til Det nordiske råd. Det har vært mange om det, men det er to navn som det kan være særlig grunn til å nevne: *Hans Hedtoft* og *Nils Herlitz*.

Hedtoft var den som tok ideen opp og som med sin uopslitelige energi, sin brennende tro på Norden og sin

[Gerhardsen]

store innflytelse har gjort mer enn noen annen enkelt person for å virkeliggjøre Det nordiske råd. Uten innsatsen fra Hans Hedtoft ville vi neppe ha sittet her i disse dager. Men han har hatt god hjelp og først og fremst har han hatt helhjertet tilslutning fra alle demokratiske partier i Danmark.

Men den mann som ved siden av Hedtoft har gjort den største personlige innsats for å få til Det nordiske råd, er Nils Herlitz. Med sin varme interesse og sin særlige sakkunnskap har han gjort et grunnleggende arbeid, bl. a. ved utarbeidelsen av rådets vedtekter og forretningsorden.

Hans Hedtoft og Nils Herlitz fortjener begge vår varmeste takk.

Og så til det jeg først og fremst kanskje skulle si, et par ord om tidspunktet og stedet for avholdelse av neste møte. Det er sagt tidligere i dette møte at februar måned er ugunstig for alle land, og av den grunn ville det være maktpåliggende å prøve å finne fram til et annet tidspunkt. Det er dessverre ikke lett. En er gjennom de underhåndsdrøftinger som har funnet sted i disse dagene, kommet til at første halvdel av august sannsynligvis er det tidspunkt som passer best for alle land.

Jeg tillater meg derfor å foreslå at presidiet får bemyndigelse til å fastsette det neste rådsmøte til første halvdel av august 1954, og da slik at datoen må presidiet kunne ha frihet til å fastsette innenfor den rammen det her er spørsmål om.

Når det gjelder stedet for det neste møte vil jeg gjerne på vegne av den norske delegasjon få foreslå *Oslo*. I tillit til at det blir vedtatt har jeg samtidig den glede å ønske Det nordiske rådet hjertelig velkommen til Norge i 1954.

Præsidenten: Der er stillet to forslag: For det første et forslag om, at presidiet bemyndiges til i perioden mellom 1.

og 15. august 1954 at indkalde til næste møte. Dernæst foreligger der, forstår jeg, invitation fra den norske delegation til Nordisk Råd om at holde sin anden mødesession i Oslo i august 1954.

Hvis ingen ønsker at gøre bemærkninger hertil, betragter jeg disse to forslag som tiltrådt. (Ophold). De er tiltrådt.

Jeg vil så gerne have lov til at gøre et par meget korte afsluttende bemærkninger. For det første vil jeg — og jeg tror, jeg kan tiltage mig fuldmagt til også at gøre det på den danske regerings vegne, på den danske rigsdags vegne og på de danske institutioners vegne, som hr. Gerhardsen nævnte — takke for de venlige ord, der blev rettet til os.

Ved åbningen af denne første session i Nordisk Råd talte vor konge på det altovervejende flertal af det danske folks vegne, da kongen erklærede, at vi her i Danmark var stolte og glade over, at denne historiske begivenhed kunne finde sted her på Christiansborg. Nu ved slutningen af vore møder må jeg måske fortsætte med at sige, at vi er dybt taknemmelige for, at det fandt sted her. Vi har nu officielt konstitueret Nordisk Råd, og jeg synes, at vi uden overdrivelse af nogen art i dag har ret til som afslutning at sige, at vi har startet lovende.

For det første har alle medlemmer af Nordisk Råd — også de, der mente, man kunne finde en anden form end Nordisk Råd — her under vore møder og i vort arbejde givet udtryk for ærlig vilje til at arbejde i positiv ånd. For det andet har vi på alle de punkter, vor dagsorden omfattede, nået værdifulde resultater. Vi har i den korte tid, vi har haft til rådighed, søgt at kortlægge det nordiske samarbejde, sat ind på konkrete punkter, søgt løsninger her og samtidig peget på opgaver, vi skal tage op.

En og anden skeptiker vil måske, når

[Præsidenten]

dette møde er forbi, gå vore forhandlinger og vore forslag igennem og sige: Hvad kom der ud af det hele? relativt små ting. Til alle disse skeptikere synes jeg vi har ret til at sige: vis os i denne tid en international forsamling, der i løbet af det korte spand af tid, vi har haft til rådighed, og i betragtning af, at det er første gang, vi under samme tag samler fire landes parlamenter, er nået længere og har nået positive resultater i det omfang, vi trods alt har gjort.

Jeg må gøre endnu een bemærkning vendt udadtil. Et udenlandsk blad har beskæftiget sig med Nordisk Råd og har insinueret, at der i forbindelse med vore forhandlinger her fandt hemmelige forhandlinger sted, forhandlinger, hvis indhold skulle være uvenlige mod andet land. Alle skrivelser, der er forekommet i den retning, er urigtige og usande. Hvad der er foregået i forbindelse med Nordisk Råds

første session, er foregået åbent. Fire brødrelande, som er forenet i eet eneste ønske: *at tjene freden og tjene friheden*, har i fri og åben forhandling søgt at samordne en række af deres bestræbelser på samfundsmæssige områder. Det er det, der er foregået, og intet andet.

Jeg synes, for at samle det i en sum, at vi har ret til at sige, at dette møde for os alle har været en oplevelse; det har været en oplevelse at møde repræsentanter for brødrelandenes parlamentariske forsamlinger til arbejde i den form, vi her har fundet.

Jeg udtaler — og det skal være mine sidste ord ved denne lejlighed —, at dette møde, som var en oplevelse, skal blive en inspiration tillige for kommende rådsmøder.

Nordisk Råds første session er hermed afsluttet.

Mødet hævet kl. 16¹⁵.

Godkendelse af protokollen

Foranstående protokol, der omfatter det stenografiske referat af forhandlingerne ved Nordisk Råds 1. session, København 13.—21. februar 1953, er ført ved den i henhold til forretningsordenens § 8 fungerende sekretærs foranstaltning.

Ved rådets 1. og 2. møde, fredag den 13. og lørdag den 14. februar, udførtes sekretærforretningerne efter bemyndigelse i henhold til forretningsordenens § 8, pkt. 2., af sekretæren for Nordisk Råds svenske delegation, hovrättsassessor, jur. dr. Gustaf Petrén. Ved rådets 3., 4. og 5. møde, torsdag den 19., fredag den 20. og lørdag den 21. februar, udførtes sekretærforretningerne i overensstemmelse med forretningsordenens § 8, pkt. 1, af sekretæren for den danske delegation, generalsekretær Frantz Wendt, hvem også den i forretningsordenens § 19, stk. 2, omhandlede omsorg for protokollens trykning har påhvilet.

I henhold til forretningsordenens § 19, stk. 1, pkt. 2., godkendes protokollen herved.

På præsidiets vegne

Hans Hedtoft.

SAGER

	sp.
Sagfortegnelse	457
Forslag til forretningsorden	465
Kulturelt samarbejde	521
Økonomisk og trafikalt samarbejde	637
Socialpolitisk samarbejde	821
Samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål	893

Sagfortegnelse

Nr.	Sag
Sager i henhold til den midlertidige forretningsordens § 3:	
1	<i>Forslag til forretningsorden for Nordisk Råd (af Nils Herlitz m. fl.)</i> .....
2	<i>Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov (af Nils Herlitz m. fl.)</i> .....
3	<i>Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område (af Anders Pettersson i Dahl m. fl.)</i> .....
4	<i>Forslag angående mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin (af Rolf Edberg m. fl.)</i> .....
5	<i>Forslag angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund (af Allan Vougt m. fl.)</i> .....
6	<i>Forslag angående udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion (af Rolf Edberg m. fl.)</i> .....
7	<i>Forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land (af den svenske regering)</i> .....
8	<i>Beretning fra Den nordiske Kulturkommission (af kommissionen)</i> .....
9	<i>Beretning fra Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde (af udvalget)</i> .....
10	<i>Beretning fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger (af den danske regering)</i> .....
11	<i>Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område (af den svenske regering)</i> .....
12	<i>Redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945 (af den norske regering)</i> .....
13	<i>Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område (af den danske regering)</i> .....
14	<i>Beretning fra Den nordiske socialpolitiske komité (af komiteen)</i> .....
15	<i>Beretning angående de faste delegationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område (af den svenske regering)</i> .....
16	<i>Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m. (af den svenske regering)</i> .....
17	<i>Beretning angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik (af den svenske regering)</i> .....
18	<i>Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion (af den danske regering)</i> .....
19	<i>Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952 (af udvalget)</i> .....
20	<i>Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergi-kommission</i> .....
21	<i>Beretning angående nordisk vejteknisk forbund</i> .....
22	<i>Beretning angående Nordiska Järnvägsmannasällskapet</i> .....
23	<i>Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler</i> .....
24	<i>Beretning angående det nordiske Farmakopécævn</i> .....
25	<i>Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering)</i> .....
26	<i>Beretning angående Nordisk Byggedag</i> .....
27	<i>Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre</i> .....
Forslag i henhold til den midlertidige forretningsordens § 4:	
ad 2	<i>Forslag angående nordisk samarbejde om udbygning af videnskabelige institutioner (af den norske regering)</i> .....

Optrykt sp.	1. beh. sp.	Komité	Betænkning		2. beh. sp.	Beslut- ning sp.	Rekom- mandation		Til efter- retning sp.	Anden vedtagelse sp.
			nr.	sp.			nr.	sp.		
465	110	Jur.	3	1197	253	274				1291
525	191	Kult.	3	1133	376	429	8	1269		
825	217	Soc.	1	1169	242	248	3	1249		
631	191	Kult.	2	1127	223	234	1	1241		
641	194	Økon.	2	1151	276	280	4	1253		
695	194	Økon.	1	1145	235	241	2	1245		
897	220	Jur.	1	1185	364	375	7	1265		1335
565	193	Kult.	3	1133	376	428			1285	
725	203	Økon.	3	1155	280	310			1285	
887	218	Soc.	2	1173	311	349			1285	
853	217	Soc.	2	1173	310	348	6	1261	1285	
707	203	Økon.	3	1155	280	310	5	1257	1285	
551	193	Kult.	3	1133	376	428			1285	
883	218	Soc.	2	1173	311	349			1285	
1029	221	Jur.	2	1193	353	364			1285	
815	194	Økon.	4	1159	430	440	9	1273	1285	
873	218	Soc.	2	1173	311	349			1285	
701	194	Økon.	1	1145	235	241			1285	
1033	221	Jur.	2	1193	353	364			1285	
	193	Kult.	1	1125	235	235			1285	
	194	Økon.	5	1165	440	441			1285	
	194	Økon.	5	1165	441	441			1285	
	218	Soc.	3	1179	349	350			1285	
	217	Soc.	3	1179	349	350			1285	
	218	Soc.	3	1179	350	350			1285	
	218	Soc.	3	1179	350	350			1285	
	218	Soc.	3	1179	350	350			1285	
547	191	Kult.	3	1133	376	429	8	1269		

**Forslag til forretningsorden
for Nordisk Råd.**

(Sag nr. 1).

Nordisk Råd

Sag nr. 1

I. session**Februar 1953**

Forslag

til

Forretningsorden for Nordisk Råd.

(Af Nils Herlitz, tiltrådt af E. Gerhardsen og Hans Hedtoft).

Dansk tekst.....	469
Norsk tekst.....	485
Svensk tekst.....	501
Ordliste.....	517

Forslag

til

Forretningsorden for Nordisk Råd,

udarbejdet på grundlag af forhandlinger i København den 3. november 1952.

(Anmærkningerne henviser til forretningsorden for folketinget (D), stortingets forretningsorden (N), den svenske riksdagsordning (SRO), riksdagsstadgan (SRSt) og ordningsstadgan (SOST).)

§ 1.

En ordentlig session og en overordentlig session, hvorom rådet har truffet beslutning, begynder på det tidspunkt, som rådet i henhold til § 4 i vedtægten for Det nordiske Råd har bestemt. Rådet kan dog overlade præsidiet at fastsætte tidspunktet for en sådan sessions begyndelse. Når særlige omstændigheder giver anledning dertil, kan præsidiet med samtykke af samtlige delegationer fastsætte anden tid og sted for sessionens afholdelse, end rådet har bestemt.

Ønsker mindst to regeringer eller mindst 20 medlemmer at få afholdt overordentlig session, skal de indsende skriftlig begæring herom til rådets præsident. En sådan overordentlig session skal, medmindre rådet har truffet anden bestemmelse, afholdes på det sted og begynde på den tid, som præsidiet, om muligt efter samråd med delegationerne, fastsætter.

Præsidiet drager omsorg for, at regeringerne og de valgte medlemmer og suppleanter får meddelelse om tid og sted for sessionens afholdelse, tre måneder førend den begynder. I de i stk. 2 nævnte tilfælde kan en sådan meddelelse dog udsendes senere, hvis særlige forhold giver anledning dertil.

En session slutter, når alle de sager, som er optaget på den i § 9 nævnte liste, enten er endelig afgjort af rådet eller af dette udsat til en senere session.¹⁾

¹⁾ Forslaget regner således ikke med, at en sag ikke behandles med den følge, at den bortfalder (D, S) eller automatisk udsættes til senere session (N 29).

§ 2.

De sager, der omhandles i vedtægtens § 9, skal forelægges rådet ved skriftlig henvendelse. Denne skal indeholde et udformet forslag¹⁾ til beslutning af rådet.

En regerings henvendelse kan dog gå ud på en anmodning om rådets udtalelse om den sag, der forelægges rådet.²⁾

En sag kan også indbringes ved, at en beretning om et nordisk samarbejdsorgans virksomhed eller en sådan meddelelse, som omhandles i vedtægtens § 11, overgives rådet.

¹⁾ Jfr. D 10, 29.

²⁾ Jfr. svensk kommentar til § 10 i vedtægten.

§ 3.

For at kunne optages til behandling i en ordentlig session, må et forslag være iadsendt til et sekretariat senest to måneder før sessionens begyndelse. Præsidiets kan dog forkorte denne frist til en måned, medmindre fornøden udredning herved bliver umuliggjort. Beretninger og meddelelser (§ 2, stk. 2) skal indsendes til et sekretariat senest en måned før sessionens begyndelse. Forslag tillige med de udredninger, præsidiets har fundet nødvendige, såvelsom beretninger og meddelelser skal tilsendes regeringerne samt de valgte medlemmer og suppleanter snarest muligt, dog senest tre uger før sessionens begyndelse.

Beslutter rådet at afholde overordentlig session, fastsættes tillige den frist, inden hvis udløb en sag skal indbringes for at kunne optages til behandling i denne session. Rådet kan vedtage, at kun en eller flere bestemte sager skal behandles i en sådan session.

I anden overordentlig session optages kun den eller de sager, der har givet anledning til ønske om sessionens afholdelse, til behandling. De nødvendige aktstykker udsendes snarest muligt.¹⁾

Uanset bestemmelserne i denne paragraf kan rådet med to trediedeles flertal beslutte at optage en sag til behandling.²⁾

¹⁾ Det forudsættes (jfr. § 1, 3. stk.), at det kan være nødvendigt at indkalde til overordentlig session med kort varsel.

²⁾ En sådan sag kan være indbragt før sessionen, efter at en fastsat frist er overskredet, eller under selve sessionen.

§ 4.

I sager som er indbragt for rådet inden en sessions begyndelse, kan en regering eller et medlem skriftlig stille forslag eller ændringsforslag senest i sessionens første møde.¹⁾

¹⁾ Når der er fremsat anmodning om en udtalelse (§ 2, 1. stk.), bør medlemmerne kunne foreslå dens indhold. Hvis en regering eller et medlem har indbragt en sag, bør der indenfor sagens ramme kunne foreslås ændringer eller tilføjelser. Jfr. f. eks. D 22, SRO 52.

§ 5.

Såfremt et i § 2 omtalt forslag eller et i § 4 omtalt forslag eller ændringsforslag tages tilbage, kan et medlem af rådet optage forslaget eller ændringsforslaget i det møde, hvori tilbagetagelsen anmeldes.¹⁾

¹⁾ D 25.

§ 6.

På grundlag af anmeldelser til sekretariatene, som bør ske senest en uge før hver sessions begyndelse¹⁾, affattes en medlemsliste for denne session, som tillige udviser, om et medlems ret til at deltage i rådets overvejelser og beslutninger er begrænset med hensyn til visse sager.²⁾ Medlemslisten godkendes i sessionens første møde.³⁾ Den skal senere ændres, når anledning dertil gives.⁴⁾

På medlemslisten optages efter bogstavfølgen først regeringernes repræsentanter, dernæst de valgte medlemmer. I denne orden indtager medlemmerne deres pladser i mødesalen.⁵⁾

¹⁾ Anmeldelserne bør vise, hvilke regeringsrepræsentanter der skal deltage, hvilke af de valgte medlemmer som er forhindret, og hvilke stedfortrædere der møder i deres sted.

²⁾ Her sigtes dels til § 10, 2. stk., i vedtægten, dels til det tilfælde, at Finland kun deltager i visse sagers behandling (jfr. § 25, 2. stk.).

³⁾ Dette svarer i enklere form til den prøvelse af valgenes gyldighed, hvorom der bestemmes i D 1, N 1, SRO 32.

⁴⁾ Hvis f. eks. et medlem får forfald.

⁵⁾ Jfr. Europarådet.

§ 7.

I sessionens første møde vælges præsident og vicepræsidenter¹⁾; herved iagttages, at hvert land og forskellige politiske anskuelser bliver repræsenteret i præsidiet. Indtil dette valg er sket, ledes forhandlingen af den hidtil fungerende præsident. Den, som under en sags behandling varetager eller har varetaget præsidenthvervet, kan deltage i afstemningen, men ikke i forhandlingen.²⁾

¹⁾ Jfr. § 5 i vedtægten.

²⁾ Stemmer i det væsentlige overens med D 4, N 32.

§ 8.

Som sekretær fungerer sekretæren for den delegation, i hvis land sessionen afholdes. Ved sekretariatsforretningernes udførelse medvirker efter præsidiets nærmere bestemmelse sekretariaternes øvrige personale og desuden andet personale efter præsidentens bestemmelse.

§ 9.

I sessionens første møde godkendes en emneliste¹⁾, hvor de sager, som er indbragt i overensstemmelse med § 3, eller udsat til denne session, skal opføres. Optages senere en ny sag til behandling, skal også denne opføres på emnelisten.

¹⁾ Svarer til „sakslisten“, N 30. I forbindelse med godkendelsen af emnelisten prøves, om sagerne er indbragt på behørig måde.

§ 10.

Hvis rådet ikke træffer anden bestemmelse, skal der i det første møde tages beslutning om nedsættelse af komiteer¹⁾ og vælges medlemmer til disse. Ved valget skal en alsidig repræsentation i hver enkelt komité tilstræbes.

Ethvert valgt medlem af rådet²⁾ kan vælges til komitémedlem.

Hver komité vælger af sin midte en formand og højst tre næstformænd.³⁾

¹⁾ Spørgsmålet om en fastere komitéorganisation bør tages op, når man har gjort erfaringer om beskaffenheden af rådets arbejde.

²⁾ Altså også præsidenten, men ikke regeringsrepræsentanter. Jfr. nedenfor § 13, 2. stk.

³⁾ Regler om komiteers konstituering (se f. eks. D 8) overflødige.

§ 11.

Rådet holder møde på den tid, rådet eller præsidiumet bestemmer.¹⁾

Under iagttagelse af, hvad rådet måtte have bestemt angående sagerne behandling, fastsætter præsidenten dagsordenen²⁾ for hvert møde³⁾; dog skal det hidtil fungerende præsidium fastsætte dagsordenen for sessionens første møde. Spørgsmål vedrørende arbejdets organisation i den indeværende session⁴⁾ kan optages til behandling uden at have været opført på dagsordenen.

Tilsigelse skal enten opslås i rådets mødelokaler senest kl. 16 dagen før mødet eller gives ved et møde senest nævnte dag, men kan dog i påtrængende tilfælde i stedet meddeles samtlige medlemmer personlig.⁵⁾ Desuden bør tilsigelse om muligt bekendtgøres i aviser på mødestedet.

¹⁾ Jfr. D 34, N 22, SRO 51.

²⁾ D og N: dagsorden. S: föredragningslista.

³⁾ Det er hensigten, at dagsorden skal kunne fastsættes uden iagttagelse af de strenge regler, som fastsættes i SRSt 3. Det forudsættes, at rådet successivt tager standpunkt til spørgsmålet om, i hvilken orden sagerne skal sættes til behandling.

⁴⁾ F. eks. om nedsættelse af komiteer, om i hvilken orden sagerne skal behandles o. s. v.

⁵⁾ Jfr. N 22.

§ 12.

En sag undergives to behandlinger¹⁾, jfr. dog stk. 5.

Ved første behandling, som finder sted snarest muligt, henvises sagen til komité for at underkastes nærmere prøvelse inden anden behandling.

Anden behandling må ikke finde sted før andendagen efter første behandling. Når komiteens indstilling ikke er enstemmig eller ikke dækker et til komiteen henvist forslag, må sagen ikke sættes til anden behandling før andendagen efter, at indstillingen er afgivet.²⁾ Hvis det anses nødvendigt for at kunne slutte rådets session til beregnet tid, kan rådet dog beslutte, at anden behandling skal foregå på et tidligere tidspunkt.

Ved anden behandling afgøres sagen, medmindre rådet beslutter at udsætte den til et senere møde eller en senere session.

Til afgørelse ved een behandling foretages spørgsmål, der alene angår arbejdets organisation i den indeværende samling, og tillige andre sager, når rådet enstemmigt beslutter det.

¹⁾ Jfr. særlig D 11—13, men det må bemærkes, at det ikke angives, hvad de forskellige behandlinger skal bestå i. Forslaget forudsætter, at debatten som regel koncentrerer sig om anden behandling, således at første behandling bliver rent formel. I enkelte tilfælde kan dog en

debat til vejledning for komitéarbejdet være af betydning, f. eks. om beretninger fra nordiske samarbejdsorganer.

²⁾ Denne frist, som fastsættes i D 8 og N 28, 5. stk., bør ikke være obligatorisk, når et forslag i sin helhed tiltrædes af en enig komité.

§ 13.

En komité vælger, i det omfang det skønnes fornødent, en rapportør for den eller de sager, der er henvist til den.¹⁾

En komité kan indbyde et udenforstående medlem af rådet²⁾ såvelsom et regeringsmedlem, der ikke har sæde i rådet, til uden stemmeret at deltage i komiteens overvejelser af en sag. Komiteen kan også ellers indbyde udenfor rådet stående personer til at give oplysninger og udtale sig overfor komiteen.³⁾

Et komitémedlem, som ifølge vedtægtens § 10, stk. 2, ikke kan deltage i beslutninger om et spørgsmål, kan heller ikke i komiteer tage del i beslutninger vedrørende dette spørgsmål.

Står stemmerne lige i en komité, gør formandens stemme udslaget. Ethvert komitémedlem er berettiget til at tage forbehold overfor en truffen beslutning.

Komiteens indstillinger med de dertil knyttede forbehold tilstilles rådet skriftligt.⁴⁾

¹⁾ Jfr. „ordføreren“ i D 8 og N 19. Denne institution, som er fremmed for svenske vaner, bør, skønt den kunne være formålstjenlig, ikke gøres obligatorisk. At definere rapportørens funktioner synes overflødig.

²⁾ Det er f. eks. naturligt, at den, som har udarbejdet forslaget, indbydes.

³⁾ Jfr. svensk kommentar til § 7 i vedtægten.

⁴⁾ Kun selve indstillingen behøver at affattes skriftligt. Tidens knaphed vil umuliggøre en ufravigelig bestemmelse om, at også motivering skal tilstilles rådet i skriftlig form, jfr. N 17; men det er ønskeligt særlig af hensyn til sprogforskellen, at dette sker.

§ 14.

Under rådets forhandlinger får medlemmerne ordet i den orden, hvori de anmoder derom.¹⁾ Det står dog præsidenten frit for udenfor ordenen at give ordet til et medlem, som i den pågældende sag har indbragt forslag i overensstemmelse med § 2 eller stillet forslag eller ændringsforslag i henhold til § 4, endvidere til komiteens formand eller dens rapportør, ifald en sådan er valgt, til en særlig udpeget talsmand for mindretal i komiteen og til regeringsrepræsentanter²⁾, ligesom han kan give ordet for en kort bemærkning til et medlem, som tidligere har udtalt sig under forhandlingen.³⁾

Hvis det anses for nødvendigt for at kunne slutte rådets session til beregnet tid, kan der træffes bestemmelse om at begrænse taletiden i en sag. Med to trediedeles flertal kan det endvidere besluttes at afslutte forhandlingen om en sag.⁴⁾

Forhandlingsproget er dansk, norsk og svensk.

¹⁾ Sådanne principielle begrænsninger af talernes antal og længde, som D og N indeholder eksempler på, anses i hvert fald indtil videre for overflødige. Se dog 2. stk.

²⁾ Jfr. D 30, N 32, SRO 52, SOS 12. Ingen bestemte regler er fastsat; men med en vis tilslutning

til D er der givet præsidenten mulighed for efter eget skøn at gøre afvigelser fra ordenen. Erfaringerne vil muligvis senere kunne give anledning til fastere regler.

³⁾ Jfr. D 30 m. fl., SOST 12, 2.

⁴⁾ Jfr. D 33, N 32.

§ 15.

En rekommandation kan vedtages i overensstemmelse med et forslag efter § 2¹⁾, et forslag eller et ændringsforslag efter § 4 eller overensstemmende med en indstilling af en komité eller sammes mindretal eller endelig, hvis rådet tillader det, med to trediedeles flertal, i overensstemmelse med forslag, der er fremsat under rådets forhandling.

Afstemning om en rekommandation foregår ved navneopråb efter medlemslisten.²⁾ En beslutning er taget,³⁾ når flere har stemt for end imod forslaget.⁴⁾

¹⁾ Visse sager (f. eks. hvis en regering anmoder om rådets erklæring) indeholder imidlertid intet forslag. En sag indbragt af et enkelt medlem kan også indeholde forslag om andet end en henstilling, f. eks. om en udredning ved sekretariatets foranstaltning.

²⁾ Muligvis bør der indføres visse regler, så at det medlem, som står først i den alfabetiske rækkefølge, ikke altid stemmer først, jfr. D 38, N 38.

³⁾ Afstemningsmåden er i flere henseender, særlig når tre eller flere forslag forekommer i samme sag, meget forskellig i de forskellige lande. Det ville være bedst at prøve sig frem, inden man fastlæser en bestemt ordning.

⁴⁾ D 36.

§ 16.

Valg sker uden afstemning; dog skal det, hvis 10 medlemmer stiller krav derom, ske ved skriftlig afstemning. Står stemmerne lige, gør lodtrækning udslaget. Til vejledning ved valg efter §§ 7 og 10 skal delegationernes arbejdskomiteer (§ 24) fremlægge forslag.

§ 17.

Beslutninger af rådet i henhold til vedtægtens §§ 4, 6, 7 og 9, § 10, stk. 3, §§ 12 og 13 såvelsom andre beslutninger, der ikke falder ind under denne forretningsordens §§ 15 og 16¹⁾, træffes uden afstemning, medmindre et medlem stiller krav herom. I så fald foregår afstemningen efter bestemmelserne i § 15, stk. 2.

¹⁾ Eksempelvis beslutninger om udsættelse og om at pålægge en komité at foretage en udredning af en bestemt sag til en kommende session.

§ 18.

Ved rådets møder føres ved sekretærens foranstaltning en protokol. Protokollen godkendes af præsidiet. Den skal omfatte stenografisk referat af handlingerne.

Sekretæren drager omsorg for, at protokollen bliver trykt bortset fra den del, der angår forhandlinger for lukkede døre.

§ 19.

Et medlem skal, i den udstrækning rådet beslutter det, iagttage tavshed om, hvad der er fremkommet under forhandlinger for lukkede døre.

§ 20.

De i vedtægtens § 10 omhandlede rekommandationer (henstillinger) tilstilles regeringerne underskrevet af præsidenten og paraferet af sekretæren. På samme måde underrettes regeringerne om afstemningens resultat, når forslag til en rekommandation er forkastet.¹⁾

¹⁾ Om betydningen af dette, jfr. svensk kommentar til § 10 i vedtægten.

§ 21.

Udgifter til trykning og andre fælles udgifter, som omhandles i vedtægtens § 13, fordeles mellem landene i forhold til antallet af valgte rådsmedlemmer.

§ 22.

Imellem sessionerne kan præsidiets tage beslutninger uden at afholde møde, når præsidiets medlemmer er enige derom.

Præsidiets bestemmer, hvordan den ledelse af sekretariaternes virksomhed og indbyrdes samarbejde, som ifølge vedtægtens § 8 påhviler præsidiets, skal foregå.¹⁾ Den umiddelbare ledelse af sekretariatet i hvert land har dette lands repræsentant i præsidiets.

¹⁾ Man må forudsætte, at funktionerne for en væsentlig del fordeles mellem præsidiets medlemmer.

§ 23.

Såfremt et medlem af præsidiets eller af en fungerende komité imellem sessionerne får midlertidigt eller varigt forfald, eller hvis et sådant medlem ophører at være medlem af rådet, indtræder i hans sted det medlem, som vedkommende delegation udpeger.

§ 24.

Hver delegation vælger en arbejdskomité, som under og imellem samlingerne rådslår med præsidiets og de øvrige arbejdskomiteer om spørgsmål angående organisationen af rådets virksomhed.

§ 25.

Meddelelse om afholdelse af en session samt alle aktstykker vedrørende rådets møder skal tilsendes Finlands regering og riksdag.

Når repræsentanter for Finland skal deltage i rådets forhandlinger og beslutninger, sker anmeldelse herom til præsidenten med angivelse af, i hvilke sager en sådan deltagelse vil finde sted.¹⁾

Til Finlands regering og de valgte repræsentanter for Finlands riksdag²⁾ samt deres suppleanter kan de meddelelser, som omtales i §§ 1 og 3, om fornødent udsendes senere end dèr bestemt.

Ved behandlingen i rådet og i komiteer af andre sager end dem, som anmeldelsen i henhold til stk. 2 tager sigte på, deltager repræsentanterne for Finland hverken i overvejelser³⁾ eller beslutninger.

- 1) Nogen frist for en sådan meddelelse kan forretningsordenen ikke fastsætte; ej heller angives hvem der skal give meddelelse. Om sager rejst fra finsk side gælder derimod reglerne i §§ 2 og 3.
- 2) I de svenske kommentarer til vedtægten for Det nordiske Råd forudsættes, at de bliver 16 i antal, men det bør stå Finland frit, om det ønsker det, at sende et mindre antal.
- 3) For dem gælder således ikke reglen i § 13, 3. stk., som ikke hindrer deltagelse i forhandlinger. Det turde fra finsk synspunkt være af betydning, når Finlands deltagelse begrænses til visse sager, at dets repræsentanter står udenfor alle andre spørgsmål.

§ 26.

I særlige tilfælde kan rådet med to trediedeles flertal fravige denne forretningsordens forskrifter.¹⁾

¹⁾ Jfr. N 31.

Utkast

til

Forretningsorden for Det nordiske råd,

utarbeidet på grunnlag av forhandlinger i København den 3. november 1952.

Anmerkningene henviser til forretningsorden for Folketinget (D), Stortingets forretningsorden (N), svenska riksdagsordningen (SRO), riksdagsstadgan (SRSt) og ordningsstadgan (SOSst).

---

§ 1.

Ordinær sesjon og ekstraordinær sesjon som rådet måtte beslutte, begynner til den tid som rådet bestemmer i henhold til § 4 i vedtektene for Det nordiske råd. Rådet kan dog overlate til presidiet å fastsette tiden for slik sesjons begynnelse. Når særskilte omstendigheter taler for det, kan presidiet, med samtlige delegasjoners samtykke, fastsette annen tid og sted for sesjonen enn rådet har bestemt.

Vil minst to regjeringer eller minst 20 medlemmer innkalle til ekstra sesjon, må de inngi skriftlig begjæring herom til rådets president. Slik ekstra sesjon skal, dersom ikke rådet annerledes bestemmer, holdes på det sted og begynne til den tid som presidiet fastsetter etter samråd med delegasjonene, der slikt samråd kan skje.

Presidiet sørger for at regjeringene, samt de valgte medlemmer og suppleanter, underrettes 3 måneder før sesjonens åpning om tid og sted for sesjonen. I tilfelle som nevnes i annet ledd må dog slik underretning kunne gis senere, dersom særlige forhold tilsier det.

Sesjonen avsluttes når alle de saker som er tatt opp av rådet, etter den i § 9 omhandlede saksliste, enten er endelig avgjort eller utsatt til senere sesjon.¹⁾

¹⁾ Forslaget regner således ikke med at en sak blir ubehandlet med den følge at den bortfaller (D.S.), eller automatisk utsettes til senere sesjon (N 29).

§ 2.

Saker som omhandlet i § 9 i vedtektene for Det nordiske råd skal forelegges rådet gjennom en skriftlig henvendelse. Denne skal inneholde et formulert forslag¹⁾ til

et vedtak av rådet. En henvendelse fra en regjering kan dog inneholde en anmodning om rådets uttalelse om et fremlagt forslag.²⁾

En sak kan også innbringes ved at en beretning om et nordisk samarbeidsorgans virksomhet eller en slik melding som omhandles i vedtektenes § 11, overgis til rådet.

¹⁾ Jfr. D. 10, 29.

²⁾ Jfr. svensk kommentar til § 10 i vedtegtene.

§ 3.

For å kunne bli tatt opp til behandling under ordinær sesjon må et forslag være inngitt til et sekretariat senest to måneder før sesjonen tar til. Presidiet kan dog forkorte nevnte frist til en måned, dersom ikke dette stiller seg hindrende i veien for nødvendige utredninger. Beretninger og meldinger må inngis til et sekretariat senest en måned før sesjonens åpning. Forslag, foruten de utredninger presidiet måtte finne nødvendige, skal, på samme måte som beretninger og meldinger, tilstilles regjeringene og de valgte medlemmer og suppleanter snarest mulig, dog senest tre uker før sesjonens åpning.

Beslutter rådet holdt ekstra sesjon, fastsettes tillike på hvilken måte saken må tas opp. Rådet kan bestemme at kun visse saker skal kunne behandles under slik sesjon.

Ved annen ekstra sesjon opptas kun saker for hvis behandling der innkaltes til sesjon. De nødvendige dokumenter utsendes snarest mulig.¹⁾

Uten hinder av hva der i denne paragraf bestemmes kan rådet med to tredjedels flertall beslutte å oppta saker til behandling.²⁾

¹⁾ Det forutsettes (jfr. § 1, 3. ledd) at det kan være påkrevet å innkalle til ekstra sesjon med kort varsel.

²⁾ Slikt forslag kan være tatt opp før sesjonen, etter at en fastsatt frist er oversittet, eller under selve sesjonen.

§ 4.

I saker som er tatt opp i rådet før en sesjons åpning kan regjering eller medlem skriftlig fremsette forslag eller endringsforslag senest ved sesjonens første møte.¹⁾

¹⁾ Når det er anmodet om uttalelse, (§ 2, 1. ledd) bør medlemmene kunne foreslå dens innhold. Om en regjering eller et medlem har kommet med et forslag, bør, innen rammen av den sak som er tatt opp, en endring eller et tillegg kunne foreslås. Jfr. f. eks. D 22, SRO 52.

§ 5.

Tilbakekalles et forslag som omhandlet i § 2, eller et forslag eller endringsforslag som omhandlet i § 4, kan et medlem av rådet overta forslaget eller endringsforslaget ved det møte da tilbakekallelsen gjøres.¹⁾

¹⁾ D 25.

§ 6.

På grunnlag av meldinger til sekretariatet, slike bør avgis senest en uke før hver sesjons åpning,¹⁾ opprettes medlemsfortegnelse for sesjonen. Fortegnelsen skal dessuten vise hvorvidt et medlems rett til å delta i rådets forhandlinger og vedtak er begrenset i visse saker.²⁾ Medlemsfortegnelsen godkjennes ved sesjonens første møte.³⁾ Viser det seg nødvendig,⁴⁾ kan den senere endres.

I medlemsfortegnelsen opptas i alfabetisk orden først regjeringenes representanter, deretter de valgte medlemmer. I denne orden inntar medlemmene sine plasser i sesjonssalen.⁵⁾

1) Meldingene bør vise hvilke regjeringsrepresentanter som vil delta, hvilke av de valgte medlemmer som er forhindret og hvilke suppleanter som møter i deres sted.

2) Her siktes dels til § 10, 2. ledd, i vedtektene, dels til det tilfelle at Finland kun deltar i visse sakers behandling (jfr. § 25, 2. ledd).

3) Dette blir en enkel analogi til den prøving av medlemmers fullmakter, hvorom bestemmes i D 1, N 1, SRO 32.

4) Om f. eks. et medlem får forfall.

5) Jfr. Europarådet.

§ 7.

Ved en sesjons første møte utpekes president og visepresident¹⁾ under iakttagelse av at såvel hvert land som de forskjellige politiske retninger blir representert i presidiet. Inntil slikt valg har funnet sted, føres ordet av den forrige fungerende president. Den som under en saks behandling fungerer, eller tidligere herunder har fungert som president, har rett til å delta ved avstemningen, men ikke under debatten.²⁾

1) Jfr. § 5 i vedtektene.

2) Stemmer hovedsakelig overens med D 4, N 32.

§ 8.

Som sekretær fungerer sekretæren for den delegasjon i hvis land sesjonen holdes. I sekretariatsgjøremålene bistår, på den måte presidiet bestemmer, sekretariatens personell, foruten ytterligere personale, i den utstrekning det forordnes av presidenten.

§ 9.

Ved første møte i sesjonen settes opp en saksfortegnelse¹⁾, hvori oppføres saker som reises i henhold til § 3 eller som er blitt utsatt til sesjonen. Opptas senere andre saker, skal også disse oppføres i saksfortegnelsen.

1) På sett og vis tilsvarende sakslisten, N 30. I forbindelse med oppsettingen av saksfortegnelsen prøves hvorvidt sakene er reist i behørig orden.

§ 10.

Dersom rådet ikke bestemmer annerledes, skal det under det første møte fattes

beslutning om tilsetning av komitéer¹⁾, samt utpekes medlemmer av disse. Ved valget skal søkes sikret en allsidig representasjon i hver komité.

Enhver av rådets valgte medlemmer²⁾ kan velges til medlem av komité.

Hver komité velger blant sine medlemmer formann og høyst tre viseformenn.³⁾

1) Spørsmålet om en fastere komitéorganisasjon antas å burde bli tatt opp når man har fått erfaringer om beskaffenheten av rådets arbeid.

2) Altså også formannen, men ikke regjeringsrepresentanter. Jfr. den senere § 13, 2. ledd.

3) Regler om komitéenes konstituering (se f. eks. D 8) overflødige.

§ 11.

Rådet trer sammen på den tid rådet eller presidiet bestemmer.¹⁾

Under iakttagelse av hva rådet måtte ha bestemt angående sakenes behandling fastsetter presidenten dagsorden²⁾ for hvert møte³⁾, dog slik at det presidium som sist fungerte, skal bestemme dagsorden for det første møte i sesjonen. Spørsmål angående organiseringen av arbeidet under den pågående sesjon⁴⁾ kan opptas uten først å være tatt opp på dagsorden.

Innkallelse til møte kan enten kunngjøres i rådets sesjonslokale senest kl. 16.00 dagen før møtet, eller meddeles under møte senest nevnte dag, men kan i påtrende tilfelle i stedet meddeles samtlige medlemmer personlig.⁵⁾ Dessuten bør innkallelse om mulig annonseres i dagspressen på møtestedet.

1) Jfr. D 34, N 22, SRO 51.

2) D og N: Dagsorden. S: Foredragsningslista.

3) Det påses at dagsorden skal kunne oppsettes uten iakttagelse av slik strikt orden som knesettes ved SRSt 3. Det forutsettes at rådet suksessivt tar standpunkt til spørsmålet om i hvilken rekkefølge sakene skal tas opp.

4) F. eks. om tilsetning av komitéer, om i hvilken rekkefølge sakene skal behandles o. s. v.

5) Jfr. N 22.

§ 12.

Hver sak behandles to ganger.¹⁾

Ved den første behandling, som finner sted snarest mulig, henvises saken til komité for å bli forberedt innen annen gangs behandling finner sted.

Annens gangs behandling må ikke finne sted før to dager etter første gangs behandling. Når komitéens innstilling ikke er enstemmig, eller den ikke helt samsvarer med det til komitéen henviste forslag, må saken ikke tas opp til annen gangs behandling før to dager etter at innstillingen er avgitt.²⁾ Når det anses nødvendig for at rådets sesjon skal kunne avsluttes til beregnet tid, kan dog rådet beslutte at annen gangs behandling skal foregå tidligere.

Ved annen gangs behandling skal saken avgjøres, med mindre rådet beslutter å utsette den til et senere møte eller en senere sesjon.

Spørsmål som kun angår arbeidets organisasjon i den inneværende sesjon,

avgjøres ved første gangs behandling. Dette gjelder også for andre saker, når rådet enstemmig beslutter det.

1) Jfr. særskilt D 11—13, men obs. at det ikke angis hva de forskjellige behandlingene skal bestå i. Forslaget forutsetter at debatten som regel konsentreres til annen gangs behandling, slik at første gangs behandling blir rent formell. I enkelte tilfelle kan dog en debatt til veiledning for komitéarbeidet være av betydning, f. eks. om redegjørelser fra nordiske samarbeidsorganer.

2) Denne frist som fastsettes i D 8 og N 28, 5. ledd, bør ikke være obligatorisk når et forslag i sin helhet tiltres av en enstemmig komité.

§ 13.

En komité velger, i den utstrekning det anses nødvendig, en ordfører for den eller de saker som er henvist til den.¹⁾

En komité kan innby et utenforstående medlem av rådet²⁾ så vel som et regjeringsmedlem, som ikke er medlem av rådet, til å delta i komitéens behandling av en sak. Komitéen kan også ellers innby personer utenfor rådet til å gi opplysninger og å uttale seg til komitéen.³⁾

Et komitémedlem som, ifølge § 10, 2. ledd i vedtektene for Det nordiske råd, ikke kan delta i beslutninger om visse spørsmål, kan heller ikke i en komité delta i beslutninger vedrørende disse spørsmål.

Står stemmene likt i en komité, gjør formannens stemme utslaget. Ethvert komitémedlem har rett til å ta forbehold overfor en truffet beslutning.

Komitéens forslag til beslutning, med de dertil knyttede forbehold, tilstiles rådet skriftlig.⁴⁾

1) Jfr. ordføreren i D 8 og N 19. Denne institusjon, som er fremmed for svenske vaner, bør, skjønt den kunne være formålstjenlig, ikke gjøres obligatorisk. Å definere ordførerens funksjoner synes overflødig.

2) Det er f. eks. naturlig at den som har laget fremstillingen innbys.

3) Jfr. svensk komm. til § 7 i vedtektene.

4) Kun selve „forslaget“ behøver å bli avfattet skriftlig. Tidens knapphet vil umuliggjøre en uvilkårlig bestemmelse om at endog motiveringen skal overleveres i skriftlig form. Jfr. N 17. Men det ville være ønskelig, særlig av hensyn til språkulikheten, at så skjer.

§ 14.

Under rådets forhandlinger får medlemmene ordet i den orden de anmoder om det.¹⁾ Det står dog presidenten fritt for utenfor ordenen å gi ordet til et medlem, som i angjeldende sak har innbrakt et forslag overensstemmende med § 2, eller stillet forslag eller endringsforslag i henhold til § 4, komitéformann eller ordfører, dersom sådan er valgt, særskilt utpekt talsmann for mindretall i komitéen, og til regjeringsrepresentanter,²⁾ likesom han kan gi ordet for en kort bemerkning til et medlem som tidligere har uttalt seg under forhandlingene.³⁾

Når det anses nødvendig for at rådets sesjon skal kunne avsluttes til fastsatt tid, kan det treffes bestemmelse om å begrense taletiden i en sak. Med to tredjedels flertal kan det videre besluttes å avslutte forhandlingen om en sak.⁴⁾

Forhandlingspråk er dansk, norsk og svensk.

-
- 1) Slike prinsipielle begrensninger av talenes antall og lengde, hvorpå D og N byr eksempler, anses, i hvert fall inntil videre, overflødige. Se dog 2. ledd.
- 2) Jfr. D 30, N 32, SRO 52, Ost 12. Ingen bestemte regler er satt opp. Men med en viss tilslutning til D er presidenten gitt mulighet for, etter egen vurdering, å gjøre avvikelser fra ordenen. Erfaringen vil muligens senere kunne gi anledning til fastere regler.
- 3) Jfr. D 30 m. fl., SOST 12, 2.
- 4) Jfr. D 33, N 32.

§ 15.

Tilrådingen kan vedtas i overensstemmelse med et forslag i henhold til § 2¹⁾ et forslag eller et endringsforslag i henhold til § 4, eller overensstemmende med en innstilling fra komité eller dennes mindretall, eller også, hvis rådet tillater det med to tredjedels flertall, i overensstemmelse med forslag som er fremsatt under rådets forhandling.

Avstemning om en tilråding foregår ved navneopprop etter medlemslisten.²⁾ En beslutning er fattet³⁾, når flere har stemt for enn mot forslaget.⁴⁾

-
- 1) Visse slike forslag (f. eks. om en regjering anmoder om rådets uttalelse) inneholder imidlertid ingen forslag. Et enkelt medlems forslag kan også inneholde forslag om noe annet enn en tilråding, f. eks. om en utredning som sekretariatet skal forestå.
- 2) Muligens bør der innføres slike regler at ikke alltid det medlem som står først i den alfabetiske orden, stemmer først, jfr. D 38, N 38.
- 3) Avstemningsmåten er i flere henseende, særlig når tre eller flere forslag forekommer i samme sak, meget forskjellig i de forskjellige land. Det ville være best å prøve seg frem innen man fastlåser en bestemt ordning.
- 4) D 36.

§ 16.

Valg skjer uten avstemning, dog skal det, hvis 10 medlemmer stiller krav om det, skje ved skriftlig avstemning. Står stemmene likt, gjør loddtrekning utslaget. Til veiledning ved valg etter §§ 7 og 10 skal delegasjonenes arbeidskomiteer (§ 24) fremsette forslag.

§ 17.

Sådanne beslutninger av rådet som omhandles i §§ 4, 6, 7 og 9, § 10, 3. ledd, §§ 12 og 13 i vedtektene for Det nordiske råd, så vel som andre beslutninger som ikke faller inn under denne forretningsordens §§ 15 og 16¹⁾ treffes uten avstemning, med mindre et medlem stiller krav om det. I så fall foregår avstemningen etter bestemmelsene i § 15, 2. ledd.

-
- 1) Eksempelvis beslutninger om utsettelse og om oppdrag til en komité om å iverksette utredning av en bestemt sak til en kommende sesjon.

§ 18.

Under rådets møter føres ved sekretærenes foranstaltning en protokoll, som skal godkjennes av presidiet. Protokollen skal inneholde stenografisk referat av forhandlingene.

Sekretæren sørger for at protokollen blir utgitt i trykken, bortsett fra den del som angår forhandlinger for lukte dører.

§ 19.

Et medlem har, i den utstrekning rådet beslutter, taushetsplikt om hva som er fremkommet ved forhandlinger for lukte dører.

§ 20.

De i vedtektenes § 10 omhandlede tilrådinger undertegnes av presidenten og paraferes av sekretæren. På samme måte underrettes regjeringene om avstemningenes resultat når forslag til en tilråding er forkastet.¹⁾

¹⁾ Om betydningen av dette, jfr. svensk komm. til § 10 i vedtektene.

§ 21.

Utgifter til trykking og andre fellesutgifter som omhandles i vedtektenes § 13, skal fordeles mellom landene i forhold til antall valgte rådsmedlemmer.

§ 22.

Mellom sesjonene kan presidiet fatte beslutninger uten å avholde møte, når presidiets medlemmer er enige om det.

Presidiet bestemmer hvordan den ledelse av sekretariatenes virksomhet og innbyrdes samarbeid som ifølge vedtektenes § 8 påhviler presidiet, skal foregå.¹⁾ Den umiddelbare ledelse av sekretariatet i hvert land har dette lands representant i presidiet.

¹⁾ Man må forutsette at funksjonene for en vesentlig del fordeles mellom presidiets medlemmer.

§ 23.

Inntreffer mellom sesjonene midlertidig eller varig forfall for noe medlem av presidiet eller medlem av en fungerende komité, eller opphører sådant medlem å være medlem av rådet, inntreer i hans sted det medlem som utpekes av den delegasjon han tilhører.

§ 24.

Hver delegasjon velger en arbeidskomite som mellom sesjonene skal rådslå med presidiet og de øvrige arbeidskomiteer i spørsmål som angår organisasjon av rådets virksomhet.

§ 25.

Meddelelse om avholdelse av en sesjon samt alle dokumenter vedrørende rådets møter skal tilsendes Finnlands regjering og riksdag.

Dersom representanter for Finland skal delta i rådets forhandlinger og beslutninger, skal meddelelse herom gis til presidenten, med angivelse av i hvilke saker slik deltakelse vil finne sted.¹⁾

Til Finnlands regjering og de valte medlemmer for Finnlands riksdag²⁾ samt deres suppleanter kan de meddelelser som omhandles i §§ 1 og 3, om nødvendig utsendes senere enn deri bestemt.

Ved behandlingen i rådet og i komiteer av andre saker enn de som meddelelsen i henhold til 2. ledd tar sikte på, deltar representantene for Finland hverken i forhandlinger³⁾ eller beslutninger.

¹⁾ Noen frist for slik meddelelse kan forretningsordenen ikke fastsette; ei heller angis hvem som har å gi meddelelse. For avgivelse av forslag fra finsk hold gjelder derimot reglene i §§ 2 og 3.

²⁾ I de svenske komm. til vedtektene for Det nordiske råd forutsettes at de blir 16 i antall. Men det bør stå Finland fritt, om så ønskes, å sende et mindre antall.

³⁾ For dem gjelder i så måte ikke regelen i § 13, 3. ledd som ikke hindrer i å delta i forhandlinger. Det turde fra finsk hold være av betydning at, når Finnlands deltakelse begrenses til visse saker, dets representanter står helt utenfor alle andre spørsmål.

§ 26.

I særlige tilfelle kan rådet med to tredjedels flertall fravike denne forretningsordens forskrifter.¹⁾

¹⁾ Jfr. N 31.

Förslag

till

Arbetsordning för Nordiska rådet,

utarbetat på grundval av överläggningar i Köpenhamn den 3 november 1952.

(Anmärkningarna hänvisa till förretningsorden för folketinget (D), Stortingets förretningsorden (N), svenska riksdagsordningen (SRO), riksdagsstadgan (SRSt) och ordningsstadgorna (SOST).)

1 §.

Ordinarie session och extra session, som rådet beslutat, tager sin början å tid som rådet enligt 4 § stadgan för nordiska rådet bestämt. Rådet må dock uppdraga åt presidiet att fastställa tid för sådan sessions början. När särskilda omständigheter därtill föranleda, må presidiet, med samtycke av samtliga delegationer, fastställa annan tid och plats för sessionen än rådet bestämt.

Vilja minst två regeringar eller minst tjugo medlemmar påkalla extra session, skola de ingiva skriftlig begäran därom till rådets ordförande. Sådan extra session skall, där ej rådet annorlunda bestämt, hållas å plats och börja å tid, som presidiet efter samråd, där så kan ske, med delegationerna fastställer.

Presidiet ombesörjer, att regeringarna samt valda ledamöter och suppleanter tre månader före sessions början underrättas om tid och plats för dess hållande. I fall som i andra stycket sägs må dock, om särskilda förhållanden därtill föranleda, sådan underrättelse utgå senare.

Session avslutas, när varje å den i 9 § omförmälda förteckningen upptaget ärende av rådet antingen slutligen avgjorts eller uppskjutits till annan session.¹⁾

¹⁾ Förslaget räknar sålunda ej med att ett ärende blir obehandlat, med påföljd att det förfaller (D, S) eller automatiskt uppskjutes till annan session (N 29).

2 §.

Ärende, som avses i 9 § stadgan för nordiska rådet, skall föreläggas rådet genom skriftlig framställning. Denna skall innehålla formulerat förslag¹⁾ till beslut av rådet. Framställning från regering må dock innefatta hemställan om yttrande över ett framlagt förslag.²⁾

Ärende väckes tillika genom att redogörelse för nordiskt samarbetsorgans verksamhet eller anmälan, som avses i 11 § stadgan för nordiska rådet, överlämnas till rådet.

¹⁾ Jfr D 10, 21.

²⁾ Jfr komm. till 10 § stadgan.

3 §.

För att kunna upptagas vid ordinarie session skall framställning hava ingivits till sekretariat senast två månader före sessionens början. Presidiet må dock förkorta nämnda tid till en månad, om erforderlig utredning icke härigenom omöjliggöres. Redogörelser och anmälningar skola ingivas till sekretariat senast en månad före sessionens början. Framställningar jämte de utredningar presidiet funnit erforderliga ävensom redogörelser och anmälningar skola tillställas regeringarna samt valda ledamöter och suppleanter snarast möjligt, dock senast tre veckor före sessionens början.

Beslutar rådet extra session, fastställs tillika, inom vilken tid ärende skall väckas för att kunna upptagas vid sessionen. Rådet äger bestämma, att endast visst ärende skall förekomma vid sådan session.

Vid annan extra session upptages endast ärende, för vars behandling sessionen påkallats. Erforderliga handlingar utsändas snarast möjligt.¹⁾

Utan hinder av vad i denna paragraf stadgas må rådet med två tredjedelars majoritet besluta upptaga ärende till behandling.²⁾

¹⁾ Det förutsättes (jfr. 1 § tredje stycket) att extra session kan behöva inkallas mycket snabbt.

²⁾ Ärendet kan ha väckts före sessionen med överskridande av fastställd frist eller vid själva sessionen.

4 §.

I ärende, som väckts hos rådet före sessions början, må regering eller medlem skriftligen framställa förslag senast vid sessionens första sammanträde.¹⁾

¹⁾ Då yttrande begärts (2 § första stycket), böra medlemmarna kunna föreslå dess innehåll. Om en regering eller en medlem gjort en framställning, bör inom den väckta frågans ram en ändring eller ett tillägg kunna föreslås. Jfr t. ex. D 22, SRO 55.

5 §.

Återkallas framställning, som avses i 2 §, eller förslag, som avses i 4 §, äger medlem av rådet vid det sammanträde då återkallelsen anmäles övertaga framställningen eller förslaget.¹⁾

¹⁾ D 25.

6 §.

På grund av anmälningar till sekretariaten, som böra göras senast en vecka före varje sessions början¹⁾, upprättas medlemsförteckning för sessionen, som tillika utvisar, huruvida medlems rätt att delta i rådets överläggningar och beslut är

begränsad med avseende å särskilt ärende.²⁾ Medlemsförteckningen fastställs vid sessions första sammanträde.³⁾ Då anledning därtill gives⁴⁾, skall den ändras.

I medlemsförteckningen upptagas i bokstavsordning först regeringarnas representeranter och därefter de valda ledamöterna. I denna ordning intaga medlemmarna sina platser i sessionssalen.⁵⁾

1) Anmälningarna böra avse, vilka regeringsrepresenteranter som skola deltaga, vilka valda medlemmar som äro förhindrade och vilka suppleanter som i deras ställe skola inträda.

2) Här syftas dels på 10 § andra stycket av stadgan, dels på det fall att Finland endast deltagit i vissa ärendens behandling (jfr 25 § andra stycket).

3) Detta blir en enkel motsvarighet till den prövning av medlemmarnas behörighet varom stadgas i D 1, N 1, SRO 32.

4) Exempelvis om medlem får förfall.

5) Jfr Europarådet.

7 §.

Vid första sammanträdet i session utses ordförande och vice ordförande¹⁾ med iakttagande av att varje land ävensom olika politiska meningsriktningar bliva representerade i presidiet. Innan sådant val skett, föres ordet av den förut fungerande ordföranden. Den, som vid ett ärendes behandling fungerar eller tidigare därunder fungerat som ordförande, äger deltaga i omröstningen men ej i överläggningen.²⁾

1) Jfr 5 § stadgan.

2) Överensstämmet i huvudsak med D 4, N 32.

8 §.

Som sekreterare fungerar sekreteraren hos den delegation, i vars land session hålles. I sekretariatsgöromålen biträda, på sätt presidiet bestämmer, sekretariatens personal i övrigt samt personal, som därutöver förordnas av ordföranden.

9 §.

Vid första sammanträdet i session fastställs ärendesförteckning¹⁾, i vilken ärenden som väckts enligt 3 § eller uppskjutits till sessionen skola uppföras. Uppfattas senare annat ärende, skall det ock uppföras å ärendesförteckningen.

1) Ett slags motsvarighet till sakslisten, N 30. Då ärendesförteckningen fastställs, prövas, huruvida frågorna blivit väckta i behörig ordning.

10 §.

Om rådet ej annorlunda beslutar, skola vid första sammanträdet beslut fattas om tillsättande av utskott¹⁾ samt utses medlemmar i dessa. Vid valet skall en allsidig representation i varje utskott eftersträvas.

Envar vald medlem av rådet²⁾ kan väljas till medlem av utskott.

Varje utskott väljer inom sig ordförande och högst tre vice ordförande.³⁾

- 1) Frågan om en fastare utskottsorganisation torde böra upptagas, sedan erfarenhet vunnits om beskaftenheten av rådets arbete.
 2) Alltså även ordföranden, men ej regeringsrepresentanter. Jfr om de senere 13 § andra stycket.
 3) Regler om utskotts konstituering (se t. ex. D 8) överflödiga.

11 §.

Rådet sammanträder å tid rådet eller presidiet bestämmer.¹⁾

Med iakttagande av vad rådet kan hava bestämt angående ärendenas behandling fastställer ordföranden dagordning²⁾ för varje sammanträde³⁾, dock att det förut fungerande presidiet skall bestämma dagordningen för första sammanträdet i session. Frågor rörande arbetets organisation vid pågående session⁴⁾ må upptagas utan att hava uppförts på dagordning.

Kallelse skall antingen anslås i rådets sessionslokal senast kl. 16 dagen före sammanträdet eller meddelas vid sammanträde senast sagda dag, men kan i brådskande fall i stället personligen delgivas samtliga medlemmar.⁵⁾ Tillika bör kallelse om möjligt annonseras i dagstidningar å sammanträdesorten.

1) Jfr D 34, N 22, SRO 51.

2) D och N: Dagsorden; S: föredragningslista.

3) Det avses, att dagordningen skall uppgöras utan iakttagande av sådan strikt ordning som enligt SRSt 3. Det förutsättes att rådet successivt tar ståndpunkt till frågan, i vilken ordning ärendena skola upptagas.

4) T. ex. om tillsättande av utskott, om ordningen för ärendenas behandling o. s. v.

5) Jfr N 22.

12 §.

Varje ärende skall underkastas två behandlingar.¹⁾

Vid första behandlingen, som äger rum snarast möjligt, hänvisas ärendet till utskott för att beredas innan andra behandlingen äger rum.

Andra behandlingen må ej äga rum förrän andra dagen efter första behandlingen. Då utskottets förslag icke är enhälligt eller det icke helt överensstämmer med till utskottet hänvisad framställning, må ärendet icke upptagas till andra behandlingen förrän andra dagen efter det förslaget avgavs.²⁾ När det anses behövt för att rådets session skall kunna avslutas inom beräknad tid, må dock rådet besluta att andra behandlingen skall äga rum tidigare.

Vid andra behandlingen avgöres ärendet, såvida ej rådet beslutar uppskov till annat sammanträde eller till annan session.

Till avgörande vid första behandlingen må företagas fråga, som allenast rör arbetets organisation vid pågående session, så ock, där rådet enhälligt det beslutar, annat ärende.

1) Jfr särskilt D 11—13, men obs. att det ej angives, vari de olika behandlingarna skola bestå.
 Förslaget förutsätter att överläggningen i regel koncentreras till andra behandlingen, så att

första behandlingen blir rent formell. I vissa fall kan dock en diskussion till ledning för utskottsarbetet vara lämplig, så t. ex. om redogörelser från nordiska samarbetsorgan.

2) Denna frist, som stadgas i D 8 och N 28 femte stycket, bör ej vara obligatorisk, när ett förslag helt tillstyrks av ett enhälligt utskott.

13 §.

Utskott utser, i den mån så finnes erforderligt, referent för ärende, som hänvisats dit¹⁾.

Utskott äger inbjuda utomstående medlem av rådet²⁾ ävensom regeringsledamot, som icke tillhör rådet, att utan rösträtt deltaga i dess överläggningar om visst ärende. Utskottet äger ock eljest inbjuda utanför rådet stående person att inför detsamma meddela upplysningar och avgiva meningsyttringar.³⁾

Medlem av utskott, vilken enligt 10 § andra stycket stadgan för nordiska rådet ej må deltaga i beslut om viss fråga, äger ej heller inom utskott deltaga i beslut i frågan.

Vid lika rösttal äger inom utskott ordföranden utslagsröst. Envar utskottsmedlem vare berättigad att anmäla reservation mot fattat beslut.

Utskotts förslag till beslut överlämnas jämte därtill hörande reservationer i skriftlig form till rådet.⁴⁾

1) Jfr ordföreren i D 8 och N 19. Denna institution, som är främmande för svenska vanor, bör, ehuru den torde kunna vara ändamålsenlig, ej göras obligatorisk. Att definiera referentens funktioner synes överflödigt.

2) Det är exempelvis naturligt att den som gjort framställning inbjudes.

3) Jfr komm. till 7 § stadgan.

4) Endast själva "förslaget" behöver avfattas skriftligen. Tidens knapphet omöjliggör ovillkorlig bestämmelse om att även motivering skall i skriftlig form överlämnas, jfr N 17. Men önskvärt är, särskilt med hänsyn till språkolikheten, att så sker.

14 §.

Vid överläggning inom rådet äga medlemmarna yttra sig i den ordning de anmäla sig.¹⁾ Det står dock ordföranden fritt att oberoende av denna ordning giva ordet åt medlem, som i ärendet väckt framställning enligt 2 § eller förslag enligt 4 §, utskottsordförande eller referent, där sådan utsetts, särskilt utsedd talesman för minoritet i utskott och regeringsrepresentant²⁾, så ock för kort replik åt medlem, som yttrat sig tidigare under överläggningen.³⁾

När det anses behöfligt för att rådets session skall kunna avslutas inom beräknad tid, må beträffande särskilt ärende begränsning av anförandenas längd bestämmas. Med två tredjedelars majoritet må ock beslutas, att överläggningen om ett visst ärende skall avslutas.⁴⁾

Förhandlingspråk äro danska, norska och svenska.

1) Sådana principiella begränsningar av anförandenas antal och längd, varpå D och N ge exempel, ha — i varje fall tills vidare — ansetts överflödiga. Se dock andra stycket.

2) Jfr D 30, N 32, SRO 52, SOST 12. Inga strikta regler ha upptagits. Men i viss anslutning till

D har ordf. fått möjlighet att efter egen omprövning göra avvikelser från ordningen. Erfarenheterna torde sedermera kunna ge anledning till fastare regler.

³⁾ Jfr D 30 m. fl. ställen, SOSSt 12 : 2.

⁴⁾ Jfr D 33, N 32.

15 §.

Rekommendation må beslutas i enlighet med framställning enligt 2 § ¹⁾ eller förslag enligt 4 § eller i enlighet med förslag av utskott eller minoritet inom utskott eller ock, om rådet med två tredjedelars majoritet det medgiver, i enlighet med yrkande, som framställts under rådets överläggning.

Rekommendation beslutas genom omröstning medelst namnupprop efter medlemsförteckningen.²⁾ Beslut har fattats³⁾, då flera röstat för än mot förslaget.⁴⁾

¹⁾ Vissa sådana framställningar (t. ex. då regering anhåller om rådets yttrande) innehålla emellertid inga förslag. En enskild medlems framställning kan också innehålla förslag om något annat än en rekommendation, t. ex. om en utredning genom sekretariatets försorg.

²⁾ Möjligen införes sådana regler att ej alltid den medlem som är först i den alfabetiska ordningen röstar först; jfr D 38, N 38.

³⁾ Omröstningssätten äro i flera hänseenden — särskilt när tre eller flera yrkanden förekomma i samma sak — mycket olika i de olika länderna. Man torde vara nödsakad att pröva sig fram innan man fastläser en bestämd ordning.

⁴⁾ D 35.

16 §.

Val förrättas utan omröstning; dock skall det, om tio medlemmar det påkalla, äga rum med slutna sedlar. Vid lika rösttal avgör lotten. Till ledning för val enligt 7 och 10 §§ skola förslag framläggas av delegationernas i 24 § omförmälda arbetsutskott.

17 §.

Sådana beslut av rådet som avses i 4, 6, 7 och 9 §§, 10 § tredje stycket, 12 och 13 §§ stadgan för nordiska rådet, så ock andra beslut, som ej avses i 15 och 16 §§ denna arbetsordning¹⁾ fattas utan omröstning, såvida ej någon medlem påkallar sådan. Omröstning äger i så fall rum på sätt i 15 § andra stycket stadgas.

¹⁾ Exempelvis beslut om uppskov och om uppdrag åt utskott att till en kommande session verkställa utredning av visst ärende.

18 §.

Vid rådets sammanträden föras genom sekreterarens försorg protokoll, som justeras av presidiet. Protokollen skola innefatta stenografiska referat av förhandlingarna.

Protokollen utgivnas — till den del de ej avse förhandlingar inom lyckta dörrar — genom sekreterarens försorg av trycket.

19 §.

Medlem vare, i den mån rådet det beslutar, förbunden till tysthetsplikt med avseende å vad som förekommit vid förhandling inom lyckta dörrar.¹⁾

¹⁾ Straff för brott mot tystnadsplikt finnes för svensk rätts vidkommande utsatt i 25 kap. 3 och 11 §§ strafflagen.

20 §.

Sådan rekommendation, som avses i 10 § stadgan för nordiska rådet, under tecknas av ordföranden och kontrasigneras av sekreteraren. På samma sätt skola, när förslag till rekommendation avslagits, regeringarna underrättas om omröstningens resultat.¹⁾

¹⁾ Om betydelsen härav jfr komm. till 10 § stadgan.

21 §.

Tryckningskostnader och övriga gemensamma kostnader, som avses i 13 § stadgan för nordiska rådet, skola fördelas mellan länderna i förhållande till antalet valda medlemmar av rådet.

22 §.

Mellan sessionerna må beslut av presidiet, när dess medlemmar äro eniga, fattas utan att de sammanträda.

Huru den ledning av sekretariatens verksamhet och inbördes samarbete, vilken enligt 8 § stadgan för nordiska rådet ankommer på presidiet, skall utövas, beror av vad presidiet därom bestämmer.¹⁾ Den omedelbara ledningen av sekretariatet i varje land utövas av detta lands representant i presidiet.

¹⁾ Man måste förutsätta, att funktionerna till väsentlig del fördelas mellan presidiets medlemmar.

23 §.

Uppkommer mellan sessionerna tillfälligt eller varaktigt hinder för medlem av presidiet eller av då fungerande utskott, eller upphör sådan medlem att vara medlem av rådet, inträder i hans ställe den medlem, som den delegation han tillhör utser.

24 §.

Varje delegation utser ett arbetsutskott att mellan sessionerna rådslå med presidiet och övriga arbetsutskott i frågor som angå organisationen av rådets verksamhet.

25 §.

Underrättelse om sessions hållande ävensom alla handlingar avseende rådets sammanträden skola tillställas Finlands regering och riksdag.

Skola representanter för Finland deltaga i rådets överläggningar och beslut, bör anmälan härom göras till ordföranden, med angivande av i vilka ärenden sådant deltagande kommer att äga rum.¹⁾

Till Finlands regering och valda medlemmar i rådet från Finlands riksdag²⁾ jämte deras suppleanter må meddelanden som avses i 1 och 3 §§, om så erfordras, utsändas senare än däri säges.

Vid behandling i rådet och i utskott av andra ärenden än dem, som anmälan enligt andra stycket avser, deltaga representanterna för Finland icke i vare sig överläggningar³⁾ eller beslut.

- 1) Någon frist för sådan anmälan kan arbetsordningen ej fastställa; ej heller angives vem som har att göra anmälan. För avlåtande av framställningar från finskt håll gälla däremot reglerna i 2 och 3 §§.
- 2) I komm. till stadgan för nordiska rådet förutsattes, att de bli 16 till antalet. Men det torde få anses Finland obetaget att, om så önskas, sända ett mindre antal.
- 3) För dem gäller sålunda ej regeln i 13 § tredje stycket som ej hindrar deltagande i överläggningar. Det torde från finsk synpunkt framstå som betydelsefullt att, när Finlands deltagande begränsats till vissa ärenden, dess representanter stå helt utanför alla andra frågor.

26 §.

För särskilt tillfälle må rådet med två tredjedelars majoritet besluta avvikelser från vad som gäller enligt denna arbetsordning.¹⁾

¹⁾ Jfr N 57.

Oversigt over forskellige tekniske betegnelser i den danske, norske og svenske tekst af forslaget til forretningsordenen.

(Vedtægtens terminologi er ikke anset for at være absolut bindende. I den danske og delvis den norske forretningsordens tekst er benyttet en række fællesnordiske eller internationale betegnelser, som skønnes hensigtsmæssige, i forventning om, at der under sessionen kan opnås enighed om deres anvendelse i alle tre tekster).

A. Udtryk vedrørende rådets sammensætning og organisation.

<i>Dansk</i>	<i>Norsk</i>	<i>Svensk</i>
Delegation (gruppe)	delegasjon	delegation
suppleant (stedfortræder)	suppleant	suppleant
præsident (formand)	president	ordförande
vicepræsident (næstformand)	visepresident	vice ordförande
komité (udvalg)	komité (utvalg)	utskott
formand (for komité)	formann	ordförande
næstformand (i komité)	viseformann	vice ordförande
rapportør (ordfører)*)	ordfører	referent

B. Udtryk vedrørende rådets arbejdsform og arbejdsstof.

<i>Dansk</i>	<i>Norsk</i>	<i>Svensk</i>
Vedtægt	vedtekt	stadga
forretningsordenen	forretningsorden	arbetsordning
ordentlig session (samling)	ordinær sesjon	ordinarie session
overordentlig session	ekstraordinær sesjon	extra session
møde	møte	sammanträde
indbringe en sag	reise en sak	väcka ett ärende
optage en sag til behandling	ta en sak opp til behandling	upptaga ett ärende
emneliste	saksfortegnelse	ärendesförteckning
dagsorden	dagsorden	dagordning (föredragningslista)
forslag el. henvendelse (FO § 2)	forslag el. henvendelse	framställning**)
forslag el. ændringsforslag (FO § 4)	forslag el. endringsforslag	förslag
innstilling fra komitéberetning***)	innstilling fra komitéberetning	förslag av utskottberättelse
redegørelse***)	redegjørelse	redogörelse
meddelelse (vedtægten § 11)	melding	anmälan
udredning (undersøgelse el. redegørelse)	utredning	utredning
rekommendation (henstilling)	tilråding (henstilling)	rekommendation (hemställan)
kort bemærkning	kort bemerkning	replik
afstemning	avstemning	omröstning

*) Måske kan ordet „talsmand“ (svensk talesman) benyttes som fælles betegnelse i stedet for „rapportør“. Betegnelsen ordfører er uheldig, da den kan forveksles med den svenske betegnelse for formand (ordförande).

***) „Framställning“ er i den svenske tekst af forretningsordenen benyttet om både forslag fra regering (svensk: proposition) og private forslag (svensk: motion).

****) I den danske tekst benyttes „beretning“ om rapporter om samarbejdsorganernes virksomhed, som af disse afgives til Nordisk Råd. „Redegørelser“ betegner specielt de oversigter over hidtidigt nordisk samarbejde på det kulturelle, sociale og økonomiske område, som er udarbejdet af de nordiske landes udenrigsministerier til Nordisk Råds 1. session.

I. Kulturelt samarbejde

(Sagerne nr. 2, 13, 8, 20 og 4).

<i>Kultursamarbejde:</i>	sp.
Sag nr. 2 (forslag)	525
Sag nr. 2 (Ændringsforslag)	547
Sag nr. 13	551
Sag nr. 8	565
Sag nr. 20: Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atom- energikommission.	
 <i>Parlamentarisk bulletin:</i>	
Sag nr. 4	631

Forslag

angående

forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov.

(Af Nils Herlitz, tiltrådt af Marius Buhl, Chr. Christiansen, Erik Fast, Jørgen Jørgensen (Lejre), Sven Em. Ohlon, Karl Olsen og Adolf Wallentheim).

1. Betydelsen av gemensamt nordiskt arbete.

Bland de mångahanda olikartade åtgärder och företag, som bruka sammanfattas under termen "nordiskt samarbete", hava sådana en särskild betydelse, som innebära, att *krafter från de olika länderna förenas i ett gemensamt praktiskt arbete med konkreta samhällsnyttiga resultat för ögonen*; detta är nordiskt samarbete i ordets egentligaste mening.

Betydelsen av sådant samarbete är flerfaldig.

För det första har ur *samhällsekonomisk* synpunkt ett samarbete uppenbara fördelar framför en verksamhet driven av varje folk för sig. Vid en sådan verksamhet inträffar ofta nog, att oproportionerligt stora resurser tagas i anspråk; kanske bli kostnaderna i själva verket föga mindre, än om verksamheten bedrevs gemensamt. Lika ofta lär det väl hända, att de medel, som egentligen skulle erfordras, ej kunna uppbringas, vadan verksamheten får bedrivas i en mindre omfattning än som vore önskvärd eller på ett mindre rationellt sätt. Eller också befinnes det över huvud taget icke möjligt att upptaga den ifrågavarande verksamheten. Kanske kommer man i flera länder till samma negativa resultat, när man ej räknar med annat än rent nationella företag. Det är klart, att läget kan bliva ett helt annat, om en verksamhet befinnes kunna drivas gemensamt för tillgodoseende av gemensamma behov och med ekonomiskt stöd från olika håll.

För det andra kan givetvis *ett gemensamt bedrivet arbete i många fall bliva bättre utfört* än en isolerad verksamhet. Detta icke blott på grund av de större ekonomiska resurser, som då kunna uppbringas, utan också och framför allt därför att basen för arbetet kan bliva bredare. Ett rikare urval av lämpliga arbetskrafter kan vinnas, om hela Norden utgör rekryteringsbas. Med det rikare urvalet följer ock i de flesta fall en mångsidigare fond av erfarenheter, kunskaper, arbetsmaterial. Ar-

betets resultat kunna på detta sätt bliva mera givande för dem, som i varje särskilt land skola draga nytta av det.

För det tredje kan jag icke underlåta att framhålla *betydelsen av samarbetet såsom sådant*. All erfarenhet visar att få ting äro ägnade att så föra människor tillsammans som gemensamt arbete på en gemensam uppgift. Därför är också nordisk arbetsgemenskap enligt min övertygelse ägnad att mer än något annat befästa medvetandet om folkens gemenskap.

De här utvecklade tankegångarna ligga givetvis till grund för mycket av det samarbete, som utförts enbart av enskilda krafter, genom organisationer eller annorledes. När ekonomiskt stöd från det allmännas sida ej i frågakommer, har emellertid nordiska rådet ej att taga befattning med sådant samarbete.

Däremot torde det vara av betydelse att rådet övertväger, *i vad mån genom staternas försorg eller med deras ekonomiska stöd nordiskt samarbete* — i den mening som här åsyftas — *kan främjas*.

2. Institutioner för gemensamma behov.

Det skulle föra för långt att upptaga detta spörsmål i hela dess vidd. Sådana synpunkter, som här anförts, kunna givetvis göra sig gällande i en mångfald helt olikartade lägen. Men frågan skall här upptagas i mera begränsad omfattning.

Det hemställes, att rådet ville taga under omprövning frågan om möjligheterna att *genom forsknings-, undersöknings-, undervisnings- och liknande institutioner tillgodose gemensamma nordiska behov*.¹⁾

Frågan begränsas sålunda till att gälla *institutioner* (institut, anstalter etc.), som skola tjäna gemensamma behov. Samarbete kan ju också äga rum annorledes än genom sådana institutioner. Det förekommer givetvis nordiskt samarbete — i större eller mindre grad bestämt av sådana synpunkter som inledningsvis antyddes — som över huvud taget ej är knutet till särskilt bildade institutioner; så t. ex. må erinras om det nordiska lagstiftningsarbetet. På åtskilliga områden förekommer ett samarbete — innefattande bl. a. utbyte av erfarenheter och informationer — mellan fristående nationella institutioner; sådant samarbete förekommer också i icke ringa omfattning mellan statliga förvaltningsmyndigheter. Uppenbarligen äro sådana samsarbetsformer i många fall synnerligen ändamålsenliga, fastän de icke i allo erbjuda samma fördelar som det gemensamma arbetet vid en institution för gemensamma behov. Det är emellertid, som sagt, på sistnämnda samsarbetsform och med denna förbundna speciella problem, som uppmärksamheten skall koncentreras.

Frågan begränsas också så till vida, att den endast gäller institutioner, som

¹⁾ Denna fråga har korteligen berörts i en av mig väckt motion i första kammaren vid 1947 års riksdag (nr 113). Se ock riksdagens i anledning därav avlätna skrivelse till K. M:t (nr 203) och första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4 vid samma riksdag.

hava till huvudsaklig uppgift att med anlitan- de av speciell sakkunskap bedriva *vetenskaplig forskning*, verkställa *utredningar* och *undersökningar*, bedriva *för- söksverksamhet* o. s. v., antingen i rent vetenskapliga eller mera praktiska syften, ävensom *undervisningsanstalter* av olika slag. Däremot skall här icke resas frågan om samarbete inom områden, som tillhöra statsförvaltningen i mera egentlig mening. Utan tvivel kunna även sådana spörsmål förtjäna övervägas; det må t. ex. erinras om att man mycket allvarligt övervägt frågan om ett förenhetligande av den nordiska patentlagstiftningen och inrättande av en enhetlig nordisk patentmyndighet. Men frågan om anordnandet av nordiska organ av sådan art är betydligt mera vittutseende och kräver särskilda överväganden av både praktisk och juridisk — icke minst statsrättslig — art. Man bör väsentligt lättare kunna bemästra frågan om samarbete på sådana verksamhetsområden som ovan angivits. Dels gäller om dessa verksamheter att de i särskilt stor utsträckning inriktas på behov, som i själva verket äro gemensamma, eller lätt nog kunna inriktas på sådana, dels äro de i regel så pass fristående i förhållande till den egentliga statsförvaltningen, att ett samarbete icke behöver möta samma svårigheter som på den egentliga statsförvaltningens område.

Så som frågeställningen här preciserats, är den givetvis tillämplig på en mångfald områden inom ramen för *universitetsorganisationen* och den rent vetenskapliga forskningen i övrigt. Här skall icke resas den gamla idén om ett nordiskt universitet, senast aktualiserad genom överväganden inom föreningarna Norden. Det är samarbete inom mera begränsade områden som åsyftas. Det är överflödigt att här lämna några exempel på områden där samarbete kunde ifrågakomma. Frågeställningen konkretiseras däremot i en till regeringarna i oktober 1952 avgiven framställning från nordiska kulturkommissionen. Där redovisas en stor mängd uppslag till vetenskapligt samarbete på olika områden och särskilt till inrättande av nordiska institutioner för speciella vetenskapliga uppgifter. Kulturkommissionen uttalar för sin del det önskemålet, att när större utbyggnadsplaner för vetenskapliga institutioner äro å bane, frågan om möjligheterna för ett samarbete kommer under övervägande.

Inom *undervisningsväsendet* i alla dess olika former kan man givetvis också på en mångfald olika områden ställa den fråga, som här rests. Särskilt har man att uppmärksamma frågan om undervisningsanstalter — högre och lägre — för jämförelsevis speciella ändamål och för begränsade kretsar av elever. Några exempel må nämnas. I kulturkommissionens nyss nämnda framställning omnämnes tanken på en "skole i helsearbeid". Välbekant är frågan om en nordisk journalisthögskola. Man har också lancerat idén om en "folklig nordisk högskola".

För att i någon mån belysa beskaffenheten av *andra verksamhetsområden*, inom vilka samarbete i en eller annan form möjligen kan ifrågakomma, har jag — utan att åsyfta någon sorts fullständighet — ur den svenska riksstaten för 1952—53 sammanställt en förteckning över ett antal institutioner, som upprättats av eller ekonomiskt understötts av den svenska staten (*se bilagan*).

Det bör från början starkt betonas, att då denna lista här presenteras och då i fortsättningen särskilda verksamhetsområden nämnas, detta på intet sätt innebär ett ståndpunktstagande till frågan om lämpligheten eller möjligheten att på det ena eller andra området etablera ett nordiskt samarbete av den art jag avsett. Jag har icke på något område ansett mig böra försöka bedöma, huruvida åtgärder för samarbete äro att rekommendera. Säkerligen visar sig på åtskilliga områden ett nordiskt samarbete icke vara behöfligt eller önskvärt, och på vissa områden torde det samarbete som är önskvärt och behöfligt i en eller annan form redan äga rum.

3. En uppgift för nordiska rådet.

Då hela detta frågekomplex nu bringas under nordiska rådets bedömande, har det varit i tanke att den form av samarbete som åsyftas kan väsentligt främjas, om den erhåller rådets stöd.

Nära till hands ligger den invändningen, att spørsmålet är för vittomfattande för att rådet skulle kunna taga ståndpunkt till det, att det sönderfaller i en oöver-skådlig mängd speciella frågor, som måste bedömas var för sig och för vilkas bedömande rådet nu icke äger något underlag. Man är kanske benägen att erinra om den varning, som i nordiska interparlamentariska rådets framställning om rådet sinrättande framställdes: "Rådet bör principiellt sysselsätta sig med aktuella spörsmål, med andra ord spörsmål, i vilka man anser sig kunna rekommendera omedelbara åtgärder och tillika bestämt ange dessa åtgärders innebörd. . . Det bör avstå från att uttala framtidsönskemål i vilka inga omedelbara åtgärder kunna ifrågakomma." Också en annan invändning skulle kunna resas. Det skulle kunna sägas, att i den mån ett utvidgat samarbete skall ifrågakomma på ett visst verksamhetsområde, initiativet därtill bör tagas av dem, som äro sysselsatta inom eller eljest intresserade av detta verksamhetsområde. Framkommer intet sådant initiativ, måste tvivel inställa sig, huruvida något verkligt behov föreligger.

Dessa invändningar äro emellertid ej bärande.

Att rådet tar upp saken i generell, principiell form på ett stadium, då inga konkreta samarbetsförslag ännu föreligga, strider ingalunda mot principerna för rådets verksamhet. Jag citerar ånyo nordiska interparlamentariska förbundets framställning: "Där en tanke ännu ej är mogen att sättas ut i livet, kan det likväl bliva fråga om att omedelbart igångsätta underhandlingar, undersökningar eller andra förberedelser; rådet bör kunna uttala sig om huruvida regeringarna (eventuellt också parlamenten) på detta sätt böra taga upp saken till behandling och om de linjer efter vilka det förberedande arbetet skall bedrivas." För egen del anser jag det vara en naturlig uppgift för nordiska rådet att taga jämförelsevis vitt syftande initiativ av detta slag. Att en fråga ännu befinner sig på ett tämligen outrett stadium behöver icke utgöra något hinder, om man blott hyser den övertygelsen, att initiativet kan leda till praktiska resultat.

Vad det här föreliggande problemkomplexet angår, är det enligt min tanke av stort värde, (1) om rådet gör ett *principiellt uttalande till förmån för sådant samarbete, varom här är fråga*. Sker det, vågar man väl räkna med att regeringar, parlament och myndigheter vid behandlingen av hithörande frågor icke försumma att noggrant överväga, huruvida ett nordiskt samarbete är möjligt och gagneligt. På samma gång blir ett sådant ståndpunktstagande ett incitament för andra kretsar, som äro intresserade av ett visst verksamhetsområde, att söka finna praktiska utvägar till verksamhetens utvecklande genom samarbete. Det kan ingalunda förväntas, att man på alla de håll, där ett nordiskt samarbete i och för sig vore rationellt, har ögonen öppna för de fördelar det kan erbjuda och, utan incitament utifrån, räknar med möjligheten att ett sådant samarbete kan genomföras. För övrigt — detta kan ytterligare svaras på invändningen att man bör avvakta initiativ från vederbörligt håll — måste man räkna med möjligheten, att de som äro engagerade i en viss verksamhet av en eller annan anledning äro intresserade av att den drives nationellt, ehuru i själva verket ett nordiskt samarbete vore ändamålsenligt.

Att rådet redan på detta stadium tar spørsmålet under behandling är även ur en annan synpunkt av betydelse. Vid bedömande av frågan, huruvida och på vilket sätt samarbete på ett bestämt område bör upprättas, inställa sig en mängd olika frågor av principiell och praktisk natur. Delvis måste väl dessa frågor växla allt efter förhållandena på det verksamhetsområde det gäller. Men delvis äro de sådana, att de måste inställa sig på vilket område som helst, eller i varje fall på många olika områden. Det är under sådana förhållanden av värde, om (2) *dessa allmänna frågeställningar* — som skola antydvas i fortsättningen — *kunde bliva genomtänkta och övervägda*. Därmed banas vägen för de speciella frågornas lösning.

Genom rådets behandling av frågan skulle också kunna åstadkommas, att möjligheterna för samarbete på olika områden bleve mer eller mindre fullständigt inventerade. Det framstår icke såsom en oöverkomlig uppgift att skapa en (3) *översikt över problemkomplexet*, att klargöra på vilka områden ett samarbete är ändamålsenligt och önskvärt och att på grundval härav göra *konkreta rekommendationer till regeringarna*.

Det är emellertid uppenbart, att vad rådet sålunda kunde göra icke kan mer än till ringa del åstadkommas vid den session, där detta förslag framlägges. Det kan vid denna session utrönas, huruvida inom rådet finnes ett positivt intresse för saken. Om detta är fallet, bör det på något vis komma till uttryck; redan däri-genom kan, såsom nyss utvecklades (1), saken föras ett stycke framåt. Det är tänkbart, att de allmänna frågorna om förutsättningarna och de möjliga formerna för samarbete (2) ävenledes kunna i någon mån klarna redan vid den första sessionen. Men utan tvivel komma de att kräva fortsatta, grundligare överväganden. Fortsatt utredning är också erforderlig för vinnande av säkrare överblick över området och för eventuella initiativ från rådets sida till samarbete på bestämda områden (3). Detta arbete bör enligt min tanke kunna utföras av *ett av rådet valt, mellan sessionerna verksamt utskott*, som därvid biträdades av sekretariatet. Vid ut-

redningen torde man kunna hänvända sig till representanter för olika verksamhetsområden för att därigenom vinna underlag för ett bedömande av behov och möjligheter. I den mån uppkommande frågor falla inom verksamhetsområdet för något speciellt nordiskt samarbetsorgan — jag tänker särskilt på nordiska kulturkommissionen — bör givetvis samråd med detta äga rum. På grundval av utskottets undersökning bör rådet kunna *vid 1954 års session besluta en rekommendation innefattande allmänna riktlinjer, eventuellt också rekommendationer beträffande samarbete på speciella områden.*

4. Synpunkter för bedömande av lämpligheten av samarbete.

Några synpunkter, som synas förtjäna beaktande vid rådets överväganden och särskilt vid den ifrågasatta utredningen, torde här böra utvecklas.

Förutsättningen för samarbete är givetvis, att det finnes ett *gemensamt behov*. Samarbete kan icke ifrågakomma inom en verksamhet, som tjänar ett rent nationellt behov, vilket ej har motsvarighet i andra länder. Verklig gemenskap är ej heller möjlig i sådana fall, då visserligen en likartad verksamhet behöves i olika länder, men denna verksamhet måste inriktas på rent nationella resultat. En forsknings- eller undersökningsinstitutions verksamhet kan t. ex. — för att nämna ett extremt exempel — vara bestämd av hänsyn till den nationella säkerheten. De olika ländernas organ för kartläggning hava helt skilda uppgifter: att få varje särskilt land kartlagt. En utbildningsinstitution kan behöva vara avpassad efter rent nationella personalbehov. En anstalt för juridisk undervisning kan t. ex. ej med fördel göras helt gemensam, ty i varje land behöves undervisning i det landets rätt. En viss vetenskaplig institution kan vara hänvisad att tjäna en viss nationell näringsgren, exempelvis därför att den bygger på ekonomiska bidrag därifrån.

En öppen fråga är dock, vilken hänsyn som i varje särskilt fall bör tagas till sådan nationell bundenhet, som här berörts. Det visar sig kanhända vid närmare undersökning, att samarbetets värde överväger värdet av att en rent nationell målsättning fasthållles. Tänkbart är också, att inom ett visst verksamhetsområde en gren av verksamheten drives gemensamt, medan andra, mera nationellt betonade grenar ombesörjas av varje land för sig.

Frågan gäller alltså sådan verksamhet, som icke är inriktad eller i varje fall icke behöver inriktas på nationellt betonade resultat, med andra ord *sådan verksamhet vars resultat kan komma flera länder till godo*. Det kan t. ex. gälla en utbildning eller undervisning, som kan eller bör vara — helt eller delvis — likadan i de olika länderna, en vetenskaplig forskning, som är av lika stor betydelse för olika länder, undersökningar till det allmännas eller till enskildas tjänst, som påkallas av behov som äro desamma i olika länder, o. s. v.

De gemensamma behoven kunna göra sig gällande *i flera eller färre av de nordiska länderna*. Givetvis bör man vid övervägandena taga hänsyn till alla de nordiska

länderna, sålunda även till Finland; det är därför önskvärt att vid den utredning som ifrågasättes, medverkan från Finlands sida kan ernås. Men det är ingalunda sagt, att ett visst behov gör sig gällande i alla de nordiska länderna. Och även om så är fallet, kan det väl inträffa, att ett eller annat av länderna icke önskar deltaga, t. ex. därför att det föredrar en rent nationell institution, eller därför att det ej finner behovet vara så stort, att det kan underkasta sig kostnaderna. I sådana lägen kan givetvis intet hinder möta mot att samarbete etableras endast mellan två, tre eller fyra länder.

Förutsättningen för ett samarbete måste givetvis vara, att de länder som deltaga hava *fördelar av gemenskapen*. Fördelarna kunna, såsom redan inledningsvis har antytts, vara av olika slag. Samarbetet kan visa sig vara mera *ekonomiskt* än ett isolerat arbete. Det bör ofta kunna inträffa, att kostnaderna för byggnader, underhåll, arbetsmateriel och personal bliva väsentligt mindre än de sammanlagda kostnader de deltagande länderna ådraga sig, om de verka vart för sig. Kanske bliva de gemensamma kostnaderna icke större än för varje särskilt land, om separata institutioner upprätthållas. Denna synpunkt framträder med en alldeles särskild styrka då det gäller institutioner som draga stora materialkostnader; det är ingen tillfällighet att tanken på gemensamma institutioner särskilt framträtt inom naturvetenskapernas område. I skarp belysning framträder naturligtvis kostnadsfrågan även eljest i sådana fall, då det gäller ett behov, som för varje särskilt land måste framstå såsom varande av jämförelsevis ringa storleksordning eller mera underordnad betydelse. Man tvekar med fog att lägga ned alltför stora kostnader på en mycket speciell forskningsgren, på utbildning av ett mycket litet antal personer o. s. v. En verksamhet kan *vinna på att personer från olika länder samverka*. Lämpliga krafter kunna lättare erhållas, om man får söka dem i olika länder. Det är också av värde, att i ett och samma arbete deltaga personer från olika länder, som på ett naturligt sätt representera de olika ländernas erfarenheter, kunskapsmaterial, vetenskapliga bildning. Detta är av betydelse med avseende på dem som skola bedriva forskning, utföra undersökningar, utöva undervisning. Men arbetet berikas ock, om vid undervisningsanstalter elever från olika länder, med sina olika förutsättningar, sammanföras. Beträffande värdet — utöver själva arbetsresultaten — av att medborgare från olika länder sammanföras i gemensamt arbete, hänvisar jag till vad inledningsvis anförts. Ett gemensamt arbetes betydelse blir givetvis större, ju vidare det sträcker sina verkningar i samhällslivet. Gemensam utbildning av lärare måste t. ex. verka på beskaffenheten av den undervisning de komma att meddela. Gemensam journalistutbildning måste sätta spår i pressen, o. s. v.

Naturligtvis får man icke blunda för de ofrånkomliga *hinder, som stundom kunna resa sig för ett samarbete*. Det hinder som består i att en institution enligt sakens natur bör tjäna rent nationella intressen har redan berörts. Likaledes har erinrats om de svårigheter som uppkomma, då en institution har att fullgöra typiska förvaltningsfunktioner inom ett speciellt land på grund av dess lagstiftning. I vissa

fall hava sådana funktioner tillagts just sådana institutioner för forskning och undersökning, som framställningen avser. Statens institut för folkhälsan i Sverige har t. ex. bland annat att „biträda vid övervakningen av den allmänna hygienien inom riket“. Om än åtskilligt annat av detta instituts verksamhet synes vara av beskaffenhet att direkt motsvara behov som också göra sig gällande i de andra nordiska länderna, kan onekligen tvekan hysas om det lämpliga i att ett och samma organ på dylikt sätt engageras i de olika ländernas förvaltning. Uteslutet bör dock enligt min mening ingalunda vara, att förvaltningen i ett nordiskt land betjänar sig av tjänster, som utföras av en institution i ett annat nordiskt land eller av en rent nordisk institution.

5. Samarbetets former.

Samarbetet i institutioner för gemensamma behov kan tänkas etableras på flera olika sätt. Närmast till hands ligger givetvis, att *institutioner för gemensamma behov upprätthållas av de intresserade länderna gemensamt*. Man bör emellertid också räkna med den möjligheten, att *en institution drives av ett land ensamt, men så att dess verksamhet kommer andra länder till godo*; den utför t. ex. tjänster åt myndigheter och allmänheten i dessa, mottager elever eller forskare från vilket land som helst o. s. v. Det bör ej vara uteslutet, att t. ex. betyg, meddelade vid en sådan av ett land upprätthållen undervisningsanstalt, få gällande verkan i andra länder, att intyg utfärdade av en undersökningsanstalt tillerkännas vitsord, o. s. v. Eventuellt kan vid en av ett land driven institution personal från de andra länderna anlitas. Ekonomiska bidrag från dessa kunna också ifrågakomma. I detta sammanhang må ock erinras om möjligheten av en rationell arbetsfördelning mellan institutioner i olika länder, som stå varandra nära. Denna möjlighet belyses med många exempel i nordiska kulturkommissionens framställning. Där upplyses bl. a. att det svenska skogsforskningsinstitutet arbetar med produktionstabeller för tall, medan det norska skogsförsöksväsendet åtagit sig grantabellerna.

Institutioner, som skola upprätthållas av flera länder gemensamt, erbjuda särskilda problem. Dessa problem äro väl jämförelsevis lätt lösta, om det är fråga om privat verksamhet, driven med statligt stöd; man får då förutsätta nordiska organisationer som upprätthålla och organisera verksamheten. Men blir det fråga om rent statlig verksamhet, ställes man inför frågor, som kräva noggrant övervägande. På vad sätt skall ledningen utövas, verksamhetens budget fastställas, dess verksamhet kontrolleras, o. s. v.? Vilken rättsställning skall personalen få? Den kan ju icke få karaktären av statstjänstemän i vanlig mening. Dessa svårigheter äro emellertid icke större än att de måste kunna övervinnas. Anses ingen annan utväg framkomlig, står alltid den möjligheten till buds, att särskilda stif-

telser eller andra fristående rättssubjekt skapas. Det synes icke otänkbart, att det framdeles skulle kunna anförtros åt nordiska rådet att i en eller annan form taga särskild befattning med institutioner, som upprätthållas av flera länder i förening.

Utvecklingen i den riktning som åsyftas kan naturligen äga rum i den formen, att redan bestående nationella institutioner i olika länder ersättas av en enda gemensam. Vid sådana steg kunna betänkligheter inställa sig. Förefintliga byggnader och materiel bliva kanske onyttiga. Personal utsättes för omflyttning, såvida den ej blir överflödig. Dessa svårigheter äro beaktansvärda. Men de kunna i vissa lägen tänkas bliva minskade exempelvis så, att två bestående institut bibehållas, medan det på dem ankommande arbetsområdet uppdelas i två; det blir en form för den arbetsfördelning, som diskuterats i nordiska kulturkommissionens framställning.

En annan nära till hands liggande utvecklingslinje består däri, att en institution, som redan består i ett land, utvecklas i nordisk riktning, antingen så att den tages om hand av flera länder i förening eller endast så, att den med bibehållande av sin nationella karaktär ställes till förfogande för andra länders behov, och i samband därmed t. ex. upptager personal från dessa länder, mottager elever från dem, erhåller deras ekonomiska stöd, o. s. v. Jag betraktar det som en särskilt viktig uppgift för den av mig förordade utredningen att utröna, huruvida, då institutioner av visst slag förefinnas i endast ett land eller några länder, det även i de andra länderna yppats ett behov av liknande institutioner, som man av ekonomiska eller andra skäl icke kunnat tillgodose.

Såsom framhållits i nordiska kulturkommissionens framställning synes det särskilt angeläget att, när det är fråga om en utvidgning av en institution, ökade anslag o. s. v., frågan om en utveckling i nordisk riktning uppmärksammas. I ett dylikt läge måste en sådan utveckling ofta framstå såsom särskilt ändamålsenlig; det är uppenbart, att både ekonomiska vanskligheter och svårigheterna att finna lämplig personal ofta nog kunna till väsentlig del övervinnas på denna väg. Kulturkommissionenen föreslår tillsättande av ett permanent utskott, som skall fungera som rådgivande instans för regeringarna i spörsmål som beröra utbyggnaden av vetenskapliga institutioner.

Icke minst förtjäna de nordiska aspekterna uppmärksamhet, när det gäller startandet av helt nya institutioner. Den moderna utvecklingen, med dess växande specialisering både inom vetenskap och samhällsliv, ställer oss oavslätligen inför nya uppgifter. Och oavslätligen resa sig på goda grunder tankar om särskilda institutioner för sådana uppgifters lösning. Nordiska kulturkommissionens framställning ger talrika exempel därpå. Man ryggar ofta tillbaka för sådana företag, med hänsyn till de kostnader och de personliga krafter som de kräva. Det öppnas helt andra utsikter till bemästrande av problem, som för oss alla äro gemensamma, om man försöker samarbetets väg.

6. Hemställan.

Under återopande av vad nu anförts tillåter jag mig föreslå,

att Nordiska rådet uppdrager åt ett utskott *att* — med biträde av sekretariaten och under samverkan med vederbörande nordiska samarbetsorgan — undersöka möjligheterna genom forsknings-, undersöknings-, undervisnings- och liknande institutioner tillgodose gemensamma nordiska behov, och *att* till den ordinarie sessionen 1954 framlägga de förslag som denna undersökning kan föranleda.

Stockholm den 10 december 1952.

Nils Herlitz.

I ovanstående framställning instämma:

Erik Fast.   Sven Em. Ohlson.   Adolf Wallentheim.

Endvidere tiltrædt af:

Marius Buhl.   Chr. Christiansen.   Jørgen Jørgensen (Lejre).   Karl Olsen.

**Förteckning över vissa forsknings-, undersöknings- och liknande
institutioner, upptagna på den svenska riksstaten
för budgetåret 1952/53.**

Sveriges meteorologiska och hydrografiska institut.
Statens väginstitut.
Statens geotekniska institut.
Statistiska centralbyrån.
Konjunkturinstitutet.
Oceanografiska institutet.
Svenska institutet i Rom.
Statens växtskyddsanstalt.
Statens lantbruksförsök.
Statens veterinärmedicinska anstalt.
Statens centrala frökontrollanstalt.
Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt.
Statens maskin- och redskapsprovningsanstalter.
Jordbrukstekniska institutet.
Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader.
Statens skogsforskningsinstitut.
Statens provningsanstalt.
Flygtekniska försöksanstalten.
Svenska träforskningsinstitutet.
Svenska textilforskningsinstitutet.
Institutet för konserveringsforskning.
Hemmens forskningsinstitut.
Statens bakteriologiska laboratorium.
Statens rättskemiska laboratorium.
Statens farmaceutiska laboratorium.
Statens institut för folkhälsan.

Forslag

angående

nordisk samarbejde om udbygning af videnskabelige institutioner.

(Af den norske regering).

I Nordisk Kulturkommissjons beretning til Det Nordiske Råd (sak nr. 8) omhandles et forslag til regjeringene i de nordiske land om arbeidsdeling ved utbygging av vitenskapelige institusjoner.

Dette forslag er av kulturkommissjonens nasjonalavdelinger forelagt regjeringene i form av en skrivelse til undervisningsministeriene av 10 september 1952, gjengitt i bilag 2 a til nevnte beretning.

Det gjøres her rede for de hovedmomenter som taler for et nærmere samarbeid på dette område og for den behovsundersøkelse som kommissjonens arbeidsutvalg har foretatt via forskningsrådene og det danske undervisningsministeriums kommisjon til undersøkelse av vitenskapenes fremme. Anbefalingen fra Nordisk Kulturkommissjon til regjeringene i de nordiske land har følgende ordlyd:

„Under henvisning til den innstilling som den 7 februar 1952 ble avgitt av Den Nordiske Kulturkommissjons utvalg for nordisk forskningssamarbeid, tillater Kulturkommissjonen seg å anbefale regjeringene i de nordiske land opprettelsen av et permanent utvalg som skal fungere som en rådgivende instans for regjeringene i spørsmål som berører utbyggingen av vitenskapelige institusjoner i de nordiske land. Dette utvalget bør være en del av Nordisk Kulturkommissjon.

Det foreslåtte permanente utvalg bør ha et medlem fra hvert av de interesserte land. Utvalget anbefales gitt følgende mandat:

Utvalget skal kunne gi anbefalinger til regjeringene i spørsmål om nordisk forskningssamarbeid, for såvidt det gjelder utbygging av gamle eller oppbygging av nye vitenskapelige institusjoner.

Utvalget bør få seg forelagt større utbyggingsplaner for de vitenskapelige institusjonene i de nordiska land. I de tilfelle hvor samarbeid synes å kunne by på vesentlige fordeler, skal utvalget kunne anbefale opprettelse av ad hoc-utvalg til nærmere utredning av muligheter for samarbeid og de former det bør ha, før det permanente utvalg gir sin endelige innstilling i saken“.

Som et alternativ til det av professor Herlitz fremsatte forslag til Det Nordiske Råd angående „forsknings-, undersøkelses-, undervisnings-, og lignende institusjoner for felles nordiske behov“ (sak nr. 2), vil jeg på vegne av den norske regjering foreslå at Rådet vedtar følgende *anbefaling*:

„Det Nordiske Råd gir sin sin fulle støtte til Nordisk Kulturkommisjons forslag om nordisk samarbeid i spørsmål som vedrører utbygging av vitenskapelige institusjoner, og *henstiller* til regjeringene i de nordiske land å oppnevne et utvalg av sakkyndige som skal fungere som rådgivende instans for regjeringene i slike spørsmål!“

Begrunnelsen for dette alternative forslag er følgende:

Det Nordiske Råd bør støtte og oppmuntre et hvert positivt tiltak for å fremme det nordiske samarbeid på de forskjellige områder og bare gripe inn i de tilfelle hvor dette synes påkrevd og ønskelig. I den foreliggende sak kan Rådet tre støttende til ved å rette en henstilling til regjeringene i de enkelte land om å fremme Nordisk Kulturkommisjons forslag. Derved kan en oppnå en effektiv behandling av saken og legge grunnlaget for en tilfredsstillende løsning. På denne måte vil en kunne komme frem til konkrete forslag om samarbeidstiltak som kan legges frem for Det Nordiske Råd og behandles i Rådets kulturkomité.

Når det gjelder spørsmålet om samarbeid på skolevesenets område som også omhandles i forslaget fra professor Herlitz, går en ut fra at fremgangsmåten bør bli den samme, slik at Nordisk Kulturkommisjon først behandler saken og utreder den for regjeringene og Det Nordiske Råd.

Redegørelse

vedrørende

det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område.

(Afgivet den 26. januar 1953 af det danske udenrigsministerium).

Formerne for samarbejdet.

Sprogligheden og den nære kulturelle samhørighed mellem de nordiske lande har dannet det naturlige grundlag for det kulturelle samarbejde i Norden.

Et målbevidst samarbejde er forekommet siden midten af det 19. århundrede. Siden da er der efterhånden mellem private og statslige kulturelle institutioner og mellem enkeltpersoner og organisationer knyttet utallige forbindelser, som har sat værdifulde spor i Nordens kulturelle udvikling.

Også direkte mellem de nordiske landes regeringer er der vokset et samarbejde frem på det kulturelle område. Således har de nordiske undervisnings- og kultusministre siden den sidste verdenskrig hvert andet år holdt fælles konferencer til behandling af spørgsmål vedrørende dette samarbejde. Ved et sådant møde i 1946 besluttede man at oprette „Den nordiske Kulturkommission“, som består af delegerede fra alle de nordiske lande. Kommissionen har til opgave at fremme den kulturelle vekselvirkning indenfor Norden efter de retningslinier, som er fastlagt eller bliver fastlagt ved disse ministermøder. En særlig beretning er af kommissionen afgivet til Nordisk Råd.

Det nordiske samarbejde på det kulturelle område har i betydelig grad hvilet på de på privat initiativ i hvert enkelt af de nordiske lande i årene 1919—1924 oprettede foreninger „Norden“. Disse nationale og ganske upolitiske foreninger udøver i de enkelte lande og i fælles samarbejde en omfattende virksomhed på så at sige alle kulturlivets områder. Betydningen af denne indsats til skabelsen af en nordisk samhørighedsfølelse indenfor alle befolkningslag er stor, ikke mindst fordi flertallet af de store, idealistiske faglige og økonomiske landsorganisationer nu er knyttet til foreningerne.

Bortset fra de forbindelser, som skabes eller formidles gennem foreningerne „Norden“, er der direkte forbindelser mellem praktisk talt samtlige organisationer i de nordiske lande på kulturlivets forskellige områder. Det anses for naturligt, at en organisation søger forbindelse med tilsvarende organisationer i de andre nordiske lande eller ligefrem søger at medvirke til at skabe sådanne søsterorganisationer i nabolandene. Den nordiske kulturarv er fælles og dagens problemer ofte forbavsende ens. Gode skandinaviske forbindelser har efterhånden fået noget af selvfølgelighedens præg over sig og anses ofte for at være af væsentlig betydning endog for organisationernes daglige arbejde i deres eget land.

Dette samarbejde mellem organisationerne er af meget forskellig art og styrke. Det varierer fra en ren og skær udveksling af oplysninger til tilvejebringelsen af fælles programmer, som forudsætter fælles optræden og fælles indsats med hensyn til forskellige vigtige spørgsmål.

De fleste af de organisationer, som har tilsvarende organisationer i de andre nordiske lande, afholder mere eller mindre regelmæssige nordiske møder. Et betydeligt antal udgiver fællesnordiske branchetidsskrifter, og de fleste står i intensiv forbindelse med hinanden gennem brevveksling eller ved personlige besøg. Som eksempel på det nordiske samarbejde, der udføres indenfor forskellige fagorganisationer, kan nævnes de nordiske lægers samarbejde med hensyn til praktiske og teoretiske spørgsmål. Flere fremtrædende nordiske medicinske tidsskrifter medvirker til, at lægevidenskabens seneste erfaringer vinder almindelig udbredelse i Norden. Psykiatere og psykologer, sygeplejersker og jordemødre holder nordiske konferencer. Der finder samarbejde sted blandt videnskabsmænd indenfor de eksakte videnskaber, således som matematikken, fysikken og geofysikken. Historikere, filologer og antropologer drøfter på deres nordiske møder ligheder og uligheder i de nordiske landes kultur. Landmænd og de forskellige bondeorganisationer mødes til nordiske forsamlinger. Seminarister og studenter udveksler erfaringer ved nordiske studiekonferencer, og idrætsforeninger arrangerer nordiske konkurrencer.

Dette er nogle eksempler på de frie organisationers nære indbyrdes forbindelse. Dette samarbejde har en stærk folkelig forankring og udgør et godt grundlag for nordisk samarbejde på alle områder.

Nedenfor skal der redegøres for samarbejdet på visse særlige områder.

Nordisk samarbejde gennem statslige organer.

Foruden det i indledningsafsnittet nævnte samarbejde, som formidles gennem Den nordiske Kulturkommission, er de nordiske lande fælles om aflønningen af den skandinaviske bibliotekar ved Bibliothèque Nordique i Paris, og denne stilling bliver skiftevis besat med en bibliotekar for hvert af de nordiske lande. De enkelte lande har endvidere statsbevillinger som tilskud til den skandinaviske kunstnerklub i Rom.

Akademisk samarbejde.

Man har længe anset det for at være en vigtig opgave at søge at bringe studenterne i de forskellige nordiske lande i nærmere kontakt med hverandre samt at øge deres kendskab til de andre landes kultur. Man har ment, at dette bedst kunne ske ved, at man muliggjorde det for studenterne at forlægge deres studier eller en del af dem til et andet nordisk land. Med henblik herpå og for at bidrage til en mere effektiv udnyttelse af studiemulighederne indenfor visse specialiserede områder, har Den nordiske Kulturkommission i nært samarbejde med foreningerne „Norden“ bl. a. foreslået, at immatrikulationsgebyrer, som er erlagt ved et nordisk universitet eller en tilsvarende læreanstalt, skal berettige til studier også i et andet nordisk land. Yderligere har man foreslået, at semesterafgifter, som er erlagt til et universitet, ligeledes skal regnes vedkommende student tilgode, hvis han vil fortsætte sine studier i det pågældende semester ved et andet nordisk universitet af lignende art. Det er klart, at afgifterne heller ikke bør være højere for statsborgere i et andet nordisk land end for landets egne studenter. Disse forslag er endnu ikke gennemført ved samtlige universiteter, men er blevet mødt med forståelse så at sige overalt. Kulturkommissionen undersøger også mulighederne for gennem en forøgelse af antallet af stipendier at lette studier i de andre nordiske lande. På kulturkommissionens program står endelig tilvejebringelsen af et nordisk sprognævn, som skal have til opgave at søge at undgå forøgede uligheder mellem de nordiske sprog, efterhånden som de udvikles.

Som et led i bestræbelserne for at muliggøre det for studenterne at forlægge deres studier eller en del af disse til et andet nordisk land må også anføres det arbejde, som foretages af de nordiske studenterorganisationer med hensyn til spørgsmålet om anerkendelse i studenternes hjemland af studieperioder foretaget ved og eksamen aflagt ved universiteter i et andet nordisk land. Dette emne skal igen drøftes på et møde mellem de nordiske studenterorganisationer, som er planlagt til afholdelse i Helsingfors i januar måned 1953. Det kan i denne forbindelse oplyses, at spørgsmål af denne art også behandles indenfor Det europæiske Råds kulturelle ekspertudvalg med henblik på gennemførelse indenfor hele Europarådets område.

Et vigtigt nordisk akademisk samarbejde foregår også gennem de meget hyppige studierejser, som foretages af nordiske videnskabsmænd mellem de nordiske lande. Videnskabsmænd fra de nordiske lande fungerer ofte som sagkyndige ved professorbesættelser i nabolandene, og det sker ikke sjældent, at professorater, til hvis bestridelse der kræves meget speciel sagkundskab, opslås i alle de nordiske lande. Det er almindeligt, at forskere fra de nordiske lande deltager i vigtige videnskabelige ekskursioner i andre nordiske lande end deres hjemland. Komiteen for nordisk akademisk samarbejde arrangerer udveksling af forelæsere indenfor de nordiske lande, og der er ved de skandinaviske universiteter normeret tidsbegrænsede lektorater i de forskellige skandinaviske sprog. Besættelsen af disse lektorater

sker normalt for en periode af 3 år. Mellem videnskabsmænd indenfor de enkelte faggrupper finder udstrakt samvirken sted med kolleger i de andre nordiske lande dels i form af personlige kontakter og dels gennem møder og kongresser. Universitetsrektorerne fra de nordiske lande afholder af og til møde for at drøfte fælles problemer, og et sådant møde er planlagt til at finde sted i sommeren 1953. Det nordiske akademiske samarbejde fremmes også ved, at der til rådighed for nordiske videnskabsmænd står en lang række stipendier med nordiske formål.

Skolerne.

Et vigtigt mål for nordisk kulturelt samarbejde er at fæstne og uddybe sprogfællesskabet mellem de nordiske lande indenfor alle befolkningslag.

Interessen koncentrerer sig i denne forbindelse om skoleundervisningen.

Foreningerne „Norden“ har påtaget sig som en af deres vigtigste opgaver at lade eleverne i alle skoler få så gode kundskaber som muligt i nabolandenes sprog og kultur gennem stipendier, rejser, lærerudvekslinger, omrejsende lærere, fremstilling af et omfattende undervisningsmateriale o. s. v.

Det må i denne forbindelse bemærkes, at foreningerne „Norden“ uafhængigt administrerer de bevillinger, der er tilvejebragt af de nordiske regeringer til udveksling af folkeskolelærere, seminarielærere, realskole- og gymnasielærere.

Foreningerne „Norden“ har nedsat en særlig komité til at undersøge de lærebøger i historie, som anvendes i de nordiske skoler. Formålet er at overvåge, at også nabolandenes historie behandles i et tilfredsstillende omfang, og om muligt fjerne alle spor af misfortolkning af historiske begivenheder vedrørende forbindelserne mellem nabolandene, idet der ofte før i tiden fandtes ensidige, nationalistiske beskrivelser i historiebøgerne. Eftersom de nordiske stater i historisk tid indbyrdes har ført et betydeligt antal krige — sidste gang 1814 — og også på anden vis har haft konflikter, har disse bestræbelser for at befri historieundervisningen for subjektive, krænkende eller direkte vildledende vurderinger af nabolandene stor psykologisk betydning, navnlig på længere sigt.

En anden komité indenfor foreningerne „Norden“ er beskæftiget med at gennemgå de nordiske lærebøger i geografi med henblik på at prøve at skabe mere plads for beskrivelser af forholdene i nabolandene og at påse, at der sker en rimelig fordeling af det nordiske stof i disse bøger.

Folkeoplysningsbevægelsen.

Folkeoplysningsbevægelsen er en af de store folkelige strømninger, som i høj grad har sat sit præg på det moderne samfundsliv i Norden. Den er blevet udviklet i nært samarbejde mellem de nordiske lande og under stærk indbyrdes påvirkning.

De nordiske folkehøjskoler er selv interesseret i at fremme samarbejdet og den kulturelle udveksling indenfor Norden. Statsmagterne har støttet disse bestræ-

belser. Allerede i 1930erne blev der på initiativ af foreningerne „Norden“ truffet en overenskomst mellem regeringerne om, at elever, som har gennemgået et folkehøjskolekursus, i et vist omfang kunne få statsstipendier fra deres eget land til at følge et andet kursus ved en folkehøjskole i et af nabolandene. Ligesom så mange andre foranstaltninger på samarbejdets område måtte dog også denne aktivitet ophøre under den sidste verdenskrig, men er siden blevet genoptaget i noget ændret form, således at der ved foreningerne „Norden“s formidling for øjeblikket udveksles henimod 200 folkehøjskoleelever om året. Disse får størstedelen af udgifterne ved studieopholdet dækket.

Delvis ved hjælp fra statsbevillinger er der blevet organiseret en vis udveksling af lærere mellem de nordiske folkehøjskoler. Den nordiske Kulturkommission har også forsøgt at tilvejebringe en udveksling af foredragsholdere mellem de nordiske lande indenfor rammerne af den omfattende, af forskellige foreninger støttede forelæsningsvirksomhed, som forekommer i alle de nordiske lande. Særlige kursus og møder om forskellige emner af nordisk interesse arrangeres også af foreningerne „Norden“ for dem, som deltager i folkeundervisningsbevægelsen.

Radio og presse.

Der afholdes årlige konferencer mellem programlederne i de nordiske radiofonier, og mellem lederne indenfor de enkelte afdelinger afholdes hyppige fælles sektionsmøder. Mellem radiocheferne ved de nordiske statsradiofonier afholdes regelmæssige møder til drøftelse af fælles problemer. Mange praktiske og betydningsfulde resultater hidrører fra disse drøftelser, således kan nævnes skandinaviske radiokoncerter og fællesnordiske reportagerejser. Indenfor skoleradioen arrangeres der fællesnordiske programmer og udsendelsesserier på de skandinaviske sprog. På det tekniske område foregår der et udbytterigt samarbejde, således kan nævnes samarbejdet ved transmissioner fra andre europæiske lande. Programforslag og andre radiopublikationer udveksles mellem radiofonierne.

Indenfor pressen foregår et meget udviklet samvirke mellem pressefolk i Skandinavien. Der afholdes således nordiske pressemøder, hvor man behandler fælles problemer, såsom pressen og nyhedsbureauerne, journalistuddannelsen, bladenes økonomiske og tekniske problemer. Som et resultat af dette skandinaviske samarbejde kan anføres, at der er udarbejdet et fælles reglement for de nordiske journalisters æresdomstole.

Kunst og litteratur.

Fra slutningen af det 18. århundrede og gennem hele det 19. århundrede var der så gode forbindelser mellem de nordiske lande indenfor kunst, litteratur m. v., at fremtrædende nyheder i et land så at sige med det samme blev bekendt i de andre lande og gav nye impulser til deres kulturliv. Til trods for at forbedrede kommu-

nikationsforhold har skabt betingelser for stærkt øgede kulturelle forbindelser, kan man imidlertid næppe sige, at kulturelle begivenheder i de andre nordiske lande nu er genstand for en så umiddelbar og stor opmærksomhed som tidligere.

Her kan det nævnes, at foreningerne „Norden“ og Den nordiske Kulturkommission afholdt en konference i Oslo 1950 om mulighederne for at øge interessen særlig for litteraturen i de andre nordiske lande. Det besluttedes på denne konference at optage kontakt med de forskellige skolemyndigheder og folkeundervisningsorganisationer samt med pressen, radioen, bibliotekerne og de forskellige forfatter- og journalistforeninger. Et resultat af disse kontakter har bl. a. været, at fortegnelser over nabolandenes nyudgivelser på litteraturens område nu optages i forlagenes julekataloger.

Indenfor kunsten er der en stadig udveksling og andet samarbejde gennem det nordiske kunstforbund og de nordiske kunstnerforeninger. På litteraturens område er der dannet nordiske foreninger af bl. a. forfattere, journalister, forlæggere, dagbladsudgivere og bibliofiler. Det kan således nævnes, at der findes et nordisk forfatterråd, en nordisk dramatikerunion og et nordisk bogtrykkerråd; som praktisk resultat af disse organisationers samarbejde kan anføres udarbejdelsen af en nordisk normalkontrakt, som er godkendt af forlæggere og forfattere i de nordiske lande; også de skandinaviske forfatterforeninger afholder skandinaviske møder, hvor mange gavnlige kontakter oprettes.

I sommeren 1938 blev der i Stockholm efter indbydelse fra den svenske regering afholdt et møde mellem delegerede fra Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige i det øjemed at drøfte, hvorvidt der var anledning til at optage fællesnordisk samarbejde med henblik på udarbejdelse af ensartede love om forfatterret og kunstnerret i de nævnte lande. Et ønske herom var fremsat af de nordiske forfatterorganisationer; de delegerede afgav indstilling til deres respektive regeringer om påbegyndelse af et nordisk samarbejde på dette lovgivningsområde, og dette blev bifaldet af regeringerne, idet dog den islandske regering ikke ønskede direkte at deltage i arbejdet. Arbejdet blev i det omfang, det var muligt, videreført under den 2. verdenskrig. I 1946 blev fællesmøderne genoptaget, og det afsluttende møde blev afholdt i København i oktober 1949. Som resultat af kommissionens arbejde vil der af de enkelte landes sektioner indenfor kommissionen blive afgivet en betænkning til det pågældende lands regering. Kommissionen har afgivet en betænkning med et udkast til en lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, som vil komme til at danne grundlag for en kommende revision af den danske lovgivning på dette område.

Indenfor teatrets verden findes nordiske foreninger af dramatikere, skuespillere og skuespillerinder, teaterdirektører, amatørskuespillere og -skuespillerinder m. v. På musikkens område findes der nordiske komponistforeninger og nordiske sangerforbund. Der er i de senere år af de nordiske musikforeninger og andre musikorganisationer arrangeret en musikuge hvert andet år i en af de skandinaviske hovedstæder, ved hvilke lejligheder der udelukkende er opført nordisk musik.

Den folkelige husfid i Norden og de nordiske håndværkere har særlige foreninger. Biblioteks- og museumsfolk har nordiske sammenslutninger. Museerne arrangerer nordiske kunstudstillinger.

Det nordiske kunstforbund blev stiftet den 8. november 1945, og formålet er gennem en stadig kunstudveksling at bidrage til den nordiske samhørighedsfølelse og kulturfællesskabet samt at virke til gavn for det nordiske kunstliv. Dette formål søges opnået gennem udstillingsvirksomhed, omfattende en årlig nordisk kunstudstilling, retrospektive gruppeudstillinger eller separate udstillinger af afdøde nordiske kunstneres værker, endvidere gennem foredrag om nordisk kunst, udbredelse af kunstillitteratur, der behandler nordisk kunst m. v.

Også bibliotekerne driver et omfattende nordisk samarbejde. I 1948 dannedes det nordiske videnskabelige bibliotekarforbund, som virker for nærmere samarbejde ved fælles drøftelser, udveksling af bibliotekarer m. v. Samme år blev de nordiske møder mellem de videnskabelige bibliotekschefer indledt, og disse møder finder nu sted en gang om året. Indenfor folkebibliotekernes område finder nu også samarbejde sted, således gennem nordiske biblioteksmøder. Som resultat heraf kan nævnes afholdelsen af nordiske uddannelseskursus og nordiske kursus for sygehusbibliotekarer. Endvidere er der en intim kontakt mellem bibliotekstilsynets embedsmænd og deres kolleger i de andre nordiske lande.

Samarbejde med de nordiske UNESCO-nationalkommissioner.

I juni 1948 afholdt den norske nationalkommission et årsmøde i Oslo med dansk-svensk deltagelse.

I efteråret 1948 blev der af de nordiske nationalkommissioner afholdt et møde på Krogerup Højskole om „Adult Education“ med dansk, norsk, svensk og finsk deltagelse.

I februar 1951 blev der i Stockholm afholdt et lignende møde med dansk og norsk deltagelse. Endvidere blev der ved denne lejlighed afholdt møde mellem sekretærene for de tre landes nationalkommissioner.

I september 1951 blev der i Stockholm afholdt et møde om „Technical Assistance“-problemer med dansk deltagelse.

I 1952 afholdt den norske nationalkommission i Oslo et møde med dansk og svensk deltagelse.

I september 1952 blev der afholdt et møde i København mellem de danske, norske og svenske delegationer til UNESCOs 7. generalforsamling i november-december 1952.

Mellem nationalkommissionerne foregår der regelmæssig udveksling af informationer (referater af de enkelte møder) om nationalkommissionernes arbejde, og alle publikationer, der udarbejdes af de enkelte kommissioner, udveksles.

Under generalforsamlingerne er de nordiske delegationer i stadig kontakt med hinanden, således at alle spørgsmål, som kommer til behandling på generalforsamlingerne, drøftes mellem de delegerede indbyrdes, ligesom der søges gennemført en vis arbejdsfordeling mellem delegationerne.

Beretning

fra

Den nordiske Kulturkommission.

(Udarbejdet af generalsekretariatet).

Statlig kulturelt samarbeid.

Fra statsmyndighetenes side har det nordiske kulturelle samarbeid siden krigens avslutning vesentlig vært fremmet på følgende tre måter:

- 1) ved konferanser mellom utenriksministrene,
- 2) ved konferanser mellom undervisningsministrene,
- 3) ved opprettelsen av en nordisk kulturkomisjon etter initiativ av Det nordiske interparlamentariske forbund på et møte i august 1946 i Oslo.

Oppnevneelse og mandat.

I slutten av 1946 og begynnelsen av 1947 oppnevnte de danske, svenske og norske regjeringer sine medlemmer av den nordiske kulturkomisjon som ifølge kgl. res. av 24. januar 1947 „skal utarbeide de nødvendige forslag til fremme av et utvidet og sterkt samarbeid på det kulturelle område“.

Da det konstituerende møte ble holdt i Oslo 23.—24. juni 1947 hadde Finland og Island ennå ikke oppnevnt sine representanter, men Finland var representert ved sin legasjonsråd i Oslo. I åpningstalen uttalte den norske undervisningsminister at en av kommisjonens oppgaver ville bli selv å forme sitt mandat etter at den hadde konstituert seg.

Kulturkommisjonen har senere vært definert som et rådgivende og initiativtagende organ, oppnevnt av de nordiske lands regjeringer for å utrede viktige kulturelle samarbeidsplaner og drøfte hvordan disse skal gjennomføres.

Organisasjon og medlemsfortegnelse. § 5

Nordisk Kulturkomisjon består av fem nasjonalavdelinger som samarbeider innbyrdes og trer sammen i plenum ca. en gang hvert år i de forskjellige hoved-

steder etter tur. Siden det konstituerende møte har det ialt vært holdt syv plenums-
møter, nemlig i København oktober 1947, i Stockholm februar 1948, i Helsingfors
september 1948, i Oslo oktober 1949, i Reykjavik juli 1950, i København april 1951
og ved Stockholm februar 1952.

I kommisjonens siste møte ved Stockholm deltok følgende medlemmer:

Fra Danmark:

Universitetsrektor professor *H. M. Hansen*, formann,
Departementssjef *A. Michelsen*,
Folkehøyskolestyrer *U. Grosen*,
Professor *E. Frandsen*,
Forretningsfører *O. Bertolt*,
Universitetssekretær *O. Waage*, sekretær.

Direktør *F. Wendt*, representant for den danske foreningen „Norden“.

Fra Finland:

Universitetsrektor professor *E. Lönnroth*, formann,
Undervisningsminister *R. H. Oittinen*,
Redaktør *J. O. Tallqvist*,
Viserherredshøvding *G. Westerlund*, sekretær.

Generalsekretær *V. Koskinen*, representant for den finske foreningen „Norden“.

Fra Island:

Professor *Olafur Lárusson*, formann,
Minister *Sigurdur Nordal*.

Fra Norge:

Professor *D. A. Seip*, formann for den samlede kommisjon,
Statssekretær *Helge Sivertsen*,
Forfatteren *Sigurd Hoel*,
Redaktør *G. Ousland*,
Folkehøyskolestyrer *A. Torjusson*,
Dr. *Erling Christophersen* } N.K.K.s generalsekretariat.
Sekretær *Helene Andersen* }

Generalsekretær *Henry Bache*, representant for den norske foreningen „Norden“.

Fra Sverige:

Professor *G. Andrén*, formann,
Rektor *H. Elldin*,
Lektor *I. Pauli*,
Dosent *N. Andrén*, sekretær.

Direktør *A. F. Andersson*, representant for den svenske foreningen „Norden“.

Når enkelte delegasjoner var representert ved fem medlemmer, skyldes det den etablerte praksis at suppleantene bør møte så ofte som dette er gjennomførlig. De suppleanter som ikke deltok på siste plenumsmøte var generaldirektør, professor *Y. Ruutu*, Finland, rektorene *Palmi Hannesson* og *Vilhjalmur Gislason*, Island, og forfatteren dr. *Hjalmar Gullberg*, Sverige. Professor dr. *Ernst Frandsen* fra Aarhus døde under møtet. Som hans etterfølger har det danske undervisningsministerium 7. januar 1953 utnevnt lektor, dr. phil. *Hakon Stangerup*.

Stillingen som formann for hele kommisjonen innehas av nasjonalavdelingenes formenn etter tur, og sekretariatet i det land han representerer blir automatisk generalsekretariat.

De enkelte lands sekretariater står i stadig forbindelse med hverandre, og de nasjonale delegasjoner trer sammen når det er nødvendig å treffe avgjørelser på grunnlag av henvendelser fra generalsekretariatet eller når det oppstår problemer av mer nasjonal karakter.

Økonomisk grunnlag.

Det har fra statsmaktenes side vært bevilget meget beskjedne beløp til virksomheten. Kommisjonen har som nevnt bare rådgivende myndighet, og dens vedtak danner grunnlag for henvendelser til statsmaktene om å sette forskjellige tiltak ut i livet og å bevilge de beløp som anses for å være nødvendige i de enkelte tilfelle.

I betraktning av at hver henvendelse må behandles i alle fem land og at samtlige instanser må stille seg positivt for at en samlet aksjon kan bli mulig, er det ikke til å unngå at tempoet ofte kan bli langsomt.

Man har derfor i den senere tid kunnet konstatere tendenser til en endret innstilling blant medlemmene, ut fra behovet for en viss sanering og rasjonalisering av arbeidet.

Den aktuelle situasjon.

Et ledd i den omtalte rasjonaliseringsprosess er den nesten avsluttede kartlegging av det kulturelle samarbeid i Norden. Så snart det innsamlede materiale foreligger i bearbejdet form, vil kulturkommisjonen lettere kunne klarlegge på hvilke områder man særlig bør sette kreftene inn.

Det har vært hevdet med stadig større styrke at kommisjonen bør konsentrere seg om store saker som krever en felles planløsning, og flere prosjekter av denne art er under utarbeidelse.

Likeledes har det vært gjort energiske forsøk på å styrke den organisatoriske siden av virksomheten, og de fleste nasjonalavdelinger har etter hvert fått faste sekretariat.

Til tross for at Nordisk Kulturkommisjon kanskje ikke kan peke på så mange konkrete resultater av sin virksomhet hittil, fyller den allikevel en vesentlig funksjon som et felles rådgivende organ for de nordiske land i kulturelle spørsmål.

Oversikt over virksomheten 1947—1953.

Universitets- og høyskolesaker.

Innskrivnings- og terminavgifter ved universiteter og høyskoler.

Saken ble tatt opp i 1947, og på møtet i København uttalte kommisjonen at studenter fra andre nordiske land burde fritas for særlige studieavgifter.

I 1948 forelå en oversikt over forholdene i de enkelte land på dette punkt, og i Helsingfors vedtok man en anbefaling til statsmaktene og til universiteter og høyskoler om å lempe på de gjeldende bestemmelser slik at:

- 1) en student som studerer ved et universitet eller en høyskole utenfor sitt eget land, ikke skal avkreves større avgifter enn landets egne studenter.
- 2) en student som kan fremlegge bevis for at han er innskrevet ved universitet etc. i et nordisk land, ikke skal måtte betale noen som helst innskrivningsavgift ved en tilsvarende læreanstalt i et annet nordisk land,
- 3) en student som studerer ved et annet universitet i Norden enn sitt eget, ikke skal behøve å betale terminavgift til universitetet eller studentsamskipnaden dersom han allerede har betalt de terminavgifter som påligger ham ved hans eget universitet.

Eksamensgyldighet og fagkonferanser.

Allerede på mötet i Oslo 1947 uttalte kommisjonen ønskeligheten av en tilnærming mellom de nordiske eksamens- og undervisningsformer, særlig med henblikk på en gjensidig godkjenning av eksamener eller tentamener (del-eksamener).

Saken ble støttet av undervisningsministrene, som på et senere møte uttalte at universitetsprøver avlagt ved andre nordiske universiteter og vitenskapelige høyskoler i videst mulig omfang bør kunne inngå som ledd i en universitetseksamen i hjemlandet.

I København 1947 understreket kommisjonen betydningen av at disse spørsmål ble drøftet på konferanser mellom representanter for de enkelte fag.

Også denne plan ble støttet av Undervisningsministrene, som fremhevet at studieordninger og pensum burde drøftes på faglige konferanser mellom representanter for universiteter og høyskoler og den studerende ungdom. I de følgende år har det vært arrangert en rekke slike fagkonferanser.

Kulturkommisjonen støtter dessuten de nordiske studenters spesialistkonferanser om denne sak og mottar rapporter etterhvert som arbeidet skrider frem. Den såkalte Koordinations Komitéen for Specialistkonferencer (K.K.S.) vil om kort tid kunne legge frem den endelige rapport om dette arbeid.

Nordiske universitetskurser.

Før møtet i Saltsjöbaden ved Stockholm 1952 ble kommisjonen forelagt et forslag fra K.K.S. (se ovenfor) om avholdelse av kurser i de enkelte lands språk og

litteratur, beregnet på fagstuderende fra de øvrige nordiske land. På møtet hvor studentene var representert, støttet N.K.K. forslaget om en nordisk konferanse i Aarhus, hvor faglærere og studenter kunne planlegge saken mer detaljert. Samtidig understreket man betydningen av at den som hadde fullført et slikt kurs i et annet nordisk språk, burde fritas for eksaminasjon av dette emne ved sitt eget universitet.

Utvexling av universitetslærere.

I Oslo 1947 uttalte N.K.K. sin takknemlighet over den utveksling av lærere og forelesere mellom universiteter og høyere læreanstalter som var i gang, men understreket samtidig at verdien ville bli større om besøkene strakte seg over en hel termin eller i det minste en måned. Videre uttalte man at den som innbys til å delta i utvekslingen, burde få beholde sin fulle lønn, og at den inviterende institusjon burde bestride reiseomkostninger, diet, forelesningshonorar og gjerne også en passende sum for ekstrautgifter i forbindelse med oppholdet i et fremmed land.

Nordiske universitetslektorer i utlandet.

N.K.K. tok i Helsingfors 1948 opp spørsmålet om de nordiske universitetslektorenes stilling, og de enkelte delegasjonene fikk i oppdrag å utrede lektorenes pensjonsforhold.

Undervisningsministrene vedtok på sitt møte i Oslo samme år følgende: Møtet uttaler seg for at det i hvert av de nordiske land søkes gjennomført en ordning hvoretter man ved ansettelse i tjenestemannsstilling tar forutgående virksomhet ved skoler og ved vitenskapelige institusjoner i andre nordiske land i betraktning ved beregninger av vedkommendes ansiennitet med hensyn til lønn og pensjon.

Nordisk Sommeruniversitet.

N.K.K. hadde med stor interesse fulgt utviklingen av Nordisk Sommeruniversitet som ble konstituert i 1950. Til den første ordinære sesjon i Danmark 1951 hadde det vært vanskelig å skaffe de nødvendige pengemidler. På sitt plenumsmøte i februar 1952 rettet kulturkommisjonen derfor en begrunnet og inntrengende henvendelse til statsmaktene i de nordiske land om å gi den nødvendige støtte til dette verdifulle tiltak.

Studiestipendier.

I Oslo 1947 diskuterte kommisjonen de muligheter som forelå når det gjaldt stipendier til studier i andre nordiske land. Det ble vedtatt en resolusjon hvor man fremholdt betydningen av økonomisk og administrativ støtte fra det offentlige for å oppmuntre lærere og elever til studieopphold i andre nordiske land.

På møtet samme sted i 1949 besluttet N.K.K. å forelegge universitetene i de nordiske land et forslag om at det burde utdeles et større antall stipendier for

kortere studier, i slike emner som like godt eller bedre kan studeres ved et annet nordisk universitet. Bare noen ganske få læresteder viste interesse for saken.

Ellers har det vært ydet reisestipendier til deltakere i kurser og fagkonferanser.

Reiserabatter og valutaspørsmål.

I 1947 besluttet N.K.K. å undersøke muligheten av å få i stand prisnedsettelse for reiser med kulturelle formål. På møtet i København samme år redegjorde man for den aktuelle situasjon, og det fremgikk at Norge ydet de største rabatter. Det ble vedtatt en resolusjon til statsmaktene og til private selskaper om å gi reisemoderasjon til studieopphold og liknende i de andre nordiske land.

I Helsingfors tok kommisjonen opp spørsmålet om nedsettelse i billettprisene på transportmidler når det gjelder vitenskapsmenn, lærere, kunstnere, studenter m. fl. som foretar studiereiser eller deltar i kongresser under N.K.K.s eller foreningene „Norden“s kontroll. Ifølge vedtak på møtet i Oslo 1949 vil N.K.K. forøvrig støtte „Norden“s tiltak på dette område.

Liknende resolusjoner ble vedtatt for de samme kategorier vedrørende tildeling av valuta til reiser med kulturelle formål.

Det er vanskelig å påvise konkrete resultater av disse henstillinger, da endringer på slike områder ofte blir gjennomført i større eller mindre målestokk uten at de settes i relasjon til den opprinnelige henvendelse og uten at kommisjonen får melding om saken.

Forskningssamarbeid.

Dyphavsforskning.

I 1947 tok N.K.K. opp spørsmålet om nordisk samarbeid på oseanografiens område, og på møtet i København samme år ble det vedtatt at kommisjonen overfor regjeringene skulle anbefale et memorandum om saken. Forslaget bygget på den oppfatning at forskningsoppgaver på dette viktige felt både økonomisk og vitenskapelig sett bedre kunne løses ved samarbeid, da det bl. a. dreier seg om anskaffelse, utrustning og drift av et undersøkelsesfartøy.

Fra dansk, svensk og norsk side så man med velvilje på saken, og det ble oppnevnt en kommisjon med representanter for hvert av de tre land. (Se bilag 1).

Utbygging av vitenskapelige institusjoner.

På møtet i København 1951 ble det nedsatt et arbeidsutvalg innen kommisjonen til å utarbeide en innstilling om mulig nordisk arbeidsdeling ved utbygging av vitenskapelige institusjoner. Utvalgets innstilling forelå før møtet i februar 1952, og her vedtok man en anbefaling til regjeringene i de nordiske land om å opprette et permanent utvalg som burde være en del av N.K.K. og som skulle fungere som en rådgivende instans for regjeringene i spørsmål som berører utbyggingen av vitenskapelige institusjoner i Norden.

Utvalgets innstilling med kommisjonens anbefaling er for tiden under behandling i de respektive lands undervisningsministerier. (Bilag 2a og 2b).

Nordisk Språknemnd.

Kommisjonen har fra første stund uttalt ønsket om at en felles nordisk språknemnd måtte komme i stand. Imidlertid er saken blitt utsatt fra år til år, i påvente av at en norsk og en dansk språknemnd skulle bli oppnevnt. I februar 1952 kunne saken endelig fremmes, idet planen om en norsk språknemnd var realisert og den danske foreningen „Norden“ hadde besluttet å sette sin språknemnd ut i livet, siden en statlig nemnd neppe vil bli opprettet.

En resolusjon ble vedtatt hvor kommisjonen minnet om sine bestrebelsler for å få i stand en nordisk språknemnd og anmodet om at samtlige nasjonale språknemnder måtte få effektiv støtte, slik at det kunne skapes forutsetninger for et godt samarbeid mellom dem.

Saken er fremdeles under behandling, og generalsekretariatet har hittil fått melding fra det norske undervisningsdepartement om at formannen og varaformannen i Norsk Språknemnd er oppnevnt til å ta opp drøfting om et slikt samarbeid. Forhåpentlig vil spørsmålet i nær fremtid bli tatt opp til praktisk løsning også i de øvrige land.

Skoler og undervisning.

Kurser.

I 1947 diskuterte kommisjonen spørsmålet om nordiske kurser for ungdoms- og studieledere, samt for bibliotekarer, og anbefalte at det burde bevilges de nødvendige beløp til å arrangere slike kurser.

Forskjellige forslag har siden vært fremmet, men da N.K.K. ikke disponerer midler som på et givet tidspunkt kan frigis til planer av denne art, faller det naturlig å overlate slike tiltak helt til foreningene „Norden“.

Utvexling av lærere og forelesere.

I Oslo 1947 uttalte N.K.K. ønskeligheten av en livligere utveksling av forelesere på folkeopplysningens område og anmodet om støtte til dette formål. Det ble i november 1948 arrangert en konferanse for å planlegge utvekslingen, og man vedtok at foreningene „Norden“ burde forestå dette arbeid, mens N.K.K. på sin side skulle søke å oppnå de nødvendige statsbidrag. Saken fikk støtte på Undervisningsministermøtet i Oslo samme år.

En resolusjon om økonomisk og administrativ støtte til lærer- og elevutveksling mellom de høyere skoler og folkehøyskolene ble vedtatt på møtet i Oslo 1947, og i Stockholm 1948 uttrykte kommisjonen ønsket om at statsmaktene måtte behandle henstillinger av denne art med størst mulig velvilje.

Folkehøyskoler.

N.K.K. har fra år til annet bevirket støtte til nordiske folkehøyskoler av mer internasjonal karakter, såsom skolen i Kungälv, den nordiske folkehøyskolen i Genève og den nordisk-britiske høyskolevirksomhet ved Holly-Royde College i England.

Disse institusjoner utfører et verdifullt arbeid for å styrke den nordiske og den mellomfolkelige forståelse, men deres virksomhet er helt avhengig av statsstøtte fra de nordiske land.

Det nordiske lærestoffet i skolene.

I tillegg til den store kartlegning av det kulturelle samarbeid i Norden har N.K.K. satt igang en kartlegning av det nordiske lærestoffet i skolene. Dette arbeid, som har vært utført med foreningene „Norden“s bistand, er på det nærmeste avsluttet.

De utarbeidede rapporter fra de enkelte land, vil deretter bli sammenstillet til en kortfattet oversikt. På grunnlag av denne vil kommisjonen fremme forslag om felles tiltak for å effektivisere skolenes innsats når det gjelder undervisning i de nordiske lands språk og kultur, særlig som ledd i morsmålsundervisningen.

Litteratur- og bibliotekspørsmål.

I 1947 tok N.K.K. opp spørsmålet om tilbakegangen i interessen for grannelandenes litteratur, især på originalspråket, og det ble vedtatt at hver enkelt delegasjon skulle ta saken opp med forleggere, forfatterforeninger og bokhandlere og fremme forslag til botemidler. På møtet i København vedtok man å foreslå radioserier om nordisk lyrikk, nordisk romanlitteratur o. s. v., innledet av diskusjon mellom kommisjonsmedlemmer som *Sigurd Hoel*, *Hjalmar Gullberg* og professor *Frandsen*. Et nærmere samarbeid med „Norden“ ble også avtalt.

Sommeren 1950 ble det i Oslo arrangert en nordisk litteraturkonferanse om hvilke tiltak som kan settes i verk for å øke lesningen av nordisk litteratur i de enkelte land. N.K.K. sluttet på sitt møte i Reykjavik samme år opp om de resolusjoner som var blitt vedtatt på konferansene, og som henvendte seg til skoler, folkeopplysningsorganisasjoner, forleggere, bokhandlere, bibliotek, forfatter- og journalistorganisasjoner, presse, radio, samt foreningene „Norden“.

N.K.K. har dessuten behandlet spørsmålet om rekvisisjonsrett for vitenskapelige bibliotek og om utveksling av bibliotekarere. Resultatene av et samarbeid om publikasjoner, tidsskrifter og felles grunnbøker har hittil vært små. På fagkonferansen i historie ble det nedsatt en komité som skulle planlegge en grunnbok i Nordens historie.

Kunst- og teaterspørsmål

I København 1947 oppfordret N.K.K. visse kunstorganisasjoner til å overveie former for samarbeid om vandrestillinger i nordisk kunst, og fremlegge konkrete forslag for kulturkommisjonen. Henvendelsene forble ubesvart, og da det dessuten kreves relativt store beløp for å kunne gjennomføre tiltak av denne art, har kommisjonen foreløpig latt saken ligge.

I 1947 tok N.K.K. opp spørsmålet om nordiske teatergjestespill, og på møtet i København samme år vedtok man en anbefaling om slike gjestespill, samt om nordiske teateruker og opprettelse av et nordisk teaterlederråd. I Stockholm året etter konstaterte kommisjonen at et nordisk teaterlederråd var blitt opprettet.

Forskjellige former for teaterutveksling ble likeledes drøftet på møtet i februar 1952, hvor det ble vedtatt en resolusjon til statsmaktene i de enkelte land om betydningen av utveksling på teatrets område. Saken er for tiden gjenstand for nærmere planleggelse og vil bli tatt opp igjen på det kommende møte i Helsingfors. (Bilag 3).

Forbindelser utad.

I Stockholm 1948 tok kommisjonen opp til diskusjon hvorvidt de nordiske land kunne opprette felles kulturelle institusjoner utenfor Norden. Samme år i Helsingfors drøftet man dessuten planen om en nordisk folkehøyskole i England. Også Undervisningsministermøtet i Oslo stilte seg sympatisk til tanken og skiserte opp de nærmere betingelser for dens gjennomføring. (Se forøvrig under „Folkehøyskoler“).

Spørsmålet om en koordinering av de nordiske lands kulturarbeid i utlandet ble tatt opp på møtet i februar 1952. Direktøren for Svenska Institutet var til stede og ga en redegjørelse for den innsats som gjøres av landene enkeltvis eller i fellesskap. Som representant for N.K.K.s generalsekretariat var likeledes direktøren for det norske Kontoret for kulturelt samkvem med utlandet til stede. Resultatet av diskusjonen var at de forannevnte og liknende institusjoner som f. eks. Det Danske Selskab fortsatt ville samarbeide på de områder hvor det var ønskelig, men at det ville være uklokt å regelbinde dette samarbeid.

Fra Europarådet var det før møtet i København 1951 kommet en henvendelse om en redegjørelse for kommisjonens virksomhet og resultater. Det ble vedtatt å sende inn en oversikt utarbeidet av den svenske avdelings sekretær.

Året etter tok representantene for generalsekretariatet opp spørsmålet om et samarbeid mellom N.K.K. og Europarådets kulturekspertkomité. De fant det rimelig at N.K.K. i likhet med tilsvarende europeiske kulturkommisjoner utvekslet informasjon med Europarådet for at dobbeltarbeid kunne unngås. Kommisjonen konstaterte at den via sitt generalsekretariat kunne bli holdt underrettet om Europarådets kulturelle virksomhet og at ytterligere samarbeid foreløpig syntes unødvendig.

Konklusjon.

Som det fremgår av denne oversikt har N.K.K. i løpet av sin funksjonstid tatt opp enkelte saker som ved hjelp av disponible pengemidler måtte løses i løpet av kortere tid. Slike saker kan mer effektivt varetas av foreningene „Norden“.

Det har nødvendigvis måttet gå en viss tid før kommisjonen kunne konstatere på hvilken måte den med størst utbytte kunne drive sin virksomhet. I den senere tid er det som nevnt blitt stadig mer innlysende at kulturkommisjonen har sin betydning når det gjelder å løse oppgaver som krever planlegging på lang sikt, slik som f. eks. nordisk samarbeid om utbygging av vitenskapelige institusjoner og anerkjennelse av universitets- og høyskoleeksamen. Som rådgivende organ for myndighetene er det også naturlig at kulturkommisjonen i første rekke arbeider med de områder og saker på det kulturelle område som krever offentlige tiltak i form av lover, vedtak eller bevilgninger. Slike oppgaver vil N. K.K. hovedsakelig konsentrere seg om for fremtiden, og som ekspertkomité i kulturelle saker må den nødvendigvis koordinere sitt arbeid med Det nordiske råds virksomhet.

Oslo, den 5. januar 1953.

D. A. Seip.
Formann.

Helene Andersen.
Sekretær.

Utredning angående nordiskt samarbete inom djuphavsforskningen.

I skrivelse av den 30 oktober 1947 föreslog den nordiska kulturkommissionen tillställande av en specialkommitté för utredning av frågan om nordiskt samarbete på djuphavsforskningens område. Med anledning därav utsågos under loppet av 1951 från Danmark, Norge och Sverige representanter i ifrågavarande kommitté, vars verksamhet därjämte följts av en observatör från Finland. Specialkommittén begynte sin verksamhet den 20 februari 1952.

Danmarks representanter i specialkommittén äro viceamiral *A. H. Vedel*, professor *Ragnar Spärck* och dr. phil *Anton Bruun*, för vilken sistnämnde professor *E. Steeman Nielsen* inträdde som ersättare intill den 1 juli 1952. Norges representanter äro konteramiral *E. C. Danielsen*, professor *Jonas E. Fjeldstad* och professor *Håkon Mosby*. Sveriges representanter äro viceamiral *Helge Strömbäck*, professor *Orvar Nybelin* och docent *Börje Kullenberg*. Som observatör för Finland har fil. dr. *Gunnar Granqvist* deltagit i kommitténs arbete.

Djuphavsforskningen fattas av kommittén som den på de öppna havens problem inställda havsforskningen. På grund av dess behov av tung utrustning samt vidsträckta och långvariga expeditioner kräves för djuphavsforskning ett något större fartyg än de för fiskeriundersökningar på grundhavet avsedda undersökningsfartygen. Därtill kommer att dessa senare fartyg äro fullt sysselsatta med sina ordinarie uppgifter och därför icke kunna påräknas för djuphavsforskning ens i sådana fall, då de skulle vara användbara för lösande av någon speciell uppgift. Detta har gjort det nödvändigt att utrusta ett särskilt fartyg, då en djuphavsexpedition skolat genomföras. Aktuella exempel utgöra „Den svenska djuphavsexpeditionen 1947—1948“ med elevskeppet ALBATROSS och „Den danske dybhavsexpedition jorden rundt 1950—52“ med fregatten GALATHEA. I båda fallen krävde fartygens inredning till undersökningsfartyg samt utrustning med vinschar m. m. en avsevärd del av sammanlagda expeditionskostnaden. Ifråga om ALBATROSS kunde de på inredning och utrustning nedlagda kostnaderna icke utnyttjas för mer än en expedition, idet fartyget efter avslutad forskningsresa omedelbart återställdes i sitt ursprungliga skick och återupptog sin normala verksamhet. Det är ännu oklart huruvida motsvarande kommer att bliva fallet med GALATHEA.

Djuphavsforskningen befinner sig för närvarande i en period av intensiv utveckling på grund av att den börjat tillgodogöra sig inom modern fysik, kemi och elektroteknik utbildade metoder och dels därigenom, dels på andra vägar skapat sig en på flera områden revolutionerande teknik. Som exempel må nämnas *ekolod* i stånd att kontinuerligt teckna bottenens profil även på de största i världshavet förekommande djup, den härav beroende möjligheten till effektivt *trålfiske* på de största havsdjup, den *artificiella seismologien*, upptagning och kultivering av *barofila bakterier*, *kolvod* i stånd att upptaga 20 m långa sedimentkärnor, *trålvinschar* av mycket förbättrad typ samt utnyttjande av *isotoper*, radioaktiva såväl som stabila. Djuphavsforskningen har därigenom nått ett stadium, då den med fördel icke kan som hittills bedrivas genom med många års mellanrum utsända tillfälliga expeditioner. Djuphavsforskningen bör numera liksom andra vetenskaper inriktas på ett kontinuerligt bedrivet arbete.

Detta kräver ett permanent organ för djuphavsforskning med ett särskilt undersökningsfartyg till sitt förfogande. För vart och ett av de nordiska länderna ensamt skulle anskaffande och drift av ett sådant undersökningsfartyg draga större kostnader än f. n. rimligen kunna depenserar på djuphavsforskning, och samtidigt skulle ett enskilt nordiskt land icke lämpligen kunna hålla ett sådant fartyg ständigt sysselsatt med hänsyn till behovet av kvalificerad personal såväl för arbetet till sjöss som för materialets bearbetning. Kommittén finner därför, att djuphavsforskningen skulle i utomordentligt hög grad kunna främjas genom nordiskt samarbete liksom även att denna forskning särskilt väl ägnar sig för ett sådant samarbete som ett led i en vidare internationell Kooperation. Kommittén vill i detta sammanhang hänvisa till det i bilaga 1 anförda uttalandet av The Joint Commission on Oceanography of the International Council of Scientific Unions (under UNESCO) av den 25 september 1952.

Komittén föreslår därför, att ett nordiskt samarbete inom djuphavsforskningen försöksvis organiseras för en period av 10 år genom att (1°) en kommission med uppgift att leda det nordiska samarbetet inom djuphavsforskningen tillsättes, förslagsvis benämnd Det Nordiska Djuphavsrådet, (2°) ett undersökningsfartyg jämte årligt driftsanslag ställes till denna kommissions förfogande.

Det Nordiska Djuphavsrådets uppgift bör vara att fastställa planer för den nordiska djuphavsforskningens bedrivande, organisera bearbetningen av insamlat material samt säkerställa resultatens publicering, varjämte rådet bör vara redare för det nordiska undersökningsfartyget. Medan man t. v. icke räknar med att Finland och Island skola bidra till kostnaderna för fartygets anskaffande och drift, finner kommittén att dessa länder likväl böra inbjudas att medverka i det nordiska djuphavsrådets verksamhet genom att finländska och isländska vetenskapsmän deltaga i arbetet ombord och i det insamlade materialets bearbetning. Kommittén föreslår, att rådet sammansättes av två vetenskapsmän från vardera Danmark, Norge och Sverige, en representant från vardera av dessa länders mariner samt en vetenskapsman från vardera Finland och Island.

Det nordiska djuphavsrådets verksamhet bör baseras på samarbete med redan existerande vetenskapliga institutioner, varvid institutioner som arbeta med fysisk oceanografi eller marin biologi komma i främsta rummet. En rad andra institutioner torde med fördel kunna åtaga sig speciella uppgifter, såsom t. ex. skett i Sverige vid bearbetningen av det under den svenska djuphavsexpeditionen med ALBATROSS insamlade materialet. Planerna för det nordiska djuphavsrådets undersökningar böra uppgöras i samverkan med berörda institutioner. Förslag utarbetade av enskilda institutioner eller vetenskapsmän böra beaktas. Uppgiften att bearbeta observationsmaterialet och publicera resultaten bör i varje särskilt fall anförtros åt den för den aktuella uppgiften lämpligaste institutionen, i tillämpliga fall den institution, som tagit initiativ til en viss undersökning. Kommittén räknar med att erfaren personal för arbetet till sjöss kommer att ställas till förfogande av de vid undersökningarna medverkande institutionerna för fysisk oceanografi eller marin biologi samt att behovet av biträden med någon vetenskaplig skolning i huvudsak kommer att fyllas genom i vederbörande fack studerande ungdom.

Kommittén är medveten om att ett undersökningsfartyg, som motsvarar alla på ett sådant fartyg ställda speciella krav, kan erhållas blott genom nybyggnad. Med hänsyn till de f. n. onormalt höga byggnadskostnaderna förordrar kommittén dock förvärv av ett existerande fartyg att användas under den föreslagna försöksperioden. Med ett sådant fartyg vore det möjligt att lösa en rad av uppgifter samtidigt med att erfarenhet skulle vinnas såväl av hur ett nordiskt samarbete efter de föreslagna linjerna fungerar som av de krav man bör ställa på ett nytt fartyg med hänsyn till den oceanografiska teknikens snabba utveckling. Kommittén har med anledning härav övervägt två från dansk och norsk sida framförda möjligheter, nämligen fregatten GALATHEA, ägd av danska statsverket, och den oceangående bogserbåten JETOR, ägd av dr. Svindland, Oslo. Kommittén har ännu icke bildat sig en uppfattning om vilket av dessa fartyg som bör föredragas, idet man avvaktar utredningar, omfattande jämväl kostnadsberäkningar.

Ehuru kommittén sålunda icke är i stånd att nu förorda vilket fartyg som bör förvärvas, finner man det vara angeläget att reservera möjligheten att förvärva GALATHEA's vetenskapliga utrustning, speciellt dess vinschar och ekolod. Denna utrustning, som väsentligen stammar från den svenska expeditionen med ALBATROSS och med utmärkt framgång nyttjats på GALATHEA, är en viktig förutsättning för det planerade samarbetet och kan icke nyanskaffas inom rimlig tid eller för tillnärmelsevis de kostnader, som den nu betingar. Enligt under hand lämnade uppgifter skulle inköp och klassning av GALATHEA draga en sammanlagd kostnad av storleksordningen 2,2 mill. da kronor, inklusive den vetenskapliga utrustningen. Utrustningen enbart skulle betinga omkring 250 000 da kronor, en avmontering av den fasta utrustningen omkring 50 000 da kronor, och installation av samma utrustning på ett annat fartyg omkring 100 000 da kronor. Enligt likaledes under hand lämnade uppgifter skulle inköp och klassning av JETOR

jämte inköp och installation av vinschar och ekolod draga en sammanlagd kostnad av storleksordningen 1 mill. kronor.

Med hänvisning till förestående framställning vill kommittén framlägga följande förslag:

1° Det tillsättes en permanent skandinavisk kommitté med uppgift att leda det nordiska samarbetet inom djuphavsforskningen. Kommittén benämnes Det nordiska djuphavsrådet och sammansättes av två vetenskapsmän från vardera Danmark, Norge och Sverige, en representant från vardera av dessa länders mariner samt en vetenskapsman från vardera Finland och Island. För täckande av kostnaderna för sammanträden, sekretariatet m. m. ställes ett årligt anslag av 15 000 da kronor till det nordiska djuphavsrådets förfogande, till vilket anslag Danmark, Norge och Sverige bidra med lika belopp. Det nordiska djuphavsrådets verksamhet begränsas t. v. till en period av 10 år.

2° Ett undersökningsfartyg ställes till det nämnda nordiska djuphavsrådets förfogande. Kostnaderna för anskaffning och utrustning av ett sådant fartyg synes kunna variera mellan omkring 1 mill. och 2,2 mill. da kronor. beroende på vilket av föreliggande alternativ man realiserar. Denna engångskostnad fördelas mellan Danmark, Norge och Sverige i proportion till dessa länders folkmängd. Konkret förslag med detaljerade kostnadsberäkningar kommer att ingivas, när pågående undersökningar av de föreliggande alternativen blivit slutförda.

3° När ett undersökningsfartyg blivit anskaffat, ställes ett årligt anslag av 900 000 da kronor till det nordiska djuphavsrådets förfogande för att täcka kostnaderna för fartygets drift, resultatens publicering m. m. Till detta anslag bidra Danmark, Norge och Sverige med lika belopp.

Oslo, den 11 november 1952.

A. H. Vedel.   E. C. Danielsen.   H. Strömbäck.   R. Spärck.   J. E. Fjeldstad.

O. Nybelin.   A. Bruun.   H. Mosby.   B. Kullenberg.

Uttalande av The Joint Commission on Oceanography of the International Council of Scientific Unions i Monaco den 25 september 1952.

„The Joint Commission on Oceanography of the International Council of Scientific Unions considers that the field of deep-sea research is one of the most favourable for International Collaboration. In view of the great expense of equipping and maintaining Oceanographic vessels, it is considered highly advisable that wherever possible scientists of different nations should participate in expeditions, both in planning the scientific programme and in the work at sea, and in working up the data and collections. The Joint Commission notes with satisfaction that effective efforts are being made in this direction by the Scandinavian Countries and, in the United States, by the Scripps Institution of Oceanography.

The Joint Commission on Oceanography of the International Council of Scientific Unions has learnt with great interest of the preparation in Scandinavia in the co-operation in deep-sea research. In view of the importance of further research work in this field and of the valuable contributions from Scandinavian national expeditions, especially in post-war years, the International Joint Commission on Oceanography strongly desires to express its best wishes for the success of Scandinavian co-operation in deep-sea research.

Opportunities for Deep-Sea Research.

Recent developments in electronics, physics and chemistry and in methods of detailed surveying and sampling of the deep-sea floor, have made possible a new level of scientific understanding of the oceans which can be of the greatest importance to all fields of natural science.

In view of this the Joint Commission on Oceanography of the International Council of Scientific Unions urges that research on the problems of the deep-sea be given widespread support. The Joint Commission believes that fundamental research in this field is most promising, and until such research is carried out the full economic resources of the sea will remain untapped”.

NORDISK KULTURKOMMISSION
 POHJOISMAINEN KULTTUURITOIMIKUNTA
 NORRÆNA MENNINGARMÁLANEFNDIN
 NORDISK KULTURKOMMISSJON
 NORDISKA KULTURKOMMISSIONEN

Bilag 2 a.

Oslo, 10. september 1952.

Til undervisningsministeriene i de nordiske land.

Nordisk Kulturkommissjon har i årenes løp behandlet forskjellige spørsmål i forbindelse med nordisk samarbeid på vitenskapens område. Det har således vært avholdt en rekke fagkonferanser mellom akademikere fra de forskjellige universiteter. På Kommissjonens initiativ er det blitt oppnevnt en offisiell norsk-dansk-svensk komité for utredning av spørsmålet om nordisk samarbeid på dyphavs-forskningens område.

Kommissjonen vedtok på sitt plenumsmøte i København 13.—14. april 1951 å nedsette et arbeidsutvalg innenfor sin midte til å utarbeide en innstilling om eventuell nordisk arbeidsdeling ved utbyggingen av vitenskapelige institusjoner. Innstillingen skulle bygge på en oversikt over allerede eksisterende forsknings-samarbeid og eventuelt konkludere med en anbefaling til regjeringene i de enkelte land om å ta saken opp.

Utvalget kom til å bestå av følgende medlemmer:

Fra Sverige: Professor ved Göteborgs Högskola, fil. dr. *Georg Andréén*.

Fra Danmark: Rektor for Københavns Universitet, professor dr. *H. M. Hansen*.

Fra Norge: Statssekretær i det Kgl. Kirke- og undervisningsdepartement, *Helge Sivertsen*.

Sistnevnte har fungert som formann, og sekretær i Forskningsrådenes Fellesutvalg, *Kjell Eide*, som utvalgets sekretær.

Innstillingen fra arbeidsutvalget ble fremlagt på kulturkommissjonens siste plenumsmøte i Saltsjöbaden ved Stockholm 24.— til 26. februar d. å.

Den begynner med å presisere de hovedmomenter som taler for et nærmere samarbeid på dette område:

- 1) Ved en koordinering av de forskningsressurser de nordiske land rår over, vil en ha større muligheter for å holde seg på høyde med forskningens stormakter, både når det gjelder mengden av de forskningsoppgaver som tas opp og styrken av innsatsen på de forskjellige områder.
- 2) Ved en konsentrasjon av den materielle utbygging synes muligheten for å oppnå større effektivitet i forskningen å ligge bedre til rette enn hvis man sprer den tilsvarende økonomiske innsats på en rekke institusjoner.

- 3) Ved utvidet samarbeid mellom de nordiske lands forskere må det antas at atskillig dobbelt arbeid vil kunne unngås, samtidig som en oppnår et bredere forskningsmiljø innenfor spesialfeltene med muligheter for arbeidsdeling og kontrollforsøk.

Deretter gjøres det rede for fremgangsmåten for innsamlingen av materiale. Utvalget har henvendt seg til forskningsrådene i de tre land (for Danmarks vedkommende også til Undervisningsministeriets kommisjon til undersøkelse av vitenskapenes fremme) og anmodet om en nærmere spesifisert oversikt over det nordiske samarbeid som allerede foreligger, og over samarbeidstiltak som er planlagt eller anses ønskelig.

Generelt sett har forskernes oppfatninger vist seg å stå i samsvar med utvalgets antakelser. Gjennomføringen av det utvidete forskningssamarbeid i den utstrekning det anses ønskelig, later imidlertid til å møte store praktiske vansker. Det synes på lengere sikt å kunne være av meget stor betydning for forskningen i de nordiske land at disse vansker overvinnes.

I de følgende avsnitt gis det en oversikt over de forskjellige former for samarbeid på de enkelte forskningsområder, samt utvalgets konklusjon som danner grunnlaget for Kulturkomisjonens vedtak på plenumsrådet 24.—26. februar d. å. Resolusjonen fikk følgende ordlyd:

„Anbefaling til regjeringene i de nordiske land fra Den Nordiske Kulturkomisjon om samarbeid i spørsmål som vedrører utbygging av vitenskapelige institusjoner.

Under henvisning til den innstilling som den 7. februar 1952 ble avgitt av Den Nordiske Kulturkomisjonens utvalg for nordisk forskningssamarbeid, tillater Kulturkomisjonen seg å anbefale regjeringene i de nordiske land opprettelsen av et permanent utvalg som skal fungere som en rådgivende instans for regjeringene i spørsmål som berører utbyggingen av vitenskapelige institusjoner i de nordiske land. Dette utvalget bør være en del av Nordisk Kulturkomisjon.

Det foreslåtte permanente utvalg bør ha et medlem fra hvert av de interesserte land. Utvalget anbefales gitt følgende mandat:

Utvalget skal kunne gi anbefalinger til regjeringene i spørsmål om nordisk forskningssamarbeid, forsåvidt det gjelder utbygging av gamle eller oppbygging av nye vitenskapelige institusjoner.

Utvalget bør få seg forelagt større utbyggingsplaner for de vitenskapelige institusjonene i de nordiske land. I de tilfelle hvor samarbeid synes å kunne by på vesentlige fordeler, skal utvalget kunne anbefale opprettelse av ad-hoc-utvalg til nærmere utredning av muligheter for samarbeid og de former det bør ha, for det permanente utvalg gir sin endelige innstilling i saken.“

Saken oversendes herved til undervisningsministeriene til velvillig behandling. Et eksemplar av arbeidsutvalgets tilråding følger vedlagt.

For Nordisk Kulturkomisjon

Didrik Arup Seip.
Formann.

Helene Andersen.
Sekretær.

Innstilling til Den nordiske kulturkommisjon om tiltak til fremme av det nordiske samarbeid på forskningens område.

Opprettelsen av utvalget.

Den nordiske kulturkommisjon vedtok på møtet i København 13.—14. april 1951 å sette ned et arbeidsutvalg for nordisk samarbeid på forskningens område. Utvalgets mandat er gitt i Kulturkommisjonens resolusjon:

„Kommissionen har besluttet at nedsætte et arbeidsudvalg indenfor sin midte til at udarbejde indstilling om mulig nordisk arbejdsdeling ved udbygningen af videnskabelige institutioner. Indstilling herom skal fremlægges på et nyt møde i Kommissionen og bør indeholde nærmere konkrete forslag til samarbejde og arbejdsdeling på dette område og fremdeles give en oversigt over de foranstaltninger, som allerede er truffet i så henseende og eventuelt indeholde forslag til anbefaling fra Kulturkommissionen til regeringerne i de sager, som rejses. Til arbejdsudvalget udpeger hver af de interesserede nationale delegationer eet medlem. Arbejdsudvalget vælger selv sin formand.“

Som medlemmer av utvalget er oppnevnt fra de forskjellige land:

Fra Danmark: Rektor ved Københavns Universitet, professor dr. *H. M. Hansen*.

Fra Norge: Statssekretær *Helge Sivertsen*.

Fra Sverige: Professor ved Göteborgs Högskola, dr. *Georg Andréén*.

På utvalgets konstituerende møte 18. august 1951 ble statssekretær *Helge Sivertsen* valgt til formann. Som sekretær for utvalget har fungert sekretær *Kjell Eide*.

Utgangspunktet for utvalgets arbeid.

Som grunnlag for sitt arbeid har utvalget valgt å bygge på den antagelse at en ved koordinering av de forskningsressurser de nordiske land rår over, vil ha større muligheter for å holde seg på høyde med forskningens stormakter enn det vil være mulig ved hjelp av det de nordiske land kan yte hver for seg. Dette antas å gjelde såvel for mengden av de forskningsoppgaver som tas opp, som for styrken av innsatsen på de enkelte felter.

De forskningsressurser det her er tale om, er på den ene siden det kapitalutstyr som er en nødvendig forutsetning for forskning på de fleste områder, bygninger, instrumenter og annet utstyr, litteraturmateriale o. l. Allerede det store antall forskningsinstitusjoner i de nordiske land setter forholdsvis snevre grenser for den

materielle utbygging som av økonomiske grunner synes å være mulig, om utbyggingen skal skje parallelt ved et flertall av institusjonene. Samtidig synes det på en rekke forskningsfelter å være slik at en har mulighet for å oppnå større effektivitet i forskningen gjennom en konsentrasjon av den materielle utbyggingen enn ved å spre den tilsvarende økonomiske innsatsen på en rekke institusjoner.

Analoge resonnementer synes å kunne gjøres gjeldende med hensyn til forskerne, som sammen med kapitalutstyret utgjør grunnlaget for et lands forskningskapasitet. Både økonomiske og rekrutteringsmessige grunner later til å sette grenser for både antallet av de vitenskapelige problemer hver enkelt institusjon makter å ta opp, og for graden av den spesialisering som er nødvendig for å følge med i utviklingen på de forskjellige felter. Samtidig har en vel også erfaring for at en utvidet kontakt mellom forskere på et spesialfelt — et bredere forskningsmiljø — gjennom de impulser dette gir, vanligvis vil føre med seg en øking av den enkelte forskers muligheter for å nå resultater.

Materialinnsamlingen.

For å kunne konstatere i hvilken grad utvalgets antagelser om verdien av nordisk samarbeid på forskningens område står i samsvar med oppfatningene hos forskerne på de forskjellige felter, har utvalget henvendt seg til forskningsrådene i de tre land (for Danmarks vedkommende også til Undervisningsministeriets kommisjon til undersøkelse av vitenskapenes fremme). En har bedt om å få en oversikt over det nordiske samarbeid som allerede foreligger, og om samarbeidstiltak som er planlagt eller ansees ønskelig. De samarbeidsformer en har villet undersøke utbredelsen av og behovet for, er for det første felles forskningsinstitusjoner, dernest mulig avtalt arbeidsdeling innen bestemte forskningsfelter og felles gjennomføring av spesielle forskningsoppgaver, og dessuten andre former for kontakt som felles tidsskrifter, organiserte møter mellom forskere og utveksling mellom institusjonene av forskere og studenter på bestemte forskningsområder.

En anmodet også forskningsrådene om i den grad de fant det hensiktsmessig, å sette seg i forbindelse med de enkelte forskningsinstitusjoner og forskere for å få spørsmålene utførlig besvart. Dette later til å være gjort i atskillig utstrekning.

Det ganske omfattende materiale som på denne måten er samlet inn, er på ingen måte fullstendig. Flere sentrale forskningsfelter er svakt representert. Utvalget anser likevel det innsamlede materiale for å være av betydelig verdi ved vurderingen av de spørsmål det her dreier seg om.

Generelle konklusjoner fra materialet.

Generelt synes forskernes oppfatninger å stå i samsvar med de antakelser dette utvalg har tatt som utgangspunkt for sitt arbeid. Det fremheves på en rekke områder at en grundig utforskning av sentrale problemer vil overstige det hvert

enkelt land har økonomisk evne til. Innen nesten alle forskningsområder antas samarbeid mellom flere land i form av arbeidsdeling og koordinert forskningsplanlegging å kunne skape muligheter for en mer rasjonell behandling av disse problemene. Samtidig er omfanget av det samarbeid som er kommet i gang på disse feltene, ofte temmelig beskjedent, slik at behovet for en utvidelse i mange tilfelle synes å være betydelig. Bedre utviklet later det til at de enklere formene for kontakt, — felles tidsskrifter, referattjeneste, forskermøter, gjesteforelesninger o. l. —, er. Men også her understrekes behovet for vesentlige utvidelser, og det pekes på forskjellige forhold som skaper vansker for økt kontakt. På mange områder vises det til en utstrakt studentutveksling som et velegnet middel for å skape den nødvendige kontakt for det senere forskningssamarbeid.

Utvalget finner grunn til å peke på at det innkomne materiale klart viser den nære sammenhengen som eksisterer mellom de forskjellige formene for samarbeid. Hyppige sammenkomster mellom forskerne, et intimt gjensidig kjennskap til hverandres resultater og helst også kjennskap til de andre lands institusjoner gjennom studie- og forskningsopphold, ser ut til å være noe av en forutsetning for at felles planlegging og arbeidsdeling innen forskningen skal kunne finne sted. Og dette er igjen en forutsetning for at forskningsinvesteringene i de tre land skal kunne koordineres. Avtalt spesialisering ved en institusjon vil kunne føre til at institusjonen tar preg av å være en nordisk institusjon innenfor dette spesialfeltet.

Videre ønsker utvalget å understreke at samarbeidet på de aller fleste områder viser seg å være av forholdsvis ny dato. På mange felter er problemene i forbindelse med den indre koordinering av forskningen i de enkelte land ikke løst. Det er imidlertid tydelig at en står overfor en raskt økende forståelse av de fordeler et utvidet forskningssamarbeid kan by på. I samme retning peker også det forhold at på de forskningsområder der de enklere former for kontakt er best utviklet, er vanligvis også behovet for mer intime former for koordinering klarest erkjent. Gjennomføringen av det utvidete forskningssamarbeidet i den utstrekning det ansees ønskelig, later imidlertid til å møte store praktiske vansker. Det synes på lenger sikt å kunne være av avgjørende betydning for forskningen i de nordiske land at disse vanskene overvinnes.

Oversikt over samarbeidstiltak.

Det innkomne materiale gir en rekke opplysninger om samarbeidstiltak som er i gang eller som ansees fordelaktige å gjennomføre. Når det i det følgende kort refereres en del av de opplysninger som er samlet inn, må det igjen understrekes at materialet langt fra er fullstendig. Det må ikke oppfattes som representativt for behovet for samarbeidstiltak på de forskjellige felter, idet det arbeid de forskjellige forskningsråd har lagt ned i besvarelsen av utvalgets forespørsel, varierer sterkt. Den følgende oversikt kan imidlertid tjene til å gi en illustrasjon av omfanget av de oppgaver som allerede nå er aktuelle.

Humanistiske disipliner.

Innenfor de humanistiske forskningsområdene ser det ut til å være en livlig kontakt mellom forskerne i de nordiske land. Et verdifullt innslag her er de lektorerater som er opprettet ved flere nordiske universiteter hvor yngre forskere fra andre nordiske land foreleser over sitt eget lands språk og litteratur. Videre bør nevnes konferanser mellom de nordiske historikere. Kontaktvirksomheten har imidlertid ellers i liten grad kommet inn i organiserte former.

Av samarbeid om bestemte arbeidsoppgaver kan nevnes arbeidet med „Kulturhistorisk leksikon over nordisk middelalder“. Dette verket har redaktører fra alle de nordiske land. Dessuten nærmer verket „Nordisk kultur“ seg nå sin avslutning. Det har i hovedsaken vært finansiert av Clara Lachmanns fond. Av planer om liknende tiltak kan en nevne Årbok for økonomisk og sosial historie og en nordisk historisk bibliografi.

Videre vises det til det planlagte samarbeid mellom de slaviske institutter i Norden. Dette vil kunne koordineres med tiltak som er under forberedelse innen UNESCO. Det samarbeid som har funnet sted ved de arkeologiske utgravninger i Østfold, på Jylland og på Als, ønskes fortsatt og utvidet.

Med hensyn til en utvidelse av adgangen til andre lands kildemateriale og registreringen av dette, antas nordisk samarbeid å kunne være av betydelig verdi for historieforskningen. Her pekes det også på verdien av parallellstudier på en rekke områder innen historien. Felles dansk-norsk utforskning av de liberale strømninger i Danmark-Norge før 1814 er i gang. Videre er det satt ned en komité for utarbeiding av en felles grunnbok i nordisk historie for universitetene i Norden.

Felles institusjoner forekommer ikke innen de humanistiske disiplinene. En viss tilnærmelse kan en kanskje finne i det forhold at studiet av øst-sentralasiatiske språk i Norden er konsentrert i København, mens kinesisk på samme måte er blitt en nordisk spesialitet i Stockholm. Innen etnografi og kunsthistorie bør liknende tendenser til spesialisering med fordel kunne støttes. Det foreslås at de svenske institutter i Roma og Athen gjøres til nordiske institutter. Videre foreslås opprettelsen av et fellesnordisk Palestinainstitutt i Jerusalem for studiet av senjødedommen og de semittiske språk.

Av samarbeidstiltak på bibliotekområdet kan nevnes det skandinaviske biblioteket i Paris (St. Geneviève). Det pekes ellers på at samarbeid og spesialisering de nordiske vitenskapelige biblioteker imellom vil kunne by på betydelige fordeler. Koordinering av bibliotekenes innkjøp og disponering av den innkjøpte litteratur muliggjør besparelser og økt effektivitet. Regelmessige møter mellom sjefsbibliotekarene i Norden finner sted.

Også når det gjelder arkivverkene i de nordiske lands antas et samarbeid å være meget ønskelig.

Av nordiske tidsskrifter innenfor humanistisk forskning kan nevnes:

„Acta Orientalia“ . . . . . (Leyden) 1922 —
 „Acta philologica Scandinavica“ . . . . . (København) 1927 —

„Acta Linguistica“		1939 —
„Arkiv for nordisk filologi“	(Lund)	1883 —
„Arv. — Tidsskrift for nordisk folkeminneforskning“ ..	(Uppsala)	1945 —
„Edda — Tidsskrift for litteraturforskning“	(Oslo)	1913 —
„Scandia. — Tidsskrift for historisk forskning“	(Stockholm)	1930–47
„Nordisk Tidsskrift för Bok- och Bibliotekväsen“	(Uppsala)	1914 —
„Studia Theologica“	(Lund)	1947 —
„Viking. — Tidsskrift for norrøn arkeologi“	(Oslo)	1936 —

Det foreslås videre opprettet et fellesnordisk historisk tidsskrift på et av verdensspråkene, og et tidsskrift for studiet av de slaviske folk.

Samfunnsforskning.

Innen sosialvitenskapene synes de personlige kontaktene på mange felter å være lite utviklet. Juristene og yngre sosialøkonomer har imidlertid regelmessige møter. Det samme er tilfelle for statistikerne, som også har nådd fram til en viss standardisering av metodikken og til arbeidsdeling på forskjellige felter.

Uttalelser fra forskere innen alle sosialvitenskapelige disipliner viser at ønsket om en nærmere kontakt og om koordinering av forskningssamarbeidet er meget sterkt.

To større samarbeidsprosjekter på dette feltet fremheves særskilt. Det ene er de sosiologiske undersøkelser over de store folkerørslene i Norden som ble drøftet på møtet i Saltsjöbaden 12.—14. januar 1950 etter initiativ fra den svenske delegasjon innenfor Den Nordiske Kulturkommisjon. Nasjonale komitéer er satt ned for videreføring av arbeidet.

Det annet projekt er den plan som ble drøftet på folkeminneforsker møtet i Oslo 1947 om et felles nordisk (eventuelt internasjonalt) institutt for eventyrforskning.

For begge disse felter gjelder det at behovet for en rask utbygging av forskningen understrekes meget sterkt, idet uerstattelig materiale er i ferd med å gå tapt.

Av felles forskningsoppgaver på disse områdene er ellers nevnt arbeidet ved Handelshögskolan i Stockholm med økonomisk-geografiske kart og sosiologenes planlagte forskning over gruppekonflikter og gruppesperringe (forberedt på konferanse i Oslo 1951. Forskere fra 7—8 vesteuropeiske land deltar). Dessuten finner en forslag om utarbeidelse av et nordisk kulturatlas, en videreutbygging av samarbeidet om sosialstatistikk og økonomisk statistikk, opprettelse av nordisk institutt for studiet av Sovjetunionen og om en nordisk årbok i sosial og økonomisk historie (etter initiativ fra professor *E. Söderlund*, Stockholms Högskola). Det pekes videre på verdien av et nordisk samarbeid om utviklingen av feltforskningen innen sosiologi og økonomi. Også innen arbeidspsykologien finner en et sterkt ønske om koordinering av planlagte forskningsprosjekter. I tillegg til dette samarbeider geografene om ekspedisjoner som den britisk-norsk-svenske antarktiske ekspedisjonen og professor *Hjulströms* ekspedisjon til Island 1951.

Av nordiske sosialvitenskapelige tidsskrifter kan nevnes:

„Jus Gentium. — Nordisk tidsskrift for Folkeret og International Privatreth“	(København)	1949	—
„Nordisk Tidsskrift for International Ret“	(København)	1930	—
„Nordisk Tidsskrift for Strafferet“	(København)	1912	—
(Fra 1948: „Nordisk tidsskrift for kriminalvidenskap“)			
„Tidsskrift for rettsvitenskap“	(Oslo)	1888	—
„Nordisk Tidsskrift for teknisk Økonomi“	(København)	1935	—
„Nordisk tidsskrift for sosiologi“	(Aarhus)	1952	—
„Nordisk psykologi“	(København)	1949	—
„Skandinavisk Aktuarietidsskrift“	(Uppsala)	1918	—

Dessuten foreligger et forslag fra professor *Kjeld Philip* om et nordisk nasjonal-økonomisk tidsskrift på engelsk og et forslag fra professor *Humlum* i Aarhus om å gjøre tidsskriftet „Kulturgeografi“ til et fellesnordisk organ for denne forskningsgren.

Medisin.

Innen den medisinske forskning har det lenge eksistert velorganiserte kontakter i form av en rekke nordiske foreninger for medisinske spesialfelter. Disse foreninger, hvis virksomhet for enkeltes vedkommende går over 100 år tilbake, avholder regelmessige kongresser. For å oppnå en hensiktsmessig koordinering av det medisinske forskningssamarbeidet i Norden, opprettet en i 1949 *Societas Medica Scandinavica*. Denne organisasjon arbeider ved siden av sin koordineringsvirksomhet bl. a. med standardisering av legeutdannelsen, av medisinsk terminologi og av kravene til medisinske avhandlinger. Organisasjonen har også planlagt en rekke praktiske samarbeidsprosjekter.

Videre bør nevnes Den nordiske farmakopénemnd som ble dannet i 1948. Nemnden tar sikte på å nå lengst mulig i retning av en felles nordisk farmakopé. En rekke subkomitéer har tatt opp spesialproblemer, f. eks. utforming av biologiske og bakteriologiske prøvemethoder.

På farmasiområdet har en også planer om et samarbeid om kontrollen med farmasøytiske spesialpreparater. En tar her i første rekke sikte på samordnet forskning og på utveksling av analysemetoder og ikke-konfidensielle resultater av mere almen interesse.

Ut over dette er mulighetene for en felles forskningsmessig innsats i kampen mot sykdommer som kreft og poliomyelitt blitt fremhevet. Også innen cariesforskningen synes et nordisk samarbeid å kunne by på store fordeler.

Når det gjelder felles institusjoner kan nevnes planene om en felles skandinavisk skole i helsearbeid i tilknytning til den tekniske høyskolen og det medisinske fakultet i Göteborg. Skolen tenkes drevet med en liten kjerne av nordiske profesorer, mens en ellers baserer seg på gjesteforelesninger.

Tidsskriftsamarbeidet på det medisinske forskningsområdet er meget vel utviklet. Det første fellesnordiske medisinske tidsskrift ble startet allerede i 1860-

årene. Idag finnes det over 20 felles-tidsskrifter for medisinske spesialfelter. Flere av disse er startet i årene etter krigen, og det synes fremdeles å være behov for en ytterligere tilvekst.

Av fellestidsskrifter er i materialet nevnt:

„Acta Allergologica“	(København)	1948	—
„Acta Chirurgica Scandinavica“	(Stockholm)	1947	—
„Acta Dermo-Venereologica“	(Uppsala)	1920	—
„Acta Endocrinologica“	(København)	1948	—
„Acta genetica et statistica medica“	(Basel)	1949	—
„Acta Gynecologica Scandinavica“	(Helsingfors)	1922	—
„Acta Medica Scandinavica“	(Stockholm)	1919	—
„Acta Odontologica Scandinavica“	(Stockholm)	1939	—
„Acta Ophthalmologica“	(København)	1923	—
„Acta Orthopædica“	(København)	1930	—
„Acta Oto-Laryngologica“	(Stockholm)	1918	—
„Acta Pædiatrica“	(Uppsala)	1921	—
„Acta Pathologica et Microbiologica Scandinavica“	(København)	1924	—
„Acta Pharmacologica et Toxicologica“	(København)	1945	—
„Acta Physiologica Scandinavica“	(Stockholm)	1940	—
„Acta Physiologica et Neurologica“	(København)	1926	—
„Acta Radiologica“	(Stockholm)	1921	—
„Acta Tuberculosea Scandinavica“	(København)	1925	—
„Nordisk Hygienisk Tidsskrift“	(Stockholm)	1920	—
„Nordisk Medicin“	(Helsingfors)	1939	—
„Nordisk psykiatrisk Medlemsblad“	(København)	1947	—
„Scandinavian Journal of clinical and Laboratory investigations“	(Oslo)	1949	—

Teknisk-naturvitenskapelig forskning.

Innenfor naturvitenskap og teknikk er det under utvikling et samarbeid mellom forskningsrådene på disse felter i de nordiske land. Kontakten mellom forskerne foregikk tidligere gjennom nordiske naturforsker møter. Det finnes nå en rekke internasjonale organisasjoner for spesialområder.

Av planer om felles løsning av forskningsoppgaver kan nevnes samarbeid om dypvannsforskningen, hvor initiativet er kommet fra Den Nordiske Kulturkomisjon. Dessuten pekes det på områdene marin biologi, brenselforskning, utvikling av metoder for tørking av tre og framkalling av kunstig regn. Innenfor den byggetekniske forskning er et utstrakt samarbeid med deling av arbeidsoppgavene etablert.

Videre har Statens Naturvetenskapliga Forskningsråd i Sverige planer om oppretting av et nordisk institutt for pollenforskning. Forslag har også vært fremme om et felles optisk institutt og om en fellesinstitusjon for geofysisk forskning i Kiruna. Ellers har en antydning muligheten av at Wennergrenska Institutet skulle kunne utvikles i nordisk retning.

Det fremheves i tillegg til dette at innen forskningsområder som kjernefysikk og skipsteknikk skulle et samarbeid kunne by på store fordeler for alle parter. Det samme gjelder samarbeid om utnyttelsen av kapasiteten til de eksisterende og planlagte elektron-reknemaskiner.

Generelt gjelder det for den teknisk-naturvitenskapelige forskningen at ønsket om å holde forskningsresultater av betydelig økonomisk eller forsvarsmessig verdi hemmelig, skaper visse vansker for samarbeidet. De problemer dette reiser, vil i noen grad kunne løses gjennom avtaler om økonomisk samarbeid.

Innenfor den tekniske og den naturvitenskapelige forskningen finner en en rekke felter hvor en betydelig innsats av kapital er nødvendig for at forskningen skal kunne drives effektivt. Dette peker i en retning av at en her står overfor områder hvor et nordisk samarbeid rent økonomisk vil kunne bety overordentlig meget.

Av felles tidsskrifter innen disse forskningsområdene har en bl. a.:

„Acta chemica scandinavica“	(København)	1947	—
„Acta Mathematica“	(Stockholm)	1882	—
„Folia Limnologica“	(København)	1943	—
„Oikos. — Acta Oecologica Scandinavica“	(København)	1949	—
„Physiologia plantarum“	(København)	1948	—
„Tellus“ (Geofysikk)	(Stockholm)	1949	—
„Nordisk Astronomisk Tidsskrift“	(København)	1920	—

Et felles nordisk tidsskrift for geologi er på planleggingsstadiet. Forskningsrådene i de nordiske land har dessuten planer om en felles teknisk informasjonstjeneste. Bl. a. drøfter en muligheten av fellestiltak for å oppnå den best mulige kontakt med amerikansk forskning.

Landbruksforskning.

Den personlige kontakten mellom forskerne innen landbruksforskningen er organisert gjennom Nordiske Jordbruksforskernes Forening, Nordisk Skogunion og Nordiske Veterinærkongress. Nordiske Jordbruksforskernes Forening har en rekke seksjoner som igjen er oppdelt i subseksjoner og utvalg for bestemte spesialområder. Foreningen har ca. 1800 medlemmer.

Av felles forskningsoppgaver som er tatt opp, kan nevnes forsøk med ulike skjæringsmåter for frukttrær, rotvekststammeforsøk og forsøk med flytende amoniakk som gjødsel. Videre forsøk innen nyrefysiologien og ulike forsøk på sterilitetsforskningsområdet. Dessuten kan nevnes at Föreningen för växtförädling av fruktträd (Balsgård) har invitert til et nordisk samarbeid omkring planteforedling på frukt- dyrkningens område.

På en rekke felter innen landbruksforskningen er samarbeid planlagt eller forelått. En nevner her: Forsøk med solstrålingsregistrering, humusproblemer, mikrobiologiske spørsmål i forbindelse med vekselbruk, forsøk med halm som jordforbedringsmiddel, forsøk på markfysikkens område, økologiske spørsmål innen plante-

avlen i Nordskandinavia og Finnland, forsøk på plantepatologifeltet, ugrasbekjempelse, engfrøavl, belgvekstpodning, ensileringsproblemer og undersøkelser av for-
kvalitet.

Videre foreslås samarbeid om problemene i forbindelse med storfeets forplantningsfysiologi og avls- og utvalgsmetoder. Tvillingforskningen ved Wiad foreslås gitt en nordisk ramme. Konserveringsproblemer og vitaminspørsmålene fremheves også som felter hvor samarbeid vil kunne by på betydelige fordeler.

Av arbeidsdeling mellom institusjoner kan nevnes at det svenske skogforskningsinstituttet etter avtale har arbeidet med produksjonstabeller for furu mens Det norske Skogforsøksvesen har tatt seg av grantabellene.

Utover dette pekes det på planene om opprettelse av et nordisk laboratorium for blodtypeantigenforskning i København. Videre pekes det på behovet for en sentral nordisk institusjon for lagringsforsøk. Forslag om en fellesnordisk landbrukshøgskole har også vært fremme.

Av nordiske tidsskrifter innen landbruksforskningen nevnes:

„Nordisk Jordbruksforskning“	(Stockholm)	1920	—
„Acta Agriculturae Scandinavica“	(Stockholm)	1951	—
„Nordisk skogbrukslitteratur“	(Helsingfors)	1947	—
„Nordisk Veterinærmedisin“	(Helsingfors)	1950	—
„Nordisk Bitidsskrift“	(Oslo)	1949	—

I tillegg til dette foreligger ferdige planer om „Nordisk mejerivetenskaplig tidsskrift“ og forslag om et nordisk tidsskrift for marklære og hydrologi. Videre foreslås en sentral registrering av pågående forskningsarbeider innen jordbruksforskningen.

Studentutveksling.

Generelt for alle de forskningsfelter som er nevnt foran, gjelder det at betydningen for videreutviklingen av det nordiske forskningssamarbeidet av en økt utveksling av studenter og nye kandidater på de forskjellige forskningsområder understrekes sterkt. Arbeidet med å stimulere nordiske studenter til studier ved institusjoner i andre nordiske land ble tatt opp allerede på de nordiske „akademiske møter“ omkring århundredskiftet. En oppnådde i Danmark ved Kgl. res. 30. mai 1900 at det ble gjort mulig for danske studenter å få godkjent kurs ved andre nordiske høyskoler og å kunne nytte mottatte stipend til studieopphold i andre nordiske land. En tilnærming til denne praksis har senere også foregått i de øvrige land i Norden. Likevel møter studentutvekslingen betydelige hindringer. Fremdeles betyr opphold ved høyskoler i andre nordiske land ofte en forsinkelse i studiet for studentene.

Den Nordiske Kulturkommisjon har ved flere anledninger søkt å bedre mulighetene for studentutvekslingen gjennom henstillinger og resolusjoner, bl. a. gjennom forslag av 6. desember 1948 til undervisningsministrene om at nordiske stu-

denter skal få godkjent prøver ved andre nordiske universiteter i fag som ikke er representert ved deres eget universitet.

Et betydelig arbeid med spørsmålet om gjensidig godkjenning av universitets-eksamener og kurs blev videre utført i forbindelse med den nordiske humanist-konferansen i Oslo i 1951. Konferansen, som kom i stand etter initiativ fra Den Nordiske Kulturkommisjon, anbefalte likestilling av eksamener og deleksamener på en rekke fagområder. En komité ble nedsatt for å arbeide videre med saken.

Også studentorganisasjonene i de nordiske land har ytet en verdifull innsats på dette området. Det synes imidlertid å være et stykke igjen før mulighetene for kontakt mellom de vordende forskere i de nordiske land blir så god som behovet for forskningssamarbeid gjør ønskelig.

Med dette som bakgrunn er det nylig på initiativ fra utenriksminister *Undén* opprettet et utvalg for å fremme arbeide med den svensk-norske studentutvekslingen.

Forskningsrådene.

Utvalget anser ellers de forskningsråd (forskningsfond) som allerede finnes eller er under opprettelse i de nordiske land, som meget velegnede organer for en videre utvikling av det nordiske forskningssamarbeidet. Kontakten mellom rådene er god, og på flere områder er det allerede tatt initiativ til samarbeid av stor betydning.

Utvalgets konklusjon.

Utvalget finner det ikke hensiktsmessig å legge fram forslag om gjennomføring av noen bestemt av de tallrike samarbeidsplaner som er referert foran. Den konkrete utforming av samarbeidsforslag vil vel som oftest måtte foretas av forskerne på feltet. Utvalget mener imidlertid å ha konstatert at vesentlige fordeler for nordisk forskning kan vinnes på en rekke områder gjennom en utvidelse av det eksisterende samarbeid. De problemer en slik utvidelse av samarbeidet møter, er for en stor del felles for de forskjellige områder innen forskningen.

Når det gjelder en utvidelse av studentutvekslingen, ligger hovedproblemene for en del i anerkjennelsen av eksamener og deleksamener i andre land som grunnlag for videre studier eller praksis. Men det gjelder så vel for studentutvekslingen som for kontaktvirksomheten mellom forskerne ellers at en utvidelse også i første rekke er et økonomisk problem. Så lenge forskningssamarbeidet på de fleste områder hovedsakelig må bekostes av forskerne selv, vil det være temmelig snevre grenser for hvor langt en kan vente å nå i retning av intimere samarbeid. Institusjoner som Clara Lachmanns fond, Fondet for dansk-norsk samarbeid og Fondet for svensk-norsk samarbeid har kunnet yte vesentlig støtte til samarbeidet, men det er likevel nokså begrenset hva en kan oppnå på et slikt grunnlag. Koordinering av forskningsoppgaver, spesialisering og uthyggning av felles institusjoner forutsetter i enda høyere grad enn de enklere formene for kontakt en aktiv medvirken

av de bevilgende myndigheter i de land det dreier seg om. Et nordisk samarbeid på de felter hvor den felles innsats kan gi de største utslag i form av økt effektivitet i forskningen, vil ikke bare kreve en koordinering av de eksisterende planer om forskningsinvesteringer i de nordiske land, det kan også komme på tale at enkelte land må øke sin innsats på bestemte felter i vesentlig grad for å kunne stå på like fot i samarbeidet. Det kan her dreie seg om både utbygging av institusjoner og om justering av lønnsatser og kvalifikasjonskrav.

I og med at de beslutninger som antas å være nødvendige for en ønskelig utvidelse av det nordiske forskningssamarbeidet i stor utstrekning må ligge på regjeringsplanet, finner utvalget det mest hensiktsmessig å foreslå for Den Nordiske Kulturkommisjon at *kommisjonen anbefaler regjeringene i de nordiske land opprettelsen av et permanent utvalg som skal fungere som en rådgivende instans for regjeringene i spørsmål som berører det nordiske forskningssamarbeidet.*

Det foreslåtte permanente utvalg bør ha et medlem fra hvert av de interesserte land. Utvalget anbefales gitt følgende mandat:

Utvalget skal kunne gi anbefalinger til regjeringene i spørsmål om nordisk forskningssamarbeid, i den grad mulige tiltak krever revisjon eller utbygging av eksisterende lover og offentlige forskrifter, eller antas å berøre de offentlige budsjetter i ett eller flere av landene.

Utvalget bør få seg forelagt større utbyggingsplaner for de vitenskapelige institusjonene i de nordiske land. I de tilfelle hvor samarbeid synes å kunne by på vesentlige fordeler, skal utvalget kunne anbefale opprettelse av ad-hoc-utvalg til nærmere utredning av muligheter for samarbeid og de former det bør ha, før det permanente utvalg gir sin endelige innstilling i saken.

København, den 7. februar 1952.

Helge Sivertsen.
Formann.

H. M. Hansen.

Georg Andréén.

Kjell Eide.

**Forslag til anbefaling til regjeringene i de nordiske land
fra Den Nordiske Kulturkommisjon.**

Under henvisning til den innstilling som den 7. februar 1952 ble avgitt av Den Nordiske Kulturkommisjons utvalg for nordisk forskningssamarbeid, tillater Kulturkommisjonen seg å anbefale regjeringene i de nordiske land opprettelsen av et permanent utvalg som skal fungere som en rådgivende instans for regjeringene i spørsmål som berører det nordiske forskningssamarbeidet.

Det foreslåtte permanente utvalg bør ha et medlem fra hvert av de interesserte land. Utvalget anbefales gitt følgende mandat:

Utvalget skal kunne gi anbefalinger til regjeringene i spørsmål om nordisk forskningssamarbeid, i den grad mulige tiltak krever revisjon eller utbygging av eksisterende lover og offentlige forskrifter, eller antas å berøre de offentlige budsjetter i ett eller flere av landene.

Utvalget bør få seg forelagt større utbyggingsplaner for de vitenskapelige institusjonene i de nordiske land. I de tilfelle hvor samarbeid synes å kunne by på vesentlige fordeler, skal utvalget kunne anbefale opprettelse av ad-hoc-utvalg til nærmere utredning av muligheter for samarbeid og de former det bør ha, før det permanente utvalg gir sin endelige innstilling i saken.

Årlig løyving til nordisk samarbeid i dramatisk kunst.

Den norske delegasjon av Nordisk Kulturkommissjon tillater seg å foreslå at det hvert år stilles til rådighet en sum svarende til svenske kr. 100 000,— til fremme av nordisk samarbeid i dramatisk kunst. Summen foreslås bevilget av de interesserte nordiske land i forhold til deres folketall, avrundet til nærmeste halve million. Bevilgningen administreres av det land som har presidiet i Nordisk Kulturkommissjon.

Spørsmålet om nordisk teaterutveksling har tidligere vært drøftet av Nordisk Kulturkommissjon og var oppe på plenumsmøtene i København i 1947 og ved Stockholm i 1952.

Den norske delegasjon antar at samarbeidet bør kunne omfatte både utveksling av gjestespill med hele ensembler og opptreden av enkelte kunstnere. Videre bør det kunne gis støtte til engasjement av instruktører fra andre nordiske land, til gjesteforelesninger, studieopphold og opplysningsarbeid om teater.

Delegasjonen går ut fra at det land som skal administrere bevilgningen, hvert år sørger for kunngjøring så interesserte institusjoner, organisasjoner og enkeltpersoner kan sende inn forslag til anvendelse eller søknader om tilskott.

Den norske delegasjon viser forøvrig til vedlagte brev av 10. desember 1952 fra riksteatrene i Sverige og Norge. Delegasjonen har også hatt forbindelse med formann i Nordisk teaterutvalg herr teatersjef *Axel Otto Normann*, som gir dette initiativ sin støtte.

Dersom dette forslag vinner fram, og det viser seg å bli vellykket, er det den norske delegasjons mening å gå videre etter samme linje og fremme liknende tiltak for andre kunstarter.

RIKSTEATRET
OSLO

Underbilag til bilag 3.

Til Den nordiske kulturkommisjon.

Det svenske Riksteatern og det norske Riksteatret har, siden det siste begynte i 1949, arbeidet med planer om gjensidige gjestespill som et ledd i praktisk nordisk samarbeid.

I 1952 er planene blitt til virkelighet. Riksteatret gjestet i mars med 10 oppførelser av Henrik Ibsens „En folkefiende“ fordelt på 9 byer i Syd- og Mellem-Sverige. I oktober har Riksteatern gjestet Nord-Norge med 10 oppførelser av Vilhelm Mobergs „Vår ofødde son“ fordelt på 8 byer og steder. I november oppførte Riksteatern Hjalmar Bergmans „Swedenhielms“ i 8 byer i Syd-Norge.

Samarbeidet har stått sin prøve. Resultatet av disse 28 forestillingene har vært overveldende. Overalt hvor turnéene har spilt har de hatt full tilslutning fra publikum. Men mer enn det. På alle steder har kommunale autoriteter, Riksteaterns publikorganisationer i Sverige, riksteaternemnder i Norge, lokalavdelinger av Foreningen Norden i begge land, de respektive lands konsuler støttet opp om gjestespillene og understreket deres betydning. Svenske og norske flagg har vaiet side om side ved teaterlokalene og foran hotellene hvor skuespillerne var innkvartert. Den lokale presse har ikke bare omtalt og anmeldt forestillingene i fyldige artikler, men også omtalt dem i sine ledere. De to hovedsteders aviser har sendt sine kritikere for å anmelde forestillingene. En medarbeider fra Dagens Nyheter reiste ens ærend fra Stockholm til Tromsø og skrev en stor artikkel om det svenske gjestespill ved Ishavet. Forestillingene har vært gjenstand for særlig omtale både i Svensk Radiotjänst og Norsk Rikskringkasting.

Alt dette tilsier at utvekslingen av forestillinger mellom de to riksteatre bør fortsette. Målet er å finne en slik form at turnébussene i fremtiden drar ubesværet over grensen og spiller en dag i sitt eget land, neste dag i naboland og så tilbake igjen. En skal ikke alltid behøve å legge opp til et helt gjestespill med de krevende forberedelser dette medfører.

Myndighetenes holdning har i så måte virket sterkt oppmuntrende. Alle problemer med tollvisitasjon, arbeidstillatelse etc. er blitt behandlet med en forekommenhet som har gjort arbeidet lett.

Men den økonomiske side av saken er et problem.

Denne gang har vi hatt støtte i garantier fra Foreningen Norden og fra Kontoret for kulturelt samkvem med utlandet i Det Kgl. Norske Utenriksdepartement, og tilsagn om garanti for svensk-norsk samarbeid.

Men disse garantier er gitt for denne ene gangen.

Hvis arbeidet skal fortsette, bør det ha en sikker økonomisk plattform, De to riksteatre har ikke selv midler til å finansiere en lang rekke gjestespill. Den videre konsekvens av hva som nå er skjedd er jo også at de andre nordiske land kommer med, gjennom at andre nordiske teatre innkorporeres i planene, slik at gjestespillutvekslingen kan gjennomføres mellom på den ene side riksteatrene og på den annen side liknende organisasjoner.

Riksteatern og Riksteatret finner det derfor naturlig å rette en forespørsel til Den nordiske kulturkommisjon om det vil være mulig å skape et nordisk fond, eller å yte en fast årlig sum som kan gi basis for at de planer som de to teatre nå har gjort de første skritt til å realisere, kan videreføres og få full bredde.

Det er vår overbevisning at disse gjestespillene, som ikke begrenses til hovedstedene, men når ut til bygder og mindre byer, er av en meget vesentlig betydning, ikke bare for teatrets plass i kulturlivet, men for gjensidig forståelse av landenes diktning og språk, og dermed i høy grad for samfølelsen mellom de nordiske folk.

Stockholm og Oslo, den 10. desember 1952.

Med hilsen

Gustaf Collijn.

Ordf. i Riksteaterns Centralstyrelse.

Hans Heiberg.

Formann i Riksteatrets styre.

Gösta M. Bergman.

Chef för Riksteatern.

Frits von der Lippe.

Sjef for Riksteatret.

NORDISK KULTURKOMMISJON 1947—1953

INNHOLDSFORTEGNELSE

	Sp.
Statlig kulturelt samarbeid	565
Oppnevning og mandat	565
Organisasjon og medlemsfortegnelse	565
Økonomisk grunnlag	569
Den aktuelle situasjon	569
Oversikt over virksomheten	571
Universitets- og høyskolesaker	571
Innskrivnings- og terminavgifter ved universiteter og høyskoler	571
Eksamensgyldighet og fagkonferanser	571
Nordiske universitetskurser	571
Utvexling av universitetslærere	573
Nordiske universitetslektorer i utlandet	573
Nordisk Sommeruniversitet	573
Studiestipendier	573
Reiserabatter og valutaspørsmål	575
Forskningssamarbeid	575
Dyphavsforskning	575
Utbygging av vitenskapelige institusjoner	575
Nordisk Språknemnd	577
Skoler og undervisning	577
Kurser	577
Utvexling av lærere og forelesere	577
Folkehøyskoler	579
Det nordiske lærestoffet i skolene	579
Litteratur- og bibliotekspørsmål	579
Kunst- og teaterspørsmål	581
Forbindelser utad	581
Konklusjon	583
Utredning angående nordiskt samarbeide inom djuphavsforskningen (Bilag 1)	585
Anbefaling fra Nordisk Kulturkommissjon til undervisningsministerierne i de nordiske land (Bilag 2 a)	595
Innstilling til Den nordiske kulturkommissjon om tiltak til fremme av det nordiske samarbeid på forskningens område (Bilag 2 b)	599
Årlig løyving til nordisk samarbeid i dramatisk kunst (Bilag 3)	623

Forslag

angående

undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin.

(Af *Rolf Edberg, Nils Hønsvald, Bent Røiseland* og *Adolf Wallentheim*, tiltrådt af *Axel M. Bjerre, Chr. Christiansen, Bertel Dahlgaard* og *Einar P. Foss*).

En av Nordiska rådets väsentliga uppgifter har angivits vara att utgöra ett forum, där parlamentsledamöter från de olika nordiska länderna kan mötas under fastare former än hittills för att lära känna aktuella problem och förhållanden i varandras länder, undersöka på vilka områden gemensamma eller parallella lösningar ter sig önskvärda och möjliga samt i förekommande fall ta initiativ till gemensamma eller koordinerande åtgärder på olika områden.

Värdet av Nordiska rådet redan som kontaktorgan och överläggningsforum synes allmänt erkännas. Det ligger emellertid i sakens natur att endast en mindre del av parlamentsledamöterna i de olika länderna kan inbegripas i denna direktkontakt. Om Nordiska rådet skall bli den impulsgivande kraft i de nordiska folkens liv som dess tillskyndare hoppats är det angeläget att dess verksamhet erhåller bredast möjliga förankring i de enskilda medlemsländernas folkrepresentationer.

Ett medel att uppnå detta synes vara en fortlöpande information inte bara om rådets egna överläggningar och initiativ utan också om viktigare debatter och beslut i de nationella parlamenten. Sådan information skulle exempelvis kunna ges i form av en nordisk parlamentarisk bulletin, utgiven med regelbunden periodicitet, förslagsvis var fjortonde dag eller en gång i månaden, under de tider på året då parlamenten är samlade till session. En sådan bulletin skulle självfallet innehålla referat av Nordiska rådets egna överläggningar och rekommendationer då rådsmöte hållits. Än viktigare torde dock vara att publikationen innehåller meddelanden om alla viktigare beslut och koncentrerade referat av viktigare debatter i de enskilda nationella parlamenten.

Att informationerna om vad som rör sig i grannländernas riksförsamlingar som regel är ganska bristfälliga är en känd sak. Samtidigt finns det emellertid skäl att

anta att initiativ i det ena landet många gånger skulle kunna ge impulser till likartade initiativ i andra länder och att argument ur den politiska debatten i det ena landet skulle kunna i än högre grad än som sker befrukta debatterna i andra. Detta gäller icke enbart i frågor av direkt nordisk räckvidd utan också mera generellt, eftersom de problem som de nordiska länderna på olika områden möter många gånger är ganska likartade. Även där inga direkta impulser skulle vara att hämta måste likväl själva utblicken över de närmaste grannländernas politiska liv vara av värde. Kunskap om varandras förhållanden och problem är den första förutsättningen för ett harmoniskt samarbete.

Om en publikation av antydd art komme till stånd skulle sammanställningen och utredningen av densamma möjligen kunna anförtros åt Nordiska rådets sekretariat, därest ett fast sådant upprättas. Förutom från de nuvarande medlemsstaternas parlament borde publikationen också ge informationer om viktigare debatter och beslut i Finlands riksdag. Publikationen borde tillställas samtliga ledamöter av de nordiska riksförsamlingarna. Den borde dessutom göras tillgänglig för pressen, som där skulle kunna finna impulser till och stöd för kommentarer om grannländernas aktuella politiska frågor, samt för den intresserade allmänheten i de nordiska länderna. Beträffande de skandinaviska länderna bör referat och meddelanden självfallet ges på originalspråket.

Den här skisserade tanken inrymmer emellertid en del frågor av teknisk och ekonomisk natur, som tarvar en närmare utredning. Därför föreslås att Nordiska rådet måtte anta följande *rekommendation*:

Nordiska rådet,

som finner det vara av vikt att rådets arbete kan förankras i en utbredd kännedom om den verksamhet som bedrivs av rådet och i ökad kännedom inom de enskilda länderna om de frågor som behandlas i de övriga nordiska ländernas parlament,

som anser att informationer i angivet syfte skulle kunna förmedlas genom en periodiskt utkommande nordisk parlamentarisk publikation innehållande koncentrerade referat och översikter över viktigare beslut och debatter såväl i rådet som i de enskilda nordiska ländernas riksförsamlingar,

hemställer till medlemsstaternas regeringar att — under kontakt med Finlands regering — låta närmare utreda möjligheterna för utgivandet av en publikation av denna karaktär.

Rolf Edberg.   Nils Hönsvald.   Bent Røiseland.   Adolf Wallentheim.

Tilträdt af:

Axel M. Bjerre.   Chr. Christiansen.   Bertel Dahlgaard.   Einar P. Foss.

II. Økonomisk og trafikalt samarbejde

(Sagerne nr. 5, 6, 18, 12, 9, 16, 21 og 22).

<i>Øresundsbro:</i>	sp.
Sag nr. 5	641
<i>Post- og teleunion:</i>	
Sag nr. 6	695
Sag nr. 18	701
<i>Økonomisamarbejde:</i>	
Sag nr. 12	707
Sag nr. 9	725
<i>Friere samfærdsel:</i>	
Sag nr. 16	815
<i>Trafiksamarbejde:</i>	
Sag nr. 21: Beretning angående nordisk vejteknisk forbund.	
Sag nr. 22: Beretning angående Nordiska Järnvägsmanнасällskapet.	

Forslag

angående

en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund.

(Af *Allan Vougt*, tiltrådt af *Bertel Dahlgaard*, *Niels Elgaard*,
Einar P. Foss og *Hans Hedtoft*).

Under hänvisning till § 9 i Stadga för Nordiska rådet *hemställer* jag i min egen-
skap av medlem av Nordiska rådet
att rådet måtte till behandling upptaga frågan om en fast förbindelse i form av
en bro eller en tunnel mellan Danmark och Sverige i Öresund och
att rådet uttalar sig för en utredning härom.

Malmö den 11 december 1952.

Allan Vougt.

Tiltrådt af:

Bertel Dahlgaard.   Niels Elgaard.   Einar P. Foss.   Hans Hedtoft.

Utlåtande (n:r 229: 1952) av svenska riksdagens statsutskott i anledning av väckta motioner angående anordnande av en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Cassel* (I: 84) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Dickson* och *Ericsson* i Näs (II: 124), har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att en utredning snarast må påbörjas i fråga om en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

Till stöd för sitt yrkande ha motionärerna anfört följande.

Mellan Sverige och Danmark är samfärdseln i båda riktningarna livlig. Den reguljära trafiken löper huvudsakligen på vattnet över linjerna Göteborg—Fredrikshavn, Hälsingborg—Helsingör och Malmö—Köpenhamn; därtill komma flygförbindelserna från Stockholm, Göteborg och Malmö till Köpenhamn.

Dessa trafikleder fungera efter omständigheterna väl, men ingen lärer väl tvivla på att en direktförbindelse i form av en bro eller en tunnel mellan Skåne och Själland förr eller senare kommer att bli verklighet.

För lekmannen är det svårt att få en säker uppfattning om den riktiga tidpunkten för arbetets påbörjande. Säkerligen kräver projektet omsorgsfulla förberedelser och överväganden. Att sådana förberedelser måste innefatta intim kontakt med danskarna är självklart.

Över motionerna ha, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttranden avgivits av järnvägsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt länsstyrelsen i Malmöhus län.

Järnvägsstyrelsen har inledningsvis lämnat en översiktlig redogörelse för de förslag om en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark som alltsedan slutet av 1800-talet framlagts i olika sammanhang. De tidigare av dessa förslag avsågo allenast en fast järnvägsförbindelse. I de projekt som sedermera framkommit har däremot landsvägstrafikens tillgodoseende med en obruten förbindelse alltmer trätt i förgrunden. Bland dessa projekt bör enligt styrelsens mening framför allt beaktas ett år 1936 framlagt förslag till bro över Öresund, utarbetat av de tre svenska byggnadsfirmorna AB Armerad Betong, Byggnads AB Contractor och AB Skånska Cementgjuteriet i samarbete med tre danska företag. Om detta förslag har styrelsen lämnat följande upplysningar.

I vad gäller förbindelsen över Öresund beräknades detta förslag, som avsåg enkelspårig järnväg, 9,2 m körbana och 2,8 m cykelbana och som med hänsyn till dagens standardkrav således måste betecknas som ett minimiförslag, draga en anläggningskostnad av 132 milj. kronor. I dagens prisläge torde kostnaden redan för en sådan bro och i samband därmed erforderliga anordningar röra sig om storleksordningen minst 500 milj. kronor. Förslaget syftade till att bli en länk i ett system av autostrador i nord-sydlig och öst-västlig riktning genom Danmark och innefattade jämväl förslag till brobyggnader över Stora Bält samt mellan Rödby och Femern. Vid sidan av sin funktion som landsvägsbroar skulle broarna även tjäna som järnvägsbroar.

Järnvägsstyrelsen har vidare framhållit, att de hittills verkställda utredningarna i huvudsak tagit sikte på frågans byggnadstekniska sida, medan de allmänekonomiska, trafikpolitiska och militära aspekterna endast i ringa mån och i vissa fall icke alls blivit belysta. Det framstår emellertid enligt styrelsens mening som självklart, att ett projekt av denna storleksordning kräver en allsidig och djupgående bedömning även i sistnämnda hänseenden.

I anslutning härtill har järnvägsstyrelsen anfört följande.

Självfallet kunna stora fördelar vinnas genom en fast förbindelse över Öresund, dels i form av avsevärt minskad restid, dels tack vare att en dylik förbindelse får en helt annan och större trafikkapacitet än de nuvarande färje- och båtlederna. För järnvägarna medför en fast förbindelse bl. a. att flera direkta personvagnar kunna framföras och att ett ökat antal godsvagnar kunna överföras utan besvärande vagnanhopning på ömse sidor om sundet. För att vinna dessa fördelar kräves emellertid, såsom redan framhållits, en mycket betydande kapitalinsats med däremot svarande årliga ränte-, avskrivnings-, underhålls- och driftkostnader. De årliga kostnaderna för förbindelsen komma sannolikt att uppgå till minst dubbelt så stort belopp som de nuvarande kostnaderna för färje- och båttrafiken. Även om trafiken med fast förbindelse skulle avgiftsbeläggas och förbliva avgiftsbelagd, synes det föga troligt, att de sålunda inflytande avgifterna kunna uppväga dessa höga kostnader. Härvid måste även beaktas, att krav torde komma att framställas icke blott på att bibehålla båt- eller färjeförbindelse på den led, där en fast förbindelse icke anordnas, utan även på viss färjemateriel som en försvarsberedskapsreserv för den fasta förbindelsen, särskilt om denna utgöres av bro.

Att en dylik förbindelse kommer att medföra en betydande ökning av landsvägstrafiken får anses uppenbart. En del av denna ökning kommer antagligen att föranledas av trafik, som eljest skulle ha ombesörjts genom järnvägarnas försorg. Det synes styrelsen föga sannolikt att den på grund av detta trafikbortfall uppkommande inkomstminskningen för järnvägarna kan kompenseras genom kostnadsminskningar.

Vidare är att beakta, att en fast förbindelse över Öresund i och för sig icke är tillfyllest för att undanröja de nuvarande svårigheterna för framförandet av direkta person- och godsvagnar mellan Sverige och kontinenten. Om Sveriges förbindelse med kontinenten via Danmark skall bli av samma kvalitet som över Öresund, måste sagda förbindelse kompletteras med liknande trafikleder över Stora Bält och/eller över Rödby—Femern. En bro eller tunnel mellan Malmö och Köpenhamn eller mellan Hålsingborg och Helsingör förbättrar alltså strängt taget endast Sveriges förbindelse med Själland.

Sin uppfattning i utredningsfrågan har järnvägsstyrelsen uttryckt sålunda.

En utredning av den art, varom här är fråga, måste bli synnerligen komplicerad och — om underlag för ett slutligt ställningstagande skall erhållas — såväl tidsödande som kostnadskrävande. Styrelsen utgår ifrån, att järnvägsintresset måste bli representerat i en sådan utredning. Styrelsen kan självfallet icke uttala sig om tillgången på kvalificerade utredningsmän i allmänhet inom landet. För egen del vill styrelsen emellertid framhålla, att det i nuvarande brytningsläge framstår mera angeläget ur såväl järnvägarnas som nationalhushållets synpunkt att i första hand insätta tillgänglig kvalificerad arbetskraft på rationaliseringsuppgifter m. m. än på det nu ifrågasatt projektet. Den ökning av trafiken som kan vara att motse genom tillkomsten av en synnerligen kostbar bro- eller tunnelförbindelse över Öresund torde nämligen åtminstone till den icke oväsentliga del, som härleder sig från de närmaste orterna på ömse sidor om sundet, anses vara mindre nyttobetonad. Mot bakgrunden härav synes det kunna ifrågasättas, huruvida här föreligger ett kommunikationsbehov av sådan valör, att i dagens läge utredningskrafter böra tagas i anspråk härför och framtida investeringsresurser redan nu mer eller mindre inriktas på ändamålet. Frågan kommer enligt styrelsens mening i annat läge, sedan nu eftersläpande investeringsbehov av hög angelägenhetsgrad hunnit mera tillgodoses än i dag.

Utredningsarbetet måste under alla omständigheter bedrivas i samarbete med de danska intressenterna. Med hänsyn härtill framstår det som önskvärt att dessas inställning, åtminstone i princip, till frågan är klarlagd, innan beslut om utredning fattas från svensk sida. Huruvida och när tanken på en bro eller tunnel över Öresund skall kunna förverkligas beror nämligen ej oväsentligt på vilken prioritet man från dansk sida vill giva detta projekt i jämförelse med planerna på att förbättra trafiklederna över Stora Bält och Femern Bält. Och denna prioritetsbedömning torde i sin tur bli beorende på huru kostnaderna för den fasta Öresundsförbindelsen fördelas mellan de båda länderna. Det framstår därför som ett önskemål att fördelningsfrågan är åtminstone i huvudsak fastslagen redan innan en utredning beslutas.

Sammanfattningsvis har järnvägsstyrelsen uttalat, att tidpunkten ännu ej synes vara inne att igångsätta en utredning av sedvanlig fullständig och därigenom i detta fall utomordentligt omfattande karaktär. Styrelsen skulle däremot gärna se, att initiativ från svensk sida toges för att i stora drag — och sålunda utan att närmare ingå på frågan var och hur en fast förbindelse över Öresund skall anordnas — vinna klarhet rörande dennas betydelse som ett led i den större frågan, huru Sveriges och Danmarks förbindelser med kontinenten skola rationellt ordnas på längre sikt.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har inledningsvis erinrat om det år 1936 utarbetade förslaget, för vilket en kortfattad redogörelse lämnats i det föregående. Enligt styrelsens mening synes den i samband därmed verkställda utredningen vara tillfyllest, för att man skall erhålla en ungefärlig uppfattning om storleken av detta projekt.

I anslutning härtill har styrelsen anfört följande.

Förslagsställarna ha utgått från att trafikleden, om den kommer till stånd, icke av respektive statsmakter påläggas någon förräntningsskyldighet samt att den i fråga om kulturellt värde och direkt eller indirekt ekonomisk betydelse för vårt land kunde jämföras med kulturbanorna och med en stor del av de väganläggningar, som kommit till utförande, dels i syfte att avhjälpa arbetslösheten, dels för att främja det allmänna kommunikationsintresset.

I utredningen räknades med betydande årliga kostnader för underhåll, drift och administration. Dessa förutsattes eventuellt täckas genom upptagande av trafikavgifter.

Vidare anfördes att de delar av anläggningen, vilkas kostnader förutsatts bestriktas av Sverige, d. v. s. arbetena innanför svenska kusten jämte hälften av den gemensamma brosträckan, beräknades fordra en genomsnittlig arbetarestam under 6 års byggnadstid av 500—600 man.

Enligt styrelsens mening bör i nuvarande läge personal icke engageras i en utredningsuppgift avseende ett ytterligare klarläggande av detta projekt. Uppgiften är av en karaktär och omfattning, som kräver att särskild personal disponeras för ändamålet utöver den, som för närvarande finnes att tillgå inom verket.

Under förevarande förhållanden anser sig styrelsen icke kunna förorda påbörjandet av den i motionen begärda utredningen i fråga om en direktförbindelse mellan Sverige och Danmark.

Länsstyrelsen har bifogat yttranden från poliskamrarna i Malmö och Helsingborg, stadsfiskalen i Landskrona, Trelleborgs stad, Skånes handelskammare och KAK, södra avdelningen, ävensom en av vägdirektören utarbetad promemoria samt ett antal tidningsartiklar m. m. i ämnet. För egen del har länsstyrelsen, som utgått från att broalternativet nu närmast bör övervägas, inledningsvis framhållit följande.

Det faktum, som nu förtjänar särskilt beaktande, är enligt länsstyrelsens mening, att teknikens utveckling bragt inom räckhåll en fullgod lösning av problemet om en direktförbindelse över Öresund. Detta har visserligen inte skett under de allra senaste årtiondena. Redan för 15 år sedan framlades ett tekniskt genomarbetat förslag. Då i den allmänna diskussionen efter riksdagsmotionernas tillkomst åtskilliga uttalanden framkommit, som återspegla uppfattningen att en bro över Öresund är ett på grund av sina proportioner och de med den förenade kostnaderna i vår tid hart när utförbart företag, vill länsstyrelsen erinra om att statsmakterna i de av en Öresundsbro berörda länderna på grund av andra världskriget och dess efterverkningar icke haft tillfälle att taga ställning till ett sådant företags tekniska och ekonomiska utförbarhet sedan genomarbetade projekt framkommit. Länsstyrelsen kan icke dela uppfattningen att en Öresundsbro skulle vara ogenomförbar i vår tid.

Länsstyrelsen vill med styrka hävda att Sveriges förbindelser med Danmark och — indirekt — med den europeiska kontinenten genom frånvaron av en broförbindelse över det smala Öresund onödigtvis hämmas, och att tillkomsten av en sådan förbindelse skulle för vårt lands näringsliv och för det nationella livet överhuvudtaget medföra ofantliga fördelar. Till förmån för ett brobygge talar också den omständigheten att en bro skulle genom en direkt vägförbindelse förena även Norge med i första hand det folkrika Själland och den danska huvudstaden och i andra hand det europeiska fastlandet, i den mån en fast förbindelse kan skapas för den sydligare etappen. Även för Finlands del borde detta få betydelse.

Beträffande frågans betydelse för de fyra nämnda nordiska länderna har länsstyrelsen ytterligare anfört bl. a. följande.

De ekonomiska förhållandena i Sverige, Norge och för Danmarks del Sjämland ha sedan gammalt utformats efter de betingelser, som bestått däri att dessa delar av Norden praktiskt taget för alla förbindelser med utlandet kommit att bero av sjötransporter, d. v. s. levat som på en ö. Så är för förbindelserna västerut numera även fallet med Finland. En stor del av industrien i Norden har icke hämmats utan snarare gagnats härav, nämligen i den mån varor kunnat föras från produktionsområdet till konsumtionsområdet väsentligen med fartyg. Sjötransporterna ha inneburit fördelar då det gällt frakter till avlägsna länder. I avseende på transporter över kortare distanser har emellertid en betungande fördyring inträffat då varor måst omlastas en eller flera gånger, från järnväg till fartyg i exporthamnen samt ånyo från fartyg till järnväg i den främmande mottagningshamnen. För att övervinna denna olägenhet tillgreps i detta sekels början färjetrafiken i stor skala, och Sverige hade för sin del i färjeleden Trelleborg—Sassnitz en utomordentligt stor tillgång under en lång följd av år. Det bör dock anmärkas att färjetrafiken i och för sig är en dyrbar anordning eftersom de transporterade varorna måste framföras lastade i tunga järnvägsvagnar, som göra anspråk på en stor del av fartygstonnaget.

Länsstyrelsen anser nu för sin del att planerna på ett återställande av färjetrafiken Trelleborg—Sassnitz icke böra uppgivas utan att man bör räkna med en sådan trafik i en framtid i den mån de politiska förhållandena så medgiva. Redan dessförinnan böra givetvis alla möjligheter tillvaratagas att åstadkomma en annan färjeförbindelse, lämpligast mellan färjehamnen Trelleborg och någon hamn på det europeiska fastlandet. Detta bör enligt länsstyrelsens mening ske i första hand därför att en fast förbindelse — en Öresundsbro — under alla förhållanden kommer att taga jämförelsevis lång tid att utföra och i andra hand därför att i en framtid, även om en sådan bro tillkommer, fullt tillräckligt utrymme torde komma att finnas för en särskild färjelinje. I denna del vill länsstyrelsen alltså instämma i de synpunkter, som framförts från Trelleborgs stad. Däremot kan länsstyrelsen icke dela den uppfattning som staden givit uttryck åt då den avstyrker en utredning om en Öresundsbro. Länsstyrelsen håller för sin del för sannolikt att i en framtid — då varuutbytet mellan den skandinaviska halvön och kontinenten ytterligare differentierats, delvis under inflytandet av de lättnader en broförbindelse medför — en färjeförbindelse med förankring i Trelleborg på den svenska sidan väl kommer att försvara sin plats som en transportled för främst tyngre järnvägstransporterat gods utan anlitande av ett annat lands järnvägsnät.

Som av det förda resonemanget framgår är det, enligt länsstyrelsens mening, icke i första hand nedläggandet av Trelleborg—Sassnitz-linjen som aktualiserat behovet av en Öresundsbro. Det avgörande är fastmera motorismens utveckling, som kommit till synes dels i en överflyttning till landsvägstransporter av därför med hänsyn till mängden, avståndet och kostnaderna lämpade varor, dels en mycket stor ökning av turisttrafiken. Det torde vara obestridligt att tillkomsten av en direktförbindelse, som, sedan den helt utbyggs, skulle göra det möjligt att anlita vägtrafik från Finland, Norge, Sverige och Danmark, och som skulle infoga dessa länder i ett stort europeiskt försörjningsområde, skulle i olika avseenden skänka de nämnda länderna ökad konkurrenskraft. Länsstyrelsen är icke blind för att åtskilliga faktorer kunna befaras ännu under lång tid hämma den utveckling, som en fri samfärdsel och ett fritt varuutbyte skapa. Praktiska åtgärder för att öka förbindelserna mellan länderna torde dock i längden komma att verka i riktning mot friare förhållanden.

Länsstyrelsen har vidare utvecklat vissa synpunkter på turisttrafiken och därvid anfört följande.

Att en långt större turisttrafik än hittills kan tillföras de fyra nordiska länderna därest större möjligheter erbjudas att utan dröjsmål färdas med bil och buss till och från dessa länder, synes länsstyrelsen vara klart ådagalagt av de starka påfrestningar på trafiken över Öresund som framträtt särskilt under den senaste sommaren. Uppenbarligen har trafikökningen starkt påverkats av den under sommaren införda passfriheten för medborgare i de nordiska länderna. Det är till följd av denna som trängseln vid Öresund under vissa tider blivit närmast olidlig — och länsstyrelsen vill i detta sammanhang starkt understryka riktigheten av den bild som tecknats av polismyndigheterna i städerna vid Öresund samt Skånes handelskammare — men det är uppenbart att till skärpningen av svårigheterna bidrager en stark ökning av resandeströmmen från andra delar av världen, i första hand de europeiska länderna. Denna ökning av biltrafiken är ett utslag av den snabbt fortskridande motorisering, som nu satt in i Europa med full kraft efter andra världskrigets slut och som otvivelaktigt kommer att fortsätta i snabb takt även om den hindras av ogynnsamma ekonomiska och politiska förhållanden och kan komma att tillfälligt avbrytas.

Länsstyrelsen är väl medveten om de skäl som kunna anföras mot en alltför stark uppmuntran av turisttrafiken. I nu förevarande sammanhang vill länsstyrelsen icke lägga huvudvikten vid turistväsenet, utan — som av det anförda framgått — på betydelsen för den allmänna utvecklingen i de nordiska länderna av direktförbindelser med kontinenten. Den gångna sommaren har emellertid, särskilt efter upphävandet av passtvänet för medborgare i de nordiska länderna, ådagalagt att det finns ett utomordentligt starkt behov för nutidsmänniskorna att se sig om och att de möjligheter motorismen erbjuder utnyttjas med stor villighet. Med hänsyn härtill torde statsmakterna i de nordiska länderna icke kunna intaga en negativ eller ens tveksam ståndpunkt till turisttrafiken nu eller i framtiden, detta därför att den nordiska kulturen är starkt inriktad på ett fritt kulturutbyte med den övriga världen. Ett helhjärtat godtagande av ett fritt och rörligt samliv mellan Nordens folk och den övriga världen är det enda alternativ, som i längden kan godtagas av opinionen i dessa länder. Även hänsynen till turistlivet talar därför, enligt länsstyrelsens mening, till förmån för att en bro kommer till stånd.

Länsstyrelsen vill i detta sammanhang starkt understryka nödvändigheten av att statsmakterna i avvaktan på tillkomsten av en Öresundsbro vidtaga alla möjliga åtgärder för att förbättra trafiken över Öresund. Det kan med fog kritiserats att resande, som äro ute i fullt legitima ärenden, få se sina rese-möjligheter så allvarligt försvårade som här är fallet. Det bör anmärkas att om man även i en framtid måste räkna med så starka fluktuationer i resandetraffiken som särskilt under senare år varit fallet, det måste bli mycket dyrbart att hålla ett tillräckligt antal fartyg i reserv för de "toppar" som infalla under några månader om året. En bro har inga sådana olägenheter.

Länsstyrelsen har avslutningsvis framhållit följande.

Det ligger i sakens natur att en Öresundsbro måste tillkomma i samverkan mellan Danmark och Sverige och länsstyrelsen föreställer sig att den utredning, som länsstyrelsen förordar, bör ske i samarbete med danska myndigheter. I Danmark pågå nu vissa utredningar om en bro över Stora Bält, ett projekt, som givetvis har ett intimt samband med Öresundsbroprojektet. Att dessa broar byggdes samtidigt vore en idealisk lösning. Å andra sidan kan en partiell lösning såsom en

första etapp skapa underlag för en fortsättning i en andra etapp, möjligen också i ekonomisk mening. Länsstyrelsen föreställer sig att kostnaderna för en Öresundsbro med rimliga trafikavgifter skulle bli täckta på några tiotal år.

Utöver det anförda önskar länsstyrelsen peka på ytterligare ett skäl för att en utredning om Öresundsbroprojektet nu kommer till utförande. Länsstyrelsen syftar här på det förhållandet att en planering nu pågår inom Malmöhus län i syfte att efter generalplaneringar på olika håll komma fram till en regionplanering för länet i dess helhet. Malmöhus län är det län i Sverige, som mer än något annat är beroende av hur trafikförhållandena genom länet till yttervärlden bli ordnade. Regionplaneproblemet har sålunda här i viss mån en annan karaktär än på andra håll i landet, därför att det påverkas intimt av förhållandena utanför det egna landet och i vissa avseenden måste ses som ett led i en riksplanering. Särskilt för städerna är det av stor vikt att i görligaste mån få en föreställning om de faktorer, som i en framtid kunna påverka deras utveckling. Sålunda kan nämnas att det för generalplaneringen i Malmö, Hälsingborg och Landskrona (vilken sistnämnda stad redan färdigställt en generalplan) givetvis är en stor fråga om det kan bli tal om att draga en bro över någon av dem till Danmark. Frågor av regionplanekaraktär, som uppstå i samband med spørsmålet om en fast förbindelse med Danmark, röra exempelvis sträckningen av vissa järnvägar, utformningen av landsvägsnätet, hamntrafiken och industrilokaliseringen. Därtill kommer en alldeles speciell fråga. Ett ganska stort intresse för fritidsbebyggelse i södra Sverige — Malmöhus län, Kristianstads län samt södra Småland och Halland — har under de senaste tio åren och särskilt efter kriget framträtt från danskt håll. Då planeringen av fritidsbebyggelsen är en betydande uppgift för myndigheterna i dessa län är det av vikt för dem att kunna överblicka huruvida detta intresse i fortsättningen liksom hittills kommer att motverkas av de underdimensionerade trafikmedlen eller icke. För sin del ser länsstyrelsen positivt på tendensen att Skåne i viss omfattning kommer att utnyttjas som fritidsområde för befolkningen på Själland, liksom länsstyrelsen över huvud taget bedömer den ökade kontakt mellan Danmark och Sverige som genom en bro bleve möjlig såsom en i hög grad värdefull och utvecklingsbefrämjande faktor.

Utskottet. Sedan 1800-talets slut ha i olika sammanhang förslag framlagts om en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark. Det mest uppmärksammade av dessa förslag är otvivelaktigt det projekt som år 1936 utarbetades av tre svenska byggnadsföretag i samarbete med tre danska firmor. Detta projekt, som avsåg en kombinerad järnvägs- och landsvägsbro över Öresund med brofästen vid respektive Malmö och Köpenhamn, kostnadsberäknades på sin tid till 132 milj. kronor. En överarbetning härav har skett innevarande höst, varvid bl. a. framkommit att anläggningskostnaderna i dagens prisläge skulle komma att uppgå till 414 milj. kronor.

I de båda likalydande motionerna I: 84 och II: 124 har nu hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att en utredning snarast måtte påbörjas om en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

Av de i ärendet hörda remissmyndigheterna har länsstyrelsen i Malmöhus län, med understrykande av den betydelse en dylik förbindelse skulle få för befräm-

jandet av de nordiska ländernas närings- och kulturliv, tillstyrkt förslaget. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen däremot har avstyrkt detsamma. Som skäl för sin ståndpunkt har styrelsen framför allt framhållit, att den här ifrågavarande utredningsuppgiften är av en karaktär och omfattning, som kräver att särskild personal disponeras för ändamålet utöver den som f. n. finnes tillgänglig inom verket. Även järnvägsstyrelsen — som bl. a. erinrat om att de hittills verkställda utredningarna i huvudsak tagit sikte på frågans byggnadstekniska sida, medan de allmänekonomiska, trafikpolitiska och militära aspekterna endast i ringa mån och i vissa fall icke alls blivit belysta — har av liknande skäl ställt sig tveksam till motionärernas förslag. Styrelsen har dock ansett sig kunna förorda, att initiativ från svensk sida tages för att i stora drag vinna klarhet rörande det ifrågavarande projektets betydelse som ett led i det större problemet, huru Sveriges och Danmarks förbindelser med kontinenten skola rationellt ordnas på längre sikt.

Utskottet, som varit i tillfälle att taga närmare del av förenämnda förslag av år 1936 i dess nu föreliggande skick, har för egen del den uppfattningen, att frågan om en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark icke kan sägas vara direkt aktuell för dagen. Någon anledning att nu igångsätta en utredning av sedvanlig karaktär torde därför icke föreligga. Däremot synes lämpligt, att vissa förberedande undersökningar komma till stånd rörande de allmänna förutsättningarna för projektets förverkligande. Med hänsyn till den snabba utvecklingen på kommunikationsväsendets område är det nämligen sannolikt, att statsmakterna i sinom tid finner anledning upptaga frågan till närmare behandling. Innan så sker bör enligt utskottets mening vara klarlagt vilken ståndpunkt vederbörande danska myndigheter intaga. Av särskild vikt är därvid att få utrönt i vad mån en eventuell direktförbindelse över eller under Öresund kan infogas som ett led i planerna på Själlands sammanbindande med den europeiska kontinenten, vilket torde vara ett villkor för att projektet skall bli till avsedd nytta. Vad järnvägsstyrelsen härutinnan anfört anser utskottet böra beaktas. Initiativet till den kontakt med de danska myndigheterna som i nu berörda syfte synes erforderlig bör enligt utskottets mening tagas av Kungl. Maj:t, som jämväl bör avgöra vid vilken tidpunkt och under vilka former så lämpligen kan ske. Utskottet förbiser härvidlag ingalunda, att inom vårt land alltjämt eftersatta bro- och vägbehov av hög angelägenhetsgrad föreligga.

Under återopande härav får utskottet hemställa,

att riksdagen må, med anledning av motionerna I: 84 och II: 124, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 2 december 1952.

På statsutskottets vägnar:

Martin Skoglund.

Reservation

av herrar *Pålsson, Ragnar Persson, Mårtensson* i Uddevalla, *Åkerström, Onsjö* och *Gustafsson* i Stockholm, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 14, som börjar med orden "Utskottet, som" och slutar med orden "angelägenhetsgrad föreligga", bort ha följande lydelse:

"Utskottet, som varit i tillfälle att taga närmare del av förenämnda förslag av år 1936 i dess nu föreliggande skick, har för egen del den uppfattningen, att frågan om en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark icke kan sägas vara aktuell för dagen. Någon anledning att nu igångsätta en utredning i egentlig mening torde därför icke föreligga. Utskottet vill dock icke motsätta sig, att vissa förberedande undersökningar komma till stånd rörande de allmänna förutsättningarna för projektets förverkligande. Därvid bör enligt utskottets mening klarläggas vilken ståndpunkt vederbörande danska myndigheter intaga. Av särskild betydelse är vidare att få utrönt i vad mån en direktförbindelse över eller under Öresund kan infogas som ett led i planerna på Själlands sammanbindande med den europeiska kontinenten, vilket utskottet finner vara ett ofrånkomligt villkor för att projektet skall bli till avsedd nytta. Vad järnvägsstyrelsen härutinnan anfört anser utskottet vara förtjänt av det största beaktande. Initiativet till den kontakt med de danska myndigheterna som i nu berörda syfte synes erforderlig bör enligt utskottets mening tagas av Kungl. Maj:t, som jämväl bör avgöra vid vilken tidpunkt och under vilka former så lämpligen kan ske. I detta sammanhang vill utskottet slutligen understryka vikten av att förevarande projekt icke ges företrädesrätt framför inom landet aktuella kommunikationsfrågor av hög angelägenhetsgrad."

**Svenska riksdagens behandling av statsutskottets utlåtande n:r 229
den 10 december 1952.**

Statsutskottets utlåtande behandlades i riksdagens båda kamrar onsdagen den 10 december 1952. Riksdagen beslöt därvid bifalla utskottets hemställan. I andra kammaren förekom rösträkning, därvid 108 röster avgåvos för utskottets förslag och 61 röster för reservationen. Beslutet föregicks i båda kamrarna av diskussion.

I första kammaren yttrades bl. a. följande:

Häradsdomaren P. OLOF PÅLSSON, Lit:.....

Skillnaden mellan utskottets utlåtande och reservationen är måhända inte särskilt stor. Det är en skillnad i fråga om skrivsätten. Vi har menat att med hänsyn till de mycket stora behov av väg- och broarbeten, som finns inom landet, bör denna fråga inte aktualiseras med så positiva skrivsätt som utskottet här har använt.....

Reservanterna vill inte motsätta sig, att vissa förberedande undersökningar kommer till stånd rörande de allmänna förutsättningarna för projektets förverkligande. Utskottet har en något mera positiv riktning därvidlag och anser det lämpligt att förberedande undersökningar igångsättes.....

En annan, väsentligare skillnad mellan utskottet och reservanterna är följande. Reservanterna anser ett fortsättande av denna förbindelse från Själland över Stora Bält till den europeiska kontinenten vara ett *ofrånkomligt villkor* för att projektet skall bli till avsedd nytta. Utskottet säger, att det är ett villkor. Järnvägsstyrelsen har ju särskilt tryckt på just detta förhållande, och det vill vi reserveranter understryka.

Enligt reservanternas mening bör initiativet tas av Kungl. Maj:t. I fråga om den förberedande utredningen avser vi närmast den kontakt med de danska myndigheterna som behöver tagas för att undersöka deras inställning till denna broförbindelses fortsättande.

Vi reserveranter vill slutligen understryka vikten av att detta projekt icke ges företrädesrätt framför inom landet aktuella kommunikationsfrågor av hög angelägenhetsgrad.....

Vi har redan nu velat framhålla, att våra inomlandsbehov bör gå före.

Herr talman! Jag ber att med det sagda få yrka bifall till reservationen.

Direktören ERNST WEHTJE, Malmö:.....

Det förefaller, som om utskottet i någon mån hade underskattat nödvändigheten av att snarast lösa en trafikfråga som redan i dag är mycket svår och som helt visst i framtiden kommer att visa sig än svårare..... Huvuddelen av gods- och persontrafiken mellan Skandinavien och kontinenten gick före senaste världskriget över Trelleborg—Sassnitz och Gedser—Warnemünde. Till följd av olika omständigheter — främst måhända de rådande politiska förhållandena i Tyskland — måste trafiken numera i stor utsträckning dirigeras över Jylland och med färjeförbindelserna över Själland. Det har givetvis inneburit en mycket svår belastning för våra förbindelser direkt med Danmark över Öresund. Den internationella godstrafiken sker nu också i långt större utsträckning än tidigare per lastbil. Person- och automobiltrafiken har under 1952 till följd av den under året genomförda passfriheten ökat på ett mycket markant sätt. Jag skall be att få nämna några siffror till kammarens orientering.

År 1935 transporterades sålunda 30 000 bilar och 1,3 miljoner personer över Öresund. Under fjolåret uppgick antalet till 160 000 bilar och 3,6 miljoner personer. Siffrorna för år 1952 torde bli betydligt högre. Till november månad i år transporterades sålunda 170 000 fordon över Öresund mot 138 000 för samma tidsperiod under 1951. Personsiffran för i år torde röra sig omkring 4 miljoner. Godstrafiken, som år 1939 uppgick till 300 000 ton, hade förra året stigit till 820 000 ton.

Allt detta har ju medfört en mycket svår belastning. Denna har tidvis vållat betydande olägenheter i form av varuanhopningar och trafikstockningar, och biltrafiken har efter kriget nästan alla år väsentligt ökat. Det har medfört att platstillgången på färjorna i mycket stor utsträckning varit otillfredsställande.

.....

När man i dag skall pröva frågan om en fast förbindelse över Öresund, måste man också ta hänsyn till hur Europas karta ser ut jämfört med 1939. Vårt närmaste stora grannland på kontinenten, Tyskland, har delats. Den västra delen, Västtyskland, har ryckt upp till en ledande plats som industriland och handelspartner för de skandinaviska länderna, inte minst för Sverige och Norge. Trafikförbindelserna med och genom kontinentens östblock har försvårats. Man måste också komma ihåg, att gränsen mellan Öst- och Västtyskland går strax öster om Lübeck, d. v. s. 12—15 mil väster om öresundsfarleden. Härigenom har Sverige—Norges trafikförbindelser med kontinenten starkt förskjutits västerut, och de måste alltså i stor utsträckning gå genom Danmark. Sedan Rügen i somras av militärpolitiska skäl avspärrades från yttervärlden och inte ens de svenska järnvägsvagnarna längre får passera, står endast Warnemünde till buds i Östtyskland som infartsport till kontinenten. Huvuddelen av denna vår stadigt växande handelstrafik går nu över Öresund.....

När ..... vår viktigaste utfartsväg till kontinenten hopsnörts och blivit svårpasserbar med dyrbara stockningar som följd, är det helt naturligt att det gamla projektet om en fast förbindelse över Öresund har fram-

förts i riksdagen just nu. Det står ju klart för alla, att det skulle ta en viss tid att finna den rätta lösningen och att komma till enighet med de danska intressena i saken. Därtill kommer ytterligare frågan om kontinenttrafikens fortsatta sträckning genom Danmark, Stora-Bältproblemet, frågan om färjeförbindelse från Själland—Falster—Lolland över till Västtyskland etc. Det förefaller emellertid som om utskottet ansåge, att dessa senare problem borde lösas före öresundsfrågan och att man i avvaktan därpå kunde nöja sig med att lita till vissa förberedande undersökningar och Kungl. Maj:ts initiativ i största allmänhet.

Med kännedom om den tid det tar att få samförståndslösningar till stånd i internationella sammanhang synes det tvärtom vara önskvärt att en utredning från svensk sida snarast sättes i gång för att i samarbete med de danska myndigheterna komma fram till den bästa lösningen av en ev. fast förbindelse över Öresund. Att vänta med saken, tills en rad andra problem lösts, synes inte rådligt — det blir alltför stor tidsspillan. . . . .

Med vad jag här anfört har jag velat påvisa, att denna fråga bör ses i det stora sammanhang dit den hör. Det gäller vårt lands förbindelser med våra grannländer och våra närmaste och viktigaste handelspartner.

Som det nu är ordnat, krävs fortlöpande stora kapitalinvesteringar i fartyg och hamnar, och det är därför allt skäl att inte vila för länge på hanen. Det kan komma att visa sig, att de investeringar, man gör nu, kommer att vara felinvesteringar.

Man har pekat på de kostnader som är förenade med byggande av tunnel eller bro, men man får också göra klart för sig, att de löpande kostnaderna kommer att bli väsentligt mycket mindre, om vi får landfast förbindelse och slipper gå sjövägen. . . . .

Jag vill till sist, herr talman, uttala den bestämda förhoppningen, att utformningen av utredningskravet inte skall innebära, att man skjuter frågan ifrån sig. Utredningen måste bedrivas med energi och i sådan takt, att resultat utan alltför lång tidsutdräkt kan redovisas.

Med dessa ord ber jag att få ansluta mig till det yrkande, som framställts av utskottsmajoriteten.

Stenhuggaren KARL ANDERSSON, Rixö: . . . . .

Jag vill fästa uppmärksamheten på att vad utskottet här har föreslagit är att en *undersökning* kommer till stånd. Utskottet har alltså inte som motionärerna föreslagit någon utredning, utan nöjt sig med att föreslå en undersökning, som bland annat tar sikte på hur Danmark ställer sig till denna fråga, och hemställt, att denna undersökning måtte verkställas av Kungl. Maj:t. Först sedan klarhet har vunnits främst om Danmarks ställning får Kungl. Maj:t ta initiativ och komma till riksdagen med förslag, och då först blir det fråga om verkliga utredningar.

Detta brobygge är nu, som alla förstår, ett ganska stort företag. Det gäller inte en bro vilken som helst, och det finns en mängd aspekter på detta företag som måste belysas och utredas. Utskottet har inte velat ta ställning på något sätt

till dessa olika aspekter i dag. Utskottet har heller inte velat ta ställning till själva frågan om bro eller tunnel, utan har endast talat om en undersökning beträffande en fast förbindelse mellan Sverige och Danmark. Frågan om tunnel eller bro, var det eventuellt skall byggas o. s. v., får bli en senare fråga, som utskottet inte nu har velat ta definitiv ställning till. Utskottet har emellertid ansett, framför allt med hänsyn till den mycket starkt ökade trafiken, som nu senast herr Wehtje påminde om, att vi säkerligen på allvar får ta upp frågan om en fast förbindelse, men innan så sker, måste vi ha klarlagt hur förbindelserna längre söder ut kan komma att te sig. Det är inte bara fråga om att få en förbindelse med Själland. Skall denna bro eller tunnel kunna helt utnyttjas, måste det också finnas fasta förbindelser till den europeiska kontinenten. Detta har vi funnit så väsentligt, att vi har sagt, att det torde vara ett villkor för att realisera detta stora projekt. . . .

Vi befinner oss således på ett rent förberedande stadium, och jag tror att riksdagen på detta stadium mycket väl kan anta utskottets hemställan om att få en undersökning genom Kungl. Maj:t utförd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I andra kammaren yttrade sig följande talare:

Pappersmassearbetaren OSKAR ÅKERSTRÖM, Klemensnäs: . . . . .

Utskottsmajoriteten har liksom vi reserverar givit uttryck åt den uppfattningen, att man inte kan gå motionärerna till mötes så långt att man vill förorda en egentlig utredning. Men både reservanterna och majoriteten har sagt sig, att det inte var alldeles nödvändigt att gå på den rent negativa linjen, alltså rena avslagslinjen. Det hela innebär att man tänkt sig att regeringen själv skall avgöra, om och när den finner lämpligt att taga kontakt med Danmark och efterhöra, under vilka förutsättningar man skulle kunna tänkas lösa den här förbindelsen och vad man skulle kunna anse sig ha att vinna.

Skillnaden i skrivsättet är icke oväsentlig, och jag skall gärna vidgå att vår reservation är så pass negativ att den närmar sig avslagstanken. Vi har, som sagt, inte sträckt oss fullt så långt, men vi har funnit anledning att säga vår mening på ett annat sätt och vara mera restriktiva, mera återhållsamma. . . . .

Vi vet att denna investering skulle kosta bortåt en halv miljard, och då måste vi ju säga oss: Vad skall den fylla för funktion? Vi kan rimligen inte vara positivt inställda till en investering av denna storleksordning, som inte ger oss förbindelse mer än med Själland. Målsättningen måste ovillkorligen vara — säger vi — att man tänker sig att på den här vägen få direkt förbindelse med den europeiska kontinenten. Därav följer, att det får lov att bli även en bro över Stora Bält. Om vi är mycket intresserade av att detta skall realiseras, är det lätt att tänka sig att, ifall vi har engagerat oss i det första steget, man på den danska sidan anser, att vi bör engagera oss ekonomiskt även när det gäller den senare delen, nämligen över Stora Bält.

Vi har starkt understrukit att man först skall veta att man har garantier för att man får fortsättning söderut och direkt förbindelse med Europas fastland. Man skall aldrig tänka sig att ge sig in på detta stora projekt under andra förutsättningar . . . . .

Det gjordes för något år sedan en långtidsutredning, som angav siffror för investeringsbehovet för våra kommunikationer på skilda områden. Det var sålunda då fråga om vägar, broar, järnvägar m. m., och det årliga investeringsbehovet angavs till sammanlagt mer än 700 miljoner kronor. Då vi måste känna till att det här föreligger mycket betydande eftersläpningar, kan vi inte ens leka med tanken så positivt som utskottsmajoriteten här har gjort. Om vi tänker på den utrikespolitiska situationen i dag och vet hur Norge och Danmark ställer sig till denna fråga, så bör vi tala mycket tyst om detta projekt ännu i många år.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till förevarande utskottsutlåtande av herr Pålsson m. fl.

Ombudsmannen OLOF ANDERSSON, Malmö: . . . . .

Såväl 1936 som nu — det skyttade fram rätt mycket av det i herr Åkerströms anförande — har det emellertid ansetts att detta stort dimensionerade företag mer eller mindre är ett fantasiprojekt. I varje fall är det ett projekt, som bör ställas på en mycket lång framtid. Det är emellertid ingen av oss som vet hur lång denna framtid kan komma att bli. Vi som har bevittnat de senaste tio årens utveckling på trafikens och trafikmedlens område kan inte med någon bestämdhet säga när inte en bro över Öresund blir nödvändig med hänsyn till trafiken mellan Danmark och Sverige. Redan nu visar siffrorna att vi har en stor och ständigt ökande trafik beträffande såväl antalet resande personer som bilar och gods. . . . . Vidare gäller det här att knyta vårt land närmare Danmark och kontinenten . . . .

Frågan gäller två länder, och båda länderna måste vara överens om att bron skall komma till stånd. Det ligger väl då närmast till hands att de undersökningar, som skall göras, sker på vad vi skulle kunna kalla regeringsplanet, att sålunda i första hand de båda ländernas respektive departement på området kontaktar varandra och kommer överens om vad som skall göras i fortsättningen i denna angelägenhet. Då måste det väl troligen också bli en bedömning ur allmän-ekonomiska, trafikpolitiska samt måhända också militärpolitiska synpunkter. . . .

Vi har i utskottet velat göra ett uttalande — och vi har gjort det — som är mera smidigt och mera tillmötesgående mot tanken i motionerna, men vi har å andra sidan inte velat att riksdagen skulle binda sig vid några åtaganden; här skulle det endast gälla en förundersökning. Jag kan nämna att man är intresserad av denna fråga i Danmark och att det både från dansk och svensk sida troligen kommer att tagas initiativ till att detta ärende blir föremål för behandling i Nordiska rådet. Vi bör därför inte här i riksdagen intaga en ställning, som närmast är avvisande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Kammarherren JAMES DICKSON, Alingsås:.....

Vad jag särskilt vill understryka nu är en passus i reservationen, som är exponent för en även här i riksdagen ganska vanlig felsyn. Jag avser den sista passusen ..... där det står, att detta projekt inte får ges företräde framför inom landet aktuella kommunikationsfrågor av hög angelägenhetsgrad. Det har visat sig att man här i riksdagen har svårt att fatta, att Sverige är en del av ett större sammanhang och att inte bara frågor som ligger inom våra gränser bör intressera oss. Det kan mycket väl tänkas att en fråga som den här föreliggande är av ofantligt mycket större betydelse för hela vårt lands näringsliv och kommunikationsväsende än vissa rent lokala frågor av liknande natur. Bara den omständigheten att halva bron eller tunneln över Öresund kommer att ligga på ett annat lands område har frestat reservanterna till den här sista meningen. Jag tror att det bör understrykas med all kraft att resonemanget kan vara alldeles felaktigt.....

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Lantbrukaren GUNNAR ERICSSON, Näs:.....

När man ..... säger, att det hela går löst på nära en halv miljard kronor --- det är alltså de 414 miljonerna det är fråga om — kan man väl inte i rimlighetens namn tro, att om frågan nu skjutes allt längre fram i tiden företaget skall bli billigare. Det är naturligtvis alldeles tvärtom. Att danskarna skall vara med i den utredning som kan komma är också självfallet.....

Den broförbindelse som här talas om skulle föra de nordiska länderna närmare varandra, och redan det är ju i och för sig en tanke värd allt beaktande. Men det är ju inte bara Norden det gäller. När denna tanke förra gången aktualiserades hade vi ändå förbindelser med kontinenten på ett helt annat sätt än i dag. Den gången hade vi färjan Trelleborg—Sassnitz till exempel. Vi vet vidare att vi har många och stora kunder i Västtyskland exempelvis, som jag tror skulle kunna ha stor nytta av att vi finge den förbindelse om vilken vi talat i motionen. Lilla-Bält-bron togs i bruk 1935. 1934 passerades Lilla Bält av 170 000 fordon. 1951, 16 år senare, hade siffran femdubblats, och bron passerades då av 850 000 fordon.

Jag tror, såsom det också visat sig i Amerika, att kostnaderna i och för sig inte behöver verka avskräckande, om det är stark trafik i sikte. Och att i detta fall bron kommer att bära sig, därom är jag alldeles övertygad, ty erfarenheterna från andra länder tyder därpå .....

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Redaktören JEAN BRACONIER, Malmö:.....

Diskussionen om öresundstrafiken med dess olika toppar visar, att i fråga om denna i olika avseenden finns missnöje. Man kan inte gärna tänka sig att trafiken går tillbaka; man måste väl tvärtom se fram emot att man får en ökad motortrafik. Och då är det denna fråga man ställer sig: Kan man över huvud taget lösa

dess problem utan att få en bro till stånd? Om det redan nu är så många klagomål över öresundstrafiken och man tänker på den ständigt växande motorfordons- trafikken o. s. v., så kommer man väl inte ifrån att det är utomordentligt angeläget att detta problem blir löst. ....

Länsstyrelsens i Malmö yttrande ..... pekar på att saken är i högsta grad aktuell. Det gäller härvidlag sådana frågor som generalplaneringar o. s. v. Städerna måste ju veta om det blir en sådan här bro för den framtida bebyggelsens skull, och generalplanerna kan ju därför inte dröja alltför länge. Skjuter man alltför länge på lösningen av detta problem, kommer ju generalplaneringen i en ganska besvärlig situation .....

Jag tror därför att det vore av stort värde, om dessa förberedande undersökningar snart kunde komma till stånd och man verkligen fingre en diskussion i riksdagen, huruvida man över huvud taget kan underlåta att bygga en öresundsbro för att man skall kunna möta den växande trafik som med all säkerhet kommer.

Herr ÅKERSTRÖM: .....

Vad beträffar denna tänkta förbindelse betyder den inte ett billigare sätt att förflytta sig från Sverige till den europeiska kontinenten eller vice versa. Den betyder i stället ungefär en fördubbling av kostnaderna vare sig det är fråga om järnvägståg eller flyttning av bilar. Då här påtalas reservanternas skrivning om en högre angelägenhetsgrad i kommunikationsmedlens utbyggande, menar jag för min del, att vi kommer att ha massor av sådana problem att lösa, innan vi på allvar kan ge oss in på detta projekt.

Om jag som norrlänning för på tal vad vi däruppe kan ha för önskemål, skulle jag kunna säga, att det är t. ex. möjligheten för Norrlands vidkommande att få en isfri hamn, vilket vore för hela vårt folkhushåll och hela vårt näringsliv väsentligt värdefullare och betydelsefullare än denna bro. Jag tror inte att denna broförbindelse på länge än skall kunna komma att, som här gjorts gällande, betyda något att tala om för vår utrikeshandel. Om man nu har den uppfattningen, vilket synes framgå av utskottsmajoritetens skrivning, att det är bilismens snabba utveckling som främst skulle motivera byggandet av denna bro, måste man ju stanna vid den slutsatsen att denna trafikled inte skall avse järnvägstrafiken utan bara göra det möjligt för bilister och låt oss gärna säga cyklister att komma fortare fram. Jag skulle också vilja tillägga, att om man över huvud taget skall kunna räkna med en bro för både järnvägs- och landsvägstrafik, bör man nog inte begränsa sig till vad utredarna tänkt sig, nämligen en enkelspårig järnväg, utan man får nog säga, att järnvägen måste vara dubbelspårig, om den skall kunna i framtiden fylla de funktioner som hägrar för motionärerna och en del andra. Men då bör man också hålla detta i minnet. Jag måste för egen del säga, att inför valet mellan en kapitalinvestering i denna bro och en sådan i en året runt isfri hamn i Norrland, så måste jag se detta senare projekt som en mycket angelägnare uppgift och såsom till och med varande mycket mera aktuell än det förra .....

Hade vi haft denna förbindelse under det senaste kriget skulle det ha ökat be-
svärligheterna. Den utrikespolitiska situationen kan utveckla sig på det sättet,
att det kan vara bättre, att vi inte har denna förbindelse. Jag medger, att samma
invändning kan göras även beträffande det jag här var inne på, nämligen att söka
få till stånd en förbindelse med isfri hamn. Men den frågan skall väl ändå kunna
lösas utan att man behöver bygga någonting, som kostar så stora pengar och som
kan rivs sönder och göras praktiskt taget värdelöst med ett enda bombanfall.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Köpmannen CARL CHRISTENSON, Malmö: Herr talman! Öresundsbropro-
jektet kan inte realiseras utan en samverkan med danskarna. Danskarna har ju
som bekant stor erfarenhet av att bygga broar. Men förutsättningen för en bro
över Öresund är att danskarna bygger en bro över Stora Bält eller att man kan
finna en lösning beträffande linjen Rödby—Femern. Vad Stora-Bält-bron be-
träffar så har detta förslag bordlagts av danskarna med den motiveringen, att det
inte passar in i ögonblickets ekonomiska politik. Generaldirektör Terkelsen, som
är den starke mannen inom det danska kommunikationsväsendet, har för endast
ett par veckor sedan uttalat sig för en "gungande bro" över Öresund. Detta kan
inte tydas på annat sätt än att danskarna övergivit tanken på att bygga broar
och i stället inriktar sig på en aktiv fartygspolitik.

När kommunikationsministern och jag förra veckan diskuterade öresundstra-
fiken, ansåg statsrådet att det vore ekonomiskt vanvett att bygga flera färjor för
topptrafik över Sundet. I det fallet rör det sig om en kostnad på endast några
miljoner kronor, men en bro eller tunnel kostar flera hundratals miljoner. . . . .

Danske Statsbaner og „fugleflugtslinien“.

Udtalelse af generaldirektør *E. Terkelsen*, DSB
angående Rødby-Femern-ruten.

Generaldirektøren for DSB har i november 1952 til den danske presse afgivet en længere redegørelse vedrørende Danske Statsbaners synspunkter over for „fugleflugtslinien“ Rødby-Femern og den i 1951 etablerede færgerute Gedser-Grossenbrode.

I det efterfølgende skal der gives et resumé af denne redegørelse, idet det indledningsvis ønskes understreget, at Statsbanernes fremtidsønsker på dette som på alle andre områder, hvor bevilling kræves, jo må passere både regeringens og rigsdagens sluser, og at det ikke er Statsbaneledelsens sag at træffe afgørelserne i de alment-statsfinansielle eller alment-politiske spørgsmål, men kun efter saglig vurdering at forelægge indstillinger for de bevilgende myndigheder.

Danske Statsbaners interesse for fugleflugtslinien er bevist gennem forelæggelsen (i november 1940) af lovforslaget om anlæg af den danske del af ruten, der var forudset stærkt udbygget på begge sider, i Danmark med ny direkte jernbane og ny motorvej over Lolland, ny bro over Guldborgsund og ny færgehavn i Rødby, i Tyskland med ny færgehavn i Puttgarten, ny bane over Femern og højbro over Femern sund. På dansk side blev udgifterne dengang anslået til ca. 28 mill. kr.

Det er nærliggende at gå ud fra, at dette lovforslag var et „besættelsesbarn“. Dette er dog *ikke* rigtigt. Allerede i 1938 blev der ført forhandlinger i Berlin mellem de to landes generaldirektører om etablering af fugleflugtslinien, og DSB var — ud fra rent trafikpolitiske synspunkter — interesseret i og gik ind for ruten allerede før besættelsen.

Krigen standsede videreførelsen af arbejdet, der på dansk side var i nogen grad påbegyndt efter lovens vedtagelse i januar 1941, på tysk side derimod kun i ringe omfang påbegyndt.

Det var udelukket i de første år efter Tysklands kapitulation i 1945 på ny at rejse sagen. Ganske bortset fra, at dette for danske følelser måtte forekomme helt

enkelt umuligt, var der to spærrende faktorer: Tysklands liggen i ruiner også økonomisk og styrelsmæssigt set og usikkerheden om, hvorvidt det dengang endnu nye „jernetæppe“ var en overgangsforeteelse eller et langtidsprogram. I øvrigt var der også i Danmark afgørende hindringer mindst på 2 punkter: Mangel på materialer og mangel på mønt.

Ledelsen af Danske Statsbaner har intet øjeblik tænkt på at ændre sin principielle tilslutning til fugleflugtslinien som den ideale rute over Østersøen mellem hele Norden og det vestlige kontinent, men naturligvis måtte den økonomiske udvikling påvirke troen på rutens meget hastige etablering. For det første måtte de danske anlægsudgifter nu anslås at komme til at ligge mellem 50 og 60 mill. kr., og de tyske anlægsudgifter måtte rent skønsomt regnes at ligge væsentlig højere. For det andet måtte Statsbanerne efter besættelsens onde år med stærke slid på materiel og anlæg, med store forsinkelser i disses reparationer og udbygning først og fremmest søge at „slikke sine sår“ og nå et beredskab, der muliggjorde en tilfredsstillende afvikling af allerede tilstedeværende trafik. For det tredje var der stadig megen usikkerhed overfor forholdenes udvikling i det tvedelte Tyskland.

Imidlertid viste det sig i løbet af 1949, at den danske færge på Gedser—Warnemünde-ruten med forbindelsen til og gennem Østtyskland næppe kunne ventes fuldt udnyttet, og at derfor dens driftsøkonomi måtte regnes at blive ganske særlig utilfredsstillende. Samtidig syntes belastningen af Storebælt at blive stadig mere alvorlig, så enhver mulighed for aflastning af denne overfart måtte søges udnyttet. Ud fra disse momenter rejste DSB's ledelse i foråret 1950 spørgsmålet om at optage forhandlinger med de tyske forbundsbaner om etablering af en færgerute mellem Danmark og Vesttyskland foreløbig med benyttelse af den delvis disponible D/F „Danmark“ og af den i Gedser værende færgehavn.

Disse forhandlinger resulterede i, at færgeruten Gedser—Grossenbrode blev åbnet for drift den 15. juli 1951, efter at tyske forbundsbaner, i øvrigt ved meget forceret arbejde, havde bygget færgeleje i Grossenbrode havn på Holstens østkyst.

Danske Statsbaner har hele tiden været fuldt klar over, at man ikke derved havde tilvejebragt den ideelle fugleflugtslinie og ej heller nået den endegyldige løsning. Men man havde fået gennemført det gennemførlige, havde startet en rute med de forhåndenværende muligheder af havn og skib og dermed relativt meget billigt, man havde fået chancer for at få bevis for rutens behov, og man ville kunne udbygge denne rute med nye skibe, der siden kunne „flyttes“ til Rødby—Puttgartens ønske-sejlads, når der disse to steder var havne og tilslutning videre pr. bane og vej af tilstrækkelig kvalitet.

Rutens benyttelse i sommer har fuldtud bevist dens eksistensberettigelse. Der er i månederne april—oktober 1952 overført ialt 20 388 automobiler og ca. 120 000 rejsende. Den kombinerede sejlads til Grossenbrode og til Warnemünde giver en langt bedre driftsøkonomi end sejladsen til Warnemünde alene.

Hvad dernæst rutens udbygning angår, gælder følgende:

Maj 1953 indsættes på ruten den nybyggede store tresporede tyske motorfærge, og der kan normalt med denne sejles tre dobbeltture i døgnet og normalt een dobbelttur med dansk færge „Danmark“, således at overfartens kapacitet 4—5-dobles. Overfartstiden afkortes til ca. $2\frac{3}{4}$ time for den tyske færge. Skandinavien—Schweiz—Italien-express føres med gennemgående vogne i begge retninger over denne rute i stedet for over Storebælt. Herudover etableres ny gennemgående togforbindelse i begge retninger mellem København H og Hamburg.

Efteråret 1954 indsættes ny dansk færge af samme størrelse og med samme fart som den tyske. Der skabes derved mulighed for mindst 6 dobbeltture i døgnet, mulighed for overførsel af flere af de internationale tog (hvorved Storebælt aflastes, og gunstigere tider kan opnås) og — ikke mindst — mulighed for en hyppig og betydelig overførsel af motorkøretøjer og jernbanegodsvogne i takt med den antagelige udvikling af den internationale automobil- og jernbanegodstrafik.

Dermed er mulighederne skabt for en betydelig trafik, såvel jernbane- som automobiltrafik (både person- og lastautomobiler), over Østersøen mellem det østlige Danmark, Sverige, Norge og Finland på den ene side og hele det vestlige og sydvestlige europæiske kontinent på den anden side, idet Danske Statsbaner regner med udbygning også af Øresund-overfarterne, hvor bl. a. en ny færge ventes bestilt til Helsingør—Hälsingborg-overfarten i den nærmeste fremtid.

Men denne forhåbentlig store trafik vil uvægerlig underbygge kravet om den *helt rigtige rute*, og dette er Gedser—Grossenbrode ikke og er ej heller noget øjeblik udgivet for at være. Det gælder i endda højere grad andre endnu længere ruter, der har været eller måske er tale om, f. eks. ruten direkte fra Sverige til Tyskland med ca. en halv snes timers overfartstid. *Den rigtige rute er ubestridt Rødby—Femern med dens knap een times overfartstid.*

Hvorledes ser da ledelsen af Danske Statsbaner nu på mulighederne for denne routes etablering? Herom kan siges følgende:

De samlede udgifter til fuldførelse af de påbegyndte arbejder på den direkte Nykøbing F.—Rødby-bane inkl. ombygning af Nykøbing F. station, ny bro over Guldborgsund, havnearbejder og stationsarbejder i Rødby Havn m. m. efter de i 1940 anlagte retningslinier anslås med dagspriser i efteråret 1952 til 50 mill. kr.

Fuldførelsen af de nævnte arbejder kan næppe ske på mindre end 5 år fra det tidspunkt, hvor anlægsarbejderne atter påbegyndes.

Under forudsætning af normal udvikling af den skandinavisk-vesteuropæiske jernbane- og automobiltrafik er vi af den opfattelse, at den direkte jernbaneforbindelse Nykøbing F.—Rødby Havn og udbygning af denne havn med anlæg af nye færgelejer bør ske i terminen 1955—60, så vidt der kan skaffes penge dertil, og så vidt der også på tysk side kan sættes ind på udbygningen dér af fugleflugtlinien med havn og jernbanelinie over Femern og fast forbindelse over Femern sund.

Den nye motorvej over Lolland forudsættes færdig senest inden for samme termin.

Medvirkende til denne opfattelse er navnlig to faktorer: For det første vil efter vor anlægsplan omkring 1955—56 betydelige igangværende arbejder dels være afsluttede dels være nær afslutningen, således at muligheden for at tage nye store opgaver op til løsning skulle forøges. For det andet vil — efter en naturligvis kun skønsmæssig mulig vurdering af udviklingen — trafikken i løbet af den nævnte termin være steget så meget, at den radikale afkortning af færgeruten og dermed stærke forøgelse af dens kapacitet vil melde sig som meget stærkt påkrævet.

Den af Danske Statsbaner ønskede udbygning af ruten i terminen 1955—60 forudsætter, at man også på tysk side går i gang med den tilsvarende udbygning. Hvorvidt dette vil ske, kan man ikke på nærværende tidspunkt have nogen begrundet mening om. Spørgsmålet har — som også fremhævet fra tyske forbundsbaners side under de hidtil skete drøftelser — ikke alene en betydelig finansiel rækkevidde, men er også i flere henseender af endnu ikke afklaret teknisk karakter (færgenhavnens beliggenhed, den faste forbindelse over Femern sund). Det er uden for enhver tvivl, at tyskerne er velkendt med fugleflugtsliniens ideale linieføring, og trafikale fortrin, og en idelig fremhævelse heraf over for tyske forbundsbaner turde være ganske upåkrævet.

Løvrigt vil hele forholdet — efter derom fra tysk side fremsat ønske — i begyndelsen af februar 1953 blive drøftet mellem generaldirektøren for de tyske forbundsbaner og generaldirektøren for DSB, og den svenske og den norske generaldirektør er inviteret til deltagelse heri.

En stærk og stigende benyttelse af Grossenbrode-ruten vil i sig selv være den mest virkningsfulde dokumentation for fugleflugtsliniens ønskelighed.

Udbygning alene af den danske del af fugleflugtslinien over længere sigt ville være en torso. På den anden side er det jo ikke — som tidligere — ubetinget nødvendigt at tænke sig både første og sidste spadestik på begge sider af Femern bælt udført samtidig, fordi der nu er andre besejlingsmuligheder på begge sider. Anlægsarbejderne er både på Lolland og Femern så betydelige (på Lolland er som foran nævnt ca. 5 år antagelig nødvendige), at man næppe kan forudsætte, at der hele tiden „arbejdes i takt“ på begge sider af Østersøen, og der kan tænkes forhold — rent eksempelvis af beskæftigelsesmæssig karakter —, som kan forcere eller sinke arbejdet fremme på den ene side i forhold til den anden.

Skulle man derefter blive færdig f. eks. på dansk side før på den tyske, er der intet i vejen for midlertidigt at sejle Rødby—Grossenbrode (i stedet for Gedser—Grossenbrode), til Femernanlæggene er færdige. Sejladsen ville dermed afkortes fra nu ca. 36 sømil til ca. 26 sømil (uden tvangsruiter), medens Rødby—Puttgarten vil blive ca. 11 sømil. På den anden side medfører den endelige fugleflugtslinie jo den forlængelse af kørselen på den tyske side, som afstanden Puttgarten—Grossenbrode andrager.

Der kan altså — efter Statsbanernes opfattelse på nærværende tidspunkt — *midlertidigt* mellem nuværende rute Gedser—Grossenbrode og den endelige rute

Rødby—Puttgarten tænkes et mellemstadium med en rute Rødby—Grossenbrode, etableret såfremt man på dansk side har udbygningen af direkte vej, direkte bane og færgehavn færdig, før udbygningen på Femern og tilknytningen til fastlandet er klar til ibrugtagning. *Men idealruten Rødby—Puttgarten er det endelige mål.*

Januar 1953.

E. Terkelsen.

Rødby-Femern-ruten.

Udtalelse (januar 1953) af formanden for den danske Femern-rute-komité,
direktør *A. Thaulow*.

Kaster man et blik på landkortet, får man let et indtryk af, at der må være væsentlige fordele forbundet med benyttelsen af *Rødby-Femern-ruten* ved forbindelsen mellem Norden og Vesteuropa, idet kortet viser, at den direkte vej går over øerne Falster, Lolland og Femern. Ruten forbinder i omtrent ret linie København og Hamburg og er derfor også blevet kaldt „Fugleflugtslinien“, og den er senest beskrevet i civilingeniør V. E. Lundsryds bog, *Rødby-Femern-ruten*, der sendtes ud i september 1952.

Til belysning af den besparelse i rejsetid, der i sammenligning med andre ruter kan nås ved benyttelse af *Rødby-Femern-ruten* i *forbindelsen mellem København og Hamburg*, kan det nævnes, at afstanden mellem de to byer *over Rødby-Femern* er 351 km, og *rejsen kan med et almindeligt hurtigtog gennemføres på 6½ time og med lyntog 4¾ time, hvoraf 50 minutters sejlads over Femerbælt.*

Over Storebælt og Fredericia-Padborg er afstanden mellem København og Hamburg 531 km og rejsetiden 10—11 timer med 80 minutters sejlads over Storebælt.

Rejsetiden over den interimistiske forbindelse over Gedser-Grossenbrode er i øjeblikket godt 9 timer, hvoraf sejltiden udgør 3 timer og 20 minutter.

Endelig har ruten til Hamburg over Korsør-Kiel, hvor sejladsen nu er indstillet en længde på 371 km og en rejsetid på 10 timer, hvoraf ca. 6 timers sejlads.

De 2 ruter over Trelleborg-Sassnitz og Gedser-Warnemünde må for tiden lades ude af betragtning med hensyn til forbindelsen mellem Skandinavien og Vesteuropa.

Langt den overvejende del af trafikken sydpå går for tiden over Storebælt, hvor de meget lange ventetider undertiden skaber store besværligheder for de automobilkørende og virker fordyrende. Ruterne mellem Vestsverige og Norge til Jylland benyttes en del; men nogen væsentlig lettelse i forhold til forbindelsen over Storebælt kan en forbedring af disse ruter ikke bringe, først og fremmest på grund af den betydeligt længere sejltid.

Den eneste naturlige løsning på problemet er derfor Rødby-Femern-rutens gennemførelse, og trafikmæssigt er spørgsmålet af interesse for samtlige nordiske lande.

Fra dansk side er der gennem årene udført betydelige arbejder af betydning for fugleflugtslinien. Der kan således nævnes udbygningen af det sydsjællandske vej- og jernbanenet, bygningen af Guldborgbroen mellem Falster og Lolland samt motorvejen over Falster fra Orehoved til Guldborg, endvidere Storstrømsbroen, kontinentets længste bro, og broen mellem Sjælland og Masnedø. På Lolland er der endelig udført betydelige jordarbejder med henblik på vej- og jernbaneforbindelsen til Rødby Havn. Alt ialt er der hidtil på dansk side ofret ca. 80 millioner kroner på tekniske anlæg af betydning for Rødby-Femern-ruten.

De manglende led af ruten er på dansk side følgende:

1. Ombygning af Nykøbing F. station,
2. ny jernbanebro over Guldborgsund fra Nykøbing F. til Lolland,
3. færdigbygning af banen mellem Nykøbing og Rødby Havn,
4. færghavn med mindst et fæргеleje ved Rødby Havn og
5. en færge, der kan overføre både jernbanevogne og automobiler.

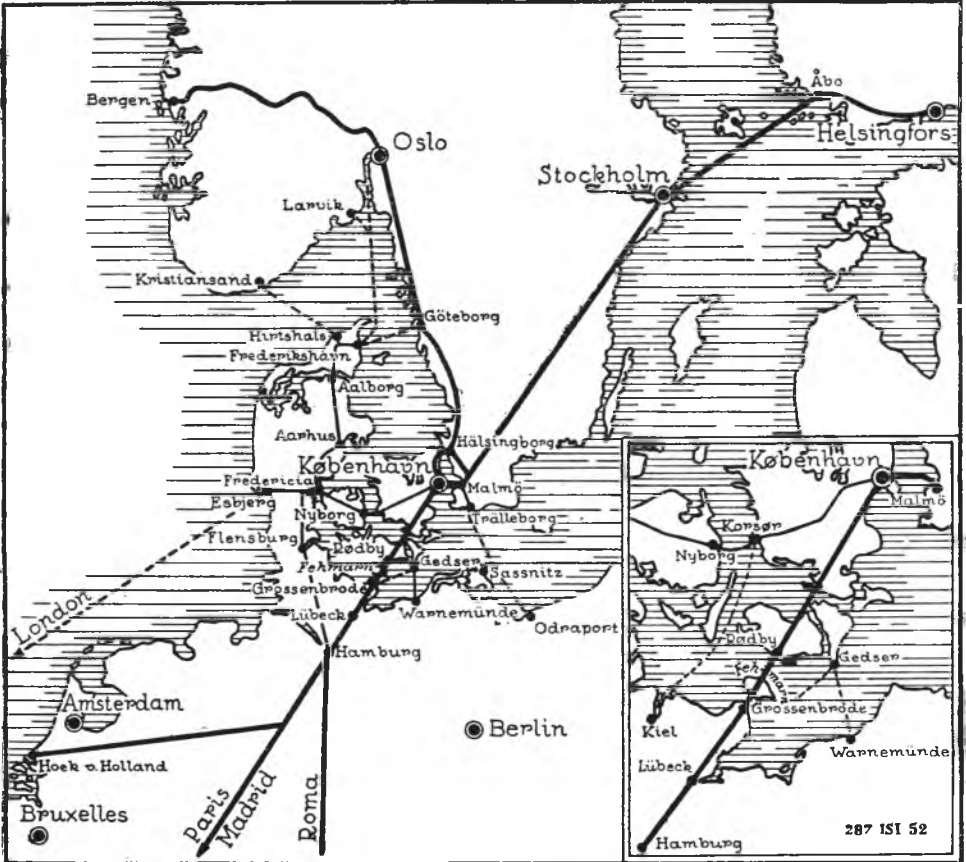
Hertil kommer, at vejbroen over Guldborgsund ved Nykøbing under alle omstændigheder ombygges indenfor en nærmere fremtid, da sagkundskaben er på det rene med, at den eksisterende bro ikke vil kunne holde ret meget længere. Alt ialt anslås de manglende arbejder at ville koste omkring 60 millioner kroner.

På tysk side er der udført forbedringer af vej- og jernbaneanlæggene fra Lübeck til Grossenbrode, ligesom de tyske jernbaner for tiden lader bygge en ny færge egnet til den kommende Rødby-Femern-rute. Denne færge ventes færdig til foråret og vil foreløbig blive sat ind på ruten Gedser-Grossenbrode. Man mangler herefter på tysk side en bro over eller en tunnel under Femersund, en jernbane fra Burg til Femerns nordkyst samt en havn ved Puttgarden.

Der foreligger nu en klar udtalelse fra *Danske Statsbaner* om, at Femern-ruten er endemålet, samt at ruten ønskes realiseret i årene 1955—60, ligesom forbunds- trafikminister, dr. *Seeböhm* har udtalt sig til gunst for ruten.

Da fugleflugtslinien vil få lige stor interesse for jernbane-, vej- og anden trafik gælder det dog om snarest at komme videre med de manglende arbejder. Ønsket herom er gentagne gange understreget af den danske *Femern-rute-komité*, der tæller repræsentanter for bl. a. *Grosserer-Societetet*, *Industrirådet*, *Provins-Handelskammeret*, *Turistforeningen for Danmark*, *Kongelig Dansk Automobilklub*, *Forenede Danske Motorejere*, *Dansk Cyklistforbund* samt byerne på Lolland og Falster, i særdeleshed Rødby. For hvert år vil trafikken over Storebælt blive større, og det vil for danske som for alle andre nordiske trafikanter blive besværligere at komme gennem Danmark på rejse til Vesteuropa. Det må derfor anses for påkrævet, at endelig beslutning tages jo før jo hellere.

Rødby-Femern-ruten er inddraget i *United Nations'* hovedvejruer fra Lissabon over Hamburg-København-Stockholm til Helsingfors; men det er naturligvis de lande, der direkte berøres af ruten, der må tage initiativet, og det har i den henseende sin store betydning, at der fra samtlige nordiske lande gives udtryk for tydelige ønsker om, at ruten bliver endelig etableret.

Jernbane- og skibsforbindelser Norden-Kontinentet.

**Fortegnelse over dokumenter i sagen angående en fast forbindelse
mellem Danmark og Skåne.**

Statsutskottets utlåtande n:r 229:1952. (Bilag 1).

Svenska riksdagens behandling av statsutskottets utlåtanda den 10 december 1952. (Bilag 2).

Danske Statsbaner og „fugleflugtslinien“. (Udtalelse af generaldirektør E. Terkelsen, DSB, angående Rødby—Femern-ruten). (Bilag 3).

Rødby—Femern-ruten. (Udtalelse af formanden for den danske Femern-rutekomité, direktør A. Thaulow). (Bilag 4).

Ikke optrykt:

Länsstyrelsens i Malmöhus län yttrande till riksdagens statsutskott den 15 oktober 1952.

Överarbetat förslag till bro över Öresund mellan Malmö och Köpenhamn, avgivet i oktober 1952.

Anteckningar rörande sammanträde om den planerade Öresundsbron mellan Malmö och Köpenhamn den 18 november 1952.

Öresundstunneln av civilingenjören N. J. Manniche, särtryck av „Ingeniøren“ nr. 22:1941, jämte brev från Manniche & Hartman A/S.

Saltholm — den grønne skyskraberø — av arkitekt Hubert Paulsen.

Sveriges bro till kontinenten, klipp ur Ystads allehanda den 22 november 1952.

Fyra miljoner människor i kö vid „Rännstenen“ ur tidningen Motor n:r 46:1952.

Ytterligare uttalanden i frågan ha av länsstyrelsen i Malmöhus län i anslutning till dess yttrande till statsutskottet översänts till detta utskott.

Forslag

angående

udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion.

(Af Rolf Edberg, Erik Fast og Rakel Seweriin, tiltrådt af
Chr. Christiansen, Bertel Dahlgaard, Niels Elgaard
og Einar P. Foss).

Under det senaste året har väsentliga lättnader genomförts i samfärdseln mellan de nordiska länderna. Forslag om ytterligare lättnader har förelagts de nordiska regeringarna och är f. n. föremål för deras bedömning. Arbetet på detta fält har hittills huvudsakligen inriktats på att avlägsna eller i möjligaste mån reducera pass-, tull- och valutahindren. Att de lättnader som hittills genomförts mottagits med tillfredsställelse av allmänheten i de nordiska länderna är påtagligt; att de kan bidra till att stärka känslan av samhörighet mellan de nordiska folken är otvivelaktigt.

Det synes därför önskvärt att arbetet på att förenkla kommunikationerna mellan de nordiska länderna fullföljes. Därvid bör bl. a. möjligheterna att skapa en nordisk post- och teleunion allvarligt undersökas.

Vissa steg i sådan riktning har redan tagits. Vad det gäller är att fortsätta på redan inslagen väg. Ifråga om postutväxlingen träffades 1935 en gemensam överenskommelse mellan de fem nordiska länderna, vilken 1947 avlöstes av den nordiska postföreningen. Syftet med dessa överenskommelser har varit att skapa enhetlighet och förenklingar ifråga om taxor och viktgränser. Det angivna syftet har endast delvis nåtts. Sålunda varierar portobeloppen i hög grad från det ena landet till det andra. Att här skapa enhetlighet torde för närvarande ej vara möjligt med hänsyn till olika penningvärde och olika taxepolitik. Det är heller icke den angelägnaste uppgiften. Viktgränserna företer likaså vissa variationer från det ena landet till det andra. Huruvida enhetlighet här kan genomföras låter sig icke bedömas utan en ingående prövning av de taxepolitiska hänsyn som i de enskilda länderna kan ha påverkat fastställandet av viktgränserna. Det är slutligen endast i begränsad omfattning som gällande inrikesporton tillämpas för försändelser till övriga nordiska länder. Så sker ifråga om brev under vissa viktgränser, brevkort,

postanvisningar och postförskott men däremot icke ifråga om tyngre brev försändelser, trycksaker, varuprov, paket o. s. v. Här synes det enklast att skapa enhetlighet, d. v. s. att utbygga den redan i begränsad omfattning tillämpade ordningen att gällande inrikesporton ges giltighet inom hela Norden. Framsteg på detta område är också de mest märkbara; det för medborgarna väsentliga är att de kan korrespondera med broderländerna till samma taxor som gäller inom det egna landet. Däri ligger ett såväl praktiskt som ideellt värde. Ansträngningarna bör därför till en början inriktas på att undersöka möjligheterna att nå fram till en sådan ordning.

Ifråga om teletrafiken regleras taxorna i enlighet med det internationella telegrafreglementet på basis av guldfrancs. Till 1931 gällde ensartade telegramtaxor mellan de skandinaviska länderna. Sedan dess har taxorna för telegramtrafiken till broderländerna skilts från inrikestaxorna. Skillnaden är för närvarande rätt betydande. Det samma gäller också om teleprintertaxorna. Det är sålunda dyrare att telegrafera från Malmö till Köpenhamn än från Malmö till Haparanda. Det är likaså dyrare att utväxla teleprintersamtal mellan Malmö och Köpenhamn än mellan Malmö och Stockholm. Principiellt bör eftersträvas att inlandstaxorna också i detta fall tillämpas vid kommunikationer med broderländerna. De ekonomiska konsekvenserna därav låter sig icke bedömas utan en närmare utredning.

Ifråga om telefontaxorna mellan de nordiska länderna, vilka för närvarande ligger på en nivå mellan hemlandstaxorna och de egentliga utlandstaxorna, bör prövas om inte ett förenhetligande, baserat på gemensamma zonberäkningar, kan genomföras. Det samma gäller ifråga om radiotelegramtrafiken.

Att en ordning, varigenom inlandstaxorna på här nämnde områden i vidgad grad utsträcker till att gälla även vid kommunikationer med broderländerna, skulle uppfattas som en klar nordisk vinning synes otvivelaktigt. Spörsmålet bör därför underkastas en allsidig utredning. Denna utredning bör bedrivas i former som gör det möjligt för nordiskt land som icke är rådsmedlem att delta däri.

Med stöd av ovanstående hemställes därför att det nordiska rådet måtte anta följande *rekommendation*:

Nordiska rådet

noterar med tillfredsställelse de lättnader i samfärdseln mellan de nordiska länderna som under det senaste året genomförts,

uttalar som sin mening att strävandena att på olika områden söka vägar för att avlägsna alltjämt kvarstående hinder i den internordiska samfärdseln bör fullföljas,

hemställer till medlemsstaternas regeringar att på lämpligt sätt låta utreda frågan om möjligheterna att upprätta en nordisk post-, telegram- och telefonunion, baserad ifråga om postförsändelser och telegram på principen att gällande inrikes-

taxor skall tillämpas inom hela det nordiska området, ifråga om telefonkommunikationerna på gemensamma zonberäkningar, samt

hemställer till medlemsstaternas regeringar att ta kontakt med Finlands regering för att utröna dess intresse för att medverka till en sådan utredning.

Rolf Edberg.

Rakel Seweriin.

Erik Fast.

Tillrädt af:

Chr. Christiansen.

Bertel Dahlgaard.

Niels Elgaard.

Einar P. Foss.

Beretning

angående

Den nordiske Postforening af 1. januar 1947

og

den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion.

(Afgivet den 9. januar 1953 af det danske generaldirektorat for post- og telegrafvæsenet).

En nordisk postunion har bestået siden 1. januar 1935, fra hvilken dato en fællesoverenskomst om postudvekslingen mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige trådte i kraft. Overenskomsten, der afløste en række specielle, i væsentlig grad enslydende overenskomster, er senere afløst af *Den nordiske Postforening af 1. januar 1947*.

Formålet med de fælles overenskomster har været gennem en kodificering og videre udbygning af de tidligere aftaler at skabe så stor ensartethed og simplificering som vel muligt i den internordiske udveksling, navnlig i takstmæssig henseende. Allerede ved de tidligere postoverenskomster var der for publikum opnået billigere takster for breve og brevkort, aviser og postpakker samt i udvekslingen med Island, Norge og Sverige for postanvisninger og postopkrævningsforsendelser. Det kan også oplyses, at der allerede fra den første verdenspostkonventions ikrafttræden den 1. juli 1875, ved hvilken iøvrigt princippet om ensartede brevposttakster blev indført, i forbindelse med Norge og Sverige fastsattes særlige takster, der var væsentligt lavere end taksterne til det øvrige udland.

Af bestemmelserne kan nævnes, at portoen for breve og brevkort er fastsat i afsendelseslandets mønt til beløb, der oprindeligt har været de samme i Danmark, Island, Norge og Sverige. Som følge af forskellen i landenes møntværdi i årene efter den første verdenskrig og deraf følgende takstændringer, der ikke har været ens i landene, er portoen i ørebeløb for tiden uensartet, og det sidst tilkomne land, Finland, har sin porto fastsat i finske mark.

For breve indtil 20 g, for brevkort, postanvisninger og postopkrævninger til de øvrige nordiske lande er portoen i hvert af disse lande lig den i det enkelte land gældende indenrigske porto.

På væsentlige områder gælder der i den internordiske postudveksling lavere takster end de i Verdenspostkonventionen og de internationale overenskomster fastsatte, på verdenspostkongresserne vedtagne takster. Kun for de forsendelsesarters vedkommende, hvor aftale mellem de nordiske landes poststyrelser ikke er opnået, kommer de internationale posttakster til anvendelse i den nordiske udveksling.

Som anført vil en enhedstakst allerede på grund af forskellen i landenes møntværdi ikke kunne opnås.

For postpakkernes vedkommende må man anse det for nødvendigt at bibeholde det nuværende takstsystem, hvorefter portoen fastsættes af de andele, der tilkommer hvert af de i befordringen deltagende lande. En enhedstakst uden portodeling ville her virke til ugunst for et nordisk land, der yder transitbefordring af pakker fra de øvrige nordiske lande, samt for bestemmelseslandet, såfremt dette modtager færre pakker fra de nordiske lande, end det afsender til disse. Uligheder af denne art må nødvendigvis forekomme på grund af de nordiske landes indbyrdes størrelsesforhold og økonomiske udvikling.

For udvekslingen af pengeforsendelser bemærkes, at de valutarestriktioner, som nu har været gældende i de forskellige lande i en længere årrække, i praksis næsten har bragt denne forretningsgren til ophør.

For telekorrespondancens vedkommende har der lige siden 1915 været et snævert samarbejde mellem de nordiske administrationer, og den 1. januar 1937 oprettedes der mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige *en nordisk teleunion*, som afholder konference hvert andet år med det formål at organisere tele-tjenesterne mellem de 5 lande på den mest enkle og ensartede måde.

Telegramtaksterne, der i henhold til det internationale telegrafreglement skal fastsættes i guldfrancs, er således fastsat til samme beløb for al trafik mellem Danmark, Norge og Sverige. Indtil 1931 svarede de på grundlag af denne guldfrancstakst opkrævede ørebeløb til de indenlandske telegramtakster i de 3 lande; men derefter har opkrævningstaksterne bevæget sig opad i forskelligt tempo i takst med devalueringerne i de enkelte lande. I denne forbindelse bemærkes, at det ved en speciel aftale mellem de nordiske telegrafadministrationer lykkedes at undgå forhøjelse af de internordiske teletakster som følge af devalueringen i 1949, selvom taksterne til det øvrige udland blev forhøjet betydeligt.

For forbindelserne med Island og Finland har det ikke været muligt at aftale lignende takster, idet der i befordringen deltager private telegrafskaber og ikke-nordiske administrationer, som ikke kan deltage i særlige internordiske aftaler og derfor beregner deres andele efter de almindelige internationale regler.

Telefontaksterne fastsættes også i guldfrancs, og her har man holdt den linie, at taksten for en samtale København—Oslo, København—Stockholm og Oslo—Stockholm altid skal være den samme i guldfrancs. Iøvrigt ligger disse takster på et niveau mellem de indenlandske og de internationale, men således graderet

efter afstand, at de danner en naturlig fortsættelse af de indenlandske telefon-takster.

For telegrammer og telefonsamtaler med nordiske skibe er der i 1948 indført specielle takster mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige. For radiotelegrammerne ligger disse takster mellem de internationale og de indenrigske, medens radiosamtaletaksterne er fælles for indenrigsk og internordisk korrespondance.

De nordiske landes post- og teleforvaltninger er, som det vil fremgå af ovenstående, til fulde klar over betydningen af det størst mulige samarbejde, og dette søges underbygget ved bestemmelser i de respektive overenskomster, der sikrer, at repræsentanter for styrelserne hyppigt mødes til konference til revision eller fuldstændiggørelse af overenskomsterne samt til behandling af andre postale eller telespørgsmål af fælles interesse for landene.

Redegørelse

vedrørende

det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945.

(Udarbejdet af Utenriksdepartementet, Oslo).

I. Innledning.

Samarbeidet mellom Danmark, Norge og Sverige på det økonomiske felt er av gammel dato, og henger selvsagt nøye sammen med det nære forhold landene imellom hva angår språk, kultur og rettsoppfatning.

Det er kanskje naturlig at man på lovgivningens område finner det tidligste fast organiserte samarbeid. Allerede i 1872 fant det første nordiske juristmøte sted, og dette samarbeid har i årenes løp gitt meget verdifulle resultater, kanskje særlig når det gjelder økonomisk lovgivning. Her kan nevnes den felles nordiske veksellov, felles sjekk-, sjøfarts-, fimalover, lover om patentbeskyttelse, varemerker etc. Den felles lovgivning på disse felter har selvsagt spilt en særdeles viktig rolle i utviklingen av næringslivet innen de nordiske land, og samarbeidet på dette område må betraktes som meget vellykket.

Under første verdenskrig fant det sted en utbygging av det nordiske samarbeid både på det politiske og økonomiske område. Etter Kongemøtet i Malmö i 1914 fulgte det en rekke statsrådsmøter under og umiddelbart etter krigen, og i mellomkrigstiden ble de regelmessige utenriksminister møtene instituert. Ved den første verdenskrigs slutt var det enighet om at det økonomiske samarbeidet mellom de tre land burde fortsettes og utvides, og i dette øyemed ble det i 1919 under de da nylig opprettede traktatkomisjoner nedsatt særlige nabolandsutvalg i hvert land. Disse utvalg fikk som oppgave å utrede de økonomiske samarbeidsspørsmål og avholdt en rekke fellesmøter. I 1934 ble dette arbeid overlatt til de da opprettede nordiske nabolandsnemnder, som fortsatte utredningsvirksomheten og tok opp en rekke spørsmål av felles interesse. Nabolandsnemndene møttes regelmessig inntil den annen verdenskrig brøt ut.

Et av de spørsmål som ble viet særlig oppmerksomhet i mellomkrigstiden, var den såkaldte nabolands-klausul. Denne klausul innebærer at de nordiske land får

inntatt et forbehold i sine internasjonale avtaler om at fordeler som måtte bli tilstått de andre land ikke skal kunne påberobes av uten-nordiske land som i henhold til avtale er sikret bestevilkårs-behandling. Allerede fra 1905 av var Norge og Sverige, og senere også Danmark, begynt å innta en slik formell klausul i enkelte av sine avtaler. Først fra omkring 1920 begynte imidlertid et organisert samarbeid mellom de tre land med sikte på å gjøre nabolands-klausulen obligatorisk i traktater med andre land. I løpet av mellomkrigsårene blev det så inngått en rekke avtaler med uten-nordiske land hvor den nordiske nabolands-klausul er innarbeidet. Det bør imidlertid bemerkes at det ikke har lyktes å få nabolands-klausulen inntatt i avtalene med de viktigste handelspartnere, nemlig Frankrike, Italia, Tyskland, Storbritannia og de Forente Stater. Samtidig må man være oppmerksom på at nabolands-klausulen selvsagt er uten praktisk verdi så lenge den ikke er gjennomført overfor alle handelspartnere som de nordiske land finner det formålstjenlig å opprettholde bestevilkårsavtaler med. Etter den annen verdenskrig er spørsmålet om å få nabolands-klausulen internasjonalt anerkjent kommet i en annen stilling enn tidligere, i og med at de skandinaviske land har sluttet seg til Generalavtalen om tolltariffer og handel (GATT). Spørsmålet har nylig vært utredet i alle de tre landene, og det må antas at det neppe er realistisk å regne med en internasjonal godkjenning av nabolands-klausulen under de nåværende forhold.

Det nordiske økonomiske samarbeid var således på et tidlig tidspunkt brakt inn i faste former. Etter 1945 ble dette samarbeid straks gjenopptatt og er senere blitt videre utbygget.

II. Handelspolitikken.

Ettersom de senere år har medført en sterk utbygging av de internasjonale avtaler og organisasjoner har det vært av den største betydning at de nordiske regjeringer forut for internasjonale økonomiske konferanser har hatt anledning til å drøfte de spørsmål som til enhver tid har vært aktuelle og til å utveksle opplysninger og meninger. Som et viktig ledd i denne form for samarbeid har det vært avholdt regelmessige utenriksministermøter og møter mellom sjefene for de handelspolitiske avdelinger i de tre lands utenriksdepartementer. Under disse møter er alle handelspolitiske spørsmål av betydning blitt gjort til gjenstand for drøftelser mellom de nordiske land, og man har videre kunnet utveksle opplysninger som ellers ikke er tilgjengelige om de enkelte lands handelspolitiske forhold overfor uten-nordiske land.

Dessuten har det vært holdt særlige møter forut for viktigere internasjonale drøftelser som f. eks. det nordiske handelsministermøte umiddelbart forut for

opprettelsen av Organisasjonen for europeisk økonomisk samarbeid (OEEC) og det nordiske tollmøte i København, før tollforhandlingene i Annecy i 1949.

På samme måte er det blitt en vanlig regel at de nordiske delegasjoner til de internasjonale organisasjoner, så som OEEC, FN og Den økonomiske kommisjon for Europa (ECE) og GATT, på en uformell basis utveksler meninger og drøfter de problemer som kommer opp før alle viktigere konferanser. Ennvidere søker man alltid å få i stand forhåndsdrøftelser mellom de nordiske delegasjoner som blir spesielt oppnevnt i forbindelse med andre økonomiske konferanser.

Også under konferansene blir dette samarbeid videreført slik at delegasjonene til enhver tid har anledning til å drøfte de problemer som kommer opp før det blir tatt stilling til dem. Som eksempel på dette kan nevnes det nære samarbeid som er istandbrakt mellom de nordiske OEEC-delegasjonene i Paris siden denne organisasjon ble opprettet. I praktisk talt samtlige politisk-økonomiske og tekniske komitéer har det stadig vært uformelle drøftelser mellom de nordiske lands representanter under møtene, og konferanser har vært avholdt mellom delegasjonene under OEEC's statsråds- og embetsmannsmøter.

Videre kan nevnes at det ble avgitt en felles erklæring vedrørende det nordiske samarbeidet med henblikk på dannelsen av en Tollunion under forhandlingene i Annecy sommeren 1949. De nordiske land søkte også å unngå å gi tollinnrømmelser som ikke ville kunne godtas i en fremtidig felles nordisk tolltariff. Under tollforhandlingene i Torquay vinteren 1950—51 samarbeidet delegasjonene under tilretteleggelsen av forhandlingene med de øvrige deltakerland. Lignende samarbeid har funnet sted under de øvrige GATT-forhandlinger.

Også innen Tollstudiegruppen i Brussel finner det sted et samarbeid på tilsvarende måte. Således er det avtalt at de respektive delegasjoner inviterer hverandres interesser under møter hvor ikke alle tre land er representert. Danmark og Norge er enn videre blitt enige om en ordning hvoretter de to land skiftes om å sende representanter til møtene.

Under ECE's årssesjoner har samarbeidet flere ganger resultert i at det er blitt fremsatt felles nordiske resolusjonsforslag.

Endelig kan nevnes at de nordiske land innen GATT i praksis regnes som et av de områder som bør være representert i alle arbeidsutvalg. Videre blir valget av medlemmer til styrer og komitéer innen internasjonale økonomiske organisasjoner, f. eks. FN's økonomiske underavdelinger og OEEC alltid drøftet mellom de nordiske lands delegasjoner slik at det oppnås enighet om forslag til kandidater. På det nordiske utenriksministermøte i november 1950 ble mulighetene for et utvidet samarbeid innen OEEC inngående drøftet. Disse drøftelser ble fortsatt mellom delegasjonene i Paris, og som et resultat herav kan nevnes at delegasjonene bl. a. ble enige om en fordeling av arbeidet innen en rekke OEEC-komitéer.

III. Samarbeid mellom fagmyndighetene.

En rekke av de forskjellige fagmyndigheter har i den senere tid opprettholdt nær kontakt med hverandre, dels ved drøftelser angående konkrete spørsmål, dels gjennom avholdelse av regelmessige møter.

På samferdselens område finner det således sted at utstrakt samarbeid både mellom de sentrale myndigheter og de forskjellige underorganer. De sentrale myndigheter møter regelmessig og er også blitt enige om en viss arbeidsfordeling vis à vis de forskjellige internasjonale organisasjoner. Således representerer de tre land hverandre i forskjellige av de tekniske komitéer under ECE's Innlandstransportkomité. Hva angår jernbane-, post-, telefon- og telegrafvesen er det stadig og nær kontakt. Særlige overenskomster gir forskjellige lettelser mellom de tre land med hensyn til takster o. l.

Tollmyndighetene i de tre land nedsatte i 1948 et utvalg som hadde i oppdrag å søke utarbeidet en felles nordisk tollnomenklatur. Dette arbeid har pågått parallelt med utarbeidelsen av den såkalte Brussel-nomenklatur og er ennå ikke avsluttet. — Tolltariffene er for øvrig under revisjon i alle tre land, og det ventes at vedkommende organer vil stå i forbindelse med hverandre for å komme frem til et mest mulig ensartet resultat.

På lovgivningens område er det tidligere bestående samarbeid gjenopptatt, og det er nedsatt et utvalg for nordisk lovsamarbeid. En egen rapport vedrørende dette samarbeid vil bli fremlagt, og det vil her være tilstrekkelig å nevne at utvalget siden 1945 bl. a. har hatt til behandling en rekke felter innen det økonomiske liv, så som kjøp, avbetaling, foreldelse, skipsregistrering, opphavsrett, varemerke og firma, patenter, aksjeselskaper etc. Utvalget har nedlagt et meget verdifullt arbeid, og det kan fortsatt ventes betydningsfulle resultater på dette område.

På en rekke andre områder er det også opprettet forbindelse mellom myndighetene i de tre land; herunder kan nevnes patentvesen, unngåelse av dobbeltbeskatning, felles arbeidsmarked, elektrisitetsvesen, materiellkontroll etc. For så vidt angår enkelte av disse fagområder er samarbeidet kommet inn i vel etablerte og effektive former, mens det på andre områder har vist seg vanskeligere å nå frem til positive resultater.

IV. Samarbeid innen arbeids- og næringslivet.

Også blant arbeids- og næringslivets organisasjoner finner det sted nært samarbeid på en rekke områder, dels gjennom fast organiserte nordiske forbund med permanente sekretariater, dels ved mer ad hoc-betonte sammenkomster hvor konkrete problemer tas opp til drøftelse. Eksempelvis kan nevnes at landsorganisasjonene i de tre land nylig i fellesskap har utarbeidet en rapport om det nordiske økonomiske samarbeid. Av denne rapport fremgår bl. a. at hele 26 fagforbund er

sammensluttet i fast organiserte nordiske forbund, og at av de 44 forbund som er tilsluttet Sveriges landsorganisasjon, er det bare tre mindre forbund som ikke har opprettet faste nordiske kontakter. — Nordens Bondeorganisasjoners Sentralforbund har nylig, etter anmodning fra Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid, foranlediget utarbeidet en meget omfattende utredning om landbrukets stilling i en eventuell nordisk tollunion. — Treforedlingsindustriene står i nær kontakt med hverandre. — De kooperative forbund har opprettet felles innkjøpsorgan. — En rekke rederier driver et utstrakt samarbeid. — De aller fleste bransjeorganisasjoner samarbeider på forskjellige felter såvel når det gjelder tekniske som forretningsmessige spørsmål. Her kan også nevnes felles-organisert opplæring av funksjonærer og arbeidere ved sparebanker, bryggerier, garverier, tekstilindustrien, etc.

Denne oversikt gjør ikke krav på å være uttømmende. Den vil imidlertid gi et inntrykk av det meget omfattende nordiske samarbeid som allerede består på det økonomiske område.

V. Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid.

Det foreligger til dette møte en rapport fra Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid og det henvises til denne rapport for nærmere detaljer. I det følgende er det søkt gitt en kort oversikt over Utvalgets arbeid.

Under det nordiske utenriksministermøte i København 9. juli 1947 ble fra norsk side fremsatt forslag om å nedsette et særutvalg som skulle ha til oppgave å undersøke mulighetene for en videre utbygging av det økonomiske samarbeid mellom de nordiske land. På et møte i Oslo 23. og 24. februar 1948 deltok Danmarks, Islands, Norges og Sveriges utenriksministre og handelsministre, Norges industriminister og formannen i det danske ministerutvalg for økonomi og forsyning. På dette møte ble det oppnådd enighet om å nedsette et felles nordisk utvalg for økonomisk samarbeid. Det ble presisert at utvalget som et bidrag til den alminnelige økonomiske gjenoppbygging skulle ta opp spørsmål som var av felles interesse for de nordiske lands økonomi, i første rekke følgende:

1. Mulighetene for å etablere en felles nordisk tolltariff som en forutsetning for fortsatt arbeid henimot en nordisk tollunion.
2. Mulighetene for en nedsettelse av tollsatsene og en begrensning av de kvantitative restriksjoner mellom de nordiske land.
3. Mulighetene for en utvidet arbeidsdeling og økt spesialisering mellom de nordiske land i samarbeid med de enkelte næringsgrener og de ervervsmessige og faglige organisasjoner. I forbindelse hermed også spørsmålet om fremme av ny produksjon til komplettering av de nordiske lands ervervsliv.

4. Mulighetene for en utbygging av det allerede bestående samarbeid på det handelspolitiske område utad.

Utvalget nedla i de påfølgende måneder et betydelig arbeid og fremla 3. januar 1950 en foreløpig rapport til regjeringene. Rapporten drøftet hovedsakelig spørsmålet om en nordisk tollunion omfattende Danmark, Norge og Sverige. Island hadde i denne forbindelse nærmest stilling som observatør innen Utvalget med interesse særlig for det toll-tekniske samarbeid. Utvalgets syn på spørsmålet om en tollunion vil fremgå av følgende avsluttende avsnitt i konklusjonen i den foreløpige rapport:

„Utvalget har som nevnt i innledningen ikke på det nåværende tidspunkt kunnet legge frem ytterligere materiale til belysning av det nordiske tollunionsspørsmål. Men Utvalget mener dog å kunne uttale, at de drøftelser som har funnet sted i Utvalget, har gjort det klart for Utvalgets medlemmer, at uansett de fordeler en nordisk tollunion i det lange løp kan antas å medføre for Norden som helhet, så vil etableringen av en tollunion kunne reise visse vanskeligheter i alle landene. Disse er, som det fremgår av foranstående, særlig fremhevet av Utvalgets norske medlemmer, som — så vidt de kan bedømme den sannsynlige økonomiske utvikling i de nærmeste år fremover — tillegger disse vanskeligheter større betydning for Norge enn de fordeler som kan oppnås, dersom det ikke treffes spesielle tiltak som kan bidra til å overvinne vanskelighetene. Utvalget antar at de vanskeligheter som melder seg her, blir så store, at deltakerlandene ikke på det nåværende tidspunkt kan løse dem og at det derfor ikke nå er grunnlag for å gjennomføre en tollunion omfattende alle fire land, Danmark, Island, Norge og Sverige. Alle Utvalgets medlemmer er enige om at forutsetningen for å danne en tollunion, er at alle partene føler seg overbevist om nytten av en slik ordning.

Skulle det vise seg å være muligheter for å treffe spesielle tiltak for å overvinne vanskelighetene, vil den foreliggende rapport antakelig kunne tjene som utgangspunkt for de ytterligere overveielser og undersøkelser som må foretas innen man vil kunne ta endelig stilling til spørsmålet om en nordisk tollunion.“

Utvalgets foreløpige rapport ble gjenstand for drøftelser på et nordisk utenriksministermøte i Stockholm 10.—11. mars 1950, og et utenriks- og handelsministermøte 20. november 1950. På sistnevnte møte blev man etter forslag fra norsk side enig om: „å anmode Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid om å undersøke de prinsipielle og toll-tekniske forutsetninger for å avskaffe tollsatsene mellom de nordiske land innenfor visse næringsområder eller visse varegrupper. I sin innstilling bes Utvalget peke på de vareområder, hvor et slikt samarbeid må antas å være av felles interesse, og som derfor i første rekke bør tas opp til nærmere undersøkelse.“

I sitt fortsatte arbeid har Utvalget gått ut fra at det nye mandat i første rekke tok sikte på varer som i et større marked gir bedre forutsetninger for masseproduksjon og spesialisering, men hvor tollsats for tiden stiller seg hindrende i

veien. Man har tenkt seg at en slik fremgangsmåte ville forutsette et nærmere samarbeid mellom næringslivets organisasjoner, og også måtte antas å kunne lede til en nordisk arbeidsdeling, samt en koordinering av investeringene innen visse industrier. Behovet for kreditter og langtidsavtaler vedrørende visse varer ble også forutsett. Utvalget har videre foretatt undersøkelser vedrørende forholdet mellom et friere nordisk marked og de forpliktelser medlemskap i GATT pålegger regjeringene.

Som et resultat av disse overveielser har Utvalget sett det som sin oppgave å utrede skrittvis de bransjeområder hvor et fritt nordisk marked kan antas å være til felles nytte for bransjene i samtlige nordiske land. Skulle det herigjennom vise seg at samhandelen innen slike bransjeområder, inklusive det allerede tollfrie varebytte, kan sies å tilsvare en tilstrekkelig stor del av samhandelen mellom de respektive land, antar Utvalget at det kan bli aktuelt å utforme en plan for en suksessiv overgang, f. eks. over 10 år, til et felles nordisk marked. Det må bli regjeringenes og folkerepresentasjonenes sak å ta stilling til hvorvidt en slik plan skal utarbeides og om det siden skal søkes oppnådd internasjonal godkjenning for den.

Utvalget har videre vært oppmerksom på at det i forbindelse med det nordiske samarbeid reiser seg en rekke problemer ved siden av de rent tollmessige.

Som det vil forstås, har Utvalget siden 1950 vesentlig beskjeftiget seg med de såkalte bransjeundersøkelser. I første rekke har Utvalget søkt å finne frem til de bransjer som kunne ventes å ha en viss interesse for selve problemstillingen. I samråd med de interesserte næringsorganisasjoner er det blitt utpekt særskilte sakyndige som enten er beskjeftiget innen vedkommende industri eller har nær tilknytning til den. Disse sakyndige innsamler oppgaver om vedkommende bransjer. Under Utvalgets ledelse arrangeres felles møter mellom de sakyndige og representanter for vedkommende bransjer i de nordiske land. Rapporter blir avgitt til Utvalget om de erfaringer man har vunnet ved de nevnte møter.

Innen Utvalget har man ansett en direkte kontakt mellom bransje-representantene fra de tre land under Utvalgets ledelse for å være en praktisk fremgangsmåte. De erfaringer som er vunnet, synes også å bekrefte at en slik konfrontasjon av de nasjonale bransjeinteresser er av verdi, og at man under uformelle diskusjoner i stor utstrekning kan klarlegge problemene og få fastslått eller ryddet av veien eventuelle motsetninger.

De møter som hittil er kommet i stand på Utvalgets initiativ med representanter for visse industribransjer i de nordiske land, har vært av en foreløpig karakter og har utelukkende tatt sikte på å fremskaffe opplysninger. Representantene for vedkommende bransjer har ikke vært utstyrt med fullmakter fra sine organisasjoner, og deres uttalelser vedrørende virkningen av et felles nordisk varemarked på deres område har bare vært uttrykk for deres egen personlige oppfatning.

Ved Utvalgets møte i Stockholm 14. og 15. januar 1952 ble det fremsatt forslag om å utarbeide en rapport til regjeringene vedrørende Utvalgets arbeid, særlig

med bransjeundersøkelsene. Spørsmålet ble drøftet videre under de påfølgende møter i Oslo og København (mars og mai 1952) uten at det ble oppnådd enighet. Under sistnevnte møte ble Utvalgets medlemmer derfor stillt fritt med hensyn til å avgi rapporter til sine respektive regjeringer i den utstrekning de måtte finne hensiktsmessig. Slike rapporter er senere tilstilt den danske, norske og svenske regjering.

Utvalget har foretatt undersøkelser på følgende felter:

Den kjemiske industri (herunder den tunge kjemiske industri, maling- og lakk-industri og plastikkindustrien),
 Aluminiumindustrien,
 Kvelstoffindustrien,
 Radioindustrien,
 Havlfabrikata og ferdigvarer av aluminium og andre ikke jernholdige uedle metaller,
 Jern- og stålindustrien,
 Tekstilindustrien,
 Skotøyindustrien,
 Garveriindustrien,
 Silikatindustrien.

VI. Konklusjon.

Under bestrebelsene på å oppnå et nærmere økonomisk samarbeid i Norden har diskusjonen i stor utstrekning dreiet seg om forsøk på gjennomføring av en tollunion. Imidlertid har den økonomiske diskusjon i den senere tid stillet tollunions-spørsmålet i et noe annet lys enn tidligere. Nye retninger er kommet til uttrykk i den økonomiske forskning og har bidradd sterkt til at fordelene ved en tollunion ikke lenger betraktes som gitt. Nordiske økonomer har undergitt spørsmålet en ny vurdering, og på den nordiske statsøkonomkongress, som fant sted i juni 1952, var det tydelig at en opinionsendring hadde funnet sted.

En tollunion forutsettes vanligvis å medføre de fordeler som man antar vil følge med et større marked, gi medlemslandene samlet et gunstigere bytteforhold (Terms of Trade) og endelig medføre en gunstigere forhandlingsposisjon overfor utenforstående land.

På den annen side hevdes det imidlertid at en tollunion, selv med samme tollnivå som det tidligere gjennomsnitt, vanligvis vil virke i proteksjonistisk retning overfor utenverdenen og således motvirke den internasjonale arbeidsdeling som ellers tilstrebes. Heller ikke kan man uten videre gå ut fra at et større marked generelt sett vil muliggjøre en mer rasjonell produksjon. Endelig vil en tollunion i seg selv være av liten betydning med mindre den økonomiske politikk i medlemslandene til en viss grad samordnes. Følgende uttalelse i en redegjørelse om Benelux fra Generalsekretæren for Det økonomiske sentrallråd i Belgia kan være av interesse i denne forbindelse:

„Nå for tiden må en tollunion kompletteres med en økonomisk union. I det 19. århundre, da tollavgifter utgjorde hovedhindringen for varebyttet, representerte tollunionen den riktige fremgangsmåte for en styrkelse av samarbeidet mellom økonomiske enheter, fordi regjeringene på den tid, da liberalismen var herskende, praktiserte noenlunde samme politikk på det økonomiske, sosiale og finansielle område. Siden har alle lært at fordelene ved en tollunion kan bli opphevet ved hjelp av pengemessige, finansielle og sosiale tiltak.“

De erfaringer Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid hittil har høstet under sine bransjeundersøkelser, er også illustrerende. Bransjerepresentantene har nemlig i hvert tilfelle tatt visse generelle forbehold for overhodet å ville innlate seg på en diskusjon om et felles nordisk marked for så vidt deres eget felt angår. Det har således vært meget sterkt fremholdt at et nærmere økonomisk samarbeid ikke vil være mulig med mindre de tre land fører en likeartet skattepolitikk (herunder avskrivningsregler, subsidiering, etc.). Som en annen absolutt forutsetning har vært angitt at det må istandbringes en nær overensstemmelse mellom investerings- og prisreguleringspolitikken i de tre land. Videre: sosiallovgivningen må være noenlunde ensartet; forholdene på lønns- og arbeidsmarkedet må utjevnes; de kvantitative restriksjoner og valutarestriksjonene mellom de tre land må oppheves, og ensartede restriksjoner gjennomføres overfor utenforstående land; det må gjennomføres ensartede regler for patentbehandling, materiellprøving o. l. — Ved siden av disse økonomiske og sosiale hensyn kommer så beredskaps-hensynene som utvilsomt representerer den største vanskelighet man har stått overfor.

Utvalget har selvsagt hverken følt seg berettiget til eller hatt muligheter for å ta disse problemer opp til realitetsbehandling. Bransjeundersøkelsene har derfor vært gjennomført under den forutsetning at de her nevnte spørsmål i sin tid ville bli løst på annet hold, før det kunne bli aktuelt med konkrete tiltak for gjennomføringen av et felles marked.

Under disse forhold må det vel anses tvilsomt om man kan nå frem til en realitetsbehandling av en nærmere økonomisk integrering mellom de nordiske land etter de linjer som Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid har fått trukket opp. Bransjeundersøkelsene har vært av stor verdi og har for en rekke industriers vedkommende vist at man under visse forutsetninger nok kan nå frem til et nærmere nordisk samarbeid på enkelte områder. De forutsetninger man har vært nødt til å arbeide under, og de forbehold som er tatt, er imidlertid av en slik karakter at Utvalget selv ikke kan ta stilling til dem. Utvalgets fortsatte arbeid vil således øyensynlig bare kunne gi en pekepinn om at visse industrier forholdsvis lett vil kunne innordne seg under et felles nordisk marked, mens andre vil få store overgangsvansker å kjempe med. På denne bakgrunn kan det muligens være grunn til å overveie hvorvidt bestrebelsene på å nå frem til et nærmere nordisk samarbeid på det økonomiske område ikke bør bringes over i andre former.

Beretning

fra

Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde.

(Afgivet på udvalgets møde i Oslo den 16.—17. januar 1953).

Det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete, vari Danmark, Island, Norge och Sverige är representerade, började sin verksamhet under år 1948. Utskottet har sedan dess hållit 18 sammanträden omväxlande i Köpenhamn, Oslo och Stockholm. Utskottet har f. n. följande medlemmar: f. d. nationalabnkdirektör *C. V. Bramsnæs* och kontorchef *E. Carstens* från Danmark, direktör *Birgir Kjarian* från Island, rektor *R. Mork*, generaldirektör *F. Vogt* och kontorsjef *O. Gjelsvig* från Norge samt från Sverige överdirektör *Karin Kock*, f. d. kansli-rådet *K. von Horn* och fil. lic. *J. Nordenson*. Överdirektör *Kock* är f. n. ordförande i utskottet.

Vid ett möte i Oslo den 23—24 februari 1948 mellan Danmarks, Islands, Norges och Sveriges utrikes- och handelsministrar och ordföranden i det danska ministerutskottet för ekonomi och försörjning fick utskottet direktiv att som ett bidrag till den allmänna ekonomiska återuppbyggnaden efter kriget upptaga de frågor, som var av gemensamt intresse för de nordiska ländernas ekonomi, i främsta rummet följande:

1. Möjligheterna att införa en gemensam nordisk tulltaxa såsom en förutsättning för det fortsatta arbetet på en nordisk tullunion.
2. Möjligheterna att nedsätta tullsatserna och begränsa de kvantitativa handelsrestriktionerna mellan de nordiska länderna.
3. Möjligheterna att utvidga arbetsfördelningen och specialiseringen mellan de nordiska länderna i samarbete med enskilda näringsgrenar samt närings- och fackliga organisationer, varvid även borde undersökas möjligheterna att främja ny produktion till komplettering av dessa länders näringsliv.
4. Möjligheterna att utbygga redan förekommande handelspolitisk samarbete utåt.

Vid sistnämnda ministermöte i Oslo beslöts även att utskottet skulle ha rätt att tillkalla experter samt att efter medgivande från regeringarna tillsätta särskilda underutskott.

Preliminär rapport i januari 1950.

I januari 1950 lämnade utskottet en preliminär rapport till de nordiska ländernas regeringar. Huvuddelen av rapporten ägnades frågan om en nordisk tullunion omfattande Danmark, Norge och Sverige. Island hade i detta sammanhang närmast ställningen som observatör inom utskottet med intresse huvudsakligen för det tulltekniska samarbetet. Rapporten, som bifogas, avslutades på följande sätt: "Såsom inledningsvis nämnts har utskottet icke för närvarande kunnat framlägga ytterligare material till belysning av den nordiska tullunionsfrågan. Utskottet är emellertid av den uppfattningen, att de överläggningar, som ägt rum inom utskottet, klargjort för medlemmarna, att det vid införandet av en nordisk tullunion — oberoende av de fördelar, som en sådan på lång sikt synes medföra för Norden i dess helhet — torde uppkomma vissa svårigheter för samtliga deltagande länder. Såsom framgår av ovanstående har dessa svårigheter särskilt understrukits av utskottets norska medlemmar. De ha — under beaktande av den sannolika ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren — för Norges del tillagt dessa svårigheter större vikt än de fördelar, som kunna uppnås medelst en union, därest icke särskilda anordningar vidtagas, som skulle bidra till att övervinna svårigheterna. Utskottet har kommit till den uppfattningen, att de här berörda svårigheterna äro av en sådan storleksordning, att de icke för närvarande kunna lösas av deltagarländerna, varför det följaktligen saknas underlag för att nu genomföra en tullunion omfattande alla fyra länderna — Danmark, Island, Norge och Sverige. Utskottets samtliga medlemmar äro nämligen ense om, att en tullunion endast bör ingås under förutsättning att alla parter känna sig övertygade om nyttan härav.

Därest det skulle visa sig möjligt att vidtaga särskilda anordningar i syfte att övervinna svårigheterna, torde utskottets föreliggande rapport sannolikt kunna tjäna som utgångspunkt för de ytterligare överväganden och utredningar, som måste företagas, innan man kan taga definitiv ställning till frågan om en nordisk tullunion."

Jordbrukets ställning.

På ett tidigt stadium av utskottets överläggningar om frågan om en nordisk tullunion behandlades de problem, som är förenade med jordbrukets ställning i en tullunion. Utskottet hade emellertid den uppfattningen, att dessa spörsmål ur såväl ekonomisk och social som politisk synpunkt var av sådan art, att de borde bli föremål för övervägande av särskilda sakkunniga. Sedan vederbörande regeringar orienterats härom, anmodade därför utskottet jordbruksorganisationerna

i Danmark, Norge och Sverige att i samråd upptaga frågan om hur jordbruket skulle kunna inpassas i en eventuell nordisk tullunion.

De nordiska lantbruksorganisationerna har gjort en undersökning om dessa problem genom Nordens Bondeorganisationers Centralråd (NBC), som utsett särskilda sakkunniga för detta arbete. Dessa sakkunniga har utarbetat en rapport, som sedermera av det nordiska utskottet överlämnats till regeringarna och andra intresserade.

Rapporten hade kommit utskottet till handa till dess möte i Stockholm i slutet av januari 1952. Utskottet ansåg emellertid, att det knappast på nuvarande stadium av utskottets arbete — som koncentrerar sig på mera begränsade undersökningar om möjligheterna att införa en gemensam nordisk marknad för vissa näringsgrenar — förelåg anledning att närmare behandla de i rapporten diskuterade problemen om jordbrukets ställning i en nordisk tullunion. Utskottet har därför icke tagit ställning till i rapporten framställda förslag.

Patentfrågor.

I maj 1949 höll utskottet sammanträde i Oslo med experter på patentväsendets område för diskussion av möjligheterna för nordiskt patentsamarbete. Efter sammanträdet gjordes en framställning till regeringarna angående tillsättande av en gemensam nordisk kommitté för utredning av denna fråga. I början av år 1950 utsågs sedermera danska, norska och svenska ledamöter i en kommitté för förberedande utredning av möjligheterna till nordisk patengemenskap. Kommittén har avgivit ett betänkande om nordiskt patentsamarbete i slutet av år 1952. Betänkandet har diskuterats inom utskottet, och en skrivelse i frågan kommer att tillställas respektive regeringar.

Internationella bestämmelser om tullunioner och frihandelsområden.

När det gäller att bedöma de yttre möjligheterna att genomföra ett samarbetsprogram, begränsat till de nordiska länderna, måste man ta hänsyn till vissa internationella bestämmelser. I artikel I, punkt 1, i allmänna tull- och handelsavtalet (General Agreement on Tariffs and Trade - GATT), vartill bl. a. Danmark, Island, Norge och Sverige är anslutna, föreskrives mest-gynnad-nations-behandling de avtalsslutande parterna emellan med avseende såväl på tullar och avgifter av alla slag som på alla regler och formaliteter i samband med import och export. Vissa vid GATT:s tillkomst redan i kraft varande preferenser, som angivits i ett antal vid avtalet fogade bilagor, fick undantagsvis bibehållas, men någon ökning av preferensmarginalen är icke tillåten. Som ett undantag från mest-gynnad-nations-principen kan emellertid betraktas artikel XXIV, som under vissa villkor tillåter upprättande av tullunioner, frihandelsområden eller ingående av en sådan

interimsöverenskommelse, som kan erfordras för bildande av en tullunion eller ett frihandelsområde. En förutsättning, för att en preferensordning skall kunna godkännas som en tullunion, är, att tullar och andra handelsrestriktioner upphävs för i stort sett all samhandel mellan unionsländerna. Motsvarande förutsättning för ett frihandelsområde behöver bara vara uppfylld beträffande sådana varor, som har sitt ursprung i något av länderna. I en tullunion skall tullar och andra handelsrestriktioner gentemot utomstående länder vara i stort sett desamma för alla unionsländerna, medan detta icke behöver vara fallet i ett frihandelsområde. I detta sammanhang må nämnas, att GATT lämnas möjlighet att i samband med en tullunion behålla vissa kvantitativa handelsrestriktioner, bl. a. för jordbruksprodukter.

Utskottets nya direktiv.

Utskottets preliminära rapport blev föremål för överläggningar vid ett nordiskt utrikesministermöte i Stockholm den 10—11 mars 1950 och ett utrikes- och handelsministermöte i Köpenhamn den 20 november 1950. Vid det sistnämnda mötet enades man om att uppdraga åt utskottet att i sin fortsatta verksamhet "undersöka de principiella och tulltekniska förutsättningarna för ett avskaffande av tullarna mellan de nordiska länderna inom vissa områden av näringslivet eller för vissa varugrupper. I sin rapport borde utskottet ange de varuområden, där ett sådant samarbete kan tänkas vara av gemensamt intresse och vilka därför i första hand böra närmare undersökas."

Branschundersökningar.

För närvarande har utskottet begränsat sin verksamhet till att närmast söka klarlägga de tullmässiga förutsättningarna för en gemensam nordisk marknad inom olika näringsgrenar. Emellertid reser sig vid sidan av tullfrågorna en rad problem av annan än tullmässig natur och utskottet kommer småningsom att i ökad grad få anledning att söka klarlägga även dessa.

I Sverige hölls under hösten 1949 och i Norge under sommaren 1950 interna konferenser med vissa industrigrenar i syfte att undersöka förutsättningarna för en gemensam nordisk marknad. För Danmarks del har de danska ombuden i utskottet tagit kontakt under hand med aktuella industribranscher. När det gällt att planera de fortsatta branschundersökningarna har utskottet helt naturligt i första hand intresserat sig för sådana branscher, där man med ledning av dessa tidigare kontakter haft anledning räkna med visst intresse för själva frågeställningen.

Med utgångspunkt i de direktiv, varom utrikes- och handelsministrarna enats i november 1950 i Köpenhamn, har man inom utskottet diskuterat den principiella och praktiska uppläggningsen av det fortsatta arbetet. Inom respektive länder

har utsetts särskilda sakkunniga, som antingen är sysselsatta inom vederbörande industri eller som har nära anknytning till denna. Under utskottets ledning har anordnats gemensamma möten växelvis i Köpenhamn, Oslo och Stockholm mellan dessa sakkunniga och representanter för vederbörande bransch i de tre länderna. Efter sammanträdena avges rapport till utskottet om de erfarenheter, som vunnits. Utskottet har under sina senare undersökningar uppdragit åt någon till utskottet nära knuten person att ansvara för respektive undersökningar samt att fungera såsom referent vid utskottets behandling av frågor rörande respektive bransch.

Inom utskottet har man ansett, att direkt kontakt mellan branschrepresentanterna från de tre länderna under utskottets ledning skulle vara en praktisk utredningsmetod. Erfarenheten har bekräftat, att en sådan konfrontation av de nationella branschintressena är verkningsfull och att man under förutsättningslösa och informella diskussioner kan klarlägga de viktigare problemställningarna samt konstatera och i vissa fall undanröja eventuella motsättningar. Det visade sig redan vid de första undersökningarna, som omfattade ett begränsat område av den kemiska industrien, att insamlandet av statistiska uppgifter icke behöver vara särskilt vidlyftig.

De möten, som kommit till stånd på utskottets initiativ med representanter för vissa industribranscher i de nordiska länderna har helt naturligt varit av preliminär karaktär och har uteslutande tagit sikte på att framskaffa upplysningar. Representanterna för ifrågavarande branscher har icke varit utrustade med fullmakter från sina organisationer, utan deras uttalanden i fråga om verkningarna av en gemensam nordisk varumarknad på deras område har varit uttryck endast för deras egen personliga mening. Icke desto mindre är utskottet av den uppfattningen, att även personliga uttalanden från personer, vilka kan förutsättas vara väl insatta i ifrågavarande branschers problem, kan vara vägledande för utskottets fortsatta arbete.

Utskottet har icke ansett sig kunna redan nu redovisa resultaten av sina branschundersökningar. Under loppet av sommaren 1952 avgav emellertid de norska och svenska ledamöterna i utskottet under hand rapporter om utskottets arbete till respektive regeringar, varjämte de danska ledamöterna överlämnade en kortfattad redogörelse till den danska tullkommissionen. Dessa handlingar bifogas.

För överskådlighetens skull må här endast nämnas de branscher, vilka redan undersökts, eller vilka är under behandling inom utskottet:

Kemisk industri — (bl. a. färg- och ferniss-industrien, plastindustrien och tung kemisk industri)

Kväveindustrien

Järn- och stålindustrien

Aluminiumindustrien (även aluminiumhalvfabrikat och färdigvaror)

Halvfabrikat och färdigvaror av andra oädla metaller än järn och stål

Radioindustrien

Silikatindustrien

Textilindustrien

Sko- och läderindustrien.

Rapport til det danske udenrigsministerium fra de danske medlemmer af Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde.

DET FÆLLES NORDISKE UDVALG
FOR ØKONOMISK SAMARBEJDE

København, den 22. juli 1952.

Udenrigsministeriet.

I skrivelse af 15. juli 1952, Ø.P.VI. j.nr. 73. B.51.a., har udenrigsministeriet til brug for toldkommissionen anmodet om en redegørelse for de nordiske toldforhandlingers forløb.

I denne anledning skal man, forsåvidt angår arbejdet i Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde, herved oplyse følgende:

Ifølge sit kommissorium af 24. februar 1948 skal udvalget bl. a. undersøge mulighederne for at etablere en fælles nordisk toldtarif som en forudsætning for fortsat arbejde henimod en nordisk toldunion og mulighederne for en nedsættelse af toldsatserne og en begrænsning af de kvantitative handelsrestriktioner mellem de nordiske lande.

Om det arbejde, udvalget herefter har udført indtil årsskiftet 1949—50, henvises til den i januar måned 1950 af udvalget afgivne foreløbige rapport til regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige om nordisk økonomisk samarbejde.

Denne rapport var genstand for drøftelser på et nordisk udenrigsministermøde i Stockholm i marts 1950 og et udenrigs- og handelsministermøde i København i november s. å. På sidstnævnte møde vedtoges

„at anmode Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde om at undersøge de principielle og toldtekniske forudsætninger for at afskaffe toldsatserne mellem de nordiske lande inden for visse erhvervsområder eller visse varegrupper. I sin indstilling bedes udvalget pege på de vareområder, hvor et sådant samarbejde må antages at være af fælles interesse, og som derfor i første række bør tages op til nærmere undersøgelse.“

Med udgangspunkt i dette direktiv har udvalget på forskellige måder skaffet sig indblik i forholdene indenfor flere brancheområder, hvor et frit nordisk marked i særlig grad kan være til fælles nytte for erhvervene i samtlige nordiske lande.

Det drejer sig indtil nu om følgende industrier: farve- og lakindustrien, plasticindustrien, kvælstofindustrien og anden tung kemisk industri, aluminiumindustrien, jern- og stålindustrien samt radioindustrien. På et fornylig afholdt møde har udvalget besluttet at inddrage skotøjs- og tekstilindustrien i disse undersøgelser.

I samråd med de interesserede erhvervsorganisationer er der til rådighed for udvalget blevet stillet specielt sagkyndige, som enten er beskæftiget indenfor vedkommende industrier eller har en nær tilknytning til dem. Under udvalgets ledelse er der skiftevis i København, Oslo og Stockholm afholdt fælles møder mellem disse sagkyndige og repræsentanter for de pågældende brancher i de nordiske lande. Denne direkte kontakt mellem brancherepræsentanterne fra de tre lande under udvalgets ledelse har vist sig at være en praktisk fremgangsmåde. Erfaringerne har bekræftet, at en sådan konfrontation i en eller flere mødeserier af de nationale brancheinteresser er af værdi, og at man under uformelle drøftelser i stor udstrækning kan klarlægge problemerne og få fästslået eller fjernet eventuelle modsætninger.

De møder, som således er kommet i stand på udvalgets initiativ med repræsentanter for visse industribrancher i de nordiske lande, har udelukkende taget sigte på at fremskaffe oplysninger, og møderesultaterne har som følge heraf en foreløbig karakter.

Selvom det derfor endnu er for tidligt at drage endelige slutninger med hensyn til de muligheder, der på de nævnte områder måtte bestå for at etablere et marked, hvor told og andre restriktioner er afskaffet mellem de nordiske lande, så har man dog indtryk af, at såvel de foran nævnte specielt sagkyndige som industriernes egne repræsentanter er af den opfattelse, at de vanskeligheder, som kan tænkes at opstå for de nationale industrier, når et sådant fælles nordisk marked skabes, forholdsvis ler kan overvindes.

Om de toldtekniske forudsætninger for et snævert økonomisk samarbejde i de nordiske lande har udvalget udtalt sig i rapporten af januar 1950, jfr. side 26 ff, hvor der findes en redegørelse for det iværksatte arbejde med at skabe en fælles nordisk toldnomenklatur. Udvalget har flere gange senere ytret sig om dette arbejde og har senest i januar 1952 henvendt sig til de nordiske regeringer om sagen. Der henvises til den som bilag vedføjede genpart af en skrivelse af 21. januar 1952.

Bramsnæs.

Gersmann.

*Herr Finansminister Thorkil Kristensen,
Herr Utenriksminister Halvard Lange,
Herr Finansminister P. E. Sköld.*

Departementet for told- og forbrugsafgifter i Köpenhamn har tillställt Det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete ett protokoll över ett i Köpenhamn den 8 og 9 januari 1952 hållet sammanträde mellan representanter för de nordiska tullstyrelserna med följande lydelse:

„Sedan Det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete vid sitt sammanträde i Köpenhamn den 22—23 oktober 1951 beslutat göra en hemställan till tullstyrelserna i de nordiska länderna att utvidga det i Bryssel pågående samarbetet på tullnomenklaturområdet att också omfatta förberedelserna för övergången till Bryssel-nomenklaturen i de nordiska länderna, har representanter för tullstyrelserna i Danmark, Norge och Sverige på ett möte i Köpenhamn den 8 och 9 januari 1952 dryftat möjligheterna för ett sådant utvidgat samarbete.

Det upplystes under mötet, att tullstyrelserna f.n. voro sysselsatta med att översätta Brysselnomenklaturen och omskriva gällande tulltariffer till denna nomenklatur och man kom överens om att hålla kontakt med varandra under detta arbete bl. a. genom utväxling av arbetsmaterial. Man var ense om att ett närmare samarbete om en enhetlig utformning av tullnomenklaturerna i de tre länderna svårligen kunde påbörjas förrän detta förberedande arbete var slutfört och att ett sådant samarbete måste försiggå i nära anslutning till eventuella tullkommissioner. En förutsättning för att ett samarbete på detta område skall bli fruktbärande är för övrigt, att man i samtliga länder använder samma grundval för tullberäkningen. Det vore därför av betydelse för nomenklaturarbetet att spørsmålet, huruvida dessa nya tariffer skola bygga på värdetull eller specifik tull, snarast blir avgjort i varje land.“

Då det nordiska utskottet fäster stor vikt vid spørsmålet om en enhetlig utformning av tullnomenklaturerna och tulltarifferna i de nordiska länderna får utskottet härmed hemställa om Edert bistånd till att det snarast möjligt skapas förutsättningar för att därtill syftande arbete kan påbörjas och särskilt att det skapas klarhet i huruvida grundvalen för tullberäkningen i de kommande nationella tarifferna skall vara värdetull eller specifik tull.

Utskottet har tidigare i en den 18 april 1950 dagtecknad skrivelse givit uttryck åt sin uppfattning att det nordiska samarbetet på det tulltekniska området bör

omfatta utformandet av ett förslag till en gemensam nordisk tullnomenklatur baserad på värdetullprincipen. Utskottet har härvid tagit hänsyn till den betydelse, som en sådan nomenklatur kan få såväl för det fortsatta arbetet på skapandet av en gemensam nordisk marknad som för arbetet på ett enhetliggörande av tullsatserna i de nordiska länderna.

Stockholm den 21 januari 1952.

Karin Kock.

Rapport til det norske utenriksdepartement fra de norske medlemmer af Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde.

I tilslutning til rapport av 3. januar 1950 fra Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid har de norske medlemmer av Utvalget funnet det ønskelig å gi det Kgl. Utenriksdepartement følgende redegjørelse for Utvalgets senere arbeid.

Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid hvori Danmark, Island, Norge og Sverige er representert, påbegynte sin virksomhet i 1948. Utvalget har siden holdt 16 møter fordelt på København, Oslo og Stockholm. Utvalget har for tiden følgende medlemmer:

For Danmark:

Fhv. nationalbankdirektør *C. V. Bramsnæs*,
Departementschef *E. Sveinbjörnsson*.

For Island:

Direktør *Birgir Kjaran*.

For Norge:

Rektor, professor *R. Mork*,
Generaldirektør *F. Vogt*,
Kontorsjef *O. Gjelsvik*.

For Sverige:

Överdirektör *Karin Kock*,
Fhv. kansliråd *K. von Horn*,
Fil. lic. *J. Nordenson*.

Sekretær *Lars Frisk* fungerer som sakkyndig for de svenske medlemmer. Som sekretær for medlemmerne fungerer i Danmark ekspedisjonssekretær *P. Gersmann*, i Norge sekretærene *E. Ulstein* og *K. Christiansen*, og i Sverige første kanselli- sekretær *Sv.-Hj. Lord*.

I den foreløpige rapport av 3. januar 1950 behandlet Utvalget hovedsakelig spørsmålet om en nordisk tollunion omfattende Danmark, Norge og Sverige. Utvalget fant at de vanskeligheter som ville oppstå, særlig for Norges vedkommende, i forbindelse med gjennomføringen av en tollunion, var av en slik størrelsesorden at de på det daværende tidspunkt ikke kunne løses av deltakerlandene.

Rapport fra De nordiske bondeorganisationers sentralforbund.

Under drøftelsene om tollunionsspørsmålene, som det er redegjort for i rapporten av 3. januar 1950, ble Utvalget enig om å anmode jordbruksorganisasjonene i Danmark, Norge og Sverige om å gi en utredning om hvorledes jordbruket eventuelt skulle kunne innpasses i en nordisk tollunion. Nordens Bondeorganisasjoners Sentralråd nedsatte en spesiell tollunionskomité som nå har fremlagt den ønskede utredning. Utredningen ble behandlet på Sentralrådets møte i København i september 1951 og deretter oversendt Utvalget. Denne rapport med noen innledende bemerkninger fra Utvalgets side vil bli tilstillet regjeringene.

Utvalgets nåværende arbeidsprogram.

Utvalgets foreløpige rapport ble gjenstand for drøftelser ved et nordisk utenriksministermøte i Stockholm 10.—11. mars 1950 og et utenriks- og handelsministermøte i København 20. november 1950. På sistnevnte møte ble man enig om:

„å anmode Det felles nordiske utvalg for økonomisk samarbeid om å undersøke de prinsipielle og tolltekniske forutsetninger for å avskaffe tollsatsene mellom de nordiske land innenfor visse næringsområder eller visse varegrupper. I sin innstilling bes Utvalget peke på de vareområder, hvor et slikt samarbeid må antas å være av felles interesse, og som derfor i første rekke bør tas opp til nærmere undersøkelse.“

Da disse retningslinjer for Utvalgets fortsatte arbeid ble trukket opp, har man vel i første rekke tenkt på varer som i et større marked gir bedre forutsetning for masseproduksjon og spesialisering, men hvor tollsatter for tiden stiller seg hindrende i veien. En slik fremgangsmåte forutsetter et nærmere samarbeid også mellom næringslivets organisasjoner, og må antas å kunne lede til en nordisk arbeidsdeling samt en koordinering av investeringene innen visse industrier. Det kan også oppstå et behov for kreditter samt langtidsavtaler vedrørende visse varer.

Når det gjelder å bedømme ytterligere muligheter for å gjennomføre et samarbeidsprogram begrenset til de nordiske land, må man ta hensyn til internasjonale bestemmelser på dette område. I artikkel I, punkt 1, i Generalavtalen om tolltariffer og handel (General Agreement on Tariffs and Trade — GATT) som bl. a. Danmark, Norge og Sverige er tilsluttet, foreskrives mestbegunstigelsesbehandling mellom de tilsluttede land vedrørende toll og avgifter av ethvert slag, samt alle regler og formaliteter i forbindelse med import og eksport. Visse preferanseordninger som eksisterte ved avtalens ikrafttreden og som angis i vedlegg til avtalen, ble unntaksvis tillatt bibeholdt men utvidelse av disse preferanseordninger eller etablering av nye preferanseordninger er ikke tillatt. En unntakelse for dette prinsipp finnes imidlertid i artikkel XXIV, som under visse vilkår tillater opp-

rettelse av tollunioner, frihandelsområder eller midlertidige ordninger som kan betraktes som nødvendige for å nå frem til en tollunion eller et frihandelsområde.

Som det fremgår av ovenstående krever hensynet til de øvrige parter i Generalavtalen at en eventuell opphevelse av toll og andre handelsrestriksjoner mellom de nordiske land skjer på en måte som Generalavtalen godkjenner, f. eks. ved etablering av en tollunion eller et frihandelsområde eller en midlertidig overgangsordning som vil føre frem til en tollunion eller et frihandelsområde.

Utvalget har drøftet mulighetene for å få nabolandsklausulen, som de nordiske land har fått godtatt i en rekke av sine bilaterale handelstraktater, godkjent under Generalavtalen. Utvalget har anmodet den svenske delegerte, som er den eneste skandinaviske representant under de forestående forberedende drøftelser innen GATT, om å ha sin oppmerksomhet henledet på dette spørsmål.

Allerede nå er imidlertid en stor del av samhandelen mellom de skandinaviske land tollfri.

Det nordiske utvalgs virksomhet i løpet av de nærmeste år bør derfor ha som formål å utrede skrittvis de bransjeområder hvor et fritt nordisk marked kan være til felles nytte for bransjene i samtlige nordiske land. Skulle det herigjennom vise seg at samhandelen innen slike bransjeområder, inklusive det allerede tollfrie varebytte, kan sies å tilsvare en tilstrekkelig stor del av samhandelen mellom de respektive land, kan det bli aktuelt å utforme en plan for en suksessiv overgang, f. eks. over 10 år, til et felles nordisk marked. Hvis man kan fremlegge en slik plan, kan man siden søke å få internasjonal godkjennelse for et felles nordisk marked omfattende vedkommende varegrupper. Disse spørsmål må imidlertid regjeringene og folkerepresentasjonene ta stilling til.

Hvad tollspørsmålene angår, må utvalget begrense sin virksomhet til å søke klarlagt forutsetningene for et felles nordisk marked innen de forskjellige bransjer. Imidlertid reiser det seg ved siden av tollspørsmålene i forbindelse med det økonomiske samarbeid en rekke andre problemer, og Utvalget vil kanskje i stadig større utstrekning måtte ha sin oppmerksomhet rettet mot disse.

Dette gjelder særlig de arbeidsoppgaver som er pålagt Utvalget i dets opprinnelige mandats punkt 3, nemlig en undersøkelse av mulighetene for utvidet arbeidsdeling og økt spesialisering mellom de nordiske land i samarbeid med de enkelte næringsgrener og de ervervsmessige og faglige organisasjoner.

Bransjeundersøkelsene.

Når det gjelder de nærmere undersøkelser vedrørende forutsetningene for et felles nordisk marked, har Utvalget i første rekke søkt å finne frem til de bransjer som kunne ventes å ha en viss interesse for selve problemstillingen. I den anledning har Utvalget benyttet seg av de undersøkelser som allerede var foretatt i Sverige i 1949 og i Norge sommeren 1950. De danske medlemmer av Utvalget har for sin del tatt underhåndskontakt med vedkommende industribransjer.

Med utgangspunkt i de direktiver som statsrådene ble enige om i november 1950

i København, har man innen Utvalget diskutert den prinsipielle og praktiske opplegning av det fortsatte arbeid. I samråd med de interesserte næringsorganisasjoner er det blitt utpekt særskilte sakkyndige som enten er beskjeftiget innen vedkommende industri eller har nær tilknytning til den. Disse sakkyndige skal innsamle oppgaver om vedkommende bransjer. Under Utvalgets ledelse arrangeres felles møter mellom de sakkyndige og representanter for vedkommende bransjer i de nordiske land. Rapporter blir avgitt til Utvalget om de erfaringer man har vunnet ved de nevnte møter.

Innen Utvalget har man ansett en direkte kontakt mellom bransjerepresentantene fra de tre land under Utvalgets ledelse for å være en praktisk fremgangsmåte. Erfaringene har bekreftet at en slik konfrontasjon av de nasjonale bransjeinteresser er av verdi og at man under uformelle diskusjoner i stor utstrekning kan klarlegge problemene og få fastslått eller ryddet av veien eventuelle motsetninger. Erfaringen fra de første undersøkelser som omfattet et begrenset område innen den kjemiske industri, tyder videre på at innsamlingen av statistiske bransjeoppgaver ikke behøver å gå for meget i detalj. På den annen side har det også vist seg nødvendig med en nærmere kontakt mellom Utvalget og de spesielt utpekte sakkyndige utenfor Utvalget. Av denne grunn har Utvalget under sine senere undersøkelser gitt en person tilknyttet Utvalget ansvaret for undersøkelsene og utpekt vedkommende som referent for Utvalget under behandling av spørsmål vedrørende bransjen.

De møter som er kommet istand på Utvalgets initiativ med representanter for visse industribransjer i de nordiske land, er naturlig nok av en foreløpig karakter, og har utelukkende tatt sikte på å fremskaffe opplysninger. Representantene for vedkommende bransjer har ikke vært utrustet med fullmakter fra sine organisasjoner, og deres uttalelser vedrørende virkningen av et felles nordisk varemarked på deres område har bare vært uttrykk for deres egen personlige uttalelser fra personer som må forutsettes å være vel kjent med vedkommende bransjers problemer, vil kunne gi en brukbar veiledning for Utvalgets videre arbeid.

Maling- og lakkindustrien.

Under sitt møte i Oslo i januar 1951 besluttet Utvalget å gjøre den kjemiske industri til gjenstand for fortsatte bransjeundersøkelser. Det viste seg senere av forskjellige grunner at det til å begynne med ville være en fordel å konsentrere seg om et begrenset område innen denne bransje, og da i første rekke om maling- og lakkindustrien. I november 1951 ble det holdt et møte i Oslo mellom eksperter, visse medlemmer av Utvalget samt representanter for maling- og lakkindustrien i Danmark, Norge og Sverige.

Under møtet understreket de sakkyndige innledningsvis at maling- og lakkindustrien har tilknytning til en rekke industrier både på råvare-siden og ferdigvare-siden, og at det derfor ville være vanskelig å fjerne de nordiske tollsatser

bare for denne ene industrigruppe, idet denne gruppe må ansees som et ledd i en større sammenheng.

De anbefalinger som blir fremsat på det tollmessige område, forutsetter at de øvrige restriksjoner og reguleringer så som restriksjoner på handelen mellom landene, subvensjoner på råvarer og mellomprodukter i de forskjellige land, rasjoneeringsordninger etc. faller bort.

Fra norsk side ble spesielt pekt på de problemer som vil oppstå dersom råstoffer som tidligere har vært tollfri blir belagt med toll i de enkelte land som følge av en felles nordisk tollsats utad.

De sakkyndige påpekte det faktum at maling- og lakkindustrien er en meget råvareintensiv industri, idet råvareprisene i alminnelighet udgjør 60—70 procent av prisen på det ferdige produkt.

Under møtet gjennomgikk man deretter henholdsvis råvarene som benyttes i maling- og lakkindustrien og ferdigvarene.

For *råvarenes* vedkommende var man i de fleste tilfelle enig om at et felles nordisk marked sett fra maling- og lakkindustriens synspunkt ville være en fordel. Flere av disse råvarene benyttes imidlertid også innen andre industrier, og de sakkyndige fant ikke å kunne uttale seg om hvilken virkning en tollfrihet for disse varers vedkommende ville få for så vidt angår produsent- eller forbruksinteresse i de tre land.

Når det gjelder linolje, var det enighet om at de sakkyndige ikke kunne komme med anbefalinger på dette område, idet f. eks. svenske jordbruksinteresser spiller en avgjørende rolle for bedømmelsen. Oljemøllenes spesielle interesser kommer også inn i billedet, og en ble derfor enig om at diskusjonen om alle produkter hvor linolje hører inn som en større eller mindre del, må baseres på forutsetningen om en „naturlig“ linoljepris i de tre nordiske land.

Når det gjelder behandlingen av *ferdigvarer*, fant man at det er en rekke rent generelle forutsetninger som må oppfylles før det kan tenkes opprettet noe felles nordisk marked. Som et eksempel kan nevnes emballasje hvor forholdene i Danmark og Norge på grunn av disse lands svakere valutastilling kan tenkes å bli adskillig dårligere enn i Sverige, slik at de svenske fabrikker vil være i stand til å tilby sine varer i blikemballasje, mens de to andre land kanskje må bruke pappemballasje.

Fra norsk side ble det generelt hevdet at ferdigvareindustrien i Norge sto dårligere enn i Danmark og Sverige, dette gjaldt særlig de nyere produkter. Det manglet „know-how“, industriens anlegg var fremdeles bare delvis modernisert, og forskningsmulighetene hadde vært dårligere slik at konkurransedyktigheten også av denne grunn lot noe tilbake å ønske.

Fordelene med internordisk tollfrihet innen de forskjellige varegrupper var mindre iøynefallende enn hva råvarene angår. For oljemaling, lakkfarger, spritlakker opphevelse av tollavgiftene, men det ble gjort visse innvendinger for så vidt angår klare oljefarger, syntetiske lakker, celluloselakker og trykkfarger.

Plastikkindustrien.

Ved ekspertmøtet i Oslo i november 1951 vedrørende maling- og lakkindustrien ble det klart at det ikke ville være mulig å gå mere i detalj for så vidt angår maling- og lakkindustriens råvareproblemer om man ikke på forhånd foretok en tilsvarende undersøkelse vedrørende plastikkindustriens råvarer. Utvalget har derfor anmodet de eksperter som opprinnelig ble utpekt for undersøkelser vedrørende maling- og lakkindustrien om å utvide sine undersøkelser til å omfatte også råvarer til plastikkindustrien og plastikk-halvfabrikata. Et møte med representanter for denne del av plastikkindustrien i Danmark, Norge og Sverige, de nevnte eksperter og Utvalgets sekretærer ble holdt i Stockholm i februar 1952.

Under møtet tok man som utgangspunkt for diskusjonen en undersøkelse av mulighetene for et felles nordisk marked for denne industri. Det foregår en rask utvikling innen plastikkindustrien. For å sette i gang ny produksjon i stor skala er det nødvendig med et stort hjemmemarked. Hva angår et nordisk marked, forutsettes det at ikke bare de innbyrdes tollavgifter avskaffes, men at man også opphever de øvrige hindringer for samhandelen, så som kvantitative restriksjoner, valutarestriksjoner o. l. På grunn av konkurransen fra de øvrige store produsentland anså man det nødvendig med tollbeskyttelse utad. I denne forbindelse ble det gjort oppmerksom på det problem som kan oppstå ved at en råvare som tidligere har vært tollfri i et enkelt land, kan bli tollbelagt på grunn av den felles ytre tollavgift. Videre ble det pekt på forskjellen mellom de nordiske land hva angår lønnsforhold, sosial lovgivning, beskatning, skiftarbeid m. m. problemer som dog ikke gjaldt plastikkindustrien alene.

På grunnlag av foranstående bemerkninger gjennomgikk man de forskjellige varegrupper innen plastikkindustrien, og kom til følgende konklusjon: Når det gjelder plastikk og råvarer for plastikkindustrien kan man under de nevnte forutsetninger regne med en viss interesse for et felles nordisk marked. Ekspertene anså det mulig at internordisk tollfrihet også kan innføres for plastikk-ferdigprodukter uten alvorlige tilbakevirkninger. For å ta endelig standpunkt til dette spørsmål, må det imidlertid foretas videre undersøkelser.

Aluminiumindustrien.

Utvalget har diskutert spørsmålet om et økt nordisk samarbeid innen råaluminiumsindustrien. Til Utvalgets møte i Stockholm 14.—15. januar 1952 ble det fra norsk side fremlagt et P. M. (underbilag a, sp. 763). I anledning av den heri nevnte subsidiering av den svenske råaluminiumproduksjon, ble det fra svensk side fremholdt at dette var et tidsbegrenset arrangement og at det var fremtvunget av beredskapshensyn. Det eneste alternativ til subsidiering ville ha vært reserve-lagring, som ville falt meget dyrere.

Det finnes ikke toll på råaluminium i de tre land, og spørsmålet om en øket

nordisk samhandel avhenger således ikke herav, men må løses ved direkte forhandlinger.

Under Utvalgets møte i Oslo 26.—27. mars 1952 ble man enig om å foreta en bransjeundersøkelse vedrørende *aluminium-halvfabrikata og ferdigvarer*, og denne er nå igangsatt.

Kvelstoffindustrien.

Utvalget har også tatt opp til drøftelse spørsmålet om et nærmere nordisk samarbeid på kvelstoffindustriens område. Vedlagt finnes en utredning utarbeidet fra norsk side og fremlagt på Utvalgets møte i Stockholm 14.—15. januar d. å. (underbilag b, sp. 771). Videre vedlegges et P. M., oppsatt av de svenske medlemmer av Utvalget og fremlagt på et møte i Oslo 26. og 27. mars d. å. (underbilag c, sp. 779). Proposisjon nr. 100 (1952) til den svenske Riksdag som bl. a. omhandler planene om igangsettelse av kvelstoffprodukter ved Kvarntorp, ble også drøftet på sistnevnte møte.

Saken ble drøftet videre under Utvalgets møte i København 23.—24. mai d. å., da det fra svensk side ble fremlagt et P. M. (underbilag d, sp. 789) som redegjør nærmere for den planlagte kvelstoffproduksjon ved Kvarntorp. Det var ikke mulig å komme til enighet om en felles innstilling for så vidt angår samarbeidet innen kvelstoffindustrien, og det ble under møtet fremsatt særuttalelser fra norsk og svensk side som er inntatt i møteprotokollen (underbilag e, sp. 795).

Radioindustrien.

Den 3. mars 1952 ble det under Utvalgets ledelse holdt et møte i Oslo med representanter for radioindustrien i de tre nordiske land.

Allerede på et tidligere tidspunkt hadde Utvalget drøftet muligheten av en gjensidig godkjenning av den nasjonale kontrollmerkning av radioapparater innen de tre nordiske land. Fra dansk side ble det under møtet foreslått at materiellkontrollen i de tre land gjensidig skulle få rett til å kontrollere radioapparater på samme grunnlag som benyttes i hvert av de to andre land, og utstede sertifikat gyldig for vedkommende land. Dette spørsmål er senere blitt behandlet på møte mellom representanter for materialkontrollen i de tre land, hvor man ble enig om å avvente resultatene fra et møte i C E E (International Commission on Rules for the Approval of Electrical Equipment) som fant sted 26. juni d. å. i København, og hvor spørsmålet skulle søkes løst internasjonalt.

Fra norsk side ble det under møtet fremholdt som en betingelse for opphevingen av de nordiske tollgrenser for radioapparater og elektronisk utstyr at like tollsatser for de samme varer måtte gjennomføres for uten-nordiske varer. Dertil at alle restriksjoner på import og eksport av disse varer måtte oppheves innenfor de nordiske land, og at like bestemmelser måtte gjøres gjeldende for uten-nordiske land. Disse betingelser gjaldt også deler og materialer for produksjon av radio- og elektronisk utstyr.

Man gjennomgikk deretter følgende varegrupper innen radioindustrien:

Radiomottakere: Under forutsetning av innbyrdes tollfrihet og stort sett samme toll utad for deler til radiomottakere antok man at et fritt nordisk marked ikke ville medføre større forskyvninger i omsetningen enn 5—10 pct. med hensyn til mottakerapparater produsert i de respektive land. Deler til radiomottakere: Det finnes en rekke radiokomponenter som for tiden ikke produseres i Norden, men som skulle kunne produseres hvis man hadde et større hjemmemarked. Med sin befolkning på 15 millioner mennesker gir Norden et tilstrekkelig stort avsetningsområde for slik produksjon. Fra norsk side ble det fremholdt at selv om Norge for tiden sto i en mindre gunstig stilling med en relativt svak komponentindustri, kunne et felles marked for radiokomponenter allikevel være til fordel på lengere sikt. **Elektronrør:** For tiden finnes det innen radiomottaker- og måleinstrumentindustrien 7—800 forskjellige rørtyper. Selv et nordisk marked er her ikke tilstrekkelig for å bygge opp en rørproduksjon med tilstrekkelig utvalg. I forbindelse med en viss eksport utenom Norden, skulle det muligens kunne tenkes en konkurransedyktig produksjon med et begrenset utvalg.

Elektronrør produseres i Sverige (20—30 typer) og i Danmark, men ikke i Norge. Tollbeskyttelsen i Norge (50 øre pr. stk.) og i Sverige (30—40 øre pr. stk.) er omtrent lik. Den danske er derimot høyere (kr. 1,50 pr. stk.) (Tollavgiftene angitt i de tre lands valutaer). Fra dansk side antok man imidlertid at et felles nordisk marked tross alt ville kunne medføre så store fordeler at en senkning av den danske toll ikke burde være mulig.

Høytalere: Noen negative virkninger av et fritt nordisk marked forutsås ikke, og muligens kunne det fremtvinge kvalitative forbedringer.

Kommunikasjonsradio: På dette område er det tale om spesialiteter, og et fritt varebytte i Norden burde være til fordel for forbrukere og produsenter.

Elektroniske måleinstrumenter: Det ble konstatert at det her dreiet seg om spesialiteter hvor selv mindre bedrifter ville ha sjangse dersom det fantes et tilstrekkelig stort marked.

Ekkolodd og skipsradar: Ekkolodd produseres i Norge, men produksjonen dekker ikke det innenlandske behov. I Sverige og Danmark produseres ekkolodd for større skip. Det er planer om å igangsette produksjon av radar ved en bedrift i Norge, mens det ikke foregår noen produksjon i Danmark eller Sverige.

Fjernsyn: Det var her delte meninger mellom bransjerepresentantene.

Da de oppgaver som var innhentet til møtet i Oslo vedrørende radioindustrien, ikke var helt sammenlignbare, ble bransjerepresentantene enige om en gruppeinndeling av de forskjellige produkter innen radioindustrien, og på grunnlag herav er det utarbeidet et spørreskjema vedrørende produksjon, import og eksport etc.

Fra norsk side er det senere gjort oppmerksom på visse vanskeligheter i forbindelse med patentspørsmålene innen radioindustrien. Særlig gjelder dette utnyttelsen av tidligere tyske patenter. Spørsmålet er under behandling innen Utvalget.

Fortsatte Bransjeundersøkelser.

Under Utvalgets møte i Oslo 26.—27. mars og i København 23.—24. mai 1952 ble man enig om å iverksette bransjeundersøkelser på følgende områder:

Halvfabrikata og ferdigvarer av aluminium (eventuelt også andre metaller).

Den tunge kjemiske industri.

Jern- og stålindustrien.

Skotøyindustrien.

Videre foretar Utvalget undersøkelser vedrørende tekstilindustrien.

Oslo, 20. august 1952.

R. Mork.

Fredrik Vogt.

Odd Gjelsvik.

P. M.
**Aluminiumindustrien i de skandinaviske land og mulighetene
 for et nærmere samarbeid.**

Produksjon.

I Skandinavia er det bare Norge og Sverige som produserer råaluminium. Norges produksjon i 1950 var på 46 000 tonn og produksjonskapasiteten er i 1951 anslått til 51 000 tonn. Kapasiteten er under sterk utvidelse og vil i 1955 nå 91 000 tonn. I Sverige var produksjonen i 1950 4 000 tonn, og kapasiteten er på 6 000 tonn. Kapasiteten skal utvides med ca. 4 400 tonn. Den samlede produksjon av råaluminium i Skandinavia var i 1950 51 000 tonn og produksjonskapasiteten er for tiden 57 000 tonn.

Den fordeler seg slik:

	1951 tonn	1955 tonn
A/S Årdal og Sundals Verk	24 000	64 000
Naco	9 000	14 000
Det Norske Nitridaksjeselskap	18 000	18 000
Sum Norge	51 000	96 000
Sako, Månsbo, Avesta	2 400	2 400
Kubikenborg, Sundsvall	3 600	8 000
Sum Sverige	6 000	10 400
Sum Skandinavia	57 000	106 400

Kraftmangel — spesielt ved Sakos anlegg ved Avesta — bevirker at den reelle kapasitet i Sverige er en del mindre, muligens ca. 2 000 tonn. Utenom dette produseres mindre kvanta spesielt ren aluminium ved Vigeland Bruk.

Forbruk av aluminium.

Forbruket av råaluminium er som følger:

	1935/38 tonn	1948 tonn	1949 tonn	1950 tonn	1955 tonn
Danmark	1 000	3 000	2 800	2 900	3 900
Norge	900	8 500	8 600	10 500	17 500
Sverige	4 000	13 300	16 100	16 000	21 000
Sum	5 900	24 800	27 500	29 400	42 400

Aluminiumsbehovet i Skandinavia er imidlertid en del større enn tallene ovenfor antyder. Alle land importerer en del aluminium i form av halvfabrikata. En del av denne import er intern mellom de nordiske land, men det totale behov for aluminium må settes en del høyere enn de foran angitte tall.

På bakgrunn av disse tallene kan en si at Skandinavia sett under ett i 1950 eksporterte vel $\frac{1}{3}$ av sin aluminium, men at den planlagte produksjonsøking er så stor i forhold til det ventede forbruk af det i 1955 vil måtte eksportere halvparten av produksjonen. En må dog være oppmerksom på at en del av den nevnte eksport er bundet til betaling av importert aluminiumoxyd og avdrag på lån.

Fra OEEC foreligger det materiale som viser prosentvis fordeling på „end uses“ for aluminium halvfabrikat i 1949 i de tre land.

	Danmark	Norge	Sverige
Eksport	0	12,0	0
Transportmiddelindustrien	7,0	12,0	9,4
Elektrisk utstyr	7,0	13,0	41,5
Byggevirksomhet	0	—	3,0
Utstyr for kjemisk og næringsmiddelindustrien	25,0	4,0	3,0
Emballasje	36,0	22,0	11,0
Husholdningsutstyr	14,0	8,0	9,1
Mekanisk industri	—	16,0	13,3
Annet formål	11,0	13,0	9,7
Sum . . .	100,0	100,0	100,0

Et samarbeid i aluminiumsektoren i Skandinavia, vil sannsynligvis få langt større betydning om det utvides til halvfabrikata og ferdigvarer. På dette område vil nemlig de produksjonstekniske fordeler ved produksjon i større serier basert på et større tollbeskyttet hjemmemarked kunne være av spesiell betydning.

De skandinaviske lands eksport og import av råaluminium.

Norges eksport av råaluminium (i tonn):

År	Total	Danmark	Sverige	Andre land
1935—38	20 000	800	1 000	18 200
1948	21 900	2 300	600	19 000
1949	21 900	2 000	2 200	17 700
1950	40 400	2 300	5 300	32 900

Danmarks og Sveriges import har vært slik (i tonn):

År	Total	Fra Norge	Total	Fra Norge
1948	2 600	2 300	13 600	600
1949	2 800	2 000	11 600	2 200
1950	2 900	2 300	12 000	5 300

Foruten ved import fra Norge dekker Danmark sitt aluminiumsbehov vesentlig fra Storbritannia. Sverige har også kjøpt en del fra Storbritannia, men det meste er kommet fra Canada.

Skandinavia sett under eet er for tiden og vil i enda høyere grad i fremtiden være avhengig av verdensmarkedet for avsetning av produksjonen av råaluminium.

Aluminiumproduksjonen i Skandinavia er under normale forhold basert på importerte råstoffer enten bauksitt eller bauksittbearbeidet til aluminiumsoksyd. I en krisesituasjon vil det foreligge visse muligheter for å erstatte bauksitten med innenlandske råstoffer, andalusitt eller labradoritt. Produksjonen av aluminiumsoksyd av disse råstoffer er imidlertid kostbarere og mer komplisert. Produksjonskapasiteten for aluminiumsoksyd i Skandinavia er ikke tilstrekkelig til å dekke behovet.

For aluminiumproduksjonen trenges videre kryolitt. Danskene har en betydelig eksport av kryolitt fra Grønland. Det forutsettes i Norge nå bygget en egen kryolittfabrikk, baseret på innenlandske råstoffer.

Videre trenges til aluminiumproduksjonen betydelige mengder elektroderåstoffer som i det vesentlige importeres.

Regulerings- og konkurranseforhold.

Regulering av produksjon og omsetning kan når det gjelder aluminium foregå i det stille på privat grunnlag, idet det canadiske selskap Aluminium Ltd. spiller en viktig rolle på verdensmarkedet og dessuten har datterselskap i de skandinaviske land. Disse forhold kan imidlertid like gjerne befordre et skandinavisk samarbeid, som det motsatte. I dag foregår nesten halvparten av den norske produksjon i statseide bedrifter. Om noen år vil disse være ansvarlig for om lag $\frac{2}{3}$ av produksjonen.

Det er ingen toll på råaluminium i de skandinaviske land, og alle tre land har aluminium på frilisten for Vest-Europa.

I Norge er det fortsatt regulering av eksporten.

I hele etterkrigstiden har aluminium vært en utpreget knapphetsvare selv om det i de sidste år kanskje ikke har gjort seg gjeldende noen *prekær* mangel. Produksjonsmessig ligger Norge meget gunstig an sammenlignet med andre land. Dette gjelder også overfor Sverige, hvor staten siden 1949 har funnet det nødvendig å subsidiere produksjonen med sv. kr. 30.— pr. tonn for å sikre fortsatt innenlandsk produksjon.

Skandinavisk samarbeid.

Råaluminiumproduksjonen i Skandinavia hadde i 1950 en verdi av størrelsesordenen 130 mill. kroner. Den beskjeftiget ca. 1000 arbeidere. Den skaffer imidlertid råvaregrunnlaget til en forarbeidende industri med stor arbeidsstokk og med en produksjon som dekker viktige behov.

Samarbeidsbestrebelsene burde derfor i første rekke gå ut på å sikre og utvide

avsetningsmarkedet for den norske produksjonen innen Skandinavia og samtidig sikre den aluminiumsforbrukende industri stabil tilgang på råaluminium. En ytterligere utvikling av sistnevnte industri vil være et bidrag til å sikre stabilere forhold innen skandinavisk næringsliv.

Siden Skandinavia vil være avhengig av utenlandske markeder når det gjelder å avsette vel halvparten av sin produksjon, vil hovedproblemet være til enhver tid å ha adgang til disse markedene.

Siden toll ingen begrensende virkning har på interskandinavisk handel med aluminium, eksisterer det ikke noe problem i denne forbindelse. En felles tollsats rundt de skandinaviske land vil neppe være hensiktsmessig. Derimot kan det vel være tvil om hvorvidt den subsidiering som blir gitt den eksisterende og planlagte aluminiumproduksjon i Sverige av forsyningsmessige grunner, er hensiktsmessig ut fra et fellesskandinavisk synspunkt. Rent generelt kan man si at siden Skandinavia allikevel i fremtiden må eksportere netto ca. 60 000 tonn råaluminium, behøver ikke det forhold at Sverige ved subsidier opprettholder sin produksjon på ca. 8 000 tonn, fremby uoverkommelige vanskeligheter hva angår avsetningsforholdene for norsk produsert aluminium. På den annen side har man det forhold at Norge sannsynligvis også i fremtiden vil ha betalingsunderskudd overfor Sverige, og at reduksjon av dette underskudd gjennom økt norsk aluminiumeksport til Sverige, vil bidra til å holde Norges kjøpeevne overfor svenske varer oppe på et høyere nivå enn ellers ville bli tilfellet. Spesielt gjelder dette dersom avsetningsmulighetene på verdensmarkedet blir dårlige, eller den internasjonale valutakonvertibilitet ytterligere blir redusert.

Siden Norge med fordel kan utvide sin aluminiumproduksjon — og faktisk står midt oppe i et veldig utvidelsesprogram — melder spørsmålet seg om å skaffe kapital til den videre utbygging. Kapitalbehovet til å nyttiggjøre de gunstige produksjonsmuligheter på dette område i Norge er imidlertid så stort at Norges egen sparevotep neppe strekker til, dersom en rimelig utvikling skal fortsette på andre næringssektorer.

Samarbeidet innenfor aluminiumindustrien vil kunne ta forskjellige former alt etter hvilke forutsetninger en bygger på når det gjelder den alminnelige økonomiske utvikling.

Under forutsetning av en ekspanderende verdensøkonomi, hvor aluminium vil være en knapphetsvare, vil samarbeidet kunne gå ut på en utbygging av de gunstige produksjonsmuligheter i Norge og en sikring av aluminiumsforsyningene i de skandinaviske land.

Forutsetter man stagnasjon eller depresjon, blir spørsmålet å opprettholde produksjonen der omkostningene er lavest og la denne produksjon finne avsetning i Skandinavia eller i utlandet.

Forutsetter man vanskelige valutaforhold og manglende valutakonvertibilitet, bør samarbeid helst gå ut på å øke den norske aluminiumeksporten til Sverige for å hindre at Norge på grunn av manglende evne til å dekke sitt importoverskudd fra Sverige, må begrense sin import derfra.

Utredning.
Kvelstoffgjødningsindustrien i Skandinavia og mulighetene
for et nærmere samarbeid.

Produksjonsforholdene.

Den eksisterende produksjon foregår i Norge og Sverige. Følgende tall viser utviklingen i de 3 sidste år:

	1948/49 tonn N	1949/50 tonn N	1950/51 tonn N
Norge.....	107 500	150 300	164 000
Sverige.....	22 600	23 800	25 500
Sum... ..	130 100	174 100	189 500

I Norge besto produksjonen i 1949—50 av ca. 15 000 tonn N som kalkammonsalpeter og ca. 10 000 tonn N cyanamid, mens resten, ca. 125 000 tonn N, vesentlig var kalksalpeter. Sveriges produksjon besto av ca. 3 000 tonn ammoniumsulfat, ca. 11 000 tonn kalkammonsalpeter og ca. 10 000 tonn cyanamid.

Følgende bedrifter produserer kvelstoff i Norge og Sverige:

Norge:

	1949/50 tonn N
A/S Odda Smelteverk..... cyanamid.....	ca. 10 000
Norsk Hydro..... kalksalpeter.....	- 120 000
..... kalkammonsalpeter.....	- 15 000
..... annet.....	- 5 000

Sverige:

Stockholm Superfosfat Fabriks A/B	
Ljungaverk.....	kalkammonsalpeter..... - 4 500
Stockvik.....	cyanamid..... - 9 000
A/S Svenska Salpeterverken	
Köping.....	kalkammonsalpeter..... - 6 200
Gassverkene, Kvarntorp og Ljunga- verk leverer.....	ammoniumsulfat..... - 2 900

Fra 1949 er det skjedd utvidelser i cyanamidproduksjonen ved Stockvik med ? tonn N.

I Norge går produksjonsplanene ut på å effektivisere de eksisterende anlegg og derved øke produksjonen av kvelstoffgjødning til ca. 190 000 tonn N i 1952—53 uten vesentlig øking av kraftforbruket. Det er sannsynlig at denne produksjonsøkning ikke vesentlig vil resultere i økt kalksalpeterproduksjon i framtiden, men i stor grad vil bli markedsført i form av fullgjødning. Denne produksjonen, som nå er meget liten, er det planer om å øke til 120 000 tonn vare (tilsvarende ca. 15 600 tonn N) årlig ved utbygging av nye anlegg.

I Sverige har det vært planer om en mindre øking i ammoniumsulfatproduksjonen. Dessuten er det planer om ny salpeterproduksjon ved Kvarntorp med en kapasitet på 18 000 tonn N.

Grovt regnet er vel den samlede produksjonskapasiteten i Norge og Sverige for året 1951—52 ca. 200 000 tonn N. Den vil i løpet av et par år være ca. 220 000 tonn N ved kapasitetsutvidelse i Norge. Om de svenske planer blir realisert, vil produksjonskapasiteten i Skandinavia om 3—4 år bli 240 000 tonn N.

Forbruk.

Forbruket av kvelstoffgjødning i de skandinaviske land har utviklet seg slik etter krigen:

	1948/49 tonn N	1949/50 tonn N	1950/51 tonn N
Danmark	45 000	61 000	70 400
Norge	25 500	37 600	31 000
Sverige	40 700	59 600	68 000
Sum . . .	110 200	158 200	169 400

Produksjonsoverskuddet eller importbehovet av kvelstoff i de tre land har været slik:

	1948/49 tonn N	1949/50 tonn N	1950/51 tonn N
Norge (overskudd)	+ 82 000	+ 112 000	+ 133 000
Danmark (underskudd)	÷ 45 000	÷ 61 000	÷ 70 400
Sverige (underskudd)	÷ 18 000	÷ 35 800	÷ 43 000
Netto . . .	+ 19 000	+ 15 200	+ 19 600

Det interskandinaviske handel.

Tallene ovenfor viser at Danmark, Norge og Sverige sett under eet i løpet av de sidste år har hatt en nettoeksport av kvelstoff på 15 000—20 000 tonn N. Dette tallet vil øke en del i årene som kommer. Tar man med i bildet at de skandinaviske land har et behov vesentlig for chilesalpeter til spesiell planteproduksjon som må dekkes med import, blir overskuddet av skandinavisk produsert kvelstoff til eksport en del større.

Siden det bare er Norge som eksporterer kvelstoff, kan den skandinaviske sam-

handel belyses ved de norske eksporttallene. Den norske eksporten til Sverige i 1951 er på rundt 40 000 tonn N og vil antakelig øke til ca. 50 000 tonn N i 1952. Den norske kvelstoffeksporten til Danmark i 1951 var ca. 55 000 tonn N. Praktisk talt hele den norske eksporten var kalksalpeter, og noen endring i sammensetningen av kvelstoffeksporten er neppe å vente før produksjonsanleggene for fullgjødelse er satt i gang.

Regulerings- og konkurranseforhold.

Sverige har ingen importregulering. Imidlertid erlegges det en toll på sv. kr. 100 pr. tonn for ammoniumnitrat og ca. n. kr. 82 pr. tonn kalkammonsalpeter (ca. n. kr. 400 pr. tonn N). (Salpetersyren er belagt med kr. 30 pr. tonn). Danmark har importregulering, men ingen tollsatser. Forholdet i Norge er stort sett tilsvarende.

Den svenske tollsats på ammoniumnitrat gjelder også for varer som inneholder over 10 % ammoniumnitrat. Dette gir den svenske ammoniumholdige kvelstoffproduksjon en betydelig beskyttelse (ca. n. kr. 400 pr. tonn N). Tollens vesentlige virkning for Norges eksport gjelder fremtidige leveringer av fullgjødelse, idet Norge som før nevnt, skal utvide fullgjødselsproduksjonen i løpet av de nærmeste år.

Det viktigste konkurranseforhold på det skandinaviske kvelstoffmarked gjør seg gjeldende mellom skandinavisk produsert kalksalpeter og kalkammonsalpeter på den ene side om importert chilesalpeter og ammoniumsulfat på den annen side.

Skandinavisk samarbeid.

Samarbeidsmessig sett ville det neppe være noen fordel for de nordiske land å ha tollsatser overfor den øvrige verden, idet de skandinaviske land sett under ett kan produsere de vanligste kvelstoffslag billigere enn praktisk talt alle andre land. En felles tollsats på kvelstoffprodukter overfor andre land ville sannsynligvis innebære et økt internt forbruk av kalksalpeter og et redusert forbruk av chilesalpeter. Den reelle virkning ville derved bli økte omkostninger ved produksjonen av slike plantevekster hvor chilesalpeteren har sine fortrinn. Dette ville ta form av en ugunstig substituering av et kvelstoffslag med et annet, sammen med høyere priser på den importerte chilesalpeter for forbrukerne av dette vare.

Tollsatsene bør derfor oppheves både innad i Skandinavia og utad for å fremme en arbeidsdeling bygd på de laveste produksjonsomkostninger.

Det bør her innskyttes at eksporten fra Norge til Sverige og Danmark i årene etter krigen har foregått til meget rimelige priser, spesielt sett i forhold til de som har vært vanlige på verdensmarkedet i de senere år. Videre bør det understrekes at Norge i tiden framover vil kunne dekke det skandinaviske behov fullt ut og til rimelige priser.

Dekningen av behovet for kvelstoffgjødelse i jordbruket i de skandinaviske land er en samarbeidsoppgave som bør vies nærmere oppmerksomhet. En økt plante-

produksjon er ønskelig i alle de skandinaviske land, og kvelstoffproduktene stilling i denne sammenheng bør studeres som et ledd i arbeidet med å dekke Skandinavias store importoverskudd av planteprodukter.

På grunn af at den norske kvelstoffeksporten til Danmark og Sverige utgjør omlag tredjeparten av Norges totaleksport til disse land, må kvelstoffsamarbeidet ses som et viktig ledd i utviklingen av den interskandinaviske samhandel. De synspunkter som er kommet til uttrykk i den norske regjeringens P.M. til den svenske regjering i samband med utbygging av kvelstoffproduksjonen ved Kvarntorp i Sverige, bør derfor tillegges stor vekt. Samhandelen med kvelstoff vil på grunn av sin størrelsesorden kunne virke sterkt inn på samhandelen i Skandinavia for andre varer enn kvelstoff gjennom sammenhengen mellom de interskandinaviske betalingsbalanser og den internasjonale valutautvikling og konjunkturutvikling.

P. M.
angående utvecklingen av Sveriges skifferoljeindustri.

I. Allmän historik.

De första försöken att framställa olja ur skiffer gjordes i Sverige i slutet av 1800-talet. Under och närmast efter det första världskriget nedlades ett betydande arbete på att finna metoder för industriell oljeutvinning ur de svenska, jämförelsevis fattiga oljeskifferna. Tekniskt gjordes vissa framsteg. De företag, som under denna tid bildades för kommersiell skifferoljeframställning, kunde emellertid icke hävda sig, när oljeimporten åter kom i gång, utan måste nedläggas, i flera fall med avsevärda förluster.

Betydelsen av en inhemsk skifferoljeindustri som reserv vid krig och avspärring uppmärksammades redan av en år 1913 tillsatt statlig kommitté. Då marinens fartyg efter det första världskriget började övergå till oljeeldning, blev frågan änyo aktuell. Ett på enskilt initiativ uppfört skifferoljeverk vid Kinne-Kleva fick verksamt statligt stöd och förvärvades år 1932 av staten. Detta verk, som under en följd av år drevs i marinförvaltningens regi, var närmast att betrakta som en försöksanläggning men utvidgades avsevärt efter beslut av 1939 och 1940 års riksdagar. Under krigsåren framställdes här ca. 7 000 ton olja årligen, när produktionen var som störst.

Vid sidan av försöksdriften vid Kinne-Kleva utfördes under de sista åren av 1930-talet vissa undersökningar rörande landets oljeskiffertillgångar och deras tillgodogörande för civila ändamål. Medan dessa undersökningar ännu pågick, vidtogs efter förslag av bränstekommissionen åtgärder för ytterligare utbyggnad av landets skifferoljeindustri. Enligt beslut av 1940 års urtima riksdag anförtroddes denna utbyggnad åt det för ändamålet bildade Svenska skifferoljeaktiebolaget, som finansierades med statsmedel. Bolagets industriella verksamhet förlades till Kvarntorp. Anläggningarna vid Kvarntorp utbyggdes etappvis under tiden 1941—1944 till en tillverkningskapacitet av ca. 70 000 ton olja per år. För utbyggnaden anvisade riksdagen sammanlagt 50,7 miljoner kronor.

År 1944 aktualiserades frågan i vilken utsträckning den svenska skifferoljeindustrien skulle upprätthållas under fredstid. Inom skifferoljebolaget gjorda utredningar gav vid handen, att betydande årliga förluster var oundvikliga vid fortsatt drift vid Kinne-Klevaverket, under det att driften vid Kvarntorp kunde väntas bli ekonomiskt självbärande efter viss rationalisering och utbyggnad av anläggningarna. På grundval härav bestämdes, att verksamheten vid Kinne-Kleva skulle nedläggas — vilket skedde år 1946 — varemot skifferoljeverket vid Kvarntorp skulle utvecklas till att på längre sikt ett räntabelt företag. 1946 års riks-

dag godkände av skifferoljebolaget fremlagda planer för den fortsatta verksamheten vid Kvarntorp och anvisade 16 miljoner kronor för skifferoljeverkets utbyggnad i en första etapp och för täckande av driftsförluster under utbyggnadstiden. År 1947 anvisade riksdagen ytterligare 3 miljoner kronor för ändamål, som stod i samband med utbyggnaden.

Skifferoljebolagets utveckling följde emellertid icke de uppställda prognoserna. Driften måste inskränkas i väsentlig grad till följd av bristen på elektrisk kraft inom landet. Produktionskostnaderna blev av olika skäl högre än väntat. I slutet av år 1947 råkade skifferoljebolaget i likviditetssvårigheter. Med anledning härav uppdrogs åt särskilt tillkallade utredningsmän — Kvarntorpsutredningen 1948 — att utreda frågan om bolagets framtida verksamhet. I avvaktan på utredningens resultat avbröts den pågående utbyggnaden av bolagets anläggningar. Till täckande av bolagets driftförluster och för betalning av beställningar, som redan gjorts för utbyggnaden, anvisade riksdagen 15 miljoner kronor.

Kvarntorpsutredningen, som avslutade sitt arbete i februari 1949, fann det vara förmånligast för staten, att skifferoljebolagets verksamhet fortsatte, och att utbyggnaden av bolagets anläggningar fullföljdes i stort sett enligt bolagsledningens tidigare planer. Till stöd för sitt ställningstagande återopade utredningen, att skifferoljeverkets värde som beredskapsreserv vid avspärring skulle höjas avsevärt genom den ökning av oljeproduktionen, som skulle bli följden av att utbyggnadsplanerna genomfördes. Utredningsresultatet syntes även bestyrka möjligheten av att driften vid Kvarntorp genom rationalisering och utvidgning skulle kunna bli ekonomiskt självbärande på längre sikt. Den beredskap i fråga om försörjningen med flytande bränsle, som en kontinuerlig verksamhet vid Kvarntorp skulle innebära, skulle sålunda kunna upprätthållas utan mera betydande kostnader för staten.

Kvarntorpsutredningens resultat förelades 1949 års riksdag, som anvisade 9,75 miljoner kronor för att slutföra den första utbyggnadsetappen av skifferoljeverkets utbyggnad. År 1950 anvisade riksdagen ytterligare ca. 12,66 miljoner kronor för att genomföra utbyggnaden i dess helhet enligt de ursprungliga planerna. Till följd av bl. a. den sedermera inträffade prisstegringen har bolagets kapitalbehov för utbyggnaden ökat med 7 miljoner kronor. Förslag om anvisande av detta belopp har föreslagits 1952 års riksdag.

II. Skifferoljeindustriens produktion och ekonomi.

Den svenska oljeskiffers halt av sådana ämnen, som kan omvandlas till nyttiga produkter, är jämförelsevis ringa. Endast en mindre del av dessa produkter kan tillgodogöras i form av olja. Anläggnings- och driftskostnaderna per ton olja blir därför förhållandevis höga. Hittills har det kapital, som investerats i den svenska skifferoljeindustrien, icke kunnat förräntas. För att skifferoljeindustrien skall kunna bli ekonomiskt självbärande på längre sikt erfordras i främsta rummet en långt driven rationalisering av driften. Vidare måste de produkter, som erhållas i

annan form än olja, tillvaratagas på det ur ekonomisk synpunkt fördelaktigaste sättet.

Oljeframställningen vid Kvarntorp försiggår dels i en anläggning med sex ugnar, dels i den s. k. Ljungströmsanläggningen. Driften vid sistnämnda anläggning förutsätter god tillgång på elektrisk kraft och har därför icke kunnat upprätthållas under de senaste åren, då kraftbrist varit rådande. Från ugnarna och Ljungströmsanläggningen erhållas i första hand en gas, innehållande större delen av de ämnen som kan nyttiggöras. Under ett första skede av skifferoljeindustriens utveckling utvanns ur gasen endast oljeprodukter och svavel. Återstoden av gasen fick utnyttjas såsom bränsle i ett till skifferoljeverket hörande ångkraftverk. Så länge Ljungströmsanläggningen kunde hållas i gång och gasmängden därför var jämförelsevis stor, fördes dock gasen genom en för ändamålet anlagd gasledning till Örebro, där den användes på samma sätt som vanlig lysgas, framställd ur stenkol.

I 1946 års utbyggnadsprogram ingick bl. a. en anläggning för framställning av komprimerad gas, s. k. gasol. Genom denna anläggning, som fullbordades år 1950, har det blivit möjligt att uttaga de värdefullaste beståndsdelarna ur gasåterstoden från olje- och svavelverken. Gasolen har i första hand avsetts komma till användning såsom hushålls- och industribränsle. Ursprungligen tänkte sig skifferoljebolagets ledning att en del av den producerade gasolen skulle vidareförädlas. Vissa preliminära riktlinjer för en kemiskt-tekniskt industri med gasol som råvara utarbetades inom bolaget i anslutning till 1946 års utbyggnadsprogram. Sedan efterfrågan på gasol för direkt användning visat sig överstiga tillverkningskapaciteten, har emellertid planerna på en dylik förädlingsindustri tills vidare skrinlagts.

Den gas, som återstår, sedan olja, svavel och gasol utvunnits ur skiffergasen, användes för närvarande såsom bränsle i ångkraftverket, d. v. s. för framställning av elektrisk energi. Till kraftgenerering användes också överskottsånga från vissa skifferugnar. Den alstrade elkraften försäljes till statens vattenfallsverk för distribution genom det allmänna kraftnätet. Det pris, som betalas för elkraften, är beroende på vattenkrafttillgången inom landet och blir vissa tider av året förhållandevis lågt.

Den pågående utbyggnaden av skifferoljeverket vid Kvarntorp — som väntas bli helt genomförd i slutet av år 1952 — syftar till en avsevärd ökning av verkets produktion. Den beräknade storleken av denna produktionsökning belyses av följande uppgifter om den årliga tillverkningen.

Produkt		Årlig tillverkning	
		före utbyggn.	efter utbyggn.
Brännolja	m ³	35 400	61 700
Bensin	m ³	10 800	17 600
Svavel	ton	13 500	23 150
Gasol	ton	600	13 000
Elkraft (ur restgas och överskottsånga)	milj. kWh	33	117

Trots denna produktionsökning, som åstadkommits utan att driftskostnaderna stigit i motsvarande mån, är skifferoljeverkets räntabilitet ännu icke fullt säkerställd. Skifferoljebolagets ledning har gjort omfattande undersökningar beträffande möjligheterna att ytterligare förbättra driftsekonomin och därvid bl. a. sökt finna en mera fördelaktig användning för den restgas och överskottsånga, som nu utnyttjas för framställning av elkraft. Detta har synts så mycket angelägnare som priset på den elkraft bolaget föräsljer är varierande och tidvis ganska lågt. Tekniskt sett kan restgasen användas som utgångsmaterial vid framställning av metanol, syntetisk bensin och kvävegödselmedel (kalksalpeter). För metanolframställning äro emellertid förutsättningarna mindre goda på grund av gasens höga kvävehalt. Dessutom motsvarar den svenska förbrukningen av metanol blott omkring hälften av den kvantitet, som skulle kunna produceras av Kvarntorpsgasen. Vad beträffar framställning av syntetisk bensin har det visat sig, att den tillgängliga gaskvantiteten blir alldeles för liten för att en dylik tillverkning skall kunna drivas ekonomiskt. Vid kalksalpeterstillverkning utnyttjas gasens innehåll av kväve och framställningskostnaderna kan hållas jämförelsevis låga, så gasen samt ånga och elkraft finnas tillgängliga i erforderliga kvantiteter. Ur Kvarntorpsverkets synpunkt har sistnämnda alternativ befunnits vara det fördelaktigaste. Med hänsyn härtill har bolagsledningen låtit utarbeta ett konkret förslag till en fabrik för framställning av kalksalpeter vid Kvarntorp.

I samband med behandlingen av skifferoljebolagets anslagsfråga år 1949 uttalade riksdagens statsutskott, att det kunde vara välbetänkt att låta undersöka, om icke samarbete mellan bolaget och den kemisk-tekniska industrien inom landet lämpligen borde åstadkommas. Med anledning av detta uttalande har bolagsledningen tagit kontakt bl. a. med Kooperativa förbundet, som redan tidigare visat intresse för användande av skiffergas som råvara vid tillverkning av kvävegödselmedel. Förhandlingarna mellan bolaget och KF har resulterat i en preliminär överenskommelse, enligt vilken KF skall svara för hela finansieringen av den tillämnade kalksalpeterfabriken vid Kvarntorp. Något kapitaltillskott av statsmedel skall således icke komma i fråga. Skifferoljebolaget skall å sin sida förbinda sig att till företaget mot ersättning leverera erforderliga mängder gas, ånga och elektrisk kraft.

Förhandlingarna mellan skifferoljebolaget och KF är ännu ej slutförda. Innebördens av den mellan parterna träffade preliminära överenskommelsen har emellertid bringats till riksdagens kännedom genom propositionen nr. 100/1952.

III. Den planerade kalksalpeterstillverkningen och kväveimporten från Norge.

Därest de fortsatta förhandlingarna mellan skifferoljebolaget och KF leder till en godtagbar överenskommelse, skall uppförandet av kalksalpeterfabriken vid Kvarntrop påbörjas så snart byggnadstillstånd erhålles. Byggnadstiden beräknas till omkring två år. Kalksalpeterstillverkningen kan sålunda börja tidigast under 1954. Anläggningen kommer att planeras för en nominell till-

verkningskapacitet av 18 000 ton kväve per år. Årsproduktionen kan beräknas komma att uppgå till omkring 15 000 ton kalksalpeter, räknat i kväve.

Sveriges förbrukning av kvävegödselmedel har visat en kraftig stegring under de senaste åren. En avsevärd och efter kriget växande andel av förbrukningen har täckts genom import från Norge. Utvecklingen belyses närmare av följande uppgifter.

Gödselår (1/7—30/6)	Förbrukning ton kväve	Import från Norge ton kväve	⁰ / ₀ av förbrukningen
1936—37	25 200	9 800	39
1937—38	25 780	9 960	39
1938—39	27 760	9 440	34
1945—46	44 250	16 290	37
1946—47	41 560	15 870	38
1947—48	37 600	14 460	38
1948—49	40 620	16 000	39
1949—50	59 640	27 270	46
1950—51	68 000	32 220	47
1951—52 (ber.)	71 900	48 200	67

Såsom framgår av uppgifterna har importen från Norge tredubblats under den senaste tre-årsperioden och mellan åren 1950—51 och 1951—52 stigit med ungefär 16 000 ton, räknat i kväve. Sistnämnda ökning förklaras delvis av att den svenska produktionen under senaste tiden sjunkit betydligt av olika skäl.

Den fortsatta utvecklingen i fråga om förbrukningen av kvävegödselmedel i Sverige är vanskelig att förutsäga med någon större grad av säkerhet. Landets årsbehov av kvävegödselmedel har för ej länge sedan av en expert uppskattats till 68 000 ton, i kväve räknat. Den verkliga förbrukningen har dock redan ej oväsentligt överskridit denna kvantitet. Enligt de senaste prognoserna kommer förbrukningen under gödselåret 1952—53 att stiga till omkring 82 000 ton kväve, vilket skulle innebära en ytterligare konsumtionsökning med drygt 10 000 ton per år. Med hänsyn till de tidigare erfarenheterna är det emellertid icke osannolikt, att även denna siffra kommer att överskridas under 1952—53 och att konsumtionsökningen kan komma att fortsätta efter nämnda år om tillförseln medgiver. Det torde därför finnas starka skäl för antagandet, att den nya kalksalpeterproduktionen vid Kvarntorp, som kan sättas i gång tidigast under år 1954, icke kommer att medföra någon mera väsentlig minskning på längre sikt av Sveriges importbehov i fråga om kvävegödselmedel,

P. M.
Kväveindustrien.

Utskottet har också tagit upp till behandling frågan om ett närmare nordiskt samarbete inom kväveindustrien. Vid utskottets möte i Stockholm i januari 1952 framlade man från norsk sida en promemoria i ämnet. I denna promemoria lämnades uppgifter om tillverkning, konsumtion och handeln med kvävegödselmedel i Skandinavien. Det framgår sålunda att kvävegödselmedel endast tillverkas i Norge och Sverige samt uppgick år 1950—51 till i Norge 164 000 ton och i Sverige 25 000 ton rent kväve. I Norge har man planer på att effektivisera existerande anläggningar och att därigenom öka produktionen av kvävegödselmedel till ca. 190 000 ton rent kväve under 1952—53 utan väsentlig ökning av kraftförbrukningen. I Sverige har man haft planer på en mindre ökning av ammoniumsulfatproduktionen. Dessutom planeras en ny salpeterproduktion i Kvarntorp med en kapacitet av 19 000 ton rent kväve.

Förbrukningen av kvävegödselmedel i Danmark, Norge och Sverige var under 1950—51 169 400 ton vilket innebär ett produktionsöverskott totalt sett av 19 600 ton rent kväve. Ifråga om konkurrensförhållandena på den skandinaviska marknaden är att märka, att den svenska kväveindustrien har ett tullskydd för ammoniumnitrat med 100 sv. kr. per ton. En stor del av den svenska kväveproduktionen sker i form av kalkkamonsalpeter. Dette gödselmedel innehåller över 10 % ammoniumnitrat. Enligt en särskild föreskrift i tulltaxan behandlas kalkkamonsalpeter, med en halt av ammoniumnitrat högre än 10 %, såsom ammoniumnitrater, d. v. s. tullbelägges med 100 sv. kr. per ton. Denna tull är rent prohibitiv och skulle för norsk kalkkamonsalpeter innebära en tullsats av ca. 400 n. kr. per ton rent kväve.

I den norska kväve-promemorian framhålles ifråga om möjligheterna till skandinaviskt samarbete:

„Samarbetsmässigt sett kan det knappast vara någon fördel för de nordiska länderna att ha tullsats gentemot omvärlden, eftersom de skandinaviska länderna totalt sett kan tillverka de vanligaste kvävegödselmedlen billigare än praktiskt sett alla andra länder. En gemensam tullsats på kvävegödselmedel gentemot andra länder kunde antagligen medföra en ökad inhemsk förbrukning av kalksalpeter och en minskad förbrukning av chilesalpeter. Den sakliga återverkningen härav skulle bli ökade omkostnader vid framställningen av sådan gröda där chilesalpeter har särskilda fördelar. Resultatet skulle kunna bli ett olämpligt utbyte

av ett kvävegödselmedel mot ett annat samtidigt med högre priser för de förbrukare som använde importerad chilesalpeter.

Tullsatserna böra därför upphävas både inom Skandinavien och utåt för att främja en arbetsfördelning baserad på de lägsta produktionskostnaderna.

Det bör inskjutas att exporten från Norge till Sverige och Danmark under åren efter kriget försiggått till mycket rimliga priser speciellt i jämförelse med dem som varit vanliga på världsmarknaden på senare år. Vidare bör understrykas, att Norge framdeles torde kunne täcka det skandinaviska behovet och till rimliga priser.

Tillgodoseendet av de skandinaviska ländernas jordbruksbehov av kvävegödselmedel är en samarbetsuppgift som bör ägnas närmare uppmärksamhet. En ökad produktion av olika grödor är önskvärd i alla skandinaviska länderna och kvävegödselmedlens ställning i detta sammanhang bör studeras såsom ett led i arbetet att täcka Skandinavien stora importöverskott av olika grödor.

Med hänsyn till att den normala kvävegödselmedelsexporten till Danmark och Sverige utgör ungefär en tredjedel af Norges totala export till dessa länder måste samarbetet ifråga om kvävegödselmedel ses som ett viktigt led i den interskandinaviska samhandeln. De synpunkter som komma till uttryck i en av norska regeringen till den svenska regeringen överlämnad promemoria i samband med en kvävegödselproduktion vid Kvarntorp i Sverige bör därför tilläggas stor vikt. Samhandeln med kvävegödselmedel torde på grund av sin storleksordning kunna starkt påverka samhandeln inom Skandinavien beträffande andra varor med hänsyn till sambandet mellan internationella betalningsbalanser och internationella valutautvecklingen och konjunkturutvecklingen.“

I anledning av de i den norska promemoria framförda synpunkterna på det prohibitiva tullskyddet på den svenska produktionen av ammoniumhaltiga kvävegödselmedel tog de svenska ombuden kontakt med representanter för hithörande svenska industrier. Till utskottet har sedan från svensk sida överlämnats en promemoria innehållande den svenska industriens synpunkter på en gemensam nordisk marknad beträffande kvävegödselmedel. Ur denna må följande transumerade delar citeras. „Till följd av kvävegödselmedlens utbytbarhet anpassas priset på de svensktillverkade kvävegödselmedlen efter prisnivån på den från Norge importerade kalksalpetern. Tullerna medföra sålunda icke något prisskydd för den svenska kväveindustrien och därför icke heller någon fördyring för de svenska konsumenterna. Vid en i stort sett lika prissättning på olika kvävegödselmedel kommer emellertid den svenska marknaden för ammoniumsulfat och kalksalpeter att förbehållas den svenska industrien.

Det är klart att man i dagens läge kan fråga sig vilken betydelse en sådan preferensställning egentligen har för den svenska industrien. Om man går tillbaka i tiden, har det funnits situationer på 20- och 30-talen då utländska kvävegödselmedel dumpades på den svenska marknaden och ingen säkerhet föreligger att icke en sådan situation kan återupprepas speciellt med hänsyn till utvecklingen

av kväveproduktionen under senare tid. Man kan därför inte med fog påstå att dessa tullar äro betydelselösa och utan olängenheter kunna upphävas. Frågan är emellertid svårbedömbär och dette bestyrkas också av att det inom den svenska kväveindustrien i fråga finnas både sådana som icke skulle motsätta sig ett avskaffande och sådana som tala för ett bibehållande av tullarna.

Frågan om ett marknadsskydd för den svenska kväveindustrien kan icke isolerat bedömas med hänsyn enbart till kvävegödselmedlen. Ammoniak och salpetersyra äro viktiga varor även för den övriga svenska kemiska industrien. Det kan emellertid icke löna sig att fabricera dessa kemikalier enbart för vidareanvändning inom den övriga kemiska industrien. En kombination med kvävegödselproduktion är nödvändig för att få en sådan omfattning på produktionen av ammoniak och salpetersyre som medför rimliga produktionskostnader. Härtill komma beredskapssynpunkter såväl vad beträffar sprängämnen som gödselmedel.“

.....
 „I den mån utskottets fortsatta arbete ger anledning till antagande att et nordiskt frihandelsområde omfattande den övervägande delen av den nordiska samhandeln är möjligt och önskvärt ur samtliga länders synpunkter torde frågan om inbördes tullfrihet och eventuellt tullskydd utåt för kvävegödselmedel få upptagas till förnyad prövning.“

**Særudtalelser til møteprotokollen for utvalgets møte i København
23.—24. maj 1952.**

Fra *norsk* side udtaltes:

„På bakgrunn av Utvalgets drøftelser vedrørende kvelstoffindustrien har de norske medlemmer funnet det nødvendig å avgi følgende uttalelse:

„Den redegjørelse de norske medlemmer fremla under Utvalgets møte 14.—15. januar 1952 og det norske Utenriksdepartements PM overlevert til det svenske Utenriksdepartement 9. oktober 1951 begrunner nærmere det norske syn vedrørende planene for igangsettelse av kvelstoffproduksjon ved Kvarntorp.

De norske medlemmers syn kan oppsummeres i korthed som følger:

Den norske kvelstoffproduksjon, inklusive de forestående produksjonsutvidelser, vil i tiden framover kunne dekke det skandinaviske behov fullt ut og til rimelige priser.

Den norske kvelstoffeksport til Danmark og Sverige utgjør omlag tredjeparten av Norges totaleksport til disse land.

Produksjonen ved Kvarntorp, anslått til ca. 15 000 tonn N ved produksjonskapasitet 18 000 tonn, tilsvarer ca. $\frac{1}{3}$ av den for 1951—52 beregnede norske kvelstoffeksport til Sverige, eller ca. 12—16 % av Norges totaleksport til Sverige. Igangsetting av denne produksjon vil dermed måtte antas å medføre en meget betydelig svikt også i Norges fremtidige eksportmuligheter til Sverige.

Norge har regelmessig hatt meget betydelige underskudd i sin betalingsbalanse overfor Sverige, således 271,7 mill. kr. over Den europeiske betalingsunion for budgettåret 1950—51.

Mulighetene for fremtidig konvertering over tredje lands valuta av slike underskudd synes usikre. Enten en vil kunne oppnå konvertering eller ikke, vil en svikt i de norske eksportmuligheter overfor Sverige av den størrelse det her gjelder i alle tilfeller svekke mulighetene for norsk import fra Sverige. Hvis konvertibiliteten skulle svikte, vil det virke overmåte sterkt forringende.

Ethvert land må kunne gå inn for de produksjoner som landet finner fordelaktig for seg av økonomiske eller andre grunner, såsom de beredskapsmessige. Men det er selvfølgelig nødvendig at man holder seg for øyet hvilke konsekvenser det kan få.

De norske medlemmer av Utvalget kan kun beklage at de her omhandlede planer, som naturlig faller inn under punkt 3 i Utvalgets mandat og som desuten har været gjenstand for integrasjonsstudier innen Organisasjonen for europeisk

økonomisk samarbeid (OEEC), fremmes uansett de uheldige følger dette må be-
fryktes å få for norsk-svensk samhandel".“

Den *svenske* udtalelse havde følgende ordlyd:

„De svenska medlemmerna av utskottet inse till fullo, att tillkomsten av kalksalpeterproduktionen vid skifferoljebolagets anläggningar i Kvarntorp kommer att få återverkningar på den svensk-norska samhandeln. Med hänsyn till kväveindustriens centrala ställning i norskt näringsliv är därför den från de norska ombudens sida framförda oron naturlig. Emellertid kommer den svenska produktionen icke till stånd förrän tidigast 1955. Det finns grundad anledning antaga att den ökning av den svenska konsumtionen av kvävegödselmedel som ägt rum under de senaste åren kommer att fortsätta och att den svenska marknaden därför på några års sikt blir i stånd att absorbera ett tillskott på 15 000 ton. Den norska exporten av kalksalpeter till Sverige bör under sådana förhållanden kunna upprätthållas vid sin nuvarande nivå.

Som framgår av den till protokollet fogade promemorian har Kvarntorpprojektet uppkommit efter rent företagsekonomiska överväganden. Vid fria marknadsförhållanden förväntas det nämligen ge Skifferoljebolaget bästa ekonomiska utbyte av restgas och ånga samtidigt som kalksalpetern, som icke åtnjuter något tullskydd, beräknas kunna avsättas till konkurrenskraftige priser.

De svenska medlemmerna anse därför att ett genomförande av Kvarntorpprojektet icke strider mot strävandena till ökad industriell arbetsfördelning och specialisering inom de nordiska länderna. Utskottets direktiv få nämligen, enligt de svenska medlemmarnas uppfattning, icke tolkas på så sätt att statsmakterna i det nordiska ekonomiska samarbetets namn skulle söka att i något nordiskt land förhindra uppkomsten av en industri som kan förväntas bli konkurrenskraftig på en gemensam nordisk marknad.“

Rapport til den svenske regering fra de svenske medlemmer af Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde.

(Forfattet af udvalgets sagkyndige, sekretær *Lars Frisk*).

Det gemensamma nordiska utskottet för ekonomiskt samarbete, vari Danmark, Island, Norge och Sverige är representerade, började sin verksamhet under år 1948. Utskottet har sedan dess hållit 15 sammanträden omväxlande i Köpenhamn, Oslo och Stockholm. Utskottet har f. n. följande medlemmar: f. d. nationalbankdirektör *C. V. Bramsnæs* och departementschef *E. Sveinbjørnsson* från Danmark, direktör *Birgir Kjaran* från Island, rektor *R. Mork*, generaldirektör *N. Vogt* och kontorsjef *O. Gjelsvik* från Norge samt från Sverige överdirektör *Karin Kock*, f. d. kansli-rådet *K. von Horn* och fil. lic. *J. Nordenson*. Överdirektör *Kock* är f. n. ordförande i utskottet.

Vid ett möte i Oslo den 23—24 februari 1948 mellan Danmarks, Islands, Norges och Sveriges utrikes- och handelsministrar och ordföranden i det danska ministerutskottet för ekonomi och försörjning fick utskottet följande direktiv: "att som ett bidrag till den allmänna ekonomiska återuppbyggnaden efter kriget upptaga de frågor, som voro av gemensamt intresse för de nordiska ländernas ekonomi. Utskottet skulle i främsta rummet undersöka möjligheterna *dels* att införa en gemensam nordisk tulltaxa såsom en förutsättning för det fortsatta arbetet på en nordisk tullunion, *dels* att nedsätta tullsatserna och begränsa de kvantitativa handelsrestriktionerna mellan de nordiska länderna, *dels* att utvidga arbetsfördelningen och specialiseringen mellan de nordiska länderna i samarbete med enskilda näringsgrenar samt närings- och fackliga organisationer, varvid även borde undersökas möjligheterna att främja ny produktion till komplettering av dessa länders näringsliv, *dels* och att utbygga redan förekommande handelspolitiskt samarbete utåt."

Vid sistnämnda ministermöte i Oslo beslöts även att utskottet skulle ha rätt att tillkalla experter samt att efter medgivande från regeringarna tillsätta särskilda underutskott.

Preliminär rapport i januari 1950 inget underlag för tullunionen.

I januari 1950 lämnade utskottet en preliminär rapport till de nordiska ländernas regeringar. Huvuddelen av rapporten ägnades frågan om en nordisk tullunion omfattande Danmark, Norge och Sverige. Island hade i detta sammanhang när-

mast ställningen som observatör inom utskottet med intresse huvudsakligen för det tulltekniska samarbetet. I rapporten framhölls, att man genom en tullunion skulle få en gemensam nordisk marknad med de betydande fördelar som skulle följa därav. Danmark, Norge och Sverige har i runt tal 14 milj. invånare och deras samlade konsumtionsbehov torde i många fall utgöra tillräcklig grundval för en massproduktion med låga produktionskostnader. En förstärkning av unionsländernas konkurrensförmåga på världsmarknaden borde därför kunna vara möjlig. Man var inom utskottet enig om att en tullunion skulle innebära en fördel för Norden i dess helhet. Återverkningarna för olika industrier och näringar i de enskilda länderna kunde emellertid, bl. a. i avsaknad av en yttre gemensam tulltaxa, redovisas endast översiktligt i den preliminära rapporten. Man fick naturligtvis räkna med åtskilliga övergångssvårigheter för näringslivets del inom samtliga tre länder. För att mildra dessa ansåg sig utskottet böra räkna med en allmän övergångsperiod om förslagsvis tio år, under vilken tid de inbördes tullarna och handelsregleringarna skulle successivt avvecklas.

Utskottets rapport var enhällig, men de norska ombuden i utskottet ansåg det erforderligt att i ett särskilt avsnitt i rapporten redovisa vissa allvarliga problem, som skulle uppkomma i Norge, om landet inträdde i en nordisk tullunion. I detta avsnitt framhölls, att en nordisk tullunion skulle kunna bli till fördel för Norge, endast om man först vidtog särskilda anordningar för att balansera utvecklingen inom tullunionsområdet.

Till sist uttalade utskottet följande: »Såsom inledningsvis nämnts har utskottet icke för närvarande kunnat framlägga ytterligare material till belysning av den nordiska tullunionsfrågan. Utskottet är emellertid av den uppfattningen, att de överläggningar, som ägt rum inom utskottet, klargjort för medlemmarna, att det vid införandet av en nordisk tullunion — oberoende av de fördelar, som en sådan på lång sikt synes medföra för Norden i dess helhet — torde uppkomma vissa svårigheter för samtliga deltagande länder. Såsom framgår av ovanstående har dessa svårigheter särskilt understrukits av utskottets norska medlemmar. De ha — under beaktande av den sannolika ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren — för Norges del tillagt dessa svårigheter större vikt än de fördelar, som kunna uppnås medelst en union, därest icke särskilda anordningar vidtagas, som skulle bidra till att övervinna svårigheterna. Utskottet har kommit till den uppfattningen, att de här berörda svårigheterna äro av en sådan storleksordning, att de icke för närvarande kunna lösas av deltagarländerna, varför det följaktligen saknas underlag för att nu genomföra en tullunion omfattande alla fyra länderna — Danmark, Island, Norge och Sverige. Utskottets samtliga medlemmar äro nämligen ense om, att en tullunion endast bör ingås under förutsättning att alla parter känna sig övertygade om nyttan härav.

Därest det skulle visa sig möjligt att vidtaga särskilda anordningar i syfte att övervinna svårigheterna, torde utskottets föreliggande rapport sannolikt kunna tjäna som utgångspunkt för de ytterligare överväganden och utredningar, som

måste företagas, innan man kan taga definitiv ställning till frågan om en nordisk tullunion.»

Jordbrukets ställning i samband med en tullunion.

På ett tidigt stadium av utskottets överläggningar om frågan om en nordisk tullunion behandlades de problem, som är förenade med jordbrukets ställning i en tullunion. Utskottet hade emellertid den uppfattningen att dessa spörsmål ur såväl ekonomisk och social som politisk synpunkt var av sådan art, att de borde bli föremål för överbäggande av särskilda sakkunniga. Sedan vederbörande regeringar orienterats härom, anmodade därför utskottet jordbruksorganisationerna i Danmark, Norge och Sverige att i samråd upptaga frågan om hur jordbruket skulle kunna inpassas i en eventuell nordisk tullunion.

De nordiska lantbruksorganisationerna har gjort en undersökning om dessa problem genom Nordens Bondeorganisationers Centralråd (NBC), som utsett särskilda sakkunniga för detta arbete. Dessa sakkunniga har utarbetat en rapport, som sedermera av det nordiska utskottet överlämnats till regeringarna och andra intresserade.

Rapporten hade kommit utskottet till handa till dess möte i Stockholm i slutet av januari 1952. Utskottet ansåg emellertid, att det knappast på nuvarande stadium av utskottets arbete — som koncentrerar sig på mera begränsade undersökningar om möjligheterna för att införa en gemensam nordisk marknad för vissa näringsgrenar — förelåg anledning att närmare behandla de i rapporten diskuterade problemen om jordbrukets ställning i en nordisk tullunion. Utskottet har därför icke tagit ställning till i rapporten framställda förslag.

Samarbetsprogrammet och de internationella bestämmelserna.

Utskottets år 1950 avgivna preliminära rapport blev föremål för överläggningar vid ett nordiskt utrikesministermöte i Stockholm den 10—11 mars 1950 och ett utrikes- och handelsministermöte i Köpenhamn den 20 november 1950. Vid det sistnämnda mötet enades man om att uppdraga åt utskottet att i sin fortsatta verksamhet »undersöka de principella och tulltekniska förutsättningarna för ett avskaffande av tullarna mellan de nordiska länderna inom vissa områden av näringslivet eller för vissa varugrupper. I sin rapport borde utskottet ange de varuområden, där ett sådant samarbete kan tänkas vara av gemensamt intresse och vilka därför i första hand böra närmare undersökas.»

Då dessa riktlinjer uppdrogs för utskottets fortsatta arbete, torde man särskilt ha tänkt på sådana varor, där en större marknad ger bättre förutsättningar för massproduktion och specialisering, men där nuvarande tullar lägger hinder i vägen. En dylik arbetsmetod förutsätter ett nära samarbete också mellan näringslivets organisationer och kan leda till nordisk arbetsfördelning samt samordning av investeringarna inom vissa industrier. Det kan också uppstå behov av krediter samt

långtidsavtal rörande vissa varor. Särskilt från norsk sida har man visat intresse för dessa problem.

När det gäller att bedöma de yttre möjligheterna att genomföra ett samarbetsprogram, begränsat till de nordiska länderna, måste man ta hänsyn till vissa internationella bestämmelser. I artikel I, punkt 1, i allmänna tull- och handelsavtalet (General Agreement on Tariffs and Trade—GATT), vartill bl. a. Danmark, Norge och Sverige är anslutna, föreskrives mest-gynnad-nations-behandling de avtalsslutande parterna emellan med avseende såväl på tullar och avgifter av alla slag som på alla regler och formaliteter i samband med import och export. Vissa vid GATT:s tillkomst redan i kraft varande preferenser, som angivits i ett antal vid avtalet fogade bilagor, fick undantagsvis bibehållas, men någon ökning av preferensmarginalen är icke tillåten. Som ett undantag från mest-gynnad-nationsprincipen kan emellertid betraktas artikel XXIV, som under vissa villkor tillåter upprättande av tullunioner, frihandelsområden eller ingående av en sådan interimsoverenskommelse, som kan erfordras för bildande av en tullunion eller ett frihandelsområde. En förutsättning för att en preferensordning skall kunna godkännas som en tullunion är att tullar och andra handelsrestriktioner upphävs för i stort sett all samhandel mellan unionsländerna. Motsvarande förutsättning för ett frihandelsområde behöver bara vara uppfylld beträffande sådana varor, som har sitt ursprung i något av länderna. I en tullunion skall tullar och andra handelsrestriktioner gentemot utomstående länder vara i stort sett desamma för alla unionsländerna, medan detta icke behöver vara fallet i ett frihandelsområde.

Såsom framgår av ovanstående kräver ett hänsynstagande till de nordiska ländernas övriga handelspartners och särskilt då övriga GATT-länder att ett upphävande av tullar och andra restriktiva handelsregleringar dem emellan sker i en internationellt accepterad form t. ex. genom införande av en tullunion eller ett frihandelsområde eller genom ett interimistiskt arrangemang, som skall leda fram till en tullunion eller ett frihandelsområde.

Olika branschområden undersöks nu steg för steg.

Det nordiska utskottets verksamhet under de närmaste åren torde nu få inriktas på att steg för steg utröna branschområden, där en gemensam nordisk marknad kan vara till nytta för samtliga nordiska länder. Skulle det härvid visa sig, att handelsomsättningen inom sådana branschområden inklusive det redan stora tullfria varuutbytet kan sägas motsvara en tillräckligt stor del av samhandeln mellan respektive länder, kan det bli aktuellt att utforma en plan för en successiv övergång under exempelvis 10 år till en gemensam fri nordisk marknad. Med framläggande av en sådan plan kan man sedan söka få internationellt godkännande av en gemensam nordisk marknad för ifrågavarande varugrupper.

För närvarande har utskottet begränsat sin verksamhet till att närmast söka klarlägga de tullmässiga förutsättningarna för en gemensam nordisk marknad

inom olika näringsgrenar. Emellertid reser sig vid sidan av tullfrågorna en rad problem av annan än tullmässig natur och utskottet kommer småningom att i ökad grad få anledning att söka klarlägga även dessa.

I Sverige hölls under hösten 1949 och i Norge under sommaren 1950 interna konferenser med vissa industrigrenar i syfte att undersöka förutsättningarna för en gemensam nordisk marknad. För Danmarks del har de danska ombuden i utskottet tagit kontakt under hand med aktuella industribranscher. När det nu gäller att planera de fortsatta branschundersökningarna har utskottet helt naturligt i första hand intresserat sig för sådana branscher, där man med ledning av dessa tidigare kontakter haft anledning räkna med ett visst intresse för själva frågeställningen.

Nyttiga informella diskussioner mellan nordiska industrier.

Med utgångspunkt i de direktiv, varom utrikes- och handelsministrarna enats i november 1950 i Köpenhamn, har man inom utskottet diskuterat den principiella och praktiska uppläggningsmetoden av det fortsatta arbetet. I samråd med intresserade näringsorganisationer har utsetts särskilda sakkunniga, som antingen är sysselsatta inom vederbörande industri eller som har när anknytning till denna. Under utskottets ledning anordnas gemensamma möten växelvis i Köpenhamn, Oslo och Stockholm mellan dessa sakkunniga och representanter för vederbörande bransch i de tre länderna. Efter sammanträdena avges rapport till utskottet om de erfarenheter, som vunnits. Utskottet har under sina senare undersökningar uppdragit åt någon till utskottet nära knuten person att ansvara för respektive undersökningar samt att fungera såsom referent vid utskottets behandling av frågor rörande respektive bransch.

Inom utskottet har man ansett att direkt kontakt mellan branschrepresentanterna från de tre länderna under utskottets ledning skulle vara en praktisk utredningsmetod. Erfarenheten har bekräftat, att en sådan konfrontation av de nationella branschintressena är verkningfull och att man under förutsättningslösa och informella diskussioner kan klarlägga de viktigare problemställningarna samt konstatera och i vissa fall undanröja eventuella motsättningar. Det visade sig redan vid de första undersökningarna, som omfattade ett begränsat område av den kemiska industrien, att insamlandet av statistiska uppgifter icke behöver vara särskilt vidlyftig.

De möten, som kommit till stånd på utskottets initiativ med representanter för vissa industribranscher i de nordiska länderna har helt naturligt varit av preliminär karaktär och har uteslutande tagit sikte på att framskaffa upplysningar. Representanterna för ifrågavarande branscher har icke varit utrustade med fullmakter från sina organisationer, utan deras uttalanden ifråga om verkningarna av en gemensam nordisk varumarknad på deras område har varit uttryck endast för deras egen personliga uppfattning. Icke desto mindre är utskottet av den uppfattningen, att även personliga uttalanden från personer, vilka kan förutsättas vara

väl insatta i ifrågavarande branschers problem, kan vara vägledande för utskottets fortsatta arbete.

Det ligger i sakens natur, att man på nuvarande tidiga stadium av utskottets undersökningar icke kan lämna någon mera ingående redogörelse för utskottets överväganden beträffande olika branscher. Detta gäller icke minst med hänsyn till det samband, som så ofta råder mellan produkter från olika branscher; färdigprodukter från en bransch kan sålunda ha karaktär av råvaror i en annan och samma vara kan ha alternativa användningsmöjligheter, vilket allt försvårar en översikt. Även med hänsyn till det förhållandet att en gemensam nordisk marknad måhända kräver, att mera enhetliga grundläggande produktionsförutsättningar skapas t. ex. beträffande löner, skatter, sociala förmåner m. m., är det föga ändamålsenligt att gå in på någon detaljdiskussion. Det kan emellertid vara av intresse att redan nu redovisa några av de allmänna intryck, som man fått från utskottets branschundersökningar.

Kemisk industri föremål för den första undersökningen.

Vid sitt möte i Oslo i januari 1951 beslöt utskottet välja den kemiska industrien för sin första branschundersökning. Det visade sig emellertid senare av olika skäl vara lämpligt att först koncentrera arbetet på ett begränsat område inom denna bransch. Utskottet valde då att börja med färg- och fernissindustrien. I november 1951 hölls sålunda ett möte i Oslo mellan särskilda experter, vissa medlemmar av utskottet samt representanter för färg- och fernissindustrien i Danmark, Norge och Sverige. I februari 1952 hölls sedan i Stockholm ett möte med representanter för plastindustrien i de tre länderna. Slutligen har tung kemisk industri blivit föremål för diskussion vid ett möte i Köpenhamn i juni 1952.

Huvudintrycket från dessa sammanträden och undersökningar är, att både de tidigare nämnda särskilda experterna och industriernas representanter har den uppfattningen, att de svårigheter, som kan tänkas uppstå för de olika ländernas industrier till följd av en gemensam nordisk marknad, förhållandevis lätt bör kunna övervinnas. Upprepade gånger har även uttalats, att en gemensam nordisk marknad under vissa förutsättningar skulle innebära betydande fördelar för industrierna i samtliga nordiska länder.

På det kemiska området har emellertid framkommit tre problemkomplex av större räckvidd, nämligen prissättningen på linolja i Sverige, vissa olikheter ifråga om prissättningen för industrisprit i samtliga tre länder samt de svårigheter för elkraftskrävande svensk industri, som kan uppkomma till följd av det lägre priset på elektrisk kraft i Norge.

Linoljefrågan ligger i korthet till på följande sätt. Priset på linolja i Sverige fastställs periodvis av myndigheterna som ett led i den svenska jordbruksregleringen. Priset kan därigenom ibland komma att avvika uppåt eller nedåt från världsmarknadspriset. De norska och danska linoljekonsumenterna är däremot hän-

visade till att köpa linolja till sedvanligt marknadspris. Denna olikhet kan — i varje fall vid vissa tillfällen — medföra någon snedvridning av konkurrensen på den nordiska färg- och fernissmarknaden.

Även marknaden för industrisprit företer vissa olikheter mellan Danmark, Norge och Sverige huvudsakligen på grund av att prisnivån på skilda sätt genom statens medverkan hålles på olika höjd. Eftersom sprit är en viktig råvara för ett flertal betydelsefulla produkter, vore det för ett närmare nordiskt samarbete på det kemiska området önskvärt, att sådana olikheter undanröjdes.

Produktion av ett antal kemiska varor, däribland kalciumkarbid, kiselkarbid samt kvävegödselmedel och andra kväveföreningar kräver mycket elektrisk kraft och kraftkostnaderna är av utslagsgivande betydelse i tillverkningskalkylen. Kraftpriset från redan förefintliga kraftverksanläggningar synes emellertid vara icke obetydligt lägre i Norge än i det övriga Norden och detta ger t. ex. norsk elektrokemisk industri stora fördelar vid en inbördes tullfri, nordisk marknad med i motsvarande grad försvårade konkurrensmöjligheter för vissa svenska industriföretag. Även det pris, som i fortsättningen kan komma att gälla för elektrisk kraft från nya kraftverk, synes vara lägre i Norge än i Sverige till följd av de överlag gynnammare norska utbyggnadsmöjligheterna. Detta förhållande är av ännu mycket större intresse för den kemiska industriens framtida utveckling i Norden än nuvarande olikheter i priset på elektrisk kraft.

I detta sammanhang må nämnas, att de svenska planerna på produktion av kvävegödningsmedel ur restgas från Svenska Skifferoljebolagets anläggningar vid Kvarntorp blivit föremål för överläggningar inom utskottet.

Förhållandena i fråga om metaller och metallhalvfabrikat.

I augusti 1952 hölls ett möte i Oslo för diskussion av konsekvenserna av en fri nordisk marknad för metaller och metallhalvfabrikat. Det konstaterades därvid att obearbetade metaller — i likhet med flertalet andra råvaror — redan är tullfria. Beträffande halvfabrikat av aluminium, koppar och mässing uttalades intresse för tanken på en fri nordisk marknad. Från dansk sida sades dock att den ännu bestående dubbla internationella prisnivån för aluminium och koppar innebar en nackdel för den danska halvfabrikatsindustrien i konkurrensen med norska och svenska företag, som hade tillgång till inhemska råvaror till lägre pris än gällande »gråa» världsmarknadspriser. Vid mötet konstaterades emellertid, att denna dubbla prisnivå, betingad av de senaste årens brist på metaller, nu redan upphört för zink och koppar och att den för aluminium sannolikt skulle komma att upphöra inom en nära framtid.

Vid mötet kom även frågan om dumping på tal. Det konstaterades då att dumpingförsäljning förutsätter att hemmamarknaden är klart avgränsad från den marknad, som utsätts för dumping, eftersom annars den till dumpingpris sålda varan skulle kunna säljas igen i eller till produktionslandet. Någon risk för dum-

ping från ett land till ett annat inom ett område med inbördes fri handel bör därför icke föreligga.

Förutsättningar för samarbete inom radioindustrien.

I mars 1952 hölls ett möte i Oslo för diskussion om samarbete inom den nordiska radioindustrien. Också från detta möte var huvudintrycket gynnsamt, även om det beträffande radioprodukter och elektroniska mätinstrument kan uppkomma vissa olägenheter vid en fri nordisk marknad till följd av de delvis olika grunderna för kontroll av elektriskt material. Dessa olikheter är dock i huvudsak av administrativ natur och deras verkningar bör icke överskattas. I detta sammanhang kan erinras om ett pågående arbete med att få till stånd en för ett flertal länder i Europa gemensam materialkontroll. Detta arbete kan väntas undanröja ovannämnda olägenheter.

Vid mötet i Oslo uttalades att en fri nordisk marknad på radioområdet skulle kunna innebära avsevärda fördelar för nordisk radioindustri med hänsyn till den fortgående snabba expansionen inom denna bransch. Särskilt för produktionen av televisionsmateriel skulle en större hemmamarknad vara av betydelse.

För närvarande pågår vissa undersökningar rörande textil- samt sko- och läderindustrierna, varjämte utskottet tagit preliminär kontakt med järn- och stålindustrien i Sverige.

Beretning

angående

den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m.

(Afgivet af den svenske regering).

Tanken på en parlamentarisk kommitté med uppgift att utreda möjligheterna att skapa ytterligare lättnader i samfärdseln mellan de nordiska folken och på olika sätt främja ett friare umgänge dem emellan väcktes våren 1951 av medlemmar i de tre skandinaviska parlamenten (motion i svenska riksdagen 19 januari, interpellation i danska folketinget 24 januari, meddelande från stortingets presidium i Norge 26 april). Sedan förslaget biträtts i de tre parlamenten och efter det samråd tagits mellan danska, norska, och svenska regeringarna riktades förfrågan till regeringarna i Finland och Island, huruvida dessa länder önskade delta i en kommitté av ifrågavarande art. Båda regeringarna lämnade positiva svar.

Kommittén består av:

från Danmark: hrr *Hans Hedtoft* (dansk gruppordförande), *Niels Elgaard*, *Einar P. Foss*, *Olof Steen* och *Helge Madsen*,

från Finland: hrr *Olavi Kajala* (finsk gruppordförande), *Uno Hannula*, *Eino Kilpi*, *Yrjö Soini*, *Bruno Suviranta* samt fru *Ebba Östenson*.

från Norge: hrr *Hj. Larsen* (norsk gruppordförande), *Paul Ingebretsen*, *Håkon Johnsen*, *Hans Borgen* och *Sven Nielsen*,

från Sverige: hrr *Rolf Edberg* (svensk gruppordförande), *Leif Cassel*, *J. F. Grym*, *Filip Kristensson* och *Olof Pålsson*.

Kommittén har sedan den tillsatts hållit fem plenarsammanträden. Dessutom har et antal presidiemöten hållits.

I sitt första betänkande, dagtecknat Oslo 9 januari 1950, föreslog kommittén som ett första steg mot en fullständig passfrihet mellan de nordiska länderna, att medborgare i de nordiska länderna skulle befrias från passkontroll vid passeraandet av gränserna mellan de nordiska länderna samt från skyldighet att vara i besittning av pass under uppehåll intill tre månader i annat nordiskt land.

Förslaget realiserades den 12 juli efter därom mellan de danska, finska, norska och svenska regeringarna träffad överenskommelse.

I betänkande nr 2, dagtecknat Helsingfors den 26 april 1952, föreslog kommittén vissa gemensamma nordiska regler för tullklarering av resande. Sålunda föreslogs, att resande mellan de nordiska länderna utöver sedvanlig reseutrustning och reseproviant skulle ges rätt att för personligt bruk tull- och avgiftsfritt medföra varor till ett värde av 350 danska och norska kronor, 275 svenska eller 10.000 finska mark (dock med vissa kvantitativa inskränkningar för vin och sprit, tobaksvaror samt cigarett-papper). Kommittén föreslog vidare bl. a. att de resande skulle befrias från dubbla tullkontroller vid en och samma gräns, varvid praktiska skäl ansågs tala för att kontrollen förlades till inreslandet. Denna kvarstående kontroll borde endast utövas stickprovsvis och i minsta möjliga omfattning.

Den föreslagna tullfria värdegränsen infördes av Sverige den 1 januari 1953.

I ett tredje betänkande, likaledes signerat i Helsingfors den 26 april 1952, föreslogs att den regelbundna valutakontrollen vid de internordiska gränserna skulle upphävas. De nationella delegationerna avgav dessutom rekommendationer till sina resp. uppdragsgivare om liberalare tilldelning av resevaluta samt om liberaliserad tilldelningskontroll.

Dessa senare förslag blev i allt väsentligt genomförda sommaren 1952.

I ett betänkande nr 4, daterat Stockholm 9 januari 1953, föreslår kommittén, att nordiska medborgare fritas från skyldigheten att efter viss tid i annat nordiskt land söka uppehållstillstånd och att nordiska medborgare i samtliga länder fritas från skyldigheten att söka arbetstillstånd för att ta lönat arbete i annat land än hemlandet. Nordiska medborgare bör därigenom befrias från passlegitimation utan tidsbegränsning under uppehåll i annat nordiskt land.

I ett femte betänkande, likaledes dagtecknat Stockholm 9 januari 1953, föreslås väsentliga lättnader för motorfordonstrafiken mellan de nordiska länderna. Sålunda föreslås att alla särskilda gränskontrollåtgärder i form av ifyllande av tullpassersedlar upphör, att alltjämt erforderlig tullkontroll endast utövas stickprovsvis, att vägskatten bortfaller för alla slag av motorfordon som uppehåller sig i annat nordiskt land i samma utsträckning som temporär tullfrihet medges, att Norden i förhållande till icke-nordiska motorfordon bildar ett gemensamt "carnet-område", att körkort utfärdat i ett nordiskt land utan vidare kan utbytas mot annat lands körkort därest innehavaren tar fast hemvist där o. s. v.

Kommittén arbetar vidare med undersökningar rörande möjligheterna att tekniskt utforma ett i betänkande nr 1 förordat system, enligt vilket varje form av passkontroll vid de internordiska gränserna skulle bortfalla och passkontrollen av icke-nordbor förläggas till inresa till och utresa från det nordiska området. De huvudlinjer kommittén hittills kommit fram till refereras i betänkande nr 4. Dessutom arbetar kommittén vidare med ett antal mindre, ännu icke lösta speciella tullfrågor.

III. Socialpolitisk samarbejde

(Sagerne nr. 3, 23, 24, 27, 11, 17, 14, 10, 25 og 26).

Sundhedssamarbejde:

	sp.
Sag nr. 3 (Forslag).....	825
Sag nr. 3 (Medicinalstyrelsernes udtalelser).....	829
Sag nr. 23: Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler.	
Sag nr. 24: Beretning angående det nordiske Farmakopénævn.	
Sag nr. 27: Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre.	

Socialsamarbejde:

Sag nr. 11.....	853
Sag nr. 17.....	873
Sag nr. 14.....	883
Sag nr. 10.....	887
Sag nr. 25: Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering).	
Sag nr. 26: Beretning angående Nordisk Byggedag.	

Forslag

angående

nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område.

(Af *Anders Pettersson* i Dahl, tiltrådt af *Marius Buhl*,
Gustav Pedersen og *Knud Thestrup*).

Inom hälso- och sjukvården torde för närvarande icke finnas något organiserat, genom bindande överenskommelser bekräftat samarbete mellan de nordiska länderna på det statliga planet. Det samarbete, som tid efter annan förekommit, har varit av sporadisk art och vanligen avsett att lösa en aktuell situation. Det kan emellertid förväntas att det samarbete, som inletts mellan de hälsovårdande organen i de nordiska länderna, kommer att avsätta vissa resultat. Sålunda finns det anledning att förmoda, att Norden inom en icke alltför avlägsen framtid skall kunna bli ett enhetligt område ur karantänsynpunkt, så att den som underkastats sådan kontroll vid inresa i ett nordiskt land sedan skall kunna fritt färdas mellan de nordiska länderna. Vidare torde strävanden vara i gång i syfte att nordisk medborgare, som vid vistelse i annat nordiskt land drabbas av epidemisk sjukdom, skall behandlas på samma sätt som det egna landets medborgare beträffande vårdavgifter m. m. Att man i katastrofsituationer är beredd att hjälpa varandra finnas många exempel på. Under höstens barnförlamningsepidemi i Köpenhamn har sålunda hjälp lämnats i form av respiratorer jämte personal att betjäna dessa från både Norge och Sverige.

Uppenbarligen stå stora fördelar att vinna vid en mera planmässig utbyggnad av samverkan på hälso- och sjukvårdens område. Här som på andra fält skulle det större underlag som Norden bildar giva möjligheter till ökad specialisering på särskilda områden samt till en utjämning av resurserna i lägen, då ett land är särskilt ansträngt. I det följande skola några områden anvisas, där en ökad samverkan skulle vara till gagn. Uppenbarligen måste det vara en stark önskan att nordisk medborgare, som insjuknar vid vistelse i annat nordiskt land, kan beredas erforderlig vård på samma ekonomiska villkor, som om sjukdomsfallet inträffat vid vistelse i det egna landet eller i vart fall som gälla för värdlandets egna medborgare.

Möjligheterna att lämna hjälp i beträngda lägen skulle avsevärt ökas, om hjälpen kunde på ett eller annat sätt förberedas. Så kan ske genom att man skapar fasta former för sådant samarbete. Vidare underlättas hjälpens lämnande, om utrustning i sjukvårdshänseende är enhetlig eller i vart fall likartad. Personalens anställningsförhållanden vid tjänstgöring i annat nordiskt land böra vara klarlagda på förhand. En konvention på detta område, vari de angivna frågorna och andra liknande löstes, skulle säkerligen bliva av icke ringa praktisk betydelse.

Fördyringarna inom sjukvårdens område ha varit mycket påtagliga under senare år. Vården av vissa specialfall, som kräva särskilt dyrbara anordningar, skulle kunna koncentreras till gemensamma sjukvårdsanstalter och därigenom förbilligas, samtidigt som den gjordes mera effektiv. Möjligen skulle man också på detta sätt kunna åtminstone till någon anstalt införskaffa utrustning, som icke något land ensamt hade råd att köpa. Även i övrigt vid inköp av utrustning skulle en viss samverkan kunna vara av nytta.

De olika klimatiska betingelserna i skilda delar av Norden möjliggöra anläggande av kuranstalter och liknande inrättningar av mycket skiftande slag. Ett samarbete, som möjliggjorde för de nordiska ländernas medborgare att utnyttja allt vad dessa kunna erbjuda i sådant avseende, skulle säkerligen bliva givande.

Otvivelaktigt är möjligt att peka på en rad andra fält, där samverkan mellan de nordiska länderna på hälso- och sjukvårdens område, skulle kunna avsätta goda resultat. Vad som anförts torde emellertid vara tillräckligt.

Det är svårt att på förhand avgöra på vilket sätt man bör gripa sig an detta spörsmål. Det synes därför naturligt att vederbörande länders hälso- och sjukvårdande myndigheter finge i uppdrag att göra upp ett förslag till program över de olika uppgifter inom hälso- och sjukvården, där ett samarbete skulle vara till gagn. Detta program skulle därefter föreläggas rådet för yttrande.

Under hänvisning till vad jag sålunda anført får jag *hemställa*,

att Nordiska rådet måtte besluta att rekommendera de nordiska ländernas regeringar att uppgöra ett program för nordiskt samarbete på hälso- och sjukvårdens område samt att förelägga Nordiska rådet detta program vid 1954 års session.

Stockholm den 13 december 1952.

Anders Pettersson.

Tiltrådt af:

Marius Buhl.

Gustav Pedersen.

Knud Thestrup.

Bilag

til

forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område.

1.

**Nämnden för internationella
Hälsovårdsärenden**

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet.

Med anledning av remiss den 20 december 1952 angående förslag till nordiska rådet om att rådet „måtte besluta att rekommendera de nordiska ländernas regeringar att uppgöra ett program för nordiskt samarbete på hälso- och sjukvårdens område“ får nämnden anföra följande.

De nordiska länderna ha sedan länge samarbetat inom hälso- och sjukvårdens område.

Sålunda konferera varje år cheferna för de nordiska medicinalförvaltningarna, och förslag föreligger om inrättandet av en nordisk medicinsk högskola för utbildning av högre hälsovårdstjänstemän. På det epidemiologiska området har samarbetet skett i form av utbytande av informationer och gemensamt ställningstagande till uppkomna problem. Sverige, Danmark och Norge ha försökt utforma författningsförslag rörande karantänsförfattningarna så att de sinsemellan blevo så nära överensstämmande som möjligt, varom hänvisas till medicinalstyrelsens skrivelse till Konungen den 18 november 1952 med förslag till kungörelse om sanitär kontroll över den internationella trafiken. Ett svenskt-norskt samarbete har tillika i dagarna inletts rörande bekämpandet av de epidemiska sjukdomarna inom gränsområdena. Inom området för de veneriska sjukdomarnas bekämpande bedrives ett nordiskt samarbete genom utbyte av upplysningar rörande smittkällor m. m. Ökat skandinaviskt samarbete beträffande hälsokontroll för sjöfolk är under planering. Ett annat exempel är det sedan flera år pågående arbetet på en nordisk farmakopé. För detta ändamål fungerar sedan 1948 den nordiska farmakopénämnden. Betydelsefulla praktiska, redan tillämpade resultat av dess verksamhet föreligga. Även på livsmedelshygienens område äger ett liknande

samarbete rum genom den nordiska metodikkommittén för livsmedel. Svenska och norska tjänsteläkare i gränsområdena mellan Sverige och Norge ha vidare i viss utsträckning icke blott tagit emot grannlänernas medborgare på sin mottagning utan jämväl begivit sig på sjukresor till grannlandet. I aktuella situationer har slutligen samarbete skett mellan de nordiska ländernas medicinalförvaltningar såsom t. ex. vid den under hösten 1952 inträffade barnförlamningsepidemin i Danmark.

På vissa punkter torde ett ytterligare utvidgat nordiskt samarbete vara möjligt, t. ex. beträffande det internordiska utbytet av sjukvårdspersonal. För närvarande arbeta nordiska läkare, tandläkare och sjuksköterskor i respektive grannländer, och särskilt Sverige har kunnat mottaga ett icke obetydligt antal. En del av dessa ha jämväl erhållit behörighet att utöva sitt yrke i Sverige. Frågan om en generell behörighet för dessa yrkesgrupper inom de nordiska länderna torde enligt nämndens mening böra närmare utredas. Även andra exempel kunna anföras.

Under åberopande av vad ovan anförts får nämnden framhålla, att nämnden anser att ett ytterligare utvidgat samarbete mellan de nordiska länderna på hälso- och sjukvårdens område torde vara möjligt att genomföra. Enligt nämndens mening bör det dock uppdragas åt medicinalstyrelsen att utreda på vilka punkter ett utvidgat dylikt samarbete är praktiskt genomförbart. Nämnden anser tillika, att medicinalstyrelsen bör få fortsätta det inledda samarbete med övriga nordiska länder, som redan givit goda resultat.

I ärendets handläggning ha deltagit generaldirektören Engel, ordförande, legitimerade läkaren Tottie, professorn Abramson, veterinärrådet Alegren och legitimerade läkaren Öhman.

Stockholm den 23 januari 1953.

Arthur Engel.

2.

HELSEDIREKTORATET

Oslo, den 26. januar 1953.

Vedr.: Nordisk samarbeid på helsevesenets område.

Et nordisk offisielt samarbeid på helsevesenets område har foregått gjennom mange år. Fastere former tok dette samarbeid gjennom de regelmessige årlige møter mellom de 5 nordiske lands medisinalstyrelser som har funnet sted siden 1930-årene. Disse møter holdes skiftesvis i Danmark, Finnland, Norge og Sverige. Her møter de respektive lands (pluss Islands) helsedirektør, eventuelt ledsaget av et større eller mindre antall andre embetsmenn eller spesialister, under hensyn-tagen til de saker som skal opp på konferansen.

Det ville føre for langt i denne sammenheng å gi en oversikt over de mange saker som i årenes løp er behandlet i disse møter, som antas å ha hatt — og frem-deles har — meget stor betydning for det offisielle samarbeid på helsevesenets område.

Forfatteren av forslaget angående nordisk samarbeid på sunnhetsvesenets og sykepleiens område, datert Stockholm den 13. desember 1952, sak nr. 3, synes der-for ikke å være helt orientert når han uttaler at det samarbeid som har funnet sted har vært av „sporadisk art och vanligen avsett att lösa en aktuell situation“. Det har ganske visst i tillegg til disse regelmessige møter også fra tid til annen funnet sted ad hoc konferanser eller vært tatt initiativ for å løse aktuelle spørsmål, men de første møter har ikke hatt slik spesiell foranledning.

Ut av drøftelsene og samarbeide på de ovenfor nevnte faste møter mellom lan-denes medisinalstyrelser er etterhvert sprunget en lang rekke praktiske tiltak i de enkelte land, og også visse former for fast samarbeid på spesialområder hvorav skal nevnes:

1. *Karantenevesenet.* Utkast til avtale mellom Danmark, Sverige og Norge om å slutte landene sammen til et karanteneområde er nå til behandling i de respektive lands helseadministrasjoner.

2. *Epidemiske sykdommer.* Forberedende arbeid vedrørende koordinasjon av fore-bygging og behandling av epidemiske sykdommer langs den norsk-svenske grense er nylig tatt opp av de to lands helseadministrasjoner.

3. *Næringsmiddelkontroll.* Et permanent dansk-svensk-finsk-norsk utvalg som er nedsatt av de respektive lands helseadministrasjoner, har årlige møter for å dis-kutere og utarbeide felles metoder for næringsmiddelundersøkelser.

4. *Den nordiske Farmakopenemnd* er sammensatt av 3 representanter fra hvert av landene Danmark, Norge, Sverige. Fra 1950 deltar også Finnland i dette samarbeide, men er vanligvis representert ved bare 2 personer. Island deltar ikke som medlem i Den nordiske Farmakopenemnd, men er representert ved møtene ved en observatør.

Den nordiske Farmakopenemnds oppgave er å utarbeide en felles nordisk farmakope, eller arbeide med dette mål for øye.

(Farmakope er en bok som inneholder bl. a. detaljerte beskrivelser av usammensatte legemidler og forskrifter for tilberedning av sammensatte legemidler. Den inneholder også beskrivelse av legemiddelformer, generelle regler for legemiddeltilberedning, maksimaldoser, reagensfortegnelser m. v.).

Instruks for farmakopenemnden er godkjent av Sosialdepartementet den 9. april 1949.

Nemnden velger i sin midte formann og nestformann og begge verv sirkulerer landene imellom med en funksjonstid på ett år. Nemnden har et generalsekretariat i København med lønnet generalsekretær og 1 kontordame. Nemnden søker for tiden om tillatelse til å ansette lønnet vitenskapelig assistent hos generalsekretæren. Til generalsekretariatet er det knyttet et laboratorium som står til rådighet for generalsekretæren. Utgiftene deles de nordiske land imellom slik at Sverige betaler 2 femtedeler, landene Danmark, Finnland og Norge betaler hver i femtedel. For budsjett-året 1952—53 er det her i landet bevilget kr. 15.000,— til dette formål. I budsjettforslaget for 1953—54 er det ført opp kr. 17.000,—. Møtene holdes avvekslende i de fire nordiske land, og det holdes i alminnelighet 3 møter om året. De respektive land møter foruten med medlemmene også med de nasjonale farmakokommisjoners laboratoriesjefer. De nordiske lands medisinalstyrelser blir også innbudt til hvert møte, men deltar i alminnelighet bare i ett møte pr. år. Arbeid vedrørende prøving av analyseforskrifter m. v. foregår ved Den nordiske Farmakopenemnds laboratorium i København, og dessuten deltar de respektive lands nasjonale farmakopelaboratorier i samme arbeid. Det er allikevel trolig at det vil gå minst fem år før det foreligger en ferdig nordisk farmakope.

5. *Utdannelse av offentlig helsepersonell.* De 5 nordiske lands helsemyndigheter har i samarbeid med WHO planlagt en helsehøgskole i Gøteborg for utdannelse av leger, senere også sykepleiersker, ingeniører og veterinærer i hygiene og helseadministrasjon. Skolen, som foreløpig hittil har vært finansiert helt ut av WHO, avholder sitt første kurs høsten 1953, med lærere og elever fra de nordiske land.

6. *Felles nordisk optreden i Verdens Helseorganisasjon.* I forståelse med sine respektive lands utenriksdepartementer har de nordiske lands representanter til Verdens Helseorganisasjons årlige forsamlinger, stadig hatt nær kontakt for å drøfte viktigere saker som kom opp. Eksempelvis nevnes at de nordiske lands representanter har gått inn for det prinsipp at det skulle finne sted en *rotasjon* mellom de nordiske land når det gjaldt representasjon i Verdens Helseorganisasjons Råd. (Executive

Board). Etter at først Norge var valgt som medlem, ble deretter Sverige valgt inn og nå skiftet ut med Danmark. Vedkommende representant fra et nordisk land skal da etter avtale legge frem en rapport om det som skjer i rådets møte. Denne sammen med de saker som kommer opp i helseforsamlingen gjøres til gjenstand for fellesdrøftelser slik at de nordiske land i den utstrekning det faller naturlig, følger samme linje i helseorganisasjonens arbeid.

Også når det gjelder utnyttelsen av de tjenester Verdens Helseorganisasjon kan yte de nordiske land, og våre gjenytelser, finner et visst samarbeid sted.

I tillegg til det offisielle nordiske samarbeid på helsevesenets område foregår det et intimt samarbeid også mellom de forskjellige medisinske fagforeninger og spesialforeninger. Dette fører bl. a. til avholdelse av nordiske fagkongresser og har likeledes resultert i utgivelse av medisinske fagtidsskrifter av meget høy standard.

Endelig skal nevnes at enkelte av de frivillige helseorganisasjoner i Norge jevnlig har kontakt med de tilsvarende organisasjoner i de øvrige nordiske land.

Helsedirektoratet antar at det offisielle samarbeid på helsevesenets område kan utvides. Som eksempler på oppgaver som bør tas opp kan nevnes:

Samarbeiding av næringsmiddelkontrollogvigningen og lovgivning vedrørende kvalitetsbestemmelser av medisinsk utstyr; samarbeide om behandling av sjeldnere sykdommer som trenger særlig spesialutstyr og kvalifisert personell; tiltak mot epidemiske og smittsomme sykdommer i sin alminnelighet; samarbeid mellom landenes medisinske laboratorier om mere spesielle oppgaver.

Det nordiske samarbeid på helsevesenets område har utvilsomt utviklet seg i stadig raskere tempo etter den 2den verdenskrig. Det er imidlertid rimelig å anta at dette tempo kan økes såfremt representanter for de nordiske lands helsemyndigheter i fellesskap kunne bli enige om hvilke oppgaver som særlig egner seg for samarbeid og hvilke mål en på grunnlag herav bør sette seg i de første årene.

Det samarbeid som allerede er etablert har ført til en rasjonalisering og vil også resultere i økonomiske fordeler for de nordiske land.

Helsedirektoratet er derfor av den oppfatning at praktiske forslag om utvidelse av det allerede etablerte samarbeid bør støttes.

Det fremgår ikke av det ovennevnte materiale hvorvidt en også er begynt å tenke på hvordan dette samarbeid i tilfelle bør organiseres. Etter dette direktorats oppfatning har det faste offisielle samarbeid mellom de nordiske land i de forløpne år utviklet seg på en organisk måte tilpasset til disse lands spesielle organer og deres arbeidsformer. Det kan derfor neppe antas nødvendig å skape noe nytt organ nettopp for varetagelse av disse oppgaver, mens det derimot kan bli nødvendig — i fall arbeidsoppgavene blir mere omfattende — at de årlige møter mellom medisinalstyrelsene må gis noe mere tid og en videre ramme. En går ut fra at alle saker nå må forbehandles i de enkelte lands helseadministrasjoner

som så enkeltvis får ansvaret for å legge fram for sine respektive departementer, respektive regjeringer og andre konstitusjonelle organer de saker som trenger slik behandling.

Til orientering meddeles at det neste møte mellom de nordiske medisinalstyrelser etter programmet skal finne sted i Oslo og sannsynligvis omkring midten av april d. å. En vil derfor være takknemlig for å bli holdt underrettet om resultatet av behandlingen av nærværende sak.

Karl Evang.

Frederik Mellbye.

3.

SUNDHEDSSTYRELSEN

9. februar 1953

Til indenrigsministeriet.

I skrivelse af 4. ds. har indenrigsministeriet på foranledning af Nordisk Råds danske sekretariat udbedt sig en udtalelse om „Forslag til Nordisk Råd om nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område“ (jfr. sag nr. 3 til Nordisk Råds 1. session, februar 1953).

Sundhedsstyrelsen kan slutte sig til de redegørelser og udtalelser, der er fremsat af Kungl. Medicinalstyrelsen i Sverige og Helsedirektoratet i Norge, og skal hertil føje nogle supplerende bemærkninger, der på grund af den korte tid, der er givet herfor, ikke kan blive så indgående, som det interessante spørgsmål kunne friste til.

På initiativ herfra blev det allerede i 1929 aftalt fra tid til anden at afholde møder mellem cheferne for sundhedsstyrelserne i Danmark, Norge og Sverige med det formål at drøfte fællesinteresser og fællesopgaver. Dette kunne i og for sig ikke betragtes som hverken et originalt eller nyt skridt, men kun som et naturligt led i den allerede da værende nære forbindelse med fælleskongresser og lignende mellem læger i vore lande. Det må dog indrømmes, at medicinaldirektøernes sammenkomster i tiden, der er gået siden da, for adskillige spørgsmåls vedkommende har haft resultater. Der er ud fra disse møder dels givet initiativ til et nordisk samarbejde på visse områder, og dels har man ved forståelse og støtte af allerede påbegyndt samarbejde på andre områder styrket dette.

I de nævnte udtalelser fra den norske og svenske medicinalstyrelse er der gjort rede for visse konkrete områder for nu igangværende samarbejde.

Karantænevæsenet.

Samtidig med at International Sanitary Regulations blev vedtaget i WHO's Assembly maj 1951, gik Danmark, Norge og Sverige hver for sig i gang med at udarbejde og revidere karantænelovgivningen i de enkelte lande. Man holdt føling med hinanden og mødtes en enkelt gang til en præliminær drøftelse. Hensigten var: 1) at få en så nøje overensstemmelse mellem de tre landes lovgivning på dette område som muligt, 2) at søge at komme frem til en internordisk aftale, som i praksis gør Norden til eet karantæneområde.

På et møde i Gøteborg den 3. og 4. november 1952 mellem repræsentanter fra Danmark, Norge og Sverige lykkedes det at rydde uoverensstemmelserne imellem

de tre landes forslag til love og bekendtgørelser til side, således at man nu vil kunne opnå fuld overensstemmelse i saglig henseende.

På samme møde drøftedes retningslinierne for en nordisk karantæneoverenskomst, tilsigtende at gøre Norden til eet karantæneområde. Der blev udarbejdet et skitseforslag, som den svenske medicinalstyrelse fik overdraget til endelig udarbejdelse. Dette arbejde er afsluttet, og forslaget er sendt til Danmark og Norge, men vil her i landet ikke kunne realitetsbehandles, før karantænelovforslaget er vedtaget af rigsdagen.

Finland var ikke repræsenteret på mødet, men er blevet underrettet om dette og resultatet af forhandlingerne. Man forstod, at der for Finlands vedkommende måtte kunne gøre sig særlige forhold gældende, som kunne gøre det vanskeligt at opnå fuld overensstemmelse mellem dette lands og de øvrige nordiske landes karantænelovgivning.

Om næringsmiddelkontrollen og det nordiske samarbejde på dette område henvises til vedlagte skrivelse (underbilag), indhentet fra forstanderen for statens vitamin laboratorium og statens praktisk-sundhedsmæssige undersøgelser, overlæge i sundhedsstyrelsen, dr. med Erik Uhl.

Samarbejde på apotekervæsenets område.

Gennem mange år har sundhedsstyrelsen været interesseret i et internordisk samarbejde på det farmaceutiske område. Således kan det nævnes, at der allerede i 1923 opstod et samarbejde mellem repræsentanter for de nordiske landes farmakopékommisioner med henblik på at søge opnået større ensartethed mellem farmakopeerne i de nordiske lande. Dette samarbejde udvikledes mere og mere, og i 1936 var man kommet så langt, at drøftelserne begyndte at tage sigte på et arbejde henimod en farmakopé, der var fælles for alle nordiske lande. På grund af krigen blev der en pause i arbejdet, men umiddelbart efter krigens afslutning blev det genoptaget og har ført til, at der i 1948 dannedes Det nordiske Farmakopénævn. Retningslinierne for dette nævns arbejde er nedfældet i en instruks, der er tiltrådt af de respektive landes regeringer.

Nævnets opgave er at udarbejde en nordisk farmakopé, hvori der er fastsatte standarder for stoffer og droger, der har betydning for sygdomsbehandling. Under Det nordiske Farmakopénævn, der holder møde 2—3 gange om året, er nedsat adskillige subkomiteer med specielle sagkyndige. Det for det nævnte farmakopénævns virksomhed nødvendige laboratoriearbejde udføres i de enkelte landes farmakopélaboratorier. Det kan med rette siges, at der på det farmakopémæssige område gennem årene har udviklet sig et meget snævert internordisk samarbejde med nøje tilknytning til sundhedsstyrelsen.

Et lignende samarbejde finder sted på specialitetskontrollens område. Forstanderne for de respektive landes kontrollaboratorier mødes en gang årlig for at ud-

veksle erfaringer om de anvendte analysemetoder. Dette samarbejde, der tog sin begyndelse i 1933, er senere blevet yderligere udbygget, og der er nu optrukket nærmere retningslinier herfor med henblik på at intensivere arbejdet og gøre dette så effektivt som muligt. Foruden en gensidig orientering og udveksling af erfaringer vedrørende analysemetoder tilsigter samarbejdet i videst mulig udstrækning at opnå en ordening, hvorefter opgaverne fordeles mellem de nordiske landes kontrollaboratorier, således at der kan opnås en værdifuld rationalisering på dette område.

Det internationale samarbejde — såvel på det farmakopémæssige som på det kontrolmæssige område — foregår i nøje tilknytning til de respektive landes medicinalstyrelser. Repræsentanter for de forskellige medicinalstyrelser mødes en gang årlig for at drøfte de opnåede resultater og for gensidigt at orientere hinanden om opståede problemer af administrativ art.

Sundhedsstyrelsen tillægger det internordiske samarbejde på farmaciens område stor betydning. Den betænkning angående apotekervæsenets fremtidige forhold, der for tiden behandles på rigsdagen, indeholder bestemmelser, der tager sigte på at støtte bestræbelserne for en gennemførelse af samarbejdet mellem de skandinaviske lande på apotekervæsenets forskellige områder, herunder Det nordiske Farmakopénævns arbejde på at samstemme landenes farmakopeer og på den heraf følgende naturlige basis for udveksling af farmaceuter mellem landene.

Et særtryk af en afhandling om den kommende fællesnordiske farmakopé af formanden for den danske farmakopékommission, professor, dr. med. K. O. Møller, vedlægges*). Der findes heri oplysninger af stor værdi til forståelse af det nordiske samarbejde på dette område.

Der er i de nævnte udtalelser fra Norge og Sverige omtalt et nordisk samarbejde af ganske ny dato, opstået udfra trang til gensidig hjælp og støtte ved løsningen af de store og vanskelige opgaver, som børnelammelsesepidemierne har medført — i de to foregående år har navnlig Norge, i år især Danmark været ramt. Der er for tiden drøftelser i gang om, under hvilke former dette samarbejde bedst vil kunne iværksættes, og måske vil man ud herfra kunne finde vej til at udvide samarbejdet til fremtidig at omfatte katastrofesituationer i det hele taget.

Et særligt område har været gjort til genstand for indgående drøftelser gennem en lang årrække, foreløbig uden praktisk resultat. Det gælder det såkaldte medicinalpersonale.

Allerede midt i 1930'erne blev der herfra overfor de andre landes medicinalstyrelser rejst spørgsmålet om at overveje muligheden af at finde en praktisk løsning for udveksling af yngre læger i uddannelsesstillinger ved de større sygehuse.

*) Ikke optrykt. Artiklen findes i tidsskriftet „Nordisk Medicin“ 1951 : 45 : 81.

Forslaget blev modtaget med nogen skepsis fra lægeorganisationernes side og nåede ikke frem til realitetsdrøftelse.

I 1940erne, i krigsårene, blev der fra den svenske medicinalstyrelses side indbudt til møde i Stockholm til drøftelse af muligheden af at tilrettelægge forslag om at give lægeuddannelsen i de nordiske lande lige værdi og åbne adgang for læger fra de nordiske universiteter til at udøve lægegerning i disse lande uden supplerende uddannelseskrav og uden restriktioner af anden art. Ved dette møde var ikke alene medicinalstyrelserne, men også såvel de lægevidenskabelige fakulteter som lægeorganisationerne repræsenteret, for Norges vedkommende dog ikke i fuldt omfang, da repræsentanter kun kunne udvælges blandt de i Stockholm da værende norske læger.

Efter krigen er disse overvejelser ikke blevet fortsat. Spørgsmålet er af stor interesse og bør tages op igen, men i så fald ikke alene omfattende lægerne, men også de øvrige dele af medicinalpersonalet (tandlæger, farmaceuter, sygeplejersker og jordemødre samt fysioterapeuter).

Frandsen.

Skovgaard.

STATENS VITAMIN LABORATORIUM OG
STATENS PRAKTISK-SUNDHEDS-
MÆSSIGE UNDERSØGELSER

Underbilag til bilag 3.

København Ø, den 5. februar 1953

Hr. medicinaldirektor, dr. med. Johs. Frandsen.

I anledning af Deres fremsendelse af det til Nordisk Råd under sag nr. 3 til 1. session, februar 1953, berammede forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område skal jeg meddele, at jeg fuldtud kan tiltræde det af det norske helsedirektorat ved skrivelse af 26. januar 1953 under punkt 3 og 4 nævnte. Jeg skal dog tillade mig at uddybe dette nærmere:

Næringsmiddelkontrollen sorterer direkte under indenrigsministeriet og sundhedsstyrelsen, og for de områder, som beskæftiger statens vitamin laboratorium og statens praktisk-sundhedsmæssige undersøgelser, for hvilke institutioner jeg fungerer som bestyrer, består der et intimt samarbejde mellem de nordiske lande. Det af den norske medicinaldirektør nævnte permanente dansk-finsk-norsk-svenske udvalg (*nordisk metodikkomité for levnedsmidler*) har været etableret siden 1946 og har allerede nu udført et stort arbejde for at tilrettelægge og udarbejde fællesnordiske analysemetoder for levnedsmidler. Disse publikationer offentliggøres på et af de nordiske sprog og på engelsk. Der har ikke fra det danske finansudvalgs side været lagt dette arbejde hindringer i vejen, og under forudsætning af at de bevilgende myndigheder fortsat udviser den samme imødekommenhed overfor den danske indsats på dette område, vil arbejdet kunne fortsætte efter de hidtidige linier, men en yderligere effektivisering af det nordiske samarbejde på dette område er kun mulig, såfremt det lykkes at udbygge de andre nordiske landes levnedsmiddelinstitutioner i samme grad, som tilfældet har været i Sverige.

Det skal tilføjes, at statens vitamin laboratorium er repræsenteret i *nordiske jordbrugsforskeres forening* (N J F), som har til opgave gennem forbedring af afgrøder og fodring af husdyr at forbedre kvalitetene af landbrugsvarerne. På dette område har statens vitamin laboratorium i samarbejde med tilsvarende institutioner i de øvrige nordiske lande udført en stor fælles forskningsopgave vedrørende forekomsten og udnyttelsen af carotin (forstadiet til A-vitamin) under vekslende fodringsforhold. Dette store fællesnordiske arbejde vil om kort tid blive publiceret på engelsk og på de skandinaviske sprog. Undersøgelserne har været udført for svenske legatmidler, som nu er opbrugt. Under forudsætning af at det lykkes at skaffe yderligere midler tilveje, er det hensigten at fortsætte dette samarbejde.

Indenfor *Det nordiske Farmakopécævn* består der på de områder, hvor det af mig ledede institut er interesseret, et snævert samarbejde, særlig med de 2 svenske statsinstitutioner for vitaminundersøgelser, men også det norske ernæringsfysiologiske institut har i det sidste år deltaget i dette samarbejde. En yderligere effektivisering af det nordiske samarbejde på området vedrørende vitaminer kan vanskeligt tænkes, idet samarbejdet for tiden er så intimt og frugtbringende, ligesom opgavernes fordeling ved forhandling mellem institutionerne ingensinde har voldt vanskeligheder.

Erik Uhl,

Overlæge, dr. med.

Redegørelse

vedrørende

det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område.

(Afgivet den 10. januar 1953 af det svenske udenrigsministerium).*)

Inledning.

Redan i början av detta århundrade fanns en viss kontakt mellan de institutioner, som sysslade med dåtidens mycket begränsade sociallagstiftning. Samarbetet sköt kraftigt fart under och efter det första världskriget i takt med den starka socialpolitiska expansion och nyorientering som följde i krigets spår. En bidragande orsak till utbyggnaden av dette samarbete var att det under dessa år försiggick en administrativ konsolidering av socialpolitiken i respektive länder så att handläggningen av dylika ärenden efter hand koncentrerades till särskilda socialdepartement.

Nödvändigheten av en fast organisation av det nordiska socialpolitiska samarbetet framhölls på ett möte i Stockholm 1916 av stortingsman Johan Castberg, men först 1919 blev saken föremål för ingående behandling på ett nordiskt socialpolitiskt möte i Köpenhamn. Mötet antog en resolution, som fastslog behovet av permanent nordiskt samarbete när det gällde socialpolitiken i almänhet; detta samarbete skulle taga sikte på såväl likformighet och ömsesidighet i sociallagstiftningen som nordiskt samgående utåt, bl. a. på internationella konferenser. Man rekommenderade också en fast socialpolitisk kommission, där vart och ett av de fem nordiska länderna skulle deltaga med representanter för den sociala administrationen och för arbetar- och arbetsgivareorganisationer. Detta sista förslag genomfördes icke av de nordiska ländernas regeringar, men enighet uppnåddes dock om vilken kurs man i framtiden skulle följa. Nordens aktiva deltagande i den internationella arbetsorganisationen (ILO) gav impulsen till regelbundna samarbetsmöten. Dessa möten kom för övrigt att omfatta endast representanter för respektive socialdepartement, och icke, som från början var meningen, även för arbetarnas och arbetsgivarnas organisationer. Från 1926 blev det tradition, att socialministrarna själva deltog i konferenserna. Så småningom fingo

*) Denna översikt grundar sig huvudsakligen på en artikel i "Social Håndbok for Norge" band II (andra upplagan) av konsulenten i norska socialdepartementet K. Salvesen, även återgiven i "Sociala meddelanden", Stockholm, häfte 4 år 1951.

aktuella frågor rörande likformighet i sociallagstiftningen större plats på dagordningen än ILO-samarbetet.

Det ökade intresset för nordiskt socialpolitiskt samarbete har också kommit till uttryck i en rad kommittéer och specialkonferenser av olika slag. Men lika viktigt som detta organiserade samarbete är den så gott som dagliga kontakt som uppstått mellan de nordiska ländernas sociala experter och ämbetsmän, vid sidan av mötena eller med utgångspunkt i dem.

Syftet med denna omfattande verksamhet är dels att utväxla upplysningar om erfarenheter och problem i respektive länder, dels att komma fram till gemensamma nordiska regler av innebörd att en medborgare i något av dessa länder, som flyttar till ett av grannländerna, blir likställd med uppehållslandets egna medborgare, när det gäller sociala rättigheter, oavsett medborgarskap. En del försäkringsåtgärder och andra sociala anordningar äro ju begränsade till landets egna medborgare. Och även i de fall där hjälpen gäller även för inflyttade utlänningar (t. ex. sjukförsäkring och arbetslöshetsförsäkring för inflyttade arbetare), kan den som behöver hjälp och som kanske har betalt sina försäkringspremier i det land han kommer ifrån, gå miste om understöd eller annan hjälp i det land han arbetar i, om sistnämnda lands lagar kräva en viss tids vistelse och fallet blir aktuellt innan han vistats länge nog i landet. Såväl av sociala och humanitära skäl som för att underlätta det praktiska utbytet mellan dessa länder är det önskvärt att lösa de problem som här uppstå. Det gäller för de intresserade länderna att sammanjämka sin lagstiftning på berörda område eller att sluta tvåsidiga eller flersidiga avtal (ömsesidighetskonventioner) om socialrättslig likställighet för de fördragslutande ländernas medborgare.

För att få en översikt över arbetet på att befrämja gemenskapen mellan de nordiska länderna inom det sociala området, kan det vara ändamålsenligt att först granska de samarbetsformer, som användas för att nå detta mål, och därefter gå närmare in på de direkta resultaten på socialpolitikens olika huvudfält.

Samarbetsformerna.

När det visar sig, att ett centralt och aktuellt ämne lämpar sig för nordiskt meningsutbyte, t. ex. åtgärder för att reglera sysselsättningen och förhindra arbetslöshet, är det vanligt att detta tas upp på ett *socialministermöte* eller en socialpolitisk konferens, vid vilken också andra statsråd, t. ex. arbetsministrar, äro närvarande. Här ställer varje land sin erfarenhet till förfogande och får impulser och idéer av betydelse för det fortsatta arbetet. Det är också ofta på ett socialministermöte, som förslag väckas att gå ett steg vidare på vägen mot likformighet i nordisk sociallagstiftning. I detta sammanhang må framhållas, att den å sp. 833 nämnda permanenta kommittén — med uppgift att verka för åstadkommandet av ökad ömsesidighet och likformighet beträffande socialförsäkring och annan sociallagstiftning — jämväl har förslagsrätt.

I förstnämnda fall överlåter man vanligen till de av frågan berörda departe-

menten att arbeta vidare med saken, t. ex. genom tillsättandet av en expertkommitté. När utredningsarbetet har slutförts, upptages expertkommitténs förslag, t. ex. utkast till en konvention, till slutlig behandling vid ett nytt socialministermöte. En viktig fråga som nyligen fått sin lösning — nordisk ömsesidighet beträffande ålderspensioner — är ett exempel på detta tillvägagångssätt.

Dylika socialpolitiska konferenser kunna väl sägas vara den viktigaste av de samarbetsformer som stå till buds. Sedan 1926 har det hållits elva socialministermöten, de fyra sista i Köpenhamn 1945, Stockholm 1947, Oslo 1949 och Helsingfors 1951. Nästa socialministermöte är avsett att hållas i Reykjavik i juli 1953.

På dessa nordiska socialpolitiska konferenser åtföljas vederbörande statsråd av högre ämbetsmän, vid de senaste mötena har antalet deltagare uppgått till cirka 50 personer. Mötena har helt och hållet regeringskaraktär, i det att representanter för riksdagarna samt arbetar- och arbetsgivareorganisationerna icke deltaga. Men det är praxis inom Internationella arbetsbyrån i Genève att sända en observatör.

På mötena efter kriget ha diskussionerna om den allmänna socialpolitiska situationen varit särskilt givande, samtidigt som mötena givit impulser till viktiga konventioner. De allmänna debatterna och förhandlingsresultaten avspeglar utvecklingen och problemställningarna inom centrala delar av samhällslivet under dessa år. På mötet i Köpenhamn 1945 voro huvudämnena: Norden som gemensam arbetsmarknad, arbetarnas semester och fritid och arbetsfredens problem efter kriget. I Stockholm 1947 var nordisk ömsesidighet i fråga om ålderspensioner huvudämnet, men eljest präglades förhandlingarna delvis av den ekonomiska situationen med diskussion av lönepolitiken, de sociala utgifterna samt frågan om naturalinje eller kontantlinje i familjepolitiken. I Oslo 1949 var det den nordiska socialförsäkringsplanen och sysselsättningsproblemen under fallande konjunkturer som samlade huvudintresset; dessutom behandlade mötet en del särskilda frågor — ändring av den nordiska fattigvårdskonventionen, Norges erfarenheter med hänsyn till socialattachéernas verksamhet och frågor beträffande Nordens förbindelser med den Internationella arbetsorganisationen. Mötet började — som numera är praxis — med en redogörelse från de fem deltagarländernas social- och arbetsministrar om den socialpolitiska utvecklingen sedan föregående möte, och slutade med en högtidlighet där den nya nordiska konventionen om ömsesidigt utgivande av ålderspensioner undertecknades av representanter för de fem ländernas regeringar.

Vid det senaste socialministermötet i Helsingfors 1951 diskuterades bl. a. följande spörsmål: invalidvården i dess olika former, de nordiska ländernas internationella verksamhet för „teknisk hjälp“ på det sociala området ävensom vissa frågor i samband med deltagandet i Internationella arbetsorganisationens verksamhet; dessutom undertecknades av socialministrarna i Finland, Island, Norge och Sverige en konvention om ömsesidigt utgivande av allmänna barnbidrag. (Konventionen kunde icke biträdas av Danmark, emedan detta land ännu icke ägde någon lagstiftning på området).

Socialministermötena utmärkas av en fast ordning för arbetet, vilken säkrar kontinuiteten. Socialdepartementet i det land, som skall arrangera ett förestående möte fungerar som sekretariat. Den omständigheten att på varje möte rapport skall framläggas om samarbetsåtgärder som ha sitt ursprung i föregående möten, erbjuder en garanti för att utredningsarbeten, som man beslutat sätta igång, icke avstanna utan orsak. Vid de senaste mötena ha sålunda rapporter avlagts av representanter för en rad samarbetskommittéer angående arbetets fortskridande. De skriftliga översikter, som läggas fram vid mötena, ha också ett mycket stort värde som källmaterial, särskilt varje lands redogörelser för utvecklingen sedan föregående möte.

Ett annat organ för det nordiska socialpolitiska samarbetet utgöres av *expertkommittéerna*. Som förut nämnts vidarebehandlas ofta de stora frågor, som tas upp på socialministermötena, genom särskilda sakkunniga från respektive länders förvaltning. Under åren har det varit en lång rad dylika ad hoc-kommittéer som framlagt utkast till konventioner eller andra överenskommelser.

Ett viktigt stöd för det socialpolitiska samarbetet lämnas av de många och stora *nordiska konferenser*, som regelbundet samla specialister från den sociala förvaltningen och eventuellt också från frivilliga organisationer till diskussion om socialförsäkring, barnavård, nykterhetsarbete, vissa understöd, yrkesinspektion och andra problem. Någon lista på dessa sammankomster är det svårt att ge här, med vad deres betydelse angår, kan med visshet sägas, att förhandlingarna ofta satt spår i lagstiftning och socialt arbete.

De erfarenheter man har vunnit i denna omfattande samarbetsverksamhet, göra det också önskvärt med en *permanent kommitté* med uppgift att koordinera de olika samarbetsåtgärderna och pröva nya möjligheter. I Köpenhamn 1945 beslöt man därför att bilda ett nordiskt utskott för gemensamhet i sociallagstiftningen med högre tjänstemän såsom medlemmar (jfr. sag nr. 14).

Också andra samarbetsformer, som äro speciella för den sociala sektorn kunna nämnas, t. ex. förekomsten av *kontaktmän*, som stå till förfogande för statliga myndigheter när de önska ett snabbare inhämtande av socialpolitiska upplysningar från något av de övriga nordiska länderna än den officiella vägen kan erbjuda. Kontaktmännen äro tjänstemän i respektive socialdepartement.

Slutligen bör det nordiska samarbetet inom den *Internationella arbetsorganisationen* (ILO) framhållas. Som förut nämnts har frågan om Nordens ställning rill diverse ILO-frågor haft sin plats på dagordningen för de hittills hållna socialministermötena, och ursprungligen voro dylika frågor huvudämnet för dessa möten. Av betydelse är även det nordiska samarbetet, när det gäller att tillförsäkra Norden en plats inom regeringsgruppen i Internationella arbetsbyråns styrelse. Här har de nordiska länderna i årtal praktiserat en ordning som tillförsäkrar Norden en sådan plats. Också på de årliga arbetskonferenserna förekommer ett intimt samarbete mellan de nordiska ländernas delegationer. (Ett dylikt samarbete förekommer även mellan de nordiska arbetar- resp arbetsgivarrepresentanterna).

Resultaten.

Det är givetvis svårt att exakt ange värdet av den allmänna orientering och den utväxling av erfarenheter, vartill dessa möten och konferenser etc. lämna tillfälle. Det är desto lättare att påvisa nyttan av sådana samarbetsresultat som konventioner och gemensamma lagregler, vilkas verkningar dagligen komma kanske tusentals nordiska medborgare till godo. Resultaten göra sig gällande inom hela den sociala sektorn, men med växlande styrka på de olika områdena.

Den äldsta och länge viktigaste på ömsesidighet grundade anordningen gäller *fattigvården*. En nordisk fattigvårdskonvention trädde i kraft 1915 för Danmark, Norge och Sverige, och 1923 anslöt sig även Finland till densamma. Den tillförsäkrade medborgare från ett land, som under vistelse i något annat av avtalsländerna saknade det nödvändiga för livets uppehälle, samma rättighet med hänsyn till understöd som uppehållslandets egna medborgare. Samtidigt gjordes bestämmelserna om hemsändande på grund av dylikt understöd mera humana än de varit tidigare. Vidare innehöll konventionen närmare bestämmelser om den ersättning för lämnad vård som från understödstagarens hemland skulle utgå till uppehållslandet. Konventionen ersattes 1928 af en reviderad konvention, som dock icke innebar principiella ändringar. På socialministermötet 1949 framlades ett utkast til ny konvention, som begränsar uppehållslandets rätt till hemsändning av understödstagaren och som skiljer sig från 1928 års konvention även därigenom, att uppehållslandets rätt till ersättning för lämnad vård helt slopats, vilket innebär en betydande administrativ förenkling. Konventionen av 1949 undertecknades i Stockholm den 9 januari 1951. Till den nya konventionen har även Island anslutit sig, vilket icke var fallet med 1928 års konvention.

På *familjerättens* område finns en viktig nordisk konvention av 1931 angående indrivning av underhållsbidrag. Den som undandrar sig underhållsplikten för maka och/eller barn (särskilt aktuellt när det gäller fäder till barn, födda utom äktenskapet), blir om han flyttar till ett av de nordiska grannländerna föremål för praktiskt taget samma stränga indrivningsförfarande som i sitt hemland.

Konventionen är ej begränsad att gälla medborgare i fördragsslutande stat. Har i en av staterna underhållsskyldighet fastställts beträffande någon som icke är medborgare i en nordisk stat, skall således beslutet eller avtalet likväl kunna verkställas i någon av de övriga.

Allenast bidrag som ha sin grund i civilrättslig underhållsplikt omfattas av konventionen. De civilrättsliga underhållsbidrag, som omfattas av konventionen äro bidrag till make, förutvarande make, barn i äktenskap, adoptivbarn, barn utom äktenskap och moder till sådant barn.

När det gäller barnavårdslagstiftning och äktenskapslagstiftning försöker man att komma fram till mera likartade regler genom det nordiska lagstiftningsarbetet och på andra vägar.

Olycksfallsförsäkring. De viktigaste avtalen gäller socialförsäkringarna. I fråga

om olycksfall i arbete fastställer en deklaration av 1919 mellan Danmark, Norge och Sverige, att likställighet mellan dessa länders industriarbetare skall råda när det gäller dylik försäkring. Detsamma gäller sjömän. Även finska och islandska medborgare äga motsvarande rättigheter i Sverige sedan år 1923 respektive 1930. Ett motsvarande avtal (av 1930) mellan Norge och Island gäller industriarbetare, sjömän och fiskare. En konvention 1937 mellan de fem nordiska länderna innehåller närmare bestämmelser om vilket lands olycksfallsförsäkringslag som skall komma till användning i oklara gränsfall. Den likställighet det här är fråga om avser icke att garantera att inflyttade arbetare försäkras — det bli de automatiskt emedan olycksfallsförsäkringslagarna i de nordiska länderna gälla för alla som arbeta i landet, utan hänsyn till nationalitet. Men konventionen mjukar upp bestämmelsen om att den skadade skall förbli bosatt inom riket för att få understöd.

Även i fråga om *sjukförsäkringen* har man antagit överenskommelser, mellan Norge och Sverige samt Danmark och Sverige 1947 och mellan Norge och Danmark av 1948 (ersätter en äldre överenskommelse av 1926) och mellan Island och Danmark 1948. Dessa överenskommelser garantera den försäkrade, som flyttar från ett land till ett annat, ett fortsatt och obrutet medlemskap i sjukkasse enligt reglerna i bosättningslandet. Härtill kommer 1952 års överenskommelse mellan Danmark, Island, Norge och Sverige om hjälp till sjukkassem medlemmar under tillfälligt uppehåll i annat land än hemlandet. Överenskommelsen har provisoriskt trätt i kraft mellan Island och Norge den 1 januari 1953.

Som förut nämnts ger *ålderspensionen* ett av de bästa exemplen på resultatrikt nordiskt samarbete. Behovet av en ömsesidig överenskommelse gjorde sig gällande, så snart ålderspension införts. Att medborgare i annat nordiskt land icke skulle få pension utan måste anlita fattigvården, kändes många gånger hårt. Detta gällde särskilt personer som kommit till landet i yngre år, och som gjort sin insats i landets näringsliv men som underlåtit att skaffa sig medborgarskap.

Frågan om likställighet upptogs redan före kriget. Efter förberedande behandling på socialministermötet 1947, där en expertkommitté tillsattes för denna fråga, undertecknades det slutliga konventionsutkastet på socialministermötet i Oslo 1949.

Denna konvention, som trädde i kraft den 1 december 1949, går ut på att medborgare från konventionsländerna eller tidigare medborgare därifrån, som icke har fått nytt medborgarskap, skola tillerkännas ålderspension enligt de regler som gälla för uppehållslandets medborgare. Ett villkor är dock att vederbörande har bott i uppehållslandet oavbrutet i minst fem år.

Vad beträffar det enskilda landets utgifter skall någon ersättning från hemlandet icke betalas, — en regel, som överensstämmer med den moderna synen på det praktiska genomförandet av ömsesidighet.

Barnbidrag. Ett betydelsefullt steg mot likställighet för nordiska medborgare i fråga om sociala förmåner togs år 1951, då en konvention om ömsesidigt utgivande av barnbidrag undertecknades av Finland, Island, Norge och Sverige.

Konventionen innebär, att barnbidrag skall utgivas även för inom den fördragsslutande staten bosatta barn, som är medborgare i ett annat av de fördragsslutande länderna eller vars fader eller moder är medborgare i något av dessa länder. Med medborgare i ett av de fördragsslutande länderna likställes den, som tidigare varit medborgare i landet och icke förvärvat medborgarrätt i något annat land, ävensom den, som är medborgare i fördragsslutande land och som utan att förlora detta medborgarskap blir medborgare i annat land. I övrigt gälla vistelse-landets bestämmelser om utgivande av barnbidrag till landets egna medborgare. Barnets frånvaro från vistelselandet upp till två månader anses icke såsom avbrott i vistelsen där.

Arbetslöshetsförsäkring. Efter underhandlingar mellan representanter för tillsynsmyndigheterna och erkända arbetslöshetskassor i Danmark och Sverige slöts den 22 juli 1946 ett allmänt avtal mellan respektive länders arbetslöshetskassor angående rätt för medlem att i svensk kassa få tillgodoräkna sig avgifter, som erlagts till dansk kassa och vice versa. Praktiskt taget alla erkända arbetslöshetskassor, såväl svenska som danska, ha anslutit sig till detta avtal.

Ett dylikt avtal har nyligen också ingåtts mellan Danmark och Norge.

Vidare föreligger ett avtal mellan Norge och Sverige av innehåll att premier, som äro erlagda till arbetslöshetsförsäkringen i det ena landet skall på vissa villkor kunna tillgodoräknas vid försäkring i det andra landet, när överflyttning sker. På samma sätt som t. ex. i olycksfallsförsäkringen berör icke avtalet frågan om vem som skall komma i åtnjutande av försäkringen, men tillförsäkrar den, som tager anställning i grannlandet, kontinuerligt medlemsskap. En svensk som t. ex. reser till Norge och utför försäkringspliktigt arbete, skulle ha fått vänta i 45 veckor innan han kunnat få arbetslöshetsunderstöd, om detta avtal icke existerat. Nu behöver han endast ha varit medlem en kort tid (4 veckor).

Förmedling av arbetskraft. Beträffande frågor om arbetskraft, har samarbets-tanken fått många uttryck särskilt efter kriget. De nordiska ländernas offentliga organ för arbetsförmedlingen följa samme riktlinjer när det gäller utbyte av arbetskraft mellan länderna. Huvudprinciperna äro att länderna först skola tillgodose sina egna behov av arbetskraft, och att man icke skall ta arbetskraft från grannlandet, som detta själv behöver. Tillgänglig, lämplig arbetskraft kan förmedlas till ett grannland, där arbetsmöjligheter finnas. — På socialministermötet i Köpenhamn 1945 antogs ett utkast till en konvention angående åstadkommandet av en gemensam nordisk arbetsmarknad. På grundval härav avslöts mellan Danmark och Sverige påföljande år en konvention om förmedling av arbetskraft m. m. Denna är avsedd att tillämpas, då i ettdera landet inträder en temporär arbetslöshetssituation, vilken skulle kunna hävas genom överförande av arbetskraft från det ena landet till det andra. Konventionens i praktiken viktigaste bestämmelse är art. 5, vari stadgas att i de fördragsslutande staterna icke erfordras arbetstillstånd för medborgare i dessa stater. De fördragsslutande staterna hava i enlighet med konventionens art. 1 tillsatt en gemensam kommitté med uppgift att följa

förändringarna på arbetsmarknaden i dessa stater. Vidare har enligt konventionens art. 6 (motsvarande art. 6 i utkastet till konvention angående åstadkommande av en gemensam nordisk arbetsmarknad) en permanent kommitté tillsatts för åstadkommande av ökad ömsesidighet beträffande den nordiska socialförsäkringen och annan social lagstiftning. Kommittén kan avgiva framställningar om sådana ändringar i eller tillägg till vederbörande staters sociala lagstiftning och administrativa praxis, som må befinnas ägnade att åstadkomma ökad ömsesidighet och likformighet. Enligt ett till konventionen fogat protokoll äga övriga nordiska stater deltaga i nu nämnda båda kommittéer.

Även om Norden som helhet icke slutgiltigt antagit en överenskommelse om gemensam arbetsmarknad, försiggår emellertid en icke obetydlig utväxling av arbetskraft mellan dessa länder. Här spelar det intima dagliga samarbetet mellan respektive arbetsmarknadsmyndigheter en viktig praktisk roll.

Arbetarskydd och yrkesinspektion. Samarbetet mellan organen för arbetsskydd i de nordiska länderna har pågått i många år, men riktlinjer för ett organiserat samarbete drogos först upp på ett möte i Stockholm år 1927. Samarbetet försiggår bl. a. genom regelbundet utbyte av publikationer, meddelanden om nya skyddsåtgärder, forskningsarbete m. m. På de nordiska arbetarskyddsmötena som arrangeras av länderna i tur och ordning framlägger varje land rapporter om vunna erfarenheter sedan föregående möte på de olika områden som arbetarskyddet omfattar. Arbetarskyddslagstiftningen i de nordiska länderna bygger i stort sett på samma grundsatser och har följt samma utveckling, men i detaljerna kan det finnas åtskilliga avvikelser som bero på historiska och nationella orsaker. Vid revision av denna lagstiftning i ett av länderna kan man alltid i den nya lagstiftningen spåra påverkan från de andra länderna. Ett målmedvetet arbete för att skapa likartade arbetarskyddslagar har icke ägt rum, men efter kriget har ett nordiskt samarbete igångsatts på en rad områden, som kan få praktisk betydelse.

Sedan 1947 har således en kommitté inom organen för arbetarskydd varit i arbete för att söka uppnå större likställighet på det skyddstekniska området. I första hand arbetar man med att få till stånd en överenskommelse som går ut på att farliga maskiner och andra tekniska anordningar, som säljas från ett land till ett annat, äro så konstruerade att risken för olyckor vid användandet av desamma förebygges eller reduceras i största möjliga utsträckning. Målet är att t. ex. en maskin, vilken godkänts av ett lands arbetarskyddsmyndighet, också godtages utan förändringar av de andra ländernas myndigheter. På detta sätt kommer Norden så småningom att nå fram till en hög likartad skyddsteknisk standard inom industrien.

En annan kommitté med representanter för arbetarskyddsmyndigheterna har under de senaste åren arbetat på samma normer för personlig skyddsutrustning.

De yrkeshygieniska institutioner, som äro knutna till arbetarskyddet samarbeta intimt. På nordisk basis söker man även befrämja en rad skyddstekniska åtgärder

som tas upp genom de nationella organen för standardisering. Mellan de nordiska arbetarskyddsföreningarna försiggår ett fortlöpande samarbete, varvid man utväxlar erfarenheter, upplysningsmaterial m. m. och håller gemensamma möten. På det hela taget finnes det på arbetarskyddsområdet en rad uppgifter, som med fördel kunna lösas på ett praktiskt och billigt sätt genom nordiskt samarbete, men man saknar för närvarande en gemensam plan för finansieringen av projekten.

Socialstatistik. Jämförelser mellan socialstatistiken i de nordiska länderna äro av särskilt intresse, därför att samhällsstrukturen i dessa länder är så likartad. Före och efter kriget ha därför hållits regelbundna nordiska samarbetskonferenser mellan de enskilda ländernas högsta statistiska myndigheter.

På socialministermötena har intresse förelegat för att aktivisera samarbetet på vissa av dessa områden; således tillsattes efter beslut på socialministermötet i Köpenhamn 1945 två expertkommittéer, den ena hade till uppgift att uppnå större likhet mellan de nordiska ländernas statistik över sociala utgifter (socialförsäkring och socialvård) medan den andra kommittén sysslade med frågan om en samordning av lönestatistiken. Båda kommittéerna ha framlagt betänkanden. Den förstnämnda kommittén, för samordnande av socialstatistiken, har dock ännu icke avslutat sitt arbete.

Bostadspolitik. På detta område ligger värdet av ett nordiskt samarbete mera i en effektiv utväxling av erfarenheter än i likartade lagbestämmelser och riktlinjer. En mycket nära ofta daglig kontakt uppehålls mellan de enskilda ländernas centralorgan för bostadspolitik och likaså mellan de anslutna underorganen och specialinstitutionerna.

Hälso- och sjukvård. Också på detta område ha de nordiska länderna gemensamma problem, dels när det gäller en samordning av de olika hälsovårdsåtgärderna, dels — efter kriget — när det gäller nordiskt samgående i Genève på mötena i den Internationella hälsovårdsorganisationen (WHO).

För att främja utväxlingen av erfarenheter och för att utvidga samarbetet i övrigt sammanträffa varje år cheferna för medicinalväsendets centralorgan i de nordiska länderna jämte deras närmaste medarbetare. Mötena hållas i tur och ordning i respektive huvudstäder.

I detta sammanhang må även nämnas, att den inom det svenska inrikesdepartementet tillkallade „1950 års abortutredning“ samrått med motsvarande statliga utredningar i Danmark och Norge.

Vidare kan nämnas, att samråd även äger rum (sedan augusti 1952) beträffande spörsmålet om att göra Norden till ett genomsamt karantänsområde för vissa sjukdomar inom ramen för de nya internationella hälsovårdsbestämmelserna.

Vid sidan av detta samarbete pågår en mycket ingående nordisk samverkan beträffande livsmedelslagstiftning och livsmedelskontroll. Detta arbete påbörjades redan år 1918, men utformades slutgiltigt först efter sista kriget. Efter ett möte i Stockholm 1947 upprättades ett organ för att utveckla likartade metoder för undersökningen av livsmedel i de nordiska länderna, närmare bestämt en „Nordisk

Metodikkommitté för Livsmedel“. Kommittén håller årligen möten och man kan redan påvisa praktiska resultat. Den arbetar också för likformighet i livsmedelslagstiftningen.

Sjöfolksfrågor. Till slut kan nämnas ett område som nära gränsar till socialpolitiken, nämligen sjömanslagstiftningen. Då samtliga nordiska länder äro sjöfartsnationer, uppstod tidigt ett behov av samarbete vid lagstiftningen beträffande sjöfartsförhållanden och sjömansfrågor. Sjöfolkens organisationer i de enskilda länderna hänvisade till de villkor, som erbjödos sjöfolket i de övriga nordiska länderna, och krävde lika goda villkor över allt. Det ansågs också rättvist att andra länders medborgare, som fingo sysselsättning ombord, blevo likställda med det egna sjöfolket med hänsyn till sociala rättigheter, men för att detta skulle kunna verkställas, krävdes en likalydande lagstiftning eller en konvention. Efter samarbete ha också de nordiska ländernas sjömanslagar erhållit en likartad struktur; full överensstämmelse föreligger altså icke. Alltjämt görs i lagarna skillnad mellan egna och främmande sjömän, när det gäller t. ex. rätt till sjukvård och hemresa vid sjukdom, rätt till hemresa samt ersättning för förlorade effekter vid förlisning. Några konventioner i dessa ämnen ha ännu ej slutits.

Nya sjömanslagar ha trätt i kraft i Sverige och Danmark med ingången av år 1953. Dessa lagar, som tillkommit efter nordiskt samarbete, äro i stort sett lika-lydande. Man har anledning förvänta att även Norge och Finland komma att antaga nya sjömanslagar, villa i största möjliga utsträckning bringas i överensstemmelse med de svenska och danska.

Vidare kan anmärkas att inom de nordiska länderna fråga uppkommit om reglering av sjölagens bestämmelser om bärgning i syfte att ge sjöfolket en mera skäligen andel i bärgarlönen.

Även på det praktiska området har det visat sig föreligga ett behov av samarbete mellan de nordiska länderna, t. ex. i fråga om sjömanshusverksamheten (förhyringsvirksomheten) och välfärdsanordningar för sjöfolket.

Stockholm den 10 januari 1953.

Beretning

angående

de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik.

(Afgivet i januar 1953 af den svenske regering).

1. Den nordiska socialstatistiska kommittén.

Kommittén tillsattes på framställning från det nordiska socialministermötet i Köpenhamn, september 1945. Den har till uppgift att åstadkomma större jämförbarhet mellan de nordiska ländernas statistik över sociala utgifter och har antagit namnet den nordiska socialstatistiska kommittén.

Nuvarande ledamöter: Danmark: Statsvidenskabelig konsulent i Arbejds- og Socialministeriet *Henning Friis* och kontorchef i Det statistiske Departement *Henry Stjernqvist*;

Finland: f. Kanslichefen i Socialministeriet, regeringsrådet *Niilo A. Mannio* och kanslirådet i Socialministeriet *Gunnar Modeen*;

Norge: Direktören för Rikstrygdeverket *Finn Alexander* och byråsjef i Statistisk Sentralbyrå *Andreas Mitsem*;

Sverige: Statssekreteraren i Socialdepartementet *Per Eckerberg* och förste aktuarien i Socialstyrelsen *Gustaf Holmstedt*.

Avgivna förslag: Betänkande „Samordning af de nordiske landes statistik vedrørende den sociale lovgivning, 1. Del“ (tryckt) och betänkande rörande de sociala åtgärdernas omfattning under år 1948 (1948—49) (del. 2), (stencilerat):

Betänkande för 1949 (1949—50) angående de sociala utgifterna och de sociala åtgärdernas omfattning f. n. under tryckning.

2. Den nordiska expertkommittén för samordning av lönestatistiken.

Kommittén tillsattes efter framställning från det nordiska socialministermötet i Köpenhamn, september 1945. Den har till uppgift att utarbeta förslag om en samordning av lönestatistiken i de nordiska länderna.

- Nuvarande ledamöter:* Danmark: Statsvidenskabelig konsulent *Henning Friis*, Arbejds- og Socialministeriet, och ekspeditionssekretær *C. Fl. Steenstrup*, Det statistiske Departement;
- Finland: Kanslirådet *Gunnar Modeen*, Socialministeriet;
- Island: Direktör *Thorsteinn Thorsteinsson*, Hagstofa Islands;
- Norge: Byråsjef *Signy Arctander*, Statistisk Sentralbyrå och kontorsjef ved Riksmeklingsmannens kontor, senare sekretaer hos statsministeren *Kai Knudsen*;
- Sverige: Byråchefen *Anders Twengström* och förste aktuarien *Leif Björk*, Socialstyrelsen.

Avgivna förslag: Betänkande „Samordning af de nordiske landes lønstatistik“ (Köpenhamn 1950). Betänkandet innehåller redogörelser för lönestatistiken i Danmark, Finland, Norge och Sverige samt utredningar i lönestatistiska metodfrågor.

Kommitténs verksamhet är avslutad.

3. Det nordiska redaktionsutskottet för utarbetande av en redogörelse för sociallagstiftningens utveckling i de nordiska länderna.

Utskottet tillsattes på förslag av isländske socialministern vid det nordiska socialministermötet i Stockholm, 1947, för utarbetande av en redogörelse för sociallagstiftningens utveckling i de nordiska länderna.

- Nuvarande ledamöter:* Danmark: Fuldmægtig *George R. Nelson*, Arbejds- og Socialministeriet, Köpenhamn;
- Finland: Vice häradshövding, fru *Aune Mäkinen-Ollinen*, Socialministeriet, Helsingfors;
- Island: Huvudbokhållare *Sverrir Thorbjörnsson*, Tryggingastofnun Ríkisins, Reykjavik;

- Norge: Konsulent *Kaare Salvesen*, Sosialdepartementet, Oslo;
- Sverige: Sekreterare *Göran Tegner* med sekreterare *Ernst Michanek*, Socialdepartementet, som suppleant.

Som ordförande i redaktionsutskottet tjänstgör fuldmächtig Georg R. Nelson.

Den nordiska boken om socialpolitiken får titeln *Freedom and Welfare* och kommer att omfatta nio kapitel, behandlande *The Northern Countries, Labour, The co-operative movement, Family Welfare, Housing, Health, Social security, The Northern co-operation in social affairs* samt *Social policy in perspective*. Av dessa kapitel föreligger i januari 1953 samtliga utom två i korrektur.

4. Den nordiska expertkommittén för verkställande av jämförelser mellan levnadskostnaderna i de nordiska länderna.

Kommittén tillsattes på framställning av det nordiska socialministermötet i Helsingfors, 1951.

- Nuvarande ledamöter:* Danmark: Kontorchef *Rigmor Skade*, Det statistiske departement;
- Finland: Kanslirådet *Gunnar Modeen*, Byrån för social forskning, Socialministeriet,
- Norge: Byråsjef *Petra Vestbye*, Statistisk Sentralbyrå;
- Sverige: Byråchefen *Erland von Hofsten*, Socialstyrelsen.

Kommittén avser att redovisa sitt arbete i ett betänkande, vars disposition skisserats på följande sätt. (a) teoretiskt avsnitt om internationella jämförelser av levnadskostnader, (b) allmänna problem vid tillämpningen av de teoretiska överbägandena samt diskussion av budgetar och priser (c) resultatet av kalkylen för Danmark, Finland, Norge, Sverige samt eventuellt Island, (d) sammanfattning och slutsatser. Betänkandet beräknas föreligga i preliminärt skick i slutet av april eller i början av maj 1953.

5. Den nordiska socialpolitiska kommittén.

Enligt artikel 6 i den mellan Sverige och Danmark den 18 november 1946 slutna konventionen om förmedling av arbetskraft m. m. skall, för åstadkommande av ökad ömsesidighet beträffande den nordiska socialförsäkringen och annan

social lagstiftning, tillsätts en permanent kommitté, i vilken vardera statens regering utser två medlemmar. Jämlikt ett till konventionen hörande slutprotokoll äga övriga nordiska stater deltaga i förevarande kommitté.

- Nuvarande ledamöter:*
- Danmark: Departementschefen *H. H. Koch* och kontor-
chefen dr. jur. *T. Haarlov*, Arbejds- og So-
cialministeriet;
  - Finland: Kanslichefen Regeringsrådet *A. Vehilä*, Re-
geringsrådet *A. E. Tarasti* och avdelnings-
chefen *E. A. Wuori*, samtliga i Socialmini-
steriet,
  - Island: Departementschefen i Socialdepartementet *J.*
Gudmundsson;
  - Norge: Ekspedisjonscheferna i Sosialdepartementet *A.*
Kringlebotten och *K. J. Øksnes*;
  - Sverige: Generaldirektören och chefen för Socialsty-
relsen *E. Bezelius* och chefen för Socialde-
partementets rättsavdelning, hovrättsrådet *Y.*
Samuelsson.

På grundval av ett av kommittén utarbetat förslag har konvention slutits den 28 augusti 1951 mellan Sverige, Finland, Island och Norge om ömsesidigt ut-
givande av barnbidrag.

Kommittén förbereder närmast konventioner om moderskapsunderstöd i olika former och om hjälp vid invaliditet.

6. Kommittén för förmedling av arbetskraft mellan de nordiska länderna.

Enligt artikel 1 i den mellan Sverige och Danmark den 18 november 1946 slutna konventionen om förmedling av arbetskraft m. m. skall av de fördrags-
slutande staterna tillsättas en gemensam kommitté, bestående av en eller flera
representanter för vardera statens centrala arbetsförmedlingsmyndighet, med
uppgift att följa förändringarna på arbetsmarknaden i dessa stater. Jämlikt
ett till konventionen fogat protokoll äga övriga nordiska stater deltaga i före-
varande kommitté.

- Nuvarande ledamöter:*
- Danmark: Kontorchefen i Arbejds- og Socialministeriet
H. Borreschmidt;
  - Finland: Regeringsrådet *Jouni Hakkarainen*, Ministe-
riet för kommunikationsväsendet och allmän-
na arbeten;

- Norge: Arbeidsdirektören *Gunnar Braathen* och underdirektören *Johan Tannaes Fjeld*, Arbeidsdirektoratet;
- Sverige: Generaldirektören och chefen för Arbetsmarknadsstyrelsen *Gustav Valhberg* och byråchefen i samma styrelse *Sven Skogh*.

Officiella sammanträden med kommittén för förmedling av arbetskraft mellan de nordiska länderna har hållits i Köpenhamn 1949 och i Stockholm 1950. Vidare har i föreningarna Nordens regi ett sammanträde mellan representanter för de nordiska arbetsmarknadsmyndigheterna hållits i Oslo 1950 rörande nordiskt arbetarutbyte i studiesyfte. Överläggningar mellan representanter för arbetsmarknadsmyndigheterna har dessutom hållits i anslutning till de nordiska socialministermötena och de nordiska socialförsäkringsmötena. Därutöver har representanter för något av de andra nordiska länderna i olika sammanhang besökt Sverige för personliga överläggningar om överföring av arbetskraft i vissa speciella situationer.

Beretning

fra

Den nordiske socialpolitiske komité.

(Afgivet den 14. januar 1953).

Den dansk-svenske konvention af 18. november 1946 om formidling af arbejdskraft indeholder i artikel 6 en bestemmelse om, at der til gennemførelse af øget gensidighed inden for den nordiske socialforsikring og anden social lovgivning nedsættes et stående udvalg, til hvilket hvert lands regering vælger 2 medlemmer. Videre bestemmes det i konventionen, at udvalget kan afgive indstilling om sådanne ændringer i eller tilføjelser til vedkommende landes sociale lovgivning og administrative praksis, som måtte skønnes hensigtsmæssige med henblik på at tilvejebringe øget gensidighed og ensartethed.

I en samtidig med konventionen undertegnet protokol udtales det, at de kontraherende lande er enige om, at de øvrige nordiske lande har adgang til at tiltræde dette udvalg.

Udvalget — der senere har vedtaget at betegne sig den nordiske socialpolitiske komité — afholdt sit første møde i København i marts 1951 med deltagelse fra de 5 nordiske lande. Komitéens medlemmer er embedsmænd i de nordiske landes socialdepartementer. Fra hvert af de nordiske lande er der af vedkommende lands socialminister udpeget 2 medlemmer til komitéen, fra Island dog kun eet. Herudover kan der udpeges rådgivere til at deltage i komitéens møder.

Medlemmer af komitéen er for tiden:

- fra Danmark: departementschef H. H. Koch
kontorchef, dr. jur. T. Haarløv
- fra Finland: regeringsråd A. Vehilä
regeringsråd A. Tarasti
- fra Island: departementschef J. Gudmundsson
- fra Norge: ekspeditionssjef A. Kringlebotten
ekspeditionssjef K. J. Øksnes
- fra Sverige: generaldirektør Ernst Bexelius
afdelingschef Yngve Samuelson.

Ved komitéens første møde behandlede spørgsmålet om komitéens arbejdsform. Det vedtoges at lade komitéen afholde møde en gang årlig, dog 2 gange årlig i de år, i hvilke der afholdes nordisk socialministermøde. Med hensyn til komitéens arbejdsfelt besluttedes det dels at lade komitéen forberede de hvertandet år stedfindende socialministermøder, dels at behandle forskellige nærmere bestemte emner af socialpolitisk karakter med henblik på at tilvejebringe større ensartethed i de nordiske landes lovgivning vedrørende disse emner og at forberede nordiske overenskomster om gensidighed med hensyn til visse sociale ydelser.

Komitéen har senere afholdt møder i Helsingfors i august 1951 og i Oslo i november 1952, og dens næste møde ventes afholdt i Stockholm i maj 1953.

Komitéen har udarbejdet udkastet til den konvention om gensidig ydelse af børnetilskud, som blev undertegnet under socialministermødet i 1951 i Helsingfors (Danmark kunne dog ikke tiltræde, da det ikke har nogen lovgivning af fastere karakter om almindelige børnetilskud).

Komitéen har endvidere forberedt konventioner om hjælp til invalider, om ydelser til kvinder i anledning af svangerskab og om forskudsvis udbetaling fra det offentlige af underholdsbidrag til børn. Endelig har komitéen drøftet spørgsmålet om oplæring og uddannelse af unge, om genoptræning af invaliderede, om bestemmelser om arbejderbeskyttelse m. v. for kvinder og børn samt om en almindelig alle de nordiske lande omfattende overenskomst om social sikring.

Beretning

fra

komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger.

(Afgivet af det danske arbejds- og socialministeriums statsvidenskabelige konsulent den 13. januar 1953).

På det nordiske socialministermøde i København i september 1945 vedtoges det at nedsætte to ekspertkomiteer til koordinering af den sociale statistik i de 5 nordiske lande: een til behandling af lønstatistikken og een til at samarbejde statistikken over udgifterne ved og omfanget af den sociale lovgivning.

1. *Komiteen vedrørende lønstatistikken* afgav sin betænkning i december 1950 og fremsatte heri detaljerede forslag til samordning af lønstatistikken for arbejdere i håndværk og industri, søfart, land- og gartneribrug, skovbrug samt for funktionærer i industri, handel og bankvæsen. Forslagenes eventuelle gennemførelse, hvorom bestemmelse træffes af de enkelte lande, vil på de fleste områder tage nogle år. Efter at betænkningen var afgivet besluttede socialministermødet i Helsingfors i 1951, at den socialstatistiske statsinstitution i det land, hvori socialministermøde næste gang skal afholdes, normalt skal indhente oplysninger fra de øvrige lande om, hvilke skridt der er taget og resultaterne heraf samt indsamle det til enhver tid foreliggende materiale til brug ved lønsammenligninger. På grundlag heraf skal rapport forelægges socialministermødet og oversendes til de øvrige socialstatistiske statsinstitutioner, som derefter drager ansvar for publicering af de i rapporten optagne lønsammenligninger.

Under hensyn til, at den islandske lønstatistik ikke er behandlet i betænkningen, fungerer Norge som hovedmand i 1953, uanset at socialministermødet vil blive afholdt i Island.

2. *Komiteen vedrørende socialstatistikken* afgav I del af sin betænkning i april 1951 og præsenterede heri en på ensartet måde udarbejdet oversigt over de sociale *udgifter* i 1947—48 og 1948—49 i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Den herved fastlagte opgørelsesmetode vil blive fulgt i fremtiden, og resultaterne offentliggøres af de enkelte landes socialstatistiske statsinstitutioner. I betænkningens II

del, der står umiddelbart foran offentliggørelse, vil *omfanget* af de sociale foranstaltninger blive gjort op på ensartet måde for hvert af landene.

Indhentningen og offentliggørelsen af oplysningerne i fremtiden vil i henhold til beslutning på socialministermødet i Helsingfors 1951 blive formidlet efter samme linier som for lønstatistikens vedkommende.

Komiteen fik yderligere mandat til i hvert fald hvert andet år at træde sammen for at drøfte udbygning og forbedring af den fællesnordiske oversigt.

Island har endnu ikke udpeget nogen repræsentant til komiteen, men det kan forventes, at også dette land indenfor en overskuelig fremtid vil se sig i stand til at deltage på lige fod i det nordiske koordinationsarbejde vedrørende socialstatistikken.

3. På det nordiske socialministermøde i Helsingfors i 1951 besluttedes det på foranledning af lønstatistikkomiteen at nedsætte et *nordisk udvalg til undersøgelse af forskellene i leveomkostninger* mellem de nordiske lande. Komiteen tæller repræsentanter fra alle fem lande. Der vil formentlig hengå endnu nogle måneder før udvalget kan afgive sin betænkning, som bl. a. vil være af betydning for sammenligningen af reallønnen de enkelte lande imellem, et spørgsmål som lønstatistikkomiteen ikke så sig i stand til at løse på det da foreliggende grundlag.

IV. Samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål

(Sagerne nr. 7, 15 og 19).

<i>Statsborgernes ligestilling:</i>	sp.
Sag nr. 7 (Forslag).....	897
Sag nr. 7 (Justitsministeriernes promemorier).....	905
 <i>Lovgivningssamarbejde:</i>	
Sag nr. 15.....	1029
Sag nr. 19.....	1033

Nordisk Råd

Sag nr. 7

1. session**Februar 1953**

Forslag

angående

nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land.

(Af den svenske regering).

Kungl. Maj:ts skrivelse till Nordiska rådet angående nordiska medborgares retsställning i annat nordiskt land än hemlandet; given Stockholms slott den 23 januari 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, begära Nordiska rådets utlåtande angående nordiska medborgares retsställning i annat nordiskt land än hemlandet.

GUSTAF ADOLF

Herman Zetterberg.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 januari 1953.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet statsrådet Zetterberg fråga om *inhämtande av utlåtande från Nordiska rådet angående nordiska medborgares rättsställning i annat nordiskt land än hemlandet* samt anför därvid följande.

I den svenska riksdagens första kammare väcktes den 22 januari 1947 en motion, nr 114, vari hemställdes om ökad delaktighet för danska, finländska, isländska och norska medborgare i rättigheter och förmåner som tillkomma svenska medborgare. I motionen, som var väckt av herr Herlitz, framhölls bland annat att väsentliga sidor av detta stora spörsmål redan varit föremål för de svenska statsmakternas uppmärksamhet. På åtskilliga områden hade likställighet redan etablerats. Det syntes emellertid motionären angeläget, att dessa stora problem bleve föremål för en samlad behandling. Från svensk synpunkt torde det i första hand vara av vikt att klargöra, vilken rättsställning de övriga nordiska ländernas medborgare enligt svensk rätt och praxis intoge. Därefter gällde det att överväga i vad mån Sverige vore berett att medge de nordiska ländernas medborgare en förbättrad rättsställning. På åtskilliga punkter borde Sverige kunna bevilja danskar, finländare, islänningar och norrmän likställighet med svenska medborgare eller i varje fall en bättre ställning än de nu intoge. Sådana åtgärder kunde Sverige givetvis företa på egen hand. På stora områden vore det helt naturligt en fördel, om de nordiska länderna — eventuellt några av dem — ginge hand i hand, antingen så att de rättigheter eller förmåner det vore fråga om traktatfästes, eller så att lagstiftningen rörande utflyttade nordiska medborgares rättsställning utan sådan bundenhet gjordes likformig.

Första kammarens första tillfälliga utskott förklarade sig i utlåtande nr 2/1947 dela motionärens uppfattning att ett ökat folkutbyte inom Norden borde främjas och att Sverige borde ådagalägga beredvillighet att i möjligaste mån hålla gränserna öppna för medborgare från de övriga nordiska länderna samt tillerkänna dessa största möjliga likställighet med svenska medborgare. I likhet med motionären fann utskottet önskvärt att de nordiska länderna härvidlag framginge gemensamt och att lagstiftningen gjordes möjligast likformig för vinnande av full ömsesidighet. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott anslöt sig i utlåtande nr 3/1947 till vad första kammarens första tillfälliga utskott i sitt utlåtande anförde.

Den svenska riksdagen hemställde härefter i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 april 1947, nr 131, om utredning av frågan om ökad delaktighet för danska, finländska, isländska och norska medborgare i de rättigheter och förmåner, som enligt svensk rätt tillkomma svenska medborgare, ävensom att Kungl. Maj:t vid lämplig tidpunkt hos de övriga nordiska ländernas regeringar måtte hem-

ställa om samarbete för gemensam reglering av nordiska medborgares rättsställning i annat land än hemlandet. Skrivelsen överlämnades den 14 maj 1948 till de sakkunniga för nordiskt samarbete på medborgarskapsrättens område för att tagas under övervägande vid fullgörande av de sakkunnigas uppdrag.

De nordiska delegerade för lagsamarbete, vilka varje år brukar företaga en allmän genomgång av det pågående lagsamarbetet, har därvid även behandlat den nu förevarande frågan. Vid ett möte i Stockholm i maj 1950 beslöt de hos vederbörande regeringar hemställa, att inom varje land en eller flera personer tillkallades med uppgift att upptaga frågan om reglering av den rättsställning som tillkommer medborgare i ett nordiskt land vid vistelse i annat nordiskt land på sådana områden, där nordiskt samarbete i ämnet icke redan påginge. Vid möte i Oslo i maj 1951 enade sig de delegerade om, att varje nordiskt land borde ombesörja utarbetandet av en allmän översikt över de spörsmål som därvid kunde komma ifråga. Initiativ till utredningar eller andra åtgärder för att undanröja olikheter i rättsställning finge därefter tagas av fackdepartementen.

Sedermera har de svenska sakkunniga för nordiskt samarbete på medborgarskapsrättens område till chefen för justitiedepartementet överlämnat en av dem upprättad översikt över de svenska bestämmelserna i ämnet. Därvid förklarade sig de sakkunniga hysa den uppfattningen, att man borde upptaga de i översikten berörda ämnena till närmare behandling i strävan att i möjligaste mån åstadkomma likställighet mellan det egna landets medborgare och medborgare i annat nordiskt land. Då numera, fortsatte de sakkunniga, ett nordiskt råd inrättats såsom forum för rådslag i frågor rörande nordiskt samarbete, ansåge de sakkunniga det vara lämpligast att förevarande spörsmål underställdes rådet och att det borde ankomma på rådet att taga de initiativ, som erfordrades för frågans lösning.

De danska delegerade för nordiskt lagsamarbete har därefter i skrivelse till de svenska delegerade överlämnat en översikt över nordiska medborgares ställning enligt dansk rätt, och motsvarande översikt enligt norsk rätt har avgivits av de norska delegerade.

Av de sålunda upprättade översikterna framgår, att medborgare i ett nordiskt land redan nu vid vistelse i ett annat av Nordens länder i många och betydelsefulla hänseenden åtnjuter samma förmåner som det senare landets egna medborgare. Så är i synnerhet fallet på sociallagstiftningens område, där genom särskilda överenskommelser mellan de nordiska länderna åvägabragts en i stora deler enhetlig behandling i varje land av nordiska medborgare. Utredningen visar emellertid å andra sidan, att lagstiftningen i ett vart av länderna på andra områden alltjämt i betydande utsträckning tillägger medborgare i övriga nordiska länder en annan och mindre förmånlig ställning än den som åtnjutes av landets egna medborgare.

Det är ett angeläget önskemål, att den utveckling som redan begynt i riktning mot ökad likställighet mellan ländernas egna medborgare och medborgare i övriga

nordiska länder måtte fortsätta, och att därigenom skapas en ökad samhörighet i Norden.

Likställighetsfrågan rymmer inom sig ett stort antal detaljfrågor, berörande vitt skilda områden. Det synes med hänsyn härtill lämpligast, att det fortsatta arbetet här i landet bedrivs inom de olika fackdepartementen, vilka torde ha att taga kontakt med motsvarande organ inom de övriga nordiska länderna. Emellertid skulle det för planläggningen av arbetet vara av stort värde att redan på ett tidigt stadium erhålla ett uttalande rörande uppfattningen inom de nordiska ländernas folkrepresentationer om de grundläggande problemen i likställighetsfrågan. Ett samfällt uttryck för uppfattningen inom de olika representationerna torde kunna erhållas genom en hänvändelse till Nordiska rådet, som i februari 1953 sammanträder till sin första session i Köpenhamn.

Den svenska översikten torde som bilaga få fogas till detta protokoll. De danska och norska översikterna torde komma att finnas tillgängliga för Nordiska rådet vid dess första session.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t i skrivelse till Nordiska rådet måtte begära dess utlåtande angående nordiska medborgares rättsställning i annat nordiskt land än hemlandet.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till Nordiska rådet skall avlåtas skrivelse av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Axel Nilsson.

Promemoria

angående

medborgares i Danmark, Finland, Island eller Norge rättställning under vistelse i Sverige.

I det följande skall, för att belysa medborgarrättens reella innebörd, lämnas en framställning av utlänningars rättsliga ställning i Sverige, varvid särskilt skall undersökas, i vad mån medborgare i våra nordiska grannländer — Island inbegripet — intaga en särställning. En sådan framställning kommer av naturliga skäl att gestalta sig som en jämförelse mellan utländska och svenska medborgares rättställning, och frågan blir om och i vad mån de rättigheter och förpliktelser som äro för statsborgarskapet karakteristiska förefinnas även för utlänningar. De så att säga internationella rättsförhållanden mellan enskilda personer, som på ett eller annat sätt uppvisa anknytningsmoment med främmande stats lagar, beröras däremot icke. Frågan enligt vilket lands lag ett sådant rättsförhållande skall bedömas tillhör den internationella privaträtten, och som detta spörsmål måste anses falla utom ramen för det här behandlade ämnet skall det icke närmare dryftas i detta sammanhang.

Utlännings rätt till inresa och uppehåll i riket.

Enligt utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315) och utlänningskungörelsen samma dag (nr 317) skall utlänning, som ankommer till eller uppehåller sig här i riket, vara försedd med pass eller annan legitimationshandling, som må gälla som pass. Om beskaffenheten hos sådan legitimationshandling äro närmare bestämmelser meddelade i utlänningskungörelsen (§§ 7—10). Under åren före det andra världskriget utfärdades med stöd av motsvarande bestämmelser i då gällande lag särskilda stadganden som inneburo en lättnad i passtvänget för skandinaver, i det att såsom pass för resa till Sverige godtogos s. k. nordiska resekort.

Dessa bestämmelser upphävdes under kriget och f. n. är passtvánget i huvudsak totalt. (Dock torde redan sommaren 1952 passfrihet införas för nordiska medborgare under vistelse i annat nordiskt land under viss tid, troligen 3 — i Norge 2 — månader.) Beträffande utländska sjömän samt för befolkningen i de finska och norska områden som gränsa mot Sverige äro dock särskilda undantagsbestämmelser meddelade i utlänningskungörelsen (§§ 12, 13 och 23). Sålunda gäller för den finska och norska gränsbefolkningen att såsom pass för inresa hit och vistelse här högst tre dygn i motsvarande svenska gränstrakt gäller av vederbörande finsk eller norsk myndighet utfärdat intyg, varigenom vederbörande kan identifieras.

Vidare har utlänningskommissionen genom beslut den 21 augusti 1945, jämlikt 31 § sista stycket utlänningskungörelsen, befriat norska och danska medborgare från i 4 kap. samma kungörelse angiven skyldighet att avgiva in- och utresekort vid passkontrollerna. Dock skall, enligt senare beslut, anmälan göras till kommissionen om de norrmän och danskar som lämna riket.

I princip har även i 1945 års lagstiftning bibehållits det s. k. viseringstvánget, d. v. s. skyldighet för utlännning som önskar inresa i riket att före inresan ha sin legitimationshandling försedd med påteckning av svensk myndighet. Genom kungörelser den 10 och den 17 augusti 1945 (nr 600 och 605) samt den 9 december 1949 (nr 608) har emellertid Kungl. Maj:t förordnat om upphävande tills vidare av viseringstvánget för norska, danska, isländska och finska medborgare.

Utlännning, vare sig han är viseringspliktig eller ej, som önskar kvarstanna i Sverige längre tid än tre månader, måste ha särskilt uppehållstillstånd av den centrala utlänningsmyndigheten, d. v. s. statens utlänningskommission eller av därtill förordnad lokal myndighet (polismyndighet; utlänningslagen §§ 7 och 8). Vid bedömning av frågan om uppehållstillstånd skall skälig hänsyn tagas till vistelsens syfte och omständigheterna i övrigt, särskilt till längden av den tid utlänningen utan längre avbrott vistats i riket. Upphållstillstånd skall meddelas för viss tid samt kan förbindas med de förbehåll som finnas påkallade. Bevis om sådant tillstånd tecknas vanligen å vederbörandes legitimationshandling. — Polismyndigheten kan endast besluta om uppehållstillstånd för tider upp till två år.

Under vistelse här är utlännning underkastad viss uppgiftsskyldighet rörande sin person samt pliktig att på kallelse personligen inställa sig hos polismyndighet för meddelande av upplysningar som angå hans vistelse här (§§ 5 och 6 utl.-lagen samt § 50 utl.-kungörelsen).

I sammanhanget må anmärkas att utlännning under vistelse i Sverige är underkastad vissav äsentligen av militära skäl uppställda förbud att inkomma inom befästningsområde m. m. I sådant hänseende gälla, utom av länsstyrelse och andra lokala myndigheter utfärdade bestämmelser följande författningar:

1) KK den 12 januari 1939 (nr 28) ang. särskilda villkor för utlännings vistelse inom skyddsområde för fästning eller motsvarande försvarsanläggning samt för utlännings tillträde till etablissement vid försvarsväsendet m. m.

2) KK den 29 juni 1945 (nr 502) ang. skyddsområden för Hemsö, Stockholms, Blekinge, Göteborgs och Gotlands kustartilleriförsvar.

3) KK den 12 maj 1933 (nr 200) ang. skyddsområde för Bodens fästning.

4) KK den 4 oktober 1946 (nr 640) ang. Kalix skyddsområde.

Vid föreningarna Nordens delegerademöte i augusti 1951 beslöts bl. a. att via respektive länders centralstyrelser hemställa till den nordiska parlamentariska kommitté, som tillsatts av regeringarna i Sverige, Norge, Danmark och Finland att passtvånget mellan de nordiska länderna upphäves, eventuellt med införande av särskilda nordiska resekort, att tullkontrollen för nordiska medborgare förenklas, bl. a. genom slopandet av utresekontrollen samt att valuta till nordiska resor frigives helt eller i väsentligt större omfattning än vad nu är fallet. Dessutom hemställdes, att gällande bestämmelser om särskilt uppehållstillstånd för nordiska medborgare i annat nordiskt land upphävdes, då dessa måste anses sakna berättigande under nuvarande förhållanden. Sådan hemställan har sedermera gjorts till den parlamentariska kommittén.

Utlänning kan, till skillnad från inländsk man, förbjudas inkomma eller uppehålla sig i riket. För hans avlägsnande finnas olika former. 1945 års utlänningslagstiftning skiljer på avvisning, förpassning och utvisning. Har utlänning gjort sig skyldig till brott i sitt hemland eller i annat land, kan han under vissa förutsättningar bli utlämnad enligt lagen den 4 juni 1913 ang. utlämning av förbrytare.

Avvisning innebär, att vissa här icke önskvärda utlämningar, t. ex. zigenare, bettlare och för brott straffade personer, avlägsnas redan vid gränsen eller i varje fall omedelbart efter det de inkommit på svenskt område (utlänningslagen § 19 ff). Befogenhet att avvisa utlämning tillkommer polismyndighet, varmed i detta sammanhang i allmänhet förstås vederbörande polischef. Om polismyndigheten finner anledning till avvisning föreligga men utlämningen påstår, att han av politiska orsaker flytt från annat land och att han ankommit därifrån eller från land, varest han kan antagas icke åtnjuta trygghet mot att bli återsänd till förstnämnda land, skall polismyndigheten hänskjuta avvisningsfrågan till utlänningskommissionens avgörande. Sådant hänskjutande skall dock ej ske om påståendet uppenbarligen är oriktigt. Även i tveksamma fall skall frågan hänskjutas till avgörande av utlänningskommissionen. Avvisningsbeslut verkställas utan hinder av besvär till kommissionen.

I vissa särskilt angivna fall, såsom då utlämning saknar legitimationshandling eller kvarblir efter utgången av den tid han äger vistas här eller eljest underlåter att ställa sig till efterrättelse föreskrifterna rörande hans vistelse här, äger utlänningskommissionen förordna, att han ofördröjligen eller inom viss tid skall avresa från riket, vid äventyr att han, om han ej avreser, skall *förpassas* ur riket (utlänningslagen § 25 ff). Ett dylikt förpassningsbeslut, som alltså har karaktären av föreläggande, verkställas givetvis först sedan utlämningen underlåtit att efterkomma detsamma. Klagan över förpassningsbeslutet är endast i vissa fall tillåten.

Utvisning användes främst mot lösdrivare och för brott straffade (utlänningslagen § 31 ff). Förordnande om utvisning meddelas av länsstyrelsen med besvärsmått för utlänningen till högsta domstolen. Där utvisning är påkallad av hänsyn till rikets säkerhet eller eljest i statens intresse, kan emellertid Kungl. Maj:t direkt besluta om utvisning, s. k. politisk utvisning. Innan beslut om utvisning meddelas skall förhör med utlänningen hållas inför länsstyrelsen. Vid bedömande om utvisning bör ske skall skälig hänsyn tagas till utlänningens levnads- och familjeförhållanden samt till längden av hans vistelse här. Beslutet skall innehålla förbud för utlänningen att utan tillstånd av Kungl. Maj:t återvända till Sverige.

För att underlätta genomförandet av beslut om utlännings avlägsnande ur riket ha i utlänningslagen meddelats föreskrifter om hans tagande i förvar eller ställande under uppsikt. Sådan åtgärd kan företagas som en förberedelse till utlännings avlägsnande genom avvissning, förpassning eller utvisning som ock i avbidan på verkställighet av beslut därom. Sålunda kan, om anledning förekommer till utlännings avvissning, förpassning eller utvisning, polismyndighet eller i vissa fall länsstyrelse, utlänningskommissionen eller Kungl. Maj:t besluta, att utlänningen skall tagas i förvar, och motsvarande gäller om beslut om avvissning, förpassning eller utvisning ej genast kan verkställas. Länsstyrelse eller polismyndighet som tagit utlänning i förvar skall därom underrätta utlänningskommissionen, på vilken det ankommer att pröva om utlänningen skall kvarhållas i förvar eller försättas på fri fot. Anser utlänningskommissionen eller länsstyrelsen behov föreligga att kvarhålla utlänning i förvar utöver en månad, skall frågan därom inom samma tid underställas Kungl. Maj:ts prövning. Ingen må kvarhållas utöver tre månader från det han togs i förvar, såvida ej Kungl. Maj:t prövar synnerliga skäl därtill föreligga (49 § sista st.). Samma myndigheter som äga taga i förvar kunna också ställa utlänning under uppsikt.

Med avseende å skydd för *immateriell äganderätt* ha samma förmåner som tillkomma svenska medborgare tillerkänts utlänningar som först här i riket utgivit litterära eller musikaliska verk, verk av bildande konst eller fotografiska bilder eller som förvärvat patent eller fått varumärken, mönster eller dylikt inregistrerade. (Lagarna den 30 maj 1919, nr 381, om rätt till litterära och musikaliska verk, § 30; om rätt till verk av bildande konst, nr 382, § 23, och om rätt till fotografiska bilder, nr 383, § 13, samt KF den 16 maj 1884, nr 25 s. 1, angående patent.) Genom internationella överenskommelser angående dessa angelägenheter har, med tillämpning av ömsesidighet, lagstiftningens skydd i viss omfattning jämväl utsträckts till litterära och musikaliska verk, konstverk och fotografiska bilder, som av utlänning först utgivits utomlands samt till patent och registrerade varumärken och mönster som erhållits i utlandet.

Utländsk medborgare får lika med svensk taga *arv* här i riket (10 kap. 7 § lagen om arv). Om emellertid svensk medborgare i viss främmande stat ej får ärva lika med inländsk man eller måste å arvet vidkännas större avdrag än denne, kan Kungl.

Maj:t förordna att för medborgare i den främmande staten motsvarande inskränkning skall gälla här.

Beträffande utlännings rätt att taga *testamente* gälla samma regler som för arv. (1 kap. 3 § lagen om testamente).

Kyrkobokföring och mantalsskrivning. Särskilt med tanke på utlännings skattskyldighet är föreskrivet att utlänning som är bosatt å svenskt område skall här kyrkobokföras och mantalsskrivas och sålunda upptagas bland befolkningen, ehuru med anteckning om sin egenskap av utländsk undersåte; dock att sådan undersåte, tillhörande främmande makts beskickning m. m. är för sig, sin familj och sin utländska betjäning befriad från kyrkobokföring och mantalsskrivning här (folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946, 13 § 1 mom. 1 st., 23 § och 35 § 1 mom. p. 1). Det åligger därför utlänning, som inflyttat till riket och som skall kyrkobokföras i församling inom riket, att inom viss tid å vederbörande pastorsexpedition anmäla invandringen och därvid avlämna flyttningsbetyg eller motsvarande handlingar.

Skattskyldighet. Enligt gällande skatteförfattningar är utlänning skattskyldig till stat och kommun *dels* med avseende å honom tillhörig fastighet inom landet, *dels* — för tid under vilken han varit här i riket bosatt — för all inkomst som av honom här i riket eller å utländsk ort förvärvats *och dels* — för tid under vilken han ej varit bosatt här — för inkomst av här belägen fastighet samt för vissa andra inkomster, såsom av här bedriven rörelse och av här utövad tjänst. Utlänning är vidare skyldig att erlægga förmögenhetsskatt, om han vid beskattningsårets utgång varit här i riket bosatt, för all den förmögenhet han då ägde här i riket eller å utländsk ort, och, om han icke varit här bosatt vid beskattningsårets utgång, för den förmögenhet han då haft nedlagt här. Befrielse från skattskyldighet är i viss omfattning medgiven utländska personer som tillhört främmande makts härvarande beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning.

Kungl. Maj:t äger att med främmande stats regering träffa överenskommelse för undvikande av dubbelbeskattning beträffande vissa skatter. Sådana avtal ha träffats med bl. a. Finland den 16 mars 1931 (direkta skatter), Danmark den 6 maj 1932 (direkta skatter), Island den 8 september 1937 (inkomst- och förmögenhetsskatt), Norge den 17 december 1949 (kvarlätenskapsskatt), Finland den 21 december 1949 (inkomst- och förmögenhetsskatt), Finland den 31 mars 1950 (kvarlätenskapsskatt) samt Norge den 21 juni 1947 (inkomst- och förmögenhetsskatt).¹⁾ Utlänning, som är skyldig att här i riket erlægga skatt, är givetvis pliktig att avgiva deklaration till ledning för taxeringen (17 och 26 §§ taxeringsförordningen den 28 september 1928).

Att utlänning, som här driver handel med utländska varor, under vissa förutsättningar är skyldig att utgiva särskild bevilningsavgift är stadgat i 3 § förord-

¹⁾ Se KK den 30 april 1931 (nr 67), den 30 juni 1932 (nr 348), den 8 april 1938 (nr 111), den 24 oktober 1947 (nr 791), den 26 maj 1950 (nr 198) samt den 8 september 1950 (nr 504 och 505).

ningen den 23 oktober 1908 (nr 128 s. 1) angående bevilningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Värnplikt. Utlänning, som vistas här, är icke underkastad värnplikt (värnpliktslagen den 30 december 1941, nr 967). I detta sammanhang kan nämnas att familjebidrag och hemortslön utgår endast *till* svensk medborgare. Däremot kan familjebidrag utgå även *för* familjemedlem, som icke är svensk medborgare — liksom *för* svensk medborgare som vistas i annat land. Såväl under tiden för den förstärkta försvarsberedskapen och dennas avveckling som därefter har dylikt bidrag beviljats för familjemedlemmar, som icke varit svenska medborgare eller som väl varit detta men bosatta utomlands (familjebidragsförordningen den 29 mars 1946, nr 99, ändr. 237/1947 och 117/1951 och familjebidragskungörelsen samma dag, nr 101, med ändr. 711/47 och 118/51).

Utlännings straffrättsliga ställning. Svensk rätts bestämmelser om vilka som äro underkastade svensk straffrätt återfinnas i 1 kap. strafflagen. Beträffande här i riket eller å svenskt fartyg utom riket begångna brott äro svenskar och utlänningar i lika mån underkastade svensk strafflag. Så är däremot icke fallet med brott, begångna utomlands. För sådant brott kan utlänning straffas här endast om brottet är begånget mot Sverige eller svensk man och även då endast efter medgivande av Kungl. Maj:t. Utlänning som begått brott i annat land kan dock under vissa förutsättningar bli utlämnad.

Gällande regler om utlämning av förbrytare innefattas i lagen den 4 juni 1913 angående utlämning av förbrytare samt i ett flertal konventioner, av vilka f. n. bland andra konventionerna med Danmark den 17 juni 1913, med Finland den 29 november 1923 och med Norge den 21 februari 1907 alltså gälla. I både lagen och konventionerna uppställas vissa begränsningar för utlämning. Utlämning medges icke av landets egna undersåtar. Vidare gäller såsom princip, att utlämning ej må beviljas för annan gärning än sådan som jämväl i tillflyktslandets lag betraktas som brott; gärningen skall alltså utgöra ett brott såväl enligt det ena som det andra landets lagar. Utlämning medges ej heller för brott som ej är av viss svårighetsgrad; enligt konventionen med Norge t. ex. skall brottet vara belagt, i Sverige med svårare straff än fängelse och i Norge med strängare straff än fängsel i ett år. Slutligen äro vissa brott av viss beskaffenhet undantagna från utlämning. Enligt utlämningslagen får utlämning sålunda icke ske för brott, som uteslutande har karaktären av politiskt brott, brott mot offentlig myndighet, militärt brott eller tryckfrihetsbrott. Utlänning, som i främmande stat är efterlyst för brott som kan föranleda utlämning, må här häktas även utan att särskild framställning därom gjorts på diplomatisk väg.

I *processrättsligt* hänseende äro utlänningar här i riket i allmänhet likställda med svenska medborgare. I fråga om brottmål har ovan anmärkts i vad mån utländsk man är underkastad svensk jurisdiktion. Vad angår civilmål äga utlänningar i princip samma rätt som landets egna innevånare att föra talan inför landets dom-

stolar. Enligt lag den 19 november 1886 är visserligen utländsk kärke i regel skyldig att i rättegång vid svensk domstol mot inländsk man på yrkande av denne ställa borgen eller annan säkerhet "för den kostnad och skada, som kärke genom laga kraft ägande beslut i rättegången kan kännas skyldig att gälda svaranden". Enligt 3 § i lagen äger dock Kungl. Maj:t efter avtal med främmande stat och under förutsättning av ömsesidighet meddela bestämmelser, varigenom denna stats undersåtar befrias från skyldigheten att ställa säkerhet som nu sagts. I enlighet härmed har genom en KK den 18 april 1935 (nr 132) befrielse från denna skyldighet medgivits undersåtar bl. a. i de nordiska länderna, för Danmark och Island gällande alla mål och för Norge och Finland alla mål utom brottmål. — Att utlänning må instämmas till landets domstolar framgår bl. a. av forumbestämmelserna i 10 kap. 1 § rättegångsbalken.

Genom KK den 18 april 1935 (nr 133) har Kungl. Maj:t vidare, med anledning av träffade avtal och med stöd av 16 § lagen om fri rättegång, förordnat, bland annat, att undersåte i Danmark, Finland, Island eller Norge skall i fråga om rätt till fri rättegång — utom när det gäller mål med fråga om ansvar för brottslig gärning — vara likställd med svensk medborgare. Enligt ett hösten 1951 framlagt betänkande med förslag till lag om offentlig rättshjälp m. m. (SOU 1951:31) är rättshjälp icke förbehållen svensk medborgare. Utlänningar torde på samma villkor och i samma utsträckning som svenska medborgare få åtnjuta ifrågavarande förmån.

Nämnas bör vidare att utlänning enligt vissa lagstadganden är skyldig att ha ett ombud i riket, behörigt att företräda honom. Så stadgas i den s.k. inskränkingslagen av 1916, vilken reglerar utländsk medborgares rätt att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag (§ 17), i en del av lagarna om immateriell förmögenhetsrätt, t.ex. i förordningen angående patent (§ 4), lagen om skydd för varumärken (§ 16) samt lagen om skydd för vissa mönster och modeller (§ 5).

Offentligrättsliga funktioner. Av en utlänning som uppehåller sig här kan regelmässigt ej fordras fullgörande av offentligrättsliga värv. Han må sålunda icke väljas till överförmyndare (föräldrabalken 19:8) eller nämndeman (rättegångsbalken 4:6). Utlänning kan ej heller utses till juryman i tryckfrihetsmål (tryckfrihetsförordningen 12:5). Utlänning synes dock, mot sitt bestridande, kunna förordnas till förmyndare (föräldrabalken 11:5 och 8 samt 18:5) och god man (föräldrabalken 18:5). Hinder möter icke för utlänning att vara skiljeman som avses i lagen den 14 juni 1929 (nr 145) om skiljemän. Ej heller torde utlänning formellt vara förhindrad att utses till skiljeman, som avses i vattenlagen 4 kap. 6 § 2 mom. eller i lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt. 13 § första stycket, eller till ledamot av skiljenämnd, som avses i 13 § andra stycket och 14 § sistnämnda lag. Däremot kan utlänning icke förordnas till skiljedomare som avses i lagen den 28 maj 1920 (nr 248) om särskilda skiljedomare i arbets-

tvister, då sådan skiljedomare måste ha fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som må nyttjas i domarämbeten. Utlänning kan ej utses att förrätta syn enligt arrendelagen eller ombesörja vissa andra dylika förrättningar. (Nyttjandearrättslagen 2:11.)

Rätten att driva näring.

Enligt näringsfrihetsförordningen den 18 juni 1864 är varje svensk man och kvinna i princip berättigad att i riket "idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering; att till utrikes ort utföra eller därifrån införa samt inrikes orter emellan fortskaffa varor, ävensom att reda i skepp för såväl inrikes som utrikes fart".

Denna näringsfrihet är emellertid inskränkt genom ett flertal författningar, enligt vilka rätten att utöva viss verksamhet är beroende på tillstånd av myndighet. Sådana författningar äro t.ex. vapenförordningen, förordningen om explosiva varor och förordningen om eldfarliga oljor.

Den näringsfrihet som sålunda består för svenska medborgare är starkt begränsad såvitt angår utlänningar.

De grundläggande bestämmelserna om utlännings rätt att driva näring återfinnas i 25—31 §§ näringsfrihetsförordningen.

För utlänning, som i Sverige vill idka handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering, fordras tillstånd av Kungl. Maj:t (26 § 1 mom.). Med sådant tillstånd följer rätt att föra varor såväl mellan inrikes orter som till eller från utrikes ort (transportverksamhet, 29 §).

Även för utlänning, som vill driva bergverks- och järnverksrörelse, fordras tillstånd av Kungl. Maj:t (27 §).

Oaktat utlänning fått tillstånd att idka handel, får han ej verkställa realisation eller användas såsom biträde vid sådan försäljning utan att Kungl. Maj:t på grund av ingången traktat därtill givit lov (26 § 2 mom.). Sådant lov har aldrig begärts.

Förbud råder för utlänning att idka gårdfarihandel, och utlänning må ej heller användas såsom biträde vid sådan handel (26 § 2 mom.).

Tillstånd av länsstyrelse fordras för utlänning, som vill i Sverige under kringresande eller kringvandring idka hantverk eller annan hantering (26 § 3 mom.). Medborgare i övriga nordiska länder söka dock i allmänhet ej sådant tillstånd.

Det är tillåtet för utlänning att reda i skepp för såväl inrikes som utrikes fart; dock må utlännings andel icke sträckas utöver en tredjedel av fartygets dräktighet (25 §). Jfr sjölagens bestämmelser nedan.

Från nu återgivna föreskrifter gälla två undantag av mindre vikt, båda avseende handel med fisk. Det ena, som är tillämpligt å varje utlänning, rör sillfisket i Bohuslän. Det andra undantaget medgiver dansk fiskare att under vissa villkor avyttra av honom fångad färsk fisk i Sverige.

Vidare kan nämnas att enligt en mellan Finland och Sverige år 1927 ingången handelstraktat torde kunna göras gällande, att finska medborgare ha rätt att i Sverige utöva näring i likhet med svenska medborgare. Det synes dock förhålla sig så, att traktaten saknar betydelse gentemot näringsfrihetsförordningens bestämmelser.

Tillika har mellan dels Sverige och Norge samt dels Sverige och Danmark överenskommelser slutits angående handelsresandes behandling (enligt principen "mest gynnad nation"). Se SÖ 1927:9 och 10.

Ehuru näringsfrihetsförordningen icke skiljer mellan medborgare från de nordiska länderna och andra utlänningar, ha de förra dock kommit att få en i viss mån gynnsammare ställning. Enligt den praxis som utbildat sig i anslutning till tillståndsgivningen kräves, att vederbörande utlänning vistats i Sverige minst tre år. Är fråga om medborgare från ett nordiskt land fordras vanligen icke mer än två års vistelse.

Det bör uppmärksammas att näringsfrihetsförordningens bestämmelser icke äro tillämpliga å all näringsverksamhet. Vissa näringsfång falla utanför förordningens gränser. Mången gång är gränsdragningen svår att göra och vägledning måste sökas i praxis.

Inom näringsfrihetsförordningens ram falla tre olika slag av näringsfång: 1) tillverkningen av varor (produktionen), 2) omsättningen av varor (handeln) samt 3) transporten av varor.

I fråga om produktionen förhåller det sig så att den s.k. urproduktionen (jordbruket med binäringarna jakt, fiske, skogsbruk m. m., skogshantering samt malm- och stenbrytning) ävensom den immateriella produktionen (vetenskaplig och konstnärlig verksamhet inom litteratur, musik och bildande konst) icke omfattas av näringsfrihetsförordningen, samt att sålunda utlänning icke behöver ha tillstånd enligt denna förordning för att idka sådan produktionsverksamhet.

Av praxis framgår att tillstånd icke fordras för utlänning, som vill exempelvis arrendera jordbruksfastighet, driva kvarn- och sågverksrörelse såsom binäring till jordbruk, inköpa och efter uppfödning försälja slaktsvin eller försälja skog eller hugget virke från egen mark.

Å andra sidan visar praxis att tillstånd fordras för utlänning, som vill exempelvis driva handelsträdgård, idka hönsavel, driva pälsdjursfarm, idka sågverksrörelse utan samband med jordbruk, driva tegelbruksrörelse i större omfattning, oaktat rörelsen drives i samband med jordbruk, upptaga och försälja bränntorv eller för försäljning tillverka makadam.

Vad angår den immateriella produktionen fordras icke tillstånd för utlänning, som vill t.ex. vara verksam som översättare, giva konserter eller utöva konstnärlig verksamhet som tecknare, målare eller bildhuggare.

Däremot fordras tillstånd för utlänning, som vill t.ex. vara verksam som reklam-

tecknare eller pianostämmare, tillverka konstföremål i serie, vara fotograf eller utöva arkitektyrket.

Till den immateriella produktionen räknas i princip fullgörande av personliga tjänster. Här krävs alltså ej tillstånd.

Enligt praxis fordras icke tillstånd enligt näringsfrihetsförordningen för utlänning, som vill utöva verksamhet som t.ex. läkare (jfr dock lagen om behörighet att utöva läkarkonsten), lärare, juridisk rådgivare, konsulterande expert eller annonsupptagare.

Å andra sidan fordras tillstånd för utlänning som vill utöva verksamhet exempelvis såsom revisor, tandtekniker, frisör, manikurist, maskinskrivare eller fastighetsförvaltare.

För den del av produktionen, som innebär en tillverkning av fabriks- eller hantverksarbeten för avsalu eller framställning av produkter genom "annan hantering" fordras tillstånd för utlänning.

Praxis är vacklande beträffande betingsarbete (tillverkning i hemmet av varor efter beställning).

Beträffande "annan hantering" kräves tillstånd för utlänning, som vill driva t.ex. bryggeri-, bageri- eller slakterirörelse, tvättinrättning eller bilreparationsverkstad eller som vill utöva byggmästar- eller murarmästaryrket.

Även för utlänning som vill driva boktryckerirörelse fordras tillstånd.

Vad angår frågan om utlännings rätt att idka handelsrörelse synes av ordalagen i näringsfrihetsförordningen framgå, att annan handel än varuhandel faller utanför förordningens ram. I princip borde därför tillstånd icke fordras för utlänning, som vill för egen eller annans räkning köpa och sälja fast egendom eller driva handel med värdepapper eller idka bankirirörelse. Praxis har dock utvidgat förordningens tillämplighetsområde. Sålunda fordras tillstånd för utlänning, som vill driva rörelse som fastighetsmäklare eller inneha turistbyrå.

Det må även framhållas att begreppet "handel" i näringsfrihetsförordningens mening innefattar såväl köp som försäljning. Härav följer att utlänning, som bedriver enbart köpe- eller försäljningsverksamhet, ej behöver ha tillstånd.

Vidare förtjänar påpekas att handeln skall vara yrkesmässig för att falla under näringsfrihetsordningen. En utlänning är sålunda oförhindrad att idka handel av tillfällig natur.

Ehuru näringsfrihetsförordningen i fråga om utförande av tjänster icke efter ordalagen är tillämplig å andra tjänster än sådana som avse transportverksamhet, har i praxis ansetts att tillstånd fordras för utlänning, som vill driva expressrörelse eller skeppsmäkleri. Detsamma gäller kafé- och konditorirörelse, pensionatrörelse och skolinternat.

I fråga om näringsfrihetsförordningen kan till sist nämnas, att tillstånd icke kan beviljas utländsk juridisk person (bolag, förening m. m.), som har sitt säte utomlands, att i Sverige driva handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering. I detta sammanhang må dock omtalas att enligt lagen den 9 juni 1950

(nr 272), om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket sådan anstalt kan erhålla koncession att i Sverige driva försäkringsrörelse genom generalagent såsom syssloman, under förutsättning bl. a. att generalagenten är bosatt här i riket samt, om han är utlänning, fått tillstånd att inom riket idka handel eller annat näringsyrke.

Det är emellertid icke endast näringsfrihetsförordningen som hindrar en utlänning att i Sverige fritt utöva en näring. Till en början må framhållas att i åtskilliga fall lagen stadgar förbud för utlänning att idka viss verksamhet i Sverige. Följande författningar kunna nämnas i detta sammanhang.

Enligt rättegångsbalken 8 kap. 2 §, 12 kap. 2 och 22 §§ samt stadgar för Sveriges advokatsamfund 3 § kan utlänning icke vara medlem av advokatsamfundet eller anlitas såsom rättegångsombud.

Till notarius publicus i Stockholm kan enligt stadga den 18 maj 1945 § 13 endast svensk medborgare förordnas.

Enligt mäklareordningen den 9 juni 1893, nr 51, § 2, kan utlänning icke antagas till mäklare. Kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 336) om auktorisation av fastighetsmäklare, som upphävt bestämmelserna i mäklareordningen i vad dessa avse fastighetsmäklare, kräver ej svenskt medborgarskap som villkor för auktorisation. Sådan auktorisation meddelas av handelskammare. Till Stockholms handelskammare har emellertid ej ingivits någon ansökan om auktorisation från medborgare i annat nordiskt land.

I KF den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m. stadgas att tillstånd till sådan tillverkning, såvitt angår enskild person, ej kan meddelas annan än svensk medborgare.

Enligt KF den 26 maj 1922 (nr 383), §§ 6 och 34, kan utlänning icke få driva inrikes luftfart i regelbunden trafik.

Enligt aktiebolagslagen (4 §), lagen den 17 juni 1948, nr 433, om försäkringsrörelse (5 och 167 §§), lagen den 22 juni 1911, nr 74 s. 1, om bankrörelse (3 § 2 st.), lagen den 29 juni 1923, nr 286, om sparbanker (3 §), och KF den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker (6 kap. 3 §), kan utlänning icke stifta aktiebolag, försäkringsbolag, bankaktiebolag, sparbank eller systembolag. Ej heller kan utlänning vara styrelseledamot, likvidator (eller suppleant för ledamot) i försäkringsbolag, bankaktiebolag (17, 53 och 98 §§), eller sparbank (12 och 48 §§) ej heller verkställande eller vice verkställande direktör, firmatecknare, revisor (likvidationsrevisor) eller likvidator i försäkringsbolag (5, 72, 73, 81, 100 mom. 1 st., 1, 142, 145, 167, 204, 206 och 237 §§).

I åtskilliga andra fall fordras särskilt tillstånd för utlänning, som vill idka viss verksamhet i Sverige. Följande författningar kunna nämnas i detta sammanhang:

Enligt aktiebolagslagen (79, 80, 88 §§, 107 § 1 mom, 1 st., 149, 152 och 153 §§) kan utlänning endast efter tillstånd av Kungl. Maj:t vara styrelseledamot, verk-

ställande eller vice verkställande direktör, firmatecknare, likvidator, god man vid likvidation, revisor eller likvidationsrevisor eller *suppleant för* ledamot, likvidator, revisor eller likvidationsrevisor i aktiebolag. Tillstånd kräves även enligt 1911 års lag om ekonomiska föreningar (nr 55 s. 1, 20 § 5 st.) för utlänning att vara styrelseledamot eller suppleant i ekonomisk förening. 1951 års lag om ekonomiska föreningar, som träder i kraft den 1 januari 1953, har i 22 § stadgande om tillståndstvång för utlänning som vill vara styrelseledamot eller suppleant i ekonomisk förening och har i §§ 29, 46, 76 och 80 föreskrivit att tillstånd även fordras för utländsk firmatecknare, revisor, likvidator och likvidationsrevisor i ekonomisk förening.

Inrikesdepartementets praxis beträffande sådant av Kungl. Maj:t enligt 1 § 4) lagen den 21 september 1915 om behörighet att utöva läkarkonsten meddelat tillstånd för utländsk läkare att utöva läkarkonsten i Sverige synes vara denna. Tillstånd meddelas tillsvidare. För andra än medborgare i övriga nordiska länder — för vilka ej fullt så stränga krav uppställas — kräves att vederbörande tjänstgjort minst ett år i svensk sjukvårdsinrättning. Kunskaper i svenska språket samt i svensk rätts- och statsmedicin fordras vidare. Utlänningskommissionen höres regelmässigt. Medicinalstyrelsen kan meddela tillstånd för vikarier å t. ex. underläkartjänster. Tillstånd för utländska tandläkare, meddelat enligt lagen den 18 maj 1951 (nr 233) om behörighet att utöva tandläkarkonsten, 1 § 4) begränsas att gälla ett år. Även här höres utlänningskommissionen. Något förmånligare för medborgare i övriga Norden. För båda ovannämnda kategorier gäller dock att prövning sker från fall till fall och några generella regler utom de sagda kunna ej angivas.

Beträffande sådan behörighet att utöva veterinärkonsten, vartill särskilt tillstånd lämnas av Kungl. Maj:t jämlikt 37 § 1 b) allmänna veterinärinstruktionen den 17 november 1933 (nr 616) har vid dessa ärendens handläggning i jordbruksdepartementet inga förmåner lämnats "nordiska medborgare" i förhållande till andra utlänningar.

Enligt tillägg den 30 maj 1916 till 1895 års lag om handelsbolag och enkla bolag kan utlänning endast efter Kungl. Maj:ts tillstånd i Sverige sluta handelsbolag eller ingå i sådant bolag.

Enligt lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag kan utlänning (fysisk eller juridisk person) endast efter tillstånd av Kungl. Maj:t eller av länsstyrelse här i riket förvärva fast egendom samt endast efter tillstånd av Kungl. Maj:t förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka gruvdrift eller i något fall härstädes inmuta mineralfyndighet. (Utlänning må dock å exekutiv auktion inropa fast egendom eller inmutad mineralfyndighet eller gruva men är då skyldig att avyttra egendomen inom tre år, därest tillstånd ej erhålles). Vidare upptager lagen regler angående tillstånd för svenska juridiska personer att förvärva fast egendom

och gruva. Dessa regler ha tillkommit för att förhindra utlänning att kringgå förbudet att förvärva sådan egendom.

Enligt 83 § lagen den 19 juni 1919 om flottning i allmän flottled skall utländsk man, som önskar idka flottning i allmän flottled inom svenskt område, hos vederbörande länsstyrelse deponera borgensförbindelse av två vederhäftiga svenska medborgare, som ansvara för att den flottande fullgör sina åligganden i denna egenskap. Detta gäller enligt 84 § andra stycket icke gränsloderna Torneå och Muonio älvar. (Se lag den 28 april 1949 nr. 183, om flottningen i Torne och Muonio gränssälar och KK den 4 augusti 1949, nr 464, ang. tillämpning av vissa bestämmelser om flottningen i Torne och Muonio gränssälar.)

Enligt lagen den 1 december 1950 (nr 596) om rätt till fiske kan utlänning endast efter tillstånd av Kungl. Maj:t bedriva fiske i allmänt vatten (§ 4) samt sådant fiske i enskilt vatten som varje svensk medborgare må bedriva (§ 21). (Däremot står det utlänning i princip fritt att fiska å eget vatten). — Sedan den nya fiskelagen trätt i kraft har inom jordbruksdepartementet handlagts endast tre ansökningar om tillstånd för utlänning att fiska i allmänt eller enskilt vatten. Tillstånd har lämnats de tre sökandena, som ej voro medborgare i annat nordiskt land.

Enligt 23 § lagen den 18 april 1952 (nr 166) om häradsallmänningar och 22 § lagen samma dag (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna skall ledamot av allmänningsstyrelse eller ekonominämnd vara myndig och, om Kungl. Maj:t ej för särskilt fall annat medger, här i riket bosatt svensk medborgare.

Enligt KK den 31 december (nr 380) angående rätt för utlänning och i utlandet bosatt svensk undersåte att här i riket giva offentlig föreställning m. m. eller att därvid medverka, kan utlänning endast efter tillstånd av polismyndigheten på orten giva offentlig tillställning, hålla konsert eller dylikt. Därjämte är han jämlikt ovan tidigare nämnda KF den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter skyldig att utgiva bevillningsavgift. Utlänning, som är här i riket bosatt, äger dock samma rättigheter som svensk medborgare att giva offentlig föreställning, om han ställt borgen eller annan säkerhet för utskylder till stat och kommun under tre år. (Jämför KK den 15 juni 1935, nr 309, med särskilda grunder i fråga om utgörande i vissa fall av bevillningsavgift enligt 3 § förordningen den 23 oktober 1908 angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter, enligt vilken resande, representerande företag i bl. a. de nordiska länderna — Island ej nämnt — erlägga lägre avgifter än enligt KF 1908. Chef eller person i ledande ställning inom vissa företag är befriad från avgift om det visas att företaget bedriver affärsverksamhet i Sverige genom en eller flera, här bosatta agenter.)

Vissa föreskrifter finnas, som ovan nämnts, i 25 § näringsfrihetsförordningen om utlänningsrätt att reda i skepp. Även sjölagen har bestämmelser härom. Enligt dess 1 § skall fartyg för att anses som svenskt antingen till minst $\frac{2}{3}$ ägas av svensk medborgare eller tillhöra aktiebolag, vars styrelse har säte här och som består av sven-

ska aktieägare. Enligt 5 § gäller att andel i fartyg ej utan samtliga delägars medgivande må överlåtas till icke-svensk medborgare om fartyget därigenom skulle upphöra att vara svenskt. Överlåtelse i strid häremot är ogill. Kungl. Maj:t har ej dispensrätt i fråga om tillämpningen av sjölagens 1 och 5 §§. — I sammanhanget kan nämnas att utlänning ej kan vara ledamot av styrelsen i ett aktiebolag, som äger fartyg av svensk nationalitet (1 § sjölagen).

Nämnas kan även att enligt § 3 KF den 12 juni 1936 (nr 315) angående befäl å svenska handelsfartyg m. m. (befälsförordning) svenskt medborgarskap är nödvändigt för behörighet att utöva befäl å handelsfartyg eller fiskefartyg, och för erhållande av behörighetsbevis som befäl enligt nämnda förordning krävs likaså svenskt medborgarskap. Kammerskollegium meddelar emellertid enligt praxis dispens från befälsförordningen enligt följande. Dispens ges ej utlänning som ansöker om att bli befälhavare, främste styrman eller maskinchef. För befattning som understyrman eller undermaskinist lämnas dispens för ett år i sänder. För danskar, norrmän, islänningar och finländare erfordras tentamen i svensk författningskunskap. Icke svensktalande finnar få dessutom tentera i svenska språket. F. ö. äro medborgare i annat nordiskt land ej förmånligare ställda än andra utlänningar med undantag för balter, som tenteras i navigation, maskin lära o. d.

Förbud gäller även för utlänning i fråga om förvärv dels av s. k. bundna aktier i aktiebolag, som i sin bolagsordning har förbehåll enligt 2 § i 1916 års inskränkingslag, dels ock av aktier i bankaktiebolag (17 § lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse).

Rätten att innehava arbetsanställning.

a) Ämbeten och tjänster i svenska staten.

Huvudregeln är att utlänning icke är behörig att inneha ämbeten och tjänster i svenska staten. Såvitt angår tjänster, som tillsättas av Kungl. Maj:t och medelst fullmakt, är detta uttryckligen föreskrivet i regeringsformen 28 §. Samma princip anses emellertid gälla beträffande andra av Kungl. Maj:t tillsatta tjänster även om tillsättandet sker medelst förordnande eller konstitutorial. I praxis har vidare svenskt medborgarskap ansetts vara en nödvändig förutsättning för erhållande av tjänst, vilken tillsättes av ämbetsmyndighet.

Förbudet för utlänning att inneha ämbete eller tjänst i svenska staten är emellertid icke ovillkorligt. En del undantag återfinnas i 28 § regeringsformen. Sålunda må Konungen till lärarbefattningar vid universiteten (med undantag för de teologiska tjänsterna) samt till lärar- och andra beställningar vid andra inrättningar för vetenskap, slöjd eller skön konst samt till läkarbefattningar kalla och befordra även utländska män och kvinnor av utmärkt förtjänst under förutsättning att de äro bekännare av den rena evangeliska läran. Likaledes må Konungen kunna i militära ämbeten nyttja utlänningar av sällsynt skicklighet (dock ej till kommandant i fästning). Slutligen kan utlänning bli oavlönad konsul.

Det principiella förbudet mot utlännings antagande till svensk statstjänst har icke ansetts hindra ett tillfälligt förordnande för utlännings att uppehålla viss befattning på vikariat eller dylikt.¹⁾

b) Annan anställning än statstjänst.

Utläning äger enligt huvudregeln icke utan arbetstillstånd av utlänningskommissionen här i riket antaga eller inneha anställning i annans tjänst och ej heller här i riket utöva verksamhet som föranledes av anställning utomlands i annan egenskap än såsom handelsresande.

Från huvudregeln gäller emellertid det betydelsefulla undantaget att danska, finska, isländska och norska medborgare äro befriade från skyldigheten att hava arbetstillstånd. Härav följer att en medborgare från något av de nordiska länderna, vilken är försedd med pass och erhållit uppehållstillstånd, i princip kan erhålla vilken arbetsanställning som helst i enskild eller kommunal tjänst.

I detta sammanhang kan det vara lämpligt att något beröra de strävanden som i de nordiska länderna förekommit för att inom dem möjliggöra ett friare utbyte av arbetskraft än som för närvarande eljest är vanligt mellan olika stater. Målet för dessa strävanden kan sägas vara att skapa en gemensam nordisk arbetsmarknad. Det förtjänar därvid påpekas, att ännu före år 1914 gränserna mellan de olika länderna voro mycket lätta att överskrida och att i stort sett de olika ländernas medborgare kunde utan vidare söka och erhålla arbete i annat land. Förhållandena ha emellertid förändrats till följd av de båda världskrigen.

Ett första steg i riktning mot en gemensam nordisk arbetsmarknad togs i mitten av 1930-talet, då av delegationer från Danmark, Finland, Norge och Sverige riktlinjer för ett s.k. nordiskt arbetarutbyte uppdrogos. Därvid föreslogs bl. a. att en särskild nämnd skulle inrättas inom varje land med uppgift att handlägga hit-hörande frågor. Regeringarna i de fyra länderna biföllo detta förslag, och våren 1939 sammanträdde samtliga nämnder i Stockholm för att fastställa allmänna regler för det nordiska arbetarutbytet. Det andra världskriget omintetgjorde dock detta utbyte.

Omedelbart efter det andra världskrigets slut återupptogs förhandlingarna om en gemensam nordisk arbetsmarknad. Även Island anslöt sig till dessa förhandlingar. Förhandlingarna utmynnade i att de fem ländernas socialministrar på en konferens i Köpenhamn i september 1945 antogo ett förslag till konvention,

¹⁾ Observera justitiekanslersämbetets uttalande, refererat i Förvaltningsrättslig tidskrift 1950, häfte 5: Två utlännings, en statslös och en tysk medborgare hade hos Kungl. Maj:t i eklestistikdepartementet var för sig ansökt om "dispens" för viss e. o.-anställning i biträdesgrad vid karolinska institutet. Lärarkollegiet och statens utlänningskommission tillstyrkte. Justitiekanslern gjorde, efter remiss, en grundlig utredning om utlännings rätt att inneha statstjänst. I yttrande av den 4 november 1948 uttalade justitiekanslern sammanfattningsvis att ämbetet vore benäget anse rättsligt hinder icke föreligga för Kungl. Maj:t att bifalla ifrågasvarande ansökningar, men att ämbetet för sin del funne utlännings principiellt icke böra vinna extra ordinarie anställning i svensk statstjänst.

benämnd "Udkast til Konvention mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Tilvejebringelse af et fælles nordisk Arbejdsmarked". Riksdagen beslöt sedermera, att Sverige skulle ansluta sig till konventionen.

Huvudpunkten i konventionen var, att arbetstillstånd icke skall krävas i fråga om medborgare från de nordiska länderna. Vidare innehåller konventionen bestämmelser om samarbete mellan de centrala arbetsförmedlingsorganen i de olika länderna. Bl. a. skulle ett gemensamt utskott tillsättas. Nämnda organ skulle vara skyldiga att på anmodan av motsvarande organ i något av de nordiska länderna undersöka, huruvida begärd arbetskraft funnes tillgänglig och, om så vore fallet, vidtaga förmedlingsåtgärder. Däremot behandlar konventionen icke frågor som röra pass och uppehållstillstånd. Dessa frågor måste dock anses vara nära förbundna med frågan om en gemensam nordisk arbetsmarknad.

Konventionen har icke trätt i kraft, men det oaktat uppehålla de centrala arbetsförmedlingsorganen i Danmark, Finland, Norge och Sverige nära kontakt med varandra i arbetsmarknadsfrågor.

Det må emellertid framhållas, att den nuvarande bristen på arbetskraft inom de nordiska länderna avsevärt försvårar ett utbyte av arbetskraft länderna emellan.

En förutsättning för ett ökat utbyte av arbetskraft mellan de nordiska länderna är uppenbarligen att en medborgare från ett nordiskt land vid arbete i ett annat nordiskt land i större eller mindre grad blir delaktig av det senare landets sociala förmåner. En utveckling i den riktningen har möjliggjorts genom den på senaste tiden starkt ökade likformigheten mellan de nordiska ländernas socialpolitik.

På initiativ av föreningarna Norden har i studiesyfte ett utbyte av arbetskraft mellan Sverige och Norge tagit sin början hösten 1951. Utbytet — som dock ej hittills skett i någon större omfattning — har ägt rum mellan s.k. vänorter. De försök som gjorts för att även övriga nordiska länder skola kunna delta i utbytet har ännu ej lett till något resultat.

I sitt den 21 november 1951 till Kungl. Maj:t överlämnade betänkande (SOU 1951:42) har *1949 års utlänningskommitté* föreslagit en helt ny utlänningslag samt vissa ändringar i näringsfrihetsförordningen.

Beträffande *den föreslagna utlänningslagen* är grundprincipen idén om det fria folkutbytet. I förslagets 1 § uttryckes detta så att utlänning äger utan andra inskränkningar än lagen stadgar samma rätt som svensk medborgare att inresa till riket, att uppehålla sig här och välja vistelseort, att antaga eller inneha anställning i annans tjänst samt att lämna landet. I nuvarande läge anser dock kommittén det vara nödvändigt att bibehålla vissa inskränkningar i de fria mellanfolkliga förbindelserna. I främsta rummet till skydd för Sveriges säkerhet och svensk arbetskraft måste tillströmningen av utläningar hit tillsvidare kontrolleras och i viss mån begränsas. — I princip kvarstår skyldigheten att inneha pass eller annan legitimationshandling. — Kommittén understryker angelägenheten av att rese-

trafiken främjas mellan de nordiska länderna och diskuterar frågan om ett återinförande av nordiska resekort i någon form är den ändamålsenligaste åtgärden på vägen mot den fullständiga legitimationsfriheten, vilken beträffande de nordiska länderna icke syntes behöva vara alltför avlägsen. Kommittén uttalar sig också för att i samråd med danska och norska myndigheter undersökes, huruvida en lättnad i resetraffiken mellan Sverige och dessa länder kan vinnas genom att i viss utsträckning sammanföra den svenska pass-, tull- och valutakontrollen med grannlandets kontroll.

För närvarande synes det icke möjligt att släppa kravet på särskilt tillstånd för en utlänning att vistas här utöver viss kortare tid. Liksom hittills skall dock Kungl. Maj:ts äga befria vissa utlänningar eller vissa särskilda grupper av utlänningar från skyldighet att inneha sådant tillstånd. I mån av ömsesidighet — ett krav som beträffande medborgare i de nordiska länderna t.o.m. bör kunna eftergivnas — skola medborgare i annat land kunna medgivnas generell sådan befrielse. — Arbetstillstånd är i vissa konjunkturlägen nödvändigt att fordra för utländska arbetstagare, varigenom svenska arbetssökande skyddas mot konkurrens utifrån. — Som en nyhet föreslår kommittén vidare — vid sidan av uppehållstillstånd för viss tid — ett system med s.k. *bosättningstillstånd*, eller icke tidsbegränsade uppehållstillstånd. Sådant tillstånd skall kunna meddelas för utlänning, vars bosättning i riket på grund av hans föregående vistelse här kan anses bli till gagn för samhället, eller då eljest särskilda skäl föreligga. Bestämmelserna om arbetstillstånd avses ej att gälla för utlänningar med bosättningstillstånd. I fråga om rätten att driva sådan näring som avses i näringsfrihetsförordningen — NFF — ("handels- eller fabriksrörelse, hantverk eller annan hantering") skola utlänningar med bosättningstillstånd i stort sett vara likställda med svenska medborgare. — Några villkor skola ej kunna knytas till bosättningstillståndet. Vid lindrigare fall av misskötsel bör bosättningsstillstånd återkallas och vanligt uppehållstillstånd med villkor och begränsningar meddelas. Härigenom erhåller vederbörande en allvarlig varning, innan den yttersta åtgärden, utvisning, tillgripes. Endast utlänningens individuella förhållanden och icke allmänt immigrationspolitiska skäl få grunda återkallelse av bosättnings- eller vanligt uppehållstillstånd. — Beträffande nu gällande bestämmelser om anmälningsskyldighet om *upplåtelse av bostad åt utlänning* föreslås att sådan skyldighet icke skall föreligga i fråga om vederlagsfria upplåtelser av tillfällig karaktär (högst en vecka) åt danskar och norrmän. Sådant anmälningsskyldighet föreslås slopad också beträffande utlänningar med bosättningstillstånd.

Ändringarna i NFF ha betingats av förslaget att utlänningar med bosättningsstillstånd i stort sett skola vara likställda med svenska medborgare i fråga om rätten att driva sådan näring som avses i NFF. Utlänningskommissionen skall enligt kommitténs förslag meddela även utlänningar utan bosättningstillstånd i NFF föreskrivna tillstånd till näringsutövning.

Kommitténs betänkande är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Den nordiska parlamentariska kommittén har den 9 januari 1952 till Kungl. Maj:t överlämnat betänkande ang. nordisk passfrihet, del 1: passfriheten för nordbor (SOU 1952:4). Kommittén hävdar däri att passfrihet bör införas mellan de nordiska länderna. Som mål uppställs att medborgare i dessa länder befrias från passlegitimation utan tidsbegränsning under uppehåll i andra nordiska länder. Kommittén hemställer till regeringarna att genomföra följande lättnader som inledande steg till fullständig passfrihet:

1. Medborgare i de nordiska länderna befrias från passkontroll vid passerandet av gränserna mellan dessa länder; 2. Dylika medborgare befrias från skyldighet att vara i besittning av pass under uppehåll intill tre månader (i Norge två) i annat nordiskt land; 3. Avtal slutes mellan länderna om återtagande av utlänningar, som i skydd av passfriheten för medborgare i de nordiska länderna olovligen inresa till ett av länderna från ett av de andra; 4. Utvisningslistorna i de nordiska länderna böra revideras.

I maj 1952 har kommittén överlämnat sina betänkanden nr 2 och 3 med förslag till tull- respektive valutalättnader i resandetraffiken mellan de nordiska länderna. (SOU 1952:16—17). Kommittén rekommenderar som gemensamt förslag resp. nordiska länder att genast genomföra följande åtgärder: 1. Den regelbundna valutakontrollen vid de internordiska gränserna upphäves (kontrollen över att valutor icke illegalt föras ut ur eller in i Norden sker vid det nordiska områdets yttergränser enligt avtal mellan länderna); 2. I den mån det anses nödvändigt inom de enskilda länderna att kontrollera tilldelningen av resevaluta skall kontrollen ske genom bankerna, varvid bör eftersträvas att kontrollen görs så litet betungande för de resande som möjligt; 3. För samtliga länder medges fri in- och utförelse av respektive lands sedlar till ett minimibelopp av 100 kr.; 4. För resor till länder inom det nordiska området medges största möjliga fribelopp.

Den svenska gruppen inom kommittén har utarbetat förslag till genomförande av liberaliseringar såvitt gäller Sverige. Sålunda har föreslagits en tilldelning av turistvaluta intill 500 kr. utan någon som helst kontroll. Först vid köp av belopp som överstiger motvärdet till 500 kr. (förutom sedlar till det belopp, som får införas till vederbörande land) bör inköpskontrollen sätta in. I avsikt att förhindra successiva uppköp av resevaluta i bl. a. spekulationssyfte anses lämpligt att resecheckar och resekreditiv ges en uttryckligt begränsad giltighetstid, som ej bör understiga två månader.

De danska, finska och norska grupperna av kommittén ha för närvarande icke ansett sig kunna rekommendera lika långtgående lättnader i den interna valutakontrollen. Man rekommenderar i dessa länder införandet av valutakort, vilka vid sidan av passen (för sådana som inneha pass) skall tjäna som kontrollunderlag. Den norska gruppen föreslår dessutom en höjning av turistvalutatilldelningen från 300 till 500 norska kronor per år. Norska regeringen har redan godkänt den föreslagna höjningen.

Vad angår regler för tullbehandling av resande föreslår kommittén följande. Utan erläggande av tull eller skatt samt utan företeende av särskilt införsel- eller utförseltillstånd må resande i varje fall in- och utföra vissa specificerade varor och föremål på resa mellan de nordiska länderna samt till och från nordiskt område. Således bör, utom viss reseutrustning och reseproviant fritt få medföras varor till ett sammanlagt värde av högst 275 sv. kr.

Genom ett antal författningar med giltighet från den 1 januari 1953, har kommitténs förslag beträffande tullbehandling av resande i stort sett godtagits av statsmakterna. Kommitténs förslag om tullfritt införande av vissa kvantiteter sprit- och tobaksvaror har dock nedprutats. Chefen för finansdepartementet har emellertid i proposition till riksdagen (nr 244/1952 s. 18) sagt sig ämna undersöka möjligheterna för förhandlingar med de andra nordiska länderna i syfte att möjliggöra en liberalisering av nordbors rätt att medföra rusdrycker och tobaksvaror i enlighet med kommitténs förslag.

Vid sammanträde i Stockholm 7—9 januari 1953 har kommittén behandlat två nya betänkanden, som, när detta skrivs, slutligt justerats men ännu ej överlämnats till K.M:t. Huvudinnehållet av betänkandena synes dock vara följande.

Det första av betänkandena tar sikte på att befria nordbor från passlegitimation utan tidsbegränsning under uppehåll i annat nordiskt land. Nordiska medborgare i samtliga nordiska länder fritagas från skyldigheten att efter viss tid i annat nordiskt land söka uppehållstillstånd och att söka arbetstillstånd, då de tar avlönat arbete. — Vad angår kommitténs arbete på att häva passkontrollen för icke-nordbor vid de inre nordiska gränserna och helt förlägga kontrollen till det nordiska områdets yttergränser, fortsätter detta arbete.

I betänkandet nr 2 framlägges en rad förslag i syfte att befria den internordiska motorfordonstrafiken från trafikuppdämmande gränskontroll. Kommittén rekommenderar sålunda, att motorfordon hemmahörande i de nordiska länderna ges rätt att in- och utföras mellan länderna på tillfälligt besök upp till ett år i annat nordiskt land utan särskilda kontrollåtgärder i form av ifyllande av tullpassersedlar. Identitetskontrollen vid gränserna har man för närvarande ej ansett sig helt kunna slopa, men man menar att denna kontroll bör ske endast stickprovsvis. För Sveriges del anses ett med vissa data kompletterat skattekvitto kunna ersätta besiktningssinstrument som tillfredsställande identifikation. Gällande ordning, enligt vilken nationellt körkort är tillfyllest för förande av personbil i icke yrkesmässig trafik under tillfälligt uppehåll i annat nordiskt land bör utsträckas till att gälla alla slag av motorfordon. Körtkort utfärdat i ett land bör utan vidare kunna utbytas mot annat lands körkort, därest nordisk medborgare har hemvist i annat nordiskt land. Beträffande icke-nordiska motorfordon föreslås att Norden bildar ett gemensamt "carnet-område", där all kontroll av fordonen förlägges till områdets yttergränser. Vidare föreslås, att alla slag av motorfordon befrias från väg-

skatt under uppehåll i nordiskt land under samma tid som temporär tullfrihet medges med visst undantag för Danmarks vidkommande. Tiden för temporär tullfrihet bör för hela det nordiska området sättas till ett år. Dessutom föreslås att speciella bestämmelser om extra tullförsäkringsavgifter beträffande turisttrafiken upphävas, där sådana förekommer samt att förekommande hamnavgifter för vissa slag av motorfordon som för egen maskin tas på eller av färja eller båt slopas.

Den svenska sociallagstiftningens tillämplighet å utländska medborgare.

a) *Fattigvård.*

Fattigvårdslagen gör i princip ingen skillnad på svenska och utländska medborgare. För utlänning kan sålunda fattigvårdssamhälle i regel få gottgörelse av staten. I anslutning härtill föreskrives dock skyldighet för fattigvårdsstyrelse att göra framställning hos länsstyrelsen om hemsändande av utlänning som fått fattigvård. I särskild kungörelse stadgas att hemsändning icke bör ske om humanitära skäl tala däremot.

Enligt konvention den 9 januari 1951 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om ömsesidigt utgivande av vård åt nödställda samt slutprotokoll av samma dag (se vidare KK den 9 mars 1951, nr 124, angående anmälan om fattigvård åt utlänningar m. m.) lämnar myndighet i uppehållslandet vård enligt fattigvårdslagen samt samhällsvård enligt 29 § barnavårdslagen åt medborgare i fördragsslutande stat på samma sätt och enligt samma normer, som tillämpas för uppehållslandets egna medborgare. Har medborgare i något av de fem länderna under minst 5 år varit bosatt i annat fördragsslutande land, får han icke hemsändas på grund av pågående vård. I annat fall kan uppehållslandet kräva hemsändning av nödställd person, som erhåller stadigvarande vård (= vård som utgått eller beräknas utgå minst 1 år).

b) *Barnavård.*

Samma regler gälla som beträffande fattigvård.

c) *Folkpension.*

Enligt 1 § lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering utgår folkpension (ålders-, invalid- eller änkepension) i princip endast till svenska medborgare. Konungen äger dock träffa överenskommelse med främmande makt i fråga om tillämpning av lagen å dess här i riket bosatta medborgare. Sådan överenskommelse har träffats mellan de nordiska länderna (KK den 18 november 1949, nr 582, om tillämpning av en mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 27 augusti 1949 slutna konvention om ömsesidigt utgivande av ålderspensioner).

Enligt denna har Sverige förbundit sig att utgiva ålderspension till envar nordisk medborgare, vilken vistats i Sverige oavbrutet under minst 5 år, då ansökan om pension ingives.

d) *Barnbidrag.*

Enligt 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag utgår sådant bidrag för barn, som är svensk medborgare och bosatt i riket, samt för här bosatt barn, som icke är svensk medborgare, försåvitt barnet fostras av någon som är bosatt och mantalsskriven i riket. Se vidare konventionen den 28 augusti 1951 mellan Sverige, Finland, Island och Norge om ömsesidigt utgivande av barnbidrag. I kungörelse den 15 maj 1952 (nr 241) om tillämpning av denna konvention har förordnats att konventionen skall lända till efterrättelse från och med den 1 juni 1952. Allmänt barnbidrag skall utgå till barn, som är medborgare i ett annat av de fördragsslutande länderna, eller vars fader eller moder är medborgare i något av dessa länder, under förutsättning att barnet är bosatt och kyrkoskrivet i Sverige samt att det fostras av någon, som är bosatt och mantalsskriven här.

Enligt 3 § lagen den 26 juli 1947 (nr 530) om särskilda barnbidrag till änkors och invaliders m. fl. barn kan bidrag icke utgå till utlänning. Konungen äger dock, under förutsättning av ömsesidighet, träffa överenskommelse med främmande stat i fråga om tillämpning av denna lag. Sådan överenskommelse har dock ej träffats.

e) *Moderskapspenning.*

Enligt 2 § KF den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning kan utländsk kvinna icke få sådan. Även i detta fall äger Konungen överenskomma med främmande stat. Så har ej skett.

f) *Mödrahjälp.*

Enligt 2 § KF den 11 juni 1937 (nr. 339) om mödrahjälp må dylik hjälp lämnas kvinna, som författningsenligt skall vara mantalsskriven i Sverige. Utländsk kvinna är sålunda i princip berättigad till sådan hjälp.

g) *Sjukhusvård.*

Utlänning är i regel berättigad till sjukhusvård i samma utsträckning som svenska medborgare. Detta gäller i stort sett även kostnaderna. (Jämför uttalande om sjukhusvård till utlänningar i statsverkspropositionen 1942, V, 215).

h) *Sjukförsäkring.*

Lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, som ännu ej trätt i kraft, är tillämplig icke endast å svensk medborgare utan även å utlänning som är bosatt och mantalsskriven i Sverige.

Enligt KF den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjukkassor fordras för inträde i sådan kassa endast att vederbörande är bosatt inom kassans verksamhetsområde. Utlänning är sålunda i princip oförhindrad att ingå i erkänd sjukkassa. I 15 § nämnda förordning meddelas regler, enligt vilka medlem i en sjukkassa vid flyttning från denna kassas verksamhetsområde äger utan särskild kostnad ingå såsom medlem i den kassa, som finnes å den nya orten (överflyttning). Enligt särskild föreskrift kunna bestämmelserna om överflyttning bli tillämpliga även vid inflyttning från utlandet, försåvitt överenskommelse härom av Konungen träffats med främmande stat. Detta innebär att, om en sådan överenskommelse träffas exempelvis mellan Danmark och Sverige, en medlem av dansk sjukkassa vid inflyttning till Sverige erhåller de rättigheter han skulle åtnjutit, om han varit medlem av en svensk sjukkassa under samma tid som han tillhört sjukkassan i Danmark. Dylika överenskommelser ha träffats med Norge och Danmark den 22 resp. den 23 december 1947.

I detta sammanhang kan antecknas, att de erkända sjukkassorna i Sverige, Danmark och Norge vidare på föranstaltande av respektive centrala myndigheter — i Sverige pensionsstyrelsen — under senare år frivilligt åtagit sig att vid sjukdom utgiva sjukhjälp åt barn från grannländerna, som deltagit i det av föreningarna Norden länderna emellan ordnade skolungdomsutbytet under sommaren.

i) *Olycksfallsförsäkring.*

Enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete skall envar arbetare, svensk eller utländsk, vara försäkrad för skada till följd av olycksfall i arbetet. (I vissa hänseenden är emellertid utlänning, som icke är bosatt i Sverige, oförmånligare ställd än andra. Detta saknar dock betydelse såvitt angår medborgare från de nordiska länderna, då hithörande bestämmelser satts ur kraft genom särskilda konventioner, dels genom en deklaration av den 12 februari 1919 och dels genom Sveriges anslutning till en vid internationella arbetsorganisationen i Genève år 1925 beslutad konvention).

Ömsesidig överenskommelse kan vidare träffas med främmande stat även i ett annat avseende, nämligen om tillämpning av den svenska lagen eller den främmande statens lag i fall, då arbetsgivare i den ena staten inom den andra bedriver verksamhet, i vilken arbetare användes (28 § olycksfallsförsäkringslagen). Genom en konvention den 3 mars 1937 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge har dylik överenskommelse träffats i sådant avseende (KK den 22 oktober 1937, nr 828). Enligt denna gäller i regel arbetsplatsens lag. Bland undantagen må nämnas att kortvarigt, icke självständigt arbete, som utföres av arbetare som ej har hemvist här i landet, faller under lagen i det land, där arbetsgivarens huvudsakliga verksamhet är förlagd. Detsamma gäller det arbete, som utföres av utsända arbetare med särskilt uppdrag såsom inspektörer och kontrollörer. I dessa fall äro utlänningarna alltså icke anslutna till den svenska försäkringen.

j) *Arbetslöshetshjälp.*

Enligt 9 § KK den 27 maj 1949 (nr 278) angående vissa statliga och statsunderstödda åtgärder vid arbetslöshet må under angivna förutsättningar arbetslöshetshjälp lämnas svenska medborgare. Efter särskilt bemyndigande av Kungl. Maj:t äger dock arbetsmarknadsstyrelsen medgiva att arbetslöshetshjälp må utgivas även till utländsk medborgare. Sådant bemyndigande har lämnats av riksdagen (Kprop. nr 136/1950, riksdagens skrivelse nr 155/1950) avseende alla utlänningar, som haft stadigvarande anställning i det svenska näringslivet under minst ett år. Från detta villkor äger arbetsmarknadsstyrelsen ge dispens, bl. a. när det gäller flyktingar.

k) *Arbetslöshetsförsäkring.*

Enligt 7 § KF den 15 juni 1934 (nr 494) om erkända arbetslöshetskassor har utlänning, som vistas i riket, i princip samma rätt som svenska medborgare att bli medlem i en arbetslöshetskassa. (Visserligen äger tillsyningsmyndigheten föreskriva särskilda begränsningar beträffande rätten för utlänning att vinna inträde i en kassa, men detta har icke skett).

Enligt 21 § samma förordning gäller vidare, att medlem i en kassa, som övergår till annan kassa, äger helt eller delvis räkna sig till godo de avgifter han erlagt till den första kassan, såvida de båda kassorna överenskomma därom. Efter godkännande av tillsyningsmyndigheten må svensk arbetslöshetskassa träffa sådan överenskommelse med statserkänd arbetslöshetskassa inom främmande stat. Samma regel gäller beträffande land där obligatorisk arbetslöshetsförsäkring finnes (Norge). Överenskommelser av nu nämnt slag ha träffats mellan svenska och danska arbetslöshetskassor samt mellan Norge och Sverige. Därvid har viss tids arbete i Sverige — minst 14 dagar — uppställts såsom villkor för att man skall få tillgodoräkna sig i annat land erlagda avgifter. Överenskommelserna med danskar och norrmän innebära, att en dansk eller norsk medborgare, som är försäkrad i sitt hemland och som inträder i svensk arbetslöshetskassa, får tillgodoräkna sig de försäkringsavgifter han erlagt i sitt hemland.

l) *Bidragförskott.*

Bidragförskott utgår endast för barn, som är svensk medborgare och stadigvarande vistas i Sverige. Under förutsättning av ömsesidighet äger Kungl. Maj:t dock överenskomma med främmande makt om utsträckande av denna förmån jämväl till dess undersåtar (2 § bidragförskottslagen den 11 juni 1943, nr 382). Sådant överenskommelse har ej träffats.

m) Beträffande olika statliga *lån för förbättring av familjebostäder* (bl. a. egna-hemslån, förbättringslån, familjebostadsbidrag och familjebidrag) gäller ingen begränsning till svenska medborgare, och utlänningar erhålla dylika lån under samma villkor som svenskar.

n) *Statliga bosättningslån.*

Dylika lån beviljas endast om mannen är svensk medborgare samt sökandena enligt avgiven försäkran icke ha för avsikt att bosätta sig i utlandet. (KK den 1 juni 1951, nr 306, angående ändrad lydelse av 4 § KK den 29 juni 1946, nr 570, om statliga bosättningslån).

o) *Avgiftsfria resor för barn och husmödrar* utgå enligt författningen (KK den 8 april 1949, nr 137) utan begränsning avseende medborgarskapet. Socialstyrelsen har i sina anvisningar även framhållit, att barn och hustru till utländsk medborgare kunna erhålla avgiftsfria resor, men därvid fogat den reservationen, att familjen skall vara att anse som fast bosatt i landet, d. v. s. kyrkobokförd och mantalsskriven här.

p) *Beträffande fria skolmåltider* (KK den 28 juni 1946, nr 553, angående statsbidrag till anordnande av skolmåltider) och *fria läroböcker* (KK den 14 juni 1946, nr 292, angående statsbidrag för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. åt lärjungar vid folk- och småskolor) finnas inga inskränkande bestämmelser i dessa författningar i vad angår utländska barn, varför dessa tilldelas nämnda förmåner i samma utsträckning som svenska barn.

q) *Allmän hälso- och sjukvård.*

Bestämmelserna om de förmåner, som omfatta billig eller i vissa fall kostnadsfri sjukvård och hälsovård, lägga ej hinder i vägen för att dessa förmåner lämnas till utlänningar. Skyddsläkemedel till mödrar och barn samt läkemedel vid havandeskapssjukdomar (KK den 22 juni 1939, nr 461, angående kostnadsfritt tillhandahållande av skyddsläkemedel åt vissa kvinnor och barn) tillhandahållas utländska kvinnor och barn i samma utsträckning som svenska.

Vad angår pensionsstyrelsens invaliditetsförebyggande verksamhet har man i praxis förfarit så, att endast utlänningar, som ha för avsikt att kvarstanna i Sverige för längre tid, erhålla nu avsedd vård och detta oavsett om de äro här mantals- eller kyrkobokförda eller icke.

Diverse anmärkningar.

1. Studielånenämnden utdelar enligt praxis ej statsstipendier och studielån till andra än svenska medborgare. (KK den 28 juni 1946, nr 552, angående statsstipendier för bedrivande av studier vid allmänna läroverk m. fl. läroanstalter. Kungl. Maj:ts reglemente den 29 juli 1943, nr 663, för utdelning av studielån från allmänna studielånefonden).

2. Enligt praxis (Kungl. Maj:ts beslut den 3 oktober 1952) har finskt medborgarskap icke ansetts utgöra hinder för erhållande av producentbidrag, som ut-

går enligt KK den 11 juni 1948, nr 323, om producent- och kontantbidrag till vissa innehavare av mindre jordbruk för produktion av mjölk och grädde.

3. Tillstånd för medborgare i övriga nordiska länder enligt § 2 stadgan den 8 juni 1917 angående hotell- och pensionärsrörelse har, såvitt känt är för polis-kammaren i Stockholm, ej lämnats i Stockholm.

4. Enligt utslag av regeringsrätten den 10 december 1951 på ecklesiastik-departementets föredragning synes *skolplikt* föreligga för barn i skolåldern med utländskt medborgarskap, vilka äro kyrkobokförda i riket (folkskolestadgan §§ 35—37).

Tillägg.

Genom KK den 30 juni 1952 (nr 525) ang. ändring i utlänningskungörelsen den 15 juni 1945 (nr 317) ha §§ 13, 23 och 31 i sistnämnda kungörelse ändrats från den 12 juli 1952. Paragraf 13 befriar nu danska, finska och norska medborgare, som kommit till Sverige direkt från Danmark, Finland eller Norge från tidigare skyldighet att ha pass eller annan legitimationshandling. Detta gäller dock ej sådant uppehåll för vilket krävs uppehållstillstånd. Paragraf 23: Medborgare i Finland eller Norge, som tillhör befolkningen i gränstrakterna mot Sverige och som önskar överskrida svenska gränsen på annan ort än passkontrollort för kortare vistelse i svenska gränsområdet, kan få visering av vederbörande landsfiskal för inresa och vistelse i gränsområdet (gränsvisering). Sådan visering gäller för högst ett år. Paragraf 31: Danska och norska medborgare samt medborgare i Finland, som tillhör den finska gränsbefolkningen behöver ej längre vid ankomst hit till vederbörande polismyndighet avge uppgift om sig.

(I detta sammanhang kan nämnas, att svensk medborgare får från 12 juli 1952 utresa till Danmark, Finland och Norge utan att inneha giltigt pass. Detta stadgas i KK den 30 juni 1952 (nr 526) angående ändrad lydelse av 1 § kungörelsen den 7 november 1941 (nr 836) om skyldighet för svensk medborgare att vid utresa ur riket innehava giltigt pass.)

Medborgare i Danmark, Finland och Norge behöver från den 12 juli 1952 ej ha giltigt hemlandspass för åtnjutande av viseringsfrihet vid inresa hit eller vistelse här. Stadgande härom återfinns i KK den 30 juni 1952 (nr 527) angående ändrade bestämmelser om viseringsfrihet för medborgare i Danmark, Finland och Norge, ett stadgande som medför ändring i kungörelserna 10/8 1945 (nr 600), 17/8 1945 (nr 605) samt 9/12 1949 (nr 608) ang. viseringsfrihet för medborgare i resp. Norge, Danmark och Island samt Finland.

Enligt KK den 30 juni 1952 (nr 528) skall vad i 11 § gränsövervakningskungörelsen den 20 oktober 1944 (nr 728) stadgas om skyldighet att förete pass eller annan legitimationshandling ej tillämpas beträffande medborgare i Sverige, Dan-

mark, Finland eller Norge, som inreser hit eller utreser härifrån å s. k. passkontrollkort.

2 § 2 mom. i KK den 12 januari 1939 (nr 28) angående särskilda villkor för utlännings vistelse inom skyddsområde för fästning eller motsvarande försvarsanläggning samt för utlännings tillträde till etablissement vid försvarsväsendet m. m. har ändrats genom KK den 30 juni 1952 (nr 529). Sålunda gäller nu att utlännings vid uppehåll inom skyddsområde skal vara försedd med pass eller annan handling, med vilken han kan legitimera sig på ett tillförlitligt sätt oaktat han enligt andra bestämmelser ej är skyldig inneha legitimationshandling.

Den 31 oktober 1952 (nr 677) har 1945 års utlänningskungörelse åter ändrats. Ändringen av 27 § innebär bl. a. att norrman, som tillhör befolkningen å norskt område nära svenska gränsen och som innehar av vederb. norska myndighet utfärdad intyg, innehållande uppgift om hans namn, yrke o. s. v., får utan särskilt tillstånd inresa hit eller utresa härifrån även å annan ort än passkontrollort.

Enligt 87 § sjömanslagen (SFS 530/1952) äger Konungen under förutsättning av ömsesidighet förordna, att vad enligt vissa bestämmelser i ifrågavarande lag gäller till förmån för svensk sjöman skall tillämpas även beträffande utländsk sjöman.

Person, som är att anse som politisk flykting och som mottagits som studerande vid vissa högre läroanstalter (universiteten och högskolorna m. fl. angivna institutioner) har möjlighet att få studielån med statlig kreditgaranti (garantilån åt flyktingstudenter). Härom stadgas i KK den 30 juni 1952 (nr 570).

Promemoria.

Fremmede — særlig nordiske — statsborgeres retlige stilling under ophold i Danmark.

(Udarbejdet i det danske justitsministerium).

Ansættelse som tjenestemand.

Ifølge grundlovens § 17, stk. 1, er ansættelse som statstjenestemand betinget af dansk indfødsret, medens indfødsret ikke kræves ved ansættelse i honorar- eller medhjælpslønnet stilling.

Erhvervelse af næringsbrev.

Efter næringslovens § 3 kræves dansk indfødsret, men efter lovens § 5 kan der ved traktatmæssig aftale eller en af handelsministeriet udfærdiget bekendtgørelse åbnes adgang for udlændinge til erhvervelse af næringsbrev.

De gældende bestemmelser findes i bekendtgørelse nr. 63 af 24. februar 1950 § 1 som ændret ved bekendtgørelse nr. 360 af 9. august 1950, hvorefter *finske* statsborgere har ligestilling.

For *islandske* statsborgere gælder den almindelige regel i lov nr. 205 af 16. maj 1950 om ophævelse af dansk-islandsk forbundslov, hvorefter islandske statsborgere har fuldstændig ligestilling med danske, hvis de er bosat her og var det den 6. marts 1946 eller på noget tidspunkt indenfor de sidste 10 år før den 6. marts 1946.

For *norske* og *svenske* statsborgere er der efter gældende lovgivning alene adgang til næringsbrev gennem en dispensation i medfør af næringslovens § 6, hvilken dispensation efter praksis for norske er betinget af 2 års ophold og for svenske af 3 års ophold (svarende til danske statsborgeres stilling i de to lande).

En ændring med hensyn til norske og svenske (samt delvis islandske) statsborgeres stilling kan gennemføres ved aftale med de respektive lande om gensidig ligestilling (hjemmel i næringslovens § 5).

Beværterbevilling.

Efter beværterlovens § 2, stk. 1, nr. 1, kan udlændinge erhverve beværterbevilling, hvis de opfylder betingelserne for at få næringsbrev.

Beskikkelse som statsaut. revisor, translator, dispachør, mægler eller vejer og måler (næringslovens §§ 65—89).

Til disse beskikkelser kræves dansk indfødsret og beståelse af vedkommende danske prøve, og de omfattes ikke af næringslovens § 5 om traktatmæssig aftale eller bekendtgørelse (bortset fra ejendomsmæglere og -handlere, idet disse ikke skal have beskikkelse, men næringsbrev).

Bevis som kystskipper, sætteskipper, skibsfører eller fiskeskipper.

Hertil kræves dansk indfødsret samt beståelse af vedkommende danske prøve.

Dette sidste (bestået dansk prøve) kræves endvidere for opnåelse af bevis som *styrmand, motorpasser, maskinpasser, undermester og maskinmester.*

Reglerne herom findes i sønæringsloven, i hvis § 26 der endvidere er hjemmel for handelsministeriet til dispensation, hvilken dispensation dog hovedsaglig kun gives for den sidstnævnte gruppes vedkommende.

Bevilling til pantelånervirksomhed eller handel med brugte genstande.

Lov nr. 272 af 6. maj 1921 § 2 henviser med hensyn til betingelserne for at opnå sådan bevilling til næringsloven af 1857, som for udlændinge krævede 5 års ophold. Justitsministeriet mener, at det er tvivlsomt, om denne regel er ændret ved de nye regler om udlændinge i næringsloven af 1931.

Apotekerbevilling.

Efter lov nr. 107 af 31. marts 1932 om apotekervæsenet § 3 kræves dansk indfødsret og dansk farmaceutisk kandidateksamen.

De samme betingelser stilles for anerkendelse som bestyrer på eget ansvar af et apotek (lovens § 12).

Lægevirksomhed.

Efter § 2 i lov nr. 72 af 14. marts 1934 om udøvelse af lægegerning kræves dansk lægevidenskabelig embedseksamen (men ikke dansk indfødsret) for at opnå autorisation som læge. Autorisation til selvstændig virksomhed (erhverv) kræver yderligere kursus i fødselsvidenskab samt tjeneste som lægekandidat på sygehus.

Tandlægevirksomhed.

Efter § 1 i lov nr. 40 af 25. februar 1916 om udøvelse af tandlægevirksomhed kræves dansk tandlægeeksamen (men ikke dansk indfødsret) for at udøve selvstændig virksomhed som tandlæge.

Den, der har bestået tandlægeeksamen i fremmed land, kan med sundhedsstyrelsens tilladelse fungere som klinisk assistent.

Dyrlægevirksomhed.

Efter § 1, stk. 7, i lov nr. 156 af 14. april 1920 om smitsomme sygdomme hos husdyrene forstås ved dyrlæger kun sådanne danske statsborgere, som har bestået veterinæreksamen ved Den kgl. Veterinær- og landbohøjskole, eller sådanne udlændinge, som efter at have bestået nævnte eksamen eller anden dermed ligestillet eksamen i udlandet bliver autoriseret af landbrugsministeriet. (Her er altså ikke noget absolut krav, hverken om dansk indfødsret eller dansk eksamen).

Virksomhed som landinspektør.

Efter § 5 i lov nr. 290 af 31. marts 1949 om udstykning og sammenlægning m. m. skal opmåling m. v. til brug ved udstykning foretages af en landinspektør. For at opnå bestalling som sådan kræves dansk indfødsret og dansk landinspektørexamen.

Beskikkelse som sagfører.

Efter retsplejelovens § 119 er dansk indfødsret en betingelse.

Biografbevilling og virksomhed som filmsudlejer.

Efter lov nr. 117 af 13. april 1938 om biografteatervæsenets ordning § 3 og § 16, stk. 1, kræves dansk indfødsret. (Ifølge lovens § 16, stk. 3, har justitsministeren beføjelse til dispensation, forsåvidt angår virksomhed som filmsudlejer).

Ansættelse som lærer i folkeskolen.

Efter bekendtgørelse nr. 10 af 18. januar 1929 kræves dansk indfødsret, og efter § 23 i folkeskoleloven (nr. 160 af 18. maj 1937) kræves eksamen ved dansk seminarium. Fra denne bestemmelse kan dog undervisningsministeren dispensere.

Adgang til studium og eksamen ved de højere læreanstalter.

Københavns universitet (anordning nr. 248 af 4. juni 1933 § 1).

Århus Universitet (anordning nr. 127 af 23. april 1934 § 1).

Den polytekniske Læreanstalt (anordning nr. 40 af 8. februar 1933 samt anordning nr. 357 af 25. juni 1940).

Danmarks farmaceutiske Højskole (anordning nr. 402 af 14. september 1942 samt anordning nr. 357 af 25. juni 1940).

Danmarks Tandlægehøjskole (anordning nr. 309 af 8. marts 1947 samt anordning nr. 357 af 25. juni 1940).

Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole (lov af 8. marts 1856).

Seminarierne (lov nr. 130 af 15. april 1930 § 4).

For adgangen til alle disse læreanstalter gælder, at den ikke er betinget af dansk indfødsret, men af, at de rettighedsgivende danske eksaminer er bestået.

Gennem foreliggende hjemmel til dispensation har man mulighed for at give adgang for statsborgere fra de andre nordiske lande, der har bestået tilsvarende eksaminer i deres hjemland, men denne adgang til dispensation hemmes af den adgangsbe­grænsning, som på grund af pladmangel må praktiseres selv overfor danske, der ønsker at studere ved læreanstalterne.

Opholds- og arbejdstilladelse.

Efter § 6 i fremmedlovstillægget (lov nr. 158 af 30. marts 1946) skal udlændinge have særlig tilladelse til ophold udover 3 måneder og i alle tilfælde særlig tilladelse til arbejde.

For statsborgere fra *de nordiske lande* gælder følgende undtagelser:

1) *Finske, norske og svenske statsborgere* med fast bopæl her siden 1. april 1926 er fritaget for at søge opholds- og arbejdstilladelse (bekendtgørelse nr. 160 af 30. marts 1946 § 7).

2) *Islandske statsborgere*, der er bosat her og var det den 6. marts 1946 eller på noget tidspunkt indenfor de sidste 10 år før 6. marts 1946, har efter den almindelige regel i lov nr. 205 af 16. maj 1950 lige ret med danske statsborgere.

3) *Svenske lønarbejdere* er fritaget for at søge arbejdstilladelse (men skal søge opholdstilladelse efter de almindelige regler), cirkulærskrivelse af 17. marts 1947, der henviser til konvention af 18. november 1946 mellem Danmark og Sverige om formidling af arbejdskraft m. v.

Efter § 6, stk. 5, i fremmedlovstillægget kan der ved aftale med fremmede regeringer træffes aftale om gensidige lempelser.

Jagt og fiskeri på søterritoriet.

Adgangen til jagt på søterritoriet er efter jagtlovens (lov nr. 145 af 28. april 1931) § 5 betinget af dansk indfødsret.

Adgangen til fiskeri på søterritoriet er efter saltvandsfiskerilovens (lov nr. 500 af 19. december 1951) § 1 betinget af dansk indfødsret *eller* 2 års fast ophold.

Om jagten oplyser jagtrådet, at spørgsmålet om ligestilling behandles af et af de nordiske landes jagtorganisationer nedsat samarbejdsudvalg.

Opførelse af husmandsbrug og arbejderboliger på landet.

For at komme i besiddelse af jord eller opnå lån til ovennævnte formål kræves, at ansøgeren har dansk indfødsret, jfr. § 5 i lov nr. 339 af 9. juni 1948 (statshusmandsloven) og § 2 i lovbekendtgørelse nr. 72 af 26. februar 1949.

Adgang til hospitalsophold til nedsat takst.

På rigshospitalet og på statens sindssygehospitaler betaler udlændinge en højere takst end indlændinge, idet dog rigshospitalet betragter herboende udlændinge som indlændinge og sindssygehospitalerne med indlændinge sidestiller herboende udlændinge, der er nydende medlemmer af sygekasse, samt udlændinge med forsørgelsesbevis.

Aldersrente og invaliderente.

Efter § 1, stk. 2, i folkeforsikringsloven (lovbekendtgørelse nr. 176 af 15. april 1948) er retten til aldersrente og invaliderente betinget af dansk indfødsret.

Efter konvention af 27. august 1949 mellem *Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige* yder hvert af landene aldersrente (men ikke invaliderente) til statsborgere fra et af de andre lande efter 5 års ophold i opholdslandet.

Medlemsskab af sygekasse.

Herboende udlændinge har ret, men ikke pligt til at blive medlem af anerkendt sygekasse, folkeforsikringslovens § 11, stk. 1.

Med *Island* (1939), *Sverige* (1948) og *Norge* (1948) er indgået overenskomster om overflytning af medlemmer mellem sygekasser i disse lande. Herved opnås omgående ret til sygehjælp (ellers 6 ugers frist fra optagelsen).

Hjælp efter forsorgsloven.

Principielt gøres ingen forskel mellem danske og ikke-danske statsborgere, men visse former for hjælp kan dog ikke eller kun under visse betingelser ydes til personer, der ikke har dansk indfødsret:

1) Fortsat sygekassehjælp (d. v. s. sygehjælp, efter at sygekassens pligt til hjælp er udtømt) ydes efter forsorgslovens § 242 kun til personer, der har dansk indfødsret eller er ligestillede med en indfødt (d. v. s. omfattet af traktat om forsørgelsesret, forsorgslovens § 17, eller i besiddelse af forsørgelsesbevis, forsorgslovens § 18).

2) Hjælp til kronisk syge (d. v. s. hjælp svarende til invaliderente og ydet til personer, der ikke opfylder helbredsbetingelserne for optagelse i invalideforsikring) ydes efter forsorgslovens § 247 kun til personer med dansk indfødsret eller kvinder, der er frasepareret eller fraskilt fra mand med dansk indfødsret eller enke efter sådan mand.

3) Retten for enlige forsørgere eller forældrelose børn til at få børnebidrag udbetalt af det offentlige. Efter forsorgslovens § 183 (børn udenfor ægteskab), § 209 (børn i ægteskab), § 221 (enkebørn eller enkemandsbørn) og § 229 (forældrelose børn) er retten betinget af, at moderen (henholdsvis faderen) eller barnet har dansk indfødsret, er ligestillet med en indfødt (se foran ad 1) eller omfattes af en traktat om udbetaling af bidrag af denne art.

4) Udbetaling af hjælp i henhold til forsorgslovens § 289 i forbigående og uforudselige trangstilfælde er betinget af, at modtageren har dansk indfødsret eller er ligestillet med en indfødt (se foran ad 1).

5) Forsåvidt angår hjælp, ydet til udlændinge, som ikke har forsørgelsesret i henhold til traktat eller forsørgelsesbevis, skal der i hvert enkelt tilfælde tages stilling til, hvorvidt der vil være at rejse krav om erstatning fra hjemlandet eller eventuelt hjemsendelse. Fattigkonventionen mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige (bekendtgørelse nr. 286 af 12. december 1928) begrænser imidlertid adgangen til at kræve erstatning eller hjemsendelse til de tilfælde, hvor den ydede hjælp i henhold til den før forsorgsloven gældende lovgivning måtte anses for fattighjælp.

ad 1, 3 og 4: I disse situationer indtager *nordiske statsborgere* en gunstigere stilling som følge af den lettere adgang, de efter praksis har til at blive anset for ligestillede med danske.

Overflytning til anden arbejdsløshedskasse.

Udlændinge har samme adgang til optagelse i en anerkendt arbejdsløshedskasse som danske statsborgere; men selvom vedkommende udlænding har været medlem af en kasse i sit hjemland, vil han efter reglen i arbejdsløshedslovens § 16, stk. 1, (lovbekendtgørelse nr. 280 af 27. maj 1950) først kunne få understøttelse af den danske kasse efter 1 års forløb, idet der ikke er hjemlet nogen almindelig ret til overflytning som mellem danske kasser indbyrdes.

Dog er der mellem de fleste kasser i *Danmark og Sverige* indgået overenskomst om overflytning.

Børneværnsforanstaltninger.

Efter forsorgslovens § 86, stk. 1, kan lovens børneværnsforanstaltninger iværksættes overfor ethvert barn, der har ophold her i landet; men hvis barnet ikke har indfødsret eller er ligestillet med en indfødt, og foranstaltningerne må antages at

medføre udgifter for det offentlige, skal spørgsmålet om dets forbliven her i landet rejses.

Særforsorg.

Forsorgslovgivningens bestemmelser herom (sindssyge, åndssvage, epileptikere, vanføre og lemlæstede, talelidende, blinde og døve) omfatter også udlændinge.

I praksis gøres der dog en forskel med hensyn til betalingen for ophold på særforsorgsanstalt for personer, der økonomisk er i stand til at betale, idet danske statsborgere betaler efter en nedsat takst, medens udlændinge principielt må betale et beløb, der svarer til de fulde faktiske udgifter. Undtagelse gøres dog undertiden for udlændinge, der i lang tid har opholdt sig i Danmark, og endvidere medfører den nordiske fattigkonvention i et vist omfang en gunstigere stilling for nordiske statsborgere.

København i december 1952.

Promemoria.

Oversikt over norsk lovgivning for så vidt angår utlendingers rettsstilling.

(Udarbeidet av Justisdepartementet, Oslo).

Innledning.

Sammenhengende med norsk interlegal retts tilknytning til domisilprinsippet er bosted i Norge i prinsippet avgjørende for de rettigheter og plikter som tilligger et rettssubjekt etter norsk rett. Det må foreligge et særlig rettsgrunnlag for at statsborgerskap eller andre omstendigheter skal tillegges betydning for vedkommendes rettsstilling. I overensstemmelse hermed står utlendinger som har bopel i Norge i meget stor utstrekning i samme rettsstilling som norske statsborgere.

Når det gjelder de plikter som etter norsk rett består i forholdet mellom staten og den enkelte, kan man visstnok si at hovedreglen er at bostedskriteriet også i praksis er avgjørende, slik at statsborgerskapet her spiller en forholdsvis underordnet rolle. For så vidt angår de rettigheter og fordeler lovgivningen gir private rettssubjekter er derimot forholdet på vesentlige punkter et annet. Riktignok er det også her på praktisk viktige områder tilstrekkelig at vedkommende er bosatt i Norge, men kravet om den nærmere tilknytning til landet som statsborgerretten vanligvis innebærer, har i betydelig utstrekning slått igjennom det alminnelige domisilprinsipp.

Norsk rett tillegger ennå den såkalte innfødsrett en viss betydning. Etter den gamle statsborgerrett ble man borger (undersått) av den norske stat ved å ta bolig i landet. For å oppnå embete i den norske stat krevde imidlertid Grunnlovens § 92 en nærmere tilknytning til Norge, og på bakgrunn herav har innfødsretten fått et annet innhold enn statsborgerretten. „Innfødt“ er etter Grunnlovens § 92 norske statsborgere som er født i Norge av foreldre som da var norske statsborgere eller som er født i utlandet av foreldre som var norske statsborgere med innfødsrett. Innfødsretten har først og fremst betydning for adgangen til å oppnå embete. Videre er verneplikt i Norge i prinsippet knyttet til innfødsrett, jfr. vernepliktsloven av 21. juni 1929 § 6 første ledd, men paragrafens annet ledd gjør dette krav nokså innholdsløst. Etter landsskatteloven av 18. august 1911 § 22 annet ledd

og byskatteloven av s. d. § 17 annet ledd har innfødsretten rettslig betydning uavhengig av statsborgerretten når det gjelder fritagelse for skatteplikt av kapital anbragt i utlandet og inntekt som hitrører fra kilder i utlandet en viss tid etter hjemkomst til Norge. Bortsett fra disse tilfelle har innfødsretten visstnok ikke lenger selvstendig rettslig betydning.

Den følgende gjennomgåelse av norsk lovgivning tilsikter å gjøre rede for hvilken tilknytning til Norge det på de forskjellige rettsonråder kreves som betingelse for de rettigheter og plikter som norsk rett tillegger private rettssubjekter. Det vil herunder bli påvist i hvilken utstrekning norsk statsborgerrett er av betydning for rettsstillingen og i hvilke tilfelle bosted eller opphold i Norge er tilstrekkelig eller avgjørende. Forsåvidt borgere fra de øvrige nordiske land står i særstilling i forhold til andre fremmede statsborgere, vil det bli omtalt i sin sammenheng.

1. Rett til innreise til og opphold på norsk territorium.

Bare norske statsborgere har en ubetinget rett til å oppholde seg på den norske stats territorium med frihet for avvisning, utvisning og utlevering.

Med de unntak som følger av den internordiske passfrihet, jfr. den såkaldte grenseboertrafikk, må enhver som ikke er norsk statsborger ved innreise til Norge være forsynt med pass. Hvor ikke annet er særskilt bestemt, må passet være visert av norsk myndighet. For tiden er visumtvangen opphevet for borgere fra de fleste europeiske land, bortsett fra Østeuropa, Tyskland og Østerrike, og likeledes for borgere fra endel ikke-europeiske stater, deriblant U.S.A.. Videre kreves oppholdstillatelse for fremmede statsborgere som vil oppholde seg her i landet utover 3 måneder. Oppholdstillatelse skal i alminnelighet gis for høyst ett år ad gangen. Har vedkommende oppholdt seg her i minst 2 år, kan han dog gis oppholdstillatelse på ubestemt tid. Den som kommer hit for å søke eller motta arbeid i andres tjeneste, må på forhånd ha skaffet seg arbeidstillatelse. Har han ikke det, kan han heller ikke gis oppholdstillatelse, mens arbeidstillatelse på den annen side automatisk medfører oppholdstillatelse. Utlending som akter å drive selvstendig næringsvirksomhet her i landet, trenger ikke arbeidstillatelse. Her er imidlertid å merke at utøvelse av visse yrker er betinget av norsk statsborgerrett eller norsk utdanning (se senere). Kontrollen med tilgangen av slik arbeidskraft utøves for øvrig ved at oppholdstillatelsen kan gjøres betinget av at vedkommende ikke driver næringsvirksomhet.

Passtvangen er nå opphevet for danske, finske og svenske (men ikke islandske) statsborgere ved innreise til Norge, men bare så fremt de reiser inn med jernbane eller over bestemte kontrollsteder (grensetollstasjon, havn eller flyhavn).

Grenseboertrafikken mellom Norge og Sverige berøres dog ikke av denne betingelse. For opphold utover 3 måneder må også borgere fra de øvrige nordiske land

ha pass og det samme gjelder hvis de kommer hit for å ta arbeid. I disse tilfelle gjelder også de vanlige regler om oppholds- eller arbeidstillatelse. I denne forbindelse bemerkes at under de nåværende forhold med knapphet på arbeidskraft får praktisk talt alle borgere fra andre nordiske land arbeidstillatelse når politimessige grunner ikke er til hinder. I forholdet mellom Danmark og Sverige har det i de senere år vært gjeldende en gjensidig avtale om fritt arbeidsmarked. Norge har hittil ikke funnet å kunne slutte seg til denne avtale.

For øvrig gjelder en rekke regler om meldeplikt for utlendinger. Dansker og svensker (men ikke finner og islendinger) er fritatt for den alminnelige plikt til ved innreise å melde seg personlig for passkontroll eller politi. Ellers må alle utlendinger melde seg for politiet på oppholdsstedet senest innen 3 måneder (hvis de vil oppholde seg i Norge utover denne tid) eller innen 6 dager hvis vedkommende vil ta arbeid eller fast bolig her. Skifte av bopel eller flytning til annen kommune eller til utlandet skal også meldes til politiet.

Hoteller, herberger m. v. og private som gir utlending husrom, skal gi melding til politiet.

Til vern om norske interesser kan enhver som ikke er norsk statsborger forbyes adgang til bestemte områder i landet.

Utlendinger som kommer hit uten gyldig pass eller med uvisert pass når pass eller visum er foreskrevet, skal som regel avvises, og føres ut av landet. Det samme gjelder den som kommer for å søke arbeid uten å ha arbeidstillatelse. Også den som har gyldig pass kan avvises etter beslutning av politimesteren dersom han er uønsket. Sigøynere og andre omstreifere (som ikke er norske statsborgere) skal alltid avvises.

En person som ikke er norsk statsborger kan utvises, først og fremst når han faller det offentlige til byrde eller ikke sørger for sin familie, når han driver løsgjengeri og når han tidligere er straffet i utlandet (dog ikke for politisk forbrytelse) eller under sitt opphold i Norge gjør seg skyldig i visse straffbare handlinger. På disse grunnlag er det dog ikke adgang til å utvise en som er født i Norge og siden har bodd her, og borgere av de nordiske land som har bodd i Norge i over 5 år kan heller ikke utvises på grunn av at de faller det offentlige til byrde. Statsborgere av disse land er imidlertid ikke i videre utstrekning beskyttet mot utvisning. Av hensyn til rikets sikkerhet eller interesse forøvrig kan Kongen beslutte utvist enhver som ikke er norsk statsborger. Utvisning besluttes ellers av politiet med klagerett til Centralpasskontoret. Vedkommende kan pågripes og settes i varetektsfengsel inntil utvisningsspørsmålet er endelig avgjort eller eventuelt til utvisning settes i verk.

For øvrig skal i denne forbindelse nevnes plikten til å ta tilbake utlendinger som i ly av passfriheten mellom de nordiske land er ulovlig innreist fra Danmark, Finland eller Sverige, og som ikke har oppholdt seg mer enn 1 år i Norge.

De viktigste bestemmelser om utlendingers adgang til og opphold i Norge finnes i lov om utlendingers adgang til riket av 22. april 1927 (fremmedloven), jfr.

kgl. resolusjoner av 26. september 1927, 23. desember 1932, 30. september 1938 og 4. juli 1952 og Justisdepartementets forskrifter av 20. desember 1927, 9. januar 1930, 23. januar og 7. desember 1933, 26. april 1934, 7. desember 1938, 10. oktober 1946, 24. mars og 7. juli 1952. Se videre lov om adgangen til visse områder av 7. mars 1940, jfr. lov om forsvarshemmeligheter av 18. august 1914 og følgende avtaler mellom de nordiske land: Protokoll mellom Norge, Danmark, Finland og Sverige vedrørende passfriheten ved reiser mellom disse land av 14. juli 1952, overenskomst mellom de samme land om gjensidig å ta tilbake ulovlig innreiste utlendinger av s. d., noteveksling mellom Norge og Sverige om visse unntagelser fra passforskriftene for så vidt angår innbyggere i grensedistriktene av 30. august 1917 og overenskomst mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om gjensidig stønad til trengende av 9. januar 1951 art. 7.

Svalbard står i en særstilling, idet Svalbardtraktaten av 9. februar 1920 gir de kontraherende makters undersätter like rett til adgang til og opphold på Svalbard.

2. Straffe- og prosesslovgivning.

Alle som oppholder seg på norsk territorium har lydighetsplikt overfor statens lover (Norske lov 1—1—5), og norske statsborgere og personer som er hjemmehørende i Norge har troskapsplikt mot Norge også om de oppholder seg utenfor landets grenser (jfr. straffeloven av 22. mai 1902 § 12 nr. 3).

Norsk *straffelovgivning* får etter straffelovens § 12 i alminnelighet anvendelse på handlinger som er foretatt på norsk territorium, herunder norsk skip på åpent hav og norsk luftfartøy utenfor fremmed stats luftområde. Det samme gjelder for handlinger som er foretatt på norsk skip eller luftfartøy, hvor det enn befinner seg, av noen av besetningen eller andre som følger med. Videre får norsk straffelovgivning anvendelse på handlinger foretatt i utlandet av norske statsborgere eller personer som er hjemmehørende i Norge, når handlingen rammes av endel i straffeloven oppregnede straffebud av en viss kvalifisert art, eller den er rettet mot den norske stat eller norsk statsmyndighet eller endelig om den er straffbar etter det lands lov i hvilket den er foretatt. I siste tilfelle rammes handlingen av norsk lov også om den er begått av en utlending som har bopel eller opphold i Norge. Ellers får norsk straffelovgivning ikke anvendelse på handlinger som er foretatt i utlandet av utlendinger med mindre de går inn under enkelte bestemte straffebud som er regnet opp i straffelovens § 12.

Utlevering av forbrytere kan finne sted etter reglene i lov av 13. juni 1908, som suppleres av en rekke overenskomster med fremmede stater. Norske statsborgere kan ikke utleveres og heller ikke kan utlevering finne sted for forbrytelse som etter foranstående regler er å anse som begått i Norge. For øvrig gjelder det vanlige prinsipp om at utlevering ikke kan skje for politisk forbrytelse, likesom loven og de overenskomster som Norge er part i, også ellers slutter seg til de retningslinjer

som vanligvis følges i den internasjonale praksis på dette område. Borgere i de andre nordiske land står rettslig sett ikke i noen særstilling i forhold til andre utlendinger. Det vises forsåvidt til overenskomster med Sverige av 21. februar 1907, med Danmark og Island av 1. desember 1909 og med Finland av 10. november 1925. Imidlertid blir det nå ytterst sjelden fremsat formell utleveringsbegjæring mellom de nordiske land innbyrdes, idet rømte forbrytere som regel på begjæring blir overlevert til politiet i vedkommende nordiske land uten at formell utleveringsbegjæring kreves.

Adgangen til å søke domstolenes bistand i *civile* saker er i prinsippet lik for alle, men en saksøker som ikke er bosatt i Norge plikter som hovedregel på forlangende å stille sikkerhet for saksomkostninger, jfr. tvistemålsloven av 13. august 1915 § 182. Slik sikkerhet kan imidlertid ikke kreves hvis saksøkeren tilhører og har sitt domisil i noen av de stater som er tilsluttet Civilprosesskonvensjonen av 17. juli 1905. Også adgangen til å oppnå fri rettergang står åpen for utlendinger på like vilkår som for norske borgere.

Som hovedregel kan den som er bosatt i Norge, saksøkes for norske domstoler, jfr. tvistemålslovens § 19. Men i en viss utstrekning er det adgang til å saksøke også rettssubjekter som er domiliert i utlandet for norske domstoler, idet søksmål om formueskrav etter lovens § 32 kan reises i enhver rettskrets hvor vedkommende har en formuesgjenstand eller hvor den gjenstand kravet gjelder befinner seg når stevningen forkynnes. Om norske domstolars kompetanse i ekteskapsaker — og i forbindelse hermed saker om underholdsbidrag, barnefordeling m. v. — has ikke lovregler, men det er på det rene at slike saker — uansett partenes statsborgerforhold — under visse vilkår kan behandles i Norge selv om saksøkte ikke er bosatt her, fortrinnsvis hvis ektefellene har hatt sitt siste felles domisil i Norge. I forholdet mellom statsborgere i de nordiske land er spørsmålet regulert ved konvensjon av 6. februar 1931. Saker om farskap og bidragsplikt til barn født utenfor ekteskap behandles som hovedregel av norske administrative myndigheter og domstoler hvis moren og barnet er bosatt i Norge, uansett statsborgerforholdet. Selv om dette ikke er tilfellet, kan *bidragskrav* avgjøres av norske myndigheter hvis den utlagte barnefar er bosatt i Norge og moren (eller etter hennes død barnet) i Danmark, Finland, Island eller Sverige (jfr. lov om barn hvis foreldre ikke har inngått ekteskap med hverandre av 10. april 1915 § 18 a sammenholdt med lov om inndrivning av underholdsbidrag fastsatt i fremmed stat av 19. juni 1931 og konvensjon av 10. februar 1931 om gjensidig inndrivning av underholdsbidrag i de nordiske land).

Etter lovene om det industrielle rettsvern (patent-, varemerke- og mønsterlover av 2. juli 1910) må en rettighetshaver som ikke er bosatt i Norge, her ha en fullmektig som bl. a. kan saksøkes på hans vegne. Utenlandske forsikringssselskaper som etter lov av 29. juli 1911 §§ 97—99 bare kan drive virksomhet her i landet gjennom en fast bosatt representant kan saksøkes ved denne.

For øvrig skal i denne forbindelse nevnes at det mellom de nordiske land er sluttet

endel gjensidighetsavtaler på rettspleiens område: Konvensjoner mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatrettlige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål av 6. februar 1931, om inndrivning av underholdsbidrag av 10. februar 1931, om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer av 16. mars 1932, om konkurs av 7. november 1933 og om arv og dødsboskifte av 19. november 1934 og konvensjon mellom Norge, Danmark og Sverige om anerkjennelse og fullbyrdelse av dommer i straffesaker av 8. mars 1948.

3. Verneplikt.

I prinsippet er norske statsborgere med innfødsrett vernepliktige i Norge (lov om verneplikt og utskrivning av 21. juni 1929 § 6). Men verneplikt kan også pålegges andre menn (uansett statsborgerforhold) som er hjemmehørende her i riket. Forutsetningen er i så fall at ikke konvensjon med fremmed stat eller „undersåttlig forhold“ til en sådan er til hinder for verneplikt i Norge. Det siste vilkår er noe uklart, men vekten legges i praksis på vedkommendes vernepliktsforhold, slik at menn som uten å være norske statsborgere er hjemmehørende i Norge, blir utskrevet når de ikke oppfyller verneplikten i noe fremmed land. En gammel overenskomst med Russland (av 1818) antas å fritta finske statsborgere for utskrivning i Norge. Det er under utarbeidelse en ny overenskomst med Finland til avløsning av den gamle. Ellers har Norge ikke overenskomst med noe av de nordiske land om fritagelse for verneplikt og borgere av disse land som er hjemmehørende her, pålegges derfor verneplikt i likhet med norske borgere. Utskrivningsmyndighetene avgjør konkret om en utenlandsk statsborger skal anses for å være hjemmehørende i Norge. Det kreves i alminnelighet et par års opphold i landet og sannsynlighet for fortsatt opphold. Når spørsmålet om verneplikt blir aktuelt, får vedkommende gjerne utsettelse med utskrivningen for å få tid til å områ seg. Utskrevne som har gjort militærtjeneste i et annet land, kan helt eller delvis fritas for plikt til ordinær tjeneste i fred og fremmede statsborgere som pålegges verneplikt i Norge, skal alltid være fri for militærtjeneste i tilfelle av krig med deres hjemland. For tjenesteplikt i Heimevernet gjelder ingen særregler.

Når det gjelder adgangen til å pålegge fremmede statsborgere verneplikt står norsk rett på et annet standpunkt enn svensk, som begrenser verneplikten til egne statsborgere. Den danske vernepliktslov som på dette punkt stemmer med den norske, kan antagelig i nær fremtid ventes endret slik at verneplikten også der blir knyttet til statsborgerretten. Også den norske vernepliktslov er under revisjon. Det foreliggende komitéutkast til ny vernepliktslov § 3 løser verneplikten fra enhver tilknytning til innfødsretten, men gjør ellers ingen prinsipiell forandring i de gjeldende regler (se Innstilling I fra komitéen til revisjon av vernepliktsloven m. v. av 21. desember 1951 s. 13 ff.).

Tjenestepliktige i *sivilforsvaret* er „arbeidsføre innbyggere mellom 18 og 65 år“

uten hensyn til statsborgerskapet, jfr. § 2 i midlertidig lov av 21. februar 1947 om tillegg til luftvernlovgivningen. (I en foreliggende komitéinnstilling til lov om sivilforsvaret er tjenesteplikten foreslått knyttet til opphold i riket).

4. Skatteplikt.

Skatteplikten til Norge beror ikke på statsborgerlig tilknytning til landet (jfr. dog nedenfor om plikten til å svare arveavgift). Skattepliktig til stat og kommune er som hovedregel personer som er bosatt eller vedvarende oppholder seg innen riket, selskaper som er hjemmehørende i Norge og personer og selskaper som er hjemmehørende i utlandet for så vidt de har inntekt eller formue i Norge. Midlertidig opphold i utlandet opphever ikke skatteplikten hvis ikke oppholdet har vart i minst 4 år. Men den som har oppholdt seg i utlandet i minst 1 år, beskattes ikke i Norge dersom han har betalt innteksskatt i utlandet. Under enhver omstendighet anses utlendinger som den 1. januar i det år ligningen foretas har oppholdt seg i Norge i minst 1 år som bosatt her.

Jfr. herom skattelov for landet av 18. august 1911 §§ 15 og 17, skattelov for byene av s. d. §§ 10 og 12.

Arveavgift skal når arvemidlene består i fast eiendom med tilbehør eller rettigheter over sådan, erlegges når enten eiendommen er beliggende innen riket eller arvelateren ved sin død var bosatt i riket (forutsatt at det ikke svares arveavgift for eiendommen i det land hvor den er beliggende). Av andre arvemidler skal det, uansett hvor midlene befinner seg, svares arveavgift dersom arvelateren ved sin død var bosatt i Norge eller hvis han var norsk statsborger.

Jfr. lov om avgift av arv av 8. april 1905 § 1, jfr. tilleggslov av 16. mars 1934 og lov om tilleggsavgift på arv til formuende arvinger av 30. juni 1947.

For andre offentlige avgifter, f. eks. omsetningsavgift (lov av 19. mai 1933), er statsborgerforholdet ikke tillagt noen betydning.

Med Stortingets samtykke kan Kongen inngå gjensidighetsavtaler med fremmede stater til forebyggelse av dobbeltbeskatning. Slike avtaler er bl. a. inngått med Danmark og Sverige, men foreløbig ikke med Finland og Island. Det vises for så vidt til lov av 28. juli 1949 og overenskomster med Danmark av 30. desember 1946 (skatt av inntekt og formue) og med Sverige av 21. juni 1947 (skatt av inntekt og formue) og av 17. desember 1949 (skatt av arvemidler).

5. Stemmerett og adgang til å inneha offentlige ombud.

Bare norske statsborgere som er bosatt i Norge har stemmerett og er valgbare ved stortingsvalg og kommunevalg, jfr. Grunnlovens §§ 50 og 61 og lov om kommunevalg av 10. juli 1925 §§ 1 og 10.

Når det gjelder andre ombud stiller loven i en rekke tilfelle ikke noe uttrykkelig krav om norsk statsborgerrett. Hvorvidt statsborgerskap likevel må kreves beror da på en fortolkning av loven. Noen generell regel kan man neppe stille opp, men presumsjonen er antagelig for at statsborgerrett *ikke* er noen betingelse for å inneha et ombud hvor loven ikke uttrykkelig foreskriver det. Når det gjelder statsombud og særlig når ombudet består i en typisk myndighetsutøvelse, er det imidlertid nærliggende å gå ut fra at loven forutsetter norsk statsborgerskap som betingelse for vervet selv om det ikke er sagt noe om det.

For øvrig skal bemerkes at i de tilfelle da ombudsmenn skal utpekes ved alminnelig valg, er både stemmeretten og valgbarheten normalt betinget av norsk statsborgerskap og bosted i Norge. Men bortsett fra vervet som stortingsmann og medlem av kommunestyre er det bare rent unntagelsesvis at en slik fremgangsmåte er foreskrevet for besettelse av ombud.

Rett til å velges til ombud innebærer også plikt til å ta imot valg (men en rekke lover har bestemmelse om fritakelse når det gjelder personer i bestemte stillinger, over en viss alder e. l.).

Til belysning av forholdet skal nevnes enkelte kategorier av ombud:

Ombud i *rettspleiens tjeneste* kan som alt overveiende regel bare innehas av norske statsborgere. De viktigste av disse ombud er vervet som domsmann, lagrettemann, forliksmann, rettsvitne, skjønnsmann og medlem av forskjellige spesialdomstoler (arbeidsretten, tjenestemannsretten, husleieretten, overskjønnsretten). I særlige tilfelle er det imidlertid adgang til å ta skjønnsmenn som ikke er norske statsborgere. I denne forbindelse skal ellers nevnes at det ikke stilles krav om at voldgiftsdommere skal være norske borgere.

Jfr. domstolsloven av 13. august 1915 §§ 53, 65, 77 og 79, jfr. skjønnsloven av 1. juni 1917 §§ 12 og 14, tvistemålsloven av 13. august 1915 § 453, lov om arbeidstvister av 5. mai 1927 § 10, lov om forhandlingsrett for offentlige tjenestemenn av 6. juli 1933 § 8, og husleieloven av 16. juni 1939 §§ 43 og 44.

Når det gjelder ombud med oppgave å vareta den *alminnelige kulturpleie* (kirke- og skolevesen, syke- og sunnhetsvesen, forsorgsvesen, bygnings- og brannvesen m. v.) synes det til en viss grad å være usikkert eller tilfeldig om det stilles krav til norsk statsborgerskap eller om også utlendinger som er bosatt i Norge er valgbar. Det må således antas at norsk statsborgerrett ikke er en betingelse for å være verge, mens vervet som medlem av overformyndieriet er forbeholdt norske borgere. Bare slike kan være medlem av styret i trygdekasse og av fiskenemnd og småbrukbanknemnd. Utlendinger kan derimot velges som medlem av skolestyre og tilsynsnemnd og de kan også velges inn i forsorgsstyre, havnestyre, brannstyre, bygningsråd, husnemnder og takstnemnder (etter husbankloven). Sammenhengende med at den norske kirke er en statskirke gjelder kravet om norsk statsborgerskap for medlem av menighetsråd (dessuten må de tilhøre statskirken).

For så vidt angår de nevnte ombud vises til lov om vergemål for umyndige av 22. april 1927 §§ 7 og 21, lov om syketrygd av 6. juni 1930 § 41, lov om kommunale

fiskenemnder av 25. juni 1948 § 2, lov om Noregs Småbruk- og Bustadbank av 30. oktober 1947 §§ 8 og 9, lov om folkeskulen på landet av 16. juli 1936 §§ 41 og 50 og om folkeskolen i kjøbstedene av s. d. §§ 38 og 48, lov om forsorgsvesenet av 19. mai 1900 § 20, lov om havnevesenet av 24. juni 1933 § 4, lov om brannvesenet av 15. august 1908 § 1, lov om bygningsvesenet av 22. februar 1924 § 13, lov om Den norske stats Husbank av 1. mars 1946 §§ 11 og 12 og lov om menighetsråd av 3. desember 1920 § 3.

For de fleste ombud til vern om *utnyttelsen av naturrikdommer* er det enten uttrykkelig sagt eller synes mer eller mindre tydelig forutsatt at innehaveren skal være norsk statsborger. Det gjelder således for medlemmer av jordstyre, skogutvalg, fjellstyre, almenningsstyre, jfr. jordloven av 22. juni 1928 § 2, lov om ervervelse av skog av 18. september 1909 § 8, fjelloven av 12. mars 1920 § 3 og lov om valg av styre for bygdealmenninger m. v. av 10. juli 1936.

Ombud i *beskatningens tjeneste* — ligningsnemnd, ligningsråd, overligningsnemnd, fylkesskattestyre — er *ikke* forbeholdt norske statsborgere, jfr. landskatteloven av 18. august 1911 §§ 68, 69, 90 og 97, jfr. § 127 og de tilsvarende bestemmelser i byskatteloven av s. d. §§ 60, 62, 82 og 89, jfr. § 119.

Borgere av de nordiske land er visstnok ikke i noe tilfelle stillet i en annen stilling enn andre utlendinger når det gjelder valgbarheten til ombud. For øvrig synes det å være grunn til å overveie hvorvidt det er tilstrekkelig grunn til å opprettholde kravet om norsk statsborgerskap i alle de tilfelle hvor dette er en betingelse for ombud etter gjeldende lovgivning.

6. Adgang til embeter og bestillinger.

Ifølge Grunnlovens § 92 kan som hovedregel bare norske borgere utnevnes til *embetsmenn*. Dessuten stilles det ytterligere visse vilkår som skal gi garanti for vedkommendes tilknytning til landet: de må tale landets språk og enten ha norsk innfødsrett (jfr. foran) eller ha oppholdt seg i riket i 10 år.

For visse særlige embeter gjør Grunnlovens § 92 annet ledd unntak fra disse krav. Det gjelder lærere ved universitetene og de „lærde skoler“ samt leger og konsuler på fremmede steder. Fra Grunnlovens side er det intet til hinder for at det til disse embeter utnevnes utlendinger, men på den annen side utelukker ikke Grunnloven at den alminnelige lovgivning begrenser adgangen til å utnevne utlendinger.

For så vidt angår embete som lærer ved universitetene medfører gjeldende lovgivning ingen slik begrensning. Det stilles heller ikke krav om at vedkommende skal ha norsk embetseksamen eller doktorgrad. Utlendinger er heller ikke utelukket fra embeter som lærere ved Norges Tekniske Høyskole, Tannlægehøyskolen, Norges Veterinærhøyskole, Norges Landbrukshøyskole og Norges Handelshøyskole. Det stilles heller ikke her krav om norsk utdanning. Men for de tre første av disse

høyskoler er det bestemt at det i hvert enkelt tilfelle skal avgjøres av vedkommende departement etter innstilling fra professorrådet hvorvidt utlendinger skal kunne delta i konkurransen om ledige stillinger. Også ved statens høyere almen-skoler og ved lærerskolene kan utlendinger ansettes i lærerembete, men her stiller loven som betingelse at vedkommende har norsk embetseksamen, dog slik at det for embeter ved lærerskolene kan dispenseres fra dette krav. Som hovedregel gjelder tilsvarende for de offentlige leger som er embetsmenn (og for øvrig også for andre leger, jfr. senere). Til konsuler er det fri adgang til å utnevne utlendinger, men som unntagelsesfri regel blir bare norske borgere utvevnt til utsendte konsuler.

Det vises for øvrig til universitetsfundatsen av 28. juli 1824 § 39, lov om Universitetet i Oslo av 9. oktober 1905 § 23 og om Universitetet i Bergen av 9. juli 1948 §§ 14 og 15, lov om Norges Tekniske Høyskole av 12. juni 1936 § 25, lov om Norges Tannlegehøyskole av 18. juni 1938 § 20, reglement for Norges Veterinærhøyskole fastsatt ved kgl. resolusjon av 8. mars 1935 § 17, lov om Norges Landbrukshøyskole av 18. juli 1919 § 15, vedtekter for Norges Handelshøyskole fastsatt ved kgl. resolusjon av 7. mai 1936 § 8, lov om Universitetets lærereksamener av 16. juli 1920 § 6, lov om lærarskular m. v. av 11. februar 1938 § 11, lov om utførelsen av de offentlige legeforretninger av 26. juli 1912 § 8 og lov om utenriktjenesten av 13. desember 1948.

For så vidt angår offentlige tjenestestillinger som ikke er embeter (bestillinger) gjelder ingen alminnelig regel om at norsk statsborgerskap er nødvendig. Enkelte spesiallover stiller dog dette krav, således lov av 13. mars 1936 § 13 for faste politi-tjenestemenns vedkommende. Også tjenestemenn som kan utøve domsmyndighet (f. eks. dommerfullmektiger og hjelpedommere) må etter domstolslovens § 53, jfr. § 52, være norske statsborgere. Lærere i folkeskolen må etter landsskolelovens § 25 og byskolelovens § 26 oppfylle de vilkår som normalt gjelder for utnevning til embetsmann. For andre lærere stilles det ikke noe krav om norsk statsborgerskap og ved ungdomsskolene har det etter krigen i flere tilfelle vært ansatt danske lærere. Fast ansatte tjenestemenn ved Norges Statsbaner må etter Stortingsbeslutning av 22. januar 1938 § 31 som hovedregel være norske statsborgere. Det samme gjelder etter Forsvarsdepartementets bestemmelser av 9. desember 1946 for militære tjenestemenn.

Hvor vedkommende lov eller reglement intet særskilt bestemmer, må forutsetningen normalt være at norsk statsborgerrett *ikke* er noen betingelse for ansettelse. Men på samme måte som når det gjelder embeter hvis innehaver ikke behøver å være norsk statsborger er også her adgangen til å oppnå endel offentlige stillinger for utlendinger betinget av norsk utdannelse. For de offentlige leger (distriktsleger og stadsleger) og lærere ved offentlige høyere almen-skoler som ikke er embetsmenn, gjelder således de krav til norsk embetseksamen som er nevnt foran. Også ansettelse i offentlige veterinær- og tannlegestillinger er normalt betinget av norsk høyskoleeksamen, jfr. lov om veterinærer av 10. desember 1948 § 2 og lov om folketannrøkt av 28. juli 1949 § 5, jfr. lov om tannlegers rettigheter og plikter av 29. april 1927 § 1.

7. Adgangen til å ernære seg ved arbeid i andres tjeneste og til å drive ervervsvirksomhet.

Utlendingers adgang til å ta lønnet *arbeid i andres tjeneste* er som nevnt foran betinget av særskilt arbeidstillatelse. Som alminnelig regel gjelder at arbeidstillatelse er avhengig av om det er bruk for vedkommendes arbeidskraft og om det er sannsynlig at han også i fremtiden vil kunne forsørge seg selv og eventuelt sin familie. Kravet om arbeidstillatelse gjelder også for borgere av de andre nordiske land, men det foreligger her en særpraksis, idet praktisk talt alle slike statsborgere får tillatelse med mindre politimessige grunner er til hinder for det. For danske og svenske statsborgere er også behandlingsmåten for søknadene som hovedregel enklere enn den vanlige, idet søknadene sendes direkte fra den lokale arbeidsformidling til Centralpasskontoret til avgjørelse, uten å forelegges Arbeidsdirektoratet og uten at det foretas særskilt undersøkelse av arbeidsmarkedet.

Utlendinger som akter å drive *selvstendig næringsvirksomhet* her i landet trenger som før nevnt ikke noen særskilt arbeidstillatelse. Når det gjelder slike erverv er hovedreglen også at norsk statsborgerrett *ikke* er noe vilkår. Enkelte yrker står imidlertid i denne henseende i en særstilling. Bare norske borgere kan således være sakfører eller drive annen rettshjelp (inkasso- og auksjonsvirksomhet) og det samme krav stilles til den som vil være megler (fonds- og aksjemegler og eiendomsmegler) og statsautorisert revisor (andre revisorer stilles det ikke noe slikt krav til). Autoriserte sykegymnaster og massører står eiendommelig nok også i denne særstilling. Derimot er virksomhet som lege, tannlege, dyrlege, apoteker, ingeniør og arkitekt ikke betinget av norsk borgerrett. Men adgangen til flere av disse erverv er som alminnelig regel avhengig av eksamen fra norsk universitet eller høyskole. Både når det gjelder leger, tannleger og veterinærer er det imidlertid adgang til i det enkelte tilfelle å godkjenne annen utdanning som likeverdig og på grunnlag herav gi tillatelse til å praktisere i Norge. I denne forbindelse bemerkes at for tiden tilstås tannleger med dansk, finsk og svensk utdanning tidsbegrenset tillatelse til å virke som assistenttannleger hos norske autoriserte tannleger. For så vidt angår ingeniører og arkitekter er eksamen fra norsk høyskole overhodet ingen betingelse for virksomheten i og for seg, men titelen „civilingeniør“ er forbeholdt kandidater uteksaminert fra Norges Tekniske Høyskole, dog slik at det også her er anledning til å godkjenne utenlandsk eksamen. Det er her særlig tatt sikte på norske ingeniører som på grunn av de vanskelige plassforhold ved Norges Tekniske Høyskole har måttet studere i utlandet. De særlige forhold i tiden etter krigen har også foranlediget en særbestemmelse som på visse vilkår gir norske studenter som er utdannet som lege, tannlege eller farmasøyt ved enkelte utenlandske universiteter og høyskoler de rettigheter som ellers er betinget av norsk eksamen.

Spørsmålet om gjensidig anerkjennelse av eksamen fra de nordiske lands universiteter og høyskoler er gjenstand for overveielse. En eventuell slik ordning kan imidlertid bare gis et begrenset omfang, idet visse virksomheter forutsetter så

vidt intim kjennskap til spesielle norske forhold at utøvelsen av yrket nødvendigvis må være betinget av norsk eksamen eller i all fall av at søkeren på forhånd har gjennomgått visse kurser e. l. ved norsk undervisningsanstalt. Hva særskilt angår sakførere kan det vanskelig bli tale om å gi avkall på kravet om norsk embetseksamen. Derimot bør det overveies om det er tilstrekkelig grunn til å opprettholde kravet om norsk statsborgerrett som betingelse for sakførervirksomhet, og for øvrig for de andre yrker hvor dette krav er stillet opp — som det synes ofte noe tilfeldig.

De foran fremstilte regler følger av lov om domstolene av 13. august 1915 § 218 annet ledd, lov om inkasso-, auksjons- og rettshjelpvirksomhet av 1. februar 1936 § 2, lov om fonds- og aksjemeglere av 14. august 1918 § 3, lov om eiendomsmegling av 24. juni 1938 § 4, jfr. § 16 nr. 2, lov om statsautoriserte revisorer av 22. februar 1929 § 3, jfr. § 8 tredje ledd, lov om sykegymnaster og massører av 19. juni 1936 § 3, lov om legers rettigheter og plikter av 29. april 1927 § 1, lov om tannlegers rettigheter og plikter av s. d. § 1, lov om veterinærer av 10. desember 1948 § 2, lov om apotekereksamen av 6. juli 1923, jfr. lov om drift av apotek av 4. august 1909 § 5, lov om Norges Tekniske Høyskole av 12. juni 1936 § 7 og lov om godkjenning av utenlandsk eksamen m. v. av 8. juli 1949.

Om adgangen til å studere ved norsk universitet og høyskole vises til avsnitt 11 nedenfor.

Som alminnelig regel er norsk statsborgerrett *ikke* noe vilkår for annen næringsvirksomhet. Et unntak gjelder — formentlig nokså umotivert — for bevilling til å drive reisebyrå. Tillatelse til anlegg og drift av frilager eller frihavn kan heller ikke meddeles andre enn norske statsborgere eller selskaper hvis bestyrer eller medlemmer er norske borgere.

For utenlandsk aksjeselskap som vil drive virksomhet her i landet gjennom egen forretningsavdeling, gjelder særskilte forskrifter. Utenlandsk bank må ha tillatelse av Kongen for å kunne drive virksomhet i Norge gjennom avdeling eller filial. Slik tillatelse kan bare gis under forutsetning av gjensidighet. Styremedlemmene må i dette tilfelle være norske statsborgere bosatt i Norge. Utenlandske forsikrings-selskaper kan bare virke her i landet ved en fast bosatt representant (hovedagent). Adgangen til å drive forsikringsvirksomhet er betinget av offentlig tillatelse. Et utenlandsk selskap kan — uansett om det ellers fyller de krav loven stiller — nektes tillatelse hvis norske selskaper ikke har adgang til å drive virksomhet i selskapets hjemland. Noen begunstigelse for nordiske forsikringsselskaper m. h. t. adgangen til å få konsesjon, kan neppe gjennomføres av hensyn til norske forsikringsselskapers internasjonale forbindelser. Ethvert utenlandsk livsforsikringsselskap som driver virksomhet i Norge, skal stille et særskilt depositum som bare kan tjene til fyldestgjørelse av fordringer etter kontrakter om direkte forsikring som selskapet her i landet har sluttet med norske statsborgere. På dette spesielle område er det neppe noe til hinder for at borgere av de øvrige nordiske land — under forutsetning av gjensidighet — blit likestillet med norske statsborgere.

For øvrig gjelder at adgangen til å drive handel og håndverk normalt er betinget av at vedkommende er „innvåner av riket“. Dette begrep innebærer i denne forbindelse bosted i Norge og henholdsvis 2 (handel) eller 1 (håndverk) års forutgående uavbrutt opphold her. Med innvåner likestiller handelsloven ansvarlige selskaper og kommandittselskaper hvor samtlige ansvarlige medlemmer er innvånere og aksjeselskaper og andre selskaper med begrenset ansvar hvor samtlige medlemmer av styret oppfyller denne betingelse. Den som ikke er innvåner kan ikke få handelsbrev og for handelsvirksomhet som ikke krever handelsbrev er det også som regel en betingelse at vedkommende er innvåner. I visse tilfelle kan Handelsdepartementet dispensere fra disse krav. For å kunne tinge bort varer i Norge må den som ikke er innvåner av riket med visse unntak ha handelspass som utstedes av politiet med 15 dagers gyldighetstid. Adgangen til å drive håndverksnæring er som regel betinget av håndverksbrev, som bare kan meddeles norske innvånere. For selskaper er det dog tilstrekkelig at enten et ansvarlig medlem eller et styremedlem (såfremt disse har den fagmessige ledelse) har håndverksbrev.

Entreprenørvirksomhet av noe større omfang er nylig gjort betinget av autorisasjon som meddeles av departementet. Slik autorisasjon kan bare gis norsk statsborger eller norsk innvåner, som i denne forbindelse betyr det samme som etter handelsloven, dog slik at departementet i særlige tilfelle kan gjøre unntak. Den som ikke er norsk statsborger er for øvrig satt i en særstilling forsåvidt som autorisasjonsmyndigheten overfor ham er diskresjonær, mens en norsk borger har krav på å bli autorisert hvis han fyller visse i loven oppstillede kvalifikasjoner.

Adgangen til å drive hotell er avhengig av hotellfagbrev som normalt bare skal meddeles den som har vært bosatt i Norge i de siste 2 år.

Transportvirksomhet er i alminnelighet betinget av særskilt bevilling fra samferdselsmyndighetene. Det stilles ikke noe krav om norsk statsborgerskap og ved utøvelsen av bevillingsmyndigheten gjøres det i praksis ingen forskjell mellom norske borgere og utlendinger som er fast bosatt her når de ellers fyller vilkårene for å oppnå bevilling.

Mens fremmede fartøyers rett til å drive kysttrafikk i Norge ellers er fri, består det for *svenske* fartøyer et forbud mot å drive varetransport mellom steder på den norske kyst. Dette er foranlediget i et eldre svensk forbud mot norske fartøyers kystfart i Sverige (svensk kgl. kunngjørelse av 11. mai 1906). Fra norsk side er det intet å innvende mot en gjensidig opphevelse av disse forbud.

Bortsett fra de få tilfelle hvor det kreves norsk statsborgerskap, må det antas at norsk lovgivning i det store og hele i tilstrekkelig grad tilgodeser utlendinger når det gjelder adgangen til å drive denne slags næringsvirksomhet.

Det vises ellers til lov om aksjeselskaper av 19. juli 1910 §§ 86—91, lov om aksjebanker av 4. april 1924 § 7 femte ledd, lov om forsikringsselskaper av 29. juli 1911 §§ 99—107, lov om handelsnæring av 8. mars 1935 §§ 1, 16, 39, 40, 47, 48 (jfr. kgl. resolusjon av 6. juli 1933) 59, 63, 64, 81, 86, 102 og 104, lov om håndverksnæring

av 25. juli 1913 §§ 1—3 og 8, lov om godkjenning av entreprenører av 24. oktober 1952 § 9, jfr. § 3, lov om hoteller m. v. av 25. juni 1935 §§ 1, 5 og 10, lov om samferdsla av 11. juli 1947, tolloven av 22. juni 1928 §§ 75, 89 og 126, jfr. kgl. resolusjon av 24. juli 1906, og lov om reisebyråer av 4. november 1948 § 3, jfr. § 5.

8. Adgangen til kapitalinvestering og til å drive virksomhet i forbindelse hermed.

For så vidt angår adgangen til å eie rettigheter i *norsk realkapital* (jord, skog, fjell- og myrstrekning, vannfall, bergverk) er rettstilstanden preget av den omfattende konsesjonslovgivning som i meget stor utstrekning gjør erverv av slike rettigheter betinget av særskilt tillatelse (konsesjon) både når det gjelder nordmenn og særlig utlendinger og som til dels også forbeholder slike rettigheter for norske statsborgere og juridiske personer.

Eiendomsrett til skoggrunn over en viss størrelse kan overhodet ikke erverves av utlending eller av selskap eller sammenslutning hvor utlending er personlig ansvarlig interessent. Aksjeselskap eller annet selskap med begrenset ansvar kan bare erverve skog dersom det har helt norsk styre med sete i Norge og minst $\frac{8}{10}$ av kapitalen er på norske hender.

Bruksrett til vannfall over en viss størrelse er likeledes forbeholdt norske rettssubjekter. Bruksrettigheter over skog kan derimot også utlendinger få konsesjon på. Også ellers er reglen at fremmede statsborgere eller ansvarlig selskap med utenlandsk deltager trenger konsesjon av Kongen for å kunne erverve eiendomsrett eller bruksrett til fast eiendom av hvilkensomhelst art her i landet. Bruksrettigheter som stiftes for en tid av høyst 10 år, kan dog som hovedregel erverves konsesjonsfritt. Som hovedregel er det et vilkår for at et selskap med begrenset ansvar skal kunne erverve rettigheter uten konsesjon at det har helt norsk styre med sete i Norge. Dyrket mark kan imidlertid overhodet ikke uten konsesjon erverves av slike selskaper.

Konsesjonslovgivningen likestiller erverv av andeler i norsk ansvarlig selskap eller sammenslutning som eier slike rettigheter med direkte erverv. Når det gjelder utlendings erverv av aksjer i norsk selskap som eier rettigheter i fast eiendom, er det hovedreglen at ervervet trenger konsesjon hvis det medfører at en nærmere bestemt del av selskapskapitalen (i alminnelighet $\frac{2}{10}$ eller mer) kommer på utenlandske hender, jfr. dog ovenfor for skog og dyrket mark.

For norske statsborgere gjelder ikke noen generell konsesjonsplikt. Men ved en rekke spesielle bestemmelser er også norske borgeres og juridiske personers erverv av rettigheter i de forskjellige arter fast eiendom gjort betinget av konsesjon når det dreier seg om eiendom over en viss størrelse. Men loven gjør en rekke unntak fra konsesjonsplikten i disse tilfelle og vilkårene for å få tillatelse er til dels lempeligere enn for utlendinger.

Panterett i fast eiendom i Norge kan fritt erverves av utlending såfremt långiveren ikke har betinget seg innflytelse på driften av låntagerens forretning eller andel i dens utbytte. De alminnelige konsesjonsbestemmelser kan imidlertid føre til at en utlending avskjæres fra å slå eiendommen til seg på tvangsauksjon. Her er det dog foretatt visse lempninger i konsesjonstvangen.

Spørsmålet om endringer i konsesjonslovgivningen med sikte på å oppnå større ensartethet mellom norsk og svensk lovgivning på dette felt, har tidligere vært behandlet i nabolandsnemndene. Man fant imidlertid på norsk hold ikke å kunne anbefale noen lettelse i utenlandske statsborgeres adgang til å erverve rettigheter i fast eiendom i Norge og det er formentlig fremdeles små muligheter for at man fra norsk side vil kunne gå med på i denne henseende å likestille borgere av andre nordiske land med norske borgere. En utvidet likestilling mellom de nordiske lands borgere på dette område bør søkes gjennomført ved håndhevingen av de gjeldende konsesjonsbestemmelser.

Under disse omstendigheter finnes det ikke grunn til å gå nærmere inn på enkelthetene i konsesjonslovgivningen. Hovedbestemmelsene er inntatt i lov om ervervelse av vannfall, bergverk og annen fast eiendom av 14. desember 1917 (den alminnelige konsesjonslov) og i følgende spesiallover: lov om ervervelse av skog av 18. september 1909, lov om ervervelse av større myrstrekninger av 25. juli 1913, lov om ervervelse av kalkstensforekomster av 3. juli 1914, lov om ervervelse av fjellstrekninger av 27. august 1915, lov om ervervelse av dyrket mark av 10. desember 1920, og lov om erverv av kvartforekomster av 17. juni 1949.

Som hovedregel kan bare norske statsborgere og norske juridiske personer eie *norsk skip og luftfartøy*. Andre rettigheter i skip og luftfartøy kan derimot innehas også av utlendinger. I denne forbindelse skal nevnes lov om anerkjennelse av rettigheter i utenlandsk luftfartøy av 4. juli 1952 som på grunnlag av konvensjonen av 19. juni 1948 uttrykkelig anerkjenner rettigheter i luftfartøy som er gyldig stiftet etter hjemlandets lov.

Lov om sjøfarten av 20. juli 1893 har i § 1 regler om vilkårene for at et *skip* kan føre norsk flagg. Tilhører skipet personlige eiere må alle disse være norske statsborgere, dog så at departementet likevel kan godkjenne et skip som norsk når norske borgere eier minst $\frac{6}{10}$ av det. Tilhører skipet et aksjeselskap kreves det at selskapets hovedkontor og styre er i Norge og at styret består av her i riket bosatte norske statsborgere som er aksjeeiere. Går selskapets virksomhet utelukkende ut på å drive skipsfart (skipsaksjeselskap, jfr. lov av 26. juli 1916) kreves dessuten at minst $\frac{6}{10}$ av aksjekapitalen eies av norske statsborgere. I slike selskaper kan utlending overhodet ikke erverve aksjer uten styrets samtykke. Tilsvarende regler gjelder når skipet tilhører et kommandittaksjeselskap.

Etter midlertidig lov om erverv og bortfrakting av skip m. v. av 5. juli 1946 er det forbudt uten tillatelse av Kongen å overdra til utlending skip, skipspart eller aksje i skip dersom overdragelsen vil føre til at skipet ikke lenger er å anse som norsk.

Noen endring av disse regler er neppe aktuell.

Etter luftfartsloven av 7. desember 1923 kan et *luftfartøy* bare bli registrert som norsk når det har norsk eier, d. v. s. norske borgere, norske offentligrettslige juridiske personer, norske ansvarlige selskaper og sammenslutninger eller aksjeselskap hvis hovedkontor er i Norge og hvis styre består av her i riket bosatte norske statsborgere (de fly som deltar i det interskandinaviske samarbeid gjennom SAS eies av de enkelte nasjonale selskaper og registreres i hjemlandene). Adgangen til å drive ervervsmessig luftfartsvirksomhet i form av linjefart innen norsk territorium eller fra Norge til utlandet og drift av landingsplasser er etter luftfartslovens § 34 betinget av konsesjon. For så vidt angår innenriks linjefart kan konsesjon etter lovens § 35 bare meddeles rettssubjekter som nevnt foran, dog slik at det for aksjeselskaper stilles et tilleggskrav om at minst $\frac{2}{3}$ av kapitalen skal være på norske hender. Med sikte på SAS's virksomhet er Kongen imidlertid gitt myndighet til å dispensere fra disse betingelser. Annen ervervsmessig luftfart krever ikke konsesjon, men er avhengig av departementets tillatelse. De nærmere vilkår er det overlatt til departementet å fastsette på fritt grunnlag.

I tilslutning til disse regler skal bemerkes at det prinsipielle krav om norsk statsborgerrett for mannskap på luftfartøy i ervervsmessig luftfartsvirksomhet innenfor norsk område (luftfartslovens § 25, jfr. kgl. resolusjon av 11. desember 1936) som følge av Chicago-konvensjonen av 7. desember 1944 og SAS-konsortialavtalen har tapt enhver praktisk betydning.

Arrestfrihet i luftfartøyer (lov av 20. mai 1939) gjelder for norsk-registrert fly og for fremmede fly i den utstrekning det er sluttet overenskomst om det. Roma-konvensjonen om arrestfrihet i luftfartøyer av 29. mai 1933 er ratifisert av Norge, Danmark og Sverige, men ikke av Finland.

En fullstendig rettslig likestilling mellom de nordiske lands borgere på luftfartens område ville antagelig reise spørsmålet om Chicago-konvensjonen tillater den diskriminering mellom borgere av disse land og andre utlendinger som dette vil kunne bety dersom ikke andre utlendinger sikres samme rettsstilling.

Den norske luftfartslovgivning er for tiden under revisjon.

For erverv av rettigheter i *annet løse* gjelder ingen særregler for utlendinger.

Norsk rett har ikke noen alminnelig regel som innskrenker utlendingers adgang til å inneha *rettigheter i norske selskaper*. Et norsk aksjeselskap kan i og for seg stiftes og styret bestå av personer som ikke er norske statsborgere (eller bosatt i Norge). Om dets adgang til næringsdrift gjelder imidlertid de særskilte bestemmelser i handels- og håndverkslovgivningen m. v. Likeledes gjelder særskilte bestemmelser om selskapets adgang til å erverve rettigheter som omfattes av konsesjonslovgivningen, og utlendingers adgang til å erverve aksje eller andel i selskap som har slike rettigheter er dels helt avskåret, dels sterkt begrenset ved de samme bestemmelser. Det vises for så vidt til fremstillingen foran. Også skipsaksjeselskap — som i Norge ikke går inn under den alminnelige aksjelov av 19. juli 1910, men er regulert ved en egen skipsaksjelov av 26. juli 1916 — kan stiftes av personer

som ikke er norske statsborgere og utlendinger kan være med i styret. Men sjøfartsloven stiller som foran nevnt særlige vilkår for at selskapets skip skal betraktes som norsk og av hensyn hertil kan utlending ikke erverve aksjer i slikt selskap uten styrets samtykke.

En norsk aksjebank kan i reglen bare stiftes etter innbydelse av minst 10 norske statsborgere, bosatt i Norge. Andre enn norske statsborgere kan ikke eie aksjer for mer enn en tiendedel — eller med Kongens tillatelse inntil en fjerdedel — av bankens aksjekapital. Hvis ikke dispensasjon gis, må bankens organer (styre, representantskap) bestå av norske statsborgere som er bosatt her i riket. Jfr. lov om aksjebanker av 4. april 1924 §§ 4, 5, 11 og 13. En norsk sparebank kan bare stiftes dersom det deltar minst 20 i landet bosatte norske statsborgere og til medlemmer av styre og forstanderskap kan ikke uten Kongens tillatelse velges andre enn slike norske borgere, jfr. lov om sparebanker av 4. juli 1924 §§ 6 og 12.

For utlendingers adgang til å stifte og delta i norsk forsikringsselskap gjelder ingen særregler.

Det er antagelig liten stemning for å lempe på disse bestemmelser til fordel for borgere av de øvrige nordiske land. Når det gjelder forholdet til konsesjonslovgivningen vises til det som er sagt i en tidligere forbindelse. For øvrig står den nåværende norske aksjelovgivning med hensyn til utlendingers deltagelse i stiftelse og ledelse av aksjeselskap her i riket i og for seg i en særstilling i forhold til den tilsvarende danske og svenske lovgivning. I denne forbindelse skal imidlertid bemerkes at det foreliggende utkast til ny aksjelov som aksjelovkomiteen av 1947 har avgitt med sin innstilling av 11. februar 1952, krever at minst halvparten av innbyderne skal være norske statsborgere bosatt i Norge og for styret stiller utkastet det samme krav til $\frac{2}{3}$ av medlemmene, dog slik at det i begge tilfelle skal være adgang til dispensasjon, se utkastets §§ 3 og 48, jfr. innstillingen s. 15 og 48. Justisdepartementet har hittil ikke tatt standpunkt til utkastet.

9. Immateriell eiendomsrett.

For åndsrettigheters vedkommende er det i og for seg hovedreglen at de bare virker innenfor landets grenser.

Beskyttelse for *forfatter- og kunstnerrettigheter* er i samsvar hermed i prinsippet begrenset til verker av norske borgere og verker av utlendinger som første gang utgis her i landet. Men det er adgang til å utstrekke beskyttelsen også til andre verker av utlendinger og det er gjort helt generelt for så vidt angår stater som er tilsluttet Bern-konvensjonen av 1886. Norge har dessuten særavtaler bl. a. med U.S.A. — som er et av de få land som står utenfor — om gjensidig beskyttelse av åndsverker. Selv om derfor loven prinsipielt bygger på en sontring mellom innenlandske og utenlandske verker er det på dette område oppnådd praktisk talt like stilling. Det samme gjelder for *fotografier*.

Også den *industrielle rettsbeskyttelse* (patent-, varemerke- og mønsterrett) er i prinsippet begrenset til registreringslandet. Den norske lovgivning om industriell rettsbeskyttelse bygger imidlertid i likhet med lovgivningen i de andre nordiske land på Paris-konvensjonen av 1883. Norges tilslutning til denne sikrer i prinsippet de øvrige medlemsstaters borgere samme rettsstilling på dette område som norske borgere. En unntagelse av praktisk-formell art er at den som ikke er bosatt i Norge må ha en herværende fullmektig for å kunne gjøre krav på rettsbeskyttelse.

I årene etter krigen har man hatt en viss adgang til å forlenge den fastsatte varighet for patenter (17 år) dersom krigsforholdene har hindret en normal utnyttelse av patentet. Forlengelse av løpetiden for patenter tilhørende utlendinger er betinget av gjensidighet. Dette vilkår foreligger i forholdet til Danmark og Finland (foruten enkelte andre land), men ikke til Sverige fordi svensk lovgivning ikke hjemler noen adgang til forlengelse av patenttiden. Disse bestemmelser har formentlig ikke lenger noen videre praktisk betydning.

Jfr. ellers lov om åndsverker av 6. juni 1930 § 31 og om rett til fotografier av 11. mai 1909 § 17, jfr. kgl. resolusjon av 26. juni 1936, lov om styret for det industrielle rettsvern av 2. juli 1910, lov om patenter av s. d. §§ 13 og 45, jfr. midlertidig lov om forlengelse av visse patenters varighet av 19. juli 1946, lov om varemerker m. v. av 2. juli 1910 §§ 7 og 30, lov om mønstre av s. d. §§ 9 og 32 og lov om fellesmerker av 9. juli 1923 § 6.

10. Adgangen til utnyttelse av naturrikdommer.

Helt i sin alminnelighet er det forbudt for andre enn norske borgere og innvånere av riket (som i denne forbindelse ikke betyr mer enn at vedkommende har sin faste bopel i Norge) å drive fiske på norsk sjøterritorium (det er et spesielt unntak for svensker i ytre Oslofjord). Fisket langs Finmarkskysten er forbeholdt norske statsborgere på norske båter eller fartøyer, d. v. s. som eies av norske statsborgere. Vanligvis må også minst halvparten av mannskapet være norske borgere og for leiede utenlandske fiskere skal det erlegges en avgift pr. mann. Utenlandske fiskere kan heller ikke søke tilhold ved land for derfra å drive fiske utenfor territorialgrensen.

På norsk sjøterritorium gjelder et alminnelig forbud mot trålfiske også for norske borgere og det er likeledes forbudt å bringe i land i Norge fisk fanget av utenlandske trålere eller å foreta tilvirkning, pakning eller omlasting av slik fisk innenfor den norske fiskerigrense.

Fangst av hval på norsk sjøterritorium er avhengig av konsesjon, som kan meddeles også den som uten å være norsk borger, er fast bosatt i riket (innvåner).

Rett til jakt og fangst i statsalmenninger, umatrikulerte statseiendommer, statens høyfjellsstrekninger og statens grunn i Finmark er fri for norske borgere (ellers har grunneieren som hovedregel eneretten). For andre var det tidligere et

absolutt forbud, men dette er endel modifisert ved den nye jaktlov idet andre enn norske statsborgere mot en særskilt avgift på visse vilkår kan få tillatelse til å drive jakt og fangst i en del av disse områder. Også for øvrig må fremmede statsborgere betale avgift for å kunne drive jakt og fangst utenfor egen eiendom i Norge.

Andre enn norske statsborgere har som hovedregel heller ikke rett til elve- og innsjøfiske i områder som nevnt foran, men fjellstyret kan med departementets samtykke utstede fiskekort eller bortleie fiskerett i vassdrag til utlending. Det må i så fall i tillegg til den vanlige avgift for fiskekortet eller leiesummen betales en særskilt avgift til staten.

De særavgifter som utlendinger må betale for jakt-, fangst- og fiskerett er det visstnok ikke særlig tungtveiende grunner for å holde fast ved. I betraktning av den oppmykning som allerede er gjennomført, skulle en videre utvikling i retning av å likestille utlendinger med norske statsborgere når det gjelder selve retten til jakt og fangst heller ikke være utelukket. For øvrig bemerkes at bestemmelsene om innlandsfisket for tiden er under revisjon.

I Nord-Norge er rett til reindrift i reinbeitedistriktene i sin alminnelighet forbeholdt norske statsborgere, men her har svenske borgere (samer) en viss adgang til reinbeite (norske samer har en lignende rett i Sverige). Noen tilsvarende regulering av reindriften er ikke foretatt i forholdet mellom Norge og Finland. I Sør-Norge kan reindrift bare foretas av grunneieren eller med hans tillatelse. Utlendinger står for så vidt ikke i noen særstilling i forhold til norske borgere.

Skjerping og muting er for andre enn norske statsborgere (og norske juridiske personer) betinget av konsesjon. (Til bergverksdrift på mutbare mineraler er konsesjon nødvendig for alle andre enn staten og norske kommuner. Bare staten kan erverve eller utnytte forekomster av metall som etter bestemmelse av Kongen anses for å være av særlig samfunns viktig betydning). Noen endring på dette område er neppe tenkelig.

For fløting i vassdrag gjelder det visse særregler når den som vil fløte ikke har fast bopel i riket og fløtingen ikke foregår ved en fløtingsforening med vedtekter stadfestet av Kongen. I så fall skal vedkommende ha en fullmektig bosatt i Norge og det kan pålegges ham sikkerhetsstillelse for forpliktelser som oppstår i forbindelse med fløtingen.

For så vidt angår de regler som er fremstillet i dette avsnitt vises til lov om forbud mot at utlendinger driver fiske m. v. av 2. juni 1906 §§ 1 og 2, jfr. tilleggslov av 13. april 1951 og konvensjon mellom Norge og Sverige av 20. desember 1950, lov om saltvannsfisket i Finnmarken av 3. august 1897 §§ 1, 2 og 45—48, lov om fiske med trål av 20. april 1951 §§ 1 og 4, lov om fangst av hval av 16. juni 1939 §§ 1 og 2, lov om viltstellet, jakt og fangst av 14. desember 1951 §§ 17, 19 og 24, jfr. kgl. resolusjon av 28. juni 1952, fjelloven av 12. mars 1920 §§ 30, 31, 36 og 38, lov om reindriften av 12. mai 1933 §§ 1 og 84, lov om flyttlappenes adgang til renbeiting av 18. juli 1919, jfr. konvensjon mellom Norge og Sverige av 5. februar s. å., jfr. lover om reins grenseoverskridelse mellom Norge og Finland av 18. juni

1938 og 15. juli 1949 og konvensjoner mellom de samme land av 30. april 1936 og 10. september 1948, den alminnelige konsesjonslov av 14. desember 1917 §§ 11 og 12, jfr. lov om bergverksdriften av 14. juli 1842 med tilleggslov av 15. februar 1946, lov om vassdragene av 15. mars 1940 § 71, jfr. lov om visse spørsmål vedrørende vassdragsretten av 12. juni 1931 § 18 og konvensjon mellom Norge og Sverige av 11. mai 1929.

II. Adgangen til utdanning.

Adgangen til utdanning ved norske skoler, høyskoler og universiteter er ikke i noe tilfelle betinget av norsk statsborgerrett. Alle barn som er bosatt i Norge har rett og plikt til å gjennomgå norsk folkeskole, og for så vidt angår høyere almen-skoler, lærerskoler, yrkesskoler, framhaldsskoler, folkehøyskoler, fagskoler, forskjellige spesialskoler m. v. er det intet til hinder for opptagelse endog av fremmede statsborgere som ikke er bosatt i Norge. Ved militære skoler blir dog utlendinger av sikkerhetshensyn i praksis ikke opptatt. Ellers gjelder som alminnelig regel at adgangen til universitets- eller høyskolestudium er betinget av norsk artium eller en tilsvarende i utlandet bestått eksamen som godkjennes av vedkommende norske myndighet. For noen av høyskolene har man også særbestemmelser hvoretter norske statsborgere har fortrinsrett ved opptagelse av studerende. Det gjelder ved Norges Tekniske Høyskole, Norges Tannlegehøyskole, Norges Landbrukshøyskole og Norges Veterinærhøyskole. For tannlegehøyskolen gjelder dessuten den særregel at fremmede statsborgere som opptas som studerende, på forhånd må gi avkall på retten til å bli autorisert som tannlege her i landet (Kongen kan likevel senere gi autorisasjon). Både ved disse læreanstalter og ved enkelte andre studier, som f. eks. legestudiet, er plassenes antall sterkt begrenset, og utlendinger vil derfor faktisk være så godt som utestengt. Noen alminnelig endring i disse forhold er vel lite tenkelig i overskuelig fremtid, men det skulle antagelig være gode utsikter til å kunne realisere tanken om en viss utveksling av studerende mellom de nordiske land, iallfall for enkelte læreanstalters vedkommende.

Se for øvrig lov om folkeskolen på landet av 16. juli 1936, lov om folkeskolen i kjøpstedene av s. d., lov om høyere almen-skoler av 10. mai 1935, lov om lærarskular m. v. av 11. februar 1938, lov om yrkesskoler for håndverk og industri av 1. mars 1940, lov om framhaldsskular av 8. november 1946, lov om folkehøgskular av 28. juli 1949, lov om spesialskoler av 23. november 1951, lov om universitetet i Oslo av 9. oktober 1905 § 32 og om universitetet i Bergen av 9. juli 1948 § 29, lov om Norges Tekniske Høyskole av 12. juni 1936 § 32, lov om Norges Tannlegehøyskole av 18. juni 1938 § 27, lov om Norges Landbrukshøyskole av 18. juli 1919 § 12, kgl. resolusjon om reglement for Norges Veterinærhøyskole av 8. mars 1935 § 10, kgl. resolusjon om vedtekter for Norges Handelshøyskole av 7. mai 1936 § 9.

12. Sosiallovgivning.

Når det gjelder de *sosiale trygder og andre offentlige hjelpetiltak* er forholdene noe uensartede. Enkelte er forbeholdt norske borgere, mens andre omfatter også utlendinger som er bosatt eller oppholder seg i Norge. Særlig i de senere år har det imidlertid mellom de nordiske land vært drevet et utstrakt samarbeid med sikte på å oppnå likestilling mellom deres borgere på sosiallovgivningens område. Dette har i ikke liten grad gitt resultater og man kan formentlig vente en videre utvikling i denne retning.

På det nåværende tidspunkt gjelder flg. hovedregler:

Den alminnelige syketrygd omfatter også andre enn norske statsborgere. Når det gjelder den pliktige trygd spørres det bare etter om vedkommende arbeider her i riket (dog så at det for sjømenn i utenriks fart kreves fast bosted i Norge), mens det for den frivillige trygd er tilstrekkelig at vedkommende er bosatt i Norge eller oppholder seg her i lengre tid. I tilslutning hertil skal nevnes at det mellom Norge og Sverige og mellom Norge og Danmark er inngått overenskomster om overflytting av medlemmer mellom trygdekassene i disse land. Overenskomstene har til hensikt å sikre kontinuerlig trygd ved at denne fortsetter ubrutt etter det lands regler som vedkommende flytter til. Pliktig til trygd mot arbeidsløshet er (med visse unntak uavhengig av nasjonalitet) enhver som er pliktig til syketrygd. Arbeidsløshetsstrygden likestiller således utlendinger som arbeider i Norge med norske statsborgere (dog med den samme reservasjon for sjømenn iu tenriks fart). Med Danmark og Sverige er det sluttet avtaler om gjensidig tilgoderegning av premie (premieuker) til trygd mot arbeidsløshet.

Militær syketrygd omfatter alt militært personell uansett statsborgerskap. Et nylig fremsatt lovforslag om uførhetsstrygd for militærpersoner (Ot. prp. nr. 67 for 1952) setter heller ikke norsk statsborgerskap som vilkår for trygd.

Ulykkestrygden for industriarbeidere omfatter alle som utfører trygdepliktig arbeid i Norge — uansett nasjonalitet. I visse henseender er imidlertid utlendinger som ikke er bosatt i Norge etter loven i og for seg ugunstigere stillet enn norske borgere. Dette har imidlertid ingen betydning overfor borgere fra de andre nordiske land, idet gjensidig likestilling her er sikret ved traktatbestemmelser. I denne forbindelse skal for øvrig nevnes at det mellom de nordiske land er sluttet overenskomst om at arbeidsstedets ulykkestrygdlov i reglen skal anvendes når arbeidsgivere i et av landene driver virksomhet eller beskjeftiger arbeidere i et annet av landene.

Ulykkestrygden for fiskere likestiller utlendinger som er bosatt i Norge med norske statsborgere. Derimot er ulykkestrygden for sjømenn i og for seg forbeholdt norske borgere. I praksis har man tillatt seg å lempe noe på dette prinsipp til fordel for andre som er fast bosatt i Norge. Og det er adgang til å utvide trygdens anvendelsesområde ved gjensidighetsavtaler med andre land. Det er gjort for så vidt angår Danmark, Island og Sverige, hvis borgere derved er blitt likestillet med norske

borgere — derimot ikke i forholdet til Finland, idet en eventuell overenskomst med dette land må befryktes å ville virke ensidig bebyrdende for Norge.

Etter de nyeste endringer i bestemmelsene om alderstrygd har foruten norske statsborgere også fremmede statsborgere rett til alderspensjon når vedkommende har hatt opphold i riket eller fart med norsk fartøy i minst 15 år etter sitt 20. år, hvorav minst 5 års uavbrutt opphold eller fart i de siste 5 år før pensjonskravet settes frem (pensjonsalderen er 70 år). Utenlandske flyktninger er dog likestillet med norske statsborgere. For borgere av de øvrige nordiske land er det tilstrekkelig at vilkåret om opphold i riket i de siste 5 år før pensjonskravet settes frem er oppfylt, og midlertidig fravær fra landet i løpet av disse 5 år kommer ikke i betraktning. Dette er et resultat av det nordiske samarbeid, som på dette område har ført til full gjensidig likestilling mellom de nordiske lands borgere, slik at borgere av de andre land i hvert av landene ytes pensjon etter de regler som gjelder for oppholdslandets borgere.

Barnetrygd er betinget av at den ene av foreldrene er norsk statsborger, men det er adgang til å inngå avtale med andre land om gjensidig ytelse av barnetrygd. Slik gjensidighet foreligger mellom Norge, Finland, Island og Sverige, mens Danmark står utenfor fordi det der ennå ikke er innført barnetrygd. Spørsmålet om å gi utlendinger som oppholder seg i Norge rett til barnetrygd er under behandling.

Offentlig mødrehjelp ytes bare til norske statsborgere. Det samme gjelder hjelp til blinde og vanføre, men slik at der her er adgang til å treffe gjensidighetsavtale med andre land. Slik avtale er ikke inngått hittil. Også her er det spørsmål om å endre reglene slik at utlendinger får rett til stønad når de oppholder seg i Norge.

Pensjonstrygden for sjømenn omfatter norske statsborgere og personer med fast bosted i Norge som er ansatt ombord på norske skip. Også her er det adgang til ytterligere å utvide trygdens anvendelsesområde ved gjensidighetsavtaler, noe som imidlertid ennå ikke er gjort.

De særskilte regler om pensjon for dem som er påført skade eller sykdom som følge av krigen er forskjellige for militærpersoner på den ene side og hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner på den annen. Innenfor den første kategori er fremmede statsborgere som har deltatt i krig eller okkupasjonstjeneste i norsk militæroppsetning likestillet med norske statsborgere når de er bosatt her i landet. Når det gjelder den annen kategori er pensjonen i prinsippet forbeholdt norske statsborgere, men i særlige tilfelle kan hel eller delvis pensjon ytes også til fremmede statsborgere i Norge eller på norske skip.

Alminnelig forsorgsunderstøttelse ytes uansett statsborgerforhold. Riktignok kan bare norske borgere ha såkalt hjemstavn i Norge, men bestemmelsene om dette har bare betydning for oppholdskommunens adgang til å kreve refusjon for sine utlegg av andre kommuner eller av staten. Ved overenskomst mellom alle de nordiske land er disses borgere sikret understøttelse i oppholdslandet på samme måte og etter samme normer som gjelder for landets egne borgere, og utgiftene

bæres i sin helhet av oppholdslandet. Det er riktignok så at utlendinger som får vedvarende forsorgsunderstøttelse kan sendes til sitt hjemland såfremt de ikke har bodd i oppholdslandet uavbrutt i minst 5 år. Men hjemsendelse skal ikke foretas hvis humanitære hensyn taler imot.

Jfr. ellers lov om sykestrygd av 6. juni 1930 §§ 1 og 8, overenskomst mellom Norge og Sverige om overflytting av medlemmer mellom sykekasser i de to land av 22. desember 1947, overenskomst mellom Norge og Danmark om slik overflytting av 21. januar 1948, lov om trygd mot arbeidsløyse av 24. juni 1938 §§ 1 og 38, jfr. kgl. resolusjoner av 28. mars og 18. april 1947, overenskomst mellom Norge og Sverige om gjensidig tilgoderegning av premier til arbeidsløyetrygd av 18. desember 1948 og mellom Norge og Danmark av 18. januar 1951, lov om ulykkestrygd for industriarbeidere av 24. juni 1931 §§ 1, 6 og 27, lov om ulykkestrygd for sjømenn av s. d. § 2, lov om ulykkestrygding for fiskarar av 10. desember 1920 §§ 1, 8 og 20, deklarasjon mellom Norge, Danmark og Sverige om gjensidighet i arbeiderulykkesforsikringen av 12. februar 1919, Genevekonvensjonen om arbeidsulykker av 5. juni 1925, overenskomst mellom Norge og Island om gjensidighet i ulykkesforsikringsforhold av 31. mai 1930, avtale mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om ulykkestrygdlovene av 3. mars 1937, lov om alderstrygd av 16. juli 1936 §§ 2 og 49, konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om gjensidig ytelse av alderspensjoner av 27. august 1949, lov om barnestrygd av 24. oktober 1946 §§ 1 og 23, konvensjon mellom Norge, Finland, Island og Sverige om gjensidig ytelse av barnebidrag av 28. august 1951, lov om forsorg for barn av 10. april 1915 § 1, midlertidig lov om hjelp til blinde og vanføre av 16. juli 1936 § 1, lov om pensjonstrygd for sjømenn av 3. desember 1948 §§ 1 og 44, lov om krigspensjonering for militærpersoner av 13. desember 1946 §§ 1 og 23, lov om krigspensjonering for hjemmestyrkepersonell og sivilpersoner av s. d. §§ 1 og 31, lov om forsorgsvesenet av 19. mai 1900 §§ 1 og 11, overenskomst mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om gjensidig stønad til trengende av 9. januar 1951.

På *helse- og sunnhetslovgivningens* område står fremmede statsborgere stort sett i samme stilling som norske borgere. Det er således tilfelle når det gjelder foranstaltninger mot kreft, mot tuberkulose og andre smittsomme sykdommer, lovgivningen om sinnssyke, åndssvake og epileptikere, adgang til sterilisering, vaksinasjon, folketamplie, betaling av utgifter ved sykehusopphold, bidrag til innkjøp av legemidler osv. På dette område savnes imidlertid gjensidighetsavtaler mellom de nordiske land og ofte vil også gjeldende norsk lovgivning ligge dårlig til rette for slike. Eksempelvis nevnes at i Norge bærer det offentlige sykehusutgiftene i tilfelle av farlig epidemisk sykdom uansett pasientens statsborgerforhold, men bare såfremt vedkommende er ubemidlet. I Sverige overtar det offentlige utgiftene selv om pasienten ikke er ubemidlet. En gjensidighetsordning — som i og for seg er ønskelig — forutsetter her at de norske bestemmelser bringes i samsvar med de tilsvarende svenske.

Jfr. bl. a. sunnhetsloven av 16. mai 1860, lov om foranstaltninger mot tuberkulose sykdommer av 8. mai 1900, lov om røntgenundersøkelse ved skjermbilledfotografering av 12. desember 1947, lov om tuberkulinprøving og vaksinasjon mot tuberkulose av s. d., lov om sinnssykes behandling og forpleining av 17. august 1848 med tilleggslov av 5. juni 1925, lov om betaling for kreftsykes sykehusopphold av 20. mai 1939, lov om foranstaltninger mot innførsel av smittsomme sykdommer av 17. juni 1909, lov om anstalter og hjem for epileptikere av 28. juli 1949, lov om åndssvakehjem av s. d., midlertidig lov om vaksinasjon av 26. januar 1940, lov om adgang til sterilisering av 1. juni 1934, lov om folketannrøkt av 28. juli 1949.

Enkelte *offentlige kreditt- og finansieringstiltak* kommer bare norske statsborgere til gode. Det gjelder således for lån til jordbrukets driftskredittlag, idet bare norske statsborgere kan være medlemmer av slike lag. Videre er statsstøtte til bureising og jorddyrking som ytes i henhold til årlige stortingsbeslutninger, etter Landbruksdepartementets praksis forbeholdt norske statsborgere. Bare i enkelte helt spesielle tilfelle fravikes dette prinsipp. Å utvide disse tiltak til helt i sin alminnelighet å omfatte også borgere av de andre nordiske land som er bosatt i Norge, er antagelig ikke forbundet med særlige betenkeligheter.

Statens lånekasse for studerende ungdom gir studielån bare til norske statsborgere.

Når det gjelder den finansiering av boligbyggingen som skjer gjennom Den Norske Stats Husbank, er det ikke noe krav om norsk statsborgerskap som vilkår for lån. Derimot kommer den lånevirkosomhet som drives av Noregs Småbruk- og Bustadbank utelukkende norske borgere til gode. Under forutsetning av gjensidighet skulle det imidlertid være mulighet for å gi adgang til å yte lån også til andre.

De spesielle krigsskadetrygder for bygninger og løsøre omfatter som hovedregel bare norske statsborgere (og norske selskaper og sammenslutninger). Erstatning kan dog etter bestemmelse av departementet ytes også til utlendinger, men for så vidt angår bygningstrygden er det da forutsetningen at vedkommende deltar i finansieringen av krigsskadeoppjøret på like linje med norske borgere. Spørsmålet om en fremtidig krigsskadeordning som ledd i de norske beredskapstiltak er for tiden under overveielse.

Jfr. lov om driftskreditt for jordbruket av 19. juli 1946 §§ 1 og 8, lov om statens lånekasse for studerende ungdom av 6. juni 1947, lov om Den Norske Stats Husbank av 1. mars 1946, lov om Noregs Småbruk- og Bustadbank av 30. oktober 1947 § 13, lov om krigsskadetrygd for bygninger av 19. juli 1946 §§ 6 og 9 nr. 2, lov om krigsskadetrygd for løsøre av 25. april 1947 §§ 1 og 10.

Den alminnelige *arbeidervern- og ferielovgivning* skjelnr ikke mellom norske og utenlandske arbeidstagere, jfr. lov om arbeidervern av 19. juni 1936 og lov om ferie av 14. november 1947.

Endelig skal nevnes at den nåværende *sjomannslov* av 16. februar 1923 inneholder en rekke bestemmelser som setter norske statsborgere i en gunstigere stilling enn

andre sjømenn. En rekke særlige ytelser av sosial natur som loven sikrer sjømennene er nemlig dels betinget av at vedkommende sjømann er norsk statsborger, dels tilstått slike sjømenn i videre utstrekning enn andre. Det vises for så vidt til lovens §§ 13, 19 tredje ledd, 24, 25 a, 28 annet, fjerde og femte ledd, 41 annet og tredje ledd, 41 a.

Det utkast til ny sjømannslov som er lagt frem ved Ot. prp. nr. 69 (1952) har imidlertid på dette område innført en prinsipiell forandring, idet utenlandske sjømenn med bosted i Norge etter utkastet er likestillet med sjømenn som er norske statsborgere og er bosatt her.

Promemoria.

Om utlänningars rättsliga ställning i Finland.

I. De offentliga tjänsterna.

Enligt 84 § regeringsformen kan i finsk statstjänst, med nedannämnda undantag, anställas endast finsk medborgare.

Befattningar av teknisk natur, lärarplatser vid universitetet eller annan högskola, lärartjänster i främmande språk vid skolorna och translatorsbefattningar vid ämbetsverk ävensom oavlönade konsulsbefattningar samt kanslibiträdes- och övriga extraordinarie befattningar vid beskickningar och konsulat kunna besättas jämväl med andra än finska medborgare.

I ovan avsedda fall äro medborgarna i de övriga nordiska länderna i samma ställning som andra utlänningar.

II. Utlänningars samt vissa sammanslutningars rätt att äga och besitta fast egendom och aktier.

Utlänning eller utländskt bolag, andelslag, utländsk förening, stiftelse eller annan sammanslutning är icke berättigad utan av statsrådet för varje särskilt fall beviljat tillstånd med äganderätt förvärva eller på längre tid än fem år på grund av lego eller annat avtal besitta fast egendom i Finland (L. 28.7.1939).

Ifrågoravande stadgande gäller ock beträffande:

- 1) finskt handelsbolag, vari utlänning ingår såsom bolagsman, och finskt kommanditbolag, vari finnes utländsk personligen ansvarig bolagsman;
- 2) finsk ekonomisk förening, i vars stadgar förbud ej ingår mot antagande till medlem i föreningen av utlänning och utländsk sammanslutning samt annan sådan sammanslutning, vars rätt att äga och besitta fast egendom i Finland är begränsad genom berörda lag; samt
- 3) finskt aktiebolag, ifall rätten att äga aktier i detta icke är begränsad på sätt i samma lag närmare stadgas.

I olika lagar och förordningar är stadgat om rätt för utlänning att inträda såsom bolagsman i handelsbolag och såsom personligen ansvarig bolagsman i kommanditbolag (28.7.1939), om bulvanförhållande i fråga om aktier (28.7.1939), om finska aktiebolag som bedriva rustningsindustri (20.11.1942) och om utlänningars samt vissa sammanslutningars rätt att inmuta mineralfyndighet ävensom förvärva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet (24. 3.1943).

I alla dessa fall äro medborgarna i de övriga nordiska länderna samordnade med andra utlänningar.

III. Allmänna stadganden om utlänningars rät att idka näring.

Enligt lagen angående rättighet att idka näring (27.9.1919) är utlänning, som med behörigt tillstånd uppehåller sig i landet, berättigad att idka handels- eller fabriksrörelse eller annat näringsyrke i stad eller å landsbygden i Finland endast med tillstånd av vederbörande landshövding.

Detsamma gäller utländskt affärshus, som åstundar i landet inrätta filial.

Utlänning beviljas likväl icke tillstånd att idka gårdfarihandel.

Utan särskild ansökan är utlänning berättigad att överallt i landet uppköpa lantmannaalster, ävensom att, med iakttagande av föreskrifterna i tullagstiftningen och hamnordningarne, i städernes hamnar vid masten försälja av honom själv till landet införda matvaror.

Även dessa stadganden beröra alla utlänningar.

IV. Specialstadganden angående utlänningar.

Av de specialstadganden, enligt vilka utländska medborgare äga annan rättslig ställning än finska medborgare, må nämnas följande:

I lagen om föreningar (4.1.1919, ändr. 25.5.1934) stadgas, att i förening, som väsentligen fullföljer politiskt syfte, må icke annan vara medlem än finsk medborgare eller förening, bestående endast av sådana medlemmar. Därest i annan förening såsom medlemmar komma att ingå personer, som icke äro finska medborgare, till mer än en tredjedel av hela antalet medlemmar, skall tillstånd hos landets regering utverkas till föreningens bildande eller till fortsättande av dess verksamhet.

I religionsfrihetslagen (10.11.1922) stadgas, att flertalet styrelsesmedlemmar i religionssamfundets styrelse samt i församlings styrelse skall vara finska medborgare; likväl kan statsrådet godkänna även annorlunda sammansatt styrelse, om samfundets eller församlings flertal består av personer, som icke äro finska medborgare.

Om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse i Finland stadgas i lagen den 27.5.1933. *Handelssjöfart* mellan orter i Finland får bedrivas endast med finska fartyg.

Statsrådet är dock befogat att meddela tillstånd till idkande av sjöfart med utländskt fartyg mellan landskapet Åland samt ort annorstädes i Finland (27.9.1919, ändr. 12.12.1941).

Enligt sjölagen (9.6.1939) må såsom befälhavare å finskt handelsfartyg anställas, utom då befälhavaren av sjukdom eller annan tvingande anledning under resa nödgas lämna tjänsten, endast finsk medborgare.

I lagen angående utövning av läkarkallet (23.1.1925) stadgas:

“Behörig att utöva läkarkallet är:

1) finsk medborgare, som vid universitet i landet avlagt medicinelicentiatexamen och därefter förklarats för legitimerad läkare;

2) främmande lands medborgare, som, efter vid universitet i Finland avlagd medicinelicentiatexamen, därtill erhållit tillstånd;

3) finsk medborgare, som vid universitet i landet avlagt medicinekandidatexamen och av medicinalstyrelsen eller annan myndighet med medicinalstyrelsens begivande förordnats att för viss tid handhava läkartjänst eller -befattning;

4) den, som före denna lags ikraftträdande förvärvat legitimerad läkares rättigheter eller tillstånd att utöva läkarkallet i landet; samt

5) den, som i annat land på grund av därstädes avlagda medicinska examina förvärvat rätt att utan inskränkning utöva läkarkallet och därtill, efter att genom intyg av medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet hava styrkt sin kompetens, erhållit legitimation eller tillstånd.“

Legitimation meddelas av medicinalstyrelsen.

I fall, som avses ovan i 5) punkten, får legitimation meddelas endast då särskilda skäl därtill förefinnas.

I lagen om utövning av tandläkaryrket (18.5.1934) stadgas:

“Behörig att utöva tandläkaryrket är:

1) finsk medborgare, som vid universitet i landet avlagt odontologielicentiatexamen och, efter att härom hava gjort anmälan hos medicinalstyrelsen, erhållit rätt därtill;

2) främmande lands medborgare, som, efter vid universitet i landet avlagd odontologielicentiatexamen, av medicinalstyrelsen erhållit tillstånd därtill;

3) den, som i annat land på grund av avlagda odontologiska examina förvärvat rätt att därstädes utan inskränkning utöva tandläkaryrket och genom intyg av medicinska fakulteten vid universitet i landet ådagalagt sig äga för odontologielicentiatexamen föreskrivna kunskaper och skicklighet och därefter av medicinalstyrelsen erhållit tillstånd därtill; samt

4) den, som före denna lags ikraftträdande erhållit tillstånd att i landet utöva tandläkaryrket.

Är tandläkarhjälp att anse såsom i lagen angående utövning av läkarkallet förutsatt läkarhjälp, äge enligt sagda lag härtill berättigad person jämväl rätt att lämna sådan tandläkarhjälp.

Främmande lands medborgare med stöd av 1 mom. 2 eller 3 punkten meddelat tillstånd att utöva tandläkaryrket omfattar endast rätt att privat utöva sådant yrke men icke rätt att vinna tillträde till statens, kommuns eller annat offentligt-rättsligt samhälles eller av enskild avlönad tandläkartjänst eller -befattning.“

Främmande lands medborgare får rättighet att utöva tandläkaryrket ej tilldelas utan särskilda skäl.

I lagen om utövande av djurläkaryrket (13.6.1941) stadgas:

“Berättigad att utöva djurläkaryrket är:

1) finsk medborgare, som avlagt studentexamen och vid av lantbruksministeriets veterinäravdelning anvisad högskola fullständig veterinärexamen samt i hemlandet särskild legitimationsexamen och som av lantbruksministeriets veterinäravdelning förklarats för legitimerad djurläkare; samt

2) den, som före denna lags ikraftträdande i Finland förvärvat legitimerad djurläkares rättigheter.“

I lagen om apoteksväsendet (4.1.1928) fordras för erhållande av apoteksrättighet, att sökanden är finsk medborgare.

Även i alla till denna grupp hörande fall, då det är fråga om beviljande av rättigheter åt utlänning, är medborgarna i de övriga nordiska länderna i samma ställning som andra utlänningar.

V. I fördrag ingångna med olika stater,

främst mellan Finland och de övriga nordiska länderna, har intagits föreskrifter, enligt vilka vederbörande staters medborgare beviljats vissa rättigheter i Finland.

I en del fall äro nämnda fördrag ingångna mellan Finland och alla andra nordiska länder, i andra fall åter mellan Finland och ett annat eller några andra nordiska länder.

Sålunda har mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige den 27 augusti 1949 ingåtts en konvention om ömsesidigt utgivande av ålderspensioner samt den 9 januari 1951 mellan samma stater en konvention om ömsesidigt utgivande av vård åt nödställda.

Såsom exempel på fördrag, som ingåtts mellan Finland och ett visst nordiskt land, må nämnas överenskommelsen av den 1 april 1927 mellan Finland och Sverige angående förmåner, som tillförsäkras finska och svenska sjömän i särskilda fall, och en liknande överenskommelse mellan Finland och Danmark av den 9 juli 1931.

12 januari 1953.

Beretning

angående

de faste delegationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område.

(Afgivet i januar 1953 af den svenske regering).

Frågan om det nordiska lagsamarbetets läge och uppgifter efter det andra världskriget upptogs till behandling i början av år 1946 vid ett möte i Köpenhamn mellan danske justitieministern *A. L. H. Elmquist*, chefen för norska justitie- och politidepartementet, statsrådet *O. C. Gundersen* samt chefen för svenska justitiedepartementet *H. Zetterberg*. Under överläggningarna visade det sig, att det förelåg behov av nya lagstiftningsinitiativ i Danmark och Norge på väsentligen samma rättsområden som i Sverige. Vid mötet beslöts, att det skulle uppgöras ett nytt program för det nordiska lagstiftningsarbetet och att det skulle tillsättas en gemensam delegation för utredning härom.

Delegerade äro för närvarande för Danmark departementschefen *V. Boas* och professor *Henry Ussing* med kontorchefen *Hans Topsøe-Jensen* som sekreterare, för Finland presidenten *U. J. Castrén* och hovrättspresidenten *Y. J. Hakulinen* med regeringsrådet *Ahava* som sekreterare, för Island professor dr. jur. *Olafur Lárusson* och høyesterettsdommare *Einar Arnorson*, för Norge høyesterettsdommare *Edvin Alten* och professor *Knut Robberstad* med byråchefen *Andreas Endræsen* som sekreterare och för Sverige riksmarskalken *Birger Ekeberg* och justitierådet *Gösta Walin* med statssekreteraren *Sven Edling* som sekreterare.

Delegerade för de tre länderna sammanträdde härefter i juni 1946 i Stockholm och enades därvid om ett förslag till program för det fortsatta nordiska lagsamarbetet. Samarbetet borde omfatta skadeståndsrätten, preskription, avbetalningsköp, namnrätten och medborgarskapslagstiftningen m. fl. ämnen. De delegerade framhöllo emellertid, att genomförandet av programmet måste taga avsevärd tid och att ändrade tidsförhållanden kunde komma att ställa frågor i ett annat läge. Programmet kunde därför icke tänkas komma att bestå helt orubbet.

Vid ett möte i Oslo i november 1946 mellan de tre ländernas justitieministrar blev det föreslagna programmet i huvudsak godtaget. Man beslöt vidare, att genom

norska utrikesdepartementets förmedling rikta en inbjudan till Finland och Island att ansluta sig till det planerade samarbetet. Från båda dessa länder erhöles jakande svar.

Vid mötet i Oslo behandlades även frågan om en fastare organisation av det nordiska lagsamarbetet. Man enades om att varje land skulle tillsätta en delegation om två eller tre medlemmer med uppgift att följa det lagstiftningsarbete i de nordiska länderna, som kunde vara av intresse ur samarbetsynpunkt, att lämna och mottaga upplysningar angående revision av lagar, som stiftats efter samarbete länderna emellan, eller om annat lagstiftningsarbete av gemensamt intresse samt att framkomma med förslag om inledande av lagsamarbete. Det förutsattes att delegationerna skulle upprätthålla fast och regelbunden kontakt med varandra medelst korrespondens och sammanträffanden.

I enlighet med denna plan har sedermera från var och en av de fem nordiska staterna utsetts representanter till det permanenta nordiska samsarbetsorgan, som nordiska delegerade för lagsamarbete bilda. De delegerade skola verka för främjande av det nordiska lagsamarbetet samt svara för en fortlöpande uppsikt över hela lagstiftningsarbetet ur nordisk synpunkt. De delegerade kunna därvid även taga initiativ till utarbetande av gemensamma kommentarer till de nordiska lagarna, där de föreliggande frågorna skulle få en rikare belysning än den vanliga genom att redogörelser för doktrin och rättspraxis utsträcktes till att omfatta alla de nordiska länderna. Även i fråga om det internationella lagsamarbetet ha de delegerade en uppgift i det de ha att söka förbereda ett gemensamt nordiskt ställningstagande t. ex. vid internationella konferenser.

De delegerade ha årligen hållit gemensamma möten, i Köpenhamn 1948 och 1952, i Helsingfors 1949, i Stockholm 1950 och i Oslo 1951. Vid alla mötena ha samtliga länder varit representerade utom Island, som låtit sig företrädas allenast vid de båda mötena i Köpenhamn. Island har genom översända protokoll hållits underrättat om de delegerades arbete.

Nordisk Råd

Sag nr. 19

1. session

Februar 1953

Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952

(Afgivet i december 1952 af de danske delegerede i udvalget
for nordisk lovsamarbejde).

INDHOLD

sp.

I. Oversigt over det nordiske lovsamarbejde indtil 1939.....	1037
II. Det nordiske lovsamarbejde efter 1945.....	1047
III. De enkelte af Udvalget for nordisk lovsamarbejde drøftede spørgsmål	1055
Statsborgerloven.....	1055
Ligestilling af andre nordiske statsborgere med landets egne statsborgere ..	1057
Forvaltningsret.....	1057
Erstatningsret i almindelighed.....	1059
Motorvognsansvar.....	1059
Statens og kommunernes ansvar.....	1061
Myndighedsloven.....	1061
Børnelovene.....	1063
Insemination.....	1065
Lovgivning om ægteskab og underholdsbidrag.....	1067
Navneret.....	1069
Lov om borteblevne.....	1071
Arvelovgivning.....	1071
Købeloven.....	1071
International privatrets konference i Haag.....	1073
Afbetalingsloven.....	1073
Forældelse.....	1075
Færdselslove.....	1077
Lovgivning for spirituspåvirkede motorførere.....	1079
Luftfartslovgivning.....	1079
Sømandsloven.....	1081
Skibsregistreringslov.....	1083
Forfatterret og kunstnerret samt fotografiret.....	1083
Varemærke- og firmalovgivning.....	1085
Patentlovgivning.....	1087
Aktieselskabslov.....	1089
Andelsselskaber.....	1089
Retspleje.....	1089
Lovgivning om udlæg og udpantning.....	1091
Presselovgivning.....	1091
Kriminalret.....	1091
Svangerskabslovgivning.....	1095
Hittegods.....	1095
Forskellige emner.....	1095
Sekretariatene.....	1097
IV. Love tilblevet efter nordisk samarbejde.....	1099

I. Oversigt over det nordiske lovsamarbejde indtil 1939.

De nordiske lande har altid stået hinanden meget nær også på lovgivningsområder. Dette skyldes naturligvis dels landenes sproglige og kulturelle slægtskab, dels at lovgivningen i Danmark, Island og Norge på den ene side og lovgivningen i Finland og Sverige på den anden side på grund af landenes tidligere samhørighed har været i høj grad ensartet.

Et særligt nordisk samarbejde på retslivets områder tog imidlertid først sin begyndelse med „De nordiske Juristmøder“, hvortil initiativet udgik fra svensk side. Det første møde blev holdt i København i 1872 efter en indbydelse, der begyndte således:

„Den tilnærmelse i kommerciel og industriel henseende, som, foranlediget eller befordret ved de forbedrede kommunikationsmidler, i den senere tid har fundet sted mellem de skandinaviske folk, fremkalder en stedse stigende trang til et almindeligere og mere udbredt kendskab til de enkelte landes retsinstitutioner, et kendskab som fortrinsvis er ønskeligt for de mænd, der hellige retsvidenskaben deres virksomhed som lærere, dommere eller sagførere.

Alle vigtige reformer i lovgivningen påkalde belysning af den retsvidenskabelige diskussion. Efter at nye straffelove er indførte, har også spørgsmålet om forandringer i strafferetsplejen i ethvert af de tre riger været bragt på bane, og under forhandlingerne om grundsætningerne for denne er betragtningen ledet hen på spørgsmålet om domstolenes organisation i det hele og om civilprocessens ordening, spørgsmål, som allerede i længere tid har sysselsat videnskaben og lovgivningsmagten i andre lande, navnlig Tyskland. Handelsretten, denne i nyere tider så stærkt udviklede gren af retsvidenskaben, hvis internationale natur fremgår af selve navnet, tildrager sig også i de skandinaviske lande en stigende opmærksomhed og kræver ny former, der ikke heller lader privatretten iøvrigt aldeles uberørt.

Den væsentlige overensstemmelse i retsanskuelserne over hele det skandinaviske norden, det fælles oprindelige grundlag, af hvilke retsinstitutionerne er fremspirede og med mindre betydelige afvigelser have udviklet sig, tyder hen paa, at løsningen af disse spørgsmål i de enkelte lande hovedsagelig bør ske i ensartet retning.

Sammenkomster og mulig en herved dannet forening af Skandinaviens jurister efter forbilledet af de i den senere tid i England og Tyskland opståede institutioner af denne art („society for the promotion of social science“, de tyske „Juristentage“), hvilke ubestridelig have bidraget meget til lovgivningens udvikling i en heldig retning i de nævnte lande, vilde uden tvivl både give lejlighed til personligt bekendtskab og meningsudveksling mellem fagmændene og fremme en almindeligere godkendelse af det blandt forretningsmænd nærrede ønske om, at lovgivningen i de enkelte lande må blive så ensartet, som det med behørigt hensyn til de nationale og stedlige ejendommeligheder og de derved nødvendiggjorte forskelligheder lader sig gøre, ligesom sådanne sammenkomster ved at fremkalde en mere alsidig granskning af retsinstitutionerne vilde bidrage væsentlig til at udfinde og muligvis bortrydde hindringerne for en sådan udvikling af lovgivningen i de enkelte lande.“

De nordiske juristmøder har siden været afholdt ganske regelmæssigt hvert 3. år kun afbrudt fra 1905 til 1919 (unionsbrudet og første verdenskrig) og fra 1939 til 1948 (anden verdenskrig).

I tidens løb har emner indenfor praktisk talt alle dele af lovgivningen været drøftet, og mange drøftelser er sluttet med, at en ensartet lovgivning burde tages op til overvejelse. I flere tilfælde er der efter møderne blevet nedsat lovkomiteer med delegerede fra de nordiske lande, hvorved begyndelsen blev lagt til den betydningsfulde og omfattende fælleslovgivning på civilrettens område, som nu findes.

På det første møde i 1872 drøftedes, om „overensstemmelse i de nordiske landes veksellovgivning bør søges gennemført“. Nogle år efter blev der i hvert af de tre skandinaviske lande nedsat kommissioner for at udarbejde forslag til en ny veksellov. Efter flere års arbejde stadfæstedes samme dag — den 7. maj 1880 — i de tre lande den første fælles nordiske lov, vekseloven, senere afløst af nye fælles nordiske veksellove af 1932—33.

Som andre emner, der har været behandlet på De nordiske Juristmøder, og som senere har givet anledning til fælles nordiske love, kan bl. a. nævnes lovgivning om check, om søret, om firmaer, handelsregistre og prokura, om patent- og varemærkebeskyttelse, om statsborgerret og om livsforsikringsselskaber.

I 1919 og 1922 drøftedes spørgsmålet, om man skulle forsøge udarbejdet en fælles nordisk kodifikation af privatretten. Skønt tanken havde adskillige tilhængere, fandtes tiden ikke moden til dens realisation.

En betydelig udvidelse af det nordiske lovsamarbejde tog sin begyndelse i 1901, da regeringerne på svensk initiativ nedsatte de såkaldte *Civillovskommissioner*, den danske bl. a. med højesteretsassessor *Niels Lassen* og professor *Julius Lassen*, den svenske bl. a. med hovrättspresidenten *Hjalmar Hammarskjöld* og den norske bl. a. med ekspeditionschef *Lammrechts* og professor *Fredrik Stang*. Kommissionerne havde det hverv at fremsætte forslag til forandringer i lovgivningen med hensyn til visse dele af obligationsretten, navnlig reglerne for køb og bytte af løsøre og i forbindelse dermed de almindelige grundsætninger for afslutning af retshandler, og således at kommissionerne i det omfang, som arbejdet efter dens skøn fordrede det eller gjorde det ønskeligt, ville kunne inddrage også andre emner af obligationsretten; man skulle ved det indbyrdes samarbejde tilvejebringe så vidt muligt overensstemmende forslag til hvert riges lovgivning.

Der opstilledes allerede samme år følgende foreløbige program for de emner, der skulle gøres til genstand for fælles behandling:

1. Afslutning af formueretlige aftaler i almindelighed.
2. Køb af løsøre.
3. Kommissionsaftale.
4. Speditionsaftale.
5. Emission af værdipapirer.

I 1902 vedtog kommissionerne foreløbig at udarbejde et udkast til lov om køb og bytte, og allerede i 1903—04 kunne der afgives betænkninger, indeholdende fællesudkast, der gennemførtes til love i de tre lande 1905—07 og i Island 1911.

I november 1909 afholdtes en ny forberedende konference i Stockholm, hvor man vedtog en udvidelse af det nævnte 1901-program med følgende yderligere emner:

6. Forsikringsaftaler.
7. Gældsbreve.
8. Aftaler vedr. oplagsbeviser.
9. Lån til eje, kontokurant, rente og kaution.
10. Forældelse.
11. Tidsbestemmelser og betingelser ved aftaler.

Efter at de tidligere kommissioner var blevet rekonstrueret fortsattes samarbejdet, idet man først tog fat på lovforslag om aftaler i almindelighed, om kommission og derefter om afbetalingskøb. Kommissionerne afgav i 1912—14 betænkninger med i hovedsagen enslydende forslag vedrørende disse tre lovforslag. Aftaleloven gennemførtes i 1915—18, Kommissionsloven i 1914—17 og Afbetalingsloven i 1915—17.

På den norske regerings initiativ fortsattes arbejdet ved, at man tog fat på lovgivning om forsikringsaftaler, idet der i 1918—19 nedsattes nye kommissioner vedrørende dette spørgsmål, nu også med deltagelse fra finsk side. Der afgaves i 1925 betænkninger af kommissionerne med enslydende lovforslag.

Forsikringsaftalelove gennemførtes i de fire lande i årene 1927—33.

I 1930 afgav delegerede for Danmark, Finland og Sverige udkast til love om oplagsbeviser med ret til at udstede oplagsbeviser; lov herom er gennemført i Sverige i 1931.

I 1931 rettede den danske regering henvendelse til regeringerne i de fire andre nordiske lande om et lovsamarbejde vedrørende gældsbreve. Der udnævntes delegerede for de fire af landene, mens Island fulgte visse af forhandlingerne uden at sende en egentlig delegation. Betænkninger med lovforslag afgaves i 1935 og resulterede i love i Danmark, Finland, Norge og Sverige i årene 1936—47.

På en også i november 1909 afholdt konference af regeringsdelegerede vedtoges det at optage et helt nyt og meget omfattende felt under inter-skandinavisk lovsamarbejde, nemlig familieretten: Ægteskabs indgåelse og opløsning, formueforhold i ægteskab, umyndighed og værgemål, adoption samt international-privatretlige regler om disse forhold.

Regeringerne i de tre lande nedsatte derefter de såkaldte *Familieretskommissioner*, hvori bl. a. sad fra dansk side professor *V. Bentzon*, fra norsk side ekspedisjonssjef *Paulsen* og fra svensk side justitierådet *H. Westring* og professorn *B. Ekeberg*.

Som resultat af arbejdet fremkom i 1913 betænkninger med lovforslag vedrørende ægteskabs indgåelse og opløsning og vedrørende adoption, i 1918 vedrørende ægteskabets retsvirkninger og i 1921 vedrørende umyndighed og værgemål — alle udkast resulterede i tilsvarende love i de skandinaviske lande i årene 1915—27.

Endelig er der vedtaget konventioner mellem de fem nordiske lande om internationalprivatretlige bestemmelser om ægteskab, adoption og værgemål (1931), om inddrivelse af underholdsbidrag (1931), om anerkendelse og fuldbyrdelse af domme (1932), om konkurs (1933) og om arv og dødsbo-skifte (1934).

Som det vil ses, deltog oprindelig Danmark, Norge og Sverige i lovsamarbejdet.

Island har stedse haft stor interesse for at følge den nordiske retsudvikling, men vanskelighed ved at undvære sine sagkyndige embedsmænd til aktiv

deltagelse i møderne — især på grund af kommunikationsvanskeligheder. Ved visse konventionsarbejder har Island deltaget aktivt, men ved det rene forberedelsesarbejde til love har man oftest måttet indskrænke sig til at anmode om at blive holdt underrettet om resultaterne. Island har i stort omfang draget nytte heraf og derved holdt Islands retsudvikling i kontakt med den fællesnordiske retsudvikling på så godt som alle ovennævnte retsområder.

Efter den første verdenskrigs afslutning kom Finland med i det nordiske lovsamarbejde. Den første lov, som udarbejdedes, hvor Finland deltog i, var sømandsloven, der gennemførtes i alle fem lande i årene 1922—30.

Umiddelbart inden den 2. verdenskrig har der været drøftelser mellem Danmark og Sverige om aktieselskabslovgivningen; og der blev nedsat en nordisk kommission, der påbegyndte arbejdet på en fælleslovgivning om litterær ejendomsret.

II. Det nordiske lovsamarbejde efter 1945.

Selv om det tidligere lovsamarbejde således havde resulteret i en række love af i hovedsagen fælles indhold, var det dog en mangel, at ændringer i sådanne „nordiske“ love kunne gennemføres og i et ret stort omfang blev gennemført i de enkelte lande, uden at man forinden havde søgt kontakt med de andre lande for at få undersøgt, om der var trang til eller interesse for ændring også der, og for i så fald igen at søge at nå til en fælles løsning. Derved er en del regler, der har været fælles, påny blevet forskellige.

Dels af denne grund og dels for at få udarbejdet en ny plan for et fortsat arbejde med nye emner, blev der efter krigens ophør påny rejst spørgsmål om genoptagelse af det nordiske lovsamarbejde.

Den 16. februar 1946 afholdtes i København et møde mellem justitsminister Elmquist, den norske justitsminister Gundersen og den svenske justitsminister Zetterberg. Man drøftede spørgsmålet om fortsættelsen af det fælles nordiske lovgivningsarbejde, og det blev vedtaget som en begyndelse at nedsætte et udvalg bestående af to personer fra hvert af de tre lande. Disse skulle udarbejde et forslag til et program for fremtidens nordiske lovsamarbejde. Der skulle derefter senere rettes henvendelse til Island og Finland.

De delegerede: Departementschef Aage Svendsen og professor Henry Ussing fra dansk side, højesterettsdommer Alten og højesterettsdommer Sverre Grette fra norsk side og presidenten, senere riksmarskalken, jur. dr. Ekeberg og daværende statssekreteraren Walin fra svensk side afholdt derefter et programmøde i Stockholm fra den 4.—6. juni 1946, hvor man gennemgik de emner, der kunne være tale om, og foreslog følgende program for det videre nordiske samarbejde:

1. Erstatningsretten.
2. Statens og kommunens ansvar for tjenestemænds handlinger.
3. Forældelse.
4. Revision af købeloven.
5. Revision af afbetalingsloven,
6. Kaution.

7. Den materiale konkursret.
8. Voldgiftsaftaler.
9. Navneret.
10. Revision af statsborgerlovgivningen.

Endvidere skulle det samarbejde, der tidligere var indledt vedrørende litterær ejendomsret, luftret, patentret og strafferet fortsættes.

Dette forslag forelagdes de tre justitsministre, der derefter afholdt et nyt møde i Oslo den 28.—29. november 1946, hvor foruden de tre justitsministre også samtlige 6 udvalgsmedlemmer var til stede tillige med ekspeditionschef Hiorthøy fra det norske justisdepartement. Man gennemgik programforslaget og vedtog at påbegynde en revision af loven om afbetaling, således at der i hvert land blev nedsat lovkomiteer i den anledning. Samarbejde mellem Danmark, Norge og Sverige om revision af statsborgerlovgivningen var påbegyndt.

Det blev endvidere vedtaget, at der skulle nedsættes et udvalg bestående af 1 à 2 medlemmer fra hvert land til i fællesskab at foretage vejledende undersøgelser og eventuelt fremkomme med forslag om emner og retningslinier til en mulig lovgivning om erstatning udenfor kontraktforhold, derunder statens og kommunens ansvar for sine tjenestemænds handlinger.

Vedrørende de øvrige emner blev disse godkendt som egnede, og man anbefalede, at disse til sin tid blev taget op til fælles nordisk behandling i den udstrækning og orden, som senere måtte vise sig hensigtsmæssig.

Endvidere drøftede man organisationen af det fortsatte nordiske lovsamarbejde, og det blev vedtaget, at hvert land skulle udnævne 2 eller 3 delegerede *med den opgave at følge med i nordisk lovgivning af interesse for lovsamarbejdet, give og modtage oplysninger angående revision af nordiske fælles love og al anden lovgivningsarbejde af fælles interesse og fremkomme med forslag om indledning af lovsamarbejdet.*

Efter at der også var rettet henvendelse til Finland og Island valgtes følgende delegerede:

- Danmark: Departementschef *Aage Svendsen*,
 fra 19. oktober 1950 afløst af departementschef *V. Boas*,
 professor, dr. jur. *Henry Ussing*.
 Sekretær: Kontorchef *Hans Topsøe-Jensen*.
- Finland: Presidenten i Högsta förvaltningsdomstolen, jur. dr. *U. J. Castrén*, justitierådet, senere hovrättspresidenten, jur. dr. *Y. J. Hakulinen*.
 Sekretær: Notarie *Östen Elfving*,
 fra 1950 afløst af kanslichef, regeringsråd *Teini Ahava*.
- Island: Professor, dr. jur. *Olafur Larusson*,
 højesteretsdommer *Einar Arnorson*.
 Sekretær: Fuldmægtig *Baldur Møller*.

- Norge: Høyesterettsdommer *Edvin Alten*,
 ekspedisjonssjef *Finn Hiorthøy*,
 fra 25. maj 1951 afløst af professor *Knut Robberstad*.
 Sekretær: Byråsjef *Andreas Endresen*.
- Sverige: Riksmarskalken, jur. dr. *Birger Ekeberg*,
 justitierådet *Gösta Walin*.
 Sekretær: Statssekreteraren *Sven Edling*.

De delegerede virker dels som fem rådgivende organer i de forskellige lande og dels som et organ for fælles overvejelser vedrørende nordiske lovgivningsspørgsmål. Derimod er det ikke meningen, at de delegerede selv skal udforme lovregler; arbejdet dermed er så omfattende, at det som tidligere må betros de forskellige nationale organer, eventuelt i direkte samarbejde med hinanden.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde afholdt det første møde i København 30.—31. januar 1948, 2. møde i Helsingfors 2.—4. maj 1949, 3. møde i Stockholm 23.—24. maj 1950, 4. møde i Oslo 21.—22. maj 1951 og 5. møde i København 20.—21. maj 1952. Islands delegerede har ikke personlig været nærværende ved de hidtil afholdte møder, men ved enkelte af møderne har kommitteret Krabbe repræsenteret Island efter regeringens bemyndigelse.

De vigtigste oplysninger om udvalgets arbejde fremgår af den følgende oversigt over de forskellige rejste spørgsmål.

Der har endvidere været afholdt møde mellem justitsministrene i Stockholm den 9. juni 1951. Til stede var fra Danmark justitsminister Helga Pedersen ledsaget af departementschef Boas og fuldmægtig i justitsministeriet Gaarden, fra Finland justitieminister Teuvo Aura ledsaget af president Castrén, fra Island justitieråd Hallvardsson, fra Norge justitsminister Gundersen ledsaget af højesterettsdommer Alten og fra Sverige justitieminister H. Zetterberg ledsaget af riksmarskalken, jur. dr. Ekeberg, justitierådet Walin og statssekreteraren Edling.

På mødet gennemgik man det arbejde de delegerede havde udført i årene siden mødet i 1946. Det vedtoges i den nærmeste fremtid at påbegynde et nordisk samarbejde om erstatning for skade forårsaget af motorkøretøjer og obligatorisk forsikring herfor, om statens og kommunernes ansvar for tjenestemænds handlinger og om forældelse og præklusion. Man ville fortsætte undersøgelserne om ligestilling mellem borgere i eget land og borgere i et andet nordisk land. Desuden drøftedes, hvilke forholdsregler der burde tages for at skabe hjemmel til bevarelse af realværdien af familieretlige underholdsbidrag. Det meddeltes, at man fra dansk side ville nedsætte et udvalg vedrørende revision af navnelovgivningen, og at man eventuelt fra svensk side

ville deltage i et samarbejde herom; arbejdet vil blive fulgt fra finsk og norsk side, uden at man fra første færd vil deltage deri.

Det vedtoges endvidere, at iværksætte samarbejde om et foreliggende udkast til international købelov.

Desuden drøftedes som emne for et fremtidigt samarbejde panteret i løsøre. Man var enige om at udsætte samarbejdet vedrørende kaution, materiel konkursret og voldgift samt om revision af de nordiske købelove.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har naturligvis ikke taget spørgsmål op indenfor de sagsområder, på hvilken et nordisk samarbejde af mere administrativ art allerede tidligere var i gang i faste former, og den følgende redegørelse vil derfor ikke omfatte sådanne emner. Der tænkes navnlig her på de regelmæssige socialministermøder, der har resulteret i en række konventioner af forsørgs- og folkeforsikringsmæssig art, på toldforhandlinger, på forhandlinger om undgåelse af dobbeltbeskatning og dobbelt arveafgift, på forhandlinger om pas- og visumlempelser, på fiskeriforhandlinger o. lign.

III. De enkelte lovgivningsspørgsmål drøftede af Udvalget for nordisk lovsamarbejde.

Statsborgerloven.

Det skandinaviske samarbejde på statsborgerretslovgivningens område indledtes allerede i 1880'erne, da en dansk-norsk-svensk kommission fik til opgave at udarbejde forslag til en så vidt muligt ensartet statsborgerretslovgivning i de tre lande. Kommissionen afgav i året 1890 en betænkning, der dannede grundlag for de statsborgerretslove, der gennemførtes i Sverige og Danmark henholdsvis den 1. oktober 1894 og den 19. marts 1898. I Norge, som havde fået en ny statsborgerretslov allerede den 21. april 1888, foranledigede betænkningen derimod ikke nogen lovgivning.

På grundlag af en af delegerede fra de tre lande i 1921 udarbejdet betænkning gennemførtes i årene 1924 og 1925 nye statsborgerretslove,

Efter at spørgsmålet om en revision af statsborgerretslovgivningen var taget op på et møde mellem Danmarks, Norges og Sveriges udenrigsministre i Oslo i marts 1946 og af det nordiske lovsamarbejdes programkomité i juni 1946, afholdtes der efter dansk indbydelse den 27.—29. november 1946 i København et møde mellem delegerede for Danmark, Norge og Sverige til behandling af statsborgerretlige spørgsmål. På mødet, som nærmest var af orienterende art, diskuteredes rent forberedende forskellige fremkomne forslag til ændringer i statsborgerretslovgivningen. Spørgsmålet om en revision behandledes senere af Udvalget for nordisk lovsamarbejde på mødet i København i januar 1948, på hvilket der herskede enighed om, at det allerede indledte samarbejde om en revision af statsborgerretslovgivningen burde fortsættes.

De tre landes særlige delegerede vedrørende statsborgerlovgivningen afholdt en række fællesmøder, og som resultat af arbejdet fremlagdes den 29. august 1949 udkast til statsborgerretslove for Danmark, Norge og Sverige tilligemed fælles motiver til alle tre udkast.

Efter at forslagene var fremsat som lovforslag for de 3 landes rigsdage, blev de gjort til genstand for en fællesforhandling i København den 8.—9.

maj 1950, hvori deltog både repræsentanter for de tre landes ministerier og for de tre rigsdage.

Nye — i det væsentlige overensstemmende — love er vedtaget og udfærdiget i Danmark den 27. maj 1950, i Sverige den 22. juni 1950 og i Norge den 8. december 1950. En tilsvarende lov for Island er for tiden til behandling i Altinget.

Den 21. december 1950 undertegnedes i København en aftale mellem de tre lande om gennemførelsen af bestemmelserne i § 10 i de tre love.

Ligestilling af andre nordiske statsborgere med landets egne statsborgere.

I en vis forbindelse med statsborgerlovgivningen har Udvalget for nordisk lovsamarbejde i 1950 og justitsministermødet i 1951 taget det meget vidtgående spørgsmål op, om man mere eller mindre generelt kunne gennemføre bestemmelser, der tilsikrede, at samtlige nordiske statsborgere i ethvert nordisk land kunne være ligestillet med landets egne borgere.

Der er i de forskellige lande fra de forskellige resortministerier indhentet udtalelser om, på hvilke områder de andre nordiske borgere i dag ikke er ligestillet med landets egne borgere. De delegerede har præliminært drøftet spørgsmålet om, i hvilket omfang man bør tilstræbe større ligestilling, og det er tanken nu i de enkelte lande at bearbejde materialet med henblik på at fremkomme med en indstilling om, hvilke lovgivningsskridt de delegerede vil kunne anbefale.

Forvaltningsret.

I Norge har man interesseret sig for spørgsmålet om mere betryggende former for den offentlige forvaltning, herunder også spørgsmålet om at indføre forvaltningsdomstole efter svensk og finsk mønster.

Spørgsmålet om et nordisk samarbejde har været drøftet, dels af Udvalget for nordisk lovsamarbejde på mødet i 1950 og 1951, dels af de nordiske justitsministre på mødet i Stockholm den 9. juni 1951.

I Norge er der den 5. oktober 1951 nedsat et udvalg bestående af: Høyesterettsdommer Terje Wold (formand), professor, dr. jur. Johs. Andenæs, rådmann Erling Anger, direktör L. B. Bachke, ekspedisjonssjef Chr. Brinch, redaktör Chr. A. R. Christensen, byråsjef Andreas Endresen, første sekretær Arnljot Engh, direktör Paul Frank, direktör Sigurd Lorentzen, riksmeglingsmann, dr. jur. Henrik Lundh, høyesterettsadvokat J. Chr. Mellbye, direktör H. L. Nissen, høyesterettsadvokat Gustav Sjaastad og høyesterettsadvokat Arne Vislie.

Erstatningsret.

På mødet i Oslo den 28. og 29. november 1946 mellem Danmarks, Norges og Sveriges justitsministre vedtoges det som et af de emner, der først skulle tages op i det fælles nordiske lovgivningsarbejde, at sætte erstatning udenfor kontraktforhold, herunder statens og kommunernes ansvar for deres tjenestemænds handlinger.

Der var enighed om, at det var ønskeligt, at muligheden af nordisk fælleslovgivning på erstatningsrettens område blev genstand for drøftelse i fællesskab af sagkyndige fra de nordiske lande. Inden et egentligt lovgivningsarbejde blev sat i gang, fandt man det dog nødvendigt at søge tilvejebragt en samlet oversigt med nærmere redegørelse for, hvilke emner der egner sig til lovordning, hvilke af disse erstatningsretlige emner der naturligt kan inddrages under et nordisk lovsamarbejde, og hvilke retningslinier man bør følge under et sådant samarbejde.

Man enedes om, at der skulle nedsættes et forberedende udvalg på 1 à 2 medlemmer fra hvert land til i fællesskab at foretage de nævnte vejledende undersøgelser og eventuelt fremkomme med forslag om emnevalg og retningslinier.

Til at udføre dette arbejde blev for Danmark professor, dr. jur. Henry Ussing udpeget ved justitsministeriets skrivelse af 22. marts 1947, for Norge udpegedes stortingsmann, banksjef, dr. jur. Sjur Lindebrække og for Sverige revisionssekretæren, senere professorn, jur. dr. Ivar Strahl.

Inden arbejdet påbegyndtes, blev der af Sveriges justitsminister i forståelse med Danmarks og Norges til Finland og Island rettet forespørgsel, om de to lande måtte ønske at være med i arbejdet. Men begge svarede, at de ikke ønskede at tage del i det forberedende arbejde, der var ved at blive sat i gang.

Det første møde mellem de tre landes delegerede blev holdt i Hornbæk fra den 30. august til den 7. september 1948.

I det følgende år nedlagde Norges delegerede sit hverv af hensyn til andet arbejde, og den norske justitsminister overdrog højesterettsadvokat Erling Wikborg at fuldføre arbejdet.

De tre landes delegerede holdt derefter et afsluttende møde i Stockholm den 19.—29. oktober 1949 og enedes her om en fælles indstilling.

Efter mødet har hver enkelt delegeret udarbejdet sin betænkning om de spørgsmål, som det var de delegeredes opgave at undersøge.

De tre betænkninger er afgivet i maj 1950.

De delegerede i det nordiske lovsamarbejde drøftede derefter på møderne i 1950 og 1951 nærmere, hvilke af de i betænkningerne nævnte emner, man burde tage fat på.

Det blev vedtaget at søge nedsat udvalg til behandling af ensartede nor-

diske regler om *motorvognsansvar* og den tvungne forsikring til dækning af skaderne, hvilket er tiltrådt af regeringerne.

Fra norsk side er 28. september 1951 udnævnt: Høyesterettsjustitiarius Emil Stang, høyesterettsadvokat Erling Wikborg, afdelingssjef Axel Rønning, høyesterettsadvokat Robert Meinich og afdelingssjef Holst-Larsen.

Fra dansk side er 24. marts 1952 udnævnt byretsdommer A. T. Bertelsen, højesteretssagfører G. L. Christrup, direktør, cand. jur. V. Lærkes, landsdommer H. Olafsson, fg. kontorchef i justitsministeriet H. Schaumburg-Christensen og professor, dr. jur. Henry Ussing (formand).

Fra svensk side er 23. maj 1952 udnævnt professorn, jur. dr. Ivar Strahl, hovrättsassessorn Arne Brunnberg, advokat Gunnar Lindh og ombudsmannen Bengt Malmaeus.

Fra finsk side er følgende i 1951 nedsatte komite den 9. oktober 1952 bemyndiget til samarbejde med de andre nordiske lande, professor jur. dr. Arvo Sipilä, försäkringsdomaren Kaarlo Kalliala, försäkringsdirektören Harri Parmala og vicehäradshövding Erkki Mäkelä.

Det blev endvidere vedtaget at henstille til regeringerne at nedsætte udvalg vedrørende ensartet nordisk lovgivning om *statens og kommunernes ansvar*, hvilket blev tiltrådt.

Fra norsk side er 28. sept. 1951 udnævnt: Professor, dr. jur. Kristen Andersen, høyesterettsadvokat Erling Wikborg, høyesterettsadvokat Henning Bødtker, høyesterettsadvokat Sverre Thornes, byråsjef Carl Stabel og byråsjef Harald Winter-Hjelm.

Fra dansk side er 24. marts 1952 udnævnt: Professor, dr. jur. Poul Andersen (formand), kontorchef i indenrigsministeriet E. M. Edelberg, fuldmægtig i justitsministeriet Poul Gaarden, kontorchef i finansministeriet C. Salicath, landsdommer Jørgen Trolle og professor, dr. jur. Henry Ussing.

Fra svensk side er 23. maj 1952 udnævnt justitierådet Gösta Walin, hovrättsassessorn Erland Conradi, professorn, jur. dr. Nils Herlitz og professorn, jur. dr. Ivar Strahl.

Fra finsk side er förvaltningsrådet Matti Aura den 4. december 1952 udnævnt til at deltage i lovsamarbejdet.

Myndighedsloven.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har i 1948 overfor de forskellige justitsministerier rejst spørgsmål om revision af de nordiske love om umyndighed med henblik på en ændring, der kunne medføre, at både faderen og

moderen til et ægtebarn foruden forældremyndigheden skulle have værge-målet, således som reglen er i Finland siden 1929.

Selvom der er udtrykt en vis sympati for tanken, har man ikke fundet anledning til for tiden at foretage videre i Danmark og Norge. I Sverige er ændringen gennemført ved föräldrabalken af 10. juni 1949, 11. kap., 1 §.

Børnelovene.

Efter gennemførelsen af den nye svenske föräldrabalk i 1949 rejste man i Sverige spørgsmål om, hvorvidt barn født udenfor ægteskab skal tage arv efter sin fader. Dette spørgsmål var af den svenske justitsminister henvist til behandling i det svenske arvelovsudvalg.

Fra svensk side rejstes spørgsmålet i Udvalget for nordisk lovsamarbejde, der på mødet i januar 1948 drøftede mulighederne for en ensartet nordisk lovgivning om børn, men spørgsmålet blev udsat til næste møde, idet man ønskede at afvente forhandlingerne på det 18. nordiske juristmøde i København i august 1948.

De delegerede vedtog derefter på mødet i 1949 at henstille til regeringerne, at der etableredes et nordisk samarbejde, idet det oplystes, at der i Norge allerede var nedsat en meget stor kommission, der behandlede spørgsmålet om børneværn o. l., og da man i Danmark mente, at tidspunktet var inde til en ajourføring af de danske børnelove fra 1937.

Det danske udvalg blev nedsat ved kgl. resolution af 2. december 1949 og består af professor, dr. jur. O. Borum, landsdommer Bodil Dybdal og kontorchef i justitsministeriet Topsøe-Jensen med fuldmægtig i justitsministeriet Henning Krog som sekretær. Det finske udvalg består af presidenten U. J. Castrén og kanslichef Ahava. Det norske udvalg består af professor, dr. jur. Arnholm (formand), ekspedisjonssjef i socialdepartementet Øksnes, der tillige er formand i den førnævnte store kommission, og byråsjef i justisdepartementet Andreas Endresen med sekretær i justisdepartementet Sandene som sekretær; det svenske udvalg består af riksmarskalken, jur. dr. Ekeberg, justitierådet Walin og hovrättsrådet Henkow.

Udvalgene har haft fællesmøder i Stockholm i september 1950, i Oslo i februar 1951 (med et supplerende møde i maj 1951) samt i København i januar 1952 (med et supplerende møde i maj 1952). Udvalgene har beskæftiget sig væsentlig med ensartet formulering af bestemmelserne om, hvem der kan dømmes som fader til et barn født udenfor ægteskab, en ensartet formulering af reglen om, hvem der anses som ægtebørn (pater est-reglen), en ret gennemgribende revision af reglerne om adoption, og endelig har man drøftet mulighederne for afslutning af en konvention om internationalprivatretnlige regler om faderskab i Norden.

Insemination.

Spørgsmålet om lovgivning om insemination blev i december 1947 taget op i det svenska justitiedepartement, der nedsatte et særligt udvalg med den opgave at udarbejde en redegørelse i emnet. Ved mødet i 1948 blev spørgsmålet om en ensartet nordisk lovgivning på dette område taget op af Udvalget for nordisk lovsamarbejde, og de delegerede vedtog dette og anbefalede regeringerne at nedsætte udvalg, der skulle træde i forbindelse med hinanden.

I Danmark blev et udvalg nedsat i maj 1948 med følgende sammensætning: Professor, dr. jur. O. A. Borum, formand, professor, dr. med. Ebbe Brandstrup, afdelingslæge, lektor, dr. med. Valdemar Madsen (suppleant for professor Brandstrup), landsdommer frk. Bodil Dybdal og landsretssagfører, folketingsmedlem fru Edel Saunte med fuldmægtig i justitsministeriet Henning Krog som sekretær.

Der etableredes i sommeren 1948 forbindelse med det i Sverige nedsatte udvalg. På grundlag af en foreløbig gennemgang af problemerne afholdtes der derefter i dagene fra den 16. til den 21. december 1948 et fællesmøde i Stockholm mellem de to udvalg. I mødet deltog desuden to observatører fra Norge, hvor der også havde vist sig interesse for en løsning af de pågældende problemer, men hvor det endnu ikke var afgjort, om et tilsvarende udvalg skulle nedsættes, (overvejelserne herom afsluttedes i januar måned 1950 med det resultat, at også Norge blev officielt repræsenteret i det indledte samarbejde). I begyndelsen af 1950 meddeltes det fra finsk side, at man ligeledes var interesseret i deltagelse i arbejdet, og fra dette tidspunkt blev også Finland repræsenteret.

I dagene fra den 11. til den 15. september 1950 afholdtes herefter nyt møde i Stockholm med deltagelse af de danske, norske og svenske udvalg og af en observatør fra Finland, (det finske udvalg blev formelt først nedsat den 26. oktober 1950). Fra den 15. til den 17. januar 1951 afholdtes der et redaktionskomitemøde i København med deltagelse fra alle de 4 lande.

Emnet var optaget på dagsordenen for det 18. nordiske juristmøde i Stockholm i august 1951, og der fandt i forlængelse af dette et uformelt møde sted mellem de tilstedeværende medlemmer af de nordiske udvalg.

Deltagerne i samarbejdet har fra de øvrige nordiske lande været:

Det finske udvalg: præsidenten for högsta förvaltningsdomstolen, jur. dr. U. J. Castrén, formand, og kanslichef, regeringsråd Teini Ahava. Det norske udvalg: byråsjef i justisdepartementet Carl Stabel, formand, biskop Johannes Smidt, reservelæge Hans Sundför, dosent (barnepsykolog) fru Åse Gruda Skard og husmor fru Siri Thoresen. Det svenske udvalg: statssekreteraren i justitiedepartementet Sven Edling (formand), advokaten fru Sigrid Beckman, komministern Stig Hellsten, biträdande kliniskläkaren, senere docenten Eric Nordlander, överläkaren Torsten Ramer og byråchefen i socialstyrelsen Göta Rosén.

Som resultat af det danske udvalgs arbejde og af det etablerede nordiske samarbejde er udarbejdet en betænkning, der omfatter dels en almindelig gennemgang og drøftelse af de problemer, der knytter sig til den udvalget tildelte opgave, dels et lovudkast med finske, norske og svenske paralleltekster og med tilhørende bemærkninger til de enkelte bestemmelser samt endelig et særligt lovudkast vedrørende ægteskabsloven og et udkast til cirkulære fra sundhedsstyrelsen.

Også de norske og svenske udvalg har udarbejdet betænkninger af i hovedsagen tilsvarende indhold, medens den finske endnu ikke har kunnet afslutte arbejdet. De danske, norske og svenske udvalg agter at aflevere betænkningerne samtidig i begyndelsen af 1953.

Lovgivning om ægteskab og underholdsbidrag.

Efter henstilling fra Udvalget for nordisk lovsamarbejde, har den svenske sekretær i 1949 ladet udarbejde en meget fyldig redegørelse for de nordiske ægteskabslove og de forskelligheder, disse indeholder, navnlig med henblik på en drøftelse af at søge gennemført endnu større ensartethed.

Fra de svenske delegeredes side blev der rettet henvendelse til de andre delegerede om samarbejde med hensyn til ændring af bestemmelserne om forhøjelse af underholdsbidrag, navnlig til ægtefælle, idet man i Sverige havde haft betydelige ulemper ved, at det var altfor vanskeligt at få bidrag forhøjet. Spørgsmålet er nu løst i Sverige ved en lovændring i 1952.

Efter den svenske regerings anmodning har advokaten Sigrid Beckman udarbejdet en promemoria af 9. oktober 1951 indeholdende en kritisk gennemgang af gældende ægteskabslove. De delegerede har derefter rejst spørgsmålet om, hvorvidt man nu burde søge de fælles nordiske ægteskabslove moderniseret og i endnu højere grad end tidligere sket, gjort enslydende. Det er på mødet 1952 vedtaget at anbefale til regeringerne, at der nedsættes en lille programkomité, der skal tage stilling til, hvilke spørgsmål der er egnet til at tage op på nordisk basis nu.

Efter henstilling fra Udvalget for nordisk lovsamarbejde har man søgt gennemført bestemmelser, der muliggør, at medlemmer af de andre nordiske landes folkekirker kan blive kirkelig viet i folkekirken hvorsomhelst i Norden. En sådan bestemmelse var allerede i 1915 gennemført i Sverige. I Danmark gennemførtes bestemmelserne ved kgl. anordning af 12. juni 1950 og i Norge ved kgl. resolution af 11. maj 1951.

Der har efter anmodning af de danske delegerede i efteråret 1951 været ført forhandlinger med de svenske delegerede og norske delegerede om

ensartet praksis i de forskellige lande vedrørende fremsendelse af andragender om inddrivelse af underholdsbidrag i henhold til den nordiske konvention af 10. februar 1931.

De delegerede har overfor de pågældende ministerier rejst spørgsmål om ændring af den nordiske konvention af 6. februar 1931 angående bestemmelser om ægteskab m. v. samt visse mindre ændringer i konventionen om inddrivelse af underholdsbidrag af 10. februar 1931. De første ændringer skyldes navnlig ønsket om at tillægge en lysning en vis internordisk virkning samt en ajourføring af konventionen i anledning af, at Finland i 1948 har indført separation. Der har senere fundet direkte drøftelse sted mellem særlig udpegede sagkyndige, bl. a. ved et møde i Stockholm i oktober 1952.

De norske delegerede har rettet henvendelse til de danske og svenske delegerede i anledning af, at der fra norsk side var rettet forespørgsel til de britiske myndigheder, om man var villig til at deltage i forhandlinger om en konvention om anerkendelse af domme (navnlig skilsmisse- og separationsdomme). Både Danmark og Sverige har oplyst, at man er interesseret i en fællesnordisk forhandling om en sådan konvention. Imidlertid havde den britiske regering til hensigt at foreslå spørgsmålet taget op i Europarådet, hvorfor det var for tidligt at drøfte en bilateral aftale.

De norske delegerede har i januar 1951 rejst spørgsmål om en fællesnordisk optræden i anledning af et fra De Forenede Nationers generalsekretær fremsendt foreløbigt udkast til konvention om anerkendelse og fuldbyrdelse af underholdsbidragsforpligtelser. Spørgsmålet har været foreløbigt drøftet, men der er endnu ikke indledt noget egentligt samarbejde.

Navneret.

Spørgsmålet om nordisk samarbejde til opnåelse af en ensartet navneret har været drøftet på møderne i Udvalget for nordisk lovsamarbejde i 1948 og 1950 og på justitsministermødet i 1951.

Det vedtoges at henstille til den danske og svenske regering at nedsætte udvalg, der skulle træde i samarbejde. For Finlands og Norges vedkommende ville man følge arbejdet i de andre lande og senere tage stilling til, hvorvidt man ville træde ind i et egentligt samarbejde.

Den 20. marts 1952 er der i Danmark nedsat et udvalg bestående af: Kontorchef i justitsministeriet O. Bilfeldt (formand), fuldmægtig i justits-

ministeriet Poul Gaarden, professor, dr. jur. O. A. Borum og fuldmægtig i kirkeministeriet Truelsen.

Fra svensk side er man endnu ikke rede til et egentligt udvalgsarbejde, men har i november 1952 udpeget f. d. professorn, jur. dr. G. Eberstein til at optage kontakt med det danske udvalg.

Lov om borteblevne.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har i 1948, 49 og 50 drøftet spørgsmålet om et nordisk samarbejde om lovgivning om borteblevne.

Under hensyn til at spørgsmålet om dødsformodningserklæringer for personer, der blev borte under sidste krig, er taget op af FN's generalsekretariat, og at spørgsmålet iøvrigt nu, efter at de første efterkrigsår er gået, er af mindre aktuel interesse, er der ikke foretaget videre i sagen.

Arvelovgivning.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om betimeligheden af at forsøge et nordisk samarbejde med det formål at få en ensartet arvelovgivning. I Sverige er den nye arvelov af ret ny dato, men et udvalg er for tiden i gang med at indarbejde den gældende lovgivning om arv i en samlet „ärvdabalk“. I Norge er lovgivningen så gammel, at der er trang til en revision. I Danmark har et udvalg i 1941 afgivet en betænkning, på grundlag af hvilken der allerede har været fremsat lovforslag på rigsdagen, som imidlertid ikke er gennemført. I Finland har der været gjort forsøg på revision af visse dele af den gældende lovgivning.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har i 1952 vedtaget overfor regeringerne at udtale, at man fra alle sider var interesseret i et nordisk samarbejde om arvelovgivningen, men der er endnu ikke truffet nogen afgørelse herom i ministerierne.

Købeloven.

I Danmark, Island, Norge og Sverige gælder praktisk talt enslydende love om køb udarbejdet på fællesnordisk grundlag.

Finland har ingen købelov, men man har rejst spørgsmål om at gennemføre en lovgivning, der i det væsentlige skulle baseres på det fællesnordiske grundlag. Imidlertid blev der fra finsk side i 1948 rettet henvendelse til de øvrige delegerede i det nordiske lovsamarbejde, idet der i anledning af en mulig gennemførelse af en sådan lov sikkert vil blive rejst spørgsmål om visse ændringer. Fra de øvrige landes delegeredes side har man udtalt, at da lovene om køb er snart 50 år gamle, vil der sikkert være trang til visse

moderniseringer, og man er derfor interesseret i, hvis spørgsmålet bliver taget op fra finsk side, at søge en ensartet nordisk revision af de gældende købelove gennemført. En forberedende forhandling om en sådan revision havde allerede — efter et fra finsk side udtalt ønske — fundet sted på et møde, som nogle få sagkyndige fra Danmark, Finland og Sverige holdt i Stockholm i januar 1944.

International privatrets konference i Haag.

Efter initiativ fra de delegerede i det nordiske lovsamarbejde havde de interesserede ministerier inden konferencens syvende samling i Haag i oktober 1951 udpeget repræsentanter, der trådte i forbindelse med hinanden til en foreløbig drøftelse af spørgsmålene, dels med henblik på en ensartet optræden i Haag, dels for at opnå en vis arbejdsbesparelse ved deling af de foreliggende opgaver. Efter forudgående skriftlig udveksling af synspunkter holdt de delegerede, som Danmark, Finland, Norge og Sverige havde udpeget til konferencen, et fællesmøde i Stockholm i slutningen af august 1951 og enedes om retningslinier for deres optræden i Haag. I tilslutning hertil førtes en forberedende forhandling om de nordiske landes stilling under den konference, der holdtes i Haag i november 1951 til drøftelse af et udkast til en international lov om køb.

Afbetalingsloven.

I 1938 nedsatte det danske justitsministerium et udvalg med den opgave at overveje spørgsmålet om ændringer i lov nr. 244 af 8. maj 1917 om køb på afbetaling. Lov om køb på afbetaling er som nævnt et af resultaterne af samarbejde mellem Norge, Sverige og Danmark. Tilsvarende love er gennemført i Sverige den 11. juni 1915 og i Norge den 21. juli 1916. For Finlands vedkommende er afbetalingskøbet blevet reguleret ved en lov af 30. november 1933, der bygger på lignende principper som de andre nordiske love.

Det blev af justitsministeriet ved udvalgets nedsættelse tilkendegivet, at man til sin tid skulle optage drøftelser med repræsentanter for de andre nordiske lande for at koordinere arbejdet med en revision af afbetalingslovgivningen.

Udvalget trådte straks i arbejde og afholdt i 1938—39 nogle møder. På grund af krigens udbrud måtte arbejdet imidlertid stilles i bero.

På justitsministtermødet i Oslo i november 1946 enedes man om at søge arbejdet vedrørende en revision af afbetalingslovgivningen fremmet hurtigst muligt, således at der ligesom tidligere i de enkelte lande skulle udnævnes nationale kommissioner, som skulle træde i forbindelse med hinanden og søge at opnå såvidt muligt ensartede tekster i de forskellige lande.

Ved skrivelse af 17. maj 1947 anmodede det danske justitsministerium udvalget om at genoptage arbejdet, og der blev rettet henvendelse til regeringerne i Finland, Island, Norge og Sverige om at deltage i det fælles nordiske samarbejde. De finske, norske og svenske regeringer erklærede sig villige hertil, medens den islandske regering uanset dens store interesse for sagen ikke fandt det muligt at sende en repræsentant til deltagelse i arbejdet; (i Island findes der ikke nogen særskilt lovgivning om køb på afbetaling.)

Der har været afholdt nordiske fællesmøder i København i tiden 23.—25. august 1948, i Stockholm 8.—16. november samme år, i Oslo 24. februar—5. marts 1949, i Helsingfors 19.—23. september samme år og i Aarhus 18.—21. april 1950.

Som resultat af drøftelser på de nordiske fællesmøder er der i 1950 i de fire lande afgivet betænkninger med lovforslag.

Forslaget ledsages af et bilag indeholdende en sammenstilling af de af kommissionerne i de 4 lande udarbejdede lovttekster, således som lovene kommer til at foreligge, når ændringer er indføjet.

Der er herefter i Norge fremsat forslag for Stortinget om ændring i den gældende lov. I Sverige agtes lovforslag fremsat for rigsdagen i 1953. I de andre lande er overvejelserne i ministerierne endnu ikke afsluttet.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har fulgt sagens udvikling gennem dens forskellige led.

Forældelse.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har i 1950 anbefalet regeringerne at tage lovgivningen om forældelse og præklusion op til revision i nordisk samarbejde; dette blev tiltrådt af justitsministrene på mødet i juni 1951.

Reglerne herom er for dansk og norsk rets vedkommende nogenlunde ensartede, og emnet må anses for særdeles velegnet til nordisk samarbejde, ligesom de gældende regler, der er ret gamle, sikkert kan trænge til revision.

De pågældende ministerier i Danmark, Finland, Norge og Sverige har fulgt de delegeredes henstilling, og der er i hvert land udpeget en repræsentant til at træde i samarbejde med de øvrige med henblik på udarbejdelse af ensartede nordiske regler.

De sagkyndige er for Danmarks vedkommende professor dr. jur. Illum (med fuldmægtig Rønnov-Hansen som sekretær), for Finlands vedkommende professor jur. dr. Aarne Rekola, for Norges vedkommende højesteretsdommer Anton C. Stub Holmboe og for Sveriges vedkommende revisionssekreteraren Mauritz Wijnbladh.

Der har været afholdt et indledende møde mellem de sagkyndige i Oslo i november 1952.

Færdselslove.

På mødet i Helsingfors den 2.—4. maj 1949 i Udvalget for nordisk lovsamarbejde vedtoges det, at der burde optages forhandlinger mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige om et nordisk samarbejde på færdselslovgivningens område, når det arbejde, der da var påbegyndt i Geneve med henblik på afslutning af en ny international færdselskonvention, var tilendebragt.

Efter at denne konvention var blevet oprettet og underskrevet den 19. september 1949 i Geneve, rettede den danske regering henvendelse til regeringerne i de andre tre lande om optagelse af det omhandlede nærmere samarbejde under den revision af landenes færdselslovgivninger, som dels var påbegyndt, dels nu stod for at iværksættes efter konventionens oprettelse. Den finske, norske og svenske regering erklærede sig beredte hertil, og der blev derefter udpeget følgende delegerede til samarbejdet: For Danmark: Kontorchef A. Blom-Andersen, justitsministeriet, vejdirektør K. Bang, ministeriet for offentlige arbejder, lederen af de motorsagkyndiges kontor i København, civilingeniør J. Voltelen. For Finland: Chefen for automobilafdelingen i ministeriet for kommunikationer och allmänna arbeten, regeringsrådet K. Häkkänen, overinspektøren, dipl. ingeniør M. Tötterman. For Norge: Afdelingssjef, overingeniør A. Rønning, Vegdirektoratet, Oslo, politiinspektør T. Petersson, Oslo. For Sverige: Kanslirådet H. Berglund, kommunikationsdepartementet, byråchefen i kommunikationsdepartementet G. V. Hall, revisionssekretæren senere hovrättsrådet G. R. Fredrikson.

Som sekretærer for de delegerede har medvirket: Sekretær i det danske justitsministerium, K. Juul-Olsen, trafikinspektøren Sven Mattson, Helsingfors, politifullmægtig T. Johné, Oslo og kanslisekretæren i det svenske kommunikationsdepartement S. Karlson.

De delegerede har afholdt møder i marts 1950 i København, i juli 1950 i Stockholm, i november 1950 i Oslo og i juni 1951 i Helsingfors.

Den opgave, der var overdraget de delegerede, var i fællesskab at overveje og afgive indstilling til regeringerne om, hvilke områder indenfor de fire landes lovgivninger om færdsel og om motorkøretøjer, der egner sig til fælles nordisk lovgivning, og såvidt muligt at forelægge udkast til en fælles nordisk lovtekst for de således udvalgte områder.

Fra dansk og svensk side viste der sig interesse for at drøfte en fælles systematisk opbygning af færdselslovgivningen, således at den hidtidige opdeling i to sæt regler, omfattende henholdsvis de almindelige færdselsregler og de særlige regler for kørsel med motorkøretøjer, fjernedes, og således at man indenfor denne ramme i særlig grad tilstræbte overensstemmelse med hensyn til færdselsreglerne, medens man for tiden lod spørgsmålet om kravene til køretøjer og førere hvile. Endvidere foresloges fra disse landes delegerede spørgsmålet om færdselstavler optaget til behandling.

De finske og norske repræsentanter var enige med hensyn til fælles nordisk drøftelse om færdselsreglerne og færdselstavlerne, men fandt det ikke påkrævet eller hensigtsmæssigt for tiden at tilstræbe disse anbragt indenfor en fælles systematisk ramme omfattende også de øvrige under færdsels- og motorlovgivningen hørende forhold. De fandt, at arbejdet hermed kunne forsinke gennemførelsen af det, der reelt var mest afgørende: snarest at nå til størst mulig enighed om de forhold, der var af betydning for sikkerheden forsåvidt angår den gensidige færdsel landene imellem.

Det samlede udvalg har i juni 1951 afgivet en fælles betænkning vedrørende færdselsregler og færdselstavler, indeholdende 4 lovforslag, der på mange og væsentlige punkter stemmer overens. De svenske medlemmer har dog ikke ment at kunne stille forslag om højrekørsel, men de regler, der sammenhænger hermed, fremtræder i den svenske tekst som spejlvendt.

I Sverige har man i 1951 udfærdiget en vägtrafikförordning og kungörelse angående vägmärken m. m., som i det væsentlige bygger på betænkningen.

Lovgivning om spirituspåvirkede motorførere.

De norske delegerede i det nordiske lovsamarbejde har i 1951 rejst spørgsmål om nordisk lovsamarbejde vedrørende ændringer bl. a. i motorlovgivningen i anledning af en indstilling fra „edruelighetskomiteen af 1947“.

De danske delegerede har indhentet en udtalelse fra justitsministeriet, der har oplyst, at man fra dansk side intet har at indvende mod det norske forslag, idet man dog henleder opmærksomheden på, at de hidtil udarbejdede norske forslag til en ændret lovgivning er langt mere vidtgående end de gældende eller påtænkte danske regler.

Fra svensk side har man været meget interesseret i et samarbejde, men man har ønsket at afvente den svenske trafiknykterhetsutrednings betænkning.

Luftfartslovgivning.

I en årrække har der eksisteret et samarbejde mellem de nordiske lande på luftprivatrettens område, idet man på møder mellem repræsentanter for disse lande har drøftet gennemførelsen af internationale konventioner vedrørende luftprivatretten og forud for internationale konferencer, hvilken stilling man fra nordisk side på konferencerne måtte indtage til de enkelte spørgsmål.

På et møde i København i 1947 vedtoges det at udvide det nordiske samarbejde til også at angå den offentlige luftret, navnlig med henblik på revision af luftfartsloven, og efter forberedende arbejde i de respektive luftfartsstyrelser nedsattes der i 1947—1950 i hvert af de nordiske lande en særlig kommission med den opgave at revidere luftfartsloven. Disse kommissioner

har afholdt 7 fællesmøder, hvoraf det sidste i Stockholm i juni 1952. Der er nu udarbejdet udkast til en ny luftfartslov for hvert enkelt land, og det er lykkedes i det væsentlige at tilvejebringe enighed ikke blot i realiteten, men også forsåvidt angår formuleringen af bestemmelserne. Tilbage står gennemgangen af nogle få hovedspørgsmål samt en række redaktionelle spørgsmål. Kommissionerne venter at kunne afslutte deres arbejde om ca. 1 år.

Medlemmer af de nordiske udvalg er:

Danmark: Kontorchef i ministeriet for offentlige arbejder Sv. Garde, luftfartsdirektør G. Teisen, overingeniør i luftfartsvæsenet E. Møller Hansen, direktionssekretær i SAS O. Thomas, sekretær i justitsministeriet Jørgen Mundt, sekretær for udvalget: fuldmægtig i ministeriet for offentlige arbejder Eigil Andersen.

Finland: Förvaltningsrådet, jur. dr. Rudolf Beckman, regeringssekretæren K. T. B. Kosenkylä, direktøren O. W. Stenij, kapten Jouko Wartiovaara, direktøren Arvo Vikkula med dipl. ing. K. Temmes som sagkyndig.

Norge: Høyesterettsdommer H. Bahr, luftfartsdirektør E. Bøe, byråsjef Haakon Breien, direktør O. Steen, byråsjef E. Wister.

Sverige: Riksmarskalken B. Ekeberg, f. d. hovrättsrådet och divisionsordföranden H. Chr. Wikander, direktören A. Björklund, revisionssekretæren K. Sidenbladh, og som eksperter f. d. överdirektören C. Ljungberg, ombudsmannen i SAS. jur. kand, E. Norman.

Sømandsloven.

Spørgsmålet om revision af den nordiske sømandslov blev drøftet på mødet i 1948 i Udvalget for nordisk lovsamarbejde, hvor man enedes om, at en revision burde ske på nordisk basis.

Efter forudgående forhandlinger mellem det danske ministerium for handel, industri og søfart, det svenske handelsdepartementet, det norske industri-, håndverk- og skipsfartsdepartementet og den finske sjøfartsstyrelse afholdtes efter den danske regerings indbydelse i dagene 12.—28. april 1950 i København et fælles-nordisk møde af repræsentanter for de 4 regeringer med det formål på grundlag af den i Rättvik i november måned 1949 afholdte konferences resultater at udarbejde såvidt muligt enslydende forslag til ændringer i de nordiske sømandslove.

Mødets deltagere var: for Danmark professor, dr. jur. Kristian Sindballe, for Finland förvaltningsrådet, jur. dr. Rudolf Beckman, for Norge overrettssakfører M. Bjerkholt, for Sverige f. d. justitierådet Emil Sandström.

I mødet deltog efter aftale følgende af de respektive nordiske organisationer udpegede sagkyndige rådgivere: For de nordiske navigatørkongresser sjökaptanen N.-H. Åkesson, for maskinofficererne förbundsordföranden An-

ders Söre, for de søfarende iøvrigt overrettssakfører Alf Nordhus, for rederierhvervet kaptenen Douglas Forssblad, direktør H. J. Darre Hirsch og vicehäradsövding Hilding Hallberg.

Som sekretærer fungerede ekspeditionssekretær, cand. jur. Anders Bache (Danmark), vicehäradsövding Olof Ojala (Finland), byråsjeff H. Th. Knudtzon (Norge) og hovrättsassessorn Anders Lindstedt (Sverige).

Som resultat af mødet i København er udarbejdet et i hovedsagen ensartet forslag til ændret affattelse af de nordiske sømandslove, dateret april 1950.

I Danmark er forslaget gennemført ved lov nr. 229 af 7. juni 1952 og i Sverige ved lov nr. 530 af 30. juni 1952. I Norge er forslaget fremsat den 24. oktober 1952 og i Finland i december 1952.

Skibsregistreringslov.

Der er i Danmark i 1952 nedsat et udvalg med det formål at udarbejde et forslag til en ny skibsregistreringslov. I denne anledning har Udvalget for nordisk lovsamarbejde drøftet muligheden for at tilvejebringe et nordisk samarbejde på dette område, evt. i forbindelse med visse ændringer i søloven. Det undersøges for tiden i de forskellige ministerier, om et sådant samarbejde har nærmere interesse.

Forfatterret og kunstnerret (ophavsret) samt fotografiret.

I sommeren 1938 afholdtes der i Stockholm efter indbydelse af den svenske regering et møde mellem repræsentanter fra Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige i det øjemed at drøfte, hvorvidt der var anledning til at optage et fælles nordisk samarbejde med henblik på udarbejdelse af ensartede love om forfatterret og kunstnerret i de nævnte lande. På mødet var der enighed om, at et sådant samarbejde var ønskeligt, og dette blev bifaldet af regeringerne, idet dog den islandske regering ikke ønskede direkte at deltage i arbejdet, men anmodede om at blive orienteret om, hvad der blev resultatet af dette arbejde.

I maj 1939 trådte kommissionen herefter sammen til sit første møde i Stockholm. Kommissionen bestod af 4 enkeltkommissioner fra Danmark, Finland, Norge og Sverige med følgende sammensætning: Fra Danmark: Departementschef i undervisningsministeriet Fr. Graae og kontorchef ved nationalmuseet, senere professor, dr. jur. Torben Lund. Fra Finland: Presidenten för Högsta förvaltningsdomstolen, dr. jur. U. J. Castrén og professor, jur. dr. Bertil Sjöström. Fra Norge: Højesteretsdommer Edvin Alten og højesteretsdommer Sigurd Fougner. Fra Sverige: Presidenten för Svea Hovrätt, senere riksmarskalk jur. dr. Birger Ekeberg, professor, jur. dr. Gösta Eberstein og hovrättsassessor, senere hovrättsrådet Herman Zetterberg.

I kommissionens sammensætning er der siden 1939 sket følgende ændringer: Professor, dr. B. Sjöström døde i 1944. Han blev som finsk medlem afløst af justitierådet Harald Brunou. Hovrättsrådet Herman Zetterberg blev i 1945 udnævnt til justitieminister og udtrådte som følge heraf af kommissionen. Han blev afløst af bureauchef i justitiedepartementet Erik Hedfeldt.

Under krigen holdtes begrænsede møder i København i juni 1941 og i Helsingfors i september 1942. Efter krigen afholdtes møder i Stockholm i august 1946, i Oslo i februar 1948 og i København i oktober 1949.

Som resultat af kommissionens arbejde afgaves betænkning med udkast til lov fra norsk side i august 1950 og fra dansk side i februar 1951. Den finske og den svenske betænkning foreligger endnu ikke trykt.

De danske medlemmer af den nordiske forfatter- og kunstnerrettskommission rejste i 1947 overfor Udvalget for nordisk lovsamarbejde spørgsmålet om, hvorvidt beskyttelsen for fotografier ikke burde gøres til genstand for fælles-nordisk lovbehandling, og udvalget anbefalede senere undervisningsministeriet, at dette fandt sted. I en skrivelse af 15. november 1947 meddelte undervisningsministeriet herefter de danske medlemmer, at spørgsmålet ønskedes gjort til genstand for overvejelser indenfor kommissionen med henblik på udarbejdelsen af et lovudkast. Tilsvarende udvidelse af kommissoriet blev givet de øvrige nordiske landes delegerede af deres regeringer.

Under kommissionens sidste møde, der blev afholdt i København i september—oktober 1949, enedes man om nye udkast til i det væsentlige ensartede danske, finske, norske og svenske fotografilove.

Som resultat af kommissionens arbejde afgaves betænkning med udkast til lov, fra norsk side i august 1950 og fra dansk side i august 1951. Den finske og den svenske betænkning foreligger endnu ikke trykt.

Varemærke- og firmalovgivning.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har i 1948 drøftet spørgsmålet om et nordisk lovsamarbejde vedrørende varemærke- og firmalovgivning og vedtaget at henstille til de forskellige landes regeringer at indlede et lovsamarbejde forsåvidt angår varemærker og de dele af firmalovgivningen, som har berøring hermed.

I Danmark er der nedsat et udvalg bestående af departementschef H. Jespersen, direktør F. Neergaard-Petersen, direktør B. Schultzer, direktør Trock-Jansen, kontorchef Johs. Hansen, landsretssagfører Ole Ebert, direktør Peder Nørgaard, professor Kobbarnagel og landsretssagfører dr. jur. Hardy Andreasen.

I Finland er der nedsat et udvalg bestående af justitierådet jur. dr. Y. J. Hakulinen og överdirektör jur. dr. Paavo Ant-Wuorinen.

I Norge er der nedsat et udvalg bestående af høyesterettsadvokat Thommesen, byråsjef Barfoed, direktør Grimsgaard, høyesterettsadvokat Halbo, byråsjef Hammel, byråsjef Helgeland og direktør Møystad.

I Sverige er der nedsat et udvalg bestående af professorn jur. dr. G. Eberstein, fru Ulla Lindström, civilingenjören G. Dahl, lagbyråchefen E. Hedfeldt, sekreteraren G. Jacobsson, advokaten N. G. Köhler og byråchefen Å. von Zweigbergk.

Der har været afholdt nordiske fællesmøder i Stockholm i maj 1950, i København i maj 1951 og i Oslo i maj 1952, hvori fra dansk side har deltaget departementschef Jespersen, direktør Neergaard-Petersen, landsretssagfører Hardy Andreasen samt sekretærene kontorchef Julie Olsen og fuldmægtig Gregers Thomsen, fra finsk side justitieråd Hakulinen og överdirektör Ant-Wuorinen, fra norsk side høyesterettsadvokat Thommesen, byråsjef Helgeland med sekretær S. H. Røer og sekretær Halvor Husås som sekretærer, og fra svensk side professorn Eberstein, lagbyråchefen Hedfeldt, byråchefen von Zweigbergk samt sekretæren byråsekreteraren Claes Uggla.

Patentlovgivning.

På mødet i januar 1948 vedtog Udvalget for nordisk lovsamarbejde, at anbefale regeringerne, at arbejdet på gennemførelse af en nordisk patentlov genoptoges, og at der søgtes gennemført fællesnordisk prøvelse af patentansøgninger.

Efter at det nordiske udvalg for økonomisk samarbejde også havde anbefalet dette, blev der i sommeren 1949 af den norske, svenske og danske regering nedsat en fællesnordisk komité med den opgave overfor de respektive regeringer at afgive en betænkning om mulighederne for nordisk patentfællesskab.

Komiteen består af ialt 10 medlemmer, 4 fra Sverige: generaldirektören Löwbeer, byråchefen von Zweigbergk, direktören G. C. A. Settergren og byrådirektören L. A. G. Reiland, 3 fra Norge: direktør E. Ramsli, overingeniør Borchgrevink, kontorsjef R. Røed og 3 fra Danmark: nemlig afdelingschef P. Villadsen, direktør F. Neergaard-Petersen og overingeniør A. N. Holm. Der er foreløbig afholdt møder henholdsvis i Oslo, Stockholm og København.

Komiteen har d. 9. dec. 1952 afgivet en foreløbig betænkning, hvori udvalget principalt indstiller et nærmere beskrevet system „Nordiske Patenter“, subsidiært et system med såkaldte „provisoriske ansøgninger“, til nærmere detailudarbejdelse. Betænkningen er her i landet sendt til udtalelse hos de interesserede myndigheder og erhvervsorganisationer. Gennemførelsen

vil kræve tilvejebringelse af en vis ensartethed i de forskellige landes lovgivning på dette område.

Indtil et sådant egentligt patentfællesskab evt. kan gennemføres, har komiteen påpeget det ønskelige i, at der søges gennemført den størst mulige ensartethed i de nordiske patentinstitutioners arbejdsmetoder og praksis, og med henblik herpå er der af komiteen rettet henvendelse til de bevilgende myndigheder i de enkelte lande om tilvejebringelse af midler til afholdelse af udgifter ved regelmæssige sammenkomster af tjenestemænd, hvor patentmyndighederne i de nordiske lande vil kunne udveksle erfaringer og diskutere patentretlige og patenttekniske spørgsmål, hvor uensartethed i praksis er forekommet. Det er komiteens forslag, at disse møder skal finde sted een gang årlig, og der skal deltage fem tjenestemænd fra hver af institutionerne. Den fornødne bevilling foreligger fra dansk side.

Aktieselskabslov.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har i 1950 og 1951 efter henstilling fra svensk side drøftet, om tidspunktet var modent til at optage lovsamarbejde vedrørende aktieselskabslovgivningen. Fra dansk side har man oplyst, at handelsministeriet er villigt til at deltage i eventuelle kommende nordiske overvejelser angående dette punkt. Fra finsk side er der allerede nedsat en komité bestående af justitierådet jur. dr. Y. J. Hakulinen, professorerne G. Palmgren og Kalle Kauppi, regeringsrådet Aarne Sarkio, lagstiftningsrådet Rapola og advokaten Lars Hornborg. Fra norsk side er det oplyst, at arbejdet med en ny aktieselskabslov allerede er så langt fremme i den norske aktielovgivningskomité, hvis formand er professor, dr. jur. Per Augdahl, at et nordisk lovsamarbejde har mindre interesse for Norge.

Andelsselskaber.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har på møderne i 1948 og 1949 drøftet spørgsmålet om lovsamarbejde vedrørende andelsselskaber, men man har ikke fundet anledning til at tage noget initiativ på dette område.

Retspleje.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har på møderne i 1950 og 1951 drøftet spørgsmålet om gennemførelse af direkte korrespondance mellem de forskellige landes judicielle myndigheder forsåvidt angår retsanmodninger og om frafald af refusion af udgifter til gebyr i denne anledning. De delegerede

har anbefalet regeringerne at tage spørgsmålet op. Der er fra dansk side udarbejdet et udkast af 30. november 1951, og efter et fællesmøde i København i maj 1952 mellem embedsmænd fra de forskellige lande, er et nyt udkast fremsendt den 5. september 1952 til behandling i justitsministerierne.

Lovgivning om udlæg og udpantning.

De svenske delegerede har overfor de øvrige delegerede rejst spørgsmål om et nordisk samarbejde vedrørende retsregler om udlæg og udpantning. Det blev på mødet i 1950 i udvalget vedtaget at henstille til den norske og svensk regering, at de sagkyndige, der var blevet udnævnt i Norge med et videre mandat og eventuelt skulle udnævnes i Sverige, skulle træde i et vist samarbejde, medens spørgsmålet dengang ikke var aktuelt i Danmark eller Finland.

Der er i 1952 i anden anledning i Danmark nedsat en kommission vedrørende disse spørgsmål. På mødet i 1952 i Udvalget for nordisk lovsamarbejde vedtoges det at udsætte spørgsmålet om samarbejde på dette område, og at udtale, at man er interesseret i at være orienteret om udviklingen i de forskellige lande.

Presselovgivning.

Udvalget for nordisk lovsamarbejde har i anledning af henvendelser fra presseforeningerne i Norden i 1948, 49 og 50 drøftet spørgsmålet om betimeligheden af at søge gennemført ensartede regler om pressens anonymitetsret.

Drøftelserne har ikke givet anledning til vedtagelser. I Sverige er spørgsmålet nu reguleret ved tryckfrihetsförordningen af 5. 4. 1949 og i Norge ved lov af 15. juni 1951.

Kriminalret.

På svensk initiativ blev der i 1948 indledet et nordisk samarbejde på kriminalrettens område. Formålet var at opnå en nærmere kontakt mellem sagkyndige fra de nordiske lande med henblik på drøftelse af aktuelle, særlig vigtige kriminalretlige og kriminalpolitiske spørgsmål, som giver anledning til at overveje lovgivningsreformer. Det kriminalistiske samarbejde, som man hidtil havde kendt, var i alt væsentlig blevet formidlet gennem de nor-

diske kriminalistforeninger, men disse foreningers årsmøder og de nordiske kriminalistkongresser var ikke et egnet forum for mere indgående drøftelser af spørgsmål, som i særlig grad frembyder fælles problemer. Det blev i 1948 vedtaget, at de enkelte landes justitsministre skulle udpege delegerede til deltagelse i regelmæssige uformelle drøftelser, og der har siden været afholdt konferencer om følgende spørgsmål:

Stockholm juni 1948: Forholdsregler mod ungdomskriminaliteten. Betingede domme. Tiltalefrafald.

Oslo oktober 1948: Betingede domme.

København marts 1949: Rettighedsfortabelse som følge af straf. Strafferegistre og -attester.

Helsingfors februar 1950: Anstaltsbehandling af kriminel ungdom. Kriminalstatistiske spørgsmål.

Reykjavik juni 1950: Bødestrafen. Skadeserstatning i forbindelse med straffesager.

Stockholm august 1951: Behandlingen af psykisk unormale voksne lovovertrædere.

København juni 1952: Om betingede domme.

Udpegelsen af delegerede beror i nogen grad på forhandlingsemnets karakter. I de ovennævnte forhandlinger har bl. a. deltaget: fra *Danmark* departementschef Eivind Larsen, departementschef V. Boas, professor, dr. jur. Stephan Hurwitz og fængselsdirektør H. Tetens; fra *Finland* justitierådet Heikki Tauleri, professor, jur. dr. Brynolf Honkasalo, professor, jur. dr. Bo Palmgren, professor M. Kaila og överdirektören V. Soine; fra *Island* højesteretsdommer Th. Eyolfsson; fra *Norge* professor, dr. jur. Andenæs, riksadvokat Andr. Aulie, ekspedisjonssjef Kyhn Gløersen, sorenskriver Ole F. Harbek, høyesterettsadvokat Rolv Ryssdal og høyesteretsdommer Erik Solem; fra *Sverige* presidenten, jur. dr. Karl Schlyter, riksmarskalken, jur. dr. Birger Ekeberg, professorn, jur. dr. Ivar Strahl, professoren, jur. dr. Ragnar Bergendal, överdirektören Hardy Göransson, riksåklagaren Maths Heumann og byråchefen Torsten Eriksson.

Udover de nævnte delegerede har henvend 35 sagkyndige fra de fem lande hver deltaget i en eller to konferencer.

Forud for hvert møde udsendes der fra hver delegation en redegørelse vedrørende gældende ret og praktiske spørgsmål som grundlag for forhandlingerne. Efter hver konference fremkommer et udførligt mødereferat, bl. a. indeholdende en sammenfatning af de vigtigste resultater af forhandlingerne. Denne sammenfatning er for de fire seneste konferencers vedkommende trykt i *Svensk Juristtidning* 1950 p. 306 og *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 1950 p. 260, 1951 p. 368 og 1952 p. 480.

Svangerskabslovgivning.

I Danmark er der nedsat en særlig kommission til behandling af spørgsmålet om ændringer i svangerskabslovgivningen. I Norge behandles spørgsmålet af Det sagkyndige råd for strafferetlige spørgsmål (Straffelovskomiteen) suppleret med tilkaldte sagkyndige. I Sverige behandler en særlig komité de sociale spørgsmål i forbindelse med svangerskabslovgivningen, medens de strafferetlige spørgsmål behandles af den almindelige svenske straffelovskomité, der for tiden arbejder på at samarbejde straffereglerne i en „balk“.

Det har været drøftet i Udvalget for nordisk lovsamarbejde at søge at få et snævrere samarbejde i gang mellem de nordiske komiteer med henblik på en ensartet lovgivning, men hidtil har man ment at måtte nøjes med visse fælles forhandlinger, der har fundet sted dels mellem den danske og den svenske kommission og dels mellem den svenske og den norske kommission.

Hittegoods.

I Danmark blev der i rigsdagssamlingen 1949—50 fremsat forslag til en ny lov om hittegoods. Efter henstilling fra landstingsudvalget og justitsministeriet har Udvalget for nordisk lovsamarbejde på mødet i 1950 drøftet betimeligheden af at behandle et sådant forslag med henblik på ensartet nordisk lovgivning.

Man enedes imidlertid om, at emnet ikke var særlig egnet til egentlig nordisk udvalgsbehandling, men at man ville udveksle erfaringer og fremsende forslag.

Det danske forslag er nu vedtaget som lov om hittegoods nr. 146 af 23. april 1952. I Norge blev det danske lovforslag anvendt som arbejdsgrundlag ved udarbejdelsen af et regeringsforslag, der nu er fremlagt for Stortinget som proposition nr. 73 af 1952.

Fremtidige emner m. v.

De delegerede har på de årlige møder foruden de forannævnte større emner drøftet en række emner, hvorom man var enige, at en del var egnet til optagelse til nordisk behandling på et senere passende tidspunkt. Som eksempler på sådanne emner, der foreløbig kun har været drøftet rent præliminært, kan nævnes lovgivningen om konkurs, pant, kommission, husleje, værksleje, læger og tandlæger.

Desuden har man forhandlet om en del andre spørgsmål uden direkte tilknytning til lovgivningen. Således f. eks. udveksling af ministerielle embedsmænd mellem de nordiske lande, udgivelse af en nordisk juridisk årbog på engelsk eller fransk.

Sekretariatene.

Foruden de større samlede lovgivningsspørgsmål, som har været gjort til genstand for drøftelser af samtlige delegerede, navnlig mundtlig på de årlige møder, men også i et vist omfang skriftlig mellem møderne, har sekretærerne haft en meget betydelig korrespondance om konkrete spørgsmål, tilvejebringelse af oplysninger m. v. Sekretærerne har navnlig bistået de forskellige ministerier i de enkelte lande med på en let og hurtig måde at tilvejebringe oplysninger om gældende ret i de andre lande, om hvorvidt der haves nye lovforslag under arbejde, ligesom man har formidlet kontakter mellem embedsmænd i tilsvarende ministerier og styrelser, således at direkte drøftelser om enkeltspørgsmål hurtigt har kunnet komme i stand.

Det ligger i sagens natur, at det vil være umuligt i en oversigt at redegøre for de talrige sager, der i de forløbne år har været behandlet og løst på denne måde.

København, december 1952.

Boas.

Henry Ussing.

Hans Topsøe-Jensen.

IV. Love tilblevet efter

(Love i parentes er

DANMARK	ISLAND
Statsret.	
(Lov 19. 3. 1898 om Erhvervelse og Fortabelse af Indfødsret.)	(Lög 6. 10. 1919 og 15. 6. 1926 um ríkisborgararétt, hversu men fá hann og missa.)
(Lov 18. 4. 1925 om Erhvervelse og Fortabelse af Indfødsret.)	Lög 28. 1. 1935 um ríkisborgararétt, hversu menn fá hann og missa.
Lov 27. 5. 1950 om dansk indfødsret.	_____
Familie- og arveret.	
Lov 30. 6. 1922 om Ægteskabs Indgaaelse og Opløsning,	Lög 27. 6. 1921 um stofnun og slit hjúskapar,
Lov 18. 3. 1925 om Ægteskabets Retsvirkninger.	Lög 20. 6. 1923 um skyldur og réttindi hjóna.
Lov 20. 4. 1926 om Ægtefællers Arveret og uskiftet Bo.	_____
_____	Lög 27. 6. 1921 um afstöðu foreldra til skilgetinna barna.
Lov 30. 6. 1922 om Umyndighed og Værgemaal.	_____
Lov 26. 3. 1923 om Adoption.	_____
Bekendtgørelse 28. 12. 1931 af Konvention mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige angaaende Inddrivelse af Underholdsbidrag.	Auglýsing 28. 12. 1931 um gildistöku sammings milli Danmerku Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar um innheimtu meðlaga.
Bekendtgørelse 28. 12. 1931 af Konvention mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige indeholdende international-privatreklik Bestemmelser om Ægteskab, Adoption og Værgemaal etc.	Auglýsing 28. 12. 1931 um gildistöku sammings milli Danmerku Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar um alþjóðleg einkamála ákvæði varðandi hjúskap, ættleiðingu og lögráð.

nordisk samarbejde.

senere ophævet).

FINLAND

Äktenskapslag 13. 6. 1929.

Lag 18. 12. 1931 om godkännande av den mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige avslutade konventionen angående indrivning av underhållsbidrag etc.

Lag 18. 12. 1931 om godkännande av den mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige avslutade konventionen, innehållande internationellt privaträttsliga bestämmelser om äktenskap, adoption och förmynderskap etc.

NORGE

(Lov 8. 8. 1924 om norsk statsborgerrett.)

Lov 8. 11. 1950 om norsk riksborgarrett.

Lov 31. 5. 1918 om indgaaelse og opløsning av egteskap,
Lov 20. 5. 1927 om ektefellers formuesforhold.

Lov 4. 7. 1927 om uskiftet bo.

Lov 22. 4. 1927 om vergemål for umyndige.

Lov 2. 4. 1917 om adoption.

Lov 19. 6. 1931 om indrivning av underholdsbidrag fastsatt i fremmed stat.

Lov 19. 6. 1931 til gjennomførelse av konvensjon . . . mellem Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige angående visse internasjonale-privatrettslige forhold.

SVERIGE

Statsrätt.

(Lag 1. 10. 1894 om förvärvande och förlust av medborgarerätt.)

(Lag 23. 5. 1924 om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap.)

Lag 22. 6. 1950 om svenskt medborgarskap.

Familje- och arvsrätt.

(Lag 12. 11. 1915 om äktenskaps ingående och upplösning.)
Giftermålsbalk 11. 6. 1920.

Lag 11. 6. 1920 om makes arvsrätt, avlöst genom lag 8. 6. 1928 om arv (2 kap.).

Lag 11. 6. 1920 om barn i äktenskap, nu föräldrabalken 10. 6. 1949.

Lag 27. 6. 1924 om förmynderskap, nu föräldrebalken 10. 6. 1949 (9.—19 kap.).

Lag 14. 6. 1917 om adoption, nu föräldrabalken 10. 6. 1949 (4. kap.).

Lag 29. 5. 1931 om indrivning i Sverige av underhållsbidrag, fastställda i Danmark, Finland, Island eller Norge.

Kungl. förordningen 31. 12. 1931 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, adoption och förmynderskap.

DANMARK

Bekendtgørelse 4. 10. 1935 af Konvention mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Arv og Dødsboskifte.

Obligationsret.

Lov 6. 4. 1906 om Køb.

Lov 22. 12. 1908 om Forældelse af visse Fordringer.

Lov 8. 5. 1917 om Kommission, Handelsagentur og Handelsrejse.

Lov 8. 5. 1917 om Aftaler og andre Retshandler paa Formuerettens Omraade.

Lov 8. 5. 1917 om Køb paa Afbetaling.

Lov 13. 4. 1938 om Gældsbreve.

Søret.

Sølov 1. 4. 1892.

(Sømandslov 1. 5. 1923.)

Lov 27. 3. 1929 om Ændringer i Søloven.

Lov 7. 5. 1937 om Ændringer i Søloven samt Lov s. D. om Gennemførelse af den internationale Konvention af 25. August 1924 om Konnossementer.

Sømandslov 7. 6. 1952.

ISLAND

Auglýsing 1. 7. 1935 um gildistöku samnings milli Danmerkur Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar um erfðir og skipti á dánar búum.

(Almena viðskiptalög 11. 7. 1911.)

Lög 19. 6. 1922 um lausafjárkaup.

Lög 20. 10. 1905 um fyrning skulda og annara kröfuréttinda.

Lög 1. 2. 1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga.

Siglingalög 30. 11. 1914 með breytingu og viðauka 1. 2. 1936.

Lög 2. 11. 1914 um sjóvátrygging. (Sjöforsikring).

Sjómannalög 19. 5. 1930.

FINLAND

Lag 31. 5. 1935 om godkännande av den mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige avslutade konventionen om arv, testamente och boutredning etc.

————

————

————

Lag 13. 6. 1929 om rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

————

Lag 31. 7. 1947 om skuldebrev.

Lag 31. 7. 1947 om gåvoutfästelser.

————

Sjömanslag 8. 3. 1924.

(Lag 20. 2. 1931 om redares svarlighet och om sjöpanträtt).

Sjölag 9. 6. 1939 samt lag 6. 1939 i anledning av Finlands tillträde till 1924 års internationella konvention rörande konnossement.

————

————

NORGE

Lov 16. 3. 1934 om tillegg til lovgivningen om arv og skifte.

Lov 24. 5. 1907 om kjøb.

Lov 27. 7. 1896 om Forældelse af Fordringer.

Lov 30. 6. 1916 om kommission, handelsagentur og handelsreisende.

Lov 31. 5. 1918 om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer.

Lov 21. 7. 1916 om kjøp paa avbetaling.

Lov 17. 2. 1939 om gjeldsbrev.

————

Lov 20. 7. 1893 om Sjøfarten.

Sjømannslov 16. 2. 1923.

Lov 31. 5. 1929 om forandringer i lov om sjøfarten.

Lov 4. 2. 1938 om forandring i lov om sjøfarten etc. samt lov 4. 2. 1938 om gjennomføring av den internasjonale konvensjon om konnossementer av 25 august 1924.

(Lov 10. 3. 1939 om arbeidstiden på skip.)

————

SVERIGE

Lag 1. 3. 1935 om dödsbo efter dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare, som hade hemvist här i riket, m. m., lag s. d. om kvarlåtenskap efter den som hade hemvist i Danmark, Finland, Island eller Norge samt lag s. d. om tillsyn i vissa fall å oskiftat dödsbo efter medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge.

Obligationsrätt.

Lag 20. 6. 1905 om köp och byte va lös egendom.

————

Lag 18. 4. 1914 om kommission, handelsagentur och handelsresande.

Lag 11. 6. 1915 om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område.

Lag 11. 6. 1915 om avbetalningsköp.

Lag 27. 3. 1936 om skuldebrev.

Lag 27. 3. 1936 angående vissa utfästelser om gåva.

Sjörätt.

Sjölag 12. 6. 1891.

(Sjömanslag 15. 6. 1922.)

Lag 18. 5. 1928 om ändring i vissa delar av sjölagen.

Lag 5. 6. 1936 om ändring i vissa delar av sjölagen samt lag s. d. i anledning av Sveriges tillträde till 1924 års internationella konvention rörande konnossement.

Lag 30. 9. 1938 om sjöarbetstid.

Sjömanslag 30. 6. 1952.

Speciel privatret.

(Veksellov 7. 5. 1880.)

Lov 11. 4. 1890 om Varemærker,
afløst af Lov 7. 4. 1936.Lov 1. 3. 1889 om Handels-
registre, Firma og Prokura.(Lov 23. 4. 1897 om Checks og
andre Sigtanvisninger.)(Lov 19. 12. 1902 om Forfatter-
og Kunstnerret.)(Lov 29. 3. 1904 om Livsforsik-
ringsvirksomhed.)

Lov 1. 5. 1923 om Luftfart.

Lov 15. 4. 1930 om Forsikrings-
aftaler.

Vexellov 23. 3. 1932.

Checklov 23. 3. 1932.

Lov 7. 5. 1937 om Befordring
med Luftfartøj.

(Vixillög fyrir Ísland 13. 1. 1882.)

Lög 13. 11. 1903 um vörumerki.

Lög 13. 11. 1903 um verzlanskrár, firmu og prókúruumboð.

(Lög 8. 11. 1901 um tékk-ávisanir.)

Lög 20. 10. 1905 um rithöfundarétt og prentrétt með breytingum
og viðauka 9. 12. 1941 og 14. 4. 1943.

Lög 14. 6. 1929 um loftferðir.

Vixillög 19. 6. 1933.

Lög 19. 6. 1933 um tékka.

Speciell privaträtt.

————	(Lov om vexler 7. 5. 1880.)	(Växellag 7. 5. 1880.)
————	Lov 26. 5. 1884 om Beskyttelse for Varemærker, avløst av lov 2. 7. 1910 om varemerker og om utilbørlige varekjendetegn og forretningsnavn (ikke istandbragt ved nordiskt samarbeite).	Lag 5. 7. 1884 om skydd för varumärken, ändrad bl. a. genom lag 23. 3. 1934.
————	Lov 17. 5. 1890 om Handelsregistre, Firma og Prokura.	Lag 13. 7. 1887 angående handelsregister, firma och prokura.
————	(Lov 3. 8. 1897 om visse Anvisninger [Checks].)	(Checklag 24. 3. 1898.)
————	(Lov 4. 7. 1893 om Forfatterret og Kunstnerret.)	————
————	Lov 29. 7. 1911 om forsikrings-selskaper.	(Lag 24. 7. 1903 om försäkringsrörelse.)
Lag 25. 5. 1923 om luftfart.	Lov 7. 12. 1923 om luftfart.	Kungl. förordningen 26. 5. 1922 om luftfart samt lag s. d. angående ansvarighet för skada i följd av luftfart.
Lag 12. 5. 1933 om försäkrings-avtal.	Lov 6. 6. 1930 om forsikrings-avtaler.	Lag 8. 4. 1927 om försäkrings-avtal.
————	————	Lag 21. 5. 1931 om upplagshus och upplagsbevis.
Växellag 14. 7. 1932.	Lov 27. 5. 1932 om veksler.	Växellag 13. 5. 1932.
Checklag 14. 7. 1932.	Lov 27. 5. 1932 om chekker.	Checklag 13. 5. 1932.
Lag 3. 7. 1937 om befordran med luftfartstyg.	Lov 12. 6. 1936 om befordring med luftfartøier.	Lag 5. 3. 1937 om befordran med luftfartstyg.
Lag 7. 5. 1943 om patent.	————	Lag 22. 6. 1944 om ändring i förord. 16. 5. 1884 ang. patent.

Processret.

(Lov 19. 2. 1861 om Fuldbyrdelse af Domme og Kendelser, afsagte i Sverige.)

Bekendtgørelse 10. 5. 1933 af Konvention mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Anerkendelse og Fuldbyrdelse af Domme.

Bekendtgørelse 1. 9. 1934 af Konvention mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Konkurs.

Lov 21. 12. 1938 om Frihed for Arrest og Forbud med Hensyn til Luftfartøjer.

Lov 16. 5. 1950 om fremmede Statsskibe m. v.

Anordning 12. 8. 1948 om Anerkendelse og Fuldbyrdelse af Domme i Straffesager, afsagt i Danmark, Norge eller Sverige.

Strafferet.

Auglýsing 11. 4. 1933 um gildistöku samnings milli Danmerku Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar um viðurkenning dóma og fullnægju þeirra.

Auglýsing 18. 7. 1934 um gildistöku samnings milli Danmerku Finnlands, Íslands, Noregs og Svíþjóðar um gjaldprotaskipti.

—
Lag 13. 5. 1932 om godkännande av den ... mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige avslutade konventionen om erkännande och verkställighet av domar.

Lag 18. 5. 1934 om godkännande och verkställighet av den ... mellan Finland, Danmark, Island, Norge och Sverige avslutade konventionen angående konkurs.

—

—

—

—

—
Lov 10. 6. 1932 om forandringer i tvistemålsloven (se §§ 167 og 168) samt lov 10. 6. 1932 om forandringer i tvangsfullbyrdelsesloven (se §§ 3, 27, 29 og 30).

Lov 19. 5. 1933 om forandringer i konkurslovgivningen.

Lov 20. 5. 1939 om arrestfrihet m. v. for luftfartøyer.

Lov 17. 3. 1939 om enkelte bestemmelser om fremmede statsskip m. v.

Lov 14. 5. 1948 om når visse utlendske domar i straffesaker er bindande og kan fullførast o. a.

Lov 11. 5. 1951 om endringer i borganlig straffelov 22. 5. 1902.

Processrätt.

(Kungl. förordningen 15. 6. 1861 om verkställighet i Sverige av domar och utslag, meddelade av domstol i Konungariket Danmark.)

Lag 2. 12. 1932 om erkännande och verkställighet av dom, som meddelats i Danmark, Finland, Island eller Norge.

Lag 6. 4. 1934 med bestämmelser om konkurs, som omfatter egendom i Danmark, Finland, Island eller Norge, lag s. d. om verkan av konkurs, som inträffat i Danmark, Finland, Island eller Norge samt lag s. d. om erkännande och verkställighet av vissa, i anledning av konkurs meddelade utländska domar.

Lag 4. 1. 1939 om frihet från kvarstad och skingsringsförbud för vissa luftfartyg.

Lag 17. 6. 1938 med vissa bestämmelser om främmande statsfartyg m. m.

Lag 17. 12. 1948 om erkännande och verkställighet i vissa fall av dom, som i brottmål meddelats i Danmark eller Norge.

Straffrätt.

Lag 12. 6. 1942 om ändring i vissa delar av strafflagen.

BETÆNKNINGER

	sp.
Betænkninger vedrørende kulturelt samarbejde	1125
Betænkninger vedrørende økonomisk og trafikalt samarbejde	1145
Betænkninger vedrørende socialpolitisk samarbejde	1169
Betænkninger vedrørende samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål	1185
Betænkning vedrørende Nordisk Råds forretningsorden	1197

**Komiteernes betænkninger vedrørende
sagerne nr. 2—27**

	sp.
Kulturkomiteens betænkninger	1125
Den økonomiske komités betænkninger	1145
Socialpolitisk komités betænkninger	1169
Den juridiske komités betænkninger	1185

Kulturkomiteens betænkning nr. 1

i anledning af

Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergikommission (sag nr. 20).

Til kulturkomiteen er henvist beretning angående udvalget vedrørende rapportererne fra FN's atomenergikommission.

I komiteens behandling af denne sag har følgende komitémedlemmer deltaget:

Jörundur Brynjólfsson, Island,
Marius Buhl, Danmark,
Chr. Christiansen, Danmark, parlamentarisk sekretær,
Hambro, Norge,
Hegna, Norge,
H. Johnsen, Norge,
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark,
Jakob Lothe, Norge, næstformand,
Ohlon, Sverige,
Karl Olsen, Danmark,
Sjödahl, Sverige,
Wallentheim, Sverige, formand, og
Werner, Sverige.

Komiteen (samtlige ovennævnte komitémedlemmer) *indstiller* til rådet at tage denne beretning til efterretning.

København, den 17. februar 1953.

Adolf Wallentheim,
komitéformand.

Kulturkomiteens betænkning nr. 2

i anledning af

Forslag angående undersøgelse af mulighederne for at udgive en nordisk parlamentarisk bulletin (sag nr. 4).

Til Kulturkomitéen er henvist forslag sak nr. 4. I forslaget, som er stillet av *Rolf Edberg*, *Nils Hønsvald*, *Bent Røiseland* og *Adolf Wallentheim* og tiltrådt av *Axel M. Bjerre*, *Chr. Christiansen*, *Bertel Dahlgaard* og *Einar P. Foss*, henstilles at medlemsstatenes regjeringer i kontakt med Finlands regjering opptar til undersøkelse mulighetene for å utgi en nordisk parlamentarisk bulletin.

I Komitéens behandling av denne sak har følgende komitémedlemmer tatt del:

Jörundur Brynjólfsson, Island,
Marius Buhl, Danmark,
Chr. Christiansen, Danmark, parlamentarisk sekretær,
Hambro, Norge,
Hegna, Norge, rapportør,
H. Johnsen, Norge,
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark,
Jakob Lothe, Norge, næstformand,
Ohlon, Sverige,
Karl Olsen, Danmark,
Sjödahl, Sverige,
Wallentheim, Sverige, formand, og
Werner, Sverige.

Dessuten har *Rolf Edberg* vært hørt som forslagsstiller. Som rapportør er valgt *Trond Hegna*.

I motiveringen for forslaget blir det påpekt at den kontakt som skapes mellom nordiske parlamentsmedlemmer gjennom Det nordiske råd i første rekke er begrenset til rådets egne medlemmer under dets møter. Det skulle bidra til å skape et bredere grunnlag for denne kontakt om man kunne ha et bindeledd mellom de nordiske parlamenter i form av en periodisk publikasjon som gjennom referater og oversikter ga alle parlamentsmedlemmer løpende orientering om parlamentenes

og rådets arbeid. Motiveringen understreker videre at en slik publikasjon også ville være av betydning for pressen i dens behandling av politiske spørsmål i Norden og også i noen utstrekning for den politisk interesserte almenhet, som burde få anledning til å erverve publikasjonen ved abonnement. Forslagsstillerne antyder at publikasjonen i tilfelle kunne utformes og redigeres av Det nordiske råds sekretariat, hvis et permanent sådant opprettes. Videre at den om mulig burde omfatte også viktigere saker, debatter og beslutninger i Finlands riksdag.

Nærværende Kulturkomité henviser for øvrig til forslaget med dets motivering.

I Kulturkomitéen har den tanke som legges til grunn for forslaget funnet alminnelig tilslutning. Det kan ikke være noen tvil om at en nærmere kontakt mellom de nordiske parlamenter har meget stor betydning for det nordiske samarbeide og at det er naturlig og riktig at dette arbeid tas opp av Det nordiske råd. Det er også enighet om at nye former for publikasjonsvirksomhet med dette for øye kan være et egnet middel til å fremme et slikt formål.

Forslagsstillerne antyder fjortendaglig eller månedlig utgivelse under parlamentenes sesjon. I Komitéen har også kvartalsvis utgivelse vært antydnet, i så tilfelle regelmessig også utenfor parlamentenes sesjon. Det vil ha betydning for omkostningene ved utgivelsen, som dog neppe under noe alternativ blir så store at de bør stille seg hindrende hvis man finner en utgivelsesform som for øvrig er tilfredsstillende. Utgivelsen kunne i tilfelle muligens besørages av de fire lands generalsekretærer.

Under Komitéens drøftelser har enkelte komitémedlemmer gjort gjeldende at utgivelse av en nordisk parlamentarisk bulletin som foreslått vil møte betydelige praktiske vanskeligheter. Redigeringen av oversikter, og især av debatt-utdrag, stiller meget store krav til dem som skal forestå dette arbeid. Videre synes det sannsynlig at man ikke kan regne med noen stor interesse for en slik bulletin utenfor de aktive politikeres krets. Under Komitéens drøftelser er i denne sammenheng reist spørsmålet om man ikke kunne tjene meget av det samme formål ved utgivelse af en regelmessig publikasjon av nærmest registermessig karakter, som i kort, konsentrert form ga en fortegnelse over de saker som de enkelte nordiske parlamenter hadde behandlet og som kunne tenkes å være av interesse for parlamentarikere i andre nordiske land. Hvis man samtidig kunne gjøre det mulig for de enkelte lands parlamentarikere ved henvendelse til sitt eget parlaments sekretariat eller hovedkontor å erverve proposisjoner, komitéinnstillinger og debatter fra saksbehandling som måtte interessere dem i et av de øvrige land, ville det formål som forslagsstillerne har hatt for øye i en viss utstrekning kunne tilgodeses.

Under diskusjonen innenfor Komitéen har det vært fremført forslag om at det gjennomføres en utveksling av utdrag av parlamentenes forhandlinger og vedtak. Dette spørsmål finner Komitéen må kunne løses ved direkte samarbeid mellom de nordiske lands parlamenter.

Komitéen finner at den ikke på det nåværende stadium vil ta noe definitivt

standpunkt til hvilken fremgangsmåte mest hensiktsmessig kan anbefales for å fremme det nevnte formål. Komitéen finner imidlertid at formålet bør fremmes ved at de forskjellige muligheter utredes, og Komitéen fremsetter forslag om å anbefale dette. Komitéen anser det av betydning at de som skal foreta utredningen ikke gjennom vedtaket blir for sterkt bundet, men kan stå mest mulig fritt, idet det må være forutsetningen at såvel herr *Edberg* m. fl.s forslag som andre alternativer opptas til utredning.

Komitéen *innstiller* at Det nordiske råd antar følgende henstilling:

„Det nordiske råd som finner det av betydning at rådets arbeid forankres i et utbredt kjennskap til den virksomhet som foregår i rådet og i øket kjennskap innen de enkelte land til de spørsmål som behandles i de øvrige nordiske parlamenter,

henstiller til medlemsstatenes regjeringer — i tilfelle i kontakt med Finlands regjering — å la utrede de nærmere muligheter for utgivelse av en nordisk parlamentarisk publikasjon som kan tjene dette formål.“

København, den 17. februar 1953.

Adolf Wallentheim,
komitéformand.

Kulturkomiteens betænkning nr. 3

i anledning af

**Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område (sag nr. 13),
Beretning fra Den nordiske Kulturkommission (sag nr. 8),
Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov (sag nr. 2) og Forslag angående nordisk samarbejde om udbygning af videnskabelige institutioner (ad sag nr. 2).**

Till kulturkommittén har från Nordiska rådets plenarförsamling hänskjutits *dels* Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område, sag nr. 13, avgiven av det danska utrikesdepartementet, *dels* Beretning fra Den nordiske Kulturkommission, sag nr. 8, utarbetad av Kulturkommissionens generalsekretariat, *dels* Forslag angående forsknings-, undersøgelses-, undervisnings- og lignende institutioner for fælles nordiske behov, sag nr. 2, framställd av *Nils Herlitz*, biträdd av *Marius Buhl*, *Chr. Christiansen*, *Erik Fast*, *Jørgen Jørgensen* (Lejre), *Sven Em. Ohlon*, *Karl Olsen* og *Adolf Wallentheim*, *dels ock* Forslag angående nordisk samarbejde om udbygning af videnskabelige institutioner, ad sag nr. 2, utarbetad av den norska regeringen.

I kommitténs behandling av dessa frågor ha samtliga kommittémedlemmar deltagit, nämligen:

Jörundur Brynjólfsson, Island,
Marius Buhl, Danmark,
Chr. Christiansen, Danmark, parlamentarisk sekretær,
Hambro, Norge,
Hegna, Norge,
H. Johnsen, Norge,
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark,
Jakob Lothe, Norge, næstformand,
Ohlon, Sverige,

Karl Olsen, Danmark,
Sjödahl, Sverige,
Wallentheim, Sverige, formand og rapportør, og
Werner, Sverige,

samt som regeringsrepresentant undervisningsminister *Flemming Hvidberg*, Danmark. I förhandlingarna ha dessutom deltagit förslagsställaren *Nils Herlitz*, Sverige, generalsekretær i Nordisk kulturkommission, fröken *Helene Andersen*, Norge, departementschef *A. Michelsen*, Danmark, och statssekretær *H. Sivertsen*, Norge. Till rapportör har utsetts *Adolf Wallentheim*.

Samtliga omnämnda frågor beröra varandra så nära, att kulturkommittén icke ansett lämpligt att avgiva utlåtande över var och en av dem. Kommittén har i stället beslutat sammanfatta sina synpunkter i ett enda utlåtande och får i anslutning till denna sin uppfattning anföra följande.

Det nordiska samarbetet på det kulturella området har under senare år visat en kontinuerlig utveckling å nya intressområden. Detta gäller såväl den av regeringarna direkt och den genom Nordiska kulturkommissionen och andra statliga institutioner ledda verksamheten som de på olika avsnitt arbetande frivilliga organisationerna, exempelvis föreningarna Norden och folkbildningsorganisationerna. Kommittén ger sitt oförbehållsamma erkännande åt de betydelsefulla och i åtskilliga avseenden banbrytande insatser som här gjorts.

Kommittén utgår ifrån att det genom olika organisationer på frivillighetens grund inledda samarbetet, som redan visat sig ge goda resultat, skall fortsätta och än mer fördjupas. Tillkomsten av Nordiska rådet eller ett fortsatt utbyggande av det mellan regeringarna direkt inledda samarbetet minskar icke betydelsen av de frivilliga insatserna från organisationernas sida; snarare kan värdet av dessa insatser väntas öka.

Kommittén noterar vidare med tillfredsställelse, att den Nordiska kulturkommissionen nu närmast synes inrikta sitt arbete på en allmän kartläggning af det kulturella samarbetet i Norden. Kommittén förväntar att, så fort materialet härom föreligger i bearbetat skick, det skall bli möjligt att klarlägga både vilka uppgifter som här möter i största allmänhet och på vilka uppgifter ansträngningarna i första hand bör inriktas för att åstadkomma sådana konkreta lösningar, som på olika områden kunna vara till gagn för gemensamma nordiska intressen.

Kommittén kommer emellertid här direkt in på frågan hur det fortsatta utredningsarbetet bör bedrivas. Kommittén kan i det sammanhanget icke underlåta att som sin mening framhålla, att sedan Nordiska rådet tillskapats det fortsatta utredningsarbetet synes åtminstone delvis böra givas andra former än tidigare. Det förefaller då kommittén ganska naturligt om Nordiska rådet helst redan på ett förberedande stadium finge en mera direkt kontakt med detta arbete.

Vissa skäl talar därför onekligen för det i sag nr. 2 av *Nils Herlitz* framförda yrkandet, att Nordiska rådet skulle uppdraga åt ett rådets utskott att här be-

driva vissa undersökningsarbeten och framkomma med förslag till rådets ordinarie session 1954. Därigenom skulle rådet direkt kopplas in på de utredningsarbeten som äro önskvärda med tanke på det fortsatta kulturella samarbetet i Norden.

Å andra sidan synes det kommittén obestriddigt, att om Nordiska rådet antingen genom ett inom rådet tillsatt utskott eller genom sitt sekretariat skulle komma att syssla med utredningsarbeten, som tillkommer redan nu befintliga organisationer i samarbete med respektive länders regeringar, ett dubbelarbete skulle kunna uppstå. Regeringarnas prövnings- och initiativrätt skulle måhända kunna utsättas för vissa påfrestningar. Kommittén delar därjämte den av norska regeringen framförda uppfattningen att det Nordiska rådet bör stödja och uppmuntra varje positivt initiativ i syfte att främja det nordiska samarbetet på skilda områden och bara ingripa vid de tillfällen då detta synes nödvändigt eller önskvärt. Kommittén anser sig av dessa skäl icke kunna biträda förslaget från *Nils Herlitz* om tillsättandet av ett särskilt utskott utan rekommenderar i stället det av norska regeringen framlagda alternativa förslaget.

Då kommittén sålunda ansluter sig till det norska förslaget, sker detta dock under den uttryckliga förutsättningen att det planerade samarbetet icke begränsas allenast till ett utbyggande av redan nu bestående vetenskapliga institutioner. Möjligheter måste finnas att vidga samarbetet därutöver och även till områden, som ligga utanför de i vanlig mening direkt vetenskapliga. Kommittén vill här peka på den grundläggande undervisningen och medborgarfostran i våra allmänna skolor och på det frivilliga folkbildningsarbetet.

Kommittén anser, att även om en utvidgning av här ifrågavarande samarbete understundom måste anstå, får sådana uppskov betraktas endast som mer eller mindre temporära. Nordiska kulturkommissionen måste utveckla en verklig aktivitet och icke bara begränsa sig till att bli en rådgivande instans. Icke minst ur regeringarnas synpunkt måste en sådan ökad aktivitet vara av den allra största betydelse för uppdragande av huvudlinjerna för kulturpolitiken i varje särskilt land. En allmän undersökning av vad man i stort kan och bör göra måste följas av successivt framförda förslag om vad som vid varje tidpunkt ur ekonomiska och andra synpunkter kan vara möjligt och önskvärt att genomföra.

Kommittén anser stora möjligheter föreligga att finna de lämpliga formerna för att nå fram till den önskvärda fortlöpande kontakten mellan Nordiska rådet å ena sidan och Nordiska kulturkommissionen å den andra redan på utredningsstadiet och vill i detta hänseende peka bl. a. på nedan nämnda möjligheter.

Kommittén utgår därvid ifrån att den Nordiska kulturkommissionen alltjämt skall bestå och att medlemmarna i densamma i fortsättningen som hittills kommer att utses av regeringarna i respektive länder och att kommissionen alltjämt skall stå i direkt kontakt med dessa. Kontakten mellan Kulturkommissionen och Nordiska rådet skulle kunna skapas därigenom att i kommissionen insättes medlemmar av respektive länders parlament, som tillika äro medlemmar av Nordiska

rådet. Självklart är att Kulturkommissionen måste erhålla en för hela kulturlivet verkligt representativ karaktär utan att därigenom antalet ledamöter blir för stort. Olika sätt att lösa detta problem kan självfallet tänkas, exempelvis genom uppdelning av kommissionen i sektioner. Under alla omständigheter måste en kommission av sådan art ha möjligheter att allt efter behovet och arten av uppkommande frågor anlita experter och annan sakkunskap utanför sin egen krets.

Kommittén anser sig ännu en gång rent sammanfattningsvis böra understryka att samtidigt som en allmän översikt göres över det samarbetsbehov och de samarbetsmöjligheter, som föreligger, bör strävandena så kraftigt som möjligt inriktas på vissa konkreta arbetsuppgifter, där vid varje tidpunkt aktuella frågor skjuts i förgrunden.

Kommittén vill också understryka att ökade anslag bör upptagas i de olika ländernas budgeter för tillgodoseendet såväl av de ökade utredningsuppgifter här möter som för vidtagandet av direkta åtgärder för närmare utformning av samarbetet. Utan att ökade anslag beviljas av respektive parlament torde det icke vara möjligt att göra några mera betydelsefulla insatser.

I anledning av de redogörelser och förslag som lämnats får kommittén *föreslå* Nordiska rådet

I.

att redogörelserna (sag nr. 8 och sag nr. 13) läggas till handlingarna,
og

II.

„att rekommendera medlemsstaternas regeringar att

- a) överväga hur en effektivisering av den Nordiska kulturkommissionens arbete bör ske under hänsynstagande till de förhållanden som tillkomsten av det Nordiska rådet medfört;
- b) bemyndiga Nordiska kulturkommissionen att om möjligt i god tid före Nordiska rådets session 1954 verkställa den översyn, som omnämnes i det av *Nils Herlitz* framförda förslaget;
- c) i enlighet med den norska regeringens förslag utse sakkunniga, som kan fungera som en rådgivande instans i fråga om utbyggandet av vetenskapliga institutioner i de nordiska länderna;
- d) lämna nationella språknämnder det stöd som behövs för öppnande av möjligheter till ett verkligt samarbete dem emellan;
- e) fortsätta redan påbörjade undersökningar och utforma förslag i syfte att ge kurser och tentamina vid universitet och högskolor inom medlemsstaterna allmän nordisk giltighet samt främja utbytet av universitetslärare till att äga rum för längre tidsperioder, helst under en termin;

- f) undersöka frågan om nordiska folkhögskolor och framlägga förslag i ärendet samt i övrigt främja ett vidgat samarbete beträffande folkhögskolor och frivilligt bildningsarbete;
- g) för främjandet av fiskeribiologiska forskningar liksom även djuphavsforskningen utbygga samarbetet de nordiska länderna emellan såväl när det gäller utrustandet av eventuella vetenskapliga expeditioner som vid bearbetningen av det därvid samlade materialet;
- h) låta utreda frågan om vilka kunskaper om de nordiska länderna, som bör krävas i olika skolformer; söka effektivisera skolornas insats, när det gäller undervisningen i de nordiska ländernas samhällsförhållanden, språk och kulturutveckling samt tillse att en sådan granskning av läro- och läseböcker i historia och geografi äger rum, att de strävanden som genom föreningarna Norden vidtagits för att aflägsna förklenande och vilseledande uppgifter om andra folk bli beaktade.“

København, den 18. februar 1953.

Adolf Wallentheim,
komitéformand.

Den økonomiske komité's betænkning nr. 1

i anledning af

Forslag angående udredning af spørgsmålet om en nordisk post-, telegram- og telefonunion (sag nr. 6) og Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion (sag nr. 18).

I forslaget, som er stillet af *Rolf Edberg*, *Erik Fast* og *Rakel Seweriin* og tiltrådt af *Chr. Christiansen*, *Bertel Dahlgaard*, *Niels Elgaard* og *Einar P. Foss*, stilles forslag om, at Nordisk Råd henstiller til medlemsstaternes regeringer på hensigtsmæssig måde at lade udrede spørgsmålet om mulighederne for at oprette en nordisk post-, telegram- og telefonunion, baseret, forsåvidt angår postforsendelser og telegrammer, på princippet om, at de gældende indenrigstakster skal udstrækkes til at omfatte hele det nordiske område, og, forsåvidt angår telefonkommunikationerne, på fælles zoneberegninger, samt henstiller til medlemsstaternes regeringer at søge kontakt med Finlands regering for at erfare, om den har interesse i at medvirke til en sådan udredning.

Komiteens behandling af denne sag har også omfattet sag nr. 18, Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion.

Følgende medlemmer har medvirket:

Bertel Dahlgaard, Danmark, formand,
Edberg, Sverige, rapportør,
Elgaard, Danmark,
Foss, Danmark,
Gerhardsen, Norge,
H. C. Hansen, Danmark,
Holm, Norge, parlamentarisk sekretær,
Gísli Jónsson, Island,
Finn Moe, Norge,

Røiseland, Norge,
F. Severin, Sverige, næstformand,
Skoglund, Sverige, og
Svensson, Sverige.

Som regeringsrepræsentanter har i komiteens behandling af sagerne deltaget minister for offentlige arbejder *Jørgen Jørgensen* (Ullerup), Danmark, statsråd *Hjalmar Nilson*, Sverige, samferdselsminister *Jakob Pettersen*, Norge, og utrikesminister *Östen Undén*, Sverige. Komiteen har desuden som sagkyndig hørt generaldirektør for det danske post- og telegrafvæsen *K. J. Jensen*.

Som et resultat af sine overvejelser ønsker komiteen at udtale sig for yderligere fremme af det nordiske samarbejde på post-, telegraf- og telefonvæsenets område, der som hidtil også bør omfatte Finland. Efter komiteens mening bør regeringerne som et led i bestræbelserne på at fremme dette samarbejde lade udrede spørgsmålet om, hvilke praktiske og økonomiske muligheder der findes for en ordning, hvorefter de enkelte nordiske landes indenrigstakster for post- og telegramsbesørgelse udstrækkes til at gælde også besørgelse af post og telegrammer til de andre nordiske lande, og således at de internordiske telefonkommunikationer baseres på fælles zoneberegninger.

Komiteen har særlig haft opmærksomheden henledt på, at en ordning, hvorefter de enkelte landes indenrigstakster for alle brevforsendelser kommer til at gælde også breve til de andre nordiske lande, synes moden til en hurtig gennemførelse.

Det samme vil formentlig være tilfældet med en ordning, der fastsætter særlige teletakster for pressemeddelelser mellem de nordiske lande. Der ville herved skabes forudsætnig for en intensivering af den internordiske nyhedsudveksling.

Det ville være ønskeligt, om sagen kunne fremmes så meget, at den kunne gøres til genstand for drøftelser på de nordiske post- og telegrafmøder, som er planlagt til afholdelse i løbet af 1953.

Gísli Jónsson, Island, har ønsket at fremhæve, at på grund af Islands beliggenhed, og fordi udgifterne til post-, telegram- og telefonbesørgelse fra Island til de tre andre nordiske lande er op til 40 pct. af hele udgiften ved post-, telegram- og telefonforbindelsen med udlandet, hvorimod de tilsvarende udgifter for de andre tre landes forbindelse med Island kun udgør 1 pct. af deres totale udgift, må Island forbeholde sig at undlade at gå med til enhver ordning, som medfører mere ugunstige takster for Island end dem, landet har opnået ved de gældende aftaler mellem de nordiske lande.

På grundlag af ovenstående *indstiller* komiteen,

I.

at rådet vedtager følgende rekommandation:

„Nordisk Råd henstiller til medlemsstaternes regeringer i kontakt med Finlands regering at søge samarbejdet mellem de nordiske lande på post-, telegraf- og telefonvæsenets område yderligere fremmet.

Rådet henstiller endvidere, at regeringerne lader udrede spørgsmålet om de praktiske og økonomiske muligheder for en ordning, hvorefter de enkelte landes indenrigstakster for post- og telegrambesørgelse kommer til at gælde også for post og telegrammer til de andre nordiske lande, og hvorefter telefontrafikken indenfor det nordiske område baseres på ensartede zoneberegninger. Denne udredning ville efter rådets opfattelse mest hensigtsmæssigt kunne foretages af den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel.“,

og

II.

at ovennævnte beretning tages til efterretning.

København, den 17. februar 1953.

Bertel Dahlgaard,
komitéformand.

Den økonomiske komité's betænkning nr. 2

i anledning af

Forslag angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund (sag nr. 5).

I forslaget, som er stillet af *Allan Vougt* og tiltrådt af *Bertel Dahlgaard*, *Niels Elgaard*, *Einar P. Foss* og *Hans Hedtoft*, stilles forslag om, at Nordisk Råd optager spørgsmålet om en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund til behandling, og at rådet udtaler sig for en udredning herom.

I komiteen har medvirket følgende medlemmer:

Bertel Dahlgaard, Danmark, formand,
Edberg, Sverige,
Elgaard, Danmark,
Foss, Danmark, rapportør,
Gerhardsen, Norge
H. C. Hansen, Danmark,
Holm, Norge, parlamentarisk sekretær,
Gísli Jónsson, Island,
Finn Moe, Norge,
Røiseland, Norge,
F. Severin, Sverige, næstformand,
Skoglund, Sverige, og
Svensson, Sverige.

Som regeringsrepræsentanter har deltaget minister for offentlige arbejder *Jørgen Jørgensen* (Ullerup), Danmark, statsråd *Hjalmar Nilson*, Sverige, samferdselsminister *Jakob Pettersen*, Norge, og utrikesminister *Östen Undén*, Sverige. Komiteen har desuden som sagkyndig hørt generaldirektør for de danske statsbaner *E. Terkelsen*.

Der har mellem de danske og svenske repræsentanter været enighed om, at en fast forbindelse mellem de to lande sikkert før eller senere vil blive en kendsgerning; der er dog også enighed om, at planerne om projektets udførelse under alle omstæn-

digheder kræver længere tids dybtgående undersøgelse, og at spørgsmålet om deres virkeliggørelse derfor endnu ikke er aktuelt.

Under disse omstændigheder må de danske og svenske repræsentanter i komiteen mene, at den nærmeste tid bør benyttes til på grundlag af drøftelser mellem de to regeringer at foretage forberedende undersøgelser af de almindelige økonomiske og trafikale forudsætninger, idet det står repræsentanterne klart, at der i så henseende foreligger betydende problemer, der må klarlægges, herunder f. eks. spørgsmålet om den videre trafikale forbindelse fra Sjælland til kontinentet, de to landes lokale trafikplaner set i relation til forbindelsens placering, byggeomkostningernes fordeling og formen for den fornødne kapital tilvejebringelse m. v.

På grundlag af ovenstående *indstiller* komiteens danske og svenske medlemmer følgende rekommandation til vedtagelse i rådet:

„Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Sverige og Danmark, at de på grundlag af fælles drøftelser foranlediger forberedende undersøgelser foretaget til belysning af de almindelige økonomiske og trafikale forudsætninger for bygningen af bro eller tunnel mellem Sverige og Danmark i Øresund.“

København, den 18. februar 1953.

Bertel Dahlgaard,
komitéformand.

Den økonomiske komité's betænkning nr. 3

i anledning af

Redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945 (sag nr. 12) og Beretning fra Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde (sag nr. 9).

Komiteen har drøftet såvel den af Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde til Nordisk Råd afgivne beretning, sag nr. 9, som den af det norske udenrigsministerium til rådet givne redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945, sag nr. 12.

Følgende medlemmer af komiteen har medvirket ved sagernes behandling:

Bertel Dahlgaard, Danmark, formand og rapportør,
Edberg, Sverige,
Elgaard, Danmark,
Foss, Danmark,
Gerhardsen, Norge,
H. C. Hansen, Danmark,
Holm, Norge, parlamentarisk sekretær,
Gísli Jónsson, Island,
Finn Moe, Norge,
Røiseland, Norge,
F. Severin, Sverige, næstformand,
Skoglund, Sverige, og
Svensson, Sverige.

I komiteens drøftelser har desuden deltaget samferdselsminister *Jakob Pettersen*, Norge, og utrikesminister *Östen Undén*, Sverige. Komiteen har hørt udtalelser af kontorsjef *O. Gjelsvik*, Norge, der er medlem af Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde, og af ekspeditionssekretær *P. Gersmann*, Danmark, der er sekretær ved udvalget.

Som et resultat af sine overvejelser *indstiller* komiteen, at rådet

I.

vedtager følgende henstilling:

„I tilknytning til de redegørelser, der foreligger for Nordisk Råd vedrørende de af det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde foretagne undersøgelser, udtaler rådet sin forvisning om, at et nærmere økonomisk samarbejde mellem de nordiske lande indebærer muligheder for en styrkelse af de nordiske landes økonomi.

Rådet er imidlertid fuldt opmærksom på, at de hidtil foretagne undersøgelser viser, at et sådant samarbejde støder på en række komplicerede problemer særlig af handelspolitisk og produktionsmæssig karakter, og at derfor enhver forandring må foregå på grundlag af indgående undersøgelser, og således at de forandringer, der tilstræbes, må tilsigte at blive til fordel for samtlige lande.

Rådet henstiller til regeringerne at anmode det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde om at *fuldføre* sine undersøgelser, og såsnart forholdene tillader det, eventuelt inden årets udgang, at fremlægge en rapport til regeringerne med en redegørelse for resultaterne og med udvalgets konklusioner.

Rådet vil i denne forbindelse pege på betydningen af, at det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde i de sidste år har arbejdet i kontakt med de nordiske landes erhvervsliv, hvilket har bidraget til en øget forståelse af samarbejdets værdi. Rådet vil endvidere pege på, at de branchemæssige undersøgelser, som er iværksat, har vist, at et samarbejde for flere grene af erhvervslivet kan bringe fordele.

Rådet forudsætter, at regeringerne fremlægger udvalgets rapport for rådet, således at sagen eventuelt kan blive genstand for drøftelser på rådets næste session.“

og

II.

tager den under sag nr. 9 anførte beretning og den under sag nr. 12 anførte redegørelse til efterretning.

København, den 18. februar 1953.

Bertel Dahlgaard,
komitéformand.

Den økonomiske komité's betænkning nr. 4

i anledning af

Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m. (sag nr. 16).

Den økonomiske komité har drøftet den af den svenske regering til Nordisk Råd afgivne Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. m., sag nr. 16, ligesom den økonomiske komité har gjort sig bekendt med de af den parlamentariske komité afgivne betænkninger.*)

Følgende medlemmer har medvirket ved sagens behandling:

Bertel Dahlgaard, Danmark, formand,
Edberg, Sverige,
Elgaard, Danmark,
Foss, Danmark,
Gerhardsen, Norge, rapportør,
H. C. Hansen, Danmark,
Holm, Norge, parlamentarisk sekretær,
Gíslí Jónsson, Island,
Finn Moe, Norge,
Roiseland, Norge,
F. Severin, Sverige, næstformand,
Skoglund, Sverige, og
Svensson, Sverige.

-
- *) Betænkning om nordisk pasfrihed, I. del, Oslo, den 9. januar 1952,
 Betænkning om nordisk pasfrihed, II. del, Stockholm, den 9. januar 1953,
 Betænkning om lettelser i toldbehandlingen af rejsende i den internordiske trafik, Helsingfors, den 26. april 1952,
 Betænkning om valutamæssige lettelser i rejsetrafikken mellem de nordiske lande, Helsingfors, den 26. april 1952,
 Betænkning om lettelser i toldbehandlingen m. v. af motorkøretøjer i den internordiske trafik, Stockholm, den 9. januar 1953.

I komiteens drøftelser har desuden deltaget justisminister *Kai Knudsen*, Norge, justitsminister *Helga Pedersen*, Danmark, samferdselsminister *Jakob Pettersen*, Norge, og utrikesminister *Östen Undén*, Sverige.

Som et resultat af sine overvejelser *indstiller* komiteen,

I.

at rådet vedtager nedenstående henstilling:

„Nordisk Råd betragter den mellem de nordiske lande hidtil gennemførte pasfrihed som et første væsentligt skridt mod et friere samkvem mellem Nordens folk.

Rådet anser det for meget ønskeligt, at arbejdet for et friere samkvem mellem de nordiske folk fortsættes.

På grundlag af de foreliggende forslag fra den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. v. henstiller rådet derfor til regeringerne at drage omsorg for:

1. at pasfriheden for nordboere udvides til at gælde uden tidsbegrænsning ved ophold i andet nordisk land,
2. at der arbejdes videre med spørgsmålet om at lade al paskontrol falde bort ved de internordiske grænser, således at paskontrollen sker ved indrejse til og udrejse fra det nordiske område,
3. at nordboere såsnart som muligt fritages for pligten til at søge opholdstilladelse i andet nordisk land, uanset opholdets varighed,
4. at nordboere såsnart som muligt fritages for pligten til at søge arbejdstilladelse, når de tager arbejde i andet nordisk land,
5. at der arbejdes videre med at få ophævet den regelmæssige valutakontrol ved de internordiske grænser,
6. at alle nordiske lande søger at sløjfe pas som grundlag for tildeling og kontrol med rejsevaluta ved nordboeres rejse til andet nordisk land,
7. at det enkelte land sætter rejsevalutaen til nordiske lande så højt, som det til enhver tid finder det valutamæssigt og økonomisk forsvarligt,
8. at lettelser i toldkontrollen for rejsende mellem de nordiske lande snarest muligt gennemføres, og at forhandlinger bliver optaget, hvor dette kræver fælles aftaler; det samme forudsættes om lettelser for trafikken med motorkøretøjer mellem de nordiske lande.“,

og

II.

at ovennævnte beretning tages til efterretning.

København, den 18. februar 1953.

Bertel Dahlgaard,
komitéformand.

Et mindretal, *Gísli Jónsson*, tiltræder ovenstående indstilling med undtagelse af punkt 8. under I.

København, den 18. februar 1953.

Gísli Jónsson.

Den økonomiske komité's betænkning nr. 5

i anledning af

Beretning angående nordisk vejteknisk forbund (sag nr. 21) og Beretning angående Nordiska Järnvägsmanna- sällskapet (sag nr. 22).

Til den økonomiske komité er henvist Beretning angående nordisk vejteknisk forbund, sag nr. 21, og Beretning angående Nordiska Järnvägsmannasällskapet, sag nr. 22.

I komiteens behandling af disse sager har følgende komitémedlemmer medvirket:

Bertel Dahlgaard, Danmark, formand,
Edberg, Sverige,
Elgaard, Danmark,
Foss, Danmark,
Gerhardsen, Norge,
H. C. Hansen, Danmark,
Holm, Norge, parlamentarisk sekretær,
Gísli Jónsson, Island,
Finn Moe, Norge,
Røiseland, Norge,
F. Severin, Sverige, næstformand,
Skoglund, Sverige, og
Svensson, Sverige.

Efter en drøftelse har komiteen besluttet at *indstille* til rådet at tage nævnte beretninger til efterretning.

København, den 18. februar 1953.

Bertel Dahlgaard,
komitéformand.

Socialpolitisk komité's betænkning nr. 1

i anledning af

Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område (sag nr. 3).

Til socialpolitisk komité er henvist Forslag angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område, sag nr. 3. I forslaget, som er stillet af *Anders Pettersson* i Dahl og tiltrådt af *Marius Buhl*, *Gustav Pedersen* og *Knud Thestrup*, henstilles, at Nordisk Råd beslutter at rekommandere de nordiske landes regeringer at tilrettelægge et program for nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område samt at forelægge Nordisk Råd dette program til rådets session i 1954.

I komiteens behandling af denne sag har følgende komitémedlemmer deltaget:

Birger Andersson, Sverige,
Elon Andersson, Sverige,
Berthelsen, Norge,
Hans Hansen, Danmark,
Magnhild Hagelia, Norge,
Lavik, Norge,
Lindberg, Danmark,
Pettersson i Dahl, Sverige, rapportør,
Rakel Seweriin, Norge, parlamentarisk sekretær,
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige,
Viggo Starcke, Danmark,
Bernhard Stefánsson, Island,
Stefán Jóh. Stefánsson, Island, formand, og
Thestrup, Danmark, næstformand.

Komiteen har desuden som sagkyndige hørt departementschef *H. H. Koch*, Danmark, ekspedisjonssjef *A. Kringebotten*, Norge, kontorcheferne *T. Wedel-Heinen* og *Fl. Martensen-Larsen*, medicinaldirektør, dr. med. *Johs. Frandsen* og kontorchef, dr. jur. *T. Haarlov*, Danmark.

Komiteen har gennemgået såvel det udarbejdede forslag som bilagene, indeholdende udtalelser fra det svenske nämnd för internationella hälsovårdsärenden, fra det norske helsedirektorat og fra den danske sundhedsstyrelse. Komiteen har med tilfredsstillelse bemærket den udvikling af det nordiske samarbejde, som allerede foregår på sundhedsvæsenets område, herunder f. eks. udveksling af oplysninger og fælles stillingtagen til spørgsmål vedrørende epidemier, udformning af karantænebestemmelser, udarbejdelse af en nordisk farmakopé, udarbejdelse af fælles metoder for levnedsmiddelundersøgelser, uddannelse og udveksling af læger, sygeplejersker m. fl. og lignende spørgsmål.

Det er komiteens opfattelse, at det vil være ønskeligt på forskellige punkter at udvikle det bestående samarbejde yderligere. Som eksempler på opgaver, der med fordel kunne tages op på nordisk basis, kan bl. a. nævnes:

En ordning, der giver mulighed for, at de nordiske lande hurtigt og effektivt kan yde hinanden bistand i tilfælde af ondartede epidemier eller i andre situationer, hvor vedkommende lands hjælpemidler ikke er tilstrækkelige.

Samarbejde med henblik på bekæmpelse af alvorlige folkesygdomme samt efterbehandling af børnelammelse.

Undersøgelse af mulighederne for at tilvejebringe en bedre adgang for personel indenfor sundhedsvæsenets område til at tage arbejde i andre nordiske lande.

Udnyttelse af specialklinikker og kuranstalter m. v. til fordel for det samlede nordiske område, således at dobbeltinvesteringer såvidt muligt undgås.

Undersøgelse af mulighederne for standardisering af udstyr indenfor sundhedsvæsenets område.

Samarbejde mellem landenes medicinske laboratorier om mere specielle opgaver.

Vedrørende spørgsmålet om tilvejebringelse af forøget tryghed for de nordiske statsborgere, som under ophold i et andet nordisk land end deres eget rammes af sygdom, henvises til sag nr. 11, Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område, og den i forbindelse hermed udarbejdede betænkning nr. 2 fra nærværende udvalg.

På grundlag af ovenstående *indstiller* komiteen til rådet at vedtage følgende rekommandation:

„Nordisk Råd rekommanderer regeringerne at undersøge mulighederne for et fortsat samarbejde mellem de nordiske lande på sundhedsvæsenets område og om muligt fremlægge en oversigt herover på sessionen i 1954.“

København, den 17. februar 1953.

Stefán Jóh. Stefánsson,

komitéformand.

Socialpolitisk komité's betænkning nr. 2

i anledning af

Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område (sag nr. 11),

Beretning fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger (sag nr. 10),

Beretning fra Den nordiske socialpolitiske komité (sag nr. 14) og

Beretning angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik (sag nr. 17).

Til socialpolitisk komité er henvist Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område, sag nr. 11, i forbindelse med de øvrige for-
annævnte beretninger, sagerne nr. 10, 14 og 17.

Komiteen har under sit arbejde tillige været opmærksom på de i forskellige pro-
memorier vedrørende nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land, sag
nr. 7, indeholdte oplysninger om nordiske statsborgeres ret til forskellige sociale
goder.

I komiteens behandling af denne sag har følgende komitémedlemmer medvirket:

Birger Andersson, Sverige,
Elon Andersson, Sverige,
Berthelsen, Norge,
Hans Hansen, Danmark,
Magnhild Hagelia, Norge,
Lavik, Norge,
Lindberg, Danmark,
Pettersson i Dahl, Sverige,
Rakel Seweriin, Norge, parlamentarisk sekretær og rapportør,
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige,
Viggo Starcke, Danmark,

Bernharð Stefánsson, Island,
Stefán Jóh. Stefánsson, Island, formand, og
Thestrup, Danmark, næstformand,

Komiteen har desuden som sagkyndige hørt departementschef *H. H. Koch*, Danmark, ekspedisjonssjef *A. Kringlebotten*, Norge, og kontorchef, dr. jur. *T. Haarløv*, Danmark.

Komiteen (samtlige ovennævnte komitémedlemmer med undtagelse af *Thestrup* og *Viggo Starcke*) har bemærket det gode samarbejde, som på forskellige måder er foregået mellem de nordiske lande vedrørende den sociale forsikring og forsorg, arbejderbeskyttelse, sundhedsvæsen og flere andre socialpolitiske områder.

Komiteen vil i tilslutning til denne udtalelse pege på det ønskelige i, at der af de forskellige nordiske regeringer til brug for befolkningen i de nordiske lande blev udarbejdet en kort, letfattelig oversigt over de rettigheder vedrørende bl. a. sygeforsikring, ulykkesforsikring, alderdomsforsikring, arbejdsløshedsforsikring, børnebidrag o. lign., som nordiske statsborgere måtte have under ophold i andre nordiske lande. Også spørgsmålet om, hvorvidt det måtte være muligt at samle de forskellige aftaler indenfor socialforsikringens område i en samlet konvention om social tryghed i Norden, ville efter komiteens mening kunne tages op til undersøgelse af regeringerne. Det bør overvejes, om en sådan konvention også kunne omfatte ydelse af invaliderente.

Komiteen mener, at det vil være ønskeligt, at Nordisk Råd får en redegørelse for, hvilke konventioner under Den internationale Arbejdsorganisation der endnu ikke er ratificeret. Endelig kunne man fra de enkelte regeringer indhente udtalelser til belysning af spørgsmålet om, hvor langt det nordiske samarbejde indenfor arbejderbeskyttelsen er nået, og hvilke muligheder der er for at videreudvikle dette samarbejde.

På grundlag af ovenstående *indstiller* komiteen til rådet:

I.

at beslutte følgende rekommandation:

- „Nordisk Råd rekommanderer regeringerne at undersøge mulighederne for
- a. at udarbejde en oversigt over de rettigheder på det sociale område, som nordiske statsborgere måtte have under ophold i andre nordiske lande.
  - b. at samle de forskellige aftaler om gensidighed indenfor den sociale forsikring i en fælles konvention om social tryghed i Norden.
  - c. at give en redegørelse for, hvilke konventioner under Den internationale Arbejdsorganisation der ikke er ratificeret.
  - d. at videreføre samarbejdet på arbejderbeskyttelsens område.“

og

II.

at tage Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område, sag nr. 11, og de øvrige beretninger vedrørende henholdsvis lønstatistik og socialstatistik, Den nordiske socialpolitiske komité og de nordiske ekspertkomiteer, sagerne nr. 10, 14 og 17, til efterretning.

København, den 18. februar 1953.

Stefán Jóh. Stefánsson,
komitéformand.

Mindretallets begrundelse og indstilling.

Mindretallet (komitémedlemmerne *Thestrup* og *Viggo Starcke*) har ligeledes bemærket det gode samarbejde, som på forskellige måder er foregået mellem de nordiske lande vedrørende den sociale forsikring og forsorg, arbejderbeskyttelse, sundhedsvæsen og flere andre socialpolitiske områder.

Mindretallet vil pege på det ønskelige i, at der af de forskellige nordiske regeringer til brug for befolkningen i de nordiske lande blev udarbejdet en kort, letfattelig oversigt over de rettigheder på det sociale område, som nordiske statsborgere måtte have under opholdet i et af de andre nordiske lande.

På grundlag af ovenstående *indstiller* mindretallet til rådet:

at tage Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område, sag nr. 11, og de øvrige beretninger vedrørende henholdsvis lønstatistik og socialstatistik, Den nordiske socialpolitiske komité og de nordiske ekspertkomiteer, sagerne nr. 10, 14 og 17, til efterretning.

København, den 18. februar 1953.

Knud Thestrup.

Viggo Starcke.

Socialpolitisk komité's betænkning nr. 3

i anledning af

Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler (sag nr. 23),

Beretning angående det nordiske Farmakopénævn (sag nr. 24),

Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering) (sag nr. 25),

Beretning angående Nordisk Byggedag (sag nr. 26) og Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre (sag nr. 27).

Til socialpolitisk komité er henvist Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler, sag nr. 23, i forbindelse med de øvrige forannævnte beretninger, sagerne nr. 24, 25, 26 og 27.

I komiteens behandling af disse beretninger, der er utrykte, har følgende komitémedlemmer taget del:

Birger Andersson, Sverige,
Elon Andersson, Sverige,
Berthelsen, Norge,
Hans Hansen, Danmark,
Magnhild Hagelia, Norge,
Lavik, Norge,
Lindberg, Danmark,
Pettersson i Dahl, Sverige,
Rakel Seweriin, Norge, parlamentarisk sekretær,
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige,
Viggo Starcke, Danmark,
Bernharð Stefánsson, Island,
Stefán Jóh. Stefánsson, Island, formand, og
Thestrup, Danmark, næstformand.

Komiteen har ikke fundet anledning til at fremkomme med bemærkninger til beretningerne.

På grundlag af ovenstående *indstiller* komiteen til rådet:
at tage beretningerne om Nordisk Metodik-komité, det nordiske Farmakopénævn, INSTA, Nordisk Byggedag og udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949, sagerne nr. 23, 24, 25, 26 og 27, til efterretning.

København, den 18. februar 1953.

Stefán Jóh. Stefánsson,
komitéformand.

Den juridiske komité's betænkning nr. 1

i anledning af

Forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land (sag nr. 7).

I forslaget, som er fremsatt av den svenske regjering, anmodes om en uttalelse fra Det nordiske råd angående nordiske statsborgeres retsstilling i annet nordisk land enn hjemlandet.

I komiteens behandling av denne sak har følgende medlemmer deltatt:

Andersson i Malmö, Sverige,
Bjerre, Danmark, parlamentarisk sekretær,
V. Buhl Danmark,
Gillström, Sverige,
Hans Hedtoft, Danmark,
Herlitz, Sverige,
Hønsvald, Norge,
Magnús Jónsson, Island, næstformand,
Klippenvåg, Norge,
Lyng, Norge, formand og rapportør,
Moseid, Norge,
Gustav Pedersen, Danmark, og
Rylander, Sverige.

Videre har justisminister *Kai Knudsen*, justitsminister *Helga Pedersen* og justitieminister *Herman Zetterberg* vært tilstede ved sakens behandling og deltatt i drøftelsene.

Følgende materiale har været forelagt for komiteen: Promemoria om fremmede — særlig nordiske — statsborgeres retlige stilling under opphold i Danmark, Promemoria over norsk lovgivning for så vidt angår utlendingers rettsstilling, Promemoria angående medborgares i Danmark, Finland, Island eller Norge rättställning under vistelse i Sverige og Promemoria om utlänningars rättsliga ställning i Finland.

Opplegget fra den svenske regjering reiser et sentralt problem som i den ene eller annen form vil måtte beskjeftige Det nordiske råd i lang tid fremover.

Komiteen vil først komme med enkelte merknader til dette problem. Fra et praktisk synspunkt kan man si at statsborgerrett i et land fører med seg at vedkommende borger nyter en rekke rettigheter og fordeler i vedkommende land som en utlending ikke nyter. Statsborgerretten vil altså i så henseende rent faktisk ytre seg som en samlet sum av en rekke praktiske fordeler, — eller om man ser den fra utlendingens standpunkt, som et samlet minus i hans status i forhold til den status en statsborger nyter. De enkelte rettigheter og fordeler det her er tale om, vil ha funnet sitt uttrykk i en lang rekke detaljregler i vedkommende lands spesiallovgivning.

En alminnelig interesse for nordisk samarbeid vil naturlig utfelle seg i et rent generelt ønske om at statsborgere i alle nordiske land — derunder også Finland — i størst mulig utstrekning kan nyte godt av en gjensidig likestilling, og komiteens medlemmer deler dette ønske. Man går imidlertid ut fra at en rekommandasjon i så alminnelige vendinger vil være av liten verdi for det fortsatte arbeide på dette felt. Skal man nå praktiske resultater, må oppgaven gripes an helt konkret.

De utredninger fra regjeringene som i denne sesjon er lagt frem for rådet, gir hver for seg en god oversikt over den rettslige status i hvert enkelt land idag. Sett i sammenheng gjennomfører disse utredninger en kartlegning av de mange enkelte lovregler og forskrifter som regulerer dette rettsområde i de skandinaviske land. Men problemet er ikke uttømmende formulert ved en slik gjennomgåelse av de gjellende rettsregler og den måte administrasjonen praktiserer dem på. For å kunne ta standpunkt til på hvilken måte og hvor langt en likestilling kan gjennomføres, kreves dertil en inngående kjennskap til de realpolitiske og realøkonomiske faktorer som har motivert hver enkelt spesialregel. Man kommer her inn på en rekke spesialområder som spenner over samfundslivet i alle dets avskygninger, og som medlemmene av den juridiske komité i og for seg ikke har sakkunnskap til å dekke.

En detaljert analyse av det omfattende system av lovforskrifter dette gjelder, vil sansynligvis vise at man her står overfor regler som faller i tre forskjellige grupper:

En del bestemmelser vil muligens med en gang kunne fjernes i forholdet mellem de nordiske land, fordi de realpolitiske faktorer som i sin tid var motiverende nå er fallt bort, slik at reglene er blitt stående igjen som unødige restriksjoner uten dagsaktuell betydning.

Når det gjelder en annen gruppe regler vil man sansynligvis finne at de nokk har en reell og dagsaktuell betydning, men at de med gjensidig fordel vil kunne oppheves i forholdet mellem de nordiske land.

Tilslutt vil det antagelig vise seg at en tredje gruppe regler er reelt begrunnet ved spesielle forhold i det enkelte land, slik at sterke reelle hensyn foreløbig vil stille seg i veien for at de fjernes.

En analyse av denne karakter vil neppe kunne gjennomføres av andre enn de enkelte lands fagdepartementer som hver på sitt område sitter inne med et uttømmende materiale om de reelle hensyn som ligger til grunn for bestemmelsene, og som har full kjennskap til hvordan de praktiseres. Komiteen mener at det vil være nyttig om et slikt arbeide kan gjennomføres på et konkret og realistisk grunnlag, og antar at det vil kunne føre til verdifulle resultater. Komiteens forslag til rekommandasjon overfor regjeringene bygger på dette syn.

Et spesielt problem som kan volde visse vanskeligheter er tilstedeværelsen av såkaltte mest-begunstigelsesklausuler i internasjonale avtaler. Disse klausuler innebærer at om en av de kontraherende stater innrømmer visse fordeler til f. eks. de øvrige nordiske land, så skal disse fordeler også komme den nasjon til gode med hvilken man har inngått avtaler med mest-begunstigelsesklausul. Ved bruken av mest-begunstigelsesklausul har dog visse forbehold vært gjort til fordel for avtaler med andre nordiske land. Imidlertid må der tas nøye hensyn til denne klausul og dens konsekvenser ved gjennomføringen av det videre arbeide for nordisk likestillethet.

Videre mener komiteen at denne sak er så viktig at dens behandling ved Det nordiske råd ikke bør være avsluttet ved den begrensede rekommandasjon som kan avgis i denne sesjon. Komiteen vil derfor foreslå at saken overføres til fortsatt behandling også ved rådets neste sesjon, og går ut fra at den da kan drøftes videre på grunnlag av de nye uttalelser som til den tid eventuelt måtte foreligge fra de respektive regjeringer. For å gi rådets og komiteens medlemmer mulighet til å gjennomarbeide materialet best mulig, foreslår man at der nå oppnevnes et utvalg på 7 medlemmer (2 fra Danmark, Norge og Sverige og 1 fra Island) som til et passende tidspunkt for neste sesjon i 1954 kan møtes til drøftelser, og som kan opprettholde kontakt med de forskjellige regjeringer.

Tilslutt bemerkes at en del av de emner som er behandlet i de foreliggende promemoria fra de forskjellige regjeringer, allerede er opptatt til realitetsbehandling av andre av komiteene ved Det nordiske råd. Dette gjelder f. eks. forskjellige spørsmål angående den sosiale forsyning som er gjort til genstand for rekommandasjon fra den sosiale komité og forskjellige spørsmål angående opholdstilladelse og arbeidstilladelse som er behandlet i rekommandasjon fra den økonomiske komité. Man går ut fra at disse emner ikke bør trekkes inn i den juridiske komités arbeidsområde i den utstrekning de behandles i andre komiteer.

I henhold til dette vil den juridiske komité enstemmig *innstille* til rådet å treffe sådan beslutning:

I.

Følgende rekommandasjon sendes regjeringene:

„Rådet henstiller til regjeringene å overveie muligheten av fortsatt å gjennomføre praktiske og konkrete tiltak for suksessivt å utjevne ulikheten mellom statsborgere

i vedkommende land og statsborgere fra andre nordiske land, og anmoder regjeringene om at rådet gis underretning om de undersøkelser som foretas og de tiltak som eventuelt treffes i denne anledning.“,

II.

Der nedsettes et utvalg på 7 medlemmer for å bearbeide det materiale som nå foreligger og det nye materiale som eventuelt måtte bli innsendt innen neste sesjon,

og

III.

Saken utsettes til videre behandling ved rådets neste sesjon.

København, den 19. februar 1953.

John Lyng,
komitéformand.

Den juridiske komité's betænkning nr. 2

i anledning af

Beretning angående de faste delegationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område (sag nr. 15) og Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—52 (sag nr. 19).

Til den juridiske komité er henvist:

Beretning angående de faste delegationer for nordisk samarbejde på lovgivningens område, afgivet af den svenske regering, og
Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—52, afgivet af de danske delegerede i udvalget for nordisk lovsamarbejde.

I komiteens behandling af disse sager har deltaget følgende komitémedlemmer:

Andersson i Malmö, Sverige,
Bjerre, Danmark, parlamentarisk sekretær,
V. Buhl, Danmark,
Gillström, Sverige,
Hans Hedtoft, Danmark,
Herlitz, Sverige,
Hønsvald, Norge,
Magnús Jónsson, Island, næstformand,
Klippenvåg, Norge,
Lyng, Norge, formand og rapportør,
Moseid, Norge.
Gustav Pedersen, Danmark, og
Rylander, Sverige.

Endvidere har deltaget regeringsrepræsentanterne justisminister *Kai Knudsen*, Norge, justitsminister *Helga Pedersen*, Danmark, og justitieminister

Herman Zetterberg, Sverige. Desuden har som sagkyndig medvirket ekspedisjons-sjef *Finn Hiorthøy*, Norge.

I komiteen er der givet udtryk for almindelig anerkendelse af de resultater, som er opnået gennem det nordiske samarbejde på lovgivningens område, samt for ønsket om en fortsættelse og udvidelse af dette samarbejde.

På grundlag heraf *indstiller* komiteen enstemmigt til rådet:
at tage de ovennævnte beretninger til efterretning.

København, den 18. februar 1953.

John Lyng,
komitéformand.

**Den udvidede juridiske komités betænkning
vedrørende Nordisk Råds forretningsorden**

Den juridiske komité's betænkning nr. 3

i anledning af

Forslag til Forretningsorden for Nordisk Råd (sag nr. 1).

Till den juridiska kommittén har hänvisats Förslag till arbetsordning för Nordiska rådet, sag nr. 1. Förslaget, som utarbetats på grundval av överläggningar mellan delegationernas arbetsutskott och som sedan diskuterats inom delegationerna, har framställts av *Nils Herlitz* och biträtts av *Einar Gerhardsen* och *Hans Hedtoft*. I kommitténs behandling av ärendet ha följande medlemmar deltagit:

Andersson i Malmö, Sverige,
Bjerre, Danmark, parlamentarisk sekretær,
V. Buhl, Danmark,
Gillström, Sverige,
Hans Hedtoft, Danmark,
Herlitz, Sverige, rapportør,
Hønsvald, Norge,
Magnús Jónsson, Island, næstformand,
Klippenvåg, Norge,
Lyng, Norge, formand,
Moseid, Norge,
Gustav Pedersen, Danmark,
Rylander, Sverige,
 ävensom
Elon Andersson, Sverige,
Jörundur Brynjólfsson, Island,
Hambro, Norge,
Finn Moe, Norge,
F. Severin, Sverige, og
Thestrup, Danmark.

I kommitténs arbete ha dessutom medverkat förutvarande folketingssekretær *Jens Møller*, Danmark, ekspedisjonssjef *Finn Hiorthøy* och sekretær *Bjarne Solheim*, Norge, samt assessor, jur. dr. *Gustaf Petré*n, Sverige. Till referent har *Herlitz* uttsets.

I det till utskottet hänvisade förslaget till arbetsordning har utskottet ansett sig böra föreslå vissa ändringar, vilka framgå av bifogade ändringsförslag och bifogade förslag till forretningsorden och arbetsordning. Bland de viktigare ändringarna märkas följande:

I 2 § andra stycket föreslås infört ett uttryckligt stadgande, att berättelse om nordiskt samarbetsorgans verksamhet kan överlämnas till rådet endast genom någon regering.

I 4 § har den senaste tidpunkten då ett tilläggsförslag till en redan ingiven framställning får väckas bestämts till då ärendet hänvisas till utskott.

Reglerna om möjligheterna att vid plenarmöte ändra talarlistan, begränsa talar-tiden och avsluta överläggningen ha förenklats.

Stadgandet om förhandlingspråk i 14 § tredje stycket i det till utskottet hänvisade förslaget föreslås skola utgå i syfte att giva medlem av rådet, vilken icke behärskar danska, norska eller svenska, möjlighet att undantagsvis bruka sitt eget språk, varvid han dock förutsättes själv sörja för översättning til danska, norska eller svenska. Rådets handlingar tryckas endast på danska, norska eller svenska.

Bestämmelser om beslutsmässighet ha införts i en ny paragraf. Däremot ha reglerna om tysthetsplikt befunnits överflödiga och därför uteslutits.

Härjämte har i förslaget företagits ett flertal ändringar av mindre betydelse, åtskilligt av rent redaktionell art. Vart och ett av landen ha därvid i sin version av arbetsordningen brukat de uttryck som på landets språk bäst återgiva de företeelser som skolat betecknas.

Den danska, norska och svenska versionen av arbetsordningen förutsättes äga lika giltighet.

Utskottets förslag är enhälligt.

I.

På grund av vad sålunda anförts *hemställer* kommittén att rådet måtte antaga

- A. såvitt angår den danska versionen, det för rådet framlagda förslaget om arbetsordning med de ändringar, som framgå av bifogade ändringsförslag (Bil. 1);
- B. det vid detta betänkande fogade norskspråkiga förslaget till arbetsordning (Bil. 2);
- C. det vid detta betänkande fogade svenskspråkiga förslaget till arbetsordning (Bil. 3).

II.

Utskottet *hemställer* tillika, att den arbetsordning, som rådet på grundval av utskottets förslag kommer att antaga, i de delar den avviker från den arbetsordning, som nu gäller provisoriskt, icke skall träda i kraft förrän från innevarande sessions slut.

Köpenhamn den 18 februari 1953.

John Lyng,
komitéformand.

Ændringsforslag

til

Forslag til forretningsorden for Nordisk Råd.

Til § 1.

1) I stk. 2, linie 1, indsættes: „valgte“ foran „medlemmer“.

2) I stk. 2, linie 2, ændres „præsident“ til: „præsidium“.

Til § 2.

3) Stk. 2 affattes således: „En sag kan også indbringes ved, at en sådan meddelelse, som omhandles i vedtægtens § 11, eller en beretning om et nordisk samarbejdsorgans virksomhed gennem regeringerne overgives til rådet.“

Til § 3.

4) I stk. 3 affattes 1. punktum således: „Ved overordentlig session, som afholdes i henhold til § 1, stk. 2, optages kun de sager til behandling, som rådet er sammenkaldt for at behandle.“

Til § 4.

5) Efter „senest“ ændres ordene „i sessionens første møde“ til: „når sagen oversendes til udvalg“.

(Vedtages dette ændringsforslag, ændres overalt „komité“ til: „udvalg“).

Til § 7.

6) I linie 1 ændres „I sessionens“ til: „Ved en sessions“.

7) Sidste punktum affattes således: „Den, der under en sags behandling fungerer eller har fungeret som præsident, kan deltage i afstemningen, men ikke i forhandlingen om vedkommende sag.“

Til § 11.

8) I sidste stykke udgår sidste punktum.

Til § 12.

9) Paragraffen affattes således:

„Rådet skal snarest muligt oversende de foreliggende sager til udvalgsbehandling. Rådets medlemmer har adgang til at udtale sig om en sag, før den besluttet sendt i udvalg.“

Når et udvalg indstilling i en sag ikke er enstemmig eller ikke dækker et til udvalget henvist forslag, må sagen ikke sættes til behandling før to dage efter, at indstillingen er afgivet. Rådet kan dog beslutte, at behandlingen skal foregå tidligere.

Sagen afgøres i det møde, hvori udvalgsindstillingen sættes til behandling, medmindre rådet beslutter at udsætte den til et senere møde eller en senere session.

Spørgsmål, der alene angår arbejdets organisation i den indeværende session, kan afgøres uden udvalgsbehandling.

Det samme gælder andre sager, når rådet enstemmigt beslutter det.“

Til § 13.

10) I stk. 1, linie 1, ændres „rapport“ til: „ordfører.“

Til stykket føjes: „Også et mindretal kan vælge en ordfører.“

11) I stk. 4 affattes 2. punktum således: „Ethvert medlem af et udvalg har ret til at stille forslag, som afviger fra udvalgets flertalsforslag.“

Til § 14.

12) Paragraffen affattes således:

„Under rådets forhandlinger får rådets medlemmer ordet i den rækkefølge, hvori de har anmodet derom. Med rådets samtykke kan præsidenten dog fravige denne rækkefølge.

Efter forslag af præsidenten kan rådet vedtage at begrænse taletiden i en sag. Efter forslag af præsidenten eller 5 af rådets medlemmer kan rådet med to trediedeles flertal vedtage at afslutte forhandlingen om en sag. Om forslag, der stilles i henhold til bestemmelserne i 1. og 2. punktum, kan forhandling ikke finde sted.“

Til § 15.

13) I stk. 2 indsættes efter 1. punktum: „Ved navneopråbet svares „ja“, „nej“ eller „stemmer ikke“.“

14) I stk. 2, sidste punktum, ændres „En beslutning er taget“ til: „En rekommandation er vedtaget“.

Til § 16.

15) 1. punktum affattes således:

„Valg foretages, hvis det kræves af et valgt medlem, ved skriftlig afstemning med lukkede stemmesedler uden underskrift.“

16) Sidste punktum affattes således: „Ved valg efter §§ 7 og 10, stk. 1, skal delegationernes arbejdsudvalg (§ 24) gøre indstilling.“

Til § 17.

17) Paragraffen affattes således:

„I andre sager end dem, som er nævnt i § 15, stk. 1, og § 16, kan ethvert valgt medlem forlange, at afstemningen skal foregå ved navneopråb efter reglen i § 15, stk. 2. Står stemmerne lige, gør præsidentens stemme udslaget.“

18) Efter § 17 indsættes en ny paragraf, sålydende:

„Rådet og rådets udvalg er beslutningsdygtige, når mindst halvdelen af de valgte medlemmer er tilstede. Når en sag i overensstemmelse med vedtægtens § 10, stk. 2, alene behandles af enkelte lande, er rådet og udvalgene beslutningsdygtige, når mindst halvdelen af disse landes valgte medlemmer er tilstede.“

(Den nye paragraf bliver § 18, og nummereringen af de følgende paragraffer ændres i overensstemmelse hermed).

Til § 19.

19) Paragraffen udgår.

Til § 20.

20) Paragraffen affattes således:

„Rekommandationer (henstillinger) underskrives af præsidenten og paraføres af sekretæren. Uanset om forslag til en rekommandation er vedtaget eller forkastet, skal afstemningsresultatet meddeles regeringerne.“

Forslag

til

Forretningsorden for Det nordiske råd.

---

§ 1.

Ordinær sesjon og ekstraordinær sesjon som rådet måtte beslutte, begynner til den tid som rådet bestemmer i henhold til § 4 i vedtektene for Det nordiske råd. Rådet kan dog overlate til presidiet å fastsette tiden for slik sesjons begynnelse. Når særskilte omstendigheter taler for det, kan presidiet, med samtlige delegasjoners samtykke, fastsette annen tid og sted for sesjonen enn rådet har bestemt.

Vil minst to regjeringer eller minst 20 valgte medlemmer innkalle til ekstraordinær sesjon, må de inngi skriftlig begjæring herom til rådets presidium. Slik ekstraordinær sesjon skal, dersom ikke rådet annerledes bestemmer, holdes på det sted og begynne til den tid som presidiet fastsetter etter samråd med delegasjonene, der slikt samråd kan skje.

Presidiet sørger for at regjeringene, samt de valgte medlemmer og suppleanter, underrettes 3 måneder før sesjonens åpning om tid og sted for sesjonen. I tilfelle som nevnt i annet ledd, må dog slik underretning kunne gis senere, dersom særlige forhold tilsier det.

Sesjonen avsluttes når alle de saker som er tatt opp av rådet, etter den i § 9 omhandlede sakliste, enten er endelig avgjort eller utsatt til senere sesjon.

§ 2.

Saker som omhandlet i § 9 i vedtektene for Det nordiske råd, skal forelegges rådet gjennom en skriftlig henvendelse. Denne skal inneholde et formulert forslag til et vedtak av rådet. En henvendelse fra en regjering kan dog inneholde en anmodning om rådets uttalelse om et fremlagt forslag.

En sak kan også innbringes ved at en slik melding som omhandlet i vedtektenes § 11, eller en beretning om et nordisk samarbeidsorgans virksomhet, gjennom regjeringene overgis til rådet.

§ 3.

For å kunne bli tatt opp til behandling under ordinær sesjon må et forslag være inngitt til et sekretariat senest to måneder før sesjonen tar til. Presidiet kan dog forkorte nevnte frist til en måned, dersom ikke dette stiller seg hindrende i veien for nødvendige utredninger. Beretninger og meldinger må inngis til et sekretariat senest en måned før sesjonens åpning. Forslag, foruten de utredninger presidiet måtte finne nødvendige, skal, på samme måte som beretninger og meldinger, tilstilles regjeringene og de valgte medlemmer og suppleanter snarest mulig, dog senest tre uker før sesjonens åpning.

Beslutter rådet holdt ekstraordinær sesjon, fastsettes tillike på hvilken måte saken må tas opp. Rådet kan bestemme at kun visse saker skal kunne behandles under slik sesjon.

Ved ekstraordinær sesjon som er innkalt i henhold til § 1, 2. ledd, opptas bare de saker som rådet er innkalt for å behandle.

Uten hinder av hva der i denne paragraf bestemmes, kan rådet med to tredjedels flertall beslutte å oppta saker til behandling.

§ 4.

I saker som er tatt opp i rådet før en sesjons åpning kan regjering, eller medlem skriftlig fremsette forslag eller endringsforslag senest når saken oversendes til utvalg.

§ 5.

Tilbakekalles et forslag som omhandlet i § 2, eller et forslag eller endringsforslag som omhandlet i § 4, kan et medlem av rådet overta forslaget eller endringsforlaget ved det møte da tilbakekallelsen gjøres.

§ 6.

På grunnlag av meldinger til sekretariatet — slike bør avgis senest en uke før hver sesjons åpning — opprettes medlemsfortegnelse for sesjonen. Fortegnelsen skal dessuten vise hvorvidt et medlems rett til å delta i rådets forhandlinger og vedtak er begrenset i visse saker. Medlemsfortegnelsen godkjennes ved sesjonens første møte. Viser det seg nødvendig, kan den senere endres.

I medlemsfortegnelsen opptas i alfabetisk orden først regjeringens representanter, deretter de valgte medlemmer. I denne orden inntar medlemmene sine plasser i sesjonssalen.

§ 7.

Ved en sesjons første møte velges president og visepresidenter under iakttagelse av at såvel hvert land som de forskjellige politiske retninger blir representert i presidiet. Inntil slikt valg har funnet sted, føres ordet av den forrige fungerende president.

Den som under en saks behandling fungerer eller har fungert som møteleder (president), kan delta i avstemningen, men ikke i debatten om vedkommende sak.

§ 8.

Som sekretær fungerer sekretæren for den delegasjon i hvis land sesjonen holdes. I sekretariatsgjøremålene bistår, på den måte presidiet bestemmer, sekretariatenes personell, foruten ytterligere personale, i den utstrekning det forordnes av presidenten.

§ 9.

Ved første møte i sesjonen settes opp en sakfortegnelse, hvori oppføres saker som reises i henhold til § 3 eller som er blitt utsatt til sesjonen. Opptas senere andre saker, skal også disse oppføres i sakfortegnelsen.

§ 10.

Dersom rådet ikke bestemmer annerledes, skal det under det første møte fattes beslutning om tilsetning av utvalg, samt velges medlemmer av disse. Ved valget skal søkes sikret en allsidig representasjon i hvert utvalg.

Ethvert av rådets valgte medlemmer kan velges til medlem av utvalg.

Hvert utvalg velger blant sine medlemmer formann og høyst tre viseformenn.

§ 11.

Rådets møter holdes på den tid rådet eller presidiet bestemmer.

Under iakttagelse av hva rådet måtte ha bestemt angående sakenes behandling fastsetter presidenten dagsorden for hvert møte, dog slik at det presidium som sist fungerte, skal bestemme dagsorden for det første møte i sesjonen. Spørsmål angående organiseringen av arbeidet under den pågående sesjon kan opptas uten først å være tatt opp på dagsorden.

Innkallelse til møte skal enten kunngjøres i rådets sesjonslokale senest kl. 16.00 dagen før møtet eller meddeles under møte senest nevnte dag, men kan i påtrevende tilfelle i stedet meddeles samtlige medlemmer personlig.

§ 12.

Rådet skal snarest mulig oversende de foreliggende saker til utvalgsbehandling. Rådets medlemmer har adgang til å uttale seg om en sak før den besluttes sendt til utvalg.

Når utvalgets innstilling ikke er enstemmig, eller den ikke helt er i samsvar med det til utvalget henviste forslag, må saken ikke tas opp til behandling før 2 dager etter at innstillingen er avgitt. Rådet kan dog beslutte at behandlingen skal foregå tidligere.

Saken avgjøres i det møte hvor utvalgets innstilling er opptatt til behandling, medmindre rådet beslutter å utsette den til et senere møte eller en senere sesjon.

Spørsmål som bare angår organisasjonen av rådets virksomhet i sesjonen, kan avgjøres uten utvalgsbehandling. Dette gjelder også for andre saker når rådet enstemmig beslutter det.

§ 13.

Et utvalg velger, i den utstrekning det anses nødvendig, en ordfører for den eller de saker som er henvist til det. Et mindretall kan også oppnevne ordfører.

Et utvalg kan innby et utenforstående medlem av rådet, så vel som et regjeringsmedlem som ikke er medlem av rådet, til å delta i utvalgets behandling av en sak. Utvalget kan også ellers innby personer utenfor rådet til å gi opplysninger og å uttale seg til utvalget.

Et utvalgsmedlem som, ifølge § 10, 2. ledd i vedtektene for Det nordiske råd, ikke kan delta i beslutninger om visse spørsmål, kan heller ikke i et utvalg delta i beslutninger vedrørende disse spørsmål.

Står stemmene likt i et utvalg, gjør formannens stemme utslaget. Ethvert medlem av et utvalg har rett til å fremsette forslag som avviker fra utvalgets flertallsforslag.

Utvalgets innstilling, med de dertil knyttede forbehold, tilstilles rådet skriftlig.

§ 14.

Under rådets forhandlinger får medlemmene ordet i den rekkefølge de har anmodet om det. Med forsamlingens samtykke kan dog presidenten fravike denne rekkefølge ved å gi ordet til et medlem utenfor tur.

Etter forslag av presidenten kan rådet vedta å begrense taletiden i en sak. Etter forslag av presidenten eller 5 av rådets valgte medlemmer kan rådet med to tredjedels flertall vedta å avslutte forhandlingene om en sak. Forslag som er nevnt i dette ledds 1. og 2. punktum, fremmes til votering uten debatt.

§ 15.

Tilrådnings kan vedtas i samsvar med et forslag i henhold til § 2, et forslag eller et endringsforslag i henhold til § 4, eller overensstemmende med en innstilling fra et utvalg eller dettes mindretall, eller også, hvis rådet tillater det med to tredjedels flertall, i samsvar med forslag som er fremsatt under rådets forhandling.

Avstemning over en tilråding foregår ved navneopprop etter medlemslisten. Ved navneopprop svares „Ja“ eller „Nei“ eller „Stemmer ikke“. En tilråding anses vedtatt når flere har stemt for enn mot forslaget.

§ 16.

Hvis det forlanges av noe valgt medlem, skal valg foretas skriftlig ved lukkede stemmesedler uten underskrift. Står stemmene likt, foretas loddtrekning. Ved valg etter § 7 og § 10, 1. ledd, skal delegasjonenes arbeidsutvalg (jfr. § 24) avgi innstilling.

§ 17.

I andre saker enn de som er nevnt i § 15, 1. ledd, og § 16, kan et valgt medlem forlange at avstemningen skal foregå ved navneopprop etter § 15, 2 ledd. Står stemmene likt, gjør presidentens stemme utslaget.

§ 18.

Rådet og rådets utvalg er beslutningsdyktige når minst halvparten av de valgte medlemmene er tilstede. Når en sak i samsvar med vedtektens § 10, 2. ledd, behandles bare av enkelte land, er rådet og utvalgene beslutningsdyktige, når minst halvparten av disse lands valgte representanter er tilstede.

§ 19.

Under rådets møter føres ved sekretærenes foranstaltning en protokoll som skal godkjennes av presidiet. Protokollen skal inneholde stenografisk referat av forhandlingene.

Sekretæren sørger for at protokollen blir utgitt i trykken, bortsett fra den del som angår forhandlinger for lukte dører.

§ 20.

De tilrådinge som er nevnt i forretningsordenens § 15, 1. ledd, undertegnes av presidenten og paraferes av sekretæren. Avstemningsresultatet meddeles regjeringene, hva enten en tilråding er vedtatt eller forkastet.

§ 21.

Utgifter til trykking og andre fellesutgifter som omhandles i vedtektenes § 13, skal fordeles mellom landene i forhold til antall valgte rådsmedlemmer.

§ 22.

Mellom sesjonene kan presidiet fatte beslutninger uten å avholde møte, når presidiets medlemmer er enige om det.

Presidiet bestemmer hvordan den ledelse av sekretariatenes virksomhet og innbyrdes samarbeid som ifølge vedtektenes § 8 påhviler presidiet, skal foregå. Den umiddelbare ledelse av sekretariatet i hvert land har dette lands representant i presidiet.

§ 23.

Inntreffer mellom sesjonene midlertidig eller varig forfall for noe medlem av presidiet eller medlem av et fungerende utvalg, eller opphører sådant medlem å være medlem av rådet, inntreer i hans sted det medlem som utpekes av den delegasjon han tilhører.

§ 24.

Hver delegasjon velger et arbeidsutvalg som mellom sesjonene skal rådslå med presidiet og de øvrige arbeidsutvalg i spørsmål som angår organisasjon av rådets virksomhet.

§ 25.

Meddelelse om avholdelse av en sesjon samt alle dokumenter vedrørende rådets møter skal tilstilles Finnlands regjering og riksdag.

Dersom representanter for Finland skal delta i rådets forhandlinger og vedtak, skal meddelelse herom gis til presidenten, med angivelse av i hvilke saker slik deltakelse vil finne sted.

Til Finnlands regjering og de valgte medlemmer for Finnlands riksdag samt deres suppleanter kan de meddelelser som omhandles i §§ 1 og 3, om nødvendig utsendes senere enn der bestemt.

Ved behandlingen i rådet og i utvalg av andre saker enn de som meddelelsen i henhold til 2. ledd tar sikte på, deltar representantene for Finland hverken i forhandlinger eller vedtak.

§ 26.

I særlige tilfelle kan rådet med to tredjedels flertall fravike denne forretningsordens forskrifter.

Förslag

till

Arbetsordning för Nordiska rådet.

---

1 §.

Ordinarie session och extra session, som rådet beslutat, tager sin början å tid som rådet enligt 4 § stadgan för nordiska rådet bestämt. Rådet må dock uppdraga åt presidiet att fastställa tid för sådan sessions början. När särskilda omständigheter därtill föranleda, må presidiet, med samtycke av samtliga delegationer, fastställa annan tid och plats för sessionen än rådet bestämt.

Vilja minst två regeringar eller minst tjugo *valda* medlemmar påkalla extra session, skola de ingiva skriftlig begäran därom till rådets *presidium*. Sådan extra session skall, där ej rådet annorlunda bestämt, hållas å plats och börja å tid, som presidiet efter samråd, där så kan ske, med delegationerna fastställer.

Presidiet ombesörjer, att regeringarna samt valda medlemmar och suppleanter tre månader före sessions början underrättas om tid och plats för dess hållande. I fall som i andra stycket sägs må dock, om särskilda förhållanden därtill föranleda, sådan underrättelse utgå senare.

Session avslutas, när varje å den i 9 § omförmälda förteckningen upptaget ärende av rådet antingen slutligen avgjorts eller uppskjutits till annan session.

2 §.

Ärende, som avses i 9 § stadgan för nordiska rådet, skall föreläggas rådet genom skriftlig framställning. Denna skall innehålla formulerat förslag till beslut av rådet. Framställning från regering må dock innefatta hemställan om yttrande över ett framlagt förslag.

Ärende väckes tillika genom att anmälan, som avses i 11 § stadgan för nordiska rådet, eller *berättelse om* nordiskt samarbetsorgans verksamhet *genom regering* överlämnas till rådet.

3 §.

För att kunna upptagas vid ordinarie session skall framställning hava ingivits till sekretariat senast två månader före sessionens början. Presidiet må dock

förkorta nämnda tid till en månad, om erforderlig utredning icke härigenom omöjliggöres. Anmälningar och *berättelser* skola ingivas till sekretariatet senast en månad före sessionens början. Framställningar jämte de utredningar presidiet funnit erforderliga ävensom anmälningar och *berättelser* skola tillställas regeringarna samt valda medlemmar och suppleanter snarast möjligt, dock senast tre veckor före sessionens början.

Beslutar rådet extra session, fastställes tillika, inom vilken tid ärende skall väckas för att kunna upptagas vid sessionen. Rådet äger bestämma, att endast visst ärende skall förekomma vid sådan session.

Vid *extra session, som hålles enligt 1 § andra stycket*, upptages endast ärende, för vars behandling sessionen påkallats. Erforderliga handlingar utsändas snarast möjligt.

Utan hinder av vad i denna paragraf stadgas må rådet med två tredjedelars majoritet besluta upptaga ärende till behandling.

4 §.

I ärende, som väckts hos rådet före sessions början, må regering eller medlem skriftligen framställa förslag senast *då ärendet hänvisas till utskott*.

5 §.

Återkallas framställning, som avses i 2 §, eller förslag, som avses i 4 §, äger medlem av rådet vid det sammanträde då återkallelsen anmäles övertaga framställningen eller förslaget.

6 §.

På grund av anmälningar till sekretariatet som böra göras senast en vecka före varje sessions början, upprättas medlemsförteckning för sessionen, som tillika utvisar, huruvida medlems rätt att deltaga i rådets överläggningar och beslut är begränsad med avseende å särskilt ärende. Medlemsförteckningen fastställes vid sessions första sammanträde. Då anledning därtill gives, skall den ändras.

I medlemsförteckningen upptagas i bokstavsordning först regeringarnas representanter och därefter de valda *medlemmarna*. I denna ordning intaga medlemmarna sina platser i sessionssalen.

7 §.

Vid första sammanträdet i session utses *president* och vice *president*er med iakttagande av att varje land ävensom olika politiska meningsriktningar bliva representerade i presidiet. Innan sådant val skett, föres ordet av den förut fungerande *presidenten*.

Den, som vid ett ärendes behandling fungerar eller har fungerat som *president*, äger deltaga i *beslutet*, men ej i överläggningen *rörande ärendet*.

8 §.

Som sekreterare fungerar sekreteraren hos den delegation, i vars land session hålles. I sekretariatsgöromålen biträda, på sätt presidiet bestämmer, sekretariatens personal i övrigt samt personal, som därutöver förordnas av *presidenten*.

9 §.

Vid första sammanträdet i session fastställles ärendesförteckning, i vilken ärenden som väckts enligt 3 § eller uppskjutits till sessionen skola uppföras. Upp-
tages senare annat ärende, skall det ock uppföras å ärendesförteckningen.

10 §.

Om rådet ej annorlunda beslutar, skola vid första sammanträdet beslut fattas om tillsättande av utskott samt utses medlemmar i dessa. Vid valet skall en allsidig representation i varje utskott eftersträvas.

Envar vald medlem av rådet kan väljas till medlem av utskott.

Varje utskott väljer inom sig ordförande och högst tre vice ordförande.

11 §.

Rådets sammanträden hållas å tid som rådet eller presidiet bestämmer.

Med iakttagande av vad rådet kan hava bestämt angående ärendenas behandling fastställer *presidenten* dagordning för varje sammanträde, dock att det förut fungerande presidiet skall bestämma dagordningen för första sammanträdet i session. Frågor rörande arbetets organisation vid pågående session må upptagas utan att hava uppförts på dagordning.

Kallelse skall antingen anslås i rådets sessionslokal senast kl. 16 dagen före sammanträdet eller meddelas vid sammanträde senast sagda dag, men kan i brådskande fall i stället personligen delgivas samtliga medlemmar.

12 §.

Rådet skall snarast möjligt hänvisa de å ärendesförteckningen upptagna ärendena till utskott. Innan ärende sålunda hänvisas må medlem yttra sig därom.

Då utskottsförslag i ärende icke är enhälligt eller det icke helt överensstämmer med till utskottet hänvisad framställning, må ärendet icke upptagas till behandling förrän andra dagen efter det förslaget avgavs. Rådet må dock besluta att ärendet *skall förätages* tidigare.

Vid sammanträde, då utskottsförslag sålunda företages, skall ärendet avgöras, såvida ej rådet beslutar uppskov till annat sammanträde eller till annan session.

Fråga som allenast rör arbetets organisation vid pågående session, så ock, där rådet enhälligt det beslutar, annat ärende kan avgöras *utan att ha behandlats av utskott*.

13 §.

Utskott utser, i den mån så finnes erforderligt, *talesman* för ärende, som hänvisats dit. *Även minoritet i utskott äger utse talesman.*

Utskott äger inbjuda utomstående medlem av rådet ävensom regeringsledamot, som icke tillhör rådet, att utan rösträtt deltaga i dess överläggningar om visst ärende. Utskott äger ock eljest inbjuda utanför rådet stående person att inför detsamma meddela upplysningar och avgiva meningsyttringar.

Medlem av utskott, vilken enligt 10 § andra stycket stadgan för nordiska rådet ej må deltaga i beslut om viss fråga, äger ej heller inom utskott deltaga i beslut i frågan.

Vid lika rösttal äger inom utskott ordföranden utslagsröst. Envar utskottsmedlem vare berättigad att *framlägga förslag, som avviker från utskottets.*

Utskotts förslag till beslut jämte därtill hörande *avvikande förslag* överlämnas i skriftlig form till rådet.

14 §.

Vid överläggning inom rådet äga medlemmarna yttra sig i den ordning de anmäla sig. *Med rådets samtycke må dock presidenten frångå denna ordningsföljd.*

På presidentens förslag må rådet beträffande särskilt ärende besluta begränsning av anförandenas längd. Med två tredjedelars majoritet må rådet på förslag av presidenten eller av fem valda medlemmar också besluta att överläggningen om visst ärende skall avslutas. Om fråga, som avses i detta stycke, må överläggning icke äga rum.

15 §.

Rekommendation må beslutas i enlighet med framställning enligt 2 § eller förslag enligt 4 § eller i enlighet med förslag av utskott eller minoritet inom utskott eller ock, om rådet med två tredjedelars majoritet det medgiver, i enlighet med yrkande, som framställts under rådets överläggning.

Rekommendation beslutas genom omröstning medelst namnupprop efter medlemsförteckningen. *Vid namnuppropet svaras "ja", "nej" eller "röstar icke". Rekommendation har antagits, då flera röstat för än mot förslaget.*

16 §.

Val förrättas, då *vald medlem det påkallar, genom sluten omröstning medelst röstsedlar utan underskrift.* Vid lika rösttal avgör lotten. Till ledning för val enligt 7 § och 10 § *första stycket* skola förslag framläggas av delegationernas i 24 § omnämnda arbetsutskott.

17 §.

Vid fattande av beslut, som ej avses i 15 § första stycket eller 16 §, *skall, då någon vald medlem det påkallar, omröstning ske medelst namnupprop* på sätt i 15 § andra stycket stadgas. *Vid lika rösttal har presidenten utslagsröst.*

18 §.

Rådet och utskotten äro beslutsmässiga, när minst hälften av de valda medlemmarna äro tillstädes. När enligt 10 § andra stycket stadgan för nordiska rådet endast medlemmar från vissa länder äga deltaga i visst ärende, äro rådet och utskotten beslutsmässiga, när minst hälften av dessa länders valda medlemmar äro tillstädes.

19 §.

Vid rådets sammanträden föras genom sekreterarens försorg protokoll, som justeras av presidiet. Protokollen skola innefatta *stenografiskt upptagna* referat av förhandlingarna.

Protokollen utgivnas — till den del de ej avse förhandlingar inom lyckta dörrar — genom sekreterarens försorg av trycket.

20 §.

Rekommendation undertecknas av *presidenten* och kontrasigneras av sekreteraren. *Oavsett om förslag till rekommendation antagits eller förkastats, skall omröstningsresultatet meddelas regeringarna.*

21 §.

Tryckningskostnader och övriga gemensamma kostnader, som avses i 13 § stadgan för nordiska rådet, skola fördelas mellan länderna i förhållande till antalet valda medlemmar av rådet.

22 §.

Mellan sessionerna må beslut av presidiet, när dess medlemmar äro eniga, fattas utan att de sammanträda.

Huru den ledning av sekretariatens verksamhet och inbördes samarbete, vilken enligt 8 § stadgan för nordiska rådet ankommer på presidiet, skall utövas, beror av vad presidiet därom bestämmer. Den omedelbara ledningen av sekretariatet i varje land utövas av detta lands representant i presidiet.

23 §.

Uppkommer mellan sessionerna tillfälligt eller varaktigt hinder för medlem av presidiet eller av då fungerande utskott, eller upphör sådan medlem att vara medlem av rådet, inträder i hans ställe den medlem, som den delegation han tillhör utser.

24 §.

Varje delegation utser ett arbetsutskott att mellan sessionerna rådslå med presidiet och övriga arbetsutskott i frågor som angå organisationen av rådets verksamhet.

25 §.

Underrättelse om sessions hållande ävensom alla handlingar avseende rådets sammanträden skola tillställas Finlands regering och riksdag.

Skola representanter för Finland deltaga i rådets överläggningar och beslut, bör anmälan härom göras till *presidenten*, med angivande av i vilka ärenden sådant deltagande kommer att äga rum.

Till Finlands regering och valda medlemmar i rådet från Finlands riksdag jämte deras suppleanter må meddelanden som avses i 1 och 3 §§, om så erfordras, utsändas senare än däri säges.

Vid behandling i rådet och i utskott av andra ärenden än dem, som anmälan enligt andra stycket avser, deltaga representanterna för Finland icke i vare sig överläggningar eller beslut.

26 §.

För särskilt tillfälle må rådet med två tredjedelars majoritet besluta avvikelser från vad som gäller enligt denna arbetsordning.

BESLUTNINGER

	sp.
Rekommandationer	1237
Til efterretning	1281
Andre vedtagelser	1289
Foretagne valg	1341

Rekommandationer

	sp.
Henstilling nr. 1, af 19. februar 1953	1241
Henstilling nr. 2, af 19. februar 1953	1245
Henstilling nr. 3, af 19. februar 1953	1249
Henstilling nr. 4, af 20. februar 1953	1253
Henstilling nr. 5, af 20. februar 1953	1257
Henstilling nr. 6, af 20. februar 1953	1261
Henstilling nr. 7, af 21. februar 1953	1265
Henstilling nr. 8, af 21. februar 1953	1269
Henstilling nr. 9, af 21. februar 1953	1273

Nordisk Råd har oversendt regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige nedenstående henstilling vedrørende en parlamentarisk bulletin

Rekommandation nr. 1

I henhold til § 10 i vedtægterne for Nordisk Råd og § 20 i rådets forretningsorden fremsendes nedenstående henstilling, som 19. februar 1953 blev vedtaget enstemmigt af Nordisk Råd med 49 stemmer, idet 4 medlemmer var fraværende.

Henstillingen har følgende ordlyd:

Det nordiske råd som finder det av betydning at rådets arbeid forankres i et utbredt kjennskap til den virksomhet som foregår i rådet og i øket kjennskap innen de enkelte land til de spørsmål som behandles i de øvrige nordiske parlamenter,

henstiller til medlemsstatenes regjeringer — i tilfelle i kontakt med Finlands regjering — å la utrede de nærmere muligheter for utgivelse av en nordisk parlamentarisk publikasjon som kan tjene dette formål.

De 49 medlemmer, som stemte for henstillingen, var:

Andersson i Malmö, Sverige
Birger Andersson, Sverige
Elon Andersson, Sverige
Berthelsen, Norge
Bjerre, Danmark
Jörundur Brynjólfsson, Island
Marius Buhl, Danmark
V. Buhl, Danmark
Chr. Christiansen, Danmark
Bertel Dahlgaard, Danmark
Edberg, Sverige
Foss, Danmark
Gerhardsen, Norge

Gillström, Sverige
Magnhild Hagelia, Norge
Hambro, Norge
Hans Hansen, Danmark
Hans Hedtoft, Danmark
Hegna, Norge
Herlitz, Sverige
Holm, Norge
Hønsvald, Norge
Gísli Jónsson, Island
Magnús Jónsson, Island
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark
Klippenvåg, Norge

Lavik, Norge
Jakob Lothe, Norge
Lyng, Norge
Finn Moe, Norge
Ohlon, Sverige
Karl Olsen, Danmark
Gustav Pedersen, Danmark
Pettersson i Dahl, Sverige
Rylander, Sverige
Røiseland, Norge
F. Severin, Sverige
Rakel Seweriin, Norge

Sjödahl, Sverige
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige
Skoglund, Sverige
Viggo Starcke, Danmark
Bernharð Stefánsson, Island
Stefán Jóh. Stefánsson, Island
Svensson, Sverige
Thestrup, Danmark
Wallentheim, Sverige
Werner, Sverige
Øllgaard, Danmark.

De 4 fraværende var: *H. C. Hansen, Danmark, (syg), H. Johnsen, Norge, (syg), Lindberg, Danmark, og Moseid, Norge, (syg).*

København, den 11. marts 1953.

Hans Hedtoft.

Frantz Wendt.

Nordisk Råd har oversendt regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige nedenstående henstilling vedrørende en nordisk post-, telegram- og telefonunion

Rekommandation nr. 2

I henhold til § 10 i vedtægterne for Nordisk Råd og § 20 i rådets forretningsorden fremsendes nedenstående henstilling, som 19. februar 1953 blev vedtaget enstemmigt af Nordisk Råd med 49 stemmer, idet 4 medlemmer var fraværende.

Henstillingen har følgende ordlyd:

Nordisk Råd henstiller til medlemsstaternes regeringer i kontakt med Finlands regering at søge samarbejdet mellem de nordiske lande på post-, telegraf- og telefonvæsenets område yderligere fremmet.

Rådet henstiller endvidere, at regeringerne lader udrede spørgsmålet om de praktiske og økonomiske muligheder for en ordning, hvorefter de enkelte landes indenrigstakster for post- og telegrambesørgelse kommer til at gælde også for post og telegrammer til de andre nordiske lande, og hvorefter telefontrafikken indenfor det nordiske område baseres på ensartede zoneberegninger. Denne udredning ville efter rådets opfattelse mest hensigtsmæssigt kunne foretages af den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel.

De 49 medlemmer, som stemte for henstillingen, var:

Andersson i Malmö, Sverige
Birger Andersson, Sverige
Elon Andersson, Sverige
Berthelsen, Norge
Bjerre, Danmark
Jörundur Brynjólfsson, Island
Marius Buhl, Danmark
V. Buhl, Danmark

Chr. Christiansen, Danmark
Bertel Dahlgaard, Danmark
Edberg, Sverige
Foss, Danmark
Gerhardsen, Norge
Gillström, Sverige
Magnhild Hagelia, Norge
Hambro, Norge

Hans Hansen, Danmark
Hans Hedtoft, Danmark
Hegna, Norge
Herlitz, Sverige
Holm, Norge
Hønsvald, Norge
Gísli Jónsson, Island
Magnús Jónsson, Island
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark
Klippenvåg, Norge
Lavik, Norge
Jakob Lothe, Norge
Lyng, Norge
Finn Moe, Norge
Ohlon, Sverige
Karl Olsen, Danmark
Gustav Pedersen, Danmark

Pettersson i Dahl, Sverige
Rylander, Sverige
Røiseland, Norge
F. Severin, Sverige
Rakel Seweriin, Norge
Sjödahl, Sverige
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige
Skoglund, Sverige
Viggo Starcke, Danmark
Bernharð Stefánsson, Island
Stefán Jóh. Stefánsson, Island
Svensson, Sverige
Thestrup, Danmark
Wallentheim, Sverige
Werner, Sverige
Øllgaard, Danmark.

De 4 fraværende var: *H. C. Hansen*, Danmark, (syg), *H. Johnsen*, Norge, (syg), *Lindberg*, Danmark, og *Moseid*, Norge, (syg).

København, den 11. marts 1953.

Hans Hedtoft.

Frantz Wendt.

Nordisk Råd har oversendt regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige nedenstående henstilling angående nordisk samarbejde på sundhedsvæsenets og sygeplejens område

Rekommandation nr. 3

I henhold til § 10 i vedtægterne for Nordisk Råd og § 20 i rådets forretningsorden fremsendes nedenstående henstilling, som 19. februar 1953 blev vedtaget enstemmigt af Nordisk Råd med 50 stemmer, idet 3 medlemmer var fraværende.

Henstillingen har følgende ordlyd:

Nordisk Råd rekommanderer regeringerne at undersøge mulighederne for et fortsat samarbejde mellem de nordiske lande på sundhedsvæsenets område og om muligt fremlægge en oversigt herover på sessionen i 1954.

De 50 medlemmer, som stemte for henstillingen, var:

Andersson i Malmö, Sverige
Birger Andersson, Sverige
Elon Andersson, Sverige
Berthelsen, Norge
Bjerre, Danmark
Jörundur Brynjólfsson, Island
Marius Buhl, Danmark
V. Buhl, Danmark
Chr. Christiansen, Danmark
Bertel Dahlgaard, Danmark
Edberg, Sverige
Foss, Danmark
Gerhardsen, Norge
Gillström, Sverige
Magnhild Hagelia, Norge
Hambro, Norge
Hans Hansen, Danmark

Hans Hedtoft, Danmark
Hegna, Norge
Herlitz, Sverige
Holm, Norge
Hønsvald, Norge
Gísli Jónsson, Island
Magnús Jónsson, Island
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark
Klippenvåg, Norge
Lavik, Norge
Lindberg, Danmark
Jakob Lothe, Norge
Lyng, Norge
Finn Moe, Norge
Ohlon, Sverige
Karl Olsen, Danmark
Gustav Pedersen, Danmark

Pettersson i Dahl, Sverige
Rylander, Sverige
Røiseland, Norge
F. Severin, Sverige
Rakel Seweriin, Norge
Sjödahl, Sverige
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige
Skoglund, Sverige

Viggo Starcke, Danmark
Bernharð Stefánsson, Island
Stefán Jóh. Stefánsson, Island
Svensson, Sverige
Thestrup, Danmark
Wallentheim, Sverige
Werner, Sverige
Øllgaard, Danmark.

De 3 fraværende var: *H. C. Hansen*, Danmark, (syg), *H. Johnsen*, Norge, (syg),
 og *Moseid*, Norge, (syg).

København, den 11. marts 1953.

Hans Hedtoft.

Frantz Wendt.

Nordisk Råd har oversendt regeringerne i Danmark og Sverige nedenstående henstilling angående en fast forbindelse i form af en bro eller en tunnel mellem Danmark og Sverige i Øresund

Rekommandation nr. 4

I henhold til § 10 i vedtægterne for Nordisk Råd og § 20 i rådets forretningsorden fremsendes nedenstående henstilling, som 20. februar blev vedtaget enstemmigt af Nordisk Råd med 32 danske og svenske stemmer, idet 19 medlemmer (de tilstedeværende islandske og norske) afholdt sig fra at stemme, og 2 medlemmer var fraværende.

Henstillingen har følgende ordlyd:

Nordisk Råd henstiller til regeringerne i Sverige og Danmark, at de på grundlag af fælles drøftelser foranlediger forberedende undersøgelser foretaget til belysning af de almindelige økonomiske og trafikale forudsætninger for bygningen af bro eller tunnel mellem Sverige og Danmark i Øresund.

De 32 medlemmer, som stemte for henstillingen, var:

Andersson i Malmö, Sverige
Birger Andersson, Sverige
Elon Andersson, Sverige
Bjerre, Danmark
Bomholt, Danmark
Marius Buhl, Danmark
Chr. Christiansen, Danmark
Bertel Dahlgaard, Danmark
Edberg, Sverige
Foss, Danmark
Gillström, Sverige
Hans Hansen, Danmark
H. C. Hansen, Danmark

Hans Hedtoft, Danmark
Herlitz, Sverige
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark
Lindberg, Danmark
Ohlon, Sverige
Karl Olsen, Danmark
Gustav Pedersen, Danmark
Pettersson i Dahl, Sverige
Rylander, Sverige
F. Severin, Sverige
Sjödahl, Sverige
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige
Skoglund, Sverige

Viggo Starcke, Danmark
Svensson, Sverige
Thestrup, Danmark

Wallentheim, Sverige
Werner, Sverige
Øllgaard, Danmark.

De 19 medlemmer, der afholdt sig fra at stemme, var:

Berthelsen, Norge
Jörundur Brynjólfsson, Island
Gerhardsen, Norge
Magnhild Hagelia, Norge
Hegna, Norge
Holm, Norge
Hønsvald, Norge
H. Johnsen, Norge
Gisli Jónsson, Island
Magnús Jónsson, Island

Klippenvåg, Norge
Lavik, Norge
Jakob Lothe, Norge
Lyng, Norge
Finn Moe, Norge
Moseid, Norge
Røiseland, Norge
Rakel Seweriin, Norge
Stefán Jóh. Stefánsson, Island

De 2 fraværende var: *Hambro*, Norge, (forfald), og *Bernharð Stefánsson*, Island.

København, den 11. marts 1953.

Hans Hedtoft.

Frantz Wendt.

Nordisk Råd har oversendt regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige nedenstående henstilling vedrørende et nærmere nordisk økonomisk samarbejde

Rekommandation nr. 5

I henhold til § 10 i vedtægterne for Nordisk Råd og § 20 i rådets forretningsorden fremsendes nedenstående henstilling, som 20. februar 1953 blev vedtaget enstemmigt af Nordisk Råd med 51 stemmer, idet 2 medlemmer var fraværende.

Henstillingen har følgende ordlyd:

I tilknytning til de redegørelser, der foreligger for Nordisk Råd vedrørende de af det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde foretagne undersøgelser, udtaler rådet sin forvisning om, at et nærmere økonomisk samarbejde mellem de nordiske lande indebærer muligheder for en styrkelse af de nordiske landes økonomi.

Rådet er imidlertid fuldt opmærksom på, at de hidtil foretagne undersøgelser viser, at et sådant samarbejde støder på en række komplicerede problemer særlig af handelspolitisk og produktionsmæssig karakter, og at derfor enhver forandring må foregå på grundlag af indgående undersøgelser, og således at de forandringer, der tilstræbes, må tilsigte at blive til fordel for samtlige lande.

Rådet henstiller til regeringerne at anmode det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde om at fuldføre sine undersøgelser og, såsnart forholdene tillader det, eventuelt inden årets udgang, at fremlægge en rapport til regeringerne med en redegørelse for resultaterne og med udvalgets konklusioner.

Rådet vil i denne forbindelse pege på betydningen af, at det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde i de sidste år har arbejdet i kontakt med de nordiske landes erhvervsliv, hvilket har bidraget til en øget forståelse af samarbejdets værdi. Rådet vil endvidere pege på, at de branchemæssige undersøgelser, som er iværksat, har vist, at et samarbejde for flere grene af erhvervslivet kan bringe fordele.

Rådet forudsætter, at regeringerne fremlægger udvalgets rapport for rådet, således at sagen eventuelt kan blive genstand for drøftelser på rådets næste session.

De 51 medlemmer, der stemte for henstillingen, var:

<i>Andersson</i> i Malmö, Sverige	<i>Lavik</i> , Norge
<i>Birger Andersson</i> , Sverige	<i>Lindberg</i> , Danmark
<i>Berthelsen</i> , Norge	<i>Jakob Lothe</i> , Norge
<i>Bjerre</i> , Danmark	<i>Lyng</i> , Norge
<i>Bomholt</i> , Danmark	<i>Finn Moe</i> , Norge
<i>Jörundur Brynjólfsson</i> , Island	<i>Moseid</i> , Norge
<i>Marius Buhl</i> , Danmark	<i>Ohlon</i> , Sverige
<i>Chr. Christiansen</i> , Danmark	<i>Karl Olsen</i> , Danmark
<i>Bertel Dahlggaard</i> , Danmark	<i>Gustav Pedersen</i> , Danmark
<i>Edberg</i> , Sverige	<i>Pettersson</i> i Dahl, Sverige
<i>Foss</i> , Danmark	<i>Rylander</i> , Sverige
<i>Gerhardsen</i> , Norge	<i>Røiseland</i> , Norge
<i>Gillström</i> , Sverige	<i>F. Severin</i> , Sverige
<i>Magnhild Hagelia</i> , Norge	<i>Rakel Seweriin</i> , Norge
<i>Hans Hansen</i> , Danmark	<i>Sjödahl</i> , Sverige
<i>H. C. Hansen</i> , Danmark	<i>Anna Sjöström-Bengtsson</i> , Sverige
<i>Hans Hedtoft</i> , Danmark	<i>Skoglund</i> , Sverige
<i>Hegna</i> , Norge	<i>Viggo Starcke</i> , Danmark
<i>Herlitz</i> , Sverige	<i>Bernharð Stefánsson</i> , Island
<i>Holm</i> , Norge	<i>Stefán Jóh. Stefánsson</i> , Island
<i>Hønsvald</i> , Norge	<i>Svensson</i> , Sverige
<i>H. Johnsen</i> , Norge	<i>Thestrup</i> , Danmark
<i>Gísli Jónsson</i> , Island	<i>Wallentheim</i> , Sverige
<i>Magnús Jónsson</i> , Island	<i>Werner</i> , Sverige
<i>Jørgen Jørgensen</i> (Lejre), Danmark	<i>Øllgaard</i> , Danmark.
<i>Klippenvåg</i> , Norge	

De 2 fraværende var: *Elon Andersson*, Sverige, og *Hambro*, Norge, (forfald).

København, den 11. marts 1953.

Hans Hedtoft.

_____
Frantz Wendt.

Nordisk Råd har oversendt regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige nedenstående henstilling vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område.

Rekommandation nr. 6

I henhold til § 10 i vedtægterne for Nordisk Råd og § 20 i rådets forretningsorden fremsendes nedenstående henstilling, som 20. februar 1953 blev vedtaget enstemmigt af Nordisk Råd med 42 stemmer, idet 10 medlemmer afholdt sig fra at stemme, og 1 medlem var fraværende.

Henstillingen har følgende ordlyd:

Nordisk Råd rekommanderer regeringerne at undersøge mulighederne for

- a. at udarbejde en oversigt over de rettigheder på det sociale område, som nordiske statsborgere måtte have under ophold i andre nordiske lande,
- b. at samle de forskellige aftaler om gensidighed indenfor den sociale forsikring i en fælles konvention om social tryghed i Norden,
- c. at give en redegørelse for, hvilke konventioner under Den internationale Arbejdsorganisation der ikke er ratificeret,
- d. at videreføre samarbejdet på arbejderbeskyttelsens område.

De 42 medlemmer, som stemte for henstillingen, var:

Andersson i Malmö, Sverige
Birger Andersson, Sverige
Elon Andersson, Sverige
Berthelsen, Norge
Bomholt, Danmark
Jörundur Brynjólfsson, Island
Chr. Christiansen, Danmark
Bertel Dahlgaard, Danmark

Edberg, Sverige
Gerhardsen, Norge
Gillström, Sverige
Magnhild Hagelia, Norge
Hans Hansen, Danmark
H. C. Hansen, Danmark
Hans Hedtoft, Danmark
Hegna, Norge

Holm, Norge
Hønsvald, Norge
H. Johnsen, Norge
Magnús Jónsson, Island
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark
Klippenvåg, Norge
Lavik, Norge
Lindberg, Danmark
Jakob Lothe, Norge
Lyng, Norge
Finn Moe, Norge
Moseid, Norge
Ohlon, Sverige

Gustav Pedersen, Danmark
Pettersson i Dahl, Sverige
Rylander, Sverige
Røiseland, Norge
F. Severin, Sverige
Rakel Seweriin, Norge
Sjödahl, Sverige
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige
Bernharð Stefánsson, Island
Stefán Jóh. Stefánsson, Island
Svensson, Sverige
Wallentheim, Sverige
Werner, Sverige

De 10 medlemmer, som afholdt sig fra at stemme, var:

Bjerre, Danmark
Marius Buhl, Danmark
Foss, Danmark
Herlitz, Sverige
Gísli Jónsson, Island

Karl Olsen, Danmark
Skoglund, Sverige
Viggo Starcke, Danmark
Thestrup, Danmark
Øllgaard, Danmark

Fraværende var: *Hambro*, Norge, (forfald).

København, den 11. marts 1953.

Hans Hedtoft.

Frantz Wendt.

Nordisk Råd har oversendt regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige nedenstående henstilling angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land.

Rekommandation nr. 7

I henhold til § 10 i vedtægterne for Nordisk Råd og § 20 i rådets forretningsorden fremsendes nedenstående henstilling, som 21. februar 1953 blev vedtaget enstemmigt af Nordisk Råd med 48 stemmer, idet 5 medlemmer var fraværende.

Henstillingen har følgende ordlyd:

Rådet henstiller til regeringene å overveie muligheten av fortsatt å gjennomføre praktiske og konkrete tiltak for suksessivt å utjevne ulikheten mellom statsborgere i vedkommende land og statsborgere fra andre nordiske land, og anmoder regeringene om at rådet gis underretning om de undersøkelser som foretas og de tiltak som eventuelt treffes i denne anledning.

De 48 medlemmer, som stemte for henstillingen, var:

Andersson i Malmö, Sverige
Birger Andersson, Sverige
Bjerre, Danmark
Bomholt, Danmark
Jörundur Brynjólfsson, Island
Marius Buhl, Danmark
Chr. Christiansen, Danmark
Bertel Dahlgaard, Danmark
Elgaard, Danmark
Foss, Danmark
Gerhardsen, Norge
Gillström, Sverige
Magnhild Hagelia, Norge
Hans Hansen, Danmark

H. C. Hansen, Danmark
Hans Hedtoft, Danmark
Hegna, Norge
Herlitz, Sverige
Holm, Norge
Hønsvald, Norge
H. Johnsen, Norge
Gísli Jónsson, Island
Magnús Jónsson, Island
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark
Klippenvåg, Norge
Lavik, Norge
Lindberg, Danmark
Jakob Lothe, Norge

Lyng, Norge
Finn Moe, Norge
Ohlon, Sverige
Karl Olsen, Danmark
Gustav Pedersen, Danmark
Pettersson i Dahl, Sverige
Rylander, Sverige
Røiseland, Norge
F. Severin, Sverige
Rakel Sewerin, Norge

Sjödahl, Sverige
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige
Skoglund, Sverige
Viggo Starcke, Danmark
Bernharð Stefánsson, Island
Stefán Jóh. Stefánsson, Island
Svensson, Sverige
Thestrup, Danmark
Wallentheim, Sverige
Werner, Sverige

De 5 fraværende medlemmer var: *Elon Andersson*, Sverige, *Berthelsen*, Norge, *Edberg*, Sverige, *Hambro*, Norge, (forfald), og *Moseid*, Norge, (syg).

København, den 11. marts 1953.

Hans Hedtoft.

Frantz Wendt.

Nordisk Råd har oversendt regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige nedenstående henstilling vedrørende et nordisk kulturelt samarbejde.

Rekommandation nr. 8

I henhold til § 10 i vedtægterne for Nordisk Råd og § 20 i rådets forretningsorden fremsendes nedenstående henstilling, som 21. februar 1953 blev vedtaget enstemmigt af Nordisk Råd med 50 stemmer, idet 3 medlemmer var fraværende.

Henstillingen har følgende ordlyd:

Nordiska rådet rekommenderar medlemsstaternas regeringar att

- a) överväga hur en effektivisering av den Nordiska kulturkommissionens arbete bör ske under hänsynstagande till de förhållanden som tillkomsten av det Nordiska rådet medfört;
- b) bemyndiga Nordiska kulturkommissionen att om möjligt i god tid före Nordiska rådets session 1954 verkställa den översyn, som omnämnes i det av *Nils Herlitz* framförda förslaget;
- c) i enlighet med den norska regeringens förslag utse sakkunniga, som kan fungera som en rådgivande instans i fråga om utbygget av vetenskapliga institutioner i de nordiska länderna;
- d) lämna nationella språknämnder det stöd som behövs för öppnande av möjligheter till ett verkligt samarbete dem emellan;
- e) fortsätta redan påbörjade undersökningar och utforma förslag i syfte att ge kurser och tentamina vid universitet och högskolor inom medlemsstaterna allmän nordisk giltighet samt främja utbytet av universitetslärare till att äga rum för längre tidsperioder, helst under en termin;
- f) undersöka frågan om nordiska folkhögskolor och framlägga förslag i ärendet samt i övrigt främja ett vidgat samarbete beträffande folkhögskolor och frivilligt bildningsarbete;
- g) för främjandet av fiskeribiologiska forskningars liksom även djuphavsforskningen utbygga samarbetet de nordiska länderna emellan såväl när det gäller utrustandet av eventuella veten-

skapliga expeditioner som vid bearbetningen av det därvid samlade materialet;

- h) låta utreda frågan om vilka kunskaper om de nordiska länderna, som bör krävas i olika skolformer; söka effektivisera skolornas insats, när det gäller undervisningen i de nordiska ländernas samhällsförhållanden, språk och kulturutveckling samt tillse att en sådan granskning av läro- och läseböcker i historia och geografi äger rum, att de strävanden som genom föreningarna Norden vidtagits för att avlägsna förklenande och vilseledande uppgifter om andra folk bli beaktade.

De 50 medlemmer, som stemte for henstillingen, var:

Andersson i Malmö, Sverige
Birger Andersson, Sverige
Elon Andersson, Sverige
Berthelsen, Norge
Bjerre, Danmark
Bomholt, Danmark
Jörundur Brynjólfsson, Island
Marius Buhl, Danmark
Chr. Christiansen, Danmark
Bertel Dahlgaard, Danmark
Edberg, Sverige
Elgaard, Danmark
Foss, Danmark
Gerhardsen, Norge
Gillström, Sverige
Magnhild Hagelia, Norge
Hans Hansen, Danmark
H. C. Hansen, Danmark
Hans Hedtoft, Danmark
Hegna, Norge
Herlitz, Sverige
Holm, Norge
Hønsvald, Norge
H. Johnsen, Norge
Gisli Jónsson, Island

Magnús Jónsson, Island
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark
Klippenvåg, Norge
Lavik, Norge
Lindberg, Danmark
Jakob Lothe, Norge
Lyng, Norge
Finn Moe, Norge
Ohlon, Sverige
Karl Olsen, Danmark
Gustav Pedersen, Danmark
Pettersson i Dahl, Sverige
Rylander, Sverige
Røiseland, Norge
F. Severin, Sverige
Rakel Seweriin, Norge
Sjödahl, Sverige
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige
Viggo Starcke, Danmark
Bernharð Stefánsson, Island
Stefán Jóh. Stefánsson, Island
Svensson, Sverige
Thestrup, Danmark
Wallentheim, Sverige
Werner, Sverige

De 3 fraværende medlemmer var: *Hambro*, Norge, (forfald), *Moseid*, Norge, (syg), og *Skoglund*, Sverige.

København, den 11. marts 1953.

Hans Hedtoft.

Nordisk Råd har oversendt regeringerne i Danmark, Island, Norge og Sverige nedenstående henstilling vedrørende friere samfærdsel mellem de nordiske folk

Rekommandation nr. 9

I henhold til § 10 i vedtægterne for Nordisk Råd og § 20 i rådets forretningsorden fremsendes nedenstående henstilling, som 21. februar 1953 blev vedtaget enstemmigt af Nordisk Råd med 50 stemmer, idet 3 medlemmer var fraværende.

Henstillingen har følgende ordlyd:

Nordisk Råd betragter den mellem de nordiske lande hidtil gennemførte pasfrihed som et første væsentligt skridt mod et friere samkvem mellem Nordens folk.

Rådet anser det for meget ønskeligt, at arbejdet for et friere samkvem mellem de nordiske folk fortsættes.

På grundlag af de foreliggende forslag fra den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m. v. henstiller rådet derfor til regeringerne at drage omsorg for:

1. at pasfriheden for nordboere udvides til at gælde uden tidsbegrænsning ved ophold i andet nordisk land,
2. at der arbejdes videre med spørgsmålet om at lade al paskontrol falde bort ved de internordiske grænser, således at paskontrolten sker ved indrejse til og udrejse fra det nordiske område,
3. at nordboere såsnart som muligt fritages for pligten til at søge opholdstilladelse i andet nordisk land, uanset opholdets varighed,
4. at nordboere såsnart som muligt fritages for pligten til at søge arbejdstilladelse, når de tager arbejde i andet nordisk land,
5. at der arbejdes videre med at få ophævet den regelmæssige valutakontrol ved de internordiske grænser,
6. at alle nordiske lande søger at sløjfe pas som grundlag for tildeling og kontrol med rejsevaluta ved nordboeres rejse til andet nordisk land,

7. at det enkelte land sætter rejsevalutaen til nordiske lande så højt, som det til enhver tid finder det valutamæssigt og økonomisk forsvarligt,
8. at lettelser i toldkontrollen for rejsende mellem de nordiske lande snarest muligt gennemføres, og at forhandlinger bliver optaget, hvor dette kræver fælles aftaler; det samme forudsættes om lettelser for trafikken med motorkøretøjer mellem de nordiske lande.

De 50 medlemmer, som stemte for henstillingen, var:

Andersson i Malmö, Sverige
Birger Andersson, Sverige
Elon Andersson, Sverige
Berthelsen, Norge
Bjerre, Danmark
Bomholt, Danmark
Jörundur Brynjólfsson, Island
Marius Buhl, Danmark
Chr. Christiansen, Danmark
Bertel Dahlgaard, Danmark
Edberg, Sverige
Elgaard, Danmark
Foss, Danmark
Gerhardsen, Norge
Gillström, Sverige
Magnhild Hagelia, Norge
Hans Hansen, Danmark
H. C. Hansen, Danmark
Hans Hedtoft, Danmark
Hegna, Norge
Herlitz, Sverige
Holm, Norge
Hønsvald, Norge
H. Johnsen, Norge
Gísli Jónsson, Island

Magnus Jónsson, Island
Jørgen Jørgensen (Lejre), Danmark
Klippenvåg, Norge
Lavik, Norge
Lindberg, Danmark
Jakob Lothe, Norge
Lyng, Norge
Finn Moe, Norge
Ohlon, Sverige
Karl Olsen, Danmark
Gustav Pedersen, Danmark
Pettersson i Dahl, Sverige
Rylander, Sverige
Røiseland, Norge
F. Severin, Sverige
Rakel Seweriin, Norge
Sjödahl, Sverige
Anna Sjöström-Bengtsson, Sverige
Viggo Starcke, Danmark
Bernharð Stefánsson, Island
Stefán Jóh. Stefánsson, Island
Svensson, Sverige
Thestrup, Danmark
Wallentheim, Sverige
Werner, Sverige

De 3 fraværende medlemmer var: *Hambro*, Norge, (forfald), *Moseid*, Norge, (syg), og *Skoglund*, Sverige.

København, den 11. marts 1953.

Hans Hedtoft.

Frantz Wendt.

I henhold til Nordisk Råds forretningsordens § 25, stk. 1, er foranstående vedtagne rekommandationer ligesom de øvrige dokumenter vedrørende rådets møder tilsendt Finlands regering og rigsdag.

Til efterretning

På grundlag af indstillinger fra komiteerne blev samtlige efternævnte sager uden afstemning taget til efterretning:

Den 19. februar 1953:

- 1) Beretning angående udvalget vedrørende rapporterne fra FN's atomenergikommission.
- 2) Beretning angående Den nordiske Postforening af 1. januar 1947 og den pr. 1. januar 1937 oprettede nordiske teleunion.

Den 20. februar 1953:

- 3) Redegørelse vedrørende det nordiske økonomiske samarbejde siden 1945.
- 4) Beretning fra Det fælles nordiske udvalg for økonomisk samarbejde.
- 5) Redegørelse vedrørende det nordiske samarbejde på det socialpolitiske område.
- 6) Beretning fra komiteerne vedrørende lønstatistik og socialstatistik samt fra udvalget angående forskellene i leveomkostninger.
- 7) Beretning fra Den nordiske socialpolitiske komité.
- 8) Beretning angående de nordiske ekspertkomiteer vedrørende socialpolitik.
- 9) Beretning angående Nordisk Metodik-komité for levnedsmidler.
- 10) Beretning angående det nordiske Farmakopénævn.
- 11) Beretning angående INSTA (Inter-Nordisk Standardisering).
- 12) Beretning angående Nordisk Byggedag.
- 13) Beretning angående udvalget vedrørende Genève-konventionerne af 12. august 1949 om beskyttelse af krigens ofre.

Den 21. februar 1953:

- 14) Beretning angående de faste delegationer vedrørende samarbejde på lovgivningens område.
- 15) Beretning angående det nordiske lovsamarbejde 1946—1952.
- 16) Redegørelse vedrørende det hidtidige fællesnordiske arbejde på det kulturelle område.
- 17) Beretning fra Den nordiske Kulturkommission.
- 18) Beretning angående den nordiske parlamentariske komité for friere samfærdsel m.m.
- 19) Beretning angående nordisk vejteknisk forbund.
- 20) Beretning angående Nordiska Järnvägsmannensällskapet.

Andre vedtagelser

	sp.
Vedrørende Nordisk Råds forretningsorden*)	1293
Vedrørende Nordisk Råds 1. session	1331
Vedrørende Nordisk Råds 2. session	1335

---

*) Den danske tekst af forretningsordenen vedtoges *uden afstemning*. De norske og svenske tekster betragtedes derefter som vedtagne.

I den juridiske komités betænkning nr. 3 udtales: „Den danske, norske och svenska versionen av arbetsordningen förutsättes äga lika giltighet“.

Forretningsorden

for

Nordisk Råd,
vedtaget den 20. februar 1953.

---

§ 1.

En ordentlig session og en overordentlig session, hvorom rådet har truffet beslutning, begynder på det tidspunkt, som rådet i henhold til § 4 i vedtægten for Det nordiske Råd har bestemt. Rådet kan dog overlade præsidiet at fastsætte tidspunktet for en sådan sessions begyndelse. Når særlige omstændigheder giver anledning dertil, kan præsidiet med samtykke af samtlige delegationer fastsætte anden tid og sted for sessionens afholdelse, end rådet har bestemt.

Ønsker mindst to regeringer eller mindst 20 valgte medlemmer at få afholdt overordentlig session, skal de indsende skriftlig begæring herom til rådets præsidium. En sådan overordentlig session skal, medmindre rådet har truffet anden bestemmelse, afholdes på det sted og begynde på den tid, som præsidiet, om muligt efter samråd med delegationerne, fastsætter.

Præsidiet drager omsorg for, at regeringerne og de valgte medlemmer og suppleanter får meddelelse om tid og sted for sessionens afholdelse, tre måneder førend den begynder. I de i stk. 2 nævnte tilfælde kan en sådan meddelelse dog udsendes senere, hvis særlige forhold giver anledning dertil.

En session slutter, når alle de sager, som er optaget på den i § 9 nævnte liste, enten er endelig afgjort af rådet eller af dette udsat til en senere session.

§ 2.

De sager, der omhandles i vedtægtens § 9, skal forelægges rådet ved skriftlig henvendelse. Denne skal indeholde et udformet forslag til beslutning af rådet. En regerings henvendelse kan dog gå ud på en anmodning om rådets udtalelse om den sag, der forelægges rådet.

En sag kan også indbringes ved, at en sådan meddelelse, som omhandles i vedtægtens § 11, eller en beretning om et nordisk samarbejdsorgans virksomhed gennem regeringerne overgives til rådet.

§ 3.

For at kunne optages til behandling i en ordentlig session, må et forslag være indsendt til et sekretariat senest to måneder før sessionens begyndelse. Præsidiets kan dog forkorte denne frist til en måned, medmindre fornøden udredning herved bliver umuliggjort. Beretninger og meddelelser (§ 2, stk. 2) skal indsendes til et sekretariat senest en måned før sessionens begyndelse. Forslag tillige med de udredninger, præsidiets har fundet nødvendige, såvelsom beretninger og meddelelser skal tilsendes regeringerne samt de valgte medlemmer og suppleanter snarest muligt, dog senest tre uger før sessionens begyndelse.

Beslutter rådet at afholde overordentlig session, fastsættes tillige den frist, inden hvis udløb en sag skal indbringes for at kunne optages til behandling i denne session. Rådet kan vedtage, at kun en eller flere bestemte sager skal behandles i en sådan session.

Ved overordentlig session, som afholdes i henhold til § 1, stk. 2, optages kun de sager til behandling, som rådet er sammenkaldt for at behandle. De nødvendige aktstykker udsendes snarest muligt.

Uanset bestemmelserne i denne paragraf kan rådet med to trediedeles flertal beslutte at optage en sag til behandling.

§ 4.

I sager, som er indbragt for rådet inden en sessions begyndelse, kan en regering eller et medlem skriftlig stille forslag eller ændringsforslag, senest når sagen oversendes til udvalg.

§ 5.

Såfremt et i § 2 omtalt forslag eller et i § 4 omtalt forslag eller ændringsforslag tages tilbage, kan et medlem af rådet optage forslaget eller ændringsforslaget i det møde, hvori tilbagetagelsen anmeldes.

§ 6.

På grundlag af anmeldelser til sekretariaterne, som bør ske senest en uge før hver sessions begyndelse, affattes en medlemsliste for denne session, som tillige udviser, om et medlems ret til at deltage i rådets overvejelser og beslutninger er begrænset med hensyn til visse sager. Medlemslisten godkendes i sessionens første møde. Den skal senere ændres, når anledning dertil gives.

På medlemslisten optages efter bogstavfølgen først regeringernes repræsentanter, dernæst de valgte medlemmer. I denne orden indtager medlemmerne deres pladser i mødesalen.

§ 7.

Ved en sessions første møde vælges præsident og vicepræsidenter; herved iagtages, at hvert land og forskellige politiske anskuelser bliver repræsenteret i præsidiets. Indtil dette valg er sket, ledes forhandlingen af den hidtil fungerende præsident. Den, der under en sags behandling fungerer eller har fungeret som præsident, kan deltage i afstemningen, men ikke i forhandlingen om vedkommende sag.

§ 8.

Som sekretær fungerer sekretæren for den delegation, i hvis land sessionen afholdes. Ved sekretariatsforretningernes udførelse medvirker efter præsidiets nærmere bestemmelse sekretariaternes øvrige personale og desuden andet personale efter præsidentens bestemmelse.

§ 9.

I sessionens første møde godkendes en emneliste, hvor de sager, som er indbragt i overensstemmelse med § 3 eller udsat til denne session, skal opføres. Optages senere en ny sag til behandling, skal også denne opføres på emnelisten.

§ 10.

Hvis rådet ikke træffer anden bestemmelse, skal der i det første møde tages beslutning om nedsættelse af udvalg og vælges medlemmer til disse. Ved valget skal en alsidig repræsentation i hvert enkelt udvalg tilstræbes.

Ethvert valgt medlem af rådet kan vælges til udvalgsmedlem.

Hvert udvalg vælger af sin midte en formand og højst tre næstformænd.

§ 11.

Rådet holder møde på den tid, rådet eller præsidiet bestemmer.

Under iagttagelse af, hvad rådet måtte have bestemt angående sagernes behandling, fastsætter præsidenten dagsordenen for hvert møde; dog skal det hidtil fungerende præsidium fastsætte dagsordenen for sessionens første møde. Spørgsmål vedrørende arbejdets organisation i den indeværende session kan optages til behandling uden at have været opført på dagsordenen.

Tilsigelse skal enten opslås i rådets mødelokaler senest kl. 16 dagen før mødet eller gives ved et møde senest nævnte dag, men kan dog i påtrængende tilfælde i stedet meddeles samtlige medlemmer personlig.

§ 12.

Rådet skal snarest muligt oversende de foreliggende sager til udvalgsbehandling. Rådets medlemmer har adgang til at udtale sig om en sag, før den beslutes sendt i udvalg.

Når et udvalgs indstilling i en sag ikke er enstemmig eller ikke dækker et til udvalget henvist forslag, må sagen ikke sættes til behandling før to dage efter, at indstillingen er afgivet. Rådet kan dog beslutte, at behandlingen skal foregå tidligere.

Sagen afgøres i det møde, hvori udvalgsindstillingen sættes til behandling, medmindre rådet beslutter at udsætte den til et senere møde eller en senere session.

Spørgsmål, der alene angår arbejdets organisation i den indeværende session, kan afgøres uden udvalgsbehandling. Det samme gælder andre sager, når rådet enstemmigt beslutter det.

§ 13.

Et udvalg vælger, i det omfang det skønnes fornødent, en ordfører for den eller de sager, der er henvist til det. Også et mindretal kan vælge en ordfører.

Et udvalg kan indbyde et udenforstående medlem af rådet såvelsom et regeringsmedlem, der ikke har sæde i rådet, til uden stemmeret at deltage i udvalgets overvejelser af en sag. Udvalget kan også ellers indbyde udenfor rådet stående personer til at give oplysninger og udtale sig overfor udvalget.

Et udvalgsmedlem, som ifølge vedtægtens § 10, stk. 2, ikke kan deltage i beslutninger om et spørgsmål, kan heller ikke i udvalg tage del i beslutninger vedrørende dette spørgsmål.

Står stemmerne lige i et udvalg, gør formandens stemme udslaget. Ethvert medlem af et udvalg har ret til at stille forslag, som afviger fra udvalgets flertalsforslag.

Udvalgets indstillinger med de dertil knyttede forbehold tilstilles rådet skriftligt.

§ 14.

Under rådets forhandlinger får rådets medlemmer ordet i den rækkefølge, hvori de har anmodet derom. Med rådets samtykke kan præsidenten dog fravige denne rækkefølge.

Efter forslag af præsidenten kan rådet vedtage at begrænse taletiden i en sag. Efter forslag af præsidenten eller 5 af rådets medlemmer kan rådet med to trediedeles flertal vedtage at afslutte forhandlingen om en sag. Om forslag, der stilles i henhold til bestemmelserne i 1. og 2. punktum, kan forhandling ikke finde sted.

§ 15.

En rekommandation kan vedtages i overensstemmelse med et forslag efter § 2, et forslag eller et ændringsforslag efter § 4 eller overensstemmende med en indstilling af et udvalg eller sammes mindretal eller endelig, hvis rådet tillader det, med to trediedeles flertal, i overensstemmelse med forslag, der er fremsat under rådets forhandling.

Afstemning om en rekommandation foregår ved navneopråb efter medlemslisten. Ved navneopråbet svares „ja“, „nej“ eller „stemmer ikke“. En rekommandation er vedtaget, når flere har stemt for end imod forslaget.

§ 16.

Valg foretages, hvis det kræves af et valgt medlem, ved skriftlig afstemning med lukkede stemmesedler uden underskrift. Står stemmerne lige, gør lodtrækning udslaget. Ved valg efter §§ 7 og 10, stk. 1, skal delegationernes arbejdsudvalg (§ 24) gøre indstilling.

§ 17.

I andre sager end dem, som er nævnt i § 15, stk. 1, og § 16, kan ethvert valgt medlem forlange, at afstemningen skal foregå ved navneopråb efter reglen i § 15, stk. 2. Står stemmerne lige, gør præsidentens stemme udslaget.

§ 18.

Rådet og rådets udvalg er beslutningsdygtige, når mindst halvdelen af de valgte medlemmer er tilstede. Når en sag i overensstemmelse med vedtægtens § 10, stk. 2, alene behandles af enkelte lande, er rådet og udvalgene beslutningsdygtige, når mindst halvdelen af disse landes valgte medlemmer er tilstede.

§ 19.

Ved rådets møder føres ved sekretærens foranstaltning en protokol. Protokollen godkendes af præsidiets. Den skal omfatte stenografisk referat af forhandlingerne.

Sekretæren drager omsorg for, at protokollen bliver trykt bortset fra den del, der angår forhandlinger for lukkede døre.

§ 20.

Rekommandationer (henstillinger) underskrives af præsidenten og paraferes af sekretæren. Uanset om forslag til en rekommandation er vedtaget eller forkastet, skal afstemningsresultatet meddeles regeringerne.

§ 21.

Udgifter til trykning og andre fælles udgifter, som omhandles i vedtægtens § 13, fordeles mellem landene i forhold til antallet af valgte rådsmedlemmer.

§ 22.

Imellem sessionerne kan præsidiets tage beslutninger uden at afholde møde, når præsidiets medlemmer er enige derom.

Præsidiets bestemmer, hvordan den ledelse af sekretariaternes virksomhed og indbyrdes samarbejde, som ifølge vedtægtens § 8 påhviler præsidiets, skal foregå. Den umiddelbare ledelse af sekretariatet i hvert land har dette lands repræsentant i præsidiets.

§ 23.

Såfremt et medlem af præsidiets eller af et fungerende udvalg imellem sessionerne får midlertidigt eller varigt forfald, eller hvis et sådant medlem ophører at være medlem af rådet, indtræder i hans sted det medlem, som vedkommende delegation udpeger.

§ 24.

Hver delegation vælger et arbejdsudvalg, som under og imellem samlingerne rådslår med præsidiets og de øvrige arbejdsudvalg om spørgsmål angående organisationen af rådets virksomhed.

§ 25.

Meddelelse om afholdelse af en session samt alle aktstykker vedrørende rådets møder skal tilsendes Finlands regering og riksdag.

Når repræsentanter for Finland skal deltage i rådets forhandlinger og beslut-

ninger, sker anmeldelse herom til præsidenten med angivelse af, i hvilke sager en sådan deltagelse vil finde sted.

Til Finlands regering og de valgte repræsentanter for Finlands riksdag samt deres suppleanter kan de meddelelser, som omtales i §§ 1 og 3, om fornødent udsendes senere end dér bestemt.

Ved behandlingen i rådet og i udvalg af andre sager end dem, som anmeldelsen i henhold til stk. 2 tager sigte på, deltager repræsentanterne for Finland hverken i overvejelser eller beslutninger.

§ 26.

I særlige tilfælde kan rådet med to trediedeles flertal fravige denne forretningsordens forskrifter.

Forretningsorden

for

**Det nordiske råd,
vedtatt den 20. februar 1953.**

---

§ 1.

Ordinær sesjon og ekstraordinær sesjon som rådet måtte beslutte, begynner til den tid som rådet bestemmer i henhold til § 4 i vedtektene for Det nordiske råd. Rådet kan dog overlate til presidiet å fastsette tiden for slik sesjons begynnelse. Når særskilte omstendigheter taler for det, kan presidiet, med samtlige delegasjoners samtykke, fastsette annen tid og sted for sesjonen enn rådet har bestemt.

Vil minst to regjeringer eller minst 20 valgte medlemmer innkalle til ekstraordinær sesjon, må de inngi skriftlig begjæring herom til rådets presidium. Slik ekstraordinær sesjon skal, dersom ikke rådet annerledes bestemmer, holdes på det sted og begynne til den tid som presidiet fastsetter etter samråd med delegasjonene, der slikt samråd kan skje.

Presidiet sørger for at regjeringene, samt de valgte medlemmer og suppleanter, underrettes 3 måneder før sesjonens åpning om tid og sted for sesjonen. I tilfelle som nevnt i annet ledd, må dog slik underretning kunne gis senere, dersom særlige forhold tilsier det.

Sesjonen avsluttes når alle de saker som er tatt opp av rådet, etter den i § 9 omhandlede sakliste, enten er endelig avgjort eller utsatt til senere sesjon.

§ 2.

Saker som omhandlet i § 9 i vedtektene for Det nordiske råd, skal forelegges rådet gjennom en skriftlig henvendelse. Denne skal inneholde et formulert forslag til et vedtak av rådet. En henvendelse fra en regjering kan dog inneholde en anmodning om rådets uttalelse om et fremlagt forslag.

En sak kan også innbringes ved at en slik melding som omhandlet i vedtektenes § 11, eller en beretning om et nordisk samarbeidsorgans virksomhet, gjennom regjeringene overgis til rådet.

§ 3.

For å kunne bli tatt opp til behandling under ordinær sesjon må et forslag være inngitt til et sekretariat senest to måneder før sesjonen tar til. Presidiet kan dog forkorte nevnte frist til en måned, dersom ikke dette stiller seg hindrende i veien for nødvendige utredninger. Beretninger og meldinger må inngis til et sekretariat senest en måned før sesjonens åpning. Forslag, foruten de utredninger presidiet måtte finne nødvendige, skal, på samme måte som beretninger og meldinger, tilstilles regjeringene og de valgte medlemmer og suppleanter snarest mulig, dog senest tre uker før sesjonens åpning.

Beslutter rådet holdt ekstraordinær sesjon, fastsettes tillike på hvilken måte saken må tas opp. Rådet kan bestemme at kun visse saker skal kunne behandles under slik sesjon.

Ved ekstraordinær sesjon som er innkalt i henhold til § 1, 2. ledd, opptas bare de saker som rådet er innkalt for å behandle.

Uten hinder av hva der i denne paragraf bestemmes, kan rådet med to tredjedels flertall beslutte å oppta saker til behandling.

§ 4.

I saker som er tatt opp i rådet før en sesjons åpning kan regjering, eller medlem skriftlig fremsette forslag eller endringsforslag senest når saken oversendes til utvalg.

§ 5.

Tilbakekalles et forslag som omhandlet i § 2, eller et forslag eller endringsforslag som omhandlet i § 4, kan et medlem av rådet overta forslaget eller endringsforslaget ved det møte da tilbakekallelsen gjøres.

§ 6.

På grunnlag av meldinger til sekretariatet — slike bør avgis senest en uke før hver sesjons åpning — opprettes medlemsfortegnelse for sesjonen. Fortegnelsen skal dessuten vise hvorvidt et medlems rett til å delta i rådets forhandlinger og vedtak er begrenset i visse saker. Medlemsfortegnelsen godkjennes ved sesjonens første møte. Viser det seg nødvendig, kan den senere endres.

I medlemsfortegnelsen opptas i alfabetisk orden først regjeringens representanter, deretter de valgte medlemmer. I denne orden inntar medlemmene sine plasser i sesjonssalen.

§ 7.

Ved en sesjons første møte velges president og visepresidenter under iakttagelse av at såvel hvert land som de forskjellige politiske retninger blir representert i presidiet. Inntil slikt valg har funnet sted, føres ordet av den forrige fungerende president.

Den som under en saks behandling fungerer eller har fungert som møteleder (president), kan delta i avstemningen, men ikke i debatten om vedkommende sak.

§ 8.

Som sekretær fungerer sekretæren for den delegasjon i hvis land sesjonen holdes. I sekretariatsgjøremålene bistår, på den måte presidiet bestemmer, sekretariatenes personell, foruten ytterligere personale, i den utstrekning det forordnes av presidenten.

§ 9.

Ved første møte i sesjonen settes opp en sakfortegnelse, hvori oppføres saker som reises i henhold til § 3 eller som er blitt utsatt til sesjonen. Opptas senere andre saker, skal også disse oppføres i sakfortegnelsen.

§ 10.

Dersom rådet ikke bestemmer annerledes, skal det under det første møte fattes beslutning om tilsetning av utvalg, samt velges medlemmer av disse. Ved valget skal søkes sikret en allsidig representasjon i hvert utvalg.

Ethvert av rådets valgte medlemmer kan velges til medlem av utvalg.

Hvert utvalg velger blant sine medlemmer formann og høyst tre viseformenn.

§ 11.

Rådets møter holdes på den tid rådet eller presidiet bestemmer.

Under iakttagelse av hva rådet måtte ha bestemt angående sakenes behandling fastsetter presidenten dagsorden for hvert møte, dog slik at det presidium som sist fungerte, skal bestemme dagsorden for det første møte i sesjonen. Spørsmål angående organiseringen av arbeidet under den pågående sesjon kan opptas uten først å være tatt opp på dagsorden.

Innkallelse til møte skal enten kunngjøres i rådets sesjonslokale senest kl. 16.00 dagen før møtet eller meddeles under møte senest nevnte dag, men kan i påtrennende tilfelle i stedet meddeles samtlige medlemmer personlig.

§ 12.

Rådet skal snarest mulig oversende de foreliggende saker til utvalgsbehandling. Rådets medlemmer har adgang til å uttale seg om en sak før den besluttet sendt til utvalg.

Når utvalgets innstilling ikke er enstemmig, eller den ikke helt er i samsvar med det til utvalget henviste forslag, må saken ikke tas opp til behandling før 2 dager etter at innstillingen er avgitt. Rådet kan dog beslutte at behandlingen skal foregå tidligere.

Saken avgjøres i det møte hvor utvalgets innstilling er opptatt til behandling, medmindre rådet beslutter å utsette den til et senere møte eller en senere sesjon.

Spørsmål som bare angår organisasjonen av rådets virksomhet i sesjonen, kan avgjøres uten utvalgsbehandling. Dette gjelder også for andre saker når rådet enstemmig beslutter det.

§ 13.

Et utvalg velger, i den utstrekning det anses nødvendig, en ordfører for den eller de saker som er henvist til det. Et mindretall kan også oppnevne ordfører.

Et utvalg kan innby et utenforstående medlem av rådet, så vel som et regjeringsmedlem som ikke er medlem av rådet, til å delta i utvalgets behandling av en sak. Utvalget kan også ellers innby personer utenfor rådet til å gi opplysninger og å uttale seg til utvalget.

Et utvalgsmedlem som, ifølge § 10, 2. ledd i vedtektene for Det nordiske råd, ikke kan delta i beslutninger om visse spørsmål, kan heller ikke i et utvalg delta i beslutninger vedrørende disse spørsmål.

Står stemmene likt i et utvalg, gjør formannens stemme utslaget. Ethvert medlem av et utvalg har rett til å fremsette forslag som avviker fra utvalgets flertallsforslag.

Utvalgets innstilling, med de dertil knyttede forbehold, tilstilles rådet skriftlig.

§ 14.

Under rådets forhandlinger får medlemmene ordet i den rekkefølge de har anmodet om det. Med forsamlingens samtykke kan dog presidenten fravike denne rekkefølge ved å gi ordet til et medlem utenfor tur.

Etter forslag av presidenten kan rådet vedta å begrense taletiden i en sak. Etter forslag av presidenten eller 5 av rådets valgte medlemmer kan rådet med to tredjedels flertall vedta å avslutte forhandlingene om en sak. Forslag som er nevnt i dette ledds 1. og 2. punktum, fremmes til votering uten debatt.

§ 15.

Tilrådingen kan vedtas i samsvar med et forslag i henhold til § 2, et forslag eller et endringsforslag i henhold til § 4, eller overensstemmende med en innstilling fra et utvalg eller dettes mindretall, eller også, hvis rådet tillater det med to tredjedels flertall, i samsvar med forslag som er fremsatt under rådets forhandling.

Avstemning over en tilråding foregår ved navneopprop etter medlemslisten. Ved navneopprop svares „Ja“ eller „Nei“ eller „Stemmer ikke“. En tilråding anses vedtatt når flere har stemt for enn mot forslaget.

§ 16.

Hvis det forlanges av noe valgt medlem, skal valg foretas skriftlig ved lukkede stemmesedler uten underskrift. Står stemmene likt, foretas loddtrekning. Ved valg etter § 7 og § 10, 1. ledd, skal delegasjonenes arbeidsutvalg (jfr. § 24) avgi innstilling.

§ 17.

I andre saker enn de som er nevnt i § 15, 1. ledd, og § 16, kan et valgt medlem forlange at avstemningen skal foregå ved navneopprop etter § 15, 2. ledd. Står stemmene likt, gjør presidentens stemme utslaget.

§ 18.

Rådet og rådets utvalg er beslutningsdyktige når minst halvparten av de valgte medlemmene er tilstede. Når en sak i samsvar med vedtektens § 10, 2. ledd, behandles bare av enkelte land, er rådet og utvalgene beslutningsdyktige, når minst halvparten av disse lands valgte representanter er tilstede.

§ 19.

Under rådets møter føres ved sekretærenes foranstaltning en protokoll som skal godkjennes av presidiet. Protokollen skal inneholde stenografisk referat av forhandlingene.

Sekretæren sørger for at protokollen blir utgitt i trykken, bortsett fra den del som angår forhandlinger for lukte dører.

§ 20.

De tilrådinge som er nevnt i forretningsordenens § 15, 1. ledd, undertegnes av presidenten og paraferes av sekretæren. Avstemningsresultatet meddeles regjeringene, hva enten en tilråding er vedtatt eller forkastet.

§ 21.

Utgifter til trykking og andre fellesutgifter som omhandles i vedtektens § 13, skal fordeles mellom landene i forhold til antall valgte rådsmedlemmer.

§ 22.

Mellom sesjonene kan presidiet fatte beslutninger uten å avholde møte, når presidiets medlemmer er enige om det.

Presidiet bestemmer hvordan den ledelse av sekretariatenes virksomhet og innbyrdes samarbeid som ifølge vedtektens § 8 påhviler presidiet, skal foregå. Den umiddelbare ledelse av sekretariatet i hvert land har dette lands representant i presidiet.

§ 23.

Inntreffer mellom sesjonene midlertidig eller varig forfall for noe medlem av presidiet eller medlem av et fungerende utvalg, eller opphører sådant medlem å være medlem av rådet, inntreer i hans sted det medlem som utpekes av den delegasjon han tilhører.

§ 24.

Hver delegasjon velger et arbeidsutvalg som mellom sesjonene skal rådslå med presidiet og de øvrige arbeidsutvalg i spørsmål som angår organisasjon av rådets virksomhet.

§ 25.

Meddelelse om avholdelse av en sesjon samt alle dokumenter vedrørende rådets møter skal tilstilles Finnlands regjering og riksdag.

Dersom representanter for Finland skal delta i rådets forhandlinger og vedtak, skal meddelelse herom gis til presidenten, med angivelse av i hvilke saker slik deltakelse vil finne sted.

Til Finnlands regjering og de valgte medlemmer for Finnlands riksdag samt deres suppleanter kan de meddelelser som omhandles i §§ 1 og 3, om nødvendig utsendes senere enn der bestemt.

Ved behandlingen i rådet og i utvalg av andre saker enn de som meddelelsen i henhold til 2. ledd tar sikte på, deltar representantene for Finland hverken i forhandlinger eller vedtak.

§ 26.

I særlige tilfelle kan rådet med to tredjedels flertall fravike denne forretningsordens forskrifter.

Arbetsordning

för

Nordiska rådet,

antagit den 20 februari 1953.

---

1 §.

Ordinarie session och extra session, som rådet beslutat, tager sin början å tid som rådet enligt 4 § stadgan för nordiska rådet bestämt. Rådet må dock uppdraga åt presidiet att fastställa tid för sådan sessions början. När särskilda omständigheter därtill föranleda, må presidiet, med samtycke av samtliga delegationer, fastställa annan tid och plats för sessionen än rådet bestämt.

Vilja minst två regeringar eller minst tjugo valda medlemmar påkalla extra session, skola de ingiva skriftlig begäran därom till rådets presidium. Sådan extra session skall, där ej rådet annorlunda bestämt, hållas å plats och börja å tid, som presidiet efter samråd, där så kan ske, med delegationerna fastställer.

Presidiet ombesörjer, att regeringarna samt valda medlemmar och suppleanter tre månader före sessions början underrättas om tid och plats för dess hållande. I fall som i andra stycket sägs må dock, om särskilda förhållanden därtill föranleda, sådan underrättelse utgå senare.

Session avslutas, när varje å den i 9 § omförmälda förteckningen upptaget ärende av rådet antingen slutligen avgjorts eller uppskjutits till annan session.

2 §.

Ärende, som avses i 9 § stadgan för nordiska rådet, skall föreläggas rådet genom skriftlig framställning. Denna skall innehålla formulerat förslag till beslut av rådet. Framställning från regering må dock innefatta hemställan om yttrande över ett framlagt förslag.

Ärende väckes tillika genom att anmälan, som avses i 11 § stadgan för nordiska rådet, eller berättelse om nordiskt samarbetsorgans verksamhet genom regering överlämnas till rådet.

3 §.

För att kunna upptagas vid ordinarie session skall framställning hava ingivits till sekretariat senast två månader före sessionens början. Presidiet må dock

förkorta nämnda tid till en månad, om erforderlig utredning icke härigenom omöjliggöres. Anmälningar och berättelser skola ingivas till sekretariat senast en månad före sessionens början. Framställningar jämte de utredningar presidiet funnit erforderliga ävensom anmälningar och berättelser skola tillställas regeringarna samt valda medlemmar och suppleanter snarast möjligt, dock senast tre veckor före sessionens början.

Beslutar rådet extra session, fastställes tillika, inom vilken tid ärende skall väckas för att kunna upptagas vid sessionen. Rådet äger bestämma, att endast visst ärende skall förekomma vid sådan session.

Vid extra session, som hålles enligt 1 § andra stycket, upptages endast ärende, för vars behandling sessionen påkallats. Erforderliga handlingar utsändas snarast möjligt.

Utan hinder av vad i denna paragraf stadgas må rådet med två tredjedelars majoritet besluta upptaga ärende till behandling.

4 §.

I ärende, som väckts hos rådet före sessions början, må regering eller medlem skriftligen framställa förslag senast då ärendet hänvisas till utskott.

5 §.

Återkallas framställning, som avses i 2 §, eller förslag, som avses i 4 §, äger medlem av rådet vid det sammanträde då återkallelsen anmäles övertaga framställningen eller förslaget.

6 §.

På grund av anmälningar till sekretariaten som böra göras senast en vecka före varje sessions början, upprättas medlemsförteckning för sessionen, som tillika utvisar, huruvida medlems rätt att delta i rådets överläggningar och beslut är begränsad med avseende å särskilt ärende. Medlemsförteckningen fastställes vid sessions första sammanträde. Då anledning därtill gives, skall den ändras.

I medlemsförteckningen upptagas i bokstavsordning först regeringarnas representanter och därefter de valda medlemmarna. I denna ordning intaga medlemmarna sina platser i sessionssalen.

7 §.

Vid första sammanträdet i session utses president och vice presidenter med iakttagande av att varje land ävensom olika politiska meningsriktningar bliva representerade i presidiet. Innan sådant val skett, föres ordet av den förut fungerande presidenten.

Den, som vid ett ärendes behandling fungerar eller har fungerat som president, äger delta i beslutet, men ej i överläggningen rörande ärendet.

8 §.

Som sekreterare fungerar sekreteraren hos den delegation, i vars land session hålles. I sekretariatsgöromålen biträda, på sätt presidiet bestämmer, sekretariatens personal i övrigt samt personal, som därutöver förordnas av presidenten.

9 §.

Vid första sammanträdet i session fastställles ärendesförteckning, i vilken ärenden som väckts enligt 3 § eller uppskjutits till sessionen skola uppföras. Upp- tagas senare annat ärende, skall det ock uppföras å ärendesförteckningen.

10 §.

Om rådet ej annorlunda beslutar, skola vid första sammanträdet beslut fattas om tillsättande av utskott samt utses medlemmar i dessa. Vid valet skall en allsidig representation i varje utskott eftersträvas.

Envar vald medlem av rådet kan väljas till medlem av utskott.

Varje utskott väljer inom sig ordförande och högst tre vice ordförande.

11 §.

Rådets sammanträden hålles å tid som rådet eller presidiet bestämmer.

Med iakttagande av vad rådet kan hava bestämt angående ärendenas behandling fastställer presidenten dagordning för varje sammanträde, dock att det förut fungerande presidiet skall bestämma dagordningen för första sammanträdet i session. Frågor rörande arbetets organisation vid pågående session må upptagas utan att hava uppförts på dagordning.

Kallelse skall antingen anslås i rådets sessionslokal senast kl. 16 dagen före sammanträdet eller meddelas vid sammanträde senast sagda dag, men kan i brådskande fall i stället personligen delgivas samtliga medlemmar.

12 §.

Rådet skall snarast möjligt hänvisa de å ärendesförteckningen upptagna ärendena till utskott. Innan ärende sålunda hänvisas må medlem yttra sig därom.

Då utskottsförslag i ärende icke är enhälligt eller det icke helt överensstämmer med till utskottet hänvisad framställning, må ärendet icke upptagas till behandling förrän andra dagen efter det förslaget avgavs. Rådet må dock besluta att ärendet skall förätages tidigare.

Vid sammanträde, då utskottsförslag sålunda företages, skall ärendet avgöras, såvida ej rådet beslutar uppskov till annat sammanträde eller till annan session.

Fråga som allenast rör arbetets organisation vid pågående session, så ock, där rådet enhälligt det beslutar, annat ärende kan avgöras utan att ha behandlats av utskott.

13 §.

Utskott utser, i den mån så finnes erforderligt, talesman för ärende, som hänvisats dit. Även minoritet i utskott äger utse talesman.

Utskott äger inbjuda utomstående medlem av rådet ävensom regeringsledamot, som icke tillhör rådet, att utan rösträtt deltaga i dess överläggningar om visst ärende. Utskott äger ock eljest inbjuda utanför rådet stående person att inför detsamma meddela upplysningar och avgiva meningsyttringar.

Medlem av utskott, vilken enligt 10 § andra stycket stadgan för nordiska rådet ej må deltaga i beslut om viss fråga, äger ej heller inom utskott deltaga i beslut i frågan.

Vid lika rösttal äger inom utskott ordföranden utslagsröst. Envar utskottsmedlem vare berättigad att framlägga förslag, som avviker från utskottets.

Utskotts förslag till beslut jämte därtill hörande avvikande förslag överlämnas i skriftlig form till rådet.

14 §.

Vid överläggning inom rådet äga medlemmarna yttra sig i den ordning de anmäla sig. Med rådets samtycke må dock presidenten frångå denna ordningsföljd.

På presidentens förslag må rådet beträffande särskilt ärende besluta begränsning av anföranden längd. Med två tredjedelars majoritet må rådet på förslag av presidenten eller av fem valda medlemmar också besluta att överläggningen om visst ärende skall avslutas. Om fråga, som avses i detta stycke, må överläggning icke äga rum.

15 §.

Rekommendation må beslutas i enlighet med framställning enligt 2 § eller förslag enligt 4 § eller i enlighet med förslag av utskott eller minoritet inom utskott eller ock, om rådet med två tredjedelars majoritet det medgiver, i enlighet med yrkande, som framställts under rådets överläggning.

Rekommendation beslutas genom omröstning medelst namnupprop efter medlemsförteckningen. Vid namnuppropet svaras "ja", "nej" eller "röstar icke". Rekommendation har antagits, då flera röstat för än mot förslaget.

16 §.

Val förrättas, då vald medlem det påkallar, genom sluten omröstning medelst röstsedlar utan underskrift. Vid lika rösttal avgör lotten. Till ledning för val enligt 7 § och 10 § första stycket skola förslag framläggas av delegationernas i 24 § omförmälda arbetsutskott.

17 §.

Vid fattande av beslut, som ej avses i 15 § första stycket eller 16 §, skall, då någon vald medlem det påkallar, omröstning ske medelst namnupprop på sätt i 15 § andra stycket stadgas. Vid lika rösttal har presidenten utslagsröst.

18 §.

Rådet och utskotten äro beslutsmässiga, när minst hälften av de valda medlemmarna äro tillstädes. När enligt 10 § andra stycket stadgan för nordiska rådet endast medlemmar från vissa länder äga deltaga i visst ärende, äro rådet och utskotten beslutsmässiga, när minst hälften av dessa länders valda medlemmar äro tillstädes.

19 §.

Vid rådets sammanträden föras genom sekreterarens försorg protokoll, som justeras av presidiet. Protokollen skola innefatta stenografiskt upptagna referat av förhandlingarna.

Protokollen utgivnas — till den del de ej avse förhandlingar inom lyckta dörrar — genom sekreterarens försorg av trycket.

20 §.

Rekommendation undertecknas av presidenten och kontrasigneras av sekreteraren. Oavsett om förslag till rekommendation antagits eller förkastats, skall omröstningsresultatet meddelas regeringarna.

21 §.

Tryckningskostnader och övriga gemensamma kostnader, som avses i 13 § stadgan för nordiska rådet, skola fördelas mellan länderna i förhållande till antalet valda medlemmar av rådet.

22 §.

Mellan sessionerna må beslut av presidiet, när dess medlemmar äro eniga, fattas utan att de sammanträda.

Huru den ledning av sekretariatens verksamhet och inbördes samarbete, vilken enligt 8 § stadgan för nordiska rådet ankommer på presidiet, skall utövas, beror av vad presidiet därom bestämmer. Den omedelbara ledningen av sekretariatet i varje land utövas av detta lands representant i presidiet.

23 §.

Uppkommer mellan sessionerna tillfälligt eller varaktigt hinder för medlem av presidiet eller av då fungerande utskott, eller upphör sådan medlem att vara medlem av rådet, inträder i hans ställe den medlem, som den delegation han tillhör utser.

24 §.

Varje delegation utser ett arbetsutskott att mellan sessionerna rådslå med presidiet och övriga arbetsutskott i frågor som angå organisationen av rådets verksamhet.

25 §.

Underrättelse om sessions hållande ävensom alla handlingar avseende rådets sammanträden skola tillställas Finlands regering och riksdag.

Skola representanter för Finland deltaga i rådets överläggningar och beslut, bör anmälan härom göras till presidenten, med angivande av i vilka ärenden sådant deltagande kommer att äga rum.

Till Finlands regering och valda medlemmar i rådet från Finlands riksdag jämte deras suppleanter må meddelanden som avses i 1 och 3 §§, om så erfordras, utsändas senare än däri säges.

Vid behandling i rådet och i utskott av andra ärenden än dem, som anmälan enligt andra stycket avser, deltaga representanterna för Finland icke i vare sig överläggningar eller beslut.

26 §.

För särskilt tillfälle må rådet med två tredjedelars majoritet besluta avvikelser från vad som gäller enligt denna arbetsordning.

Forretningsordenens ikrafttræden

Den 20. februar 1953 tiltrådte Nordisk Råd uden afstemning sålydende henstilling fra den udvidede juridiske komité:

„Utskottet hemställer tillika, att den arbetsordning, som rådet på grundval av utskottets förslag kommer att antaga, i de delar den avviker från den arbetsordning, som nu gäller provisoriskt, icke skall träda i kraft förrän från innevarande sessions slut.“

Nordisk Råds 1. session

Som midlertidig forretningsorden vedtoges den 13. februar 1953 uden afstemning det som sag nr. 1 udfærdigede forslag til forretningsorden for Nordisk Råd, se sp. 465.

Medlemslisten godkendtes uden afstemning den 13. februar 1953 og ændredes den 19., 20. og 21. februar, se sp. 43.

Emnelisten godkendtes uden afstemning den 13. februar 1953, se sp. 47.

På et møde lørdag den 14. februar 1953 kl. 16 mellem præsidiet og komitéformændene enedes man om følgende retningslinier for komitéarbejdet:

- 1) De ansatte sekretærer fører en kort *protokol* over møderne, hvori angives, når komiteen holder møde, hvilke medlemmer, der er mødt, og hvilke beslutninger, komiteen træffer; der føres ikke noget egentligt referat.
- 2) Om de forskellige komiteer vil have en *parlamentarisk sekretær* foruden den ansatte sekretær, afgør de selv. Det påhviler den ansatte sekretær at udfærdige komiteens indstilling, eventuelt at forelægge materiale, forsåvidt dette ikke gøres af formanden eller tilfornødne sagkyndige.
- 3) Det henstilles, at hver komité vælger en *rapportør* (ordfører) i hver sag med forpligtelse til at være første taler i den pågældende sag.
- 4) Komiteerne bør bestræbe sig på, at ikke alene komiteernes indstillinger, men også motiveringen udfærdiges *skriftligt* i betænkningen.

- 5) For at åbne mulighed for at aftale eventuelle delegationsmøder eller forhandling med regeringsrepræsentanter henstilles det, at komiteernes *møder* finder sted således:

kl. 10: formiddagsmøde,
senest kl. 12,30: pause,
tidligst kl. 14,30: eftermiddagsmøde.

- 6) Opmærksomheden henledes på præsidiets henstilling om, at de pågældende *regeringsrepræsentanter indbydes* til komitémøder.
- 7) Det henstilles, at komiteerne straks mandag den 16. laver en *plan for komitéarbejdet* mandag, tirsdag og onsdag med den mest hensigtsmæssige gruppering af sagerne.

Nordisk Råds 2. session

Viderebehandling af sag fra 1. session.

Ved Nordisk Råds anden behandling af sager under samarbejde om almindelige lovgivningsspørgsmål besluttede rådet uden afstemning den 21. februar 1953 efter indstilling fra den juridiske komité i dens betænkning i anledning af forslag angående nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land følgende vedrørende sagen om nordisk statsborgeres ligestilling:

„Der nedsettes et udvalg på 7 medlemmer for å bearbeide det materiale som nå foreligger og det nye materiale som eventuelt måtte bli innsendt innen neste sesjon. Saken utsettes til videre behandling ved rådets neste sesjon.“

Tid og sted for 2. session.

Den 21. februar 1953 tiltrådte Nordisk Råd uden afstemning:

- 1) at præsidiet bemyndiges til at fastsætte tiden for 2. session til perioden mellem 1. og 15. august 1954,
- 2) at 2. session finder sted i Oslo.

Foretagne valg

Danmark: Efter rigsdagens valg den 8. oktober 1952 af delegerede og stedfortrædere konstituerede delegationen sig med *Hans Hedtoft* som formand og *Elgaard, Foss, Bertel Dahlgaard* og *Viggo Starcke* som medlemmer af arbejdskomiteen. Til gruppens generalsekretær udsås direktør i Foreningen Norden *Frantz Wendt*, København.

Island: Efter Altingets valg den 3. februar 1953 af repræsentanter og suppleanter konstituerede delegationen sig først med *Sigurður Bjarnason*, siden med *Magnús Jónsson* som formand. Til gruppens sekretær udsås Altingets kontorchef *Jón Sigurðsson*, Reykjavík.

Norge: Efter Stortingets valg den 25. oktober 1952 af representanter og varamenn konstituerede delegationen sig med *Gerhardsen* som formand, *Lyng* som næstformand og *Røiseland* som sekretær samt som medlemmer af arbejdskomiteen. Til gruppens sekretær udsås sekretær i Utenriksdepartementet *Bjarne Solheim*, Oslo.

Sverige: Efter riksdagens valg den 27. maj 1952 af ombud og suppleanter konstituerede delegationen sig med *Herlitz* som formand, efter at *Erlander* havde ledet de første møder, og *F. Severin* som næstformand samt *Elon Andersson* — med suppleant *Ohlon* —, *Pettersson i Dahl* og *Sandler* som medlemmer af arbejdskomiteen. Til gruppens sekretær udsås assessor, jur. dr. *Gustaf Petrén*, Stockholm.

Fungerende præsidium: Som formand virkede *Hans Hedtoft* og som medlemmer *Gerhardsen* og *Herlitz* samt *Magnús Jónsson*. Formand for dansk interparlamentarisk gruppe *V. Buhl* påtog sig at præsidere plenarforsamlingen indtil rådets konstituering. Til fungerende sekretær udsås den danske gruppes generalsekretær.

Nordisk Råds præsidium: Se sp. 93.

Til sekretær for 1. session udsås den danske gruppes generalsekretær, jfr. sp. 449.

Komiteer under 1. session: Se sp. 107.

Vedrørende de enkelte komiteers konstituering m. v., jfr. betænkningerne sp. 1125.

Til ansatte, ikke-parlamentariske sekretærer udså komiteerne:

Kulturkomiteen: Sekretær i undervisningsministeriets 2. departement, fru *F. Horten*, København.

Økonomi- og trafikkomiteen: Ekspeditionssekretær i finansministeriets departement for told- og forbrugsafgifter *P. Gersmann*, København.

Socialpolitisk komité: Kontorchef ved arbejds- og socialministeriets afdeling for internationalt socialpolitisk samarbejde, dr. jur. *T. Haarlov*, København.

Juridisk komité: Fuldmægtig i justitsministeriets 1. ekspeditionskontor *P. Røn-
nov-Hansen*, København.

Udvalget for at bearbejde det materiale, som nu foreligger, og det nye materiale, som eventuelt måtte blive indsendt inden næste session, *vedrørende nordiske statsborgeres retsstilling i andet nordisk land:* Se sp. 441.

REGISTER

Afstemning:

Almindeligt: 479,
 Komiteer: 477, 1205,
 Lige stemmetal: 479, 1205, 1206,
 Liste: 479,
 Lodtrækning: 479,
 Lukkede stemmesedler: 1205,
 Navneopråb: 234, 258, 333, 347, 479, 1205,
 Oplysning om stemmetal: 15, 481, 1206,
 Paragrafvis votering: 268, 273, 1206,
 Præsidentens deltagelse: 473, 1204,
 Punktvis votering: 274, 348, 429, 439,
 Sempel majoritet: 479, 1205,
 Stemmer ikke-udtalelser: 138, 234, 258,
 280, 349, 1205,
 To trediedeles majoritet: 193, 348, 403, 471,
 477, 479, 483, 1205,
 Uden votering, beslutning: 479, 1206,
 — — , tilslutning: 102, 105, 276,
 — — , valg: 479, 1205, 1206,
 Underrettelse: 481, 1206,
 Vedtagelse: 479, 1205.
Aktieselskabslovgivning: 358, 925, 993, 997,
 1001, 1021, 1045, 1089.
Aldersdomsforikring: Se Socialsamarbejde.
Alfabetisk orden: 43, 53, 91, 92, 108, 473, 479.
Aluminiumsindustri: 755, 763, 811,
Arbejderbeskyttelse: Se Socialsamarbejde.
Arbejds- og opholdstilladelse: Se Sager nr. 7
 og 16, samt 905, 931, 963, 973, 991, 1023.
Arbejdsordning: Se Forretningsorden.
Arveret: 911, 1043, 1071, 1099.
Atomenergikommission, FN's: Se Sag nr. 20.
Automobilkontrol: Se Sag nr. 16.

Behandling:

Anden: 475, 477, 1204, 1205,
 Eneste: 475, 1204, 1205,
 Første: 474, 477, 1204, 1205.
Benelux: 205, 287, 294, 300, 314, 721,
Beretninger: 106, 256, 471, 517, 1203.

Beslutning:

Almindeligt: 259, 269, 479, 1205, 1233,
 Beslutningsdygtighed: 138, 146, 260, 269,
 271, 272, 1201, 1206,
 Enstemmig: 475, 1204, 1205,
 Komiteer: 477, 1205,
 Uden afstemning: 479, 1206.
Bibliotekssamarbejde: 553, 563, 579.
Brancheundersøgelser: Se Økonomisamarbejde.
Bulletin, parlamentarisk: Se Sag nr. 4.
Byggedag, Nordisk: Se Sag nr. 26.
Børneforsorg: Se Socialsamarbejde.
Børnelammelse: Se Sundhedssamarbejde.
Børnelovgivning: Se Socialsamarbejde, samt
 1063, 1099.
Delegationer for lovgivningssamarbejde: Se
 Sag nr. 15.
Delegationer, NRs:
 Almindeligt: 15, 31, 53, 77, 165, 254, 441,
 1206, 1343,
 Arbejdskomiteer: 53, 93, 107, 108, 110, 121,
 153, 180, 253, 479, 481, 1206, 1343,
 Politiske anskuelser: 473, 475,
 Sekretærer: 473, 1343.
Dissens: Se Minoritet.
Eksaminer: 384, 388, 399, 412, 571, 927, 951,
 959, 961, 987, 1009, 1025, 1139,
Eksperter og politikere: 83, 98, 111, 140, 148,
 157, 172, 180, 187, 311, 321, 354, 379, 394,
 405, 547, 859, 1137, 1139.
Eksperitkomiteer vedr. socialpolitik: Se Sag nr.
 17.
Elektrisk kraftoverføring: 206, 211.
Embedsstillinger: Se Tjenestemænd.
Emneliste: 47, 91, 106, 151, 163, 176, 180,
 257, 473, 1331.
Erstatningsret: 1059.
Europarådet: 99, 130, 156, 162, 188, 265, 473,
 555, 581.

Farmakopénævn, det nordiske: Se Sag nr. 24, samt 163, 609, 829, 835, 843, 851.

Fast ejendom: 927, 965, 997, 1021.

Film: 402.

Finland: 13, 89, 97, 101, 115, 128, 148, 160, 161, 170, 173, 178, 183, 185, 189, 225, 266, 267, 371, 431, 473, 481, 483, 537, 633, 649, 699, 703, 1129, 1131, 1147, 1149, 1201, 1241, 1245, 1277.

Fiskeri: 385, 399, 427, 585, 919, 929, 959, 963, 1005, 1141.

Flertal:

Simpelt: 479, 1205,

To trediedeles: 471, 477, 479, 483, 1205,

Vedtagelse: 479, 1205.

FN: Se Sag nr. 20, samt 99, 130, 142, 156, 691, 711, 1069, 1071.

Folkehøjskoler: 97, 168, 381, 384, 389, 396, 397, 418, 420, 422, 423, 424, 426, 557, 579, 1141.

Folkeoplysning: 377, 396, 402, 422, 423, 557, 1141.

Forfald: 31, 43, 91, 223, 253, 353, 473, 481.

Forfatterforeninger, nordiske: 105, 190, 561, 579.

Forfatter- og kunstnerret: 561, 911, 1003, 1045, 1083.¹

Forhandlingerne:

Afgrænsning: 249, 253, 257, 267, 335, 387, 390, 391, 402, 403, 407, 410, 418, 426, 427, 475, 477, 1201, 1204, 1333,

Afslutning: 258, 335, 387, 407, 426, 477,

Form: 125, 253, 257, 267, 335, 387, 390, 391, 402, 403, 407, 410, 418, 426, 427,

Ledelse: 473, 1203, 1204,

Midlertidig ledelse: 77, 91, 1343,

Orden: 477, 479, 1205,

Paragraffer: 268, 273, 1206,

Præsidenten: 473, 477, 479, 1204, 1205,

Punktvis: 253, 267, 387, 390, 391, 392, 403, 407, 410, 418, 427, 428,

Sprog: 96, 128, 254, 258, 267, 408, 477, 633, 1201, 1205.

Formand: 221, 255, 473, 475, 477, 517, 1125.

Formelle spørgsmål: 94, 192, 193, 221, 234, 249, 253, 267, 347, 429,

Forretningsorden:

Almindeligt: Se Sag nr. 1, samt 15, 91, 108, 234, 1241,

Fravigelse: 483,

Ikrafttræden: 260, 275, 1201, 1329,

Midlertidig: 91, 93, 106, 107, 108, 191, 221, 234, 347, 429, 1201, 1331,

Teksters lige gyldighed: 273, 275, 1201, 1291.

Forskningsinstitutioner: Se Sag nr. 2.

Forslag:

Begrebet: 517,

Beslutning: 469, 471, 1203,

Forkastelse: 348,

Formuleret: 191, 469, 471,

Forslagsstiller i komiteer: 477,

— - plenarforsamlingen: 477, 1205,

Fremsat af komiteer: Se betænkninger, samt 319, 329, 342,

— - medlemmer: Se Sager nr. 1—7,

— før forhandlingerne: 469, 471, 1203,

— under forhandlingerne: 479,

— — første møde: 471, 1203,

Frister: 471, 1203,

Optagelse: 471,

Sager: 471, 1203,

Tilbagetagelse: 471,

Tilføjelser: 471, 1203,

Ændringsforslag: 191, 273, 340, 344, 347, 1201, 1203, 1205, 1219.

Forsorgslovgivning: Se Socialsamarbejde.

Forsvarsforbund: 81, 96, 167.

Forvaltningslovgivning: 361, 1057.

Framstilling: Se Forslag, se Rekommandationer.

Fremmedes retsstilling: Se Sag nr. 7.

Friere samfærdsel: Se Sag nr. 16.

Frihandelsområder: 210, 300, 729.

Frimærker, fællesnordiske: 134.

Frister:

Anden behandling: 249, 475, 477, 1204, 1205,

Andendagen: 475, 1204,

Første behandling: 475, 1203,

Indkaldelse til session: 469,

Indsendelse af sager: 471, 1203,

Kort varsel: 469, 1203,

Medlemsanmeldelse: 473,

Obligatorisk: 477,

Oversendelse til komité: 475, 1203,

Tilsendelse af sager: 471, 1203,

Tilsigelse til møder: 475,

Ændringsforslag: 471, 1203.

Fugleflugtlinien Skandinavien-Tyskland: Se Sag nr. 5.

Færdelseslovgivning: Se Trafiksamarbejde, samt 1077, 1079.

Føredragningslista: Se Dagsorden, samt 475.

GATT: 282, 709, 711, 719, 729, 747,

Gedser-Grossenbrode færgerute: 665, 677, 679, 681, 683, 687, 689.

Gedser-Warnemünde færgerute: 663, 679, 687.

Genève-konventionerne vedr. krigens ofre: Se Sag nr. 27.

Godkendelse:

Emneliste: 106, 473,

Medlemsliste: 91, 473,

Protokol: 449, 479, 1206,

Uden afstemning: 93, 107, 223, 276, 353, 403.

Grænsekontrol: Se Sag nr. 16.

Handelspolitik: Se Sager nr. 9 og 12.

Havforskning: 385, 427, 575, 585, 1141.

Hemmelige forhandlinger, dementi af: 445.

Henstilling: Se Rekommandation.

Hilsner til NR: 101, 105, 190.

ILO: 158, 219, 314, 325, 330, 334, 341, 343, 853, 859, 1175.

Indfødsret: Se Statsborgere, samt 1055, 1099.

Industripolitik: 302, 749, 763, 771, 779, 789, 797, 805.

Insemination: 1065.

INSTA: Se Sag nr. 25.

Interparlamentarisk Forbund, Nordisk: 77, 83, 95, 265, 267, 371, 565, 815, 1343.

Investeringer: Se Sager nr. 9 og 12, se Øresundsbro, samt 919, 925, 997, 1021.

Island:

Gamle litteratur: 79, 137.

Sprog: 17, 79, 258, 1201,

Særbestemmelser: 13, 15, 240, 258, 267, 435, 437, 703, 1147, 1163, 1201.

Juridisk komité: Se Betænkninger, samt 107, 109, 121.

Juristmøder, nordiske: 360, 707, 1037, 1039, 1063, 1065, 1093.

Justering: Se Godkendelse.

Järnvägsmannasällskapet, Nordiska: Se Sag nr. 22.

Kalksalpeterindustri: 779, 785, 797.

Karakterskalaer: Se Eksaminer.

Karantænevæsen: 833, 843.

Komiteer:

Almindeligt: 15, 53, 107, 121, 174, 182, 190, 191, 218, 221, 256, 260, 269, 319, 329, 342, 369, 393, 403, 1191, 1203, 1331, 1335, 1345,

Afstemning: 477,

Ansatte sekretærer: 1331, 1345,

Arbejdsgang: 477, 1205, 1331,

Begrænsede beføjelser: 477, 1205,

Enstemmighed: 475, 1204,

Forbehold: 477, 1205,

Forfald: 481,

Formænd: 191, 221, 475, 1125, 1331,

Henvisning: 475, 476, 1203, 1204, 1205,

Indbydelse: 477,

Indstilling: 475, 477, 1125, 1204, 1205,

Konstituering: 110, 190, 475, 1125, 1345,

Liste: 108,

Medlemmer: 473, 475,

Mindretral: 475, 477, 479, 1204, 1205,

Møder: 53, 1333,

Nedsættelse: 107, 473, 475,

Næstformænd: 221, 475, 1125,

Oplysninger: 477,

Ordførere: Se Rapportør, samt 477, 1205,

Overvejelse: 477,

Parlamentariske sekretærer: 1125, 1331,

Politisk repræsentation: 473, 475,

Prøvelse: 475, 477, 1204, 1205,

Referent: Se Rapportør,

Stemmeafgivning: 477, 1205,

Størrelse: 107, 121, 1191,

Supplering: 481,

Taleret: 477, 1205,

Talsmænd: 477, 479, 1205,

Udtalelse: 477, 1205,

Udtræden: 481.

Krav:

Fra eet medlem: 479, 1206,

- fem medlemmer: 258, 477,

- ti — : 479, 1205, 1206,

- tyve — : 13, 469, 1203,

Om afstemning: 479, 1205, 1206,

— skriftlighed: 469, 471, 477, 1205.

Krigens ofre, Genève-konventioner vedr.: Se Sag nr. 27.

Kulturkomité: Se Betænkninger, samt 107, 109.

Kulturkommission, Den nordiske: Se Sag nr. 8, samt 111, 159, 175.

Kultursamarbejde: Se Sager nr. 2, 8, 13 og 20.

Kungälv folkhögskola: 419, 422, 425, 579,

Kunsthøjskolen, det nordiske: 563, 581.

Kuranstalter: Se Sundhedssamarbejde.

Kvælstofindustri: 757, 771, 779, 789, 797.

Købelovgivning: 1041, 1071, 1073, 1103.

Landbrug: 213, 287, 300, 308, 613, 727, 747, 803, 849, 919, 951, 965, 997, 1005,

Leveomkostninger, udvalg ang.: Se Sag nr. 10.
Levnedsmidler, Metodik-komité for: Se Sag nr. 23.

Ligestilling, statsborgeres: Se Sag nr. 7.

Lovgivningssamarbejde: Se Sager nr. 15 og 19, samt 96, 111, 159.

Lovgivningsspørgsmål, komité vedr.: Se Betænkninger, samt 107, 109.

Luftfartslovgivning: 925, 999, 1079.

Lukkede døre, forhandlinger for: 15, 139, 146, 264, 479, 481, 1201, 1206.

Lærebøger i geografi og historie: 386, 390, 398, 404, 557, 579, 1141.

Lærerudveksling: 373, 384, 387, 389, 399, 423, 424, 557, 573, 577, 931, 961, 987, 1021, 1139, 1141.

Lønstatistik, komité vedr.: Se Sag nr. 10, samt 875.

Maling- og lakindustri: 751.

Medicinalpersonale: Se Sundhedssamarbejde, samt 529, 831, 835, 847, 927, 959, 991, 1025.

Medicinalstyrelserne: Se Sag nr. 3.

Medlemmer:

Antal: Se Vedtægt, samt 483,

Begrænsede beføjelser: 473, 477, 483,

Forfald: 473,

Halvdelen: 1206.

Liste: 91, 163, 223, 253, 276, 353, 473, 1331.

Metodik-komité for levnedsmidler: Se Sag nr. 23, samt 831, 833, 843, 849, 869.

Mindeord: 94, 102.

Ministermoder, nordiske: 81, 152, 154, 176, 206, 311, 420, 433, 551, 565, 707, 709, 711, 715, 725, 731, 799, 853, 855, 857, 873, 875,

877, 885, 887, 1029, 1047, 1049, 1051, 1053, 1059, 1069, 1073, 1075.

Ministre: Se Regeringsrepræsentanter.

Minoritet: 313, 316, 319, 329, 333, 347, 437, 438, 439, 1147, 1153, 1163, 1177, 1205.

Motioner: Se Sagfortegnelsen.

Musikuger, nordiske: 561.

Myndighedslovgivning: 1043, 1061, 1099.

Møder:

Bekendtgørelse: 475, 1204,

Dagsorden: 102, 144, 221, 222, 249, 255, 350, 475,

Forste: 471, 473, 475, 1203,

Kundgørelse af dagsorden: 222,

Personlig meddelelse: 222, 475, 1204,

Tilsigelse: 221, 475, 1204.

Møntunion: 97, 168, 295.

Norden, foreningerne: 98, 190, 378, 386, 398, 399, 404, 428, 529, 551, 555, 557, 559, 561, 567, 577, 625, 881, 909, 935, 1135, 1141.

Nordisk: Se næste betydende ord.

Næringsmiddelkontrol: Se Metodik-komité.

Næringsret: 919, 957, 991, 1023.

Offentlighed: Se Hemmelige forhandlinger, se Lukkede døre, samt 15.

Opholdstilladelse: Se Sager nr. 7 og 16.

Ordförande:

i Utskott: Se Komiteer,

Rådets: Se Præsident.

Ordfører for komité: Se Rapportør.

Ordliste: 254, 517.

Parlamentarisk bulletin: Se Sag nr. 4, samt 202.

Parlamentariske komité for friere samfærdsel: Se Sag nr. 16, samt 111, 134, 159, 172, 240, 346, 909, 939, 1149.

Pasfrihed: Se Sag nr. 16.

Patentsamarbejde: 283, 291, 729, 1005, 1039, 1087.

Plastikindustri: 755.

Plenarforsamling:

Almindeligt: 77, 257, 1343,

Konstituering: 29, 53, 91,

Ledelse: 77, 91, 94, 110, 145, 190, 223, 253, 276, 353, 430, 441, 1343,

Møder: 53, 77, 449, 475, 1204,

Organisation: 481,

Pladsfordeling: 53, 473.

Postforening, Den nordiske: Se Sag nr. 18.

Post- og teleunion: Se Sager nr. 6 og 18, samt 203.

Presse- og nyhedstjeneste, nordisk: 135, 202, 239, 559, 1091, 1147.

Procesret: 915, 977, 1043, 1089, 1111.

Propositioner: Se Sagfortegnelsen.

Protokol: 57, 77, 309, 449, 479, 1206, 1331.

Præsident:

Almindeligt: Se Præsidium, se Vicepræsidenter, samt 13, 93, 94, 111, 255, 257, 1204,

Afstemning: 473, 1204,

Forhandlingsledelse: 477, 479, 1205,

Fungerende: 29, 473, 1343,

Tiltale: 94, 110, 111, 114, 120,

Underskrift: 481, 1206,

Valg: 93, 473, 1203,

Varetagelse af hvervet: 473, 1203, 1204.

Præsidium:

Almindeligt: Se Præsident, se Vicepræsidenter, samt 13, 93, 94, 123, 153, 176, 180, 191, 443, 449, 1203, 1331, 1337, 1343, 1345,

Beslutninger: 443, 444, 481,

Forfald: 481,

Fungerende: 29, 53, 1343,

Fællesmøder med ministre: 153, 176,

Politisk repræsentation: 473, 475,

Supplering: 481,

Udtræden: 481.

Quorum: Se Beslutningsdygtighed.

Radio: 402, 559, 625, 757, 813.

Rapportør: 223, 235, 242, 253, 255, 257, 264, 276, 281, 311, 353, 364, 376, 430, 477, 479, 1127, 1205, 1331.

Redegørelser: 15, 336, 517.

Regeringsrepræsentanter:

Almindeligt: 13, 31, 43, 91, 132, 163, 184, 191, 257, 473, 1333,

Anmeldelse: 13, 43, 91,

Komiteer: 477, 1205,

Taleret: 477, 479, 1205.

Rekommandationer: Se Sagfortegnelsen, samt 15, 131, 142, 159, 227, 234, 247, 258, 261, 269, 272, 317, 319, 322, 323, 329, 331, 336, 338, 339, 343, 345, 435, 438, 479, 481, 1205, 1206, 1237.

Repræsentation, forholdsmæssig: 93, 123, 165, 473, 475.

Reservation: Se Komiteer, Forbehold, se Sag nr. 5, samt 435, 437, 439.

Retsstilling, statsborgeres: Se Sag nr. 7, samt 120, 325, 361.

Rodby-Fehmarn ruten: Se Sag nr. 5.

Sager:

Afgørelse: 475, 1204, 1205,

Behandlingsform: 125, 218, 256, 475, 477, 1204, 1205,

Bortfald: 469,

Forelæggelse: 469, 471, 1203,

Indbringelse: 469, 471, 473, 1203,

Indsendelse: 15, 150, 158, 163, 170, 173, 175, 181, 191, 309, 471, 1201, 1203,

Kontinuitet: 94, 182,

Tilstillelse: 477, 1205,

Udsendelse: 15, 119,

Udsættelse: 469, 475, 476, 1189, 1204,

Ændringsforslag: 471, 1203.

Sagfortegnelse: 459.

Samarbejdsorganerne og NR:

Almindeligt: 98, 110, 111, 119, 125, 148, 150, 156, 163, 170, 172, 175, 177, 180,

191, 256, 309, 311, 336, 377, 393, 407, 409, 477, 547, 1135, 1139, 1157,

Beretninger: 471, 1203,

Supplering med politikere: 113, 159, 394, 405, 406, 1137.

Samfærdsel, friere: Se Sag nr. 16.

Sekretariat, NRs:

Almindeligt: Se Sekretærer, samt 15, 53, 164, 176, 225, 309, 386, 449, 481, 633, 1129, 1343, 1345,

Forretninger: 473,

Ledelse: 481,

Organisation: 473, 481,

Personale: 473,

Samarbejde: 481.

Sekretærer, NRs:

Almindeligt: Se Sekretariater, samt 15, 113, 164, 226, 231, 449, 473, 479, 481, 1206, 1343, 1345,

Fungerende: 449, 1343, 1345,

Komiteer: 221, 1125, 1331, 1345,

Parafering: 481, 1206.

Session:

Almindeligt: 13, 29, 469, 1203,

Anden (1954): 177, 402, 441, 1335, 1337,
Anden overordentlig: 13, 469, 471,
Begyndelsestidspunkt: 469,
Ekstraordinær: 13, 469, 1203,
Fast tid: 177, 179,
Første (1953): 15, 29, 53, 61, 69, 77, 94,
387, 426, 441, 444, 469,
Indkaldelse: 29, 31, 223, 253, 469, 1203,
Meddelelse: 469,
Ordinær: 13, 29, 177, 179, 469, 1203,
Sted og tid: 469, 1203.
Skandinavismen: 96, 141, 149, 155, 167.
Skattepolitik: 215, 296, 302, 373, 387, 437,
913, 983.
Skifferolieindustri: 779, 797.
Skolespørgsmål: Se Kultursamarbejde.
Skriftlighed:
Afstemning: 138, 479, 1205,
Krav om: 469, 471, 477, 1205, 1331,
Sagforelæggelse: 469, 471.
Sociallovgivninger, nordiske: Se Socialsamar-
bejde, samt 943, 965, 1011, 1027.
Socialpolitisk komité: Se Betænkninger, samt
107, 109.
Socialpolitiske komité, Den nordiske: Se Sag
nr. 14, samt 111.
Socialpolitiske møder: 853, 855, 873, 881, 883.
Socialsamarbejde: Se Sager nr. 10, 11, 14, 17,
25 og 26.
Socialstatistik, komité vedr.: Se Sag nr. 10,
samt 873.
Sprognævn, nordiske: 383, 401, 408, 409, 555,
577, 1139.
Stadga: Se Vedtægt.
Standardisering, Inter-Nordisk: Se Sag nr. 25.
Statistik: Se Sag nr. 10, samt 308.
Statsborgeres ligestilling: Se Sag nr. 7, samt
1173.
Storebæltsbro: 653, 661, 665, 667, 675, 681.
Stortingets beslutninger om NR: 81, 122, 129,
140, 177, 185, 264, 266, 307, 324.
Strafferet: 355, 360, 363, 915, 977, 1091, 1111.
Studerudveksling: 412, 416, 421, 555, 571,
615, 951, 961, 1009, 1139.
Sundhedssamarbejde: Se Sager nr. 3, 23, 24
og 27.
Sundhedsstyrelserne: Se Sag nr. 3.
Suppleanter: 13, 29, 31, 43, 223, 253, 276, 353,
473.
Svangerskabslovgivning: 359, 869, 885, 1095.

Sygeforsikring: Se Socialsamarbejde.
Sygepleje, samarbejde vedr.: Se Sag nr. 3.
Sølovgivning: 871, 919, 929, 959, 963, 995,
999, 1005, 1023, 1039, 1049, 1081, 1083,
1103.
Takstpolitik: Se Post- og teleunion.
Talobestemmelser:
Afvigelse: 477, 1205,
Anmodning: 477, 479, 1205,
Begrænsning: 477, 1205,
Bemærkning: 477, 479, 1205,
Liste: 1201, 1205,
Ministre: 477, 479, 1205,
Orden: 257, 392, 477, 479, 1201, 1205,
Rapportører: 477, 479, 1205,
Replik: 477, 479, 1205,
Taletid: 257, 335, 387, 407, 477, 479, 1201,
1205.
Talerfortegnelse: 73.
Talesman: Se Rapportør.
Teatersamarbejde: 581, 623.
Telegrambureauer, nordiske: 135, 203, 239.
Tele- og postunion: Se Sager nr. 6 og 18.
Tentamina: Se Eksaminer.
Tilråding: Se Rekommandation.
Tjenestemænd: 931, 957, 983, 987, 1021.
Toldkontrol: Se Sag nr. 16.
Toldlettelser: Se Sag nr. 16, se Økonomisam-
arbejde.
Toldunion: Se Sager nr. 9 og 12.
Trafik- og økonomikomité: Se Betænkninger,
samt 107, 109.
Trafikregler: 362, 363.
Trafiksamarbejde: Se Sager nr. 21 og 22, se
Friere samfærdsel, se Post- og teleunion, se
Øresundsbro.
Trelleborg-Sassnitz färjeled: 651, 663, 671,
687.
Trondheimsruten: 673.
Trykning af NRs forhandlinger: 258, 449, 479,
1206.
Udgifter:
Delegationer: 15,
Fælles: 15, 481,
Særlige: 15,
Trykning: 481.
Udlændinges retsstilling: Se Sag nr. 7.

Udredningsvirksomhed, NRs: 15, 132, 148, 150, 160, 172, 180, 188, 191, 225, 367, 380, 393, 403, 479, 533, 1135, 1335.

Udvalg: Se Komiteer.

Udvidede juridiske komité: Se Betænkninger, samt 108, 109, 121, 221, 1197, 1199.

Ulykkesforsikring: Se Socialsamarbejde.

Undersøgelsesinstitutioner: Se Sag nr. 2.

Undervisningsinstitutioner: Se Sag nr. 2.

Universitetssamarbejde: 373, 381, 387, 410, 412, 425, 428, 529, 571, 931, 961, 987, 1021, 1139.

Utrykte dokumenter: Se Sagfortegnelsen, samt 51, 106, 151, 693.

Valg:

Afstemning: 479, 1205, 1206,

Komiteer: 473, 475, 479, 1205, 1206,

Medlemmer: 43, 92, 256, 473, 1203, 1205,

NR, i: 259, 269, 479, 1205, 1206, 1341, 1343, 1345,

—, til: 13, 31, 135, 188, 473, 1343,

Præsidium: 93, 473, 479, 1203, 1204, 1205, 1206,

Prøvelse: 473,

Uden afstemning: 93, 110, 441, 479, 1205, 1206,

Vejledning: 479, 1206.

Valutakontrol og -fordeling: Se Sag nr. 16.

Vedtægter for Nordisk Råd: 13, 259, 268, 1241.

Vejteknisk forbund, nordisk: Se Sag nr. 21.

Vicepræsidenter:

Almindeligt: Se Præsident, se Præsidium, samt 13, 93, 94, 110, 223, 276,

Antal: 473,

Sekretariatsledelse: 481,

Valg: 93, 473, 1203, 1204.

Videnskabelige institutioner: Se Sag nr. 2, se Ad Sag nr. 2, samt 391.

Værnepligt: 915, 981.

Ægteskabslovgivning: 1043, 1067, 1099.

Årende: Se Sag.

Årendesförteckning: Se Emneliste.

Økonomi- og trafikkomité: Se Betænkninger, samt 107, 109.

Økonomisamarbejde: Se Sager nr. 9 og 12.

Økonomisk samarbejde, Det fælles nordiske udvalg for: Sag nr. 9, samt 111, 159, 1087.

Øresundsbro: Se Sag nr. 5, samt 94.

